

تصویر ڈاکٹر کیمبرن صاحب مرحوم سول سرجن فیض آباد

تصویر تلج الاطبا خلاصه الحکما سیادت پناه شفاء الدوله حکیم سید افضل علی خان بہاؤدین جنگ
مصنف کتاب ہذا

ed
 el Hakim Shaffa-
 ent and able co-ad-
 casure to work.
 merin M. D.
 il Surgeon

For some time past I have been engaged with Nawab Hakim Shaffa-ud-daulah Bahadur in the compilation of a Manual of the Practice of Medicine. The circumstances under which the work was begun and carried on are detailed in his introduction to the book. I believe it is his intention to publish it for the benefit and guidance of those of his professional brethren who may wish to adopt the treatment of disease as practiced by Europeans in modern times.

The Manual has been for the most part built on the lines of *Mojazi Ki Shurra Sudeedi* (itself a compilation), a book in the hands of most Hakimis - the order & nomenclature of which has been followed as closely as has been found practicable -

A short account has been given of the structure and functions of the various organs and also of the changes of structure caused in them by disease in order that the Engineer maybe able to better to understand the plans & aims of the treatment recommended.

I need hardly to say I have found in the Nawab Hakim Shaffa-ud-daula a very earnest, assiduous, intelligent and able co-adjutor with whom it has been indeed a pleasure to work.

Yazabad
19 December 1877

(Ed.) J. Cameron M.D.

Civil Surgeon

ترجمہ سارفیکٹ ڈاکٹر کمرن صاحب ہاربر کتاب جامع شفا فیہ

تھوڑے عرصہ سے میں نواب حکیم شفا الدولہ بہادر کے ساتھ ایک کتاب دستور علاج کی تالیف میں مشغول رہا ہوں۔ نواب صاحب موصوف کی کتاب کے ویساچر میں کیفیت آغاز تصنیف کتاب نگاہ کی وجہ سے۔ میں یقین کرتا ہوں کہ نواب صاحب کا ارادہ اس کتاب کے شائع کرنے کا واسطے فائدہ و ہدایت اُن ہم پیشہ بھائیوں کے ہے جو کہ اُس طریقہ علاج امراض کو اختیار کرتا چاہتے ہیں جسکا زمانہ حال اہالیانِ یورپ میں رواج ہے۔ یہ کتاب نہ یادہ تر شرح موجز سریدی کی ترتیب پر لکھی گئی ہے جو خود ایک عمدہ کتاب ہے اور اکثر حکیموں کے ہاتھ میں رہا کرتی ہے تاکہ دریافت کنندہ کی سمجھ میں علاج مجوزہ کی تدابیر و نتائج آسانی سے آسکیں۔

مجھ کو یہ کہنے کی ضرورت نہیں ہے کہ میں نے نواب حکیم شفا الدولہ کو ایک نہایت مستعد و مفتی تہمدیہ اور لائق مددگار پایا جسکے ساتھ کام کرنا و حقیقت باعث خوشی کا تھا۔

اس کتاب میں تھوڑی تفصیل علم تشریح و بیان کار خاص اعضاء و امراض و نیز تدبیر تہذیبی مزاج جو سبب امراض کے ہو جاتا ہے لکھی گئی ہے۔

ترجمہ: کمرن۔ ایم۔ ڈی۔ سولی سرجن
فیض آباد۔ ۱۹۔ دسمبر ۱۹۲۶ ع

فهرست اسماء انگریزی و عربی کتاب خاتمه جامع طب

امراض اس

اسماء امراض عربی فارسی	اسماء امراض انگریزی و خط فارسی	اسماء امراض لغت انگریزی و خط انگریزی
صداع و درد سر	هیدرانیک	Headache
سرسام و درم دماغ	سیری بر فویرن انجیشن	Cerebro Meningitis
دوار و دوران سر	ورژنی گو	Vertigo
شیات و خواب ثقیل	ساقم نو لنس	Somnolence
سهر و بیداری	وکیٹ لنس و نیت پین تن وان نو مینیا	Wakefulness, sleeplessness, Insomnia, Dementia
سپان و فراموشی	وکی متینیا	
مالخولیا	سپلن کو لیا	Melancholia
مانیا و جنون سببی	مینیا	Mania
مالخولیا ای مراقی	مالی پو کنه لرانی آس	Hypochondriasis
کابوس	نیت مینر	Nightmare
هزیان و بجدی	ڈر لیمبر ٹریٹنس	Delirium Tremens
صع	اپی لپسی	Epilepsy
قطرب	*	Apoplexy
حمق	*	
عشق	*	
سکنه	آپوب لکھی	Apoplexy
فالج و استرخایم معنی	پرال ایس	Paralysis
فالج نصف بدن	هی پلی جیا	Hemiplegia
فالج اسری	لڈیا لری	Lead Palsy
استرخانی انگشت است که از کشت کتاب پیشود استکری دیرین پالزی	لکان و لسن	Convulsion
تشنج	هیت آپوب لکھی و کابی - سن لک لک گیند	Heat apoplexy or Sun-stroke
تشنج حاکم از اذیت گرمی آفتاب پیدا شود		

اسامی امراض لغت عربی و فارسی	اسامی امراض لغت انگریزی بخط فارسی	اسامی امراض لغت انگریزی بخط انگریزی
تشنج که بشرت جرم و بولی افتد نان جرم است - بیشتر کل کان نشن تشنج خاص که در یک عضو یا در یک جانب کوفت یابا - بدن افتد یا هر دو جانب - شخص و جمود و آخذه و مد رکه - کانها کپسیتی - تشنج که از گردن سگ دیوانه افتد و منقبض یا منبسط شود و فو بیجا را کلب الکلب گویند - سب و دو کراز کراز که در فکین اطفال اکثر میشود - رعشه - خدر - لقوه و جی دهن - اختلاج و پریدن عضله - زکام - عصابه - وجع العصب و درد عصبی -	تشنج کل کان نشن تشنج خاص که در یک عضو یا در یک جانب کوفت یابا - بدن افتد یا هر دو جانب - شخص و جمود و آخذه و مد رکه - کانها کپسیتی - تشنج که از گردن سگ دیوانه افتد و منقبض یا منبسط شود و فو بیجا را کلب الکلب گویند - سب و دو کراز کراز که در فکین اطفال اکثر میشود - رعشه - خدر - لقوه و جی دهن - اختلاج و پریدن عضله - زکام - عصابه - وجع العصب و درد عصبی -	<i>Hysterical convulsion</i> <i>Chorea</i> <i>Catalepsy</i> <i>Hydrophobia</i> <i>Tetanus</i> <i>Trismus</i> <i>Paralysis agitans or Chorea</i> <i>Onos thesia</i> <i>Facial paralysis</i> <i>Synclonic or choreic</i> <i>Cold</i> <i>Hemiparesis</i> <i>Neuralgia</i>
فی امراض العین		
رمد یعنی ورم میوه کس میوه چشم و جفن رمد که در آن قریب اتصال تمه یا قرنیه دانه های خرد پیدا میشوند - رمد که در آن مصل شیری آید از اثر مسودیت رمد که در آن تعدین غشاء پیدا میشود رمد که از رسیدن هریم سوزاک چشم میشود رمد که از رسیدن آب شربا غشاء پیدا میشود رمد که در آن کوبش غشاء پیدا میشود	آف تال میا پس چو کز آف تال میا پیورولینت آف تال میا استرومیس آف تال میا گنورل آف تال میا دب آف تال میا گران پور آف تال میا	<i>Eye Disease</i> <i>Ophthalmia</i> <i>Pustular ophthalmia</i> <i>Purulent ophthalmia</i> <i>Strumous ophthalmia</i> <i>Gonorrhoeal ophthalmia</i> <i>Dacryodermatitis</i> <i>Granular ophthalmia</i>

اسم امراض بلنت عربی و فارسی	اسم امراض بلنت انگریزی و خط فارسی	اسم امراض بلنت انگریزی و خط فارسی
خفیه و ناخنه	پتیریگیوم	Pterygium
شئی سفید رنگ مثل شحم یا موم که بر کوس پتنگ و گویا	Pinguecula	
میمرن چشم پیدا میشود	Neumosis conjunctivitis	
طرفه	Chernosis	
انتفاخ العین و او دیای عین	Cornectis	
ورم قرنی	Cornectis suppuration	
دمل قرنی	Ulcer of cornea	
جراثیم القرنی و زخم قرنی	Pannus	
سل	Leucama	
بیاض العین و سفیدی قرنی	Staphylococci cornea	
نتو القرنی	Scleratitis	
ورم الملتحمه	Choroiditis	
ورم غشای سیاه که زیر ملتحمه است	Iritis	
ورم عنیبیه	Neadarosis	
اتساع ثقبه عنیبیه	Myosis	
ضیق ثقبه عنیبیه	Hyperemia of Retina	
اجتماع الدم فی الطبقة القلبيه	Retinitis	
ورم صلبیه که غشای نوری است	Anomiasis	
صفت البصر و کدورت العین	Glaucoma	
ورم چشم که در آن مردک چشم سبز مثل آب	Dropey of acues humor	
بخر عظم پیدا میشود	Dropey of vitreous	
استسقای رطوبت بیضیه	Opacity of vitreous humour	
استسقای رطوبت زجاجیه	Muscae Volitantes	
نکته زجاجیه		
طیران گس پیش چشم		

اسماء امراض بخت انگریزی	اسماء امراض بخت فارسی و عربی
Dislocation of Lens	انخلع رطوبت جلیدیه
Cataract	نزول الماء
Suppurative ophthalmia	مقوّم شدن چشم از فساد و ورم چشم دیگر
Pan ophthalmatis	ورم همه اعضا چشم
Diplopia	چون
Night blindness	عشا و شبکوری
Day blindness	جهز و روزکوری
Albinism	خفش
Snow blindness	قور و ضعف بصر که از دیدن برف و برق درخشانده پیدا میشود
	ذهاب البصر فی المطامیر یعنی زایل شدن بصر از مذن در تاریکی
	سل العین
Photophobia	انقباض العین للشماع
The accommodation of the eye	کیفیت الابصار
Myopia	کوتاه نظری که همراه آن رایی و مری را
	قریب چشم آورده بیند رایی من القوی البصر
Hypermetropia	رایی من البعد و لایری من القریب
Presbyopia	پیری من البعد و لایری من القریب
Astigmatism	رویت الاشیا بر غیر صاف
Asthenopia	ضعف چشم که از آن بصر تیره و ضعیف شود
Diseases of Orbit	در امراض خانه چشم که آنرا بخت انگریزی اریث گویند
Orbit Inflammation	ورم غشای خانه و در خانه چشم
Proptosis oculi	جھوظ العین

اسماء امراض لغت عربی و فارسی	اسماء امراض لغت انگریزی	اسماء امراض لغت فارسی
انقصان الجفن	انقصان الجفن	انقصان الجفن
ورم مالی جفن	ورم مالی جفن	ورم مالی جفن
قرح الجفن	قرح الجفن	قرح الجفن
سلح الجفن	سلح الجفن	سلح الجفن
استرخار الجفن	استرخار الجفن	استرخار الجفن
تشنج عضلات جفن	تشنج عضلات جفن	تشنج عضلات جفن
ورم اہراب	ورم اہراب	ورم اہراب
شعیرہ	شعیرہ	شعیرہ
التصاق الجفین	التصاق الجفین	التصاق الجفین
انتثار الاہاب	انتثار الاہاب	انتثار الاہاب
قلع الایحان	قلع الایحان	قلع الایحان
شعر منقلب وزائد	شعر منقلب وزائد	شعر منقلب وزائد
منقلب شدن کنارہ جفن بسوی داخل	منقلب شدن کنارہ جفن بسوی داخل	منقلب شدن کنارہ جفن بسوی داخل
انقلاب الجفن الی الداخل	انقلاب الجفن الی الداخل	انقلاب الجفن الی الداخل
انقلاب الجفن الی الخارج	انقلاب الجفن الی الخارج	انقلاب الجفن الی الخارج
در امراض آلات تولد اشک کہ از آنک زنی کل سستم گویند	در امراض آلات تولد اشک کہ از آنک زنی کل سستم گویند	در امراض آلات تولد اشک کہ از آنک زنی کل سستم گویند
ورم غدہ مولد اشک	ورم غدہ مولد اشک	ورم غدہ مولد اشک
زیادہ شدن مقدارہ غدہ مولد اشک	زیادہ شدن مقدارہ غدہ مولد اشک	زیادہ شدن مقدارہ غدہ مولد اشک
ورم موق چشم کہ کل اجزاء آب چشم است	ورم موق چشم کہ کل اجزاء آب چشم است	ورم موق چشم کہ کل اجزاء آب چشم است
ورم مزمن موق چشم	ورم مزمن موق چشم	ورم مزمن موق چشم
سیلان دموع	سیلان دموع	سیلان دموع
در امراض اذن یعنی گوش	در امراض اذن یعنی گوش	در امراض اذن یعنی گوش
وجع الاذن در گوش	وجع الاذن در گوش	وجع الاذن در گوش
بطلان السمع و طرش	بطلان السمع و طرش	بطلان السمع و طرش
طنین و دوی	طنین و دوی	طنین و دوی

اسماء اراضی انگریزی بخط انگریزی	اسماء اراضی عربی و فارسی	اسماء اراضی انگریزی بخط فارسی
Macromphage (Rheumatic Inflammation (Irritation) Intolerance of hearing Pressure behind the lobe of the ear Diseases of the nose Loss of smell Fetid smell Dryness of nasal mucous membrane Ulcer of nose Epistaxis Prostula Leprosy Polypus Vermis trasi Diseases of the gums, tooth Loose tooth Grinding of teeth Irritation in tooth Bleeding gum Spongy gum Tooth ache Loose tooth.	التهاب ارض من الاذن الاهام ارضی تحت فی ارض الاذن بکته الاذن هریب الاذن من الاصوات تسلع الاذن نقصان اشم و بطلانها ادراک الروائح العفنه حفات الف قروح الانف رعاف بشره خاص که در اعلی و باطن بینی در ملک پیچول بجکال میشود بشره خاص که بر ظاهری و درونی و سینه میشود زیاده شدن گوشت بینی قریب ارنه بواسیر الانف دیوان الانف ضعف الاسنان عمر الاسنان فقر الاسنان لثه دامیه استرخای لثه وجع الاسنان تغییر لون اسنان	هموج از آن شکل می باشد و از آن می آید ان لولین آت اینگزیت آن اوزینیا فشی و زینل السر آت لوز ایس تان سس پیشون لپ اوئا پالی پس وزنش نیزانی توتن توتنه کراید تان آف توتنه از روی تیشن ان توتنه لیت تان گم توتنه تان آیز توتنه

اسامی امراض انگریزی و فارسی	اسامی امراض انگریزی و فارسی	اسامی امراض انگریزی و فارسی
Bad smell from mouth Stomatitis Roughness of the tongue Ptyalism Fissure in the lip Inflammation of lip Parotitis or Mumps Diseases of tongue Ulcers tongue Dryness of the tongue Lority of tongue Swatiness of the tongue Heaviness of the tongue Glossitis & Hypertrophy of tongue Kantela Morus Wart Gumma Cancer of the tongue Diseases of the throat Tonsillitis Elongated of uvula Gaiter Dysphagia	خروج بوی بد دهان تشنج الفم زبابه زبانه سجالات لعاب از دهان تشقک لب دمشق ورم غده مولد صاب که پیش از وقت در امراض لسان شقوق لسان خفاف لسان استرخا مار اللسان القبی اذ ابطی کلامه نقل لسان عظم لسان نفوذ اللسان دخ سیاه زبان برآمدگی اگر شباهه به سر بر زبان افتد مسکه بر زبان افتد سرطان اللسان در امراض حلق فانسیل ایش الامانیش گوتیر کشم که پیش از آنکه دران چنان مریض از پیوند که پیش از آنکه	اسامی امراض انگریزی و فارسی

اسماء امراض انگریزی بخط فارسی	اسماء امراض بلعته فارسی و عربی و انگریزی
Diseases of the air tube & lungs	در امراض قصبه ریه و ریه
Difficulty in breathing	ضیق النفس
Asthma	ربو
Bronchitis	سعال و ورم قصبه ریه
Pneumonia	ذات الریه و ورم شش
Pleurisy Pleurisy	ذات الجنب و ورم پهلوی
Emphysema	بند شدن هوا در بدن
Goiter	سل
Foreign body in the air tube	مایه غلیظه القصبه من الاجسام الخارجیه
Aphonia	سکته الصوت
Cough	سرفه
Hemoptysis	تفت الدم
Leeches in the throat	فی العلق الناشب فی الحلق
Fish bones in the throat	فی اللقمه والشوکه التي تنتبث بالحلق
Treatment for drowning	فی تدبیر من غرق فی المار
Tubercle in the lungs	بثور ریه
Oedema of the lungs	اجتماع المار فی الریه
Inflammation & ulceration of lungs	ورم و جرح قصبه ریه
Suppuration of lungs	قیح و مد که در ریه افتد
Hydrothorax	جمع شدن آب در غشای پلورا
Empyema	پیدا شدن ریم در غشای آبدار پهلوی
Pneumothorax	داخل شدن هوا در فضا صده
Pleurisy	ذات الصدر
Pleurodynea	تیمور الصدر

اسامی امراض بلنت فارسی و عربی و انگریزی	اسامی امراض بلنت انگریزی و فارسی	اسامی امراض بلنت عربی و فارسی
<i>Diseases of the Heart</i>	در امراض قلب	
<i>Pericarditis</i>	پیری کارڈیٹس	درم غشای القلب
<i>Endocarditis</i>	انڈو کارڈیٹس	درم لحم قلب
<i>Hypertrophy of the heart</i>	هایپر تروفی آف هارت	درم غشای داخلی قلب
<i>Dilatation</i>	دیل اٹیشن	زیاده شدن گوشت قلب
<i>Atrophy</i>	آتروفی	وسیع شدن باطن قیق شدن بوار حرمی آن
<i>Thickening of Endocardium</i>	تھیکنگ آف اندو کارڈیوم	ضخام القلب که کم شدن مقدار دل است
<i>Fatty Degeneration of Heart</i>	فاتی دجنریشن آف هارت	صلابة و غلظت غشای داخلی قلب
<i>Cyanosis</i>	سایانوسس	تولید کیم شیر در قلب
<i>Angina pectoris</i>	انگینا پکتورس	نیگلون شدن رنگ بدن بسبب نرسیدن مازون ستر او لیس
<i>Failure of heart's action</i>	فیلچر آف هارتس ایکشن	تفکیک در هر دو بطن طفل بود
<i>Syncope</i>	سینکوپ	وجع القلب
<i>Diseases of blood vessels</i>	در مرض شریان	
<i>Aneurysm</i>	انوریسم	تنگی شریان غشای اندرونی شریان و بیخ اینور زدن
<i>Diseases of the chest</i>	در امراض ندری که آنرا بلنت انگریزی مای گویند	
<i>Neuralgia</i>	نورالجیا	وجع الندری
<i>Tumour Mammary</i>	تومور مامری	عقده الندری
<i>Inflammation Nipple</i>	انفلیمیشن نیپل	درم طه ندری
<i>Inefficient discharges of milk</i>		قلب کین
<i>Diseases of Oesophagus</i>	در امراض سده و دومی	
<i>Inflammation of oesophagus</i>	انفلیمیشن آف اسیفاجوس	درم سده
<i>Ulceration of oesophagus</i>	آلسریشن آف اسیفاجوس	زخم سده

اسماء امراض لغت عربی و فارسی	اسماء امراض لغت انگریزی بخط فارسی	اسماء امراض انگریزی بخط انگریزی
زکری مر	چومر آت ایسا فاکس	Tumour of oesophagus
ضیق مبل	وین فاجا	Dysphagea
ورم معد	گاستریتس	Gastritis
جراحت معد	گاسترک آلتر	Gastric ulcer.
سرطان معد	کینسر گاسترک	Cancer gastric
ورم کس ممبرن معد که تا مریوس بر اسامید	گاسترک روتا ترایتس	Gastro Enteritis
بیضی معدی	وین بیسیا	Dyspepsia
وجع المعد	گاسترالجیا	Gastralgia
نقصان شهوت طعام	آنورکسیا	Anorexia
فساد شهوت طعام	بینترایتس	Bad appetite
شهوت کلیه	بولیمیا و گائین اپیت	Voracious appetite
جوع البقری	قیمی از انورکسیا	Stomachic appetite
خاق	بک کف و بک کف	Hiccups
ق	توم آتیک	Vometic
فی الدم	هیماتیم آکس	Haematemesis
نفوذ شکم	سپان آیتس	Gynpamitis
سوزش معد که آن بیلان لعاب درین شد پانی روز	پانی روز	Pyrosis
در امراض کبد که آنرا لیور گویند		Diseases of the liver
ورم جگر حاد	هپاتیتس	Hepatitis
ویله کبد	هپاتیک آبس	Septic abscess
ورم مزمن کبد	هپاتیتس کرونیک	Hepatitis chronic
عظم کبد	هایپرتری آف لیور	Hypertrophy of liver
مضر کبد	سروز	Serosis
تولد دیدان و غیره چرب آب در کبد	هیدر	Hydatid
سرطان کبد	کینسر آف لیور	Cancer of liver

اسامی امراض بخت عربی و فارسی	اسامی امراض انگریزی	اسامی امراض بخت فارسی
ضعف کبد و کم پیدا کردن صفرا	Want of secretion of Bile	انفل میشن آف پیکرکس
زیاده شدن کبد یعنی یا ده پیدا کردن صفرا	Excessive secretion of Bile	کشنر آف پیکرکس
یرقان و زرد شدن بدن	Jaundice	انفل میشن میوس میمرن اسما
یرقان سندی یعنی سیاه شدن بدن	Black Jaundice	کشنر آف پیکرکس
در امراض طحال که آنرا اسپلین گویند	Diseases of spleen	انفل میشن میوس میمرن اسما
ورم طحال	Splenitis	کشنر آف پیکرکس
در امراض لیب و امعا	Diseases of Pancreas & Intestine	انفل میشن میوس میمرن اسما
ورم لیب	Inflammation of Pancreas	کشنر آف پیکرکس
شرطان لیب	Cancer of Pancreas	انفل میشن میوس میمرن اسما
ورم طبقه داخلی امعا	Embritis	کشنر آف پیکرکس
ورم نفس اسما که در بعضی مواضع افتد	Congestion of bowels	انفل میشن میوس میمرن اسما
ورم قولون که محل اتصال آن معده و ریه است	Colitis	کشنر آف پیکرکس
اسهال	Diarrhoea	انفل میشن میوس میمرن اسما
قبض شکم	Constipation	کشنر آف پیکرکس
قولنج	Colic	انفل میشن میوس میمرن اسما
دیدان و گرم شکم	Worms	کشنر آف پیکرکس
هضمه و بانی	Cholera	انفل میشن میوس میمرن اسما
ورم غده های سنتری	Tales Mesenterica	کشنر آف پیکرکس
ورم غشای آبدار شکم	Peritonitis	انفل میشن میوس میمرن اسما
استسقا	Ascitis	کشنر آف پیکرکس
در امراض مقعد که آنرا اینس گویند	Disease of the anus	انفل میشن میوس میمرن اسما
شقاق میوس میمرن مقعد	Fissure & ulcer of the anus	کشنر آف پیکرکس
دبیله مقعد	Petie abscess	انفل میشن میوس میمرن اسما
انوا میمرن	Fistula in ano	کشنر آف پیکرکس
استر فاس مقعد	Relaxation of anus	انفل میشن میوس میمرن اسما
خسریج مقعد	Prolapsus ani	کشنر آف پیکرکس

اسماء امراض طب فارسی و عربی و فارسی	اسماء امراض انگریزی بخط فارسی	اسماء امراض انگریزی بخط انگریزی
حکمتہ المتعہ	لا پیچہ آف انیس	<i>Itches in anus's.</i>
بولاسیر	ہیموئیدز	<i>Haemorrhoids</i>
زہیر	ڈیسنٹری	<i>Dysentery</i>
درامراض گروہ کہ آنرا کڈنی گویند		
درم ماد گروہ	نفرتین	<i>Diseases of kidney</i>
درم مزمن گروہ	کرائیک نفرتین	<i>Nephritis</i>
آدن سفیدہ در بول	انٹیوین پوریا و برائٹ ڈیزیز	<i>Chronic Nephritis</i>
حصاة الکلیہ	کان کبولس و گراول	<i>Albuminuria</i>
بول لبنی	کلیڈزیا	<i>Calculus and Gravel</i>
کم بانیہ پیداشدن بول در گروہ	سب پریشن آف یورائن	<i>Glycuria</i>
بول الدم	ہیماچوریا	<i>Suppression of urine</i>
ڈیا بلیس	ڈیا بلیس	<i>Haematuria</i>
ناصر الکلیہ	رینل فیس چلا	<i>Diabetes</i>
جرب الکلیہ	انچیکلس آف کڈنی	<i>Renal fistula</i>
وج الکلیہ	نفرا ان پیبا	<i>Stings in kidney</i>
درم کاه گروہ	سوپر آرینل کانپو	<i>Nephralgia</i>
درامراض شانہ کہ بانگریزی بلاڈر گویند		
درم شانہ	سینٹ ایشین	<i>Diseases of Supra Renal Capsule</i>
رگب و سگ شانہ	کان کیوس و گراول سنٹ	<i>Diseases of bladder</i>
احتباس بول	ریتیٹیشن آف یورائن	<i>Cystitis</i>
سلس البول و البول فی الفراش	ان کان ٹنٹنٹ آف یورائن	<i>Calculus & granal cystitis</i>
حرقة البول	ڈس یوریا	<i>Retention of urine</i>
وج المثانہ	رین ان بلاڈر	<i>Incontinence of urine</i>
تقلیر البول	ڈس یوزیا	<i>Dysuria</i>
مجموعہ الدم فی المثانہ	کوآجو لیشن آف بلیڈ ان بلاڈر	<i>Pain in bladder</i>
		<i>Dysuria</i>
		<i>Calculation of blood in bladder</i>

اسماء امراض بلغت فارسی	اسماء امراض بلغت انگریزی	اسماء امراض بلغت عربی و فارسی
Displacement of Bladder.	وٹس پلامنٹ آف بلاڈر	خلع المثانہ
Wind in Bladder	واینڈر ان بلاڈر	یخ المثانہ
Prostate	پراسٹٹ ایٹس	ورم غدہ ہائے عنق مثانہ
Uthritis	یوٹریٹ ایٹس	ورم میوکیسین مجری بول
Gonorrhoea	گنوریا	فرج مجری بول و سوزاک
Diseases of male organ	درامراض مخصوصہ رجال	
Semen	سپمن	بیان حقیقت منی
Advantage and disadvantage of connection		منافع و مضار جماع
Position of testes	مائن پزیشن آف ٹسٹس	عدم نزول البیضہ فی الکلیسہ
Neuralgia of testis	نورالجیا آف ٹسٹس	وجع الانشیں
Orchitis	اورکیٹس	اورام الانشیں
Abscess of Testis	آبسس آف ٹسٹس	دبیلہ انشیں
Atrophy of testes	آٹروفی آف ٹسٹس	صغر البیضتین
Hypertrophy of testis	ہائپرٹروفی آف ٹسٹس	عظم الانشیں
Hydrocele	ہائیڈروسیل	عظم انشیں کہ بسبب اجتماع آب در غشائے بیضہ باشد
Haematocoele	ہیماٹوسیل	مجموع شدن خون در بیضہ
Varicocoele	ویریکیوسیل	وسیع شدن ورید جیل الانشیں
Spermatorrhoea	اسپرماتوریا	سیلان و جریان منی
Impotence	ایمپوٹینس و اسٹرال اسے	قلت شہوت باہ
Treatment of excessive intercourse	x	تدبیر مستکثر جماع
Phimosis	فی موزس	صغر غلفہ و ضیق ثقبہ آن
Paraphimosis	پارافیموزس	تنگ شدن غلفہ بعد از انقباض
Balanitis	بالان ایٹس	ورم میوکیسین اندرون غلفہ بالاک آن
Weakness of Sexual power	ویکنس آف	نقصان باہ

اسامی امراض انگریزی بخلاف فارسی	اسامی امراض بلنت فارسی و انگریزی	اسامی امراض بلنت فارسی و انگریزی
Nocturnal Emission Hosty discharge of Semen Priapism Diseases of Women Menstruation Pruritis vulva Vaginitis Imperforate Vaginitis Leucorrhoea Utrio catarrh or Metritis Noctritis Ulcer of the uterus Ovaritis Ovarium Tumour Pulvic Peritonitis Amenorrhoea Dysmenorrhoea Haematocoele Menorrhagia Discharges Rudent ulcer Itchings of uterus Erection of clitoris Inversion of uterus.	اناک ترکل انی مشن وونیت در نیم هستی دس چارج آف سمن پریاپیزم درامض عصفه نسوان میشن رواجیشن پروریتس ولوا ولویتس معدم شدن لقبه فرج بسبب سختی پرده بکارت وختیتس لکوره یا یونترس کتار میشرا میتس السر آف لوترس اوتواریتس اوتورین مجهر پلوک پیری لوتن ایتس امنوریا دس منوریا پلوک پیری لوتن ایتس منورا جیا و منورا جیا دس چارجس رودنٹ السر ایچکنس آف یونترس اکشن آف ان وکشن آف یونترس	کثرت احتلام سرعت انزال کثرت انعاظ بیان بسیارین حیض حکله و خارش فرج درم حارسه معدم شدن لقبه فرج بسبب سختی پرده بکارت درم میوکس میمرن و حینه سیلان رطوبت سفید از فرج درم میوکس میمرن رحم درم جرم رحم جراحت و زخم رحم درم بختین زن مجمع شدن آب و خضیه زنان درم خشای آبدار احتباس حیض عسر و در حیض سلع دموی عانه افراط سیلان طمث بدلیه رطوبات رحم آکنه رحم تیکه الرحم فرسودن نالی استاده شدن لطره انقلاب الرحم

اسماء امراض بلغت عربی و فارسی	اسماء امراض بلغت انگریزی بطریق	اسماء امراض بلغت انگریزی بطریق
تقو و خروج رحم	پر و کتبسن	Prolapsis of uterus
میلان و نگون شدن رحم	ریت رڈ و رشن دانت و رشن	Retroversion of uterus
اعوجاج رحم	ریت رڈ فلکشن	Retroflexion
سرطان الرحم	کینسر یوٹرس	Cancer of uterus
بواسیر الرحم	پاپیلر آف یوٹرس	Piles in uterus
نفخہ رحم	کینسر یوٹرس	Gasous distention of uterus
ریاح الرحم	فانم چم	Fantum Tumour
اختناق الرحم	ہینسٹریا	Hysteria
سوزاک زنان	گنوریا	Gonorrhoea
در بیان کیفیت تکوان جنین		
در علامات حمل	سیمپٹمز آف پرنٹنٹن	Physiology of Embryo
در بیان مدت حمل انسان	دوریشن آف پرنٹنٹن	Symptoms of Pregnancy
در بیان امراض و اعراض و احوال الجنین		Duration of Pregnancy
در بیان ولادت جنین	لبر	Diseases & treatment of Pregnancy
عقروند باردار شدن زن	انسفال اینٹی	Labour
استقرار حمل ثانی بالاسے عمل اول	لوآن پرنٹنٹن	Sterility
علامات قرب وضع	سائین آف لبر	Twin Pregnancy
در بیان وضع حمل و ولادت	پریٹو ریشن	Signs of Labour
عسر ولادت	ڈفی کلٹ لبر	Parturition
بیان اقسام ولادت غیر طبیعی	گر اس پٹھ	Difficult Labour
در بیان اعراض و بعد ولادت نفسا و اعضا	دوریشن آف پرنٹنٹن	Cross Birth
کیفیت آمدن دم نفاس	ہیموریج آف پرنٹنٹن	Diseases of Puerperal state
ورم کہ بعد ولادت در عین پائی پائی میشود	فلک میر یا ڈو کس	Hæmorrhage of Parturition
حمی کہ بعد ولادت زائیدہ را زرم میشود	پیوڈیرل مینسٹریشن	Phlegmasia Dolens
در بیان تقو و حمل و تبیر آن	پری رشن	Puerperal Metritis
		Abortion

اسماء امراض بلغت عربی و فارسی	اسماء امراض انگریزی و خط فارسی	اسماء امراض بلغت انگریزی
در تدبیر اسقاط حمل	پرنیا چور لیبر	Premature Labour
در بیان منع میل	x	To stop umbilic gestation
در بیان امراض طرفیه		
فتق	هرنیا	Diseases of the extremities
صدیه و ریاح الافرسه	ریکشن	Hernia
نرم شدن استخوان و شکستن آن	موشن آسینم	Lardosis
دوالی	واریکس و واریکوس و تیتس	Mollities osium
دار الفیل	ایلیفان تانی ایندز و عزم	Varicose veins
در اوجاع اعضا طرفیه		
وج مفصل	رؤما تیزم	Pain in the extremities
نقرس	گوت	Rheumatism
وج الورک	کال سال جیا و بهت جت دیزیز	Gout
وج العقب	پین ان میل	Coxalgia
عسق النساء	تور الجیا و سیانکا	Pain in Heel
بثور معروف به بطم	نیون	Sciatica
دائس	اؤنکیا	Noevus
وج الاطفا	پین ان نیلیس	Omychia
انتقال الاطفا	هالی پرنی آن نیلیس	Pain in nails
عوض الطفرة فی اللحم	ان گروانک آن نیلین	Hypertrophy of nails
فهرست جلد امراض عامه		
در بیان حیات و جمی را بلغت انگریزی فیور گویند		
در بیان قسم جمی که از عفونت زهر خالی و بیونانی حیات یومیه گفت بشوند		
تقریب جمی و اقسام آن جملاً	سینپل کنینو و پیور	Simple continued Fever
تب لازم که در آن زهر در خون نیباشد		

اسماء امراض بلغت عربی و فارسی	اسماء امراض بلغت انگریزی بنظر انگریزی	اسماء امراض بلغت انگریزی بنظر فارسی
تب لازم که از بواسطه حار یا بسبب اشتداد آفتاب محلی که از گرمی آفتاب پیدا میشود	آزدن فیتور و هیث فیتور سرن فیتور	Andant Fever Sun Fever
برمان حیاتی که بسبب اغل شدن زهر در خون پیدا میشود و در یونانی به حیات عفوئیه نام کرده میشوند		
حمی مطبقه و مراد از آن اینها محلی لازم بود که باصف و ملخ و بدن باشد بان این سخن کم کند	سرن فیتور	Typhus Fever
حمی مطبقه ناقصه که باز محض و ناقص باشد حمی لازم زهر در معده	سرن فیتور سرن فیتور	Typhoid Fever Cerebrospinal Fever
حمی لازم زهر در که بعد صحت اکثر خود میکند حمی زهر در لازم که در بیکر است و بیکر آنجا فیتور	سرن فیتور سرن فیتور	Relapsing Fever Yellow Fever
حمی نامر و در آن حمی لازم که در آن فتره و سکون هر یک	سرن فیتور سرن فیتور	Intermittent Fever Remittant Fever
در بیان حیات که در آن زهر از خون بیرون می آید و از ارب یافت می شود		
جدی خفیفه الاعراض باعتبار اینها نیستین مصبه	واری سلا و چکن پگس واری سلا و چکن پگس	Varicella Chicken Pox
تب سرنخ و سیاه رنگ تب سرنخ	انگار زلینا و انکار زلینا فیتور و گلیو فیتور و و انکار زلینا و انکار زلینا	Measles Scarlet Fever
حمی با سرنخ گلابی تک جلد و در آن عارض شود حمی که با طاعون باشد	انکار زلینا و انکار زلینا فیتور انکار زلینا و انکار زلینا فیتور	Dengue Fever Ergsephus
حمی مشابهی طاعون که به ناری ساه می کنند حمی لازم که باز کام ملخ و با عارض شود	انکار زلینا و انکار زلینا فیتور انکار زلینا و انکار زلینا فیتور	Plague
حمی که با ورم عارض میشود حمی که از بواسطه اشتداد زهر در بدن پیدا میشود	انکار زلینا و انکار زلینا فیتور انکار زلینا و انکار زلینا فیتور	Influenza Inflammatory Fever
		Mectia Fever

اسامی امراض بلنت انگریزی	اسامی امراض بلنت عربی و فارسی
<i>Diseases of Blood</i>	در بیان امراض دموی و مراد از آن امراض عامه اند
<i>Congestion</i>	اجتماع خون
<i>Passive congestion</i>	دوران خون لطیف
<i>Active congestion</i>	دوران خون سریش
<i>Inflammation</i>	درم حاد
<i>Chronic Inflammation</i>	درم مزمن
<i>Carbuncle</i>	درم غشای غایه دار که باعث موزغشای کبوتر شود
<i>Paranclal Bile</i>	دانه های کوچک
<i>Pyæmia + Pyæmic Fever</i>	رسیدن و آمیختن مده با خون
<i>Hyperæmia</i>	امتلاء دموی
<i>Anæmia</i>	قلت خون
<i>Leucocythæmia</i>	زیاده شدن جسم خرد سفید رنگ در خون
<i>Poikilæmia</i>	زیاده شدن بدن در خون
<i>Acernatorgæ</i>	دیدان الدم و گرم خون
<i>Hæmorrhage</i>	جاری شدن خون از حروق و زخم الدم
<i>Thrombosis, Embolism</i>	منجمد شدن خون در مجاری خون و قلب
<i>Fatty Degeneration</i>	مستبدل شدن اجزای عضویه به چربی
<i>Calcareous degeneration</i>	مستبدل شدن عضویه اجزای بسوسه
<i>Amyloid degeneration</i>	پختن جسم سفید مشابیه نشاسته در عضویه
<i>Scurvy</i>	کمزور خون براه آن رم نشه و جیا جی که در بیان اسکوروی
<i>Arteritis</i>	درم شریان
<i>Aneurism</i>	شریان در جایی خاص و بزرگ شود
<i>Phlebitis</i>	درم ورید
<i>Præmentus</i>	عرق مدنی
<i>Emaciation, Debility</i>	هزال و لاغری

اسماء امراض بلغت انگریزی بخلاف فارسی	اسماء امراض بلغت عربی و فارسی
Obesity	سمن بفرط اوبونی سیمین
	فهرست امراض عامه جلد تیه - فصل اول در سرفی جلد که آنرا ایکس آن ثنیا گویند و آن جنس اول است
Rosacea	توقن کثیر در جاس زیر جلد مجتمع گردد
Erythema	پیداشدن سرخی بر مواضع مختلفه
Urticaria	سرخای آرتیک اینریا
	در بیان امراض جنس ثانی در جلد نقاط و آبله است و آنرا ایکس لی گویند
Eczema simplex	آبله خفیف الاعراض
Eczema Rubrum	آبله که با سرخی زائد باشد
Eczema Mammay	آبله که بر پستان زنان می افتد
Scabies	بشوره و آبله که بر بوزان عصب نخاعی پدید شود
Pomphigus	جرب و خارش
Sodamena	آبله که بر صورت حباب پدید میشود
	آبله که از کثرت عرق بر جلد پدید میشود
	در بیان افراد امراض جنس سوم جلد که آبله پریم است و آن را پس چوسه گویند
Impetigo	آبله که بر سرعت از جلد پر از پریم بر آید
Ecthyma	بشوره کلان که بقدر شست آبی با پها آتی بود
Acchro	بشوره که از ورم حار فده مولد هم سر بلند پدید میشود و پسر آن پریم بود
Reopia	ورم جلد که در جاهای متعدده پدید آید و آن جلد چرک آلوده می شود
	در بیان امراض جنس چهارم که ورم جلد است که با صلابت بود و در آب و ورم نباشد و آنرا ایکس لی گویند و آن دو قسم است اول بنوعی است که آنرا آلتای کن گویند

اسماء امراض بلنت عربی و فارسی	اسماء امراض بلنت انگریزی بجا انگریزی
بثور صغاره خالص سهل که پررود و دستمالا کنه نمیکند و سبب پیدایشش سردی است	Lichen simplex
بثور صغاره که در تنق موی جلد باشند بثور صغاره مائل لیسایی	Lichen Pilaris
بثور صغاره که در استداره عریض پخته باشد مثل نقشه	Lichen Levidus
بثور صغاره که باورم دارد و سرخی جلد بوند قسم دوم بثور خرد که در جلد هم رنگ جلد میشوند و با سوزش بسیار باشند و آزار میزورای گو نامند و شاید در عری نامه همین بود و باشد	Lichen circumscriptus
بثور صغاره که در بلاد حاره و فصل گرما میشوند و آزار بهندی آنخوری گویند	Lichen urticatus
بثور صغاره که در بلاد حاره و فصل گرما میشوند و آزار بهندی آنخوری گویند	Lichen Tropicus, Prickly and heat
بثور صغاره که باورم دارد و سرخی جلد بوند قسم دوم بثور خرد که در جلد هم رنگ جلد میشوند و با سوزش بسیار باشند و آزار میزورای گو نامند و شاید در عری نامه همین بود و باشد	Lichen agrius
درم جلد که بصورت آتار سفید رنگ میشود آزاد و فلسه میگیرد بصورت سبوسه جلد پیدا میشود	Psoriasis
بثور صغاره که در بلاد حاره و فصل گرما میشوند و آزار بهندی آنخوری گویند	Pityriasis
بثور صغاره که در بلاد حاره و فصل گرما میشوند و آزار بهندی آنخوری گویند	Pityriasis versicolor
بثور صغاره که در بلاد حاره و فصل گرما میشوند و آزار بهندی آنخوری گویند	Ichthyosis
بثور صغاره که در بلاد حاره و فصل گرما میشوند و آزار بهندی آنخوری گویند	Lupus
بثور صغاره که در بلاد حاره و فصل گرما میشوند و آزار بهندی آنخوری گویند	Microscum simplex

اسماء امراض باطنیه و اعراضیه و امراضیه	اسماء امراض باطنیه و اعراضیه و امراضیه	اسماء امراض باطنیه و اعراضیه و امراضیه
Liver Spot	نشان دهنده که از گرمی آفتاب جلد پخته شود آفت آبله	نشان دهنده که از گرمی آفتاب جلد پخته شود آفت آبله
Lentigo	دانه جلد که بر صورت نصف دانه کرکته باشد	دانه جلد که بر صورت نصف دانه کرکته باشد
Leioderma	برف سفید شدن جلد	برف سفید شدن جلد
Melanoderma Black Mark	برص سود و سیاه شدن رنگ جلد و دانه سیاه	برص سود و سیاه شدن رنگ جلد و دانه سیاه
Nevus	خیلان و آثار سیاه کوچک جلد که فطری باشد	خیلان و آثار سیاه کوچک جلد که فطری باشد
Purpura	نمشی آثار صغیر جلد که از خونانی نامال سر باشد	نمشی آثار صغیر جلد که از خونانی نامال سر باشد
	در بیان افروجه جنس نیم از امراض جلدیه که بسبب حیوان یا تخم نباتی میشود و آنرا آب از انگی سانی گویند معنی مفت خور	در بیان افروجه جنس نیم از امراض جلدیه که بسبب حیوان یا تخم نباتی میشود و آنرا آب از انگی سانی گویند معنی مفت خور
Acarus	آفتادون و پیدایش آن حیوان در جسم انسان	آفتادون و پیدایش آن حیوان در جسم انسان
Acarus Scabiei	حیوانیکه در جرب و طب پدید میشود و در جرب و طب پدید میشود	حیوانیکه در جرب و طب پدید میشود و در جرب و طب پدید میشود
Dm. Galliculorum	حیوانیکه در غده شحمی جلد انسان میماند	حیوانیکه در غده شحمی جلد انسان میماند
Pediculi	حیوان خرد که در بدن انسان از پای خود راه	حیوان خرد که در بدن انسان از پای خود راه
Pediculi corporis	رو و دانه قمل بود که انواع اند	رو و دانه قمل بود که انواع اند
P. Vestimentorum	اذیت که از قمل بدنی پدید میشود	اذیت که از قمل بدنی پدید میشود
P. Capitis	اذیت که از قمل جامه پدید میشود	اذیت که از قمل جامه پدید میشود
Pubis	اذیت که از قمل موی سر میشود	اذیت که از قمل موی سر میشود
Porrigo Favosa	اذیت که از قمل موی زهر پدید میشود	اذیت که از قمل موی زهر پدید میشود
Acne	سحقه و مشاز و غلیظه و شکریه مسال شکل	سحقه و مشاز و غلیظه و شکریه مسال شکل
Vicia Panacaram	قشور و شکریه با که اکثر محل زخم پدید میشوند	قشور و شکریه با که اکثر محل زخم پدید میشوند
V. Circinata	بالجوره و حالت مشابه ترشیدن موی زهر	بالجوره و حالت مشابه ترشیدن موی زهر
V. C.	توباداد	توباداد
V. Versicolor	ورم جلد راس که بصورت خانه آگین بود	ورم جلد راس که بصورت خانه آگین بود
Hyperostheidia	هتق امین	هتق امین
	در بیان افروجه جنس نیم از امراض جلدیه که از مرض عصبی پدید میشود و از این روز گویند	در بیان افروجه جنس نیم از امراض جلدیه که از مرض عصبی پدید میشود و از این روز گویند

اسماء اراض بلنت عربی و فارسی	اسماء اراض بلنت انگریزی و خط انگریزی	اسماء اراض بلنت فارسی و عربی و انگریزی
بیم شدن جلد	آن استیسیزیا	Anaesthesia
حک و خارش جلد	پرووریش	Pruritis
در بیان افراد جنس دہم اراض جلد تہ کہ زیادتی و مقدار جبار عارض میشود و از اہائی کہ بزرگ و فیا گویند		
تڑلول	کڑش	Warts
محل و تبادہ و ہندی گھٹہ و گھرو	کارش	Caruncles
غلط لیت کہ در میان انگشتان یا اکثر میشود	سفت کارش	Soft Caruncles
غلط جلد کہ مشابہ پلس سرعان باشد	کی لاید	Keloid
غلط جلد کہ با تخی باشد	اسکای وود و نا	Cheloderma
صلابت مدور جلد کہ از اسلح و چرم گویند	فالی وروما	Fibroma
در بیان افراد جنس دواز دہم اراض کہ متعلق لشعرا ند		
زیادتی مو ہاے بدن در سبت طبیسی	ہر وئی ایش	Hirsuties
زیادتی مو ہا یکہ موز ویندیش جلد الف و گوش	نوش پلوئی یا نول	Nevi Pilosi, Moles
دار الشلب قلت مو ہا در سبت خود	آلویشیا	Alopecia
بیاض الشعر و سفیدی موے بدن	آن کان ایشی اس	Canities
پیداشدن شور و صغاردنخ مو ہا سر ویش	سائی کوئز	
در بیان افراد جنس سیز دہم اراض کہ متعلق باظفار و ظفرہ را ناخن گویند		
ورم حار کہ در اصل با بر کنارہ و زیر ناخن میشود	اوئیکیا ہنپل	Omychea Simple
ورم حار زیر ناخن کہ تاغشای استخوان نفس تھول	اوئیکیا ملگنا	Omychea Nealegma
شک و غلیظ و کثیف و بوسیدہ شدن ناخن	ٹینیا انگونیم	Favus unguum
بسیب داخل شدن تخم نباتی دران		
سفید و غلیظ و روشن و بوسیدہ شدن ناخن	سرای ایزو انگونیم	Psoriasis of nails
زیادہ شدن مقدار ناخن	ہالی بیزوئی انگونیم	Atrophy of nails
کم شدن مقدار ناخن	آٹروئی انگونیم	Atrophy of the nails
در بیان اراض جلدیہ دیگر		
		Diseases of Skin &c

اسمهای امراض لغت عربی و فارسی	اسمهای امراض انگریزی	اسمهای امراض انگریزی به خط انگریزی
جذام و دارالاسد	لپروسی و لیکن تائیز و گرینک اوزم	Leprosy
نار فارسی و آتشک	سفالس	Syphilis
خنازیز	اسکرافلا	Serofula
قسمی از خنازیر که در آن جسم سفید مثل آبک	چوبز و کل	Tubercle
در کدام عضو میزند		
بثور صغیر سفید که از کثرت عرق پدید میآید	سودا مننا	Psodamema
و آنرا عبری بشور لبنیه گویند		
بیشواری خارج شدن عرق از جلد	دش سدر و روزه	
انشقاق جلد بدن	ایرینی یتما کرانیک	Erythema chronic
زخمها که از زیاد ماندن بر لبها پدید میآید	بیث سور	Bad sore.
منق را که عرق و جلد	سویت فید	Sweet Fetid
در بیان سلع که آنرا لغت انگریزی به چهره گویند		
سلع که اندرون خریطه پدید میآید	سینک چومر	Tumours
سلع خریطه دار که بر پشت سینه پدید میآید	کین گلی یا	Cystic Tumour
سلع خریطه دار که قریب رگ پدید میآید	هوش میثس فی	Ganglia
سلع خریطه دار که از اجتماع آب گرافین بسیکل	سینک سینک چومر اوور	Simple cystic tumour of ovary
در اوور میآید		
بیان اقسام سلع خریطه دار که خریطه آن که اعضا طبیعی نبود		
سلع خریطه دار مشابه بجلد بود و اکثر ترش و قوی	وز نایند سینت	Dermoid cyst.
صغیر چشم یافته شود		
سلع خریطه دار که در غشای خایه دار پدید میآید	سیرین سینت	Serous cyst.
سلع خریطه دار که از سلعهای متعدد منقسم میگردد	لایکیو از سینت	Multilocular cyst.
سلع خریطه دار پر از خون بود	نما نوما	Haematoma
سلع خریطه دار که از اجتماع بغض	ایندی داند سینت	Agdated cyst.
تالی پدید میآید		

اسماء امراض باغی فارسی و عربی و انگریزی	اسماء امراض باغی فارسی و عربی و انگریزی
در بیان افراد و اقسام سلع غیر خریطه دار که مشابه یکدیگر عضو مفرد باشد	اسماء امراض باغی فارسی و عربی و انگریزی
Fatty Tumour Lipoma	سلع غیر خریطه دار که از زیادتی لحم رخسار فیت جو مژ و لیونما
Fibroma	خانه دار پیدا شود
Wens	سلع غیر خریطه دار که در غشائیه در پیدایش فانی بر و نوما
Cartilaginous tumour	سلع فانی بر و نوما که اکثر بر سر یافته شود
Osteoma Exostosis	سلع غضروفی که در غشای پینه در پیدایش کاشی لیم جو مژ
	سلع عظمی که در آن استخوان یافته شود
در بیان افراد سلع غیر خریطه دار که مشابه باعضای مرکبه باشد	سلع که مشابه بعضی بود
Myoma.	سلع عضلی که در رحم پیدا شود
Uterine Fibroid	سلع که یک ریشه عصب بر عصب یافته شود
Neuroma	سلع که از مجاری هم مثل اورده و شریان گشته باشد آن حی او نوما
Angioma	سلع که از مجاری کربس گزیده و زخم مرکب بود
Novus	سلع که از جسم گاز پین اسپنجی مرکب باشد
Erectile Tumour	سلع که از مجاری لیمف مرکب باشد
Lymphangioma	سلع که از اجزای غده های لیمف مرکب باشد
Lymphadenoma	سلعی که جسم آن مشابه جلد باشد
Papilloma	سلعی که در آن اجزای غده مدیو تریه باشد
Adenoma	سلع که در آن اجزای غده مدیو تریه باشد
	بیان افراد سلع که پیدا میشود از اجزای که آنها به نسبت اجزای بدن خفیس الرتبه اند
Sarcoma	سلع لحمی
	سلع که از کوفت است
	بیان افراد سلع غیر خریطه دار که از سل مشابه جلد و از ریشه است
	مشابه بر ریشه غشای ریشه در پیدایش و آنرا انوما گویند
Cancer	سرطان
Scirrhus cancer	سرطان سخت

اسماء امراض باغت عربی و فارسی	اسماء امراض باغت انگریزی و فرانسیسی	اسماء امراض باغت انگریزی و فارسی
سرطان حاد	ان کف الایڈ و اکیوٹ کنسر	Concephaloid cancer or acute cancer
سرطان الجلد	ای پی سیلایا و ای پی سیلایا	Epithelial cancer
سرطان خستہ	آڈن آئیڈ	Adenoid
فهرست کتاب چهارم از امراض عظامه و تفرق اتصال		
نقصان تفرق که زیر جلد آن سوز و با لایه کان پوشش	لکون پوشش	Contusion
تفرق اتصال معنوی که با جراحت ملتهب و تپنده	تپنده	Gravels
جراحت که از آن تپنده رطوبت حاصل میگردد	سازنده و تپنده	Bleed wound
پیدا شود -		
جراحت که بکناره های اسراف و	لا سیر ایڈ و تپنده و کان چوبند و تپنده	Lacerated wound contused wound
زیادتی و کمی باشد چنانکه در زخم گزیدن		
موش و سگ میباشد		
جراحت که طول عرض آن مغیر و عمیق	پنک چور و تپنده	Punctured wound
زیاده بود مثل زخم شان		
جراحت که باز بود مثل زخم گزیدن	پار و تپنده	Poison wound
جراحت که از احتراق معنوی تمام بدن	بزنش آئیڈ اسکیند	Burns & scalds
خواه از شعله طب بود مثل زخم اگریم		
و سلفیورک ایڈ یا یا بشل آتش و		
برق پیدا میشود -		
جراحت که از رسیدن برف و برف و برف	ایسینو و فرانت بائٹ	Frost bite
په بدن حادث میشود -		
در بیان نقصان و تفرق اتصال عصب که آنرا آن جوی فنگویند		
افتاد عصب یعنی تفرق اتصال که با لایه کان پوشش	کان پوشش	Injury of nerves
مسلک بدن باشد		Contusion
تفت عصب و سوراخ پیدا شدن در عصب	تفت عصب	Peneture
بشر و جدا شدن عصب در عرض	رویش	Division

اسماء امراض طب فارسی و عربی و انگلیزی	اسماء امراض طب انگلیزی و فارسی	اسماء امراض طب فارسی و عربی و انگلیزی
<i>Injury of Muscles and Tendons</i>	در بیان نقصان اوتار و عضلات و جراحات آنها	
<i>Wound in Muscles</i>	نقصان عضله که آزار بهندی چاک آنگریند	انگیخته
<i>Injury of Bone</i>	جراحات اوتار و عضلات	موتوان سکنس
<i>Contusions</i>	در بیان نقصان استخوان مفصل که آزار بخورند	بوتن گویند
<i>Bending of bone</i>	رسیدن صدمه به استخوان	کمان بوشن
<i>Simple Fracture</i>	کج شدن استخوان	بندنگ آت بوتن
<i>Comminuted Fracture</i>	شکستن استخوان در یکجا و به جهت ناسمپل و کج	کج شدن استخوان در موضع متعدد بخیه از آن کافین بونو
<i>Compound Fracture</i>	قطع استخوان بجهت جراحت لحم و جلد	کمیون و کج
<i>Fracture of upper jaw bone</i>	انگسار استخوان رخسار فک اعلا	فرکچر آت کپر جابون
<i>" of lower jaw bone</i>	انگسار استخوان فک اسفل	فرکچر آت کپر جابون
<i>" of Hyoid bone</i>	انگسار استخوان بالاسه خنجره	فرکچر آت کپر جابون
<i>" of Ribs</i>	انگسار استخوانها به پهلوی	فرکچر آت رلنس
<i>" of Sternum</i>	انگسار استخوان صدر	فرکچر آت رلنس
<i>" of cartilages of the ribs</i>	انگسار غضاريف که در میان استخوان سينه	فرکچر آت کپر جابون
<i>" of clavicle</i>	انگسار استخوان ترقوه	فرکچر آت کلاوین
<i>" of clavicle</i>	انگسار استخوان کتف	فرکچر آت رلنس
<i>" of Scapula</i>	انگسار استخوان عضده	فرکچر آت کپر جابون
<i>" of Humerus</i>	انگسار استخوان ساعد	فرکچر آت کپر جابون
<i>" of Forearm</i>	انگسار استخوانهای مشط و اصابع	فرکچر آت کپر جابون
<i>" of Meta carpal + Phalanges</i>	انگسار استخوان عان	فرکچر آت کپر جابون
<i>" of Pubis</i>	انگسار استخوان حق الوکر	فرکچر آت کپر جابون
<i>" of Hip bone</i>	انگسار استخوان عصب	فرکچر آت کپر جابون
<i>" of Ischium</i>		

اسامی امراض لغت انگریزی	اسامی امراض لغت فارسی	اسامی امراض لغت عربی و فارسی
<i>Fracture of Femur</i>	فرکچر آف فیمور	انگسار استخوان ران
" of Patella	فرکچر پتلا	انگسار استخوان رضعه
" of leg	فرکچر آف لیگ	انگسار استخوان ساق
" of Os crurion	فرکچر آف اوس کریون	انگسار استخوان عقب
" of Astragalus bone	فرکچر آف استراگالوس بون	انگسار استخوان کعب
" of Meta tarsal bone	فرکچر آف میٹا تارسال بون	انگسار استخوانهای شط قدم
" of Phalanges	فرکچر آف فنگر	انگسار استخوان های اصابع
" of Skull	فرکچر آف اسکال	انگسار استخوان راس
" of Spine	فرکچر آف اسپاین	انگسار فقرات عصبی وظهر
<i>Dislocation</i>	در بیان انخلع استخوان که آنرا دس لوکیشن گویند	
<i>Dislocation complete</i>	دس لوکیشن کام پلٹ	انخلع که در آن استخوان مفصل بالتمام از مقابل دس لوکیشن خود دور گردد -
<i>Dislocation incomplete</i>	دس لوکیشن این کام پلٹ یا پارشل	انخلع که در آن دس لوکیشن مفصل قدری تقابل باقی ماند -
<i>Simple Dislocation</i>	سینپل دس لوکیشن	انخلع که همراه آن در خارج نباشد
<i>Dislocation compound</i>	دس لوکیشن کمپوند	انخلع که همراه آن در لحم و جلد زخم هم بود
<i>Spontaneous</i>	اشپان دس لوکیشن	انخلع که محض از حرکت عضلات بدن پیدا شود
<i>Congenital</i>	کنان جنطال	انخلع که فطری و از ابلطن مادر باشد
<i>Pathological Dislocation</i>	پاتالوجیکال	انخلع که بسبب گداز مرضی پیدا شود
<i>Dislocation Lower jaw</i>	دس لوکیشن لورر جابه	انخلع استخوان فک اسفل
" of Clavicle	کلویک	انخلع ترقوه
" of Scapula Shoulder	سکا پولا شولدر	انخلع منکب
" of Elbow joint	آف البو جوائنٹ	انخلع مرفق
" of Pubis	آف پیوبیس	انخلع عانة

اسماء امراض لغت انگریزی	اسماء امراض لغت عربی و فارسی	اسماء امراض لغت انگریزی بط فارسی
Dislocation of Scapula	اشخلاق مفصل	در شکستگی لاشیون
" of Hip joint	اشخلاق مفصل ورك	هپ جانت
" of Patella	اشخلاق مفصل رضفه	پاتیل
" of Knee joint	اشخلاق مفصل ركبه	نی جانت
" of Tibia	اشخلاق مفصل وركبه	"
" of Fibula	اشخلاق مفصل كبرى ساق	آف تائی بیا
" of Ankle joint	اشخلاق مفصل قدم	فول
" of other joints	اشخلاق استخوان كعب	آنگل جانت
" of neck & spine	اشخلاق آفتاب مفصل قدم	"
	اشخلاق عظام فقا عفت	آف نیک آف انبارن
Poisons	فهرست جلد پنجم از امراض عامه در بیان سموم و سم را یا سترنگر گویند در بیان انواع سموم با اعتبار افعال آنها	
Irritants	سم مودی و زیاد کننده حس کننده که از زیر هر گونه اتری می منت	
Narcotics & Irritants	سم مودی و کم کننده حس	ناکوتیک
Narcotic & Irritant	سم جامع تولید ادیت و کم کننده حس	باز ناکوتیک اوری می منت
Irritants	در بیان اقسام اری می منت	
Local irritant & croise	قسم سم مودی که مؤثر بر محل خاص میشود	لوکل اتری می منت و کروز
Simple irritant	قسم سم مودی که در محل درود خود فقط سبب اتری می منت میشود	سیمپل اتری می منت
	پیدا میکند و مودی بوجاهت نمیشود	"
	قسم سم مودی که در عضو خاص فیت میکند	"
Acids	در بیان افراد سم مودی که از قسم تیزاب معدنی اند که آنرا اسید گویند	
Sulphuric acid	تیزاب کبریت	سلفوریک اسید
Muriatic acid	تیزاب نمک	میریاتیک اسید
Nitric acid	تیزاب اتر پیخته شوره	نایتریک اسید

اسماء امراض لغت انگریزی بخط فارسی	اسماء امراض لغت عربی و فارسی
Alkalies	در بیان افراد سم موزی که از قسم کهار اند و آنرا آنکیلی گویند
Caustic Potash	کانشیک بٹاش *
Potash Carbonas	پٹاش کاز بناس *
Caustic Soda	کانشیک سوڈا *
Soda Carbonas	سوڈا کاز بناس *
Caustic ammonia	کانشیک انیمونیا *
Ammonia carbonas	انیمونیا کاز بناس *
Vegetable Poisons	در بیان قسام سمیل از رنے نیت
Vegetable Acid	ترشے نباتی
Alkaline Salt	چیزیکه از آمینجن کهار بازشی پید نشود مثل الکالین سالت
Cathartics	آهک و شب بمانی
Emmenagogues & Purgatives	ادویه مسهلہ نباتیہ مثل قهز یا حب السلاطین کانتارکین
Fusel oil, Volatile oil	ادویه مدره حیض و بول مثل سائبنا و قهز بنین آم من اگلش و ذانی پور شیک
Ergot	آنچه اجسام از تقطیر وقت کشیدن عرق فیروزان اذیل
Cantharidis	میدرا میشوند مثل روغن شراب کاربوکلیت
Carbonic acid	تخم نباتی که بسبب ض خود فاسد نشود مثل ازگت آف رائے
	جوس فاسد
	موزے جودانی مثل زرار ریح
	هواس موزے مثل هواسے که از گاز بانگ انیس
	سوغتن زغال پیدا میشود
	بیان افراد قسم اول ازین قسام مشنگانہ
Tartaric acid	ترشے قمر بند که بطور تیزاب گرفته شده
Bitric acid	ترشی لیمو
Milic acid	ترشی که از شیر ترش گرفته شود
Oxalic acid	ترشے که از بعضی زره ها گرفته شود

اسماء امراض لغت عربی و فارسی	اسماء امراض لغت انگریزی بلفارسی	اسماء امراض لغت انگریزی بلفارسی
بیان اقسام الکالین سالت		
شب بانی و زاج	سلفیت آلومینا	Alkaline Salt
طین کوشل آهک است و رنگسازان آنرا بزرگسالان	برائیتانسانس	Sulphate of alumina
درصناعت غذا استعمال میکنند		Bromine salt
آتشچرازمرببات کلورین آهک ساخته شود	کلورائیید آفلوئیم	Chloride of Lime
مسهل معدنی مشهور و مرکب از سلفیوریک اسید	سلفیت آت پتاس	Sulphate of Potash
و پتاس سولفاس -		
مسهل مرکب از سلفو و پتاس	سلفیوریت پتاسیم	Sulphurate Potassium
نمک طعام	کلوراید سدیم	Chloride Sodium
بیان افراد قسم ثالث که مسهل قوی است و از اگزیف دیسینس کیند		
سببر	ایلو	Purgative Medicines
شحم خنظل	کالوسنته	Aloes
جلابا	جیلپ	Colocynthis
سقمونی	انگامنی	Talapo
شحم سید بنجیر و حب الخروع	کانسٹر	Scammony
دهن الخروع	کانسٹر اوئل	Caster
حب السلاطین	کروکوتلین	Caster oil
دهن حب السلاطین	کروکوتلین اوئل	Crotonis
بیان افراد قسم رابع که در حصن بولاند		
	سائینا	Sabina
نارنجیون	میزنیم	Meyercom
سورنجان	کانسیریم	Calcheum
عربی ابیض و اسود	بنجلی بوزنس و بنجلی بوز	Hele bone
بیان افراد قسم پنجم		
روغن که همراه شراب کشنی پیدا میشود	فیوئل آفیل	Fusal oil -

اسماء امراض باطنی انگلیزی	اسماء امراض باطنی فارسی
	بیان افراد ششم
<i>Ergot of Rye</i>	جگر که در درخت خود فاسد شود
<i>Animals Irritants</i>	بیان افراد ششم هفتم که اینهمه از ریه تن است
<i>Cantharidis</i>	رزانج
x	نایبی موسوم به صدف
x	کاهبی موسوم به بام که مثل مار می باشد
x	و در آن روغن زیاده بود
x	که متعفن مخصوصاً مسک متعفن
	بیان افراد ششم هفتم که هوای عسین است
<i>Nitrogen</i>	هوا ای که از نایتریک اسید و نیتروژن رنگ قرمز می شود
<i>Sulphurated Hydrogen</i>	کندادن ظرف آن خارج می شود
	هوا سلفیدریکس اسید که وقت خنثی شدن سلفویدریکس نایتریکی می شود
<i>Hydrogen</i>	کبریت پیدا می شود
<i>Chlorine</i>	هوا ای که از نایتریک اسید و کلورین اسید خارج می گردد
<i>Ammonia</i>	هوا س کلورین
<i>Specific Irritant</i>	هوا س آمونیای یعنی نوسادر
	بیان افراد ششم هفتم که بر عضو خاص مؤثر می شود و از اسپاسم می گذرد
<i>Iodine & Iodide Potassium</i>	فاسفورس و مرکبات آن
<i>Arsenic</i>	آیوڈین و آیوڈاید پتاسم
<i>Antimony preparation</i>	آرسنیک
<i>Lead</i>	آنتیمونی و مرکبات آن
<i>Copper</i>	سرم الفار
<i>Zinc</i>	قشعی از سنگ سرمه
<i>Iron</i>	اسرب
	سین کوپر
	جست
	رین

اسماء امراض لغت انگریزی	اسماء امراض لغت انگریزی بخمفارسی	اسماء امراض لغت عربی و فارسی
Argentum	آرگنتم	فضه
Ferrum	فیرم	صند
Bismuth	بسمت	×
Hydrargyrum	هایدراج ارم	سیماب
Cream	کریوم	×
Narcotics	در بیان افراد نوع دوم از انواع ملته سم که مخدر و موسوم به انارکاتیک اند	
Opii	اوپیائی	افیون
Hydrocyanic Acid	هایدروسیانک اسید و پروسیان لیڈ	×
Alcohol	الکول	باده شراب
Ether	ایسر	×
Chloroform	کلارفام	×
Lactuca	لاک لچکا	کاهو
	در بیان افراد نوع دوم اشیا بی فصله ذیل اند که دران اجزای حیوانی از سوختن زغال پیدا شده باشند	
Carbonic oxide	اکسید کاربانک	آقل چیزیکه دران هوا سیم کاربانک اکساید مثل کاسبانک اسید کاربانک اکساید
Sulphuretted Hydrogen	سلفری هیدروجن	دوم آنچه دران اجزای هوا سیم کبریت همراه هایدروجن باشند مثل هایدرو سلفوریک اسید
Carbonated Hydrogen	کاربونایزید هایدروجن	سوم چیزیکه دران هوا غایک هایدروجن کاربونایزید هایدروجن
Narcotic & irritant	در بیان افراد نوع ثالث سم که جامع اذیت رسانی و تحذیر است و آنرا انارکاتیک او اذیری ثلث گویند	
Nuxvomica	نوکس فومیکا	اواراقی و کچله
Stychnia	استیکینیا	چهر اواراقی

اسماء امراض مبتدیان فارسی و عربی و انگریزی	اسماء امراض مبتدیان انگریزی و عربی و فارسی	اسماء امراض مبتدیان عربی و فارسی
<i>Belladonna</i>	لادونا	بزرگ بزرگ و اجوان خراسانی
<i>Hyoscyamus</i>	هایوسکس	جوز نامثل و دره صوره
<i>Stramonium</i>	استرامونیوم	کافور
<i>Cannabum</i>	کنیمف	مرگ ماهی
<i>Nuxvomica</i>	کاکائولیس ایندیکس	مغز شسته بیلید
<i>Cannabis Indica</i>	کنیس ایندیکا	فطر و کما
<i>Cannabis</i>	کنیس	قوت
<i>Hemp Indian</i>	اندرین ایندیکس	چرخس
<i>Aconite</i>	اکونایت	کاجه
<i>Digitalis</i>	دیجیتالیس	بنفش
<i>Tobacco</i>	تباکو	تباکو
<i>Hemlock</i>	هملک	شکران
<i>Solanum</i>	سولانوم	منهالی کو در و جو غن در من خود
<i>Surpentine</i>	سورپنتین	عنب الثعلب
<i>Cereus</i>	کرئیسوس	روغن تارمین
		روغن قطران
	در بیان طریقه طرد هوا معنی گرید ایندیکس ایندیکس	
	+	طرد نابیر
	+	طرد براحت
	+	طرد بوق ویش
	+	طرد گتان بنی کمل
	+	طرد باب بنی کس
	+	طرد در منسبتی دیک

نقل جازة بن بيان عربي

صورة ما كتب كيف العلماء أكمل الفضلاء معلم ثالث طبابت مركز دائرة الحدا
الخطاب من جانب السلطان بتاج الأطباء خلاصة الحكماء سيادت بناء شفاء الله
ذكاء الملك حكيم سيد افضل علينا ان بهادر مدبر جنك ما دامت شموه
افاداته بانزغة مجيئ الحكيم السيد ابوابراهيم باجائرتين في اللسانين احدا

في العربي والاخر في الفارسي

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الحكيم العليم والصلوة على رسوله الكريم وعلى آله الذين هم ذوو الفضل العظيم وبعد فإني السيد
الاعظم لا مجد ولا ورج لا وحده العلامة اللوزعي والفيما فته الا المعنى الشرف المشايخ الا فيل والفضل الباذخ الاصيل
العالم الحكيم السيد ابوابراهيم بن المرحوم مولوي السيد محمد محمد بن عصب الدين الهما
وكرامة الشغفاني العالم الرباني السيد السند جناب المرحوم السيد محمد طاب ثراه وجعل الجنة
مثواه قد اجتهد أولا في تحصيل العلوم العربية وقرأ كتب الفقهية شروحه وبحثت في تهذيبه الى تحصيل
علم الطب فقرأ على اكثر الكتب العربية الطبية المتداولة وايضا استكمل الصناعة بقرعة كتبنا
المصنفة في الطب على مذاق اطباء المتأخرين من اهل يورب حتى استكمل من الفنون العقلية
والطبية والنقلية قسطه واعتلى معارج التحقيق ببلغ ذروة السنام من التدقيق ثم انه ايد الله تعالى
قصد اليقين لا اتصال بطنطنة شيخ اجازة الرواية والحذاقة وروى ما بالبركة الدرجة في سلسلة
عقده رجال الى لداية والصد اقة استبانتي فوجدته اهلا ومجلا لذلك فاجزته ان يري عن عني

ما اودعته في المصنفات وما افدته حين المذاكرات مما روته عن مشايخي واساتذتي خاصة
المرحوم شيخ الدولة حكيم زاهد خان بهادر وذاك شريك من صاحب بهادر و عن غيرهما من
الكاتب المعتمد من الطب وان يعالج المرضى بعد التشخيص التام بآداب اليونانية ولا انجليزية
حيث شاء مستعينا بالعلوم الحديثة فأيده الله وبارك في امره

وانا افضل على رضوي المخاطب بشفاء الداء عن

نقل اجازة بزبان فارسی

بسم الله الرحمن الرحيم

عمدة الاحباب وسلاية الاطياب حفاقت آية الكرم ابن الكرم الحكيم سيد ابوالبراهيم صاحب كنجية علم وقوة
اراسته ولبغات حسنة پیراسته اندازد و دراز طبع شریف شان بسوی تحصیل علم طب مانگ گشت چنانچه اکثر کتب متداوله
طبیة عربیة را درهم کتاب جامع تحقیقات شفایه را تمام و کمال بر حقیر خواندند و در ورس کتاب جامع الاصول طبق الحاکموش
بمنج نمودند و در شرکت طب و ملاحظه و مهارت مرضی جهد تام کردند و حقیر بهم تعلیم بسبب شوق و استعداد جناب شان تا کن
تأخر نشده حتی که اشارت لیاقت علمی و علمی در طب چنان حاصل ساختند که قابل اجازة شدند پس راجعا الی الله حکیم صاحب
موصوف اجازت و اودم که سائل علمیه از کتب مذکوره و دیگر کتب معتدله طبیة و اشجار از حقیر شنیده اند تا ملامتی بر محل مناسب
نقل کنند تفلا صیحا و علاج مرضی کمال احتیاط و بعد تشخیص کامل از ادویه یونانیة و انگریزیة نمایند و در علاج از ادویه هر دو
مشهوره مجرب اعتماد نمایند و همیشه و همیشه ضرورت در علاج مرضی بر جمع بکتاب نموده باشند و در حال مرضی تحقیق باشند و استوار
همواره از و اسب الصفت نمایند فایده الله بارک فی امره و بطنی کلمه

وانا افضل على الرضوي عفى عنه

Certificate granted by A. G. Grant Surgeon
Major to Hakim Syed Aboo Abraham of
Fyzabad

I have known Hakim Syed Aboo
Abraham of Fyzabad (nephew of the Peshu Namany
since beginning of 1884 as asst. to Nawab Hakim
Sheff-ud-doulat in his Extensur) practice amongst
the native population of this city - I believe he has a
very fair knowledge of English Materia Medica
and Medicine and deserves encouragement

Fyzabad

9 September 1884 }

(Sd.) A. G. Grant

Surgeon Major

ترجمہ سارٹیفکیٹ انگریزی

۱۸۸۴ء کے قبل سے میں حکیم سید ابوبراہیم صاحب کو جو پیش نماز کے جتنی ہیں - جانتا ہوں یہ صاحب
نواب حکیم شفا الدولہ بہادر کے جو کہ اس شہر میں بہت مشہور طبیب ہیں نائب ہیں - شخص میٹر یا ملریکا اور انگریزی ادویات
نام سے بخوبی واقف ہیں - انکی ترقی کے لیے کوشش کرنا چاہیے -

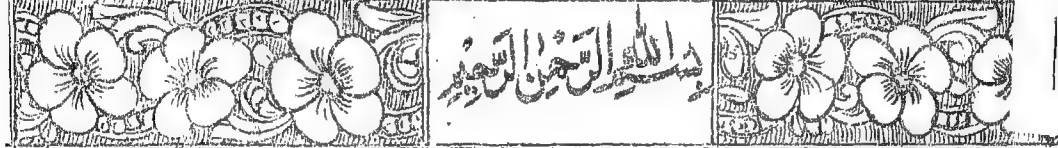
دستخط - ای - جی - گرنٹ صاحب

سرجن میجر رجٹ نمبر ۱۶ فیض آباد

مورخہ - ۹ ستمبر ۱۸۸۴ء -

در مطبع مامی منشوی نو از کشور می پست مع مان محلی گردید

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

M.A. LIBRARY, A.M.U.

PE2798

الحمد لله رب العالمين والصلاة على محمد وآله أجمعين
 اما بعد وادع بادکرم سید این اوراق افضل علی الرضوی بن سید اکبر علی الغضنفر آبادی عالمنا الشریف الغنی و اهل الجاهلیت
 شفا را در اوله از ابتدای سال هجری از خود و بسوی تحصیل علوم راغب شد و بعد از آن چند کتب فارسیه طبع تحصیل علوم که در زبان عربی اند
 مائیک گشت و بعد کثیر خود را به فراغ از کتب درسیه متداوله در تحصیل تحقیق اکثر علوم عقلیه و نقلیه از علما و مجتهدین عصر و اهل الجاهلیت
 کاملین و صرفت کرد و بعد تحصیل و تکمیل در تالیف تعلیم و تدریس کتب علوم عموم و خصوصاً کتب طبیه و تصنیف و تالیف کتب در سائنس
 علوم متعدد و معالجات مرضی اشتغال داشت و همیشه در مطالب و مسائل علمی خود و تامل کرده از علما و ساجدات و استفادات
 می نمود تا اینکه یقین حاصل کرد و با اینکه آنچه علم طلب و کتب و بییه مشهوره است علمی و علمی آن اکثر تملیک غلط است مثل تصنیف کتب طبیه
 قدیم در تعدید اسباب اکثر امراض بخار و بریح را ذکر میکنند و میگویند که بخارات از طبوبات بدن و از غذیه مشکون می شوند و عموماً
 در امر این مانع شریک باشد که اسباب بخار قرار میدهند و میگویند که طریق وصول بخار از معده بسوی دماغ طریق دوسرست و
 بعد اطلاع بر تشریح بدن و غور کردن ثابت می شود که این قول از قبیل نفوه صادر شده است زیرا که شریکین از خون سرخ و او در دهان
 خون سپاه ملومی باشند بخار در آن چگونه راه می یابد و اعصاب و عصمت اندیش ازین هر دو بخار را نفوذ کردن ممکن نیست و علاوه بر این
 دماغ محبوب با غشیه و محصور و محکم است و کدام راه کشاده بسوی دماغ نیست که از آن بخار نفوذ کرده به دماغ رسد زیرا که غشیه
 که در قاعده دماغ است آن از خلج مخلوط و مشحون است و ثقبه های کوچکی که در عظام دماغ بعد موت در تشریح عظام یافته میشوند از آنها در حال
 حیات علواً از اعصاب حس و حرکت می باشند ممکن نیست که از آن سو هوا یا بخار در دماغ رسد یا چیزی از فصول دماغیه توسط این ثقب
 خارج شود و چگونه می شود که خالق حکیم سلطان بدن را که دماغ است در قاعده عظام متکی از یک سلطنت بدن فرموده و از فواح و قعر

اعصاب را بر عکسش سپرده باز ابواب طلقه آنرا چنان کشاده بی صاحب و در بان گذار که با غیان سرکش بی بنیاد و مان داخل
 شده انتظام سلطنتش را خراب و بر باد میگرداند باطل از تصور علم تشریح و اختیار کردن اوله سمیه غیر حقیقیه و اعتماد کردن بر سخن اقوال
 سابقین این اغلاط عاقلات پیدا شدند و از همین قبیل است آنچه در وجوه زکام و زله میگویند که ماده هرگاه از دماغ بسوی انف ریخته
 زکام و هرگاه بسوی تنهیب شود زله است زیرا که هرگاه ثابت شد که راهی کشوف از دماغ بسوی بدن نیست پس چگونه ماده از دماغ
 منصب خواهد شد و سبب وقوع در غلط اول این است که چون اکثر امراض و اوجاع را دیدند که تنج امراض دیگر پیدا می شوند
 و باعتبار زیانی و کمی اصل مرض زیاده و کم میشوند و گاهی بعضی امراض را یافتند که بطور نوبه حادث میشوند و زائل میشوند گمان کردند
 که مشکوک است و معمول بنظر ماده از عضو بسوی عضو می کشد و از عدم ثبات ثانی و ظهور شدت و خفت در آن در زمان بیشتر و کمتر
 نقل گمان کردند که این خصوصیات صفات ماده غیر ذی قوام است که آنرا در ریلح می باشند و همین سبب مرض فوراً پیدا می شود و
 شدت میکند و باز فوراً ساکن میگردد و از این مواعظ بی خبر بودند و حقیقت امر آنست که ذی لویه بدون اکثر امراض مشکوک
 بعضی اعضا و در بعضی دیگر سبب ریشه های اعصاب پیدا می شوند که از اذیت عصب یک عضو عضو دیگر که در آن ریشه
 عصب در کورفته اند مرض میشود و چون تا ذی عصب در کور کم میشود سکون ظاهری گردد و همچنین در تدریج عارضه بطور سلسله
 از طبیعتی قول به چهار بودن آن نقل میکنند حال آنکه تا حال که سنده دوازده صد و نوزده و پنج هجری است عدد آن تا شصت
 و هشت ثابت شده و همچنین اختلاف را چهار میدهند و سود را هم خطی میگویند و منفرد آن طحال را با اعتقاد خود قرار داده
 و میگویند که طحال سود را از خود در سده می ریزاند و از آن اشتیای طعام پیدا می شود و حقیقت سود در بدن بر ریه کمیها
 غیر ثابت است همچنین در تشریح که ام حمری از طحال بسوی معده نیامده که از آن انصباب سود بسوی معده تسلیم کرده شود
 و بعد صفرا در عروق همراه خون غیر ثابت است بلکه صفرا از خون بجز بجز میشود و عروق نمی ماند که در بعضی اعضا مثل طحال
 و کک بلغم هم در خون نمی باشد بلکه هر جا که میسر می آید بلغم پیدا میکند و در بیان اعضای منفرد میگویند
 که شریان از دل رسته اند و نبض آورده که است و اینهم غیر ثابت است بلکه نبض عروق مطلقاً قلب است از این سبب شریان
 رسته اند و چون شریان انتهای اعضا می رسند و رید شده باز گشت می نمایند و از جانب این قلب رسیده از آن متصل میشوند
 که نبض کدام در ریت کک در بیان کحران و تعیین ایام بیماری چه قدر طول داده اند و فی الحقیقت آن بنای
 فاسد بر فاسد است چه آن فرع تاثیر کوکب است و در تجربه غیر ثابت و در بیان نبض چه قدر بسط کلام نموده اند از تا حال
 در آن کتب حقیقت نبض هیچ نیست چه اتفاق کرده اند بر آنکه دل یک حرکت میکند برای جذب بنیم بار و حرکت ثانی میکنند
 برای دفع فصول محترقه هوائی حال آنکه در آن هوای رود و از آنجا کاری با هواست بلکه آن مولد و ششم دم است و تفصیل این سلسله در
 امراض قلب نوشته خواهد شد انشاء الله تعالی سبب وقوع در اغلاط زیاده این است که متاخرین تا پیش ناهین اقوال
 و کتب سابقین را مثل صحیفه سما وین پیدا شده دست از تحقیق دیگر برداشته بر تنج و تقلید اکتفا کردند و کمال علم طبایع را از آن بی

بر این معنی کتب عربیه بنمرد و شرح کلام قدما و تصنیف کتب خصوصاً قانون نماید و علاج و تشخیص مرض افق نوشته قانون بوعلی کند و او را کمال افتاد
دانستند و این قدر در پی اصلاح و تاویل اقوال سابقین شدند که در اندیشه تحقیق جدید مسدود شدند و این بخاطر نیاوردند که این علوم
تقلیدیه و نیستند که در آن کلام غیر عربی مستعمل باشد بلکه از علوم عقلیه انسانی است و درین وقت پابندی بقراط و بوعلی چه معنی هم رجال
و سخن رجال آنچه سابقین را ممکن و میسر شد آنها از جدید و خود ثبات و پدید کردند و آنچه پس از کوشش مایان را ثابت و محقق خواندند
آن عمل خوانیم که در وسطین طبقه طب تحقیق سابقین و سابقین خود کجا اکتفا کردند که با تحقیق یک دو فرد انسان سابق خود اکتفا
بقراط خلط قدما و امر علاج بر قاعده العلاج با نصد سلوک بر قیاس مینماید و فلاطون تجربه قیاس هر دو در اخلاف بقراط جمع میکند
شیخ بوعلی در قانون اقوال وسط و جالینوس را رد میکند و مراچه ضروری که اصرار بر نلط کنیم دست از تحقیق جدید صادق نافع کشیده
بر تحقیق مرده ناقص ضار کاذب اکتفا و تسک کرده حلقه تقلید گردان اندام و برای خود رئیس پیدا کنیم که بعد تحقیق ممکن است
که از ان زیاد در صناعت طب دانسته باشیم باین اسباب اکثر میخوانیم که آنچه در ولایت انگلستان به نسبت طب علمائے
کاملین متاخرین بدرجه علم بدن و عمل کیمیائی کمال تحقیق کرده اند بر آن اطلاع حاصل سازم تا اینکه علم مسلمانه تولد اخلاط حاصل شد
و از ان زیاد ظاهر گشت که آنچه علم طب در کتب عربیه قدیمه است و آن اخلاط زیاده اند و از ان آفات کثیره خصوصاً و تشنجه
مرض و تعین سبب پیدا میشوند و بهین سبب در صحت مرضی تاخیر و مسدود مرض اکثر بطور صریح مشخص نمیشود و چون که علوم همیشه
محتاج فکر و نظر و مزید تحقیق اند و بهین سبب متاخر از تقدم اعلم میباشد و لهذا گفته اند که ترک الاول و اکل اللاد و اخر کس باین وجه
خویشتم که خود را مقلد محض سازم و مقولات سابقین را راجی الکی نه پندارم بلکه تحقیق متاخرین انگلستان را که اکثر مخالف سابقین
و یقینی بود و تحقیق آنچه برای این حضرات حاصل شده محققین یونانین را گاهی میسر نشده بود بدانم و آنچه بعد مقابله علوم و حائنه
خود ثابت شود آنرا اختیار کنم و اتباع حق و صدق نمایم تا برمی آید پیش خدا با شتم زیرا که علاج مرضی امریست عظیم الخطر و
در ان اولی غفلت مودی قتل نفس و اهلک علیل میشود و اصرار بر غلط و اختیار مرض مورت خسران دارین است اعادنا الله عنه پس
در صدد تحصیل علم جدید و رفع اخلاط کتب عربیه طبیعیه سابقه بودم لیکن بدون دانستن علم جدید از زبان و ان کمال افراجه شیت
و عمل باشد انیمنی ممکن نبوده زیرا که مسود و اوراق عالم زبان انگریزی نبوده که از کتب انگریزی علم حاصل کنند و اهل ان بان گفتار کمال اند
ایشان را در این زبان اردو فهمیدن مطالب کتب عربیه و اصطلاحات آن بسی دشوار و کجاست که کار خود گذارشته باین امر که برآ
شان زیاده نافع نیست مشغول شوند و بعد از انشن بمقابل تحقیق قدیم تحقیق جدید را بیان کنند بنابرین همیشه برای حصول علم
خود از جناب ملک علامه سلت میگردانایک بمیاس عنایت رافت جناب حشمت آباء جلالت انتساب محقق علوم عقلیه تحقیق
رموز طبیعیه بقراط زمان او حد نکتته دانان جناب و اکثر جهان کرن صاحب بهاد و دام اقبال که ذات والا صفات
جناب ایشان مجمع حسنات و منبع خیرات است حصول این مرام صورت نیست که جناب محترم الیه این زحمت را براس
اشاعت علم بر نفس خود پسند فرمودند و مقابله علم اکثر باین گونه میشد که اول حقیقه مصنفون کتاب طب عربی را بزبان اردو

عالم

عرض میکرد و بعد از آن جناب محترم الیه مقابل آن آنچه محققین متاخرین انگلستان تحقیق فرموده اند از افاده میفرمودند و بعد قیل و
 قال آنچه از دلیل و تجربه ثابت و متفق علیه محققین بوده بر آن در بیان اعتماد کرده میشد و اقوال شاذه را چه جناب معظم الیه تردید
 میفرمودند و بعد از آن لائق اعتبار و قابل اعتدالت میشد از احقر می نوشت لیکن ترتیب امراض همین کتاب خصوصاً در بیان
 امراض خاصه اکثر موافق ترتیب کتب عربیه است و مطالب موافق تحقیق متاخرین انگلستان پس آنچه سو ترتیب امراض در
 بعض مقام یافته شود بسبب التزام ترتیب کتب عربیه دانند و اختیار کردن ترتیب مسطور بهر آنکه آن بسبب شهرت و
 ضرورت معتاد و مالوف اطباء یونانین گشته و درین کتاب از امراض راس تا امراض اذن موافق ترتیب کتاب
 شرح اسباب است و از امراض الف تا آخر امراض خاصه اکثر موافق ترتیب شرح موجز کتاب بلاسید کاذرونی و
 کتاب قانون علاج بوعلی است و چونکه ترتیب این کتاب اکثر موافق مالوف اطباء یونانین است و فی الحقیقه
 مذاق طب قدیم باقی است پس از یقین و اثنی است که جمله کمالین و طالین بهر علت ازین بهره ور شوند و بسبب آن که در
 انظار عمل سابق بر آورده نور علم حاصل فرمایند و بدین ترتیب آن تشخیص مرض و تجربه علاج بطور صحیح بعمل آرند و از آن مرضی که مبتلا به
 امراض مشکله میباشد بر دوی محنت یابند و مدت ها اثر این تعلیم بر صغیر روزگار مثل حصول تقراطیه و معاوی کبیر و قانون بوعلی و غیره که
 سابقه باقی ماند و چونکه حصول جمع این فوائد بسیار منجلیت و عنایت جناب معظم الیه شده پس از این کتاب را به
 جامع شفا فی افادات کاتبیه موسوم ساختم و مر جواز ناظرین این رساله آنست که هر گاه ازین فوائد منتفع شوند جز نیست
 و کمال علم منظم الیه را بخاطر آرند و چه بعد جمیع اوراق را بخوبی آید و در ده بدعی سفرت یا دفرا بعد و ما توفیق الا بالله العلی
 العظیم و هو حسبی و نعم الوکیل تنبیحه مخفی نماند که غرض مسود این اوراق از تحریر این کتاب ابطال و اعطای
 علم سابق نیست بلکه اصل مقصود آنست که آنچه اغلاط در اسباب امراض و تشخیص اند بر طرف شوند و آنچه امراض چیزین نماید
 از کتب قدیمه یافته شده اند بر آن اطلاع حاصل شود و تدابیر جدیده برای ازاله اسباب محذوفه امراض و علم صحیح از امراض
 و اعراض برادران ضایعی پیدا کنند و بسبب آن پیش خدا معذور و ماجر و در نظر علما لائق طرح و تحسین شوند پس بجزئیات
 که خواه معالجین عالمین و عالمین کتب عربیه سابقه علاج از ادویه جدیده و ولایتی که فی الواقع قوی و عمره اند فرمایند یا از
 ادویه قدیمه خود که مشارک فعل این ادویه باشند علاج کنند لیکن این امر و شواست زیرا که بمقابل افعال بعض ادویه
 جدیده انگریزی وجود و ادویه قدیمه غیر ثابت است یا از هر دو ادویه حسب مناسب مقام کار گیرند چنانکه طریقه
 علاج را هم رساله اکنون همین است و ازین در علاج و دست زیاده حاصل میشود و از ترکیب هر دو علاج حقیر منافع
 لا تخصی دیده که بسبب آن زیاست که طب بمعنی حکم گرفته شود لیکن از هر طریق که علاج کنند موافق علم صحیح صادق
 فرمایند زیرا که اصل علاج مرض ازاله سبب است و مادام که سبب بطور صحیح نه دانسته شود مقابل و ازاله آن چگونه کرده شود
 تا مرضی از بلاکت محفوظ مانند و از اذیت نجات یابند و پیش خدا برای معالجین جوابی کافی موجود باشد فقط لیکن چونکه مسود

اوراقی علم لغات انگیزی و زبان دان بست پس اگر در نقل سهای امراض یا ادویه و غیره غلطی یافته شود آنرا صحیح فرمائید و معذور
 دارند و مثل آن اغلاط کثیره از ترجمین طب یونانی هم در کتب طبیه موجود اند کما لا یخفی علی البصیر و این کتاب را مرتب کردم بر
 حسب باب موافق اعداد اعضای حرکتیه انسانی که در آن امراض حادث میشوند و هر باب آن مشتمل است بر فصول و فصول
 محتوی است بر ذکر مرض خاص که در آن تعریف آن مرض و بیان احوالیکه بعد تشریح مشاهد میشوند و بیان انجام مرض و قیام
 آن و تقدیر اسباب محذره مرض و علامات و معالجات اقسام آن مذکور است و قبل از امراض در هر باب یک فصل در
 تشریح عضو خاص است و در تشریح بر همان قدر اکتفا کرده شده که دانستن آن برای طبیب که با ادویه علاج میکند و معرفت
 امراض ضرورت تا بسبب آن صاحب خبرت شود و ذکر اعمال مخلقه بدستکاری بمجمله کرده شده تا فی الجمله علم آن بر یک
 طبیب جهت تجویز و امر کردن بلبل حاصل باشد زیرا که در تفصیل آن نفعی لطیب عاقل نمی شود چه اینقدر دانستن برای طبیب
 ضرورت که هرگاه بول متعین شود امر فرماید که قاشق طیر را که میل خاص برای ادرار بول است در مجرای بول تا مشاهده داخل کرده
 چانه خود جوید باقی تسلیم طرق اذخالی آن مع شرائط ضرورت چه اذخالی آن کار دشوار است و او خود عالم شرائط فعل عمده محمود
 بود اینقدر ضرورت که طبیب بدایت کند که رجوع بسوی دستکار کامل کند تا از ضرر آن محفوظ ماند فقط باب اول در
 امراض راس و آن مشتمل است بر چند فصل و اول در تشریح راس بدانکه راس عضو مرکب است از چند اعضا
 و آنچه ازان اول محسوس و بالای جمله اعضا است جلد راس است که بر آن موها میباشند اما آنچه ازان بالای پیشانی نبود
 از موها خالی باشد و سواي آن بر همه جلد راس موها رویند و در بعضی بر وسط جلد راس موها نخی رویند و در بعضی موها بکثرت
 و در بعضی قلیل میباشند و سبب قلت و عدم شعر قلت و عدم اصل شعر است جلد و آن غده های کوچک است که در جلد مشتمل
 بر غصص که در زمین بود میباشند و این غده موها می رویند پس هر قدر که این غده ها در جلد زیاده بودند موها زیاده شوند
 و هر قدر که کم بودند موها کم میباشند و زیر جلد مذکور غشای ریشیه دار است و این غشا با غشیه ریشیه دار دیگر که مقام بدن است
 زیر جلد متصل بود و از توسط همین غشای ریشیه دار شرائین و آورده و اعصاب و مجاری لعاب به جلد و آنچه اعضا
 زیر این غشا اند نیز سرند و زیر این غشای یک عضله که فی الجمله غلیظ و بزرگ است که بر پیشانی و خلف راس منبسط است و در وسط آن
 عضله هم غشای دیگر ریشیه دار است فاصله اش آنست که آنچه ازان بر پیشانی است ازان قدرت بر تحریک جلد
 پیشانی حاصل میشود و این عضله در بعضی چنان قوی میباشد که آنرا تا کنون بزرگتر یک قوی پیشانی خود و کلاه را نیز اندازد و آنچه
 ازین عضله در خلف راس است در تحریک عضله پیشین امداد آن میکند و همچنین بالای هر گوش سه عضله میباشند و ازان
 بر تحریک اذن قدرت حاصل میشود و اصل آنها بطرف گوش دقیق و سه پای آنها عریض و مائل بسوی فوق لیکن این عضلات
 در انسان ضعیف و کوچک و در حیوان دراز و قوی میباشند و زیر این عضلات باز غشای ریشیه دار است و بالای آن
 غشای عضله عظیمه در هر گوش آمده و هر دو گوشه عضله مذکوره تا فک علی رسیده اند که وقت مضغ غذا محسوس می شود

فصل اول در تفسیر این باب
باب اول در احوال و اسرار
مجلس اول در تفسیر این باب

١٠٠

باز زیر آن غشائی بطوریکه است که آن از استخوان راس جداست و بر استخوان حرکت میکند و از حرکت آن جلد راس بجهت حرکت میکند باز زیر غشائی شبکیه غشائی است که با استخوان راس متصل میشود و از آن غذا بجانب خارجی استخوان راس میرسد زیرا که در استخوان باعتبار صلابت و لیت اختلاف است پس آنچه از استخوان راس جانب آن خارج و دماغ است صلب است و آنچه از آن در جانب داخل دماغ یعنی قریب دماغ است آن نرم است و آنچه از آن در وسط هر دو جانب واقع است آن نرم و لین است و بطور این اختلاف در استخوان سر جوانان بخوبی وقت تشريح میشود و در صبيان هم نرم اند و در پیران همه سخت میباشد و در آن غشای غذاي استخوان می ماند و یک شریان از قلب برآمده از راه گلو تا صدغین از خارج دماغ رسیده بدو شعبه منشعب شده یک شعبه آن بسوی پیشانی و یک شعبه آن بسوی خلف راس رفته و آن هر دو در جلد راس بذریعہ غشائی ریشه دار منشعب و منتشر شده اند و همچنین یک شریان از اندرون دماغ بذریعہ نقبه که قریب فوق اکبر در جانب انسی اندرون استخوان های چشم واقع است بیرون آمده در جلد راس منشعب و منتشر شده و بواسطه همین شریان راه از اندرون دماغ تا بیرون آن جاری شده و از آن خون در جلد میرسد و چون بشریان عظیم که از بیرون دماغ در جلد راس آمده نقصان و آفتی میرسد شریانی که از اندرون دماغ بر آید چشم در جلد آمده خون به جلد میرساند و این شریان کو چاک عظیم میشود و همچنین بطوریکه شریان در جلد راس رسیده اند و او هم به همان طریق در جلد راس رسیده و منتشر شده اند و چنانکه شریان خون را از دل می برند و در جلد رسانده و در جلد خون را گرفته و بر میسانند و در یک از اندرون دماغ بیرون آمده است آن از وریدیکه از شریان خارج و دماغ پیدا شده و عظیم گشته بر پیشانی آمده است قریب گوشه چشم که در جانب انسی است بالای فوق اکبر متصل شده و لذا اگر رفتن قصد تعلیق علی درین موضع خون کثیر از اندرون دماغ بیرون می آید و سرسام و غیره امراض راس را منفی میشود و عصبیکه قوت حس را در اعضای وجه می آرد و عضله پیشانی را قوت حرکت میدهد از نقبه که در استخوان پیشانی و بر و بر کناره هر دو ابرو واقع است از هر نقبه ابرو یک فرد خارج شده یکی از جانب یکین و دوم از جانب بسیار در جلد سر رسیده و منتشر میشود و سبب اختصاص او جلع در یک شق راس آفت همین عصب بود و استخوان های کالنه سرشت تا هستند چهار از آن بزرگ اند که یکی از آن مقدم راس و دو از آن بالای آن بطور سقف و این هر دو زیاده از همه طویل و عریض اند و یکی از آن در موخر راس و همین قاعده دماغ است و درین استخوان زیر دماغ نقبه کلان است که از آن نخاع بیرون آمده در فقرات نخاع و در فرو آمده و بجای که اینها با هم متصل شده اند و از آن فصل ظاهر گشته اند و از آن گویید چنانچه فصل استخوان مقدم راس را که با استخوانهای یا فوج متصل شده است و در آن گیلی نامند و فصل هر دو عظام یا فوج را در زخمی گویید و فصل استخوان در خراسان که از اتصال آن با هر دو استخوان یا فوج حاصل شده در زلالی گویند چنانچه مشایه است و در استخوان و بالاسیکه در رسم خطیونانی نوشته میشود و صلابت عظیم موخر راس زیاده است و چهار استخوان از آن کو چاک آمده اند

بطور جدان ز سر هر دو استخوان یافتند که در آن هر دو گوش یافته شده اند و آنرا جگرین گویند و از هم بسیار سخت اند و از
 به جگرین نام کرده شده اند و از آن در آنف اند که از آن نخترین پیدا شده اند و یکی ازین هر دو بصورت شپره و آن از
 طرف عریض خود متصل است به عظم قاعده دماغ و از طرف دقیق که مشابه شپره است متصل است به عظم مناشی و در عظم مناشی
 است که در آن ثقبه های کوچک مثل غزال موجود بود و این قضی الف است و هم باید دانست که در جانب داخلی هر دو استخوان فنج
 که مثل سقف بالای استخوان های دیگر آمده اند نشان مکان شریان که در میان ام غلیظ و استخوان راس میماند یافته میشوند و این
 نشانها جایگزین استخوانها برآمدگی در جانب یمن و بسیار راس یافته میشوند و زیاده میباشد پس اگر مقتضای ضرورتی بسو
 کشف دماغ محتاج شوند باید که این مقامات را از قطع محفوظ دارند تا شریان کبار که اینجا موجود بود از قطع محفوظ مانند و چون
 ذکر عظام شد اند که ترتیب آن ضرورت تا در تعلیم و تفهیم سولت شود پس باید دانست که از استخوان های راس اول و از
 همه بیشتر استخوانی است که در آن پیشانی چشمان یافته می شوند و در وسط این استخوان بزرگ زیر آن استخوان مخروطی موسوم به
 عظم مناشی است میباشد و پس این استخوان کوچک مشابه شپره بود و بعد آن از یمن و بسیار آن هر دو استخوان جگرین که
 در هر یک اذان یک یک اذن واقع است بون پس این هر دو عظم قاعده دماغ بود و بالای استخوان پیشانی و موخر راس دو
 عظم کبر مثل سقف در طول عرض برآمده اند که در آن یافتند میشود و این همه اساس بنیاد راس اند اکنون باید دانست که ازین
 استخوانهای راس در کدام ثقبه یافته میشود و هر قدر ثقبه که در سر یافته میشوند هم مملو و مسدود میباشد یا خالی و مفتوح
 پس بدانکه در عظم مناشی بیشتر ثقبه های باریک اند و در آن نظایای عصب حس ششم که از دماغ رسته آمده اند و آن ثقب ازین عصب
 مملو و مسدود میباشد و بعد در عظم مشابه شپره هم ثقبه است و از اتصال آن عظم پیشانی و عظم مناشی و استخوان موسوم به قاعده
 دماغ و عظام اذن هم سوراخ های متعددی پیدا شده اند لیکن دو ثقبه که از اتصال آن استخوان مشابه شپره و عظم اذن و عظم قاعده
 دماغ پیدا شده اند از آن شریان در دماغ میروند و آنچنان اتصال عظام اذن یا عظم قاعده دماغ دو ثقبه پیدا شده اند و از
 دو درید بزرگ از اندرون دماغ بیرون می آیند یکی از یمن و دومی از یمن و ثقبه کبر که در عظم قاعده دماغ است از آن نخاع
 از دماغ با ام غلیظ و ام دقیق برآمده آن از نخاع و ام بین مسدود است و آنچه سوامی اینها ثقبه ها و عظام دماغ یافته میشوند
 از آنها اعصاب دماغی بر می آیند و آنها از اعصاب مملو و مسدود میباشد و که امی ثقبه در حال حیات مفتوح و خالی
 نمیشد و ممکن نیست که از راه این ثقب کدام چیز از قسم بخار و ریح یا امیت بدماغ رسد و از کبر هم باید
 دانست که سطح داخلی استخوان دماغ در اکثر مواضع گویا صغیر قلیل العمق خمدار بر اشکال مختلفه موجود بود و فاعلش
 که دماغ اندرون آنها جاسیکه و پذیرای آنها استقرارش محکم بود و از صدمات قلیله در آن تر عود و تحریک راه نیابد و هم پوشیده
 نماند که ام غلیظ هر جا که با عظام راس متصل شده است آنجا در عظام زیادتی بصورت غموضیه میباشد که بسبب آن اتصال
 و تعلق غشای استخوان محکم و قوی میباشد **اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ** و زیر استخوان راس اول غشای سخت است

که متعلق به نظام راس است که آنرا بفرع اتم الدماغ اعطی نامی نامند و بعلت لاشن جو را میگویند یعنی مادرخت چه او مثل در پرورش عظام میکند
یعنی از آن غذا با تخوان از جانب داخل که قریب به دماغ است میرسد و این غشاء و تمام راس منتشر و به عظام راس از اندرون
متعلق شده است چنانکه غشای بیرونی بر تمام مشتمل است بعده همراه نخاع از سر بیرون آمده و چنانکه در مشرق به نظام راس
و محیط به دماغ است همچنین در قاع هم متعلق به نظام فقار و محیط بر نخاع است و هم این غشاء بعد التصاق از عظام بمقابل در وسطی مشب
شده یکشان آن بصورت داس در وسط دماغ فرو رفته و از آن دماغ کبیر و جمعه شد که حصه در جانب یمن و کبیر در جانب یسار
ستقر نموده و ازین تقسیم اکثر اوقات که دماغ عارض میشود مخصوص لاشن و واحد میباشد و دماغ شق سلیم کار خود را انجام میدهد
و از آن حیات باقی میماند و یکشان ازین غشاء صلب از وسط عظم قاعده دماغ رسته زیر دماغ کبیر و بالای دماغ صغیر آمده است
و قائمه اش آنست که ثاققل دماغ کبیر غشاء افتد و دماغ صغیر از انفاز خود زیر ثقل دماغ کبیر محفوظ ماند پس بعد شلخ
دیگر ازین شعبه ام الدماغ که زیر دماغ کبیر و بالای دماغ صغیر است در وسط دماغ صغیر فرو رفته مثل دماغ کبیر از آن هم در بخش
ساخته ایضا بر آنکه چون ام غلیظ در وسط دماغ از جانب یمن و یسار داخل میشود پس در جاییکه هر دو شعبه آن
در دماغ با هم متصل شده بر صورت داس میشوند آنجا بر کناره های صورت داس مذکور زیر و بالای آن مجری
پیدا می شود که آنرا بلغت انگریزی سائنس بفتح سین جمله و سکون الف و کسر یای ثنائة تحتانی فتح نون و سکون
سین جمله یعنی راه پوشیده می نامند و این مجاری در دماغ در چند جایاقه میشوند و از آن در وسط هر دو حصه دماغ کبیر
زیر و زیر می یکی بالای صورت داس جاییکه صورت لثت داس است و دیگر زیر صورت داس جاییکه کناره آنرا ازین
آنست و این هر دو در جو را میتر یافته شده اند سوم جاییکه جو را میتر یعنی ام غلیظ در دماغ صغیر فرو رفته از آن هم جمعه
ساخته آنجا هم ازین غشاء این مجرا پیدا میشود چهارم جاییکه غشای جو را میتر قاعده دماغ کبیر و صغیر محیط یافته و هر
سائیس ازین که در آنرا از دهن را و کبار دماغ میریزد و در سائیس چهارم که در قاعده دماغ است میریزند و سائیس که از جانب یمن یسار
خود شش شش ازین مجری در ورید کبیر کردن که در جانب یمن آنست و از شش یسار خود در ورید کبیر که در جانب یسار کردن
است خون مذکور را میریزد و خود را خالی میکند و ازین او را کبار عنق خون دماغ در دل نمی آید و این او را خود دماغ
نمیرسند اما اینکه خون دماغ در مجاری موسوم به سائیس چگونه می آید پس بدانکه او را کبار دماغ که از او را صغار
آن مرکب شده بالای دماغ و بر سر چین های آن هستند خون سیاه را از دهن های خود که در جو را میتر هستند و در
سائیس میریزد و خود را خالی میسازند تا از انفجار و انشقاق محفوظ ماند زیرا که چون در دماغ بسبب احاطه عظم
هوای خارجی نرسد تا از ثقل هوای خون در او رده خود حرکت کرده پیش رود و در دل در آید چنانکه در اعضای ظاهره
دیگر همین ثقل هوا خون متغیر شده در داخل حرکت میکند و قلب بسبب است میرسد و در ظاهر منبسط نمیشود مگر
و تنبیه هوای محیط بدن قریب و لطیف بود آن زمان البته بسوی ظاهر آمده خون ازین و دهن و سائیس خارج میشود

انداختن در دماغ زیاد نماید و بدو سبب از ان بزرگی آید و در قلب میرود و کثرت از نقل خود هرگاه زیاد میشود و دوم از جذب کردن قلب چون آن منبسط میگردد پس با این حالت او را دماغ را که بسیار سبب لوسین و فواک اند اگر بر حال آنها گذاشته میشود پس در اوقاتی که انسان نفس می کشد چنانکه وقت غوطه خوری و غیره است در پیونت انبساط قلب نمیشود و درین حالت از زیادهای خون عروق دماغ منفر میشدند و انسان بزودی هلاک میشد لکن اذخالق حکیم برای حفظ او را دماغ را با اجزاء سانسینس اسیدافروود که سبب مصلابت غشای ام غلیظ تحمل برداشتن نقل خون غلیظ به نسبت عروق نامت دراز میشود و منفر منفر میگردد و سبب آن باز خون بر این مجاری می افتد و عروق خالی مانده از انجا محفوظ میمانند من بعد هرگاه خون درین مجاری زیاد میشود از نقل ذاتی خود بزرگی آید و در قلب داخل میگردد و کلام آفت با واد نمیرسد اما اینکه سانسینس منفر و ریست پس دلیل بر آن نیست که در ورید غشای عضلات هر دو اند و درین مجری بخور غشای وجود عضلات یافته نمیشود و زیرا که او از ام غلیظ پیدا شده و نیز انجا ضرورت عضلات نیست چه انجا خون بدو سبب مذکورین سابق می آید نه باعانت عضلات و بواسطه همین غشای صلب که با ام لدم دماغ موسوم است شریان و اورده خرد و مجاری لعاب آورنده و شطای یا می عصب سمپلی ٹیک تا استخوان راس میرسند و از رسیدن شطایای این عصب در دوسر شراکت معده و دیگر اعضا پیدا میشود و چون وقت تشریح این غشای از استخوان راس جدا میکنند پس جانی که ازین غشای متعلق به استخوان راس است از آن جانب خون کثیر خارج میشود زیرا که از همین جانب با استخوان خون میرسانند و وقت تشریح هرگاه جدا کرده میشود خون در آن موجود بود و مشاهد کرد و هرگاه کد امی ضرب در حال حیات بر سر چنان میرسد که این غشای از استخوان راس جدا می شود استخوان راس مده میگردد زیرا که رساننده غذای آن از ان جدا شده و او مثل ضیق که از رشتان مرضع جدا شده خشک گشته میسیر و مرده میشود و خون ازین غشای رفته رفته خارج شده در دماغ چنان زیاد میگردد که از ان دماغ منفر میشود و از ان بیار هلاک میگردد و دو جانب داخلی این غشای که بسوی دماغ ست مستوی و انلسست و زیر این غشای تحت غشای دیگر رقیق مثل بیت شکبوت است و آن بر دماغ منبسط است و آنرا ام رقیق میگویند و بلغت گریگ اگر کنایه گوید یعنی مشابه به نسج عنکبوت و فی الواقع آن واسطه ملاقات جسم لمن بهلست و دیگر فائده آن اینست که این غشای قدری آب پیدا میکند که از ان در دماغ لیست و لامت همیشه باقی ماند و مصلابت و خشونت در آن راه نیاید و آبیکه در بطون دماغ در تعاریج آن میاشد آن ازین غشای پیدا شده مجتمع میماند و این غشای هم همراه غشای تحت که ام غلیظ است از اندرون دماغ همراه نخاع بیرون آمده و در فقار عنق و فقره و غیره و در ان هم نامت برای حفظ لیست نخاع پیدای می کند و بر این غشای غشای نامت است که از بلغت لاشن یا قیصر یعنی غذا رساننده بهضولین می نامند و این غشای بسیار نازک و رقیق است و بذریعه آن غذا بدماغ میرسد و این غشای از شریان و اورده که کوچک پیدا شده و این غشای خاص بر جمیع اجزای دماغ محیط است و همراه آنها زیر و بال

رفته و تغذیه جسم اسود که همراه جسم ابيض در دماغ موجود است مخصوص باین غشاست و همین جسم اسود ماده قوت حس حرکت بدن است و هر قدر که این سیاهی در دماغ اندرون چین دماغ زیاده بود صاحب آن قوی الحس و قوی حرکت و صاحب عقل بود و چون این جسم سیاه کم شود قوت بدن کم می گردد و اگر این جسم سیاه مخفون باشد و در جسم ابيض آفته رسد قوت بحال خود می باشد لیکن در بدن جاری نمیشود و جسم ابيض فی الواقع عصب است و آن رساننده قوت است و مرکب است از ریشته ها و تارهای عصبیه و آنرا بلغت انگاشش مؤنث است استنش میگویند جسم اسود خود محل قوت و ماده قوت است و جسم اسود مرکب است از سلهای کثیره که هر یک از آن مخزن قوت است و از هر سل قوی حسیه و حرکتیه بیرون آمده بذریعہ ریشته های اعصاب در اعضای بدن میروند و این جسم اسود را بلغت ایشان کار پس نیز برای نامند و بلغت انگاشش کار چنگل است استنش مع نامند و بنابرین جالینوس گفته که هر که در دماغ چین زیاده بود صاحب عقل بود و کسیکه دماغش خالی از چین باشد ابله و بی عقل بود زیرا غشیه مذکوره دماغ نمی بخست و آن از دوی عدد و بوندیکی کبیر و دوم صغیر پس هرگاه به تشریح استخوان را جدا کنند اول دماغ کبیر محسوس میشود و آن مستدیر مثل بیضی است و قاعده آن فی الجمله غلیظ و راس آن از آن قدری دقیق تر از خارج و دو حصه محسوس میشود و در آنها چین های کثیره واقع اند لیکن چین هر دو حصه در صورت و بهیئت مختلف میباشد لیکن نه بوند و بر هر چین ریشته جسم سیاه باریک یافته میشود و اندرون آن جسم سفید مدور غلیظ محسوس میشود و در میان هر دو حصه جسمی مستطیل مثل عمود سیاه محسوس میشود لیکن هرگاه هر دو حصه را جدا کنند این جسم متوسط مثل بیخ نباتات ریشته ریشته شده قدری بسوی حصه جانب امین و قدری بسوی حصه جانب ایسر شریک میشود و چون کالنه سر را کشاده در جانب اندرون دیده میشود ظاهر میگردد که دماغ کبیر از جانب مقدم خود در استخوانی که در مقدم دماغ است و در آن چنان و پیشانی اند میماند و از وسط خود در میان دو گوی که در استخوان گوش یافته میشوند مستقر بود و از موخر خود در عظم قاعده دماغ که در آن نقبه کبیر مخرج نخاع است بالای اتم غلیظ میماند و زیر اتم غلیظ بانجا دماغ صغیر هم در همین استخوان موخر راس که قاعده دماغ است میماند و چون دماغ کبیر را در جهت عمق آن ببرند بهین پس آنچه چین دماغ بر ظاهر آن محسوس میشود در داخل آن معلوم نمیشود فقط بطراف دماغ نشان کنگره های چین سابق دیده میشوند و در وسط آن سطح مستوی سفید بود و در آن سفیدی خطوط صغیره و نقطه های سیاه محسوس شوند و آن فوهات عروق و شرائین مقطوعه میباشد و چون جسم متوسط را که مثل عمود در بیخ است تمام بیرون آرند بطون دماغ ظاهر میشوند و شکل بطون دماغ کبیر بهیئت مربعی که اول آن زیاده بود میباشد اما جانب موخر از مقدم زیاده عریض است و ساقهای آن مقوس و تقوس آنها بسوی داخل بود و خط عرضی در جانب قاعده بطون دماغ مثل نصف دایره متصل بسره و ساقین بخوبی که از اتصال آن زاویه حاده حادث میشود

در بیان جسم اسود و ابيض و دماغ

و ازان نصف دایره که متصل به قوسین است بجانب قاعده بطون صورت بالای پیدای شود و بسوسه راس بطون
خط عرضی سقیم بر سر خط سابقین آید و از تلاقی آن بر سر قوسین دو زاویه متفرجه حادث میشوند و بالای این هر دو
زاویه صورت قرن خود یافته میشود و در وسط آن در طول جسمی مثل خط مستقیم بطور عمود فاصل است که ازان
بطرفین و بسیار این جسم متوسط و بطون ظاهر میشوند و آن هر دو بزرگترین بطون و دماغ اند و این جسم
متوسط هم خود بطون ثالث است که ازان هر دو ضیق است و در زیر این بطون متوسط صغیر دیگر بطون صغیر است
که بذریعہ آن آب که در بطون دماغ است با آب نخاع متصل میشود ہیئت بطون راجع بصورت قطع الماس
است هرگاه آن بر صورت اصلی خود باشد و آن قریب بصورت اریلی می باشد و این بطون عمیق نیست و از زیر
آن راه بسوی بطون ثالث رفته است چنانکه اگر شعری در آن اندازند تا بطون ثالث میرسد و ازین بیان واضح
شده باشد که بطون دماغ چهار اند **فصل ثانی** و گفتند همیشه درین بطون قدری آب میماند
تا محل خالی نشود و بسبب آن دماغ تا استخوان ماس ماند و چون خون در دماغ زیاده می آید این آب بطون کم میشود
و چون خون از دماغ کم میشود آب زیاده میگیرد و تا مقدار دماغ کم نشود و در سن پیری این آب زیاده میشود و
ازین فایده عارض میگردد و در هر دو بطون کبیر دماغ و جسم سفید مثل صغیر میباشند و در آن هر دو سیاهی بران
نیست که در چین دماغ کبیر بود و ازان هر دو جسم نخاع پیدا میشود و چنانکه در دماغ کبیر سیاه بر چین دماغ است
و سفیدی اندرون آنست بر عکس آن در دماغ صغیر سفیدی بر چین آنست و سیاهی اندرون چین است
و این دماغ صغیر بالای نخاع است چنانکه ام غلیظ بالای این دماغ صغیر است و این دماغ صغیر هم مثل
بروز حصه است چنانکه گفته شده و لیکن در وسط آن کدام بطون نیست اما ازان ریشیه بارسته و در ترکیب نخاع
از طرف پشت نخاع آمده شریک شده اند و تاثیر آنها در اعصاب محرکه نخاعیه که در عضلات رفته اند ظاهر
میشود چه ازان حرکت از هر دو جانب جسم انسان برابر صادر می شود و چون کلامی نماید در دماغ صغیر و قاعده پس هر جانبی که
فساد عارض شود از انسان ممکن نبود که ازان جانب برابر حرکت کند و وزن دماغ بحساب اوسط چهل و نه ثقیل اونس بود
و ازان کم و زیاده هم می باشد بالجه که زیاده عقل بود و غشاش تا شصت و چهار اونس می باشد و کسی که بی عقل بود
و غشاش تا بیست اونس بود و این جنا بر قاعده مشهور است که هر قدر دماغ کبیر بود عقل زیاده خواهد بود و لیکن ممکن
است که دماغ صغیر بود و قلیل الوزن باشد و لیکن در آن چین زیاده و عمیق بود پس صاحب آن کثیر العقل خواهد بود
و آنچه در کتب عربیه طبعیه نوشته اند که در دماغ قوتی مد که می باشد که آن مد کات فی الباطن اند شل حس متشکل گردد
مقدم این مقدم میماند و مثل خیال که آنرا مصوره هم نامند و موضع آن موخر بطون مقدم است و در هفتم
آن بطون اوسط است و خزانه آن خیال است و موضع آن بطون موخر است و تعیین مواضع این قوت ها بر بنیاد ظهور

بیت اول در تشخيص راس

ابطالان نقصان افعال این قوی میکنند از آفات این مواضع پس این غلط است و در تشريح و تهریه ثابت نشده که از آفت
خلان محل فلان قوت باطل میگرد و بلکه هر قوت در جسم سیاه مذکور است و از آفت هر موضع این افعال مذکور
باطل و ناقص میشوند و از زیر دماغ کبیر که زوج اعصاب رسته اند که از آن یک فرد بجانب بکین و یک فرد بجانب سیل
و وجه و اعضای آن می آیند زوج اول که از مقدم دماغ رسته عصبین شپشتین بجلتی اشدی هستند که قوت ثلثه
رامی آرند و آن بالای عظم مشاشی میباشند بهر دو جانب الف که از آن ادراک جمله مشعومات کرده می شود و چون
و آن فساد واقع شود این قوت فاسد میگردد و در ادراک مشعوم نقصان یا بطلان ظاهر میشود و زوج دوم
که بعد آن رسته عصبین جوفتین اند که قوت باصره را در چشم می آرند و یک فرد از آن از جانب بکین رسته
و بجانب بسیار آمده و یک فرد از جانب بسیار رسته و بجانب بکین رسیده و قدری قدری ریشهای خود را در
جانب مبدی خود بهم منتهی ساخته اند و این هر دو عصب و چشم بذریعہ سوراخهای که در عظم مشابہ خفاش
یافته میشوند می آیند و همچنین زوج ثالث و رابع و کحیثه زوج خامس بذریعہ ثقبه که از اتصال عظم حشائی
با عظم مشابہ خفاش پیدا شده و آن بویست ثلثه طویل است و چشم داخل میشوند و کارشان و چشم نیست که زوج
ثالث و عضله جنب علی آمده چنان را بسوی فوق بر میدارد و چون درین فاجع واقع میشود یک همواره منقبض و منقبض
ماند و بیمار را ممکن نبود که یک را بر دارد و دیگر اعضا ثلثه چشم که از آن و چشم حرکات صادر میشوند مثل عضله که چشم را بسوی
اعلی و اسفل حرکت میدهد و هم عضله که چشم را بجانب الی حرکت میدهد و عضله که چشم را بجانب و حتی حرکت دوری میدهد
و در آن هم شرطای عصب همین زوج ثالث می آیند و قوت حرکت می آرند و معین بر تحریک چشم میشوند و کار
زوج رابع نیست که در عضله محرکه چشم آمده بذریعہ آن عضله چشم را حرکت دوری بسوی داخل میدهد و خصه زوج
خامس فی حدس اندرون بیرون چشم می آرد و همراه شریان صغیر که از اندرون دماغ برآید چشم بیرون آمده بر خارج استخوان
راس منتشر شده این عصب هم بری آید و بر پیشانی منبسط میشود و از ماوت شدن همین عصب در عصب پیدا میگردد
و پوشیده نمائند که زوج عصب خامس بپسته حصه منقسم شده است این بیان یک حصه آن بوده و حصه دوم
و سوم آنهم از ثقبه که با اتصال عظم مشابہ خفاش و عظم مجری که در آن گوشه واقع اند پیدا شده بری آیند و کار آن نیست
که بردند انهای بال و زیرین و بر زبان می آیند و قوت حس باین اعضا میرسانند و بسبب آن ذائقه تلخ و شیرین
جدا جدا محسوس میگردد و زوج عصب ششم هم از همین ثقبه که حصه دوم و سوم زوج خامس از آن بیرون می آید
بری آید و بذریعہ عضله که بیرون چشم است چشم را بجانب و حتی حرکت میدهد و زوج رابع و این عصب هر فرد آن و
شاخ و یک اصل است گویا هر فرد یک زوج است و از آن یک شاخ آن از ثقبه که در عظم مجری که در آن گوشه است
یافته شده فرو رفته و از آن قریب نائمه که پس گوش است خارج شده از بالای گوش بر ملتقای یکین بصورت پنجه بای بالاطراف

در پنج ریشه ریشه شده در چهار عضلات و در رفته چون درین فلج میگردد و کجی در وجه و دهن ظاهر میشود که آن عبارت از لقوه
است و چشم این طرف کشاده میماند چون مریض خواهد که چرخ را بخ کند از دهن هوای برابر خارج نمیشود و منخر جانب
علیل بند میگردد که از آن تشنق نشود و این عصب قوت حرکت را می آورد در آن قوت حس میباشد و تشنق دیگر
آنهم ازین ثقبه عظم مجری بر آمده در گوش رفته است و آن قوت ساعده را از دماغ می آورد و همراه عثمائی اذن ثقبه اذن
منبسط شده و ریشه ریشه گشته در حیاضیکه در گوش ملو باب اند منتشر میشود و در آن مثل شناور میباشد و بذریعہ تنوع
آبیکه در آن است اصوات خارجی را در اک میکند هشتم زوج موسوم نیوگاسک است و آن از ثقبه که از اتصال
عظم موخرو دماغ و عظم مجری پیدا شده و در آن در یک کبیر از دماغ فر آمده خارج میشود و فی الحقیقت این عصب تشنق است
و یک اصل آنست چنانچه یک تشنق آن در زبان آمده و تشنق دیگر آن همراه و یک کبیر در سینه رفته و آنجا اول و اول
پیش منتشر شده بعد در جمیع اجزای تشنق و منتشر گشته با سیمپی تشنق متصل شده و تشنق ثالث آن در عصب
عنق که بواسطه اذن واقع است داخل شده تا عصب سیرسد و از آن در عضلات عنق و پشت منتشر میشود و این
عضلات را قوت تحریک میدهد که بسبب آن عنق هر سو میگردد و تقصیر هم از آن مدو حاصل میشود فقط در زوج نهم
از ثقبه که یک استخوان موخرو راس قاعده دماغ است و در پهلوی ثقبه کبیر که مخزن نخاع است واقع شده بر می آید
و کارش اینست که زبان را حرکت میدهد و واضح باشد که زوج نهم و دهم از ابتدای نخاع بظاهر سرزاید
لیکن پنج آنها تا دماغ رسیده است ازین جهت آنها را با اعصاب داخلیه می نامند که بظاهر از اعصاب نخاعی بوده
باشند و تشنق که در نخاع از زیر دماغ کبیر شروع شده از ثقبه کبیر که در عظم قاعده دماغ است همراه اعظم عظم
و دماغ رقیق خارج شده در تقار عنق و ظهر فرو میرود و چنانکه دماغ در استخوان راس میماند بر همان پنج نخاع در عظام فقرات اندون
اغشیه مذکوره میماند و چون تشنق کرده نخاع را می بیند آنهم مثل دماغ بر دو حصه منقسم میباشد یکی در جانب یمن و دوی
در جانب یسار و صورت نخاع در فقره مثل انده فقره آخر و تشنق می باشد و در نخاع هم جسم اسود مثل دماغ یافته میشود
لیکن صورت آن در هر حصه بصورت حرف یم که در خط عربی نوشته میشود در می باشد و پشت هر دو قسم در وسط آن
پایه متصل بود و در سیم یسوی کناره نخاع بود و هر حصه آن در طول خود هم از وسط منقسم بود و حصه بالا را پائین
حصه بالا عصب حرکت و از حصه پائین عصب حس می آید از هر دو طرف و عصب حرکت و عصب حس هر دو با هم شده
و در بدن منتشر میشوند و عصب حس از جسم اسود نخاعی و عصب حرکت از جسم بیض آن متصل میباشد و هر قدر که
نخاع در فقره زیرین که منقب اند میرود ضعیف میشود تا اینکه آخر خود تشنق عصب که کوچک در صورت میشود و اعصاب نخاعیه
هم که حس آورنده جمیع اعضای بدن را در اول اعضا راس قوت حس و حرکت میدهند و چون آفت و نقصان به
کدامی فقره از فقره نخاع آن میرسد پس در اعضای که ازین فقره و از فقره دیگر که بعد فقره ما و فقره واقع باشند میسر میشود

بنا عصب سیمی شکل

فلج و سترخ پیدا میشود و در کدام عضو که این اعصاب مسترخیه رفته باشند آن عضو هم مفلوج و مسترخ میشود مثلاً هرگاه زیر
کمر بر قنار عصب حس ضرب یا آفت دیگر رسد از ان این فقرات و نخاع اندرون آن ماؤن شود پس هر دو پا و مثانه
مسترخ می و بیکار شود و از ضرب مثانه حبس بول و گاهی سلسل البول عارض شود و چون ضرب یا آفت دیگر بر عرق رسد
پس هر قدر نخاع که در فقرات زیرین بعد فقره ماؤنه است جمله اعصاب آن خواهر محک باشند یا حس آرند بوند
بیکار میشوند چنانچه هرگاه برگردن آفت میرسد دستها و پاها و پهلوها و مثانه همه مسترخ می و بیکار میگردد و فاج عالم
عارض شود که موسوم به **توبلق** است زیرا که از فاسد و بیکار شدن ریشه نخاع که در قنار عرق است راه آمدن قوت
حسن حرکت از دماغ بند و خراب می شود لیکن در صورت هم حرکت دل و حرکت تنفس که بذریع پوده شکم حاصل میشود
باقی میماند زیرا که محرک آن عصب دماغی است نه نخاعی تعمیم چونکه فعل اعصاب دماغیه و نخاعیه مذکور شد و در بیان
عصب نیواگا سنگ که زوج هشتم است نوشته شده که آن در بطن رسیده با عصب سیمی بیک متصل میشود و مانند
بیان عصب مذکور هم ضرورت تا در تسلیم نقصان نماند پس باید دانست که این عصب از پس زمره گوش ظاهر
شده اصل آن بسیار باریک است که در تشریح محسوس نمیشود لیکن یقین است که از دماغ آمده باشد و اغلب آنست که
با جسم اسود دماغ که ماده قوت است متصل باشد زیرا که او جمله افعال اعضای صدر و بطن را می فعد و جمیع اعضا
مذکوره را در افعال آنها اعانت میکند و در رسیدن این عصب جایی که ظاهر شده از انجا اول بر پهلو می افتد و آن عرق
متصل شده فرو می آید و چون قریب قنار می رسد پس در میان اضلاع و قنار بر کناره های اضلاع ملتصق شده
بزیر می آید تا که بر کمر میرسد از انجا از کمر فرو رفته بمقابل قنار بر می آید و از انجا همراه شریان عظیم در رحم در مثانه و هر دو پا وارد
و در رحم زیاده رفته است این بیان اصل آن عصب و شاخهای آن از هر دو جانب همین بسیار در راه از ان خارج شده
در همه اعضای صدر مثل دل و ریه و دگ در اعضای بطن مثل معده و جگر و طحال و امعاء و رحم و کرده و مثانه منتشر شده اند
و چون که از هر دو طرف شاخهای آن آمده با خود با متصل شده اند لهذا این عصب بر جمیع اعضا از هر دو مثل محیط است
و کارش اینست که آنچه از این اعضا فعل صادر می شود بکام آن صادر میشود مثلاً حرکت قلب بکام و تحریک آن است و چون
در کدامی عضو ضرورت آفت عارض میشود بذریع عصب مذکور اثرش بر عضو دیگر رسد مثلاً هرگاه گره متفرق میشود از ان
به دل ضرر میرسد و چون در معده آفتی باشد از ان هم ضرر به دل و دماغ میرسد لهذا آنرا به سیمی میگویند که
بمعنی بند و دست موسوم ساختند و زیاده ظهور این کار در رحم پیدا شد و چون مدت حمل تمام میشود آن زمان همین
عصب رحم را حرکت میدهد که طفل را از خود بیرون کند و چون بول در مثانه جمع میشود بذریع همین عصب در آن
حرکت برای دفع کردن آن پیدا میشود پس این عصب معین بر حرکت است و محرک اعضاست تعلق بحس ندارد و
و هم پوشیده نماند که تحریک عضلات بدن بوجهی است یکی ارادی مثل برداشتن و نهادن دست و کشیدن پا و

آن بذریعہ اعصاب و ماغیہ و نخاعیہ حاصل میشود و درم خیر ارادی مثل حرکت قلب و آن با عانت و قوت این عصب
 سمپسی ٹیک حاصل میشود فاعلاً مخفی نامند فاعلہ اعصاب آنست کہ دماغ را از ہمہ امور مطلع و آگاہ میسازند
 تا بذریعہ آن انسان وفاق را اختیار کند و از منافق و مضر اجتناب در زود پس ادراک موافق و ملائم لذت است و ادراک
 منافق و مخالف المرغوب بود لیکن گاہی جائیکہ منافق یافته شود الم نباید باشد بلکه جای دیگر محسوس شود مثل آنکہ ہر گاہ کہ در
 درم یا انفل میشن بود بچہ کہ در محسوس نگیرد و بلکہ بالائی شاد و عضد الم محسوس میشود گاہی درم و مرض در حرکت و در فصل کہ برود
 محسوس میشود خصوصاً اطفال این صورت ہمیشہ شکایت در کہ می کنند گاہی بطنی مہدہ بود و در سرد محسوس میشود جائیکہ محسوس
 میشود یا بطور تند و یا تفرق اتصال السبیل انقطاع می باشد با بجمہ در و ہا نما محسوس میشود کہ در آنجا عصب باشد و ہا نما
 در و ہا نما چنانکہ در عضلات ناخنا و شعرا این معنی بخوبی مشاہد است چہ درین اعضا عصب نباشد گاہی رہا در و ہا نما
 فصل دوم در صداع و آن در دو سرت و از بلغت انگش ہنیدہ ایکت گویند و ہنیدہ یعنی سرد ایکت یعنی سرد
 و بلغت لائن کیفال الحیا نامند و کیفال ہم معنی ستر الحیا بمعنی دروست بد آنکہ در و سر خود مرض نیست بلکہ از علامات است
 کہ در بعض امراض یافتہ میشوند لیکن چونکہ این ہودی است و زیادتی آن خود مورت امراض است لهذا اعتنا بعلاج آن
 زیادہ کردہ میشود و آن بر دو قسم است اصلی و شرکی اصل است کہ سبب خاص آن دماغی بود یعنی آن مرض کہ در آن
 این علامات یافتہ میشود خاص دماغ بود مثل صداعی کہ با سر سام یافتہ میشود و شرکی آنست کہ سبب آن خاص دماغ
 نبود بلکہ در اعضای کہ غیر دماغ اند یافتہ شود و سبب آن در و سر عارض شود مثل صداعیکہ از بد ہضمی طعام در مہدہ
 عارض میشود و اصلی ہم بر دو قسم است یکی آگاہ ہش و در دماغ بود لیکن ستر الزوال نباشد مثل سر سام دوم آنکہ ہش
 در دماغ بود و اسر الزوال باشد مثل یکہ خون در دماغ زیادہ بود و از حوارت شمس گرم شدہ و در و سر پیدا کنند
 و ظاہر است کہ این خونست اگر خفیف باشد از ادنی تسکین و تسہیل زائل میشود و اقسام در و سر باعتبار مدارج سبب خود
 در زیادتی و کمی مختلف می باشد قسمی شدید و مہرج و حاد بود و قسمی خفیف و ملین و مزمن می باشد و گاہی در و سر جلد راس
 محسوس شود و گاہی زیر استخوان راس ادراک کردہ شود و گاہی مختص یک مقام از راس باشد مثل یا فوخ و پیشانی
 و موخر راس و زمانی مشتمل بر جمیع سر می باشد و گاہی در کوچیک ترین مقام از راس در محسوس میشود مثل محل ثقبہ ای
 کہ از ان اعصاب دماغیہ از اندرون بیرون آمدہ اند و گاہی بر محل زاید از راس احساس جمع کردہ می شود و این حکام
 اقسام صداع عام بودہ خواہ اصلی بود یا شرکی و گاہی با در و سر خواب زیادہ بود و گاہی بیداری مفراط بود و گاہی
 آواز طنین و دوی در گوش سموع میشود و این علامات ہم در اصلی و شرکی ہر دو یافتہ میشوند و از ہذا بیان
 احکام اقسام شرکی کردہ میشود پس باید دانست کہ صداع شرکی عورات را اکثر مبتلایان کہ در جم عارض میشود و عورتا
 و مردان ہر دو را بہ شراکت مہدہ عارض میگردد و کسانیکہ نشستہ کار میکنند مثل بقالان و عورات غامہ نشین و

کتاب

محرران و کاتبان و علمای مدرّسین اینهار اہم اکثر در سر شریک بشمارکت معده عارض میشود زیرا کہ ازین کمزوری در بدن آنها پیدا میشود و از زیادہ محنت و شغف نفسانی مثل خوص و فکر و برداشتن غموم ہم در سر شریک عارض میشود چہ از ان نفع قلب پیدا میشود ہم ہر گاہ خون در بدن زیادہ شود یا کم گردد از ان ہم در سر شریک عارض میشود و اطلاق شریک بر آن بنا بر آنست کہ سبب وجع مختص بسر نیست بدن است و آنچہ از برضی طعام و از خوردن ادویہ حارہ مثل مرقہ شربخ و نوشیدن شراب در در سر عارض شود آنہم شریک بود چہ از دوائی حار و شراب میوکس بسر ان معده متاؤی میگردد و کاکل ز زیادہ مقاربت نمودن بانسوان ہم در سر شریک عارض میشود و گاہی این در در سر شریک خاندانی و از امراض متوارثہ بود مثل صرع و مایخولیا و انتشاراتہ اقسام صدق اصلی با امراض اصلیہ دماغ ہم مذکور خواهند شد ہم بعد بیان شریکیہ بعضی اقسام اصلیہ کہ لائق ذکر براسہ اند بہ زیادتی اہتمام نکردن نوشتہ خواهند شد اکنون باید دانست کہ اضافت صلیق شریکی من حیث السبب بسوی اچہا قسم تقسیم میشوند اول اینکہ خون در سر زیادہ شود بسبب اینکہ آن در بدن زیادہ باشد و از ان در در سر زیادہ شود و اول علامتش آنست کہ با در در سر از ہای رقیق و غلیظ مسموع میشود زیرا کہ خون درین قسم در شریان و اورده بزور میرود پس آواز آن مسموع میگردد و دوم آنکہ چون بیمار سرنگون کند در در سر زیادہ می شود زیرا کہ وقت سرنگون کردن سر تنگتر میشود و خون از دماغ کم فردی آید لیکن چون قلب بسبب قوت دل خون بسوی دماغ میرسد ازین سبب در دماغ خون زیادہ میگردد و در وی بیمار سرخ میشود زیرا کہ خون از سرنگون کردن از حرکت خود باز میماند سوم آنیکہ نبض متلی و قوی بود و علامات غلبہ دم اکثر موجود بود و دم آنکہ در در سر بسبب اعصاب بود و این قسم کثیر الوجود است لیکن سبب آن ہر جا معلوم نمیشود و علامتش آنست کہ زمان شدت و خفت آن ہمچنین مدت نوبہ معین نبود گاہی بروقت مقرر نہ میکنند و زمانی بروقت غیر معین و گاہی این در مختص بیک سمت از پیشانی بود و بربیک مقام بود و گاہی در محل صغیر کہ جای برآیدن عصب است میباشد لیکن علامت کمزوری خون با آن منور می باشد قسم سوم آنست کہ از خرابی معده و زیادتی صفر بود خواه در معده باید دانست کہ صفر ادا معالجات و تدریج می آید و این اطمینانی است لیکن در معده صفر بطور طبیعی نمی آید لیکن ہر گاہ در معده در دیاورم عارض میشود اگر چہ بسیار قلیل باشد و از ان میوکس بسر ان متاؤی میشود در نیوقت جگر صفر ابرای دفع کردن ازین معده در معده میفرستد ازین سبب صفر در معده جمع میگردد و از ان غشیان و در در سر پیدا میشود و یا در جگر زیادہ جمع شدہ باشد و علامتش آنست کہ در وقتید بود و نیز آن صغیر کثیر باشد غشیان توسع و تنگی درین و تنگی زیادہ بود و چون دق صفر خارج شود و از آن محل خارج شد و ازین در در زیادہ از وقتید ہم نمی ماند ہر گاہ صفر دق و اسہال فرغ شود این فرغی تمام در زمانی در بعضی اقسام یافتہ میشود و از غیر اصول غشیان در در زیادہ میگردد قسم چہارم آنست کہ سبب آنست از مزاج سردی و سردی است

[illegible]

علامتش آنست که این در میرون استخوان راس در جلد سر محسوس میشود لیکن طبیب را ضرورتست که در وقت علاج
 اقسام شرکیه را از اصلیه جدا کند و برای آن قانون تشخیص مقرر سازد و آن اینست که اصلی همیشه دائمی ماند
 و شرکی چند روز مانده زایل میگردد و اکثر بطور تدریجی شود و در آن زیادتی و کمی ضرور میباشد و گاه گاه از
 دانستن سبب یقین حاصل میشود که شرکی است مثلاً کسی در آفتاب تیز حرکت کند و بعد آن مبتلا بصدرع شود یا گرم
 او پیونجور دیار حمام گرم یا از آبهای گرم مثل آب نظرون و کبریت غسل کند و یا صاحب صدرع مخمور بود یا عورت
 قریب زمان در وحیض خود شکایت صدرع کند از آن دانسته میشود که صدرع شرکی است و امراض اصلی
 دماغ مثل سرسام نیست و چون درد سر زیاده از دوسه روز بشت ماند و از علاج زایل نشود و جمعی شروع
 شود و غشایان و تنوع عارض گردد و با وجود اینکه صفرا در قی خارج شود لیکن خفت در درد سر عارض نگردد
 آن زمان باید دانست که اصلی است و بسبب ورم خاص دماغ یا غشای دماغ است فستکست
 علاج اول سبب مرض را تفحص و تلاش کنند من بعد بدفع آن متوجه شوند پس اگر خون زیاده بود تدبیر مطلق مصلح
 آرند پس اول چون از گرفتن قصد یا تعلیق علق سیرون آورده از بدن و سر کم کنند و بهترین قصد و ریخا آنست که
 در یکباره بر کردن زیر جلد نمایان است آنرا از ریگوش بقدر چهار انگشت مضموم بکشانند که از آن خون بدن و دماغ
 بخوبی خارج میشود و فضل موضع تعلیق علق آنست که بروق الکبر جائیکه درید خارج استخوان راس باورید
 داخل استخوان دماغ متصل شده است و در تشریح دماغ معین شده زو چسپانند و یا بصدرعین نهند و اگر
 خود ر عاف جاری شود از همه بهترست بعد آن سهل قوی دهند تا از آن آب از خون کم شود و بسبب آن
 هم مقدار خون کم گردد و میگنیشا سلفاس و تار ژائیک پاکو مل یا سفوف جیلپ یا روغن حب السلاطین و
 امثال آن بخوراند تا اسهال موده تسبیق نماید و مایت اخراج کند که اصل غرض امنیت و اگر حاجت قلیل باشد
 یا پای ریک سلاسن یا هر قسم سلاطین یعنی دو اینکه از قسم کهار باشد مثل سئلینر پود و غیره نوشانند و غذا کم دهند
 و اگر رشتها زیاد بود چنان غذا دهند که از آن خون کم پیدا شود مثل کچرمای دال مونگ امثال آن و اگر درین
 صدرع حرکت قلب قوی و سریع باشد و از آن خوف زیاده رسیدن خون بدماغ باشد و جمعی ثلیس سفوف
 یا مطبوخا بنوشانند تا حرکت قلب بطبی شود و اگر کم نشانیده آب سرد بر سر ریختن درین مرض مفید بود و آنچه بسبب عصاب
 و کمزوری خون باشد در آن کینین با قیری کار نباشد که آنرا پراوکساید آت ایرن هم میگویند سفوف آن آهن شمع رنگ
 است بخوراند یا آب آهن کینین بنوشانند و غذای مقوی بخوراند پورٹ دین که قسمی از شراب است بنوشانند
 و گاه از نوشانیدن مطبوخ چای یا کانی هم این قسم صدرع بر طرف میگردد و همچنین بنوشانیدن نو و خوراندن
 و بویانیدن ایمنیادین مرض مفید بود و اگر از خرابی معده و اجتماع صفرا در معده پاکب بود در آن اولاد و

در وقت علاج
 اقسام شرکیه را از اصلیه جدا کند
 و برای آن قانون تشخیص مقرر سازد
 و آن اینست که اصلی همیشه دائمی ماند
 و شرکی چند روز مانده زایل میگردد
 و اکثر بطور تدریجی شود
 و در آن زیادتی و کمی ضرور میباشد
 و گاه گاه از دانستن سبب یقین حاصل میشود
 که شرکی است مثلاً کسی در آفتاب تیز حرکت کند
 و بعد آن مبتلا بصدرع شود یا گرم او پیونجور دیار حمام گرم
 یا از آبهای گرم مثل آب نظرون و کبریت غسل کند
 و یا صاحب صدرع مخمور بود یا عورت قریب زمان در وحیض خود شکایت صدرع کند
 از آن دانسته میشود که صدرع شرکی است و امراض اصلی دماغ مثل سرسام نیست
 و چون درد سر زیاده از دوسه روز بشت ماند و از علاج زایل نشود و جمعی شروع شود
 و غشایان و تنوع عارض گردد و با وجود اینکه صفرا در قی خارج شود لیکن خفت در درد سر عارض نگردد
 آن زمان باید دانست که اصلی است و بسبب ورم خاص دماغ یا غشای دماغ است فستکست
 علاج اول سبب مرض را تفحص و تلاش کنند من بعد بدفع آن متوجه شوند پس اگر خون زیاده بود تدبیر مطلق مصلح آرند
 پس اول چون از گرفتن قصد یا تعلیق علق سیرون آورده از بدن و سر کم کنند و بهترین قصد و ریخا آنست که در یکباره بر کردن زیر جلد نمایان است آنرا از ریگوش بقدر چهار انگشت مضموم بکشانند که از آن خون بدن و دماغ بخوبی خارج میشود و فضل موضع تعلیق علق آنست که بروق الکبر جائیکه درید خارج استخوان راس باورید داخل استخوان دماغ متصل شده است و در تشریح دماغ معین شده زو چسپانند و یا بصدرعین نهند و اگر خود ر عاف جاری شود از همه بهترست بعد آن سهل قوی دهند تا از آن آب از خون کم شود و بسبب آن هم مقدار خون کم گردد و میگنیشا سلفاس و تار ژائیک پاکو مل یا سفوف جیلپ یا روغن حب السلاطین و امثال آن بخوراند تا اسهال موده تسبیق نماید و مایت اخراج کند که اصل غرض امنیت و اگر حاجت قلیل باشد یا پای ریک سلاسن یا هر قسم سلاطین یعنی دو اینکه از قسم کهار باشد مثل سئلینر پود و غیره نوشانند و غذا کم دهند و اگر رشتها زیاد بود چنان غذا دهند که از آن خون کم پیدا شود مثل کچرمای دال مونگ امثال آن و اگر درین صدرع حرکت قلب قوی و سریع باشد و از آن خوف زیاده رسیدن خون بدماغ باشد و جمعی ثلیس سفوف یا مطبوخا بنوشانند تا حرکت قلب بطبی شود و اگر کم نشانیده آب سرد بر سر ریختن درین مرض مفید بود و آنچه بسبب عصاب و کمزوری خون باشد در آن کینین با قیری کار نباشد که آنرا پراوکساید آت ایرن هم میگویند سفوف آن آهن شمع رنگ است بخوراند یا آب آهن کینین بنوشانند و غذای مقوی بخوراند پورٹ دین که قسمی از شراب است بنوشانند و گاه از نوشانیدن مطبوخ چای یا کانی هم این قسم صدرع بر طرف میگردد و همچنین بنوشانیدن نو و خوراندن و بویانیدن ایمنیادین مرض مفید بود و اگر از خرابی معده و اجتماع صفرا در معده پاکب بود در آن اولاد و

مقی بنوشانند تا ماده رقیق صفراوی در قی دفع شود و قوی ترین ادویه مقویه تمثیلی را از آب گسک و بعد آن اسپیکاکواناست
هرگاه بجماعت قوی باشد و اگر ضعیف بود نمک یا رنگ سلفاس با آب گرم حل کرده قی کنند و بعد فراغ از قی سهل
صفرا بنوشانند هر آنچه مناسب دانند و اگر بلوط یک گرین پود و فلفل چهارم حصه گرین با هم آمیخته حب لبسته بخورند
کافی بود و اگر میگزینشیا سلفاس چهار درام و طارامیک چهارم حصه گرین با آب کثیر آمیخته بنوشانند بهتر است که ازین
دوائی واسهال هر دو عارض شده بزودی نقا حاصل خواهد شد لیکن مقدار آب با میگزینشیا سلفاس باید که زیاده
بود و کم از شش اونس برای جوان معتدل نباشد و چون از او ردن قی واسهال فرصت شود و هر دو موقوف
شوند باید که تصفیه جگر متوجه شوند تا جگر صاف شده کار خود را بخوبی نماید و برای آن میو ریت آف ایونیا
پنج گرین و نایتر میو پالک ایستد و ایلوٹ از پانزده قطره تا بست قطره با هم آمیخته بنوشانند و غذای سبک
بخوراند بنحویکه کد ام وقت معده از غذا خالی نباشد لیکن باید دانست خماری معده منحصر در زیادتی صفراست
بلکه گاهی زخم معده هم در سر پدید آید و اینهم یکی از خرابیهای معده است و درین وقت صفرا در معده نبود لیکن
حموضت زیاده میباشد و این صداع بعد خوردن طعام زیاده میشود و علامتش آنست که چون بشکم
بمقابل معده غمگیند و در معده محسوس شود و علامتش آنست که اصل شک نقره را بقدر چهارم حصه گرین گرفته در مغزبان
که بی نمک بود نهاده حب لبسته وقت خلای معده از غذا بخوراند و همراه آن نمک نه دهند و الا فعل کاستک
باطل خواهد شد و کاک لبسته با صمغ عربی سفوف را همراه آب ساده بخوراند که ادمال زخم معده میکند و چون
سطح زخم چسبیده شود از ترشی معده بزخم معده آسیدی نرسد و در علاج آن غذای ملائم مثل اراروٹ و ساگودانه
و شور بای لحم و شیر ماده گاؤ خام بخوراند و اگر درد زیاده محسوس شود پلاستر از نیش گس بقدر یک روپیه
بر معده نهند و چون آبله افتد از آن قطع کرده آتش بر آدوده مارفا چهارم حصه گرین بزخم کالند و هم از خرابی معده آنست که بسبب
بعضی یاح زیاده پیدا شود و از آن بزرگ عصب سیمی ٹیک در سر عارض شود و علامتش آنست که اول سلفورک ایستد
و ایلوٹ ده پانزده قطره همراه دو اونس آب ساده آمیخته یک یک آدنس بغاصه نصف نصف ساعت بنوشانند
و اگر ازین نفع ظاهر نشود پل یای کیپوند بخوراند یا کیڈرام سفوف رو رب مرکب بخوراند و اگر از اینهم صداع دفع
نمیشود قی کنند و سهل دهند و ادویه سمله با ادویه کاسر و ریاح ضم کرده احتقانا تنقیه کنند فقط و هم از جمله خرابی معده
آنست که شراب صرف زیاده نوشیده شود و از آن یکوس برن معده متاذی شود و در هم فتور واقع گردد و از آن در معده کرا
و اذیت بهم رسد و از آن در سر عارض شود و علامت آن علامات خمارانده که در سر بوشیدن شراب عارض شود و
علامتش آنست که قی کنند و لا اگر ایونیا اسپیشس دو درام همراه آب سرد بنوشانند و ایطاهید ریوکیال ایستد و ایلوٹ ده قطره
آب حل کرده بنوشانند و قدری شراب نوشانیدن برای تحلیل لقی شراب سابق هم مفید است و نوشانیدن

دارند و از آب سرد غسل نمایند و با روغن بادشمار که در کوزه بر سر نهند و که ام شی حامض مثل افشرده آلودی بنهار یا کمتر نهند یا نارنج
 بنوشانند و اگر این تدبیر کافی نباشد سهیل و سهند و برای تسکین جوش خون کینین تا ده گرین به بیمار خوراند و بای ریشک سلاطین
 یکدام سهیل خفیف از قسم او یکبار به آب حل کرده بنوشانند تا گاهی از راه رفتن در آفتاب گرم صفرا زیاد پیدا میشود و بعد از سهیل
 برای دفع شدن در قی جمع میشود و از آن در دوسر پیدا میگردد و این وقت باید که قی کنند و سهیل و سهند تا صفرا دفع شود لیکن
 درین وقت باید که سهیل بعد قی دهند و قبل آن چنانکه مجرب قی کافی شود حاجت سهیل نیافتد فقط و گاهی درین صداع اترقی
 و قتیکه هوا زیاد گرم بود مریض در فتنه بیوش شده می افتد و نفس آن غلیظ می باشد مثل نفس صاحب سر سگ و با
 آن جوش خون بود که دفعه عارض میشود و بسبب آن در دماغ خون زیاد جمع میگردد و از آن دم قلیل و نفس داغ
 و اغشیه آن پیدا می شود و حرکت نبض در اول مرض قوی و بطی میباشد و در آخر مرض سریع و ضعیف بود زیرا که درین مرض
 چون در خون جوش عارض میشود لندانه بر نغذ گوشت راست قلب و در هر دو شریان که از آن خون بریده و بدن میرسد خون بسبب
 کثرت خود منجمد میگردد و پس قلب میخواهد که بزودی خود را از خون خالی کند لندانه و در حرکت میکند پس نبض سریع میگردد و تا آنکه
 ازین تحریک قلب مانده می شود و ضعیف گشته از حرکت باز ماند و مریض هلاک می شود و علاجه اش آنست که فوراً بیمار را از زیر
 آفتاب در سایه آرنزد و تشک های آب سرد بر سر آن ریخته و بذر نعیمه و دگر دانی هوای سرد برابر به بیمار رسانیده باشند تا بهوش
 آید و اگر بهر دست آید بر سر بیاورند و چون بیمار بهوش است لندانه باید که بذر نعیمه سوزن بر جلد بازو یا ران از جانب چپ
 بدن سلاطین کینین در بدن رسانند تا جوش خون کم کند و بر ساقین پاشند از پیش کینین نهند تا بسبب اذیت آن خون بسوی
 ساقین زیاد آید و بسوی دماغ کم رود و اگر ازین تدبیر هم بهوشی باقی ماند بر صغیر غین غلقی چنانکه خون حسب مناسب از
 دماغ کم کند و سهیل قوی مثل روغن حسب السلاطین بخوراند زیرا که او قوی ترین مسهل است اگر چه در معده بسبب
 بیوشی فرو رود و لیکن بسبب بالیدن بر زبان هم بذر نعیمه سوزن که متصل به معده است اثر آن تا معده خواهد رسید
 و اسهال رقیق که درین وقت مطلوب است خواهد کرد و احقاً تا تنقیه سازند و بهتر آنست که موافق تشنج های احتمالی حاده که در کتب
 عربیه اند و طبایعی کمالین وقت بیوشی آنها را با استعمال می آرنند تنقیه احقاً تا فرمایند تا نهایت از خون جدا شود و از آن جوش
 خون کم گردد و اگر صنف قلب ریه نبض ظاهر شود و از آن دانسته شود که قلب ضعیف شده قریب است که از کار خود باز ماند
 و بیمار هلاک گردد آن زمان شراب برانندی با ایونیا کار بنارس آینهخته بنوشانند و اگر مریض مجتنب از شراب باشد ایونیا
 کار بنارس پنج گرین تنها با آب ساده حل کرده بنوشانند و چون در عالم بیوشی اکثر بول در شان جمع میشود و از آن عار و اذیت میباشد
 خصوصاً در ابدان عبله استلای شان از بول کمتر ظاهر میشود یا آنکه بول در شان پیدا شد لندانه باید که درین وقت ضرورتاً تا طری
 در شان اندازند تا اگر بول باشد خارج شود و اگر نباشد هیچ ضرر از آن داخل تا تا طری تصویب نیست و هم از قسام صداع علی
 صداعی است که از ضعف دماغ عارض میشود و علاقه تشنج آنست که بعد از سفر افات کثیره و امراض منکمه قوت و دیگر اسباب

در این وقت باید که سهیل بعد قی دهند و قبل آن چنانکه مجرب قی کافی شود حاجت سهیل نیافتد فقط و گاهی درین صداع اترقی و قتیکه هوا زیاد گرم بود مریض در فتنه بیوش شده می افتد و نفس آن غلیظ می باشد مثل نفس صاحب سر سگ و با آن جوش خون بود که دفعه عارض میشود و بسبب آن در دماغ خون زیاد جمع میگردد و از آن دم قلیل و نفس داغ و اغشیه آن پیدا می شود و حرکت نبض در اول مرض قوی و بطی میباشد و در آخر مرض سریع و ضعیف بود زیرا که درین مرض چون در خون جوش عارض میشود لندانه بر نغذ گوشت راست قلب و در هر دو شریان که از آن خون بریده و بدن میرسد خون بسبب کثرت خود منجمد میگردد و پس قلب میخواهد که بزودی خود را از خون خالی کند لندانه و در حرکت میکند پس نبض سریع میگردد و تا آنکه ازین تحریک قلب مانده می شود و ضعیف گشته از حرکت باز ماند و مریض هلاک می شود و علاجه اش آنست که فوراً بیمار را از زیر آفتاب در سایه آرنزد و تشک های آب سرد بر سر آن ریخته و بذر نعیمه و دگر دانی هوای سرد برابر به بیمار رسانیده باشند تا بهوش آید و اگر بهر دست آید بر سر بیاورند و چون بیمار بهوش است لندانه باید که بذر نعیمه سوزن بر جلد بازو یا ران از جانب چپ بدن سلاطین کینین در بدن رسانند تا جوش خون کم کند و بر ساقین پاشند از پیش کینین نهند تا بسبب اذیت آن خون بسوی ساقین زیاد آید و بسوی دماغ کم رود و اگر ازین تدبیر هم بهوشی باقی ماند بر صغیر غین غلقی چنانکه خون حسب مناسب از دماغ کم کند و سهیل قوی مثل روغن حسب السلاطین بخوراند زیرا که او قوی ترین مسهل است اگر چه در معده بسبب بیوشی فرو رود و لیکن بسبب بالیدن بر زبان هم بذر نعیمه سوزن که متصل به معده است اثر آن تا معده خواهد رسید و اسهال رقیق که درین وقت مطلوب است خواهد کرد و احقاً تا تنقیه سازند و بهتر آنست که موافق تشنج های احتمالی حاده که در کتب عربیه اند و طبایعی کمالین وقت بیوشی آنها را با استعمال می آرنند تنقیه احقاً تا فرمایند تا نهایت از خون جدا شود و از آن جوش خون کم گردد و اگر صنف قلب ریه نبض ظاهر شود و از آن دانسته شود که قلب ضعیف شده قریب است که از کار خود باز ماند و بیمار هلاک گردد آن زمان شراب برانندی با ایونیا کار بنارس آینهخته بنوشانند و اگر مریض مجتنب از شراب باشد ایونیا کار بنارس پنج گرین تنها با آب ساده حل کرده بنوشانند و چون در عالم بیوشی اکثر بول در شان جمع میشود و از آن عار و اذیت میباشد خصوصاً در ابدان عبله استلای شان از بول کمتر ظاهر میشود یا آنکه بول در شان پیدا شد لندانه باید که درین وقت ضرورتاً تا طری در شان اندازند تا اگر بول باشد خارج شود و اگر نباشد هیچ ضرر از آن داخل تا تا طری تصویب نیست و هم از قسام صداع علی صداعی است که از ضعف دماغ عارض میشود و علاقه تشنج آنست که بعد از سفر افات کثیره و امراض منکمه قوت و دیگر اسباب

منصفه عارض میشود از ادنی سبب صداع عارض گردد و علاجش آنست که اول سبب ضعف دریا قوت بر رفع سبب کوشند من بعد
تدبیر مقوی بعمل آرند مثل اینکه آب آهین و کینین با هم اینقدر بنوشانند و بر نوشانیدن روغن جگرابی همراه شیر ماده گا و مداومت
نمایند و اغذیه جیده مقویه و اینقدر مقوی بدن باشد از قسم دو و غذا بخوراند و صداعیکه از قوت حس و داغ افتد علائمش
آنست که تبکی حس نماید بخوراندن اغذیه غلیظه و نوشانیدن ادویه محذره مثل اکثر الکث باسی با سمس پنگا گین و مارشادیکه
حصه گرین و کلورل باشد ریث از بست گرین تا چهل گرین پس ازین ادویه بتفریق یکیک دو و بنوشانند و بر نوشانیدن ادویه
اکتفا نمایند و هم ازین است صداعیکه بسبب وقوع سده در شرا این جوهر داغ عارض میشود و آن قریب اقسام سه سام است
ولا علاج است و ازین است صداعیکه از ترغزع داغ می افتد و این بر سیدن صدمه ضرب و سقوط حاصل میشود و آن بدو
وجه بدماغ میرسد یکی آنکه صدمه ضرب بواسطه از پیش و پس بدماغ رسد مثل آنیکه کسی از پشت دست یا چوب دستی و غیره بر سر
صدمه ضرب رساند یا انسان از طرف راس از آسیب یا گد ام بلندی بزیر افتد دوم آنکه از بلندی از طرف اعضا می دیگر بزیر
افتد و بواسطه اعضا می متقلبه بشارکت عصب صدمه سقوط بسر رسد و از آن در راس ترغزع واقع شود با کجمله مراتب
صدمات در زیادتی و کمی مختلف می باشد یعنی صدمه در هر مرتبه خود صورت آفتی میشود مثلاً اول آنیست که بدن صدمه فیل سیر
از آن پیش چشمان تیرگی و بدحواسی و دوران سر حادث می شود لیکن بعد مدت یسیر بجای حالت صحت اصلی خود عود میکنند دوم آنیکه
بعد رسیدن صدمه ضرب یا سقوط حواس درست باشند لیکن ممکن نبود که بر خاسته راه رود و اگر بر بخیزد می افتد با بعد از آن قایل
صحیح می شود و این هر دو محتاج علاج نگاشند و سوم آنیکه بعد رسیدن صدمه می افتد و بیوش شده در عالم بیوشی میماند
و جلد بدن سرد می شود و نبض ضعیف میگردد و در دگ چشم ضعیف می شود و گاهی بول و برابر بی اختیار خارج میگردد و چون با آواز
بلند کلام کنند آن وقت قدری متنبه شود و باز بیوش گردد و این اول حالت ترغزع قوی است که بعد رسیدن صدمه یا نشسته
بدماغ عارض میشود و بعد این حالت آنچه عارض شود آنست که بدن گرم شود و نبض قوی و سریع میگردد و در دگر سر شید عارض
میشود و یقینی قی می آید زیرا که بزرگ عصب پنج کاسک عصب سیسی شیک چون اثر صدمه بعد میرسد معده کمزور میشود و از
کمزوری خود آنچه در آنست آنرا بقوی دفع میکنند و بعد آمدن قی اگر کدام ضرب بدماغ نرسیده و داغ منصدع نشده باشد
صحت می شود و اگر در داغ انصداع واقع شده باشد انجام آن بر بود زیرا که کدام حاسه از حواس ظاهره که شامه و
سامه و باصره و ذائقه و لامسه اند باطل می شود و چون ترغزع از صدمه افتاد که از بالا بر آمده باشد رسیده باشد
در آن خاصه صورت را سقوط قوت در حینه پیدا می شود که لایق مباشرت از زیادتی ضعف که خود نمی ماند و ایضا از بد انجامی آن
نیست که بعد صحت هم حس و داغ زیاد می شود و بدانی سبب بشارکت معده و دیگر اعضا می بدن در دگر عارض میشود و هم
از بد انجامی این انصداع آنست که بعد بیوش آمدن باز علیل بیوش می شود و در آن اکثر پاک میگردد و سبب آن
آنست که چون بر سیدن صدمه عروق و شرا این متصدع میشوند پس تا وقتی که بیوش است خون در داغ کم میرسد

انصداع زیاد نمی شود و دهن زخم کشاده میگرد و چون در عالم بیهوشی خون در دماغ رفته رفته می آید تا اینکه گرمی پیدا شود و از آن بیهوش آید و حرکت کند از آن زخم شرايين و عروق کشاده می شود و خون از آنها جاری شده و در دماغ مجتمع گردد و از آن دماغ منقبض می شود و مرض دیگر از آن که سکت است پیدا شود و باز بیمار بیهوش میگردد و علاجه اش آنست که اول امر که بیهوش است و سر و بدن سرد بوندایش بر بدن و سر کنند و لباس گرم بپوشانند و اگر ممکن بود که چیزی بنوشند مطبوع جای گرم بنوشانند و اگر نوشاندن ممکن نبود ایونیا و لیسور آب حل کرده بذریعه زراقه بطور احتقان در شکم رسانند و که ای تی راب بپوشانند و اگر ازین هم بیهوش نیاید بمقابل تسکیم یا متقابل قلب یا استر از خردل نهند و مالیت دقیقه نماده دارند و در مرتبه ثانیه هرگاه گرمی بر بدن و سر ظاهر شود و بیهوش آید سهیل قوی بنوشانند زیرا که درین وقت خوف عرض سرسام است پس بذریعه سهیل تقلیل رطوبات از خون ضرر است تا خون کم گردد و اگر بعد سهیل نبض قوی شود بر صد غین زخم سیانیده خون از دماغ بر آید بعد کلول دو گرین یا بل پدید آید از سکه گرین تا پنج گرین بعد چهار ساعت بنوشانند تا که تلاح ظاهر شود یا شداید بر طرف شوند زیرا که این تدبیر برای محفوظ ماندن از سرسام است پس اگر بعد یکدوبار از خور ایندن این دوا در سر رود و خواب آید ضرر نیست که جوشش دهن پیدا کرده شود اما اگر دانسته شود که سرسام قریب است درین وقت تدبیر پیدا کردن جوشش دهن ضرر است و آن نیست که کلول خوراند و سر هم سیاب بر هر دو بغل و کش ران و بر صد غین و پس گوش مالند و غذا کم دهند و بعد رادر مکان خالی تنها با آرام دارند و از شور و غوغا محفوظ دارند چون بعد صحت یابند که بار بار در در و سر مبتلا می شود و خواب کم می آید و از آن ثابت می شود که دماغ از ادنی سبب متضرر میگردد و در میکند و غالب است که بعد یکدوماه باز بیمار خواهد شد درین وقت ادویه مخذره مثل بروماید پیاس و کلورل یا پیدریست همراه آب بنوشانند و وقت شب ماریا خوراند تا خواب بخوبی آید و اگر در که ام حاسه خور آمده باشد و بعد حصول صحت ظاهر شود در پی علاج آن نشوند که لا علاج است آنچه نقصان شدنی بود شد و آنچه در سر که بسبب ماده آتشک عارض میشود این هم اصلی است و سببش آنست که استخوان راس گاهی از جانب خارج و گاهی از جانب داخل راس زیاد و متورم و مرده میگردد و همچنین ام غلیظه غشای خارج راس زیاد و غلیظه شده اعصاب را غمزه میکنند که بسبب آن در سر پیدای شود و علاقه اش آنست که جایی که در بود آنجا زیادتی و سختی محسوس شود و علامات آتشک موجود بوند و علاجه اش علاج آتشک است و برای آید دمن خواب بانی در پی کلورل بنوشانند و هم از اقسام در و سر اصلی آنست که بسبب دیدن که در عظم پیشانی قریب عظم پیشانی پیدای شوند حادث شود و علاج آن در امراض الفه مذکور می شود و از آنجا جویند و هم از آنست که در کام نیز حادث می شود و علاج آن علاج زکام است چنانکه آئینه نوشته خواهد شد انشاء الله تعالی فصل ششم در سرسام و آنرا بلغت گر یک و لائن متری بر وزن انجیلس یعنی در رم غشیه و نفس و دماغ

کلیه سی بیهوش
نفیج بین سکت
و که راسه سکت
و سکون راس
من بیهوشانی کسر
بسته بر صدر
خبر راسه سکت
و سکون از کسر
و سکون خون کسر
الف و سکون
و سنجیم سکت
ماده غشای
و کسر تاسا
و سکون
سین سکت
اسر سکت
سکت سکت
سکت سکت

گویند و آن عبارت است از ورم آفتاب و اعلی استخوان راس و ورم فم و مانع لیکن باید دانست که از آفتاب نشسته و از
 و غشای رقیق همراه ورم فم و مانع متورم می شوند و ام غلیظ تنها و مستقل هم متورم می شود و جالینوس ورم آفتاب را
 سه سام میداند بالجله ورم ام غلیظ اکثر بسبب رسیدن صدمه ضرب و سقوط عارض میشود و گاه بسبب امراض دیگر
 اعضا هم حادث می شود پس اولاً باید دانست که آنچه ورم ام غلیظ که بسبب رسیدن صدمه ضرب و سقوط اکثر حادث می شود
 آنرا سه سبب بود اول اینکه از رسیدن صدمه استخوان راس نشکند و بعضی اجزای آن در غشای مذکور فرو روند که از
 فشار شکافته شود و ورم آنکه بسبب صدمه ضرب غشا از استخوان جدا شود و باین سبب در غشا جراحت حاصل شده و ورم
 پیدا کند سوم آنکه استخوان راس از صدمه ضرب متورم شده و ورم آن غشای معلوم رسد و از آن غشا متورم شود و ورم
 این ورم از امراض اعضای دیگر می آید پس از آنجمله است که از لوله آتشک این غشا متورم شود و لیکن این ورم گاهی از
 استخوان تا غشا و زمانی از غشا تا استخوان میگیرد و ورم از آنست که از تعفن استخوان بر استخوان که از استخوان راس متورم
 شود و این غشا متورم شود و ورم از آنجمله است که از ورم غشای اندرون ثقبه گوش این غشا متورم می شود و اکثر این ورم
 وقتی حادث میگردد که از ورم اندرون ثقبه ریم خارج میشد و کسی بنادانی آنرا نبند کرده باشد بالجله هر گاه از ضرب این
 غشا متورم شود علامتش تا وقتیکه مریض از صدمه ضرب بیوش باشد آنست که مریض بیوش بود و تب و سر غشایش
 و اثر ضرب و ورم ظاهری آن در جلد بر ظاهر بود و چون تهر میطر از درون غشای اندرون ثقبه به بیشتن با لفر و سیاب از درجه بود و
 هشت متجاوز باشد و چون فی الجمله بیوش آید شکایت در صدمه شدید نماید و گاه گاهی هم آید و بیوشی مضر باشد و کل
 راس و سرخی چشمان و نشسته زبان ظاهر باشد باز چون بعد افاقه فی الجمله مریض زیاده شود باز بیوشی عارض گردد و تب
 زیاده شود و حرکت شریان که عبارت از نبض است واقع فی الواسط بود و در کلام او بفرمان بود و اگر ورم آن بیتب
 اعضای دیگر مثل آنکه از تعفن استخوان و از آتشک و از ورم غشای اندرون ثقبه گوش بود پس این ورم در اول امر
 خفیف و علامات آن خفی بودند حتی که تشخیص آن دشوار باشد و اکثر همین مضمون شود که در ورم شریکی است و بیوشی تیز
 زیاده شود و خواب نمی آید اما بخار و در ورم در هر حال باشند لیکن هر گاه با بخار و ایچی و در ورم تیز با کرزه رود آنکه کیده بار
 آید و همراه آن تعفن استخوان یا آتشک یا ورم غشای اندرون بوده باشد از آن دانسته شود که این جمیع بالکرزه علامت شروع
 ورم در غشای ام غلیظ است چون ریم و بیان ام غلیظ و استخوان راس پیدای شود آن زمان بمقابل آفتاب
 بیرون استخوان راس در جلد سر برآمدگی پیدای شود و جلد سر غلیظ میگردد و بسبب پیداشدن ریم درین موضع علامت
 اول بر محل ضرب آب سرد یا برن یا آنچه سرد بود و هنوز وقت این تدبیر آنست که هر گاه بیمار شکایت شروع شدن
 در ورم نماید و از دیگر علامات حاضر ثابت شود که ورم غشا شروع میشود یا قوی تر می شود بعد آن سهیل قوی دهند
 تا با نیست از خون جدا شود و خون از دماغ بگریزد و فصد یا تعلیق علق بر آرد و کاول و گرین یا پل هیدراج سکه گرین

بعد چهار ساعت بخوراند تا دهن جوش کند که ازان سوزش و درم و داغ بر طرف خواهد شد و برای دفع کردن جوش خون کهن
از چکرین تاده یا بست گریں بخوراند و برای آوردن خواب و رفیاق شب از چهارم حقه گریں تا نصف گریں بخوراند و
غذا کم دهند و باید دانست که این علاج عام برای درم غشائی است که در هر قسم آن اول توان کردن بعد علاج خاص
موافق هر سبب خاص نماید مثلاً آنچه بسبب درم غشائی اندرون ثقبه گوش بود تدبیرش آنست که اول علاج عام
درم غشائی و داغ که تنقیه ماده موزمه بقصد و اسهال است و سپید کردن جوش آن و تقابیل غذا است فراغ حاصل کرده پس
ریسمان گوش جاری کنند که جنس آن پورث درم غشائی بود پس برای آن پلاستر از نشین کس پس گوش نهند یا عرق میش
گس آن نجایانند آب گرم کمال آهستگی بذریعہ زرافه در گوش رسانند تا ریسمان شده جاری شود و آنچه درم غشائی از نقصن
استخوان پدید آمده باشد در آنهم اول علاج درم غشائی و داغ که اول مذکور شده از نوشانیدن سسلی و بر آوردن خون بذریعہ
فصد یا تخلیق علق و غیره به بیند که چون درم در جلد راس آمده باشد که ازان نقصن استخوان و لوله ریسمان ثابت شود
محلی آهکی را از نشتر کشاده استخوان راس را با لکه خاص که منشتر بریدن استخوان راس است قطع کرده ریسمان را از سر
بیرون کنند و آنچه درم غشائی از آفت کشان سیه باشد در آن هم بعد علاج عام که مذکور شد خصوصاً تدبیر ریسمان و باید یاد کرد که
پنج گریں تاده یا بست گریں بعد چهار ساعت همراه مطبوخ عشب بنوشانند و گاهی همراه درم ام غلیظ عسک
موسوم بام رقیق و غشائی پایه پیرو هم نفس و داغ متورم میشوند و این وقت همان تدبیر عام که نوشته شده کافی میشود و گاهی
ام غلیظ صیغ می باشد ولیکن نفس داغ و هر دو غشائی رقیق همراه آن تورم میشوند پس هر گاه ام رقیق و پایه پیرو و داغ
بدون درم غشائی غلیظ متورم میشوند پس سبب آن یکی ازین اسباب میباشد بخار هر قسم هر گاه زیاده شده جوش غن
پدید آید و جدی و قصبه و امثالین سسرخ باوه و راه دفع در آفتاب گرم و نوشیدن شراب زائد و کشیدن و خان گانجه
و خوردن منقوش و بنگ رسیدن فایبرین بخار از درم غشائی داخلی قلب یا ریسمان و بلیه جگر یا هر جا که در بدن درم پخته شده ریسمان گردد و
با خون مختلط شده بدماغ رسد و برزندگان اطفال پس پاشیدن در میان کبار و در اسما و شکم و پیدایش جوش بر کل و خون
و پیدایش درم غشائی در استخوان راس و در نفس و داغ و گاهی بسبب مرض کرده هر گاه آن از فضل خود باز مانده و
پیدا کنند هم سرسام عارض میشود و هر یک ازین اسباب سرسام پیدا میکنند علامات این مرض اگر به حالت انقباض
پس ضرورت که از ابتدای ظهور مرض تا آخر حیات سه مرتبه آن باعتبار زمانه مرض بیایند و در هر زمانه و مرتبه علامات
مختلف میباشد پس در اول مرتبه بخار زیاده بود بعد آن در دسرسد و گاهی غشائی هم میباشد و بسبب آن
قی می آید و در دسرسد و گاهی میباشد لیکن بی سبب ظاهر در آن زیادتی و کمی ظاهر شود و از دیدن روشنی و نور شمس
علیل متناذی گردد و در کلام او بزیان بود و چون مریض طفل بود پس وقت زیادتی در دسرسد طفل میگردد و صلیح
میکند و اگر قدری ساکت شده بخواب رود در عالم نوم صریح الاستمان عارض شود و سر خود را چپ و راست حرکت

باروغن وند یا گویا فزونی یا کمونی بر آن اضافه نموده احتقان سازند و مویهای سرد و کرده اشیا را بارده بر سر نهند مثل برف
یا آب سرد و سرکه یا عصاره حشائش بارده تا که جوش خون کم شود و کلوبل یا فیون بخوراند یا پل سید را ج غوره
تا دهن جوش کند و از آن سوزش و مانع بر طرف شود و کین بخوراند اگر بیوش نباشد و الا بد زلیه ز راقه سوزنی در بدن
رساند چنانکه پیشتر بحث صداع طریق آن گویند و اگر مرض طفل باشد تدبیرش اینست که یک زوبور صدغ یا خلف
افون چسباند و در آب گرم طفل نشاند آب سرد بر سرش ریزند و اگر طفل اسهال یا سبب بروز دندان شده باشد
لشتر از نشتر کشانند و کلوزل یا میثریت قدری قدری از یک گیرین تا دو گیرین بطفل نوشانند تا با کرم خود اید و اگر انقباض
سرسام برودی رفع نشود از آن مرض عظیم شدن راس بطفل عارض میشود و در آن آب در سر زیاد جمع میشود و آنچه آنها
گفته سر از هم جدا میشود و سر بزرگ میشود و آن لا علاج است طفل را بکیند و اگر از دیدن بود که در شکم پیدا شده
بعد علاج عام یک روزنه بارساند و ناسن حسب مناسب خوراند و روز دیگر صبح با سهل مناسب مثل روغن بیدارنجیر باز
سینونان آمیخته بخوراند تا کرم از شکم خارج شود لیکن باید که هرگاه سینونان نوشاند قدری سو داهم همراه آن
آمیزند و اگر بسبب کرده بود بعد علاج عام سرسام دماغی اودیده دره نوشاند و پلاستر از خردل درست کرده بر محل کرده
چسباند و تابست دقیقه دارند و گاه گاه این تدبیر را کمر بکل آورده باشند و چون از خوردن شراب بود بعد سهل و قصد
قدری شراب همراه فیون نوشاند تا تقویت دماغ کند فصل چهارم در دوار یعنی دوران سرد و آنرا بقوت
لاسن و دتی گویند یا سبب دایسکون را بر سر و کسری میثا فو قانی و سکون یا میثا فو قانی و فتح کانت فارسی و سکون
و او و سبب آن اینست که آنچه دوران خون همیشه در بدن و دماغ میماند و سبب آن صحت محفوظ میباشند
در آن فرق داتی شود و آن اصلی و شرکی میباشند اصلی آنست که سبب زیادتی و کمی خون یا از آن سختن صفر با خون جاذب
شود چنانچه با مرض یرقان بود و شرکی آنست که تبی امراض دیگر اعضا مثل امراض قلبیه یا معده چنانکه در بعضی طعالم
میشود یا یا لیخولیا یا امراض رحمیه یا صرع حادث شود علامت این مرض آنست که دوران سر بود خصوصاً وقت نشستن
و برخاستن و راه رفتن و هر چیز بنظر صاحب آن متحرک بجرکت ووری محسوس شود و چون این دوران زیاد شود پیش
چشمان تاریکی محسوس گردد و بعد آن بیماری افتد یا حالتی قریب بقوط عارض شود و آنچه از این مرض شرکی بود در آن
حدوث دوران اندیشه نباشد اما دوران اصلی بسی خوفناک است چه خوف درین آنست که بعد این مرض فالج یا سکت
پیدا شود و از آن بیا میرد علاج اول تفرقه در اصلی و شرکی کرده بعد تفحص سبب نمایند پس بعد دفع سبب که مثلاً
هرگاه سبب اصلی زیادتی خون بود دفع گیرند یا بر صدغین زو چسباند و بر خلف راس محجمه یا بشرط زدن بعد سهل
دهند از آنچه مقلل دم و مبر دست با خراج رطوبات و موی مثل سگیشا سلفاس و غذا کم دهند و آنچه از کمی خون یا
در آن ضد آن بعل آید یعنی غذای خوش خوراند و تدبیر بولد دم بعل آرد مثل اینکه کین و آب آهین در خون

در دوار

جگرهای بنوشانند و آنچه از این چنین صغرا با خون که در ریه قان میباشد بود در آن تبسبب تصفیه جگر بر داند مثل اینکه
 مسهل دهند از کلومل همراه در بر بیا سقوف جیلپ بنوشانند یا آنچه مسهل مناسب دارند بنوشانند تا جگر صاف
 شود پس بعد برای تصفیه خون مدات دهند و در انقسام دوران شرکی بسوی علاج اصل امراض چنانکه تبدیل
 هر یک بطورست متوجه شوند و در آن مسهل در اکثر امراض شرکیه و دماغ ضرورت و مفید میباشد فکذا کسرا
 فصل پنجم در سببات و از اولت انگش نام نویسنده هم گویند فیکه بعد بیوشی رسد میگویند و ان بفتح سین مهله سکون
 الف ویم وضم نون و سکون واد و کسر لام و سکون نون و سین مهله که باضم کات و سکون واد و فتح میم و سکون الف است
 و آن عبارتست از نوم ثقیل طویل که ابتداء آن دشوار باشد و آنهم علامتست که در اکثر امراض یافته میشود و حاصل
 سببش متضرر شدن جسم اسودست از دماغ که از ان ادراک و ثقل میباشد و این یا بسبب افتخار دماغ بود که از
 زیادتی خون یا زیاده شدن آب در دماغ حادث شود و گاهی این متضرر از رسیدن اجزای سمیه مخدیره تا دماغ
 حادث میشود مثل سیکه اغیون یا ای سانس یا البستر کار فام را زیاده استعمال آرد و هم از زیاده نوشیدن شراب
 سببات عارض میشود و کاک هرگاه بواجون بخوبی نرسد و اجزای سمیه در خون باقی ماند چنانکه در بعض امراض
 صدری شود سببات عارض میگردد و کاک از آن نیز سبب است باخون در سیدن آن در دماغ چنانچه در ریه قان
 بود هم خواب زیاده عارض میشود چه کار صغرا در دماغ نیست و هم چون صغرا باخون مختلط شود خون کمزور میگردد
 بسبب آن غذای خوش بدماغ نرسد پس دماغ ضعیف میگردد و جسم اسوداز کار خاص خود که ادراکست قاهر میشود
 و بار مانند خواب همین است که در ان حواس از ادراکات خود باز ماند و همچنین هرگاه گرمی زیاده میشود و نوم غالب میگردد
 چه از ان جوش خون پیدا میشود و از ان دماغ منقبض میشود و همچنین هرگاه سردی زیاده میشود و برف زیاده بارد
 از ان هم خواب زیاده میشود چه از ان آب زیاده متولد شده دماغ را غلبه میکند و گاهی بسبب هم ام قتی آب
 در دماغ زیاده میغرد و این را طحال قوت برور دندان پیدا میشود و در پیران هرگاه دماغ ملائم و قوی بود
 آن زمان این ورم پیدا میگردد و ولیکن این ورم عاود با علامات سرسام نمیدانند بلکه مزمن و سرد
 بود و از همه این اسباب سببات پیدا میشود و در مرض سکتهم خواب ثقیل عارض میشود و از زیاده خوردن
 هم خواب زیاده میشود و در بخار هم گاه گاه خواب زیاده عارض میشود و علامات آنچه بسبب افتخار دماغ از زیادتی
 خون باشد در ان ثقل دماغ و سرخی چنان و صلابت و سختی و قوت نبض و در ریه قان دماغ میباشد و
 آنچه بسبب زیاده شدن آب دماغ باشد در ان هم ثقل دماغ نبض ضعیف و بطی بود و در بدن آثار کمزوری
 ظاهر باشند خصوصاً هرگاه بیمار پیر باشد بسبب کمزوری سبب کثرت الف و عین از چشمها و بینی آب
 جاری باشد و تکلم صاف نبود و تمام بدن ضعیف بود و چون در دماغ طفل آب زیاده گردد و در ان وقت

چنانکه در ریه قان

در ان وقت

و هم هرگاه سواهی دماغ در اعضای دیگر امراض بوند و ازیت آن بزرگه اعصاب دماغ رسد بخوابی عارض میشود
و هم از بدنه می بعد خواب نمی آید علامات هرگاه از غلبه خون در دماغ بود علامات غلبه دم موجود بود چنانکه کمر گرفته شدند
خصوصاً با سر نقل راس و سرخی چشمان و در سر خاصه یافته شوند و آنچه از کی خون بود در آن علامات کزوری
و ضعف باشند و آنچه بسبب محنت و فکر زیاد و یا بخوابی و به سبب اشتغال با امور همه عارض شود در آن وجود خود این امور
و هم نبودن وجع در کدامی عضو از اعضای بدن و کثرت فازه و قلق و کرب بسیار دلالت خواهند کرد و آنچه از زیاده شرب
شراب و خوردن تنباکو و نوشیدن افیون و چاسی و کافی و غیره بود در آن تقدم اسباب مذکوره دال بود و آنچه از گرمی
و سردی باشد بر آن موجود بودن گرمی و سردی شاید بود و آنچه از امراض اعضای دیگر و بعضی طعام بود در آن وجود
امراض اعضای دیگر شاید خواص بود علاج آنچه از جوش و غلبه خون بود در آن تعلیق یک دوز لو کافی است بعده
ریز این آب سرد بر سر و پشت قطعه برت بر آن مفید است و اگر ازین تدبیر بر طرف نشود مسهل قوی دهند تا مالیت با سهولت
خارج شده جوش خون کم شود و آنچه از کی خون باشد در آن تدبیر مولد دم بکار برند و آنچه از مالیت و کثرت فکر بهم رسیده
باشد در آن مار قی یا کلورل یا ایڈریٹ و بروماید یا سیسم بخور دهند و نوشانیدن یک دوا و انس از شراب درین حالت
معیین بر آمدن خواب می شود خصوصاً شراب بیر که در آن قسمی از رنگ که آنرا هولیس گویند میباشند زیاده مفید است
چه آن منوم است و آنچه بسبب شرب شراب باشد در آن شرب شراب موقوف کرده عوض آن شور با می لحم بار بار
بعد یک دو ساعت بنوشانند و کلورل یا ایڈریٹ و بروماید یا سیسم با آب حل کرده بنوشانند و آنچه از زیاده نوشیدن افیون
بود آنرا بتدریج کم کنند و برای آوردن خواب کلورل یا ایڈریٹ با آب حل کرده بنوشانند و آنچه از چای کافی و خوردن
تنباکو باشد در آن تر حباب این اشیاء را خوردن و نوشیدن نهند بلکه آب سرد قریب خفتن بنوشانند و اگر از آنهم
خواب نیاید کلورل یا ایڈریٹ بخور دهند و آنچه بخوابی از دور و کدام عضو بود در آن بعد علاج در عضو مذکور کلورل یا ایڈریٹ
با آب حل کرده بنوشانند و آنچه از زیاده گرمی و سردی بود در آن تسخین و تبرید مکان علیل کنند و جایگه از گرمی است
بیار را در مکان سرد داشته بروجه گردانی تبرید بجا کنند و آنچه از سردی است در آن بیمار را در مکان گرم نقل کنند
یا در آن مکان آتش افروخته گرم کرده و تا گرم به علیل بنوشانند و آنچه از شاکت امراض اعضای دیگر باشد در آن
علاج اصل مرض کرده برای آوردن خواب مار قی یا ایڈریٹ یا سیسم یا کلورل یا ایڈریٹ همراه آب به بیمار بنوشانند و
کلار فارم بویانند و آنچه از بدنه می بود در آن کمی کنند و علاج بدنه می نماند و اگر بعد آن هم خواب نیاید مار قی بخور دهند و انضیا
برای بخوابی علاج عام نیست که خیال خود را بسوی چیزی که واحد باشد مثل چوب واحد متوجه سازند که از آن
بعد مدت بسیار مانده شده خواب می آید انضیا چون خواب نیاید نظر را بسوی بالا بلند کنند و متعلق چشم را چشم بند کرده
هم بسوی بالا راست دارند و بر همین بنیت چشم را خواهد بند کنند و یا کشانند متعلق را بسوی بالا متوجه و بلند دارند انضیا که وقت

تجرباتی خواهی خارجی را در یک کشنده و از آن بخوبی بر آنند که او از حروف حلقی آمد الف و ای بفتح الف و سکون یای ثنائه
 بحمانی و ای بکسر الف و سکون یای ثنائه تحتانی و ا بضم الف پیدا شود لیکن خیال دارند که آواز از الف و سکون
 و او پیدا اگر در چه از این حرکت در عضلات حرکات متعده پیدا شده بیداری پیدا می شود ایضاً چون بیداری
 ماند خواب نیاید کتابی را از کتب علمیه در مطالعه آرند لیکن خیال این امر ضرور است که کتاب مذکور هیچ نباشد
 که از آن اوست دماغ زیاده شود مثل کتب افسانها و قصص و غیره فصل هفتم در نسیان یعنی فراموشی بدانکه
 نسیان در کتب طبیه عربیه بطور مرض مستقل مذکور است و فی الواقع آن علامت است که در امراض عیدیه
 یافته می شود لیکن در یک مرض دماغی همیشه بطور عرض لازم دیده شده لهذا آنرا بجای نسیان نوشته می شود
 و آنرا بزبان انگلیش دمی میثی نامی نامند و درین مرض در قوت ذکر و عقل و فکر و خیال فساد بطور نقصان و بطلان
 باعتبار درجات آن واقع میشود بسبب واقع شدن فساد در دماغ هرگاه بسبب امراض دماغیه و جسم اسود نقصان
 راه یابد و نقصان شش این است که جسم مذکور مرکب است از سل های کثیره که از هر یکی شاخهای آمده باشند و اینها
 دیگر متصل شده صورت شبکه در آن پیدا می شود پس گاهی از کدام سبب شاخهای که از سلها بیرون آمده اند فانی
 میگردد و لاشی می شوند و درین وقت از زایل و معدوم شدن راه جریان قوت ذکر و فکر و خیال از سلها بیرون
 نمی آید و در دماغ منتشر نمی شود و از آن نقصان و بطلان در افعال این قوی ظاهر میگردد و گاهی در نفس سلها
 مذکوره حالت فانی می خیزد پس بیداری می شود و درین وقت در ذات سل قوت باقی نمی ماند اگر چه شاخهای آنها
 باقی مانده و درین وقت هم فساد در ذکر و عقل و فکر و خیال پیدا می شود و اسباب آن کثیر اند گاهی بعد بخار و گاهی
 بعد سرسام این مرض حادث می شود و آنرا این هر دو قسم لایق علاج اند بخلاف دیگر اقسام که آئینده مذکور می شوند
 بالجملة گاهی بعد مایا افتد و گاهی بعد صرع و وقتی بعد سکت و زانی بعد پیدا شدن جوهر کل در دماغ و این در اطفال
 اکثر حادث می شود و هم هرگاه در اعضای دماغیه دم غدوی پیدا شود خصوصاً هرگاه استخوان متورم شده
 دماغ را غمگند از انهم این مرض پیدا میگردد و هم از لیت دماغ این حالت طاری می شود و گاهی از رسیدن
 ضربه و زانی از کثرت مباشرت با عورات و هم در زنان شیخوخت نسیان عارض میشود علامات یاد کم می شود و یا باطل
 میگردد و دو قاعضیه را هیچ بخاطر ندارد و آنچه بالفعل پیش می آید یا متوقع الوقوع باشد از آن متاثر نشود و
 هیچ نماند و پروای ندارد و از خوف و خوشی ملتذ و منعم نشود و هیچ نه اندیشد و بخیر و بی فکر و اندیشه از لذت شادمانی
 و زیادتی و قوت این اعراض گاهی مثل صاحب مایا از افعال سرزدی شوند و درین وقت بنفص سرزده و سرگرم
 و چشمان مسرح میشوند و این وقتی می شود که هرگاه در دماغ دم پیدا میگردد و چون از مایا صحت می یابد بعد از نسیان
 زیاده و علامات آن قوی و شدید می شوند زیرا که از مایا در دماغ زیاده تر نقصان و ضعف عارض می شود و این

در کتب طبیه عربیه بطور مرض مستقل مذکور است و فی الواقع آن علامت است که در امراض عیدیه یافته می شود لیکن در یک مرض دماغی همیشه بطور عرض لازم دیده شده لهذا آنرا بجای نسیان نوشته می شود و آنرا بزبان انگلیش دمی میثی نامی نامند و درین مرض در قوت ذکر و عقل و فکر و خیال فساد بطور نقصان و بطلان باعتبار درجات آن واقع میشود بسبب واقع شدن فساد در دماغ هرگاه بسبب امراض دماغیه و جسم اسود نقصان راه یابد و نقصان شش این است که جسم مذکور مرکب است از سل های کثیره که از هر یکی شاخهای آمده باشند و اینها دیگر متصل شده صورت شبکه در آن پیدا می شود پس گاهی از کدام سبب شاخهای که از سلها بیرون آمده اند فانی میگردد و لاشی می شوند و درین وقت از زایل و معدوم شدن راه جریان قوت ذکر و فکر و خیال از سلها بیرون نمی آید و در دماغ منتشر نمی شود و از آن نقصان و بطلان در افعال این قوی ظاهر میگردد و گاهی در نفس سلها مذکوره حالت فانی می خیزد پس بیداری می شود و درین وقت در ذات سل قوت باقی نمی ماند اگر چه شاخهای آنها باقی مانده و درین وقت هم فساد در ذکر و عقل و فکر و خیال پیدا می شود و اسباب آن کثیر اند گاهی بعد بخار و گاهی بعد سرسام این مرض حادث می شود و آنرا این هر دو قسم لایق علاج اند بخلاف دیگر اقسام که آئینده مذکور می شوند بالجملة گاهی بعد مایا افتد و گاهی بعد صرع و وقتی بعد سکت و زانی بعد پیدا شدن جوهر کل در دماغ و این در اطفال اکثر حادث می شود و هم هرگاه در اعضای دماغیه دم غدوی پیدا شود خصوصاً هرگاه استخوان متورم شده دماغ را غمگند از انهم این مرض پیدا میگردد و هم از لیت دماغ این حالت طاری می شود و گاهی از رسیدن ضربه و زانی از کثرت مباشرت با عورات و هم در زنان شیخوخت نسیان عارض میشود علامات یاد کم می شود و یا باطل میگردد و دو قاعضیه را هیچ بخاطر ندارد و آنچه بالفعل پیش می آید یا متوقع الوقوع باشد از آن متاثر نشود و هیچ نماند و پروای ندارد و از خوف و خوشی ملتذ و منعم نشود و هیچ نه اندیشد و بخیر و بی فکر و اندیشه از لذت شادمانی و زیادتی و قوت این اعراض گاهی مثل صاحب مایا از افعال سرزدی شوند و درین وقت بنفص سرزده و سرگرم و چشمان مسرح میشوند و این وقتی می شود که هرگاه در دماغ دم پیدا میگردد و چون از مایا صحت می یابد بعد از نسیان زیاده و علامات آن قوی و شدید می شوند زیرا که از مایا در دماغ زیاده تر نقصان و ضعف عارض می شود و این

علامات که نوشته شده بر بالای سیان حاد و قوی اند که یا که سیان بعد از آن بجز بسوی صحت و یا لاکت علیل میشود و آنچه از
 مزمن بود و در آن فکر عقل قدری زائل شوند و قدری باقی مانند لیکن روز بروز بدتر و بدتر باطل مزائل میشوند و درین
 قسم خواب زیاده بود بسبب ضعف دماغ یا زیاده شدن آب در آن دقیقه دماغ لین و رقیق میگردد و بولیموس
 یعنی زیاده خارش غذا درین قسم میباشد و بیمار را بسوی شستن بدن خود و تبدیل لباس توجه نباشد اگر کسی غسل نکند
 و بدو لباس پوشاند انکار نکند لیکن غریبیکند چه او نمی فهمد که چرا بدن او را می شستند و چون تنها نشیند
 خود بخود کلام میکند و گاهی سگریه گاهی ضحک میکند و چند روز بسکوت نشسته میماند و رنگ روزی شود و چشمان مکرر
 پر آب میباشد و همیشه آب از چشمان و بینی می افتد و قیقه عنیه کشاده میشود و حرکت چشمان بطبی بود و عضلات و هر ستری میشود
 که از آن بی عقلی و بدحواسی آن ثابت میشود و چون قبض شکم او را پیدا کرد و بعد آن سرگرم میشود و چشمان سرخ و نبض سطح
 میگردد و در برابر غیظ و غضب زیاده میشود و خواب کم می آید و چون بعد از پیر رقیق قبض و جرای اسهال آنرا ازین حال صحت
 میشود و بعد آن علامات سیان مزمن آنچه نوشته شده اند قوی و شدید میشوند و بسبب زیاده شدن ضعف دماغ
 علاج باید دانست که درین مرض قصد حضرت لیکن اکثر برای دفع کردن گرمی راس محتاج به تنقیه دم میشود و چنانکه
 وقت وقوع این احتیاج بسوی اخراج خون از دماغ میشود پس درین وقت باید که زلو بر صد فین چسباند و سهیل قوی
 دهند و بعد سهیل چون خواب به ستواری آید دماغ را آرام دهند و خوراندن مخدرات مثل بر و میثد پاشیم و کلورل
 با سید ریث و چون این بیمار زیاده بدبوش شود یا خواب زیاده آمده باشد و در سر گرمی نبود و درین وقت پلاستر از پیش گیس
 درست کرده موافق مقدار غلظت بر سر نهند و وقت داشتن سر بر بالین در نشود و اگر در سر گرمی باشد پلاستر مذکور
 بالای گردن نهند باقی تدبیر بقیه بدن آنچه صحت آور باشد بل آرند مثل اینکه اغذیه خوش وادویه مسقوف خوراندند و چون درین مرض
 از بی خبری علیل اکثر بول و بزور نشاند و اسهال جمع میباشد انداختن دارنده که هرگاه از وقت متاخر و اندک آن براز تاخیر باشد
 باو خال قاننا طیر و قنقان مثانه و اسهال خالی کرده دهند و آنچه از سیان مزمن باشد در آن مقویات بدن خوراندند و صلاح
 تدبیر سه ضروری فرمایند اما هرگاه شکایت درد سر و گرمی دماغ کند آن زمان سهیل قوی دهند و پلاستر از پیش گیس
 بگردن نهند بعد دواهای مقوی خوراندند و انجام این مرض بهریت فصل ششم در الجوز و از اجالیوس
 بنیت که یک سیکل که یک جسمی غلط اسودک غلط بود و نام نهاده بود و این شمشیر نشان بطور شمشیر مرض با هم سبب بوده و آن
 متغیر شدن غلظت و فکرست بسوی فساد و خون و سبب آن کمزوری و ضعف دماغ است و حدوث آن از اکثر اسباب میباشد
 و بیشتر بعد از آنکه بعد از حاد و بعد سرسام و بعد ضایع شدن مانع با بجمه از غموم و هموم زائده حادث میشود و همچنین از جلق
 زدن و زیاده با شربت با عوارض کردن و از زیاده مختل و شفت و زیاده بیداری و آنچه محو است ضعف دماغ و کمزوری بود
 از آن حدوث این مرض ممکن است و اکثر این مرض بچرانان و مردان و کبار عارض میشود و بچرانان و پیران کمتر عارض

فصل ششم در الجوز

شود و علامات اصحاب این مرض اکثر کسائی هستند که بر روی شان زردی یا سیاهی غالب بود و چنان که در بعضی اصحاب
و جای که بر روی نشینند هر طرف خائفانه بگردند و خود برای خود تدبیر حفظ صحت میکنند لیکن ازین خائف میباشند که کسی
اورا قتل کند و همیشه در خیال خود مستغرق میمانند و بر یک طرف نشسته میباشند و ساکت میمانند کلام نمیکند و گاهی صاحب
این مرض میگوید که سر بسیار ثقیل است و گاهی گوید که خفیف است گاهی میگوید که در سر کمال اذیت است لیکن صافستایان
کردن نتوانند که آن گفت همیشه در بعضی آن متغلف میباشند اکثر سرگرم و اطراف سر و در کف دست و کف پا و ریه و
و بر وسط زبان چربک جمع میباشند و خشونت بود و کناره های زبان بسیار سرخ بودند و از آن ثابت میشد و در معده
هم فسادی است و اشتها کم بود و چون طعام میخورد و آرد و غله گیری آید و اکثر قبض شکم میباشند و شکایت گری و گفت
شکم همیشه زیاده میکند و بول صاف بود و خواب کم آید و چون خواب رود و بیدار شده بیدار میشد و غم و غصه و دل تنگ
و بر پیشانی چین زیاده بود که همه وقت عبوس میباشند و از امر کسی او را غم در نمیآید و آنرا کسی نمیگوید یا کمتر بیان کند
و از عزیزان و اقربای خود متنفر بود و دوری جوید و کار کردن را پسند نکند و هیچ محنت و مشقت را برای خود کار نکند
و یکجا نشستن خوش نیاید گشتن در مقامات مختلفه او را خوش می آید و گاه خود را مرغ چند اردو گاهی با و شاه بشمارد
و زمانی با اینکه الدار است خود را فقیر میداند و گاهی خیال میکند که خود چائی و آن است گاهی میداند که ظرف کبر آب
مثل دُن و غیره شده و گاهی لاغر و زمانی فر به شمار و علیل با یکدیگر او را بحفاظت دارند نه تنها که گذارند چون طبع قوی
سهل دهند و برای تفریح و مشغول کردن قلب آن کوشش کنند نه تنها نشستن دهند و در او خدا سے مقوی
خورانند و چون در سرگرمی زیاده یافته شود پلاستر از پیش کس برگردن چسباند یا زیاده سهل قوی دهند
لیکن اگر تنقید درین مرض ضرر حاصل میشود ایضا بدانکه نوعی از المیخولیا است که آنرا المیخولیا سے مراد در
لغت عربی و هانی پوکنڈرای اس لفظ هانی از سکون الف و کسر یای ثناءة تحتانی و ضم بای موحده فارسی و سکون
و او فتح کاف سکون نون و فتح دال مله هندی و رای ممله و سکون الف و کسر یای ثناءة تحتانی و فتح الف و
کسرین همسایه اول و سکون ثانی بزبان گریک نامند و معنی آن حالتی است که زیر اصداغ خلف و روده
یافته میشود و وجه تسمیه آن باین اہم نیست که بقراط و اتباع شان در سبب علت مذکور میگفتند که آنرا غصه شایع
سراشیف میباشند و آنها نقصان و ضايع پیدا میشود و اعضای مذکورہ معده و طحال و جگر اند لیکن جالینوس
گفت که از خلط اسود یعنی صفرا سے سیاه پیدا میشود لهذا به المیخولیا نام نهاده چنانچه معنی سیاه است و المیخولیا یعنی صفرا
و فی الواقع این قسمی از المیخولیا است و ایضا باید دانست که این مقولہ جالینوس تا مدت دراز در ولایت انگلستان
مقبول ماند و بعد آن حکیمی در ولایت در تشخیص آن گفت که این مرض از فاسد شدن خون طحال پیدا میشود و لهذا نام آنرا
اسپلین یعنی طحال گذاشت و تا یکصد و پنجاه سال طباسے انگلستان بر همین رای متفق بودند تا آنکه از دست پنجاه

سال به تحقیق کامل چنان ثابت شد که این مرض از ضعف دماغ و اعصاب خصوصا از ضعف سمپتی می‌شکند و منیو ماگاسکا
 پیدای شود اصل مرض مذکور گاهی اولاً از محض مزاج عصبی می‌شود که بسبب آن مریض از ادنی سبب متاثر شده غم
 و فزع و حزن و جرم پیدا میکند و گاهی اولاً که دام مرض در معده یا در جگر یا در طحال یافته میشود و بعد آن بسبب
 ضعف مزاج عصبی پیدا گشته از آن اعراض بالخصوص یا حاد یا متواتر میشوند هر صورت این مرض در رجال زیاد
 پیدا میشود چنانکه مستر یا در زنان زیاد حادث میشود و فی الحقیقت این مرض هر سراسر مردانست السبب اکثر
 کسانی که فارغ و خالی از پیشه و صنعت و هرگونه کار و بار شده در خانه خود نشسته میمانند و از عدم شغل خارجی
 مشغول بنفس خود میشوند و هم کسانی که زیاد نشسته کار میکنند مثل محرران و علما و مستدعین و کاک کسانی که پاؤ
 مشقت دماغی می‌نمایند و بسبب آن قوت عصبیه شان کم میشود و هم کسانی که زیاد مبتلا بجموم و افکار میشوند و هم کسانی که
 مرض قوی صعب پیدا کرده بعد آن صحت بدتر می‌گردد و از صحت بدتر می‌گردد و از صحت بدتر می‌گردد و از صحت بدتر می‌گردد
 تا آنکه میشوند و هم کسانی که زیاد مباشرت با عورات نمایند یا زیاد در خیال عورات و در عشق و محبت بسر میکنند
 و هم کسانی که شغل خلق زدگی میدارند مبتلا باین مرض میشوند و اکثر این اسباب سبب اول واقع میشوند و بعد
 وجود این اسباب بر بعضی معده پیدا شده از آن مرض های پوکندری اساس حادث میشود و گاهی از اول
 بر بعضی معده همراه این اسباب موجود میباشد و بعد آن مرض مذکور پیدای شود باجملا اصل سبب آن کمزوری
 دماغ و نخاع است که گاهی فطری میباشد و گاهی از انایابی غذا که از بعضی اسباب پیدا شود دماغ و نخاع
 کمزور می‌شوند و از آن بعضی پیدای شود و گاهی اول بر بعضی پیدا شده از آن قذایه دماغ و نخاع بخونی نمیرسد
 و از آن علامات های پوکندری ایمن پیدا میشوند علامات و علامات از علامات لازمه این مرض و عمده
 علامات آن هستند یکی در مریض انانیت پیدای شود یعنی من چنانستم و من چنین میکنم و مرا این اذیت است یعنی در
 هر کلام خود فقط من میگویم و خود را یک روزگار میدانم و همیشه بر حال خراب خود نظر میکنند و میدانند که مثل من دیگر
 مبتلا باین مرض سخت نیست دوم ضعف دماغ که بسبب آن از موثر ضعیف هم مثل مرض خفیف متاثر میشود
 و همین سبب عزائم و اراده های آن غیر مصمم می‌باشند زیرا که از ضعف برزخ کردن موافق خفیفه اراده خود
 هم قدرت ندارد و هم صورت مریض نیکو بود و لیکن مریض بیان میکند که کدام عضو من
 از اعضا سبب باطنه صحیح نیست همچنین اکثر افعال از اعضا سبب آن بخوبی صادر میشوند لیکن او میداند
 که همه ناقص صادر میشوند و همیشه بول و زبان و نبض و جلد بدن و ظاهر اعضا سبب خود را می‌بیند و بارها
 سعی بلیغ را در حال خود می‌نماید اما اکثر علامات بر بعضی مثل درد سر و در معده و درد صدر و کثرت یباح
 شکم و دروغ ترش و سوزش معده و غیره علامات بر بعضی یافته میشوند و گاهی که دام علامت از علامات

بعضی هم در آلات غذا یافته میشود بلکه محض از اثر خانه ان اعراض مایویا یافته میشوند اما این قسم غیر علاج است
 چه در آن اصلی ضعف اعصاب سبب مرض واقع میشود و این اکثر مودی مایویا می اصلی میشود و علامات فارقه
 در میان هائی پوکنندرای اسس و اصل مایویا این هستند که صاحب مایویا می اصلی بکدام قسم مشغول نمیشود
 بسبب فساد نظون و فرغ خود را فراموش میکند و صاحب این قسم مرض را ممکن است که با شغال مشغول شده باشد
 اشتغال از وسوس و بدبسیا لیهامی خود بازماند و بعد صاحب مایویا می اصلی عزیزان و اصدا قاع
 خود را دشمن میداند و بفکر ایزد سائی آنها می باشد و صاحب این قسم از جانب عزیزان خود بدگمان نمیداشد بلکه
 گاه گاه و فکر تحسین عواقب امور عزیزان خود می باشد و در آن غور و تدبیر میکند و متاسف میباشد که بعد من
 عزیزان من چه خواهند کرد و چگونه عمر خود را سپری خواهند کرد و فی الواقع این عطف است و ضد خیالات صاحب
 مایویا می اصلی است چه او گاهی شیر طایفه ای عزیزان خود نمی باشد بلکه آنها را دشمن و قاتل خود می داند و خود را هم فکر
 تخریب و قتل ایشان می باشد و علاج اول شخص سبب کرده بر رفع آن پردازند مثلاً کسانی که بیکار بودند آنها را
 مشغول بکار و صناعت فرمایند و کسانی که شست و میهند آنها را امر بر ریاضت و مشقت کنند خواه مینشی یا به
 طرد و تحصیل یا به ریاضات دیگر که شغل بر لب باشد مثل لعب بالصوحران و غیره و چون حکیم معالج درین مرض می بیند
 که اکثر شکایات مریض خیالی هستند لهذا این رای خود را بر مریض ظاهر نکند و الا مریض خواهد دانست که این
 طبیب کم فهم و بی علم است مرض مرا نمی فهمد و تشخیص آن خوب نیست بگفته این طبیب اعتماد و اعتنا نمی نماید بلکه در تلخ
 حالات آن بی پروائی نماید و کمال توجه نشود و قبل اظهار شکایات مریض آنچه از ایای خود را علیل بیان کند خود
 طبیب آنها را بیان فرماید تا مریض را از طبیب حسن وثوق بر تشخیص و علاج آن بهم رسد چه ازین امر اعتماد
 مریض بر طبیب زیاده میشود و بسبب آن بگفته طبیب اعتمادی نماید و تا تاثیر کلامش زیاده میشود و بسبب آن
 اکثر شکایات مریض دفع میشود و درین مرض از تبدیل هوای مسکن و از ملاقات اجناس غسل کردن و دست و پا مالیدن
 و هم از ریاضات بدنیه نفع کثیر حاصل میشود و هرگاه بعضی معده پیدا شود آنچه علاج بد بعضی نوشته خواهد شد
 بعمل آرند همچنین آنچه شکایات در بدنش عارض و حادث شوند تدارک هر یک با آنچه در ذیل هر مرض نوشته شده
 با استعمال آرند و فتک آنست که **فصل نهم** در مانی و آن قسمی از جنون است که آنرا بلغت انگریزی مینمایند
 در آن فساد و عقل انحال ماغیه عارض میشود که از آن حسن ترتیب افعال باطل میگردد و همیشه در پیار آثار ثوران و
 هیجان طبع موجود بودند و هیجان ملک تنه و غضب و ثوب می باشد سبب آن گاهی مایویا و گاهی نسیان و زمانی شرب کاج و بنگ
 و جوز مائل و بلاد و نا و امثال آن سموم مخدره می باشد و در عورات اکثر بسبب قرب بلوغ و در و حنیف عارض
 میشود و چون حیض آید بر طرف گردد و گاهی هرگاه بعد آمدن و جریان حیض باز احتیاس آید یا بدو همچنین هرگاه بعد ولادت

ما و لافاس نخوبی جاری نگردد و نبندد و هم این مرض عارض میشود و آنرا اسپور پیل مانیا میگوند و گاهی چون از نوشانیین
 شیطانی زدن کمزور و ضعیف میشود این مرض پیدا میکند از اثر خاندان هم این مرض حادث میشود و قتیکه در خاندان علیل
 این مرض بمقتدا بدو علامات قریب شمر می‌شود این مرض دل درد و سر و ضربان شمرین صلیح و دوران سرد و بیخوابی عارض
 شود و بیمار را در خانه نشستن خوش نیاید بلکه بیرون خانه رفتن بیکار گردیدن در طرق و اودیة خوش آید و حرکت چشمان زیاده
 بود و چنان معلوم شود که چشمانش از اندرون بیرون می‌آیند چون در قتل فساد حاصل خواهد شد و در آن وقت سرخی چشمان و غلظت
 و تفاوت وجه و یازدی رنگ بشمار و پنجره و وجه که غلظت وجه است ظاهر باشد چنانچه آن متغیر میشود که دوست و دشمنائی
 صورت تمام بدشواری پیشناسد و در سر گرمی زیاده و بر بدن موافق مقدار حرارت محسوس شود و در چشمان سرخی بود و ثقبه
 ضعیف می‌شود و مگر آنکه از خوردن جو را مثل بلا و نا عارض شد باشد در آن ثقبه ضعیف می‌شود و نبض سریع بود اما گاهی
 قوی و زان ضعیف و لیکن آنچه بسبب ردن بلا و نا و آن نبض عارض می‌باشد ممکن است که نبض درین مرض بحال خود
 باشد گاهی درین مرض ششما که بود و گاهی بولیموس عارض شود لیکن اکثر همین است که ششما نبض باشد و درین میان آبی یا پیدا
 میشود که از آن همواره تری می‌یابند و در بینی همیشه خشک می‌باشد برکناره های زبان سرخی بود و در وسط آن چرک مجتمع باشد
 گاهی بر زبان پیچ تعبیر محسوس نشود و همیشه طبع قوی بود و بر آن که خارج میشود خشک سفید می‌باشد که زان دانسته میشود
 که صفرا بسوی دهان کمتر میرود و قار و رگهای صاف مثل آب خالص گاهی سرخ بود و بیمار روز بروز لاغر میشود زیرا که حشمت یاز
 می‌کند بول عرق می‌آید و غذا کم بخورد و از آن خون کم پیدا میشود و غذای ضعیف تر حاصل شود و مزاج علیل تبدیل گردد و از غریزین
 و جابا کسی که محبت بود از آن عداوت میکند از لافاس و ششما و ششما بی شرمی بر زبان جاری میشوند چون عورات را
 عارض شود و از آن کلمات مخالف حیا و شرم سرزد شوند و کلماتی که مخالف حیا و حجاب بودند از زبان بر آید و از کسی شرم نگیرد
 و بول در برابر خود را بر بدن خود مالک و درین وقت نهان است و علیل می‌شود و با آواز سخت کلام میکند و زور و قوت درین وقت
 در بدن آن زیاده میشود و از آن اکثر حرکت و ثوب میکند و اطراف را بجزکت ارد چون باین مرتبه رسد از سردی گرمی متناوب
 نمیشود اگر چه به بانیش از آن ضرر رسد لیکن خود نمی‌داند و اگر برای دفع ضرر برودت و در لباس پهنه که پوشد آنرا چاک کرده
 می‌اندازد و کلام مطابق واقع از آن سرزد نشود گاه همراهی و گاه غضب میکند و باین مرض آنست که یا از کمزوری که روز
 بروز زیاده میشود و یا کمزوری بسیار کم می‌شود و یا کمزوری بسیار کم می‌شود و یا کمزوری بسیار کم می‌شود و یا کمزوری بسیار کم می‌شود
 محفوظ دارند که خود و دیگران را ضرر و نقصان نرسانند و این تشنجه مسهل پهنه گاه قوی و گاهی ضعیف مثلاً گاه در گرمی
 و نهان می‌ماند و در ثوب یافته شود مسهل قوی پهنه و بهتر آن روشن حسب لطین است که دو سه قطره از آن بخورد
 و چون تلخین طبع فقط مقصود بود و نیکی شیا سلفاس یکدوم و دیگر برای سائیس نصف درم با هم آمیخته همراه دو سه انوش
 آب نوشانند بعد هر چهار ساعت این را بنوشانند تا اینکه یکبار حاجت بپسند شود و اگر سبب بدجاسی و بنون آن نوشانند

این دو

ایشان این مرض عارض میشود و علامات دیدن خواب هو لنک وقت خفتن و از ان خائف شدن و در سینه وقت خواب تنگی محسوس میشود و اول تنفس سریع میشود و بعد عسیر میگردد و پیش قلب زیاده شود و در سر آوازها غیر موجوده در خارج زیاده محسوس شود زیرا که بسبب شدت طبعش قلب خون در سر زیاده میرود و در آن حال از بدن حرکت نمی شود با آنکه با بسیار میخوابد که حرکت کرده خود را ازین خوف و از پند و آواز صحت از بدن نمی آید و تگم جمیع نمیکند و درین وقت اکثر چشم نیم کشاده و میخواب میباشند و ثقبه بنیدیه کشاده میشود و چون بیدار میشوند تشنج فوراً از کل گردد و قوت اصلی در بدن خود میکنند و خوف بر طرف میشود لیکن طبعش قلب باقی ماند و تشنج دفع نمیشود **علاج** اول اصل سبب را در یافته باز آن کوشند و چونکه سبب قریب بعضی است لهذا باید که برای دفع کردن آن مسهل دهند من بعد بهینند که اگر بعد طعام نفخ میشود پس حنفیه رک الیه دایره از پانزده تا بیست قطره همراه آب ساده آمیخته بنوشانند و اگر بعد طعام همیشه آروغ ترش آمده باشد برای آن سودا کار بناس یا میگنیش یا کار بناس یا پلاس باقی کار بناس همراه آب حل کرده ده پانزده گرم جدا جدا بنوشانند هر آنچه موافق طبع افتد آنرا زیاده دهند و هرگاه اطفال را بسبب دیدن شکم افتاده باشد درین وقت ساکنان یا سودا آمیخته در آب سرد حل کرده بنوشانند بعد چهار ساعت در یک روز سه بار و روز دیگر این را بار و غن بنوشانند بنوشانند تا همراه مسهل که هم از شکم خارج شود و هر که را عادت کابوس بود آنرا باید که وقت خواب کلورال یا بنزیدین همراه آب حل کرده بنوشند تا از ان خواب قلیل آید و اعصاب و دماغ را آرام رسد و ضرورت که وقت خواب قریب این بیمار شخصی موجود باشد که حوز او وقت شروع مرض بیمار را از خواب بیدار کند که از ان دوره تشنج قوی نگیرد و فقط **فصل چهارم و پنجم در بیان دلیلهای مرضی نفس منی ندیان و بنخود که بالزده و** عصبه اندام و زبان باشد و این ندیان و بدعوی خاص است که از نوشیدن شراب زیاده از مقدار مجعین گاهی از زیاده نوشیدن انیون عارض میشود و این مرض در جای که شراب زیاده نوشیده میشود مثل ولایت انگلستان زیاده عارض میشود و در هندوستان هم پیدا میشود و این مرض هم بطور یونجه دوره میکند چنانکه مصرع باد و از حاد میشود و اول خواش شراب نوشی ظاهر شود و بعد علامات دیگر پیدا میشود و از ان علامات اول و دوم و خیزن برضی عارض میشود چنانکه در اینجا بود پس خوابی عارض شود و بر تشنج کار دل مائل نشود و بیکار جایا گردیدن نمی آید پس بعد از آنکه تشنج و بنان حاده فاسد گردد و که هیچ چیز در سینه از تشنج آب و غذا قرار نگیرد و بقی دفع میشود و تشنج زیاده که در خواب تشنج غیر عادی زیاد میشود و بسبب کرب و اذیت و در طلب شراب کما حجت و اصرار میکنند و گاهی تشنج تشنج میباشند من بعد بدعوی و اختلاط عقلی ندیان عارض شود و خوف زیاده در دل پیدا میشود و میداند که کسی او را قتل خواهد کرد یا که ام حیوان می آید و او خواهد گریزد و آنچه می بیند در ان صورت تشنجی خوف پیدا می کند مثلاً اگر چه

فصل چهارم در بیان دلیلهای مرضی نفس منی ندیان و بنخود که بالزده و عصبه اندام و زبان باشد و این ندیان و بدعوی خاص است که از نوشیدن شراب زیاده از مقدار مجعین گاهی از زیاده نوشیدن انیون عارض میشود و این مرض در جای که شراب زیاده نوشیده میشود مثل ولایت انگلستان زیاده عارض میشود و در هندوستان هم پیدا میشود و این مرض هم بطور یونجه دوره میکند چنانکه مصرع باد و از حاد میشود و اول خواش شراب نوشی ظاهر شود و بعد علامات دیگر پیدا میشود و از ان علامات اول و دوم و خیزن برضی عارض میشود چنانکه در اینجا بود پس خوابی عارض شود و بر تشنج کار دل مائل نشود و بیکار جایا گردیدن نمی آید پس بعد از آنکه تشنج و بنان حاده فاسد گردد و که هیچ چیز در سینه از تشنج آب و غذا قرار نگیرد و بقی دفع میشود و تشنج زیاده که در خواب تشنج غیر عادی زیاد میشود و بسبب کرب و اذیت و در طلب شراب کما حجت و اصرار میکنند و گاهی تشنج تشنج میباشند من بعد بدعوی و اختلاط عقلی ندیان عارض شود و خوف زیاده در دل پیدا میشود و میداند که کسی او را قتل خواهد کرد یا که ام حیوان می آید و او خواهد گریزد و آنچه می بیند در ان صورت تشنجی خوف پیدا می کند مثلاً اگر چه

تعداد

افتاده را می بیند چونکه هر چیز بنظر آن متحرک و متشنج معلوم میشود پس آن چوب را غشی تصور میکند و از آن غش متشنج میشود و بخیر می باشد
 و هر طرف غش افغان می بیند گویا دشمن را می بیند و کسی را از او می بیند ساند لیکن برای حفظ خود آلات حربی را مثل شمشیر یا نودق چوب دستی
 با خود میبرد که بدینجهت آن از دشمن و دشمن بجای یابد و ازین خوف که کسی او را قتل نماید کردگای مرکب خود کشی میشود و این طوری که در از با هم
 بریزند از دیو یا در جاه افتد یا از کار و دشمنی هر چه میسر شود از آن گوی عود را بر دست قائل و دشمن خود بجای یابد و بر جلد بگذرد
 همیشه عرق میباشد و سرگرم بود و در وطنه بان چو ک بود و کوک بان کناره ای آن مرغ می افتد و بعضی سرخ و بعضی است بود و کرم
 بر آن بان عرق میباشد و طبع تفتی و در چشم سرخی ظاهر بود و لقب عنین و سبب باشد و کجا ابرام می نشیند اگر می نشیند از این غش است گویا
 و لیکن درین روز این بدو اسی خلاف اینا میباشد چه درین مرض اگر کسی بتانک بگوید که نشین کسی نشین تو نیست می نشیند اگر نشیند
 آن باز بر خاسته میگردد و بخلاف صاحب یا که او دیگر برگشته کسی عمل نمیکند و لیکن اگر کسی خواهر که از دست او گرفته باشد انداخته
 غش او و غضب آن زیاده میشود و غش از آن غش و دشمن می پندارد انجام این مرض است که بعد رفع بدو اسی اگر خواب آید پس قتل او
 سلیم میشود و اگر خواب نیاید و همیشه در غش می ماند و جابجا گردد و طعام نخورد و می شود و در چشمان غش و در وجه اخراط پیدا شود و
 زبان خشک گردد و لقب عنین زیاده و سبب شود پس بیوش شده افتاده و مانند و کلام نامرطوبت بر زبانش جاری شود و بعد از آن
 تشنج عارض میشود و بیوش گردد و هلاک میشود و علاج اول قبل از دیگران از این مرض ضرورت است که بیارند یا باعث و آرام و مکان تشنج
 دارند و در آن مکان کد می کشند که از آن ضرورت نقصان رسانیدن خود و دیگران ممکن باشد ندارند و همیشه برای خبر داری کسی نزارد
 موجود مانند از غش و کشی آنرا باز دارد و الا بهر حال که ممکن باشد مرکب قتل خود خواهد شد بعد هر قدر که ممکن باشد شورهای لخم شمشیر
 آنرا بخوراند و در بیوش لخم زنده نشاند و بگوید یا میند یا سیم یا کورل یا پیریت بست بست گرین یا آب حلکده بعد چهار چهار غش
 بنوشانند تا که خواب آید و هرگاه گرمی سر و سرخی چشم و علامات هیجان و زور و قوت در آن یا نبند که از آن ثابت شود
 که در جسم سود داغ نقصان شروع میشود و آن وقت بیارند اگر کم نشانی آید آب سرد بر سرش ریزند و همیشه اگر آن وقت
 قوی زیاده نباشد قوی تاریک از آن نشاند تا حرکت قلب ضعیف شود و خواب از آن بیوشی داغ کم گردد و اگر ازین هم نماند
 ظاهر شود زور بعد غش دو سه عدد چپانند و اگر ازین هم فاقه نشود مسلح قوی و سه عدد بهرین مسلح درین وقت
 سنگشیا شفاست که با قوری تاریک از آن نشاند تا حرکت قلب ضعیف شود و خواب از آن بیوشی داغ کم گردد و اگر ازین هم نماند
 و کدوری درین لخم ظاهر شود پس بنا بر قوت شراب هرگز بگزیند و بند بگذرد و آب حلکده بنوشانند
 و شورهای لخم خوراند و فقط فصل پانزدهم در صرع و آن افتاد یعنی سقوط است از ابلهت که آب الی بعضی کبر الی
 و ابی موحده فارسی و سکون یای نشانه تحالی نفع لایم و سکون های موحده و کسب درین موحده سکون یای نشانه تحالی گریه
 و بی الحقیقت این مرض هم بسبب فساد جسم سود داغ عارض میشود اگر چه بنوع خاص فساد احوال بدینجهت است ثابت نشده و
 و آن یکبار تشنج و تمدد در اعضای بدن ظاهر میشود و بعضی بیوش میگرد و در وقت بزرگ تشنج می افتد و تشنج بزرگ از آلات آن

فصل پانزدهم در صرع

که مضموم میباشد که نشانه بروز و قوت بر آن دست زدن ناشی گشته باشد و اگر کار فام موجود بود بقدر نصف دهم از آن گرفته
 بر پارچه پاشیده بزرگه هوا بوی آن در بینی رسانند از این تدبیر تشنج فوراً رفع میشود و این را آرام میسر میکند بیمار را در وقت
 پارچه کار فام پاشیده را با بینی متصل سازند الا صورت بیوشی خواهد شد بلکه قدری از بینی دور دارند و چون دوره صرع
 بر طرف نشود بعد از آن تدبیری بعمل آید که آئنده از وقوع دوره امان شود و مرض نویسه نکند بیکه که تواند توانی او دار این مرض
 همک است این تدبیر مخصوص است در اینکه مانع از آرام و بهند خواب آرنده او و به بخوراند بهترین همه بر و میاید و پاشیم که برای
 و ریخت است که بست بست گریز از آن آب حل کرده بنوشانند بهتر از این او و به درین باره دوائی تا حال تجربه نرسیده
 لیکن اگر این او و به وجود نباشد باید که رنگ سلفاس رنگ یلیرین از هر یک پنج گریز تا بست بست گریز گرفته و آب حل کرده
 بعد چهار ساعت بنوشانند که طبای سابقین در این مرض این او و به را با استعمالی آوردند و نافع یافته اند لیکن
 هر دو دوائی سابق نفع اند اما باید که با هر دو دوائی صرع ریشه سنبل الطیبی شریک کرده باشند که آنهم نافع است بجهت
 فصل او و به مخصوصه را قوی میکند اما باید دانست که هرگاه کلورل با بند ریخت خوراندند قدری سود کار بناس هم همراه آن
 بالغ و آمیزند که از این مقدار قلیل آن نفع زیاده میسرساند چنانکه دوائی تلخ همراه آن نوشانیدن ضرر و است بجهت قدری
 سود و اینهم همراه آن دوز دجیب است چون طفل را بسبب بروز دندان صرع عارض شد باشد درین وقت مقدار قلیل کلورل
 با بند ریخت آب زبات حل کرده بعد از دو سه ساعت بنوشانند باین طوری که اگر طفل ششماهه بود تا یک سال که از عمرش
 بگذرد و یک گریز بدین مقدار بعد یک سال تا دو سال یک گریز از بعد و سال سه سال کامل سه گریز مقدار کلورل با بند ریخت
 اضافه کنند و مادام که آرام برای دماغ حاصل نشود و آنرا نوشانند بعد دو ساعت قبل و به یا بعد از مصروع رشک کافور
 نوشانند و باینده و سودا کنند فقط این مقدار از او و به نافع این مرض دوائی است موسوم سری اکسلس که آن ملک میری هم
 و سه گریز از آن همراه آب گشایشین و سه گریز بوده باشد جب بسته روزانه سه بار به بیارنجور انداخته و کسایه آنرا
 و گریز خورانیدن و بار روزانه و همچنین سلفی آف کو پر ربع گریز و و بار خورانیدن و لایکه آسک سه سه قطره همراه آب
 نوشانیدن بعد غذا درین مرض مفید است و تدبیر بدن از روغن زیتون برای تقویت دماغ و نخاع نافع است
 فصل شانزدهم در مسکنه و آنرا ابو یوسف لکسی بلفست گریز گویند فتح الف و خم بای موحده فارسی و سکون او
 و بای موحده فارسی ثانی و فتح لام و سکون کافور که سترین جمله سکون بای مشتاه تخانی و آن مرضی است که آن حسن
 حرکت یکبار معطل میشود و بجهت نفی نفس که آن بهر و بحال خود باقی میماند و سبب خالص آن در دماغ میباشد در
 عضو دیگر آن نفع دماغ است خواه غافتر بر دماغ باشد یا بالای آن بعد تشنج دماغ این مرض آنچه دیده شد است که
 گاهی تشنج عرق در میان عظم غشائی دماغ یافته میشود و زمانی در خفا فقط و گاهی در میان دماغ و غشا و وقتی فقط دماغ
 آثار تشنج عرق محسوس میشود و گاهی تشنج عرق دماغ زیادتی خون محسوس میشود و آنکه از آن خون خارج شده باشد

در بیان تشنج و در بیان تشنج

و گاهی آب زیر غشائی رقیق و بالای دماغ یافته میشود و گاهی در شریان دماغ را منوریم که آن زبانی شریان است در عرض خود یافته میشود که بسبب آن دماغ منفر میشد و السبب بدانکه سبب انقباض دماغ که مورت سکنه است گاهی رسیدن صدمه ضرب یا سقوط بود که از آن عرق منفر شد خون از آن خارج شود و دماغ را غمزمیکن و گاهی بسبب بعضی مرض گرد چنانکه مذکور خواهد شد زمانه بسبب بعضی مرض قلیه چنانچه در بعضی قاعب شده خواهد شد شایان ذکر است و وقتی از مرض شریان دماغ هرگاه در آن پیروزیم عارض شود یا غشاء شریان مذکور سخت و صلب گردد که از آن حرکت شریان بنگردد و در وقت بسبب اجتماع خون در آن زیاده شود و از آن دماغ منفر گردد و گاهی از زبانی خون هرگاه در بدن متلاهی دموی بود و وقتی کمی خون هم این مرض پیدا میشود چه در وقت یا وقتی خون خود خون دماغ را غمزمیکند و در صورت قلت دم آب دماغ زیاده میشود زیرا که دماغ خالی نمی ماند اگر خون کم میشود آب پاره پیدا میگردد و چنانکه در حالت کمزوری کمی خون استیلائی ضعف مشاهد میگردد که اب در تمام بدن پاره پیدا میشود و بسبب آن هم شکم طراوت و هیچ وجه در میان این مرض غمزمه که پیدا میشود و هم از زیاده زور بردن که شریان بر دماغ رسد چنانکه برای دفع کردن فضول یا بسبب معاندت شریان وقت بر دشتن شش ثقیل مشاهد میشود هم این مرض حادث میشود و گاهی زیاده راه رفتن در تابش آفتاب یا در سردی و وقت کثرت برت و گاهی هم خوف و شورش این مرض است چه در اول خوف زیادتی خون و در ثانی خوف یابی آب در دماغ است از زیاده رنج و خوشی و بیجان و شورت غصه و از زیاده تکی معذاز طعم که از آن شکم پر شده زیاده بیدون می آید هم این مرض حادث میشود و چار زیاده تکی معذوز غصه و ضیق عارض میشود و در وقت حرکت قلب سریع گردد پس بسبب سرعت حرکت قلب آب زیاده بدماغ میرود و از آن نفس خون از دماغ کمتر فرآید و در دماغ زیاده شده دماغ را غمزمیکند از آن بین مرض عارض میشود و این مرض مردان به نسبت زنان زیاده عارض میشود و از این پنجاه سال تا شصت سال زیاده خوف عارض آن میباشد گاهی این نفس غمزمه خاندانی پیدا میشود و علامت گاهی قبل از عارض سکنه مثل صرع علامات مندره آن هم یافته میشوند مثل در دوسر دوران سر و تشیجان آوازهای گوناگون که انرا میباشینود و ثقل ساعده در یک گوش بسبب اجتماع خون در آن جانب دماغ محسوس شود و همچنین گاهی ثقل لسان در کلام و کمزوری در دست یا در پا و زایل شدن حس است یا پا و ثقل بیب ثقل حرکت جفیف چیزی از زیر جلد دست یا یا محسوس میشود و گاهی این ظاهر شود و گاهی در یک دست یا یک پا تمامد و قافو قفا یافته شود و با نایل گردد و این علامات مجتمع در یک شخص یا در یک وقت نمیشوند بلکه بعضی در بعضی و بعضی دیگر هم ضرورت نیست که یا شوند چه گاهی بدون ظهور که علامت هم دفعته بیماری افتد و بهوش میشود و حس حرکت معطل میگردد و زمانی بتدریج بهوش عارض گردد و لیکن هر که دفعته بهوش میشود حس حرکت آنهم دفعته معطل میگردد و هر که بتدریج بهوش شود حس و حرکت آنهم بتدریج معطل میگردد و گاهی با بهوشی در یک جانب بدن لجه هم عارض گردد و این دلنشته میشود و اینکه هرگاه جلد پیر دست بیمار از سرنگشان برود و بر یکپایه از جانب صحیح فوراً پیاوست خود را میکشد و آنچه در جانب متعرجی تقویم وقع است آنرا

نیکشده و از آن متاثر نمیشود و دوم آنکه هرگاه دست جانب علیل ایرداشته بگذرانند و در دست علیل مثل مست میت بر زمین می افتد
و دست جانب صحیح آهسته آهسته و با قدری تاخیر و سبکی بر زمین می آید و ایضا ثقبه عنیه و سبب میشود چه از طرف دماغ به تنوع آن بندهم
منتهی شده کشاده میگردد و چون بیمار بیوش میشود و بیوشی بدرجه قصوی میرسد آواز غلط پیدا میشود و در نفس بطول میبرد و
در آخر تنفس آواز تخمیر پیدا میشود بسبب مغلوج و مستر می شدن لحات چه او وقت تنفس متحرک میشود و اطراف علیل سرد
میشوند و بول و بول زنی اراده جاری میگردد و گاهی در مثانه بول مختص میماند لیکن باید دانست که پیداشدن غلطی و طواری همگی
خفت و تنفس با صدای خیر و ضعیف شدن حرکت قلب جاری شدن بول و باز و بر آمدن زهر در دهان و درین مرض علامت
هلاک علیل است انجام مرض نیست که گاهی صحیح میشود چنانکه هیچ شکایتی بعد از و ال مرض باقی نیماند و شاید که بعد از آن مدت العلیلین مرض
عود نکند و گاهی بعد از و ال بیوشی فالج در یک جانب بدن بیمار باقی نیماند و گاهی لغوه میشود و زمانی منجر به نسیان یعنی دی سنسیاسی
ولیکن اکثر آنست که بعد از و ال مرض و حصول صحت باز مرض نوبه کند تا اینکه دیده شده که تابست نوبه بیمار زنده ماند و بعد از آن سیه و فریاد
از بیم اینست که در ابتلای اول درین مرض هلاک میشود و نجات نیابد و گاهی از زیاده خوردن فیون و از زیاده نوشیدن شراب از مقدار
هم حالتی مشابه بسکت عارض میشود و این زمان احتیاج بسوی تفرقه در سکت حقیقی غیر حقیقی ضروری افتد لهذا باید که هرگاه بیمار بعد از سیه
پیش طبیب حاضر شود باید که طبیب اول بوی بان علیل ابوید اگر بوی شراب یا فیون از او بانش آید بداند که سکت حقیقی نیست
لذا آنرا امری کنائیدن فرماید چه بعد آمدن فی صاف و واضح خواهد شد که بیوشی از شراب بوده یا از فیون لیکن گاهی از و ال
فیون خورده بوی فیون نمی آید مگر ثقبه عنیه فیون خورده ضیق میشود پس ازین علامت هم ممکن است که در حقیقی و غیر حقیقی که سبب
خوردن فیون افتاده باشد فرق توان کرد با جمله چون شهید در تشخیص سکت حقیقی و غیر حقیقی واقع شود آن زمان نمی گماند که از این
عمل الحاقه بخوبی حال هم واضح خواهد شد و از خروج شراب و فیون که سبب حالت مذکوره بوده اند سکت هم بطرف خواهد شد اما اگر سکت
بود که سکت حقیقی است درین صورت زنهاری نه گماند که در سکت از آن ضرر عظیم عارض میشود و مورت زیادتی مرض حقیقی است و آنچه
در کتب قدیمه عربیه بیان در علاج سکت اجازه داده اند از قلت تدریست چه در وقت فی کردن خون زیاده و دماغ منجمع میشود
و هم عرف الفصداع عرف می باشد با جمله آن در سکت اضراشیاست فتکدر علاج هرگاه علامات مندره سکت یافته شوند
آن زمان باید که بیمار را از زیاده حرکت و تعب بدنی و نفسانی مثل زیاده نخ و خوشی محفوظ دارند و از سرنگون کردن بسوی
زمین منع کنند که از آن هم در دماغ خون زیاد و جمع می شود و بریزد و فرود آید و اگر درین حالت خون زیاده بود غدا کم دهند و سبیل
قوی لا نشانند تا از و ال محفوظ ماند و نوشتن سبیل قوی برای هر سکت سکت علاج عام دانند و در هر حال آنرا از آب و
که گفتند که درین مرض ملاک امسال است فتکدر اما هرگاه سکت شروع شود و حس و حرکت معطل گردد و بیوشی
طاری شود درین وقت غرض تامل نمایند اگر آثار زیاتی خون بعلامات باشد مثل اینکه سرگرم باشد و در گمائی سرود و در و
طاهر بود و در مشربان صداع ضربان چشمان و جلد و چه سرخی و برآمدگی و در بعضی یافتن شود و بیوشی قلیل هم اول فصد میزند

در سکت حقیقی و غیر حقیقی

از هر دست و پا که باشد و چون ارمان فائده حاصل نشود و لوبر محل صد غین یا موقین یا در مغزین چسباند و بعد بر ف بر سر بچند
 یا آب سرد و شراب یا آب سرد و سرکه مزوج کرده یا از پنجا لصر که از انبوره یا دیگر تدبیر سر کرده باشند پارچه بآن تکرده
 بر سر بزنند و چون گرم خشک شود دیگر تکرده بجایش نهند و مسل قوی بوشانند لیکن چون بیاریهوش است و نوشانیدن سهل
 دشوار بود پس درینوقت روغن حب السلاطین را یا کهن یعنی زبد حلو در اصل بآن مالند تا در گوشت فرو رود و بار روغن حب
 السلاطین را با شربت نبات آمیخته در گلو اندازند که فرو خواهد رفت و بهر حیل که ممکن شود سهل بوشانند چون حمل هم ای سهل نفوذ
 تا خیر خواهد شد و جمله امید فالج و نجات درینوقت درین مرض منحصر و اسهال است پس تا وقتی که اسهال آن شروع نشود احتیاطاً
 تنقیه نمایند هر نسخه که مناسب دانند لیکن ادویه احتقان باید که جاد باشند تا بسبب آن خون بسوی اسهال بازده جذب شود
 و از دماغ فرواید و غم و مانع دفع گردد و بهتر آنست که ایلو ز چهل گرین و پلاس کارناس پانزده گرین با مارا شیر که ده اولش
 باشد حلو در احتقان فرماید که تا بزرگ باشد آن خون کثیر بسوی اسهال جذب شود و از دماغ فرواید زیرا که ایلو ز خون را بسوی اسهال
 جذب میکند و از مرض بواسیر استعمال آن ضرری شود و بهین سبب احتقان موافق این نسخه برای دفع احتباس حش بسیار
 مفیدست زیرا که رحم و معای آخر متصل اند چیزیکه خون را در معا جذب میکند و در رحم هم جذب میکند و بسبب آن حیض جاری
 میشود و فتنه کن و همچنین مسهل قوی هر روز درین مرض به بیمار نوشانیده باشند که سوای اسهال دیگر علاج مفید نیست
 تا اینکه صحت شود و یا آثار کمزوری ظاهر شوند و بیمار ضعیف گردد آن زمان دست از تدبیر اسهال بکشند و بینند که اگر در شانه بول
 مجتمع بود باو خال قاتنا طیر بزنند و شور بای لحم برای تقویت عللیل بوشانند و اگر نوشانیدن ممکن نباشد بزرگه احتقان شور بای لحم را
 در معای عللیل رسانند تنبیه و گاهی درین مرض بیمار بعد عرض منفع و کمزوری برای علاج پیش طبیب حاضر کرده بشود
 و چون طبیب می بیند سرگرم و اطراف سر و فنیض ضعیف میاید پس باید که درین وقت اگر فتنه فضا احتراز نماید و ایونیا کاربان
 یا شرب پورث وین که قسمی از شرب است به بیمار نوشانند و اگر ممکن نشود احتیاطاً در اسهالش رسانند و آب گرم و بول قمر کرده بند
 نموده از ان بر قندین تکبید سازند و هم خردل را بآب و قندری سرکه ساییده بر پارچه آلوده بر ساقین و بالای صده بطور پلاستر کنند
 و هرگاه بعد این تاثیر آثار قوت و درینین یا بعد دوائی مقوی خردا نیز آن ترک کنند و درین ایله قند چسبوی حال مشابه دارند
 که بول مجتمع نشود چه اکثر درین حالت تقطیر البول هم میباشند و مهند کک بول در شانه مجتمع میباشند و از ان بیمار در کرب و اذیت
 میاندازند و ضرورتست که یکبار باو خال قاتنا طیر ضرور حال مشابه را دریافت نمایند تا که اگر بول مجتمع باشد آنرا بیرون آرند تا از ان
 نقصان بپزند و میوکس میچین آن متورم شده مرض یکرموزی پیدا کنند و چون اطمینان از خود قوت حاصل شود مسهل
 قوی دهند و اسهال آورده باشند تا که صحت شود یا بهر چه جمله تدبیرین است که اسهال شود و اگر بعد بخورد و مائل در حال
 مرض به علامات عارضه ثابت نشود که سبب سکنه از دماغ و آب و دماغ بود و از ان دماغ منقرض شده درین وقت هم اول مسهل
 قوی دهند تا آب کثیر و اسهال خارج شود من بعد تمام موی سحر را تراشید و در وی سوله آید که از زراچ ساخته میشود و بر پارچه آلوده

احتقان بواسیر را با شربت نبات آمیخته در گلو اندازند که فرو خواهد رفت و بهر حیل که ممکن شود سهل بوشانند چون حمل هم ای سهل نفوذ تا خیر خواهد شد و جمله امید فالج و نجات درینوقت درین مرض منحصر و اسهال است پس تا وقتی که اسهال آن شروع نشود احتیاطاً تنقیه نمایند هر نسخه که مناسب دانند لیکن ادویه احتقان باید که جاد باشند تا بسبب آن خون بسوی اسهال بازده جذب شود و از دماغ فرواید و غم و مانع دفع گردد و بهتر آنست که ایلو ز چهل گرین و پلاس کارناس پانزده گرین با مارا شیر که ده اولش باشد حلو در احتقان فرماید که تا بزرگ باشد آن خون کثیر بسوی اسهال جذب شود و از دماغ فرواید زیرا که ایلو ز خون را بسوی اسهال جذب میکند و از مرض بواسیر استعمال آن ضرری شود و بهین سبب احتقان موافق این نسخه برای دفع احتباس حش بسیار مفیدست زیرا که رحم و معای آخر متصل اند چیزیکه خون را در معا جذب میکند و در رحم هم جذب میکند و بسبب آن حیض جاری میشود و فتنه کن و همچنین مسهل قوی هر روز درین مرض به بیمار نوشانیده باشند که سوای اسهال دیگر علاج مفید نیست تا اینکه صحت شود و یا آثار کمزوری ظاهر شوند و بیمار ضعیف گردد آن زمان دست از تدبیر اسهال بکشند و بینند که اگر در شانه بول مجتمع بود باو خال قاتنا طیر بزنند و شور بای لحم برای تقویت عللیل بوشانند و اگر نوشانیدن ممکن نباشد بزرگه احتقان شور بای لحم را در معای عللیل رسانند تنبیه و گاهی درین مرض بیمار بعد عرض منفع و کمزوری برای علاج پیش طبیب حاضر کرده بشود و چون طبیب می بیند سرگرم و اطراف سر و فنیض ضعیف میاید پس باید که درین وقت اگر فتنه فضا احتراز نماید و ایونیا کاربان یا شرب پورث وین که قسمی از شرب است به بیمار نوشانند و اگر ممکن نشود احتیاطاً در اسهالش رسانند و آب گرم و بول قمر کرده بند نموده از ان بر قندین تکبید سازند و هم خردل را بآب و قندری سرکه ساییده بر پارچه آلوده بر ساقین و بالای صده بطور پلاستر کنند و هرگاه بعد این تاثیر آثار قوت و درینین یا بعد دوائی مقوی خردا نیز آن ترک کنند و درین ایله قند چسبوی حال مشابه دارند که بول مجتمع نشود چه اکثر درین حالت تقطیر البول هم میباشند و مهند کک بول در شانه مجتمع میباشند و از ان بیمار در کرب و اذیت میاندازند و ضرورتست که یکبار باو خال قاتنا طیر ضرور حال مشابه را دریافت نمایند تا که اگر بول مجتمع باشد آنرا بیرون آرند تا از ان نقصان بپزند و میوکس میچین آن متورم شده مرض یکرموزی پیدا کنند و چون اطمینان از خود قوت حاصل شود مسهل قوی دهند و اسهال آورده باشند تا که صحت شود یا بهر چه جمله تدبیرین است که اسهال شود و اگر بعد بخورد و مائل در حال مرض به علامات عارضه ثابت نشود که سبب سکنه از دماغ و آب و دماغ بود و از ان دماغ منقرض شده درین وقت هم اول مسهل قوی دهند تا آب کثیر و اسهال خارج شود من بعد تمام موی سحر را تراشید و در وی سوله آید که از زراچ ساخته میشود و بر پارچه آلوده

مثل قفسه بر تمام سر پانصد تا هفت ساعت بماند و اگر ممکن باشد او به مده هر آنچه مناسب و موجود باشد
 بنوشانند آب خارج شود و اگر ریاس سیاس یا ریاس نیر ابل ناسرک اشتراب حلاوه نوشانند بهتر باشد و بخوبی اوراری نماید
 و بعد حصول صحت علاج تندستی نماید و تقویت بیمار ملحوظ دارند بنوشانیدن او به مقویه مثل آب آهمن و کینس و غذیه مقویه تا که
 مرض باز عود نکند تنبیه و تذنیب باید دانست که گاهی چند روز قبل از حدوث سکتة حاتی که آنرا در کتب طبیه عربیه
 لوی و فحیدق میگویند حادث میشود و آن از علامات مندره سکتة است و آن نیست که در عضلات و عروق حالتی مثل احواد
 مانگی عارض گردد و بسبب آن در عروق تردد پیدا میشود و بسبب آن تشاوب و قطعی از یاده می آید و رنگ رخسار و چنان سرخ
 میگردد و انسان میخوابد که در خیالات اعضای خود را پیچیده و پیچیده سازد پس هرگاه این حالت که از علامات مندره سکتة است یافته شود
 باید دانست که بعد از آن سکتة حادث خواهد شد و درین وقت برای ازاله آن تقدیر ملاحظه نمائید و مقیلاً هم باستمال آنرا مثل آنکه تقطیل غذا نمایند
 و مسلمات که مخرج بابت رقیقه باشند و هم بدرات مکرر نوشانند و از حرارت آفتاب دور دارند و اگر این تدبیر کافی نشود و حسب
 مناسب زیر بوق اکبر یا در خنجرین چسبانند فتنه کن فصل هفتم در فکج و آنرا پالاس فتح بای فارسی وای جمله سکر
 الف لام و کس الف و سین جمله اول و سکون بین هاتمی نامی و آن حالتی است که در آن قوت حرکت و حس هر دو یا فقط قوت حس
 یا قوت حرکت تمام بدن یا عضو خاص ناقص یا باطل شود و سبب آن رسیدن ضرر و نقصان بدنه باشد چه هم اسود دماغی یا کما
 یا ستر ضرر و ناقص شدن جسم ایضاً نشه دارد دماغی یا نخاعی و گاهی نقصان و آفت در جسم اسود دماغی و جسم منصف محفوظ از آفت
 و صحیح میباشد و این نقصان بچشم بود یکی آنکه در جسم اسود افضل مشین و درم حادث شود و بسبب آن جسم مذکور لیس و یکبار و ضعیف
 و بسبب ضعف آن قوت حرکت و حس از آن پیدا میشود نقصان معدوم شود و دوم اینکه جسم مذکور بسبب نه رسیدن غذا لیس ضعیف و
 کمزور گردد و چنانکه وقت انسداد شریان از جسم غریب مثل خشک ریشه یا خون غلیظ که این مرض پیدا میشود سوم آنکه جسم اسود
 صحیح و آفت محفوظ باشد لیکن جسم منصف از چیزی ستر شود یا بسبب کلام آفت قطع گردد پس قوت حرکت و حس را از جسم اسود گرفته
 و در بدن نرساند چه هم آنکه افریت در اعضای دیگر باشد مثل در مثانه یا کرم شکم و اثر این افریت و در بدنه اخصاب بدماغ
 یا نخاع رسد و از این جهت عروق و شریان که در دماغ اندر جمع و مقبض شده ضعیف گردند و بسبب ضعیف و تنگی آن غذا بدماغ و کما
 کم رسد و از آن قوت جسم اسود دماغی یا نخاعی ضعیف شود و از ضعف آن در عروق که ازین محل ضعیف عصب محرک و حساس
 آن بسته قوت حس و حرکت پییر و ستر خارج میگردد و چنانکه در در مثانه اکثر آنکه تا قدیم بدن ستر نمی میشود و گاهی یک
 ستر نمی در حرکت ستر خالو و لیکن قوت حس متضرر نمیشود و صاحب مرض ازین عضو طلیل حساس حار و بارز میکند لیکن
 در عضو که جواب و مقابل نیست در حرکتش صحیح است حس معدوم یا ناقص میشود مثلاً در یک دست ستر خا در حرکت
 بود و در دست دیگر حرکت بدستور باقی و صحیح باشد لیکن حس آن ناقص گردد و بسبب اینست که اعصاب حس و حرکت
 از مبادی های مختلفه نخاعیه رسته اند و نظایر از یک یا شب شاع بر می آیند از هر گاه در ستر عصب حرکت نرسد راه یا یکبار

فصل شانزدهم در سکت

در بیان سکت حرکت که عصب باطل نشود و در ستر مثالی آن ناقص یا باطل گردد

این عصب عضوی که رفته حرکت آن عضو فاسد میشود و چون عصب حس آن عضو از مبدأ دیگر که صحیح است آمده ازین جهت
حس عضو مسترخی صحیح همانند آنچه عصب حس عضو صحیح از زیر مبدأ عصب فاسد رسته عضو مقابل آن که صحیح حرکت است رفته
در آن حس فاسد میشود بسبب فساد مبدأ عصب حس عضو مذکور و این امر اکثره حادث میشود و باعث تخریب ایشان که اطباء
ماداقف از تشریح در بیان سبب آن مبهوت میشوند فتنه گران و گاهی حرکت عضوی باطل میشود و استرخاداران
ظاهر گردد لیکن در حس که ام فساد راه نیاید چنانکه در لقوه هرگاه سبب فساد زوج سالم تنها عارض شود و زوج خاک
که آرنده حس در وجه است از آفت محفوظ باشد پس درین وقت حرکت رخسار باطل میشود لیکن حس آن باقی میباشد زیرا که
آرنده حس در آن ریشه زوج خامس است که محفوظ از آفت است و گاهی فالج و استرخا کامل بود یعنی حس و حرکت هر دو باطل
میشوند و گاهی ناقص بود یعنی قدری حس و حرکت هر دو باقی میباشد و گاهی فالج در نصف بدن از سرتا پا واقع میشود و گاهی
سواي سر و گردن تمام بدن بود و گاهی از گردن تا زمین بود و بالای که جمله اعضا صحیح بودند و گاهی فقط هر دو دست از زین سر
میشوند و تمام بدن صحیح میباشد چنانکه این مرض اکثر کسانیکه اسیر میگردد و از آن ظروف و غیره میسازند عارض میشود و گاهی
در یک عضو غیر مثل رخسار یا یک دست یا یک انگشت استرخا عارض میشود و آنچه ازین اقسام در نصف جمله بدن عارض میشود آنرا
زبان انگشت میانی جیبا کسری هوز و کسریم و سکون بای تختانی و کسریای فارسی و کسریای سکون بای تختانی و کسریای
و نفع بای تختانی و سکون الف می نامند یعنی فالج نصف بدن و اگر چه فالج و استرخا بحسب حقیقت واحداند لیکن این قسم را
مخصوص باسم فالج ساختن مناسب اهل لغت است زیرا که عرب نصف را فالج میگویند و کثرت الشیای شقیقه نصفین
باجمله سبب آن همانست که سبب سکت نوشته شده زیرا که این قسم هم از انفاز دماغ عارض میشود مثل آنکه خون کثیر از انفاز
عرق خارج شده و دماغ را غرق کند یا آب در بطون آن زیاده شود یا در دماغ ورم پیدا شود یا دماغ نرم شده منفر گردد و گاهی اصل
مرض در اعضای دیگر بود و ادیت آن بدماغ رسیده صورت فالج میشود چنانکه در امراض رحم و در مثانه و وقت تولد کرم
در شکم فالج پیدا میشود و درین مرض رخسار یکجانب لغت زبان و تمامی عضلات نصف بدن از دست و پای جانب
علیل مسترخی میشوند لیکن چشم و ابروی اینجانب صحیح بودند و اختیار بیا حرکت کنند و بعدی شوند زیرا که عصب محرک آن از زوج
سالم آمده که از آفت محفوظ است و در آن فساد راه نیافته و گاهی درین قسم فالج حس هم باطل میشود ولیکن اکثر آنست که قوت
حرکت باطل میشود و حس قدری باقی میباشد علامات یکبار یا آهسته آهسته قوت حرکت نصف بدن زایل میشود و گاهی مثل
گزیدن مورچه قبل حدوث مرض حالتی را انگشتان است و یا محسوس شود یا نقطه احساس سوزش قلیل در این مقامات بیمار میکند
سپید بیمار و یا بکه گو یا این کیفیت مثل عیب غل از انگشتان بالا میرود و بهش اینست که چون انقل میشن در جسم اسود پیدا میشود
و آن میخوابد که ادیت خود را دفع کند پس بار بار برای دفع آن کوشش و حرکت میکند و از آن با حجاب ادیت میسر و اثر
آن ادیت تا سر انگشتان که محل تمامی اعصابست ظاهر و متشی میشود و در این حالت مادام که جسم اسود ضعیف شود و از دفع کردن آفت

باز مانند محسوس میشود بعد از این میگردد و چون دست و پایی علیل را از دست خود برداشته و اگر اندر خود را بر زمین می افتد و بیمار را اختیار
و قدرت نباشد که دست و پایی خود را از افتادن باز دارد و در شروع این مرض هرگاه که دست آن از فعلی شدن جسم اسودد و مایه باشد
تند و سختی در اعضائی بیمار پیدا میشود زیرا که اعصاب حرکت متناوبی میشوند و چنانکه از تازی اعصاب حس نیست گزیدن موج و حرکت
آن بر سرانامل محسوس میشود از تازی اعصاب حرکت کیفیت تند در عضلات حادث میشود و لیکن برداشتن اعضائی
ممکن نباشد و بسبب ضعف شدن جسم اسودد که منبذ قوت حس و حرکت است و بعد چند روز هرگاه جسم اسودد بسبب ورم منقب
و بیکار میشود اعضا سست می شود و کمی در دهن عارض میشود و شلخ جانب علیل سست می شود و بسبب آن اعصاب
از دهن جاری میماند و لیکن باید دانست که جانب سست می شود و وجه بیمار میماند و جانب تشنج می شود و چون بیمار را در کنند
که دهن را جمع کرده هوا را بر در دفع کند چنانکه برای تنج کردن چراغ میکنند درین وقت اطفالی چرخ ممکن نباشد بلکه
هوا از راه شلخ خارج شود و رخسار علیل متنفخ میگردد و بسبب ضعف بردفع کردن هوا قدرت ندارد و هوای که در
می آید خارج نمیشود و از آن انتفلخ پیدا میشود و چون طعام بخورد طعام در میان دندان در رخسار علیل جمع میگردد
چرا که بسبب ضعف استرخای خود و وقت از در طعام را از خود دفع نکند و در آن باقی میماند و چون خواهد که زبان را از
دهان برآورد و زبان را بسوی جانب صحیح بگرداند نمی تواند و اختیار زبان بسوی جانب علیل مایل میشود زیرا که در زبان دو
عضله از یکدیگر بسیار آمده اند و عضله جانب این تحریک بسوی جانب الیه می کشند و عضله جانب الیه تحریک بسوی
این می کشد و چون در جانب الیه استرخاشد از تحریک عضله جانب الیه بسوی الیه می کشد و در زیر که حرکت آن بسوی
این باقی نماند و دهن فرق است در زبان و رخسار که رخسار بعد استرخاش جانب صحیح مایل شود و زبان بعد استرخاش
بسوی علیل میل میکند و انضا در گفتار علیل تغییر واقع میشود و بسبب ضعف عضلات حلق و زبان و دهان چنان کلام ثقیل
داد آید که دیگران بدستواری می نمایند و درین قسم بیمار را تقیض عین ممکن میماند زیرا که زوج سانج از عصب که حرکت جفت است
بر تقیض از آن است محفوظ میماند لیکن چون در زوج ثالث که کارش برداشتن و کشادن چشم است هم نقصان راه باید در چشم
هم استرخاش ظاهر گردد و قدری چشم کشاده و کمی محسوس شود بسبب استرخای جفت علی و چون در زوج خامس هم نقصان
راه باید حس و در جانب علیل ناقص یا معدوم گردد لیکن اکثر آنست که این زوج محفوظ میماند و حس وجه
بحال صحت درین مرض میماند و در هر عضله که استرخاش عارض میشود لاغر میگردد زیرا که بسبب استرخاش از کار خود محفل
میشود و بسبب بیکار شدن آن غذایش کمتر می رسد چه غذای عضله از کثرت حرکت آن میرسد پس لاغر و بیکار و
ضعیف میشود و چون بعد لاغری عضله صحت حاصل شود و مرض فالج زایل گردد و باز بذر لیه عصب قوت حس و حرکت
از دماغ در آن میرسد این عضله اثر قوت را قبول نمیکند و بعد زوال مرض اصلی هم مرض نقصان فعل موجود میماند
ازداری گفته است اذ کان عضواً مفلوجاً شدیدا لعل العضلة لا تملأ من الدم و علاج عام این مرض آنست که چون

مرض ظاهر شود و بیمار را بر پانک خوا باند و محلول را در ندر آرم تمام نموده که سر آن از اعضای دیگر قدری بلند باشد من بعد قوت یافت
 حدود و ظهور مرض بلا احوال تنقیه احتقان سازند تا اسرار فصول بر نریه پاک شوند و سبب مرض قوی گردد و اول تنقیه از آب
 نمک یا روغن بیدارنجیر و آب گرم فرمائید من بعد غرض اگر انفلکشن بود یا زیاد خون در مایع مجتمع بود و آن دانسته شود
 از چغنی و آنرا حرارت دماغ و گرمی سر و قوت نفس سرخی چشمان و وجه پیرمیرین وقت فصل گیرند یا ناله چسپانند بر صدغین من بعد
 مسهل قوی نوشتند و احتقان یا ایلو و پتاس کار بناس همراه مارالشعیر یا پتاس یا خون بسوی اسما جذب شود و از دماغ فرو
 آید و اگر از اجتماع آب در دماغ بود یا سبب کمزوری ظاهر باشد و سرگزین شود و اطراف سر و نبض ضعیف باشد درین وقت نوا
 نصبت گیرند بلکه احتقان تنقیه نمایند بروغن بیدارنجیر و روغن تاسمین و اگر کمزوری زیاد بود نیز آب ایونی یا بویاتند و ایونی یا کار بناس
 آب حل کرده بنوشانند تا اینکه نبض قوی گردد و چون قوت در نبض آید نوشتانیدان ایونی یا موقت کنند و مسهل دهند بهر چه مناسب
 دانند بعد هر روز بسیار بهینند هر گاه که یابند بجلا جش مشغول شود و اندام و اطراف علیل را مالش فرمائید و غذای خوش
 خورند و چون دانسته شود که سبب فالج انفلکشن دماغ بوده و آن رفع شود و این دانسته میشود بزوال حمی و سحر نفس و
 رفع شدن گرمی سر و بدن و صحت عقل و حواس آن زمان استرکینا سیم حتمه یا سیم و چهارم حتمه گیرین همراستای کالکین و لیلون
 خالص حل کرده بنوشانند یا بطور حب بخوراند و باید دانست که استرکینا و لیلون اکثر اقسام فالج و استرخامفید است الا حائیکه فالج از
 لاکت و دماغ عارض شده باشد و هاش است که در مان عضلات جانب و ششی دست علیل مسترخی و عضلات جانبانی
 پیاپی متشنج بودند و از ان دست جانب مفلوج کج و مائل بسوی سینه و شکم میباشند پس درین قسم استرکینا مضرت زیرا که این
 فالج مرکب بود از استرخامفید و استرکینا مولد تشنج است و یکین بیشتر این علامت در فالج که از تشنج یافته میشود و هم هرگاه
 در امراض عصبیه که فالج هم باشد و در در عضلات و غیره باشد درین وقت هم استعمال کلیه مرکبات آن نشاید چه درین وقت
 در اعضا نباشد مگر از ملائم شدن مایع و مجرای آن درین وقت مضرت میشود فتک کل و بعد آن بزریره رنجیر برقی تقویت
 بدن نمایند و طریقه آن مختلف است یکی آنکه یک سر آن بر سر و سر دیگر بالای تراگشت پانهاده حرکت دهند یا یک راس
 آن بر زمره ای نشست یا گردن جایکه سبب مرض سمیت نموده سر دیگر را بر تراگشت پایایک سر آنرا بر کمر و سر دیگر را بر ترا
 پایایک سر را بر دست و سر دیگر را بر تراگشت پانهاده حرکت دهند لیکن این علاج را باید که بعد یک دو ماه هرگاه مرض
 مزمن شود و مایل گردد و الا عوض قاهره نقصان کشید از ان عاقل میشود و همچنین از تشنج یا استرکینا از غیش گس بود
 به سر یا پس راس و برگردن یا بر سر ای نشست و غیره هرگاه تشنج نباشد و نهاده ان مفید است و بعد حصول صحت علاج کرد
 اینده تا آخر در علاج سکتة نوشته شده جمله مفید بود و آنچه در کتب عربی نوشته اند که درین امراض دو هفته بر نوشتانیدن
 بر اسل استخوانی و مسهل نه دهند و بعد دو هفته تنقیه نمایند فالج است بلکه از وقت عود من مرض علاج به تنقیه نمایند و سبب
 قوی شدن نه دهند و سیم دوم آنکه در تمام بدن به تنشی رقیه و وجه عارض شود و عام از اینکه از هر دو دست تا قدین یا از

باید که در این وقت علاج کرد و در این وقت

که تا قدسین سترخی شوند و درین قسم حس و حرکت هر دو برابر ناقص یا باطل میشوند و سبب آن در نخاع میباشد و این ظاهر میشود
 بانگی که گردن و وجه و عقل و حواس و باطنی صحیح میباشد و سببش همین است که در دماغ آفتی نه رسیده و سبب مرض یا رسیدن ضرر
 و نقصان سببب ضرر بر ممره های گردن و پشت میباشد که ازان فقلا از هم جدا شوند و سببب آن نخاع شکسته یا منفر
 شود لیکن اگر از فقره اولی عتق تا فقره سوم شکسته شود فوراً بیماری میرود و اگر از چهارم تا آخر ضرر رسد بخود و این مرض
 عارض میشود و ازین بیان ثابت شده که سبب این مرض از فقره چهارم گردن شروع میشود و گاهی بسبب مرض عظام فقر
 هم این مرض عارض گردد مثل اینکه استخوان فقره ملائم شده بسوی قدام یا خلف یا مین یا بسیار مائل شود و ازان نخاع
 منفر گردد و این سبب اکثر اطفال تا سن شانزده سال و دختران را تا رسیدن بهر چهارده سال پیدا میشود و گاهی بسبب
 درم نخاع و گاهی از لین شدن آن این استرخا پیدا میشود و گاهی عروق صنار که در غشا اند متصدع شوند و ازان
 خون کثیر خارج شده نخاع را غرق میکند چنانکه در سکت و دماغی میشود و فی الحقیقت اینهم خود سبب سکت نخاعی است که ازان نال
 حادث میشود و گاهی بسبب درو شده که وقت پیدا شدن رمل و حصاة یا از درم که بسبب آتشک و سوزان ران حادث میشود
 این استرخا پیدا میشود و هم از کثرت مباشرت با زنان و از رسیدن سردی مثل آنکه کسی در آب سرد تا که فرو رود و در آن
 مکت کند و از درم هر دو غشای غلیظه و رقیقه که بالای نخاع محیط اند و هم از خوردن بعض اغذیه مثل دال که قیسم کرسته که دانه
 آن خرد میباشد و از خوردن حیوان سیاه که در گندم پیدا میشود و در آن سوراخ میکند هم این مرض حادث میشود و از
 زیاده خوردن اگر یک قسمی از پوست هم این استرخا حادث میشود عللاً ماست آنچه ازین قسم استرخا سبب مرض عارض
 میشود در آن از تراگشت هر دو با حالتی مثل گردیدن مورچه محسوس میشود و قوت کم میگردد و ممکن نبود که یار قدیمهای خود را
 با اختیار و قدرت از زمین بردارد بلکه با کتیده راه میرود و با بکله یا با اختیار مرضی نمیشود و قوت کم میگردد و قیسم تلپا شده
 تا که میرسد به تریج و گاهی تا شکم هم میرسد و یار انا جا نیکی استرخا رسیده منتهی شده و حس معطل شده چنان معلوم میشود که گویا
 کسی آنجا را از سن محکم بسته است و ازان گاهی سلس البول و گاهی احتباس بول و همچنین جریان شکم یا قیص طبعیت
 عارض میگردد و با بکله بول و بر از اختیار مرضی دفع نمیشود و قاروره که ریاسفیدی وید بوی بسیار بود و قرن سرن بر
 مفصل استخوان و رگ یا جگر خرم پیدا میشود زیرا که سبب عدم حس و حرکت چون غذا کم میرسد جلد ضعیف میگردد و ازان مالین
 در آن رخم پیدا میشود و چون رخم پیدا شود و از علل در آن نش ظاهراً گرد و ریز و زیا و میشود و گویا سبب عدم حس شکستی
 از درو و الم نمیکند لیکن بسبب خارج شدن ریم و فاسد شدن خون روز بروز ضعف زیاده میشود تا آنکه می میرد و
 آنچه بسبب رسیدن ضرر بود فوراً بعد ضرب و سقوط عارض میشود و انجام این قسم آنست که آنچه بسبب ضرر و شکستن
 استخوان و جدا شدن آن از مفصل فقار بود لا علاج است و آنچه از مرض فقار یا نخاع بود در آن از علاج قدری
 خفت ظاهر میشود لیکن صحت کلی حاصل نمیشود و آنچه به پسران و دختران نابالغ یا از کثرت مباشرت زنان یا از درو شده

سبب نال گردن که در این قسم
 از فقره چهارم تا آخر می باشد

پیشتره نال گردن که در این قسم
 از فقره چهارم تا آخر می باشد

که سبب آنکه قوه مخبره بول متورم شده باشد یا از پیداشدن ریگ و حصاة افتاده باشد صحت پذیر است علاج
 آنچه از رسیدن ضرب و شکستن استخوان افتد لا علاج است و آنچه از مرض استخوان پیداشده باشد در آن تدبیری سازند
 که استخوان کج شده راست شود بهر نحو که ممکن باشد و بهترین جلی برای آن اینست که آنچه در ولایت انگلستان نموده استین کانی
 برای راست کردن فکالطریسیانند آنرا به بیمار پوشانند تا بدلیه آن آهسته آهسته استخوان راست شود و برای دفع کردن می
 استخوان شیره فاسفت آن لایم از نصف دژام تا یک دژام هر روز به بیمار نوشانند و آنچه از ورم مخاع بود در آن اول عمل و دم
 از برآمدگی یاد و موضع معلوم و معین کنند من بعد بر آن زلوچسپانند یا پلاستر زمیش گس نه نه و قدری کیلومل خوراندند تا
 افعالش بخارج رادفع کنند من بعد ایوژانسید پناس خوراندند تا سیاه را از بدن بیرون کنند من بعد چون ثابت شود که ورم
 برطرف شده و آن از زوال وجع ورم و حرارت موضع ثابت میشود پس اسکرکنیا بستم حصه گرین بخوراندند بخوبی
 در قسم اول نذورشند و اگر ازین هم نفع تمام حاصل نشود اگر بطوریکه یا جابا بخوراندند و بر اعضای سترخیه برای مالش امر
 فرمایند و بهتر آنست که بعد مالش این دو بر عضو سترخی طلا کنند و چنان مالند که در اعضا جذب شود و صفت اسپرکی که مقرر اوش
 نیکوکنند روس دو دژام ایونی کار بناس یک اونس در سه اونس روغن کنجد حل کرده بر اعضای سترخیه مالند نوع دیگر
 روغن تارپین سه دژام ایونی کار بناس یک اونس در سه اونس روغن کنجد حل کرده بر عضو سترخی مالند این ترکیب
 برای کسیکه مجتنب از شراب است بکار می آید و روغن خردل و روغن شرف نیم گرم کرده مالیدن مفیدست و نوشتن
 شکوچ زراتر از ده قطره تا نسبت قطره یا خوراندن سفوف زراتر از یک گرین تا سه گرین برای اصلاح نشانه و
 جاری شدن بول مفیدست و آنچه از خوردن اغذیه مولده فالج عارض شده باشد در آن ترک اغذیه مذکوره و
 علاج عام سترخاکه آن مالش عضو است کافی بود و آنچه از کثرت مباشرت بانسوات بود در آن ترک صحبت تان
 نمایند و در جمیع اقسام فالج و استرخاد و خرازد و تخیر بر بنی تقویت اعضا می سترخیه یا نیز در امراض شایه زیاد خیال فکالطریسیانند
 که در آن بول مجتمع نشود و ازان نشانه متفرق گردد و هرگاه قهاری برآمدگی در مثانه محسوس شود یا نه محسوس شود در سهرنبه
 چهار ساعت یکبار ضرورتاً تا طبع انداخته مثانه را از بول صاف کرده باشند و زنه را ازین عقلت نکنند قسم سوم
 آنکه در هر دو دست فقط استرخا حادث شود و تمام بدن محفوظ باشد و درین قسم استرخا تنها در عضلات زندین استرخا
 می افتد و از این بان انگشت لیله پالزی یعنی فالج اسرلی میگویند زیرا که این فالج تنها بسبب اسرلب کسانیکه همیشه کار اسر
 میسازند مثل کسانیکه حروف سیسه را برای طبع در طبع یک جا و درست میکنند عارض میشود و سببش اینست که اگر
 اسرلب که وقت گذاختن در هوا بشوئ میشوند بد زلیه هوا در بدن داخل شده با خون مختلط میشوند و هم
 از خارج بد زلیه ملاقات اسرلب از جلد بدن بد زلیه مسام اندرون بدن رفته با خون آمیخته و اعصاب حسن حرکت
 و عضلات زندین خصوصاً عضلات جانب وحشی دند فرو رفته در جرم اعصاب چنان تاثیر پیدا میکنند که از

چنانکه قوت حرکت و حس در آن نفوذ میگرداند و نفوذ می شود و اگر قدری نفوذ هم کند عضلات بسبب فساد
 حال عصاب از اثر قوت متاثر نمی شوند و گاهی اجزای اسری بر رویه ظریف طعام و آب در بدن داخل میشوند و
 باید که همیشه از خوردن و آشامیدن در ظرف اسری احتیاط کرده شود علامات اول آنکه هر دو دست از مفصل
 زدن که با پشت دست است مسخری شده می آویزند و یکا میشوند دوم آنکه عضلات زدن جانب انسی و وحشی
 هر دو خشک و لاغر میشوند سوم آنکه بر سر لته گردند از ان خط سیاه پیدا میشود و بیش آنست که اجزای
 اسری عروق لته را که بر سر لته هستند از حرکت بند میکنند و ازین جهت خون در آنها جاری نمیشود بلکه قدر
 بر سر آنها سیاه شده باقی میماند چهارم آنکه طبع بسیار قبض بود پنجم آنکه گاه قوی از ان عارض میشود انجام
 مرض اینست که اگر علاج کرده شود صحت میشود و گاهی منجر بصرع میگردد و بعد آن هلاک میشود علاج اول
 اجزای اسری را از بدن بیرون کنند و برای اخراج آن پتاس اید اید از پنج گرین تاده و یا بست گرین
 بعد چهار ساعت آب حل کرده بخورند یا فیری اید اید از پنج گرین تاده گرین بنوشانند و در آب گرم
 علیل را هر روز بنشانند تا اجزای اسری خارج شوند و اگر این آب گوگرد بود بهتر است و اگر آب گوگرد میسر
 نشود سه توله گوگرد ساییده با پتاس سلفا اید که ارد و اوئلس تا چهار اوئلس باشد حل کرده در آب گرم
 آمیخته در آن بیمار را نشانند این تدبیر اخراج اجزای اسری است چون اسرب خارج شود تدبیر
 تقویت اعضای مسترخیه نمایند و برای آن بر اندام و عضلات علیل مالش زیاد سازند و بعد مالش را
 در بنجیر برقی تحریک و تقویت کنند باین نحو که یک سر آن در دست راست و یک سر آن در دست چپ
 بسیار داده و تحریک کنند و اسر کنیا خوراند بقدر بست و چهارم حصه گرین و این را روزانه خوراند و بنوشند
 بخوکیه سابق گفته شده و چون درین مرض طبیعت قبض میباشد و بطور صحت در بدن از دادن مسهل
 در دماغ زیاد میشود زیرا که درین مرض ریشیه طولانی است مسترخیه و ریشیه مدور عریض متشنج میباشد
 درین صورت مسهل فعل خود را بدشواری میکند لهذا تا بطور صحت و خفت مسهل ندهند و عوض آن از
 آب گرم یا آب صابون یا از آنچه مناسب دانند از ان بطور حقنه امعاء هر روز صاف کرده باشند قبض
 شکم رفع شود و چون آثار صحت ظاهر شوند مسهل دهند و مسهل قدری لاؤ و ناضر در شرکب کنند که تشنج ریشیه عریض را
 کم کند و آهسته آهسته شکم را از جانب راس تا جانب چپ مالیدن معین بر رفع قبض میشود و چون بیمار صحت
 تامه حاصل شود لیکن بعد آنهم او را اجتناب از عمل اسرب ممکن نباشد درین صورت او را امر و تعلیم
 کنند که قبل خوردن طعام دست و دهان و ریش و بروت خود را خوب از آب بشوید و آب کیوی بنوشد
 در آن قدری سلفیورک ایستد انداخته بنوشد و لباسی که وقت کار اسرب می پوشد آنرا بعد فراغ از کار

نوشته و از بدن فوراً جدا کند تا از ضرر آن محفوظ بماند قسم چهارم که استرخای عضو خاص صغیرست مثل استرخای
 یک دست یا یک انگشت و آن بسبب منقبض شدن عصب که آرند حس و حرکت باشد می افتد بی آنکه سببش
 در و مانع یا مخلع بود و آن بچند وجه میشود یکی آنکه کسی دست خود را بر جسم صلب نهاده بخواب رود و از آن عصب
 منقبض شود یا بر عصب مذکور سختی یا در هم پیوسته شود و هم چنانکه از غم عصب این استرخا پیدا میشود از قطع عصب هم پیدا
 میشود اما آنچه از غم عصب است اگر تا در غم عصب رسیده باشد گاهی این استرخا همیشه باقی میماند لیکن در حس فتور قطع
 نمیشود و گاهی این قسم استرخا از بستن رباط که وقت شکستن استخوان بزور و قوت بدنش میگذرد حادث میشود که
 طبیب خیال آن نکند و آنچه از قطع و زخم عصب حادث میشود پس اگر عصب کبیر قطع شده لا علاج است و اگر عصب کوچک
 قطع یا زخمی شده باشد بعد اتصال میسر است با جمله درین جمله اقسام مالش اندام و تقویت اعصاب بذریعہ تخمیری
 نمایند و گاهی استرخای عضوی از کمزوری شروع میشود و لیکن سببش ظاهر نباشد و رفته رفته تمام بدن را عام نمیکرد و دو همه
 بدن در آن خشک میشود و لاغر گردد و آخر امر بسوزاننده منجر شده بلکه میکند و سببش اینست که چون کمزوری
 بر سر رسد از دفع کردن بلغم عاجز شود و بسبب آن از انسداد تنفس هلاک میشود و در تعیین سبب آن در میان
 اطباء قیل و قال بسیار است اما اقرب آنست که این استرخا از ناسود و جسم اسود و دمانی میباشد و علاج حاصل آن نیست
 شاید از تحریک و تقویت بواسطه تخمیری برقی فائده ظاهر شود و البته گاهی بدانی قسمی از استرخاست که در آن عضله کف دست
 راست که زیر انگشت است مآو و متاذی و مستخرمی میشود و ریشۀ عصب ترک که در آنست ضعیف و مستخرمی میگردد
 و بسبب آن قوت از انگشت زایل میشود و اکثر این قسم استرخا بکاتبان و محرابان که زیاد تحریر میکنند عارض میشود
 امضا بزرگان انگیزی آنرا اسکو و فوس یا لزی بکسر اله و سکون سین مسمیه و کسر کاف و ضم رای مسمیه و سکون و او و فتح
 نون و سکون رای مسمیه و سین مسمیه و فتح بای مسمیه و فاری و سکون الت و لام و کسر رای مسمیه و سکون بای مسمیه و تجانی مسمیه
 فلیح کاتبان نامند و اکثر این مرض از زیاده مشتت کردن در کتابت عارض میشود علامتش آنست که در زمان نوشتن دست ماست
 در وی شود و رفته رفته این درد تا مفصل نرسد و اگر گرفتن قلم در دست و نوشتن از دست و زدن انگشت زیاده میشود
 و آخر چنان شدت میکند که اگر بجز قلم گرفته نوزم کتابت نماید از او دست انگشتان کشاده قلم خود بخورد از دست می افتد
 و نوشتن ممکن نشود علاج این مرض آنست که دست را آرام دهند و بحالت سکون دارند و مطلقاً تا عود قوت کتابت
 ترک کنند و هرگاه در شدت کند مسکنات و ج و محملات را بنهم مقویات از خارج استعمال نمایند و مقویات راس و عصب
 مثل مرکبات فاسفورس آهن و کچله و استرکنیا و ادویه که آرام بدماغ میرسانند مثل بروما و مڈ پائیم و هاسیدیت کاول
 لیکو بانی سائیس و غیره حسب مناسب ضمیمه کرده بنوشانند و آنچه در علاج قلم نوشته شده اینجا بجل آرند
 و طبیب را همین دارند و غذای مقویه خورانیان و همچنین برای تقویت غول کشین بر تریه و ریشیل نوشتن ایشان

هرگاه تشنج باقی ماند اول سهل ملائم مثل پل یا می که بپوشد نوزد باشد یا بپوشد حقان تنقیه معانیت تا از اذیت قبض یعنی حاصل شود و بعد
 مثانه را بپوشد اگر در آن بول مجتمع باشد داخل قاع تا طایفه برین آید که اذیت مثانه برطرف شود و تشنج را آهسته آهسته بپوشد
 و وقت است کردن عضوها منست که دوره آغاز کند و مستحکم نشود و بعد است کردن عضوها عضلات تنجه فربه باشد تا از اذیت ضرب
 تشنج برطرف شود و عضوها منست گردد پس هر کس که بر عضلات بالشتن یاده سازد بعد جله تدبیر از رنج برقی تقویت عصاب عضلات
 نمایان شود طفل اوقات و زدن آن پتای گرم ایشان عارض میشود علایش بعد سال تقبیل خون مانع همین است که تشنج برین
 انسان که کشادن تشنج بیشتر است عمل آید و همچنین آنچه از زیاده بیداری و کثرت بکار اطفال عارض میشود در آن مانع و عصاب را
 به تنوع آرام رساند بهترین ادویه درین وقت کلورل باید ریخت است که یک و گرین آب حل کرده بعد دو یا سه ساعه یا چهار بار
 ساعت نوزد باشد تا که خواب آید آنچه بسبب اذیت فساد نخاع عارض شده باشد در آن تقصص سبب کرده باز الیه سبب فساد نخاع شود
 و آرام و منست برین از فصل نوزدهم تشنج حار و انرا غایت کوفتگی میسکت که اگر گرمی قناب پیدا شود و هم کاهی
 سن تشنج یعنی صدر قناب گویند که بسبب یادتی و جوش خون عارض میشود مثل کسیکه در آفتاب گرم راه رود و از آن خون
 جوش آید و از آن دماغ شادی شود و حالتی قریب هم پیدا شود و بسبب آن از اذیت مانع و عصاب تشنج عارض گردد و هم این
 قبیل است آنچه در پتهای گرم و در غشای مانع حادث میشود و لک آنچه وقت بروز دندان اطفال عارض میگردد خصوصاً
 وقت بروز دندان چهار گانه که موسوم با بناب تدبیر و ازات چشم میروند علامات ذوقه درین تشنج مرض می افتد و بهوش
 میشود و در عضلات تشنج ظاهر میگردد و در صرع میانه و ترقی میماند است که در صرع زبرد و دهن می آید و درین قسام تشنج تشنج
 علاج اول سبب دریافت نمایند بعد موافق آن علاج نمایند لیکن علاج عاملین قسام است که هرگاه بیمار بهوش شده
 بر زمین افتد بیمار را بخوبی بر تیر دارند که سرش از همه بدن بلند باشد تا خون آسانی فرو آید بعد آب سرد بر سر نیندازند اگر
 برفت موجود بود بر سر نیندازند اگر بر گلو یا کمر علیل چیزی مثل کشنده مال بسته بود آنرا بکشایند تا تنفس سهولت شود و اگر
 کلار فام موجود باشد بر بویانند تا اذیت مانع کم شود و حرکت بدن سست گردد و لیکن وقت بویانیدن کلار فام این ضرر ملحوظ
 باشد که هرگاه خفت در مرض حاصل شود و قدری تشنج باقی مانده باشد بویانیدن آن ترک کنند الا اگر انتظار دفع تمام تشنج
 خوابن کرد در این صورت ممکن است که در بیمار بهوشی یاده و قوی خواهد شد زیرا که درین مرض خود بهوشی میباشد کلار فام یاده
 کنند بهوشی است چون این مرض با اطفال عارض شود باید که فوراً طفل را در آب گرم که گرمی آن از گرمی خون یاده نبوده و نشان
 چه اگر زیاده گرم خواهد بود و مورث زیادتی جوش خون خواهد شد پس نقید آب گرم باشد که خون را بسوی اعضا جذب کند
 و جوش در خون پیدا نکند من بعد آب سرد بر سر طفل نیندازند تا خونیکه از جذب کردن آب گرم باقی مانده جوش آن متطفی شود و
 چونکه وقت بروز دندان اذیت از دلته همیشه متصل بدماغ میسرند برای آرام رسانی دماغ کلورل باید ریخت از یک
 گرین تا دو گرین همراه آب حل کرده بعد دو روز چهار ساعت نوزد باشد تا خواب کند و آرام آید و حرکت تشنجی بر طرف گردد

فصل نوزدهم تشنج حار

بپوشد

شود و بعد شش کام تاثیر نیست آن نیست که تشنج در گلو و بر پرده شکم معضوض ظاهر میشود و از فم معده و شروع میشود و تا قلب گاهی
تا گلو میرسد و درین علل لعاب بنج چسبند پیدا میشود و عطش زیاد میگردد لیکن از آب خائف میباشد ازین سبب نمیشود
و در او ایل هوش و حواس علیل صاف بودند لیکن در آخر امر در مریض تنخودی و بدحواسی و پندریان ظاهر میشود و بعضی تا مرگ میگرد
حوس باقی میماند لیکن باید دانست که این علامات مذکوره بر یک طور در همه اشخاص یافته نمیشوند بلکه در اشخاص متعددا
مختلفه یافته شوند چنانکه گاه قبل از ظهور علامات مذکوره بر محل زخم گزیدن سنگ یوانه که بشد باشد سرخی ورم ظاهر میشوند
قدری در در آن مثل غر زایره پیدا شده بسوی اعلی بدن صعود میکنند از همه بیشتر در طبیعت کلب یک کلب فی سنگ گزیده علامات
مالینولیا مثل غم بی وجود و حشمت کمی خوابت شب حب حرارت عارض میشود و شتهاسا قوا گردد و من بعد عطش پیدا میشود
بعد آن علامات مذکوره عارض میشوند اما هرگاه مرض مستحکم شود تشنج عام بدن باد و عارض میگردد و وقت دوره تشنج عقل
زایل میگردد و حرکات مخونه صاد میشوند گاه گاه میخواهد که هر که از برتاران و غیره از آن قریب آید آنرا بگردد و لعاب زرد بالمش
جاری میشود و هر قدر که لعاب جاری میشود عطش زیاد میگردد لیکن هرگاه آب و بروی آن آید یا کسفی کرات کند یا رقیق
یا هو باد و رسد یا کسی بدن آنرا مس کند فوراً تشنج خالیف عظیم باو عارض شود و مثل حالتی که طفل از نشانی بدن در آب سرد عارض
میگردد و بر او طاری میشود و آواز یافتن از او بر آید و گاهی تشنج او چند ساعت بر طرف میشود و بسبب آن آب مینوشد ازین سبب
مردمان گمان میکنند که صحیح شد لیکن بعد آن باز تشنج عارض میشود انجام این مرض هلاکت است گاهی از بند شدن حرکت
قلب غش کرده می میرد و گاهی بسبب بند شدن حرکت تشنج خلق هلاک میگردد و زمانی بسبب یاقتی ضعف شدت کمزوری
می میرد و لیکن باید دانست که ضرورت نیست که هرگاه سنگ یوانه کسی را بگردد معضوض باین مرض مبتلا شود بلکه آنچه از تجربه لایق باشد
آنست که از پانزده یا بیست کس معضوضین که با چنالت مبتلا میشوند و پانزده درین مبتلانی که زخم بر دست یا روی آن رسیده باشد زیرا که این مرض بواسط
ساتر غلبه باشد که بسبب آن دندان سنگ از لعاب سمی صاف شده و بدن دمل شوند و گاهی در و ماغ سنگ ورم پیدا میشود
و بسبب آن بعضی اعضایش مثل دست پاسترخی میشوند و درین وقت بسبب متادسی بودن خود هر که نزد آن رود آنرا میگززد
اما از گزیدن آن ضرری نمیرسد علاج هرگاه این مرض موجود بود و لا علاج است اما اگر قبل از ظهور این علامات برای حفظ وقوع
در این آفت بجهت گزیدن سنگ دیوانه گوشت زخم رسیده را از کار برد بران حجامت نهاده بکشند یا خود یا بکسی امر کنند که از
شتم خون فاسد را کشید و برین کند بعد از زخم کار و کاشک بخوبی نهند تا گوشت مرده شود و ریح کند زخم را بجلد بپوشانند
تا خوب ماه ریح از آن خارج شود و هر فسادی که در آن آمده باشد خارج شود بهتر است و امید قوی نیست که از این تدبیر
اگر چه یک عضو خواب شود لیکن بجات بدن نقصانی نرسد چون مرض عارض شود درین وقت جز آنکه حفاظت مریض
همه اکن نمایند وقت یاقتی تشنج کلار فام بویانند و کلورل بایند و بیث آب حل کرده نوشانند و بدماغ آرام رسانند و دیگر تدبیر
نیست و انجام بهمانست که نوشته شد و ایضا علاج جدید برای این مرض که از آن مریض صحت یافته نیست که اول بعد

و غوغا در میان آید و شدت کند و دندان مرخص با هم میشود و هیچ نخونه کشاید ازین سبب خوردن طعام و نوشیدن آب
 ممکن نباشد تنفس هم بدشواری بود و دردی بسیار رخ یا سیاه میگردد و عطش بسیار بود و عرق بر روی او آید و در میان سرخی و
 خصوصاً وقت دوره در میان او تو در میان ظاهر و سبب ضیق تنفس و اگر دوره تا دیر ماند سبب بند شدن آمد و رفت هوا در ریه
 بسیار پاک میشود و گاهی این مرض تنها در عضلات فکین دندان ظاهر شود و در سایر بدن عام نباشد کثیر در طفلان هم برین طرز
 که در فکین تشنج ظاهر میشود و سبب آن دهن نیکو کشاید و شیر نیکو نگیرد و گاهی با خیال در بدن تشنج ظاهر بود و بخار از آن مخصوص
 فکین باشد آنرا بافت گریه یکیش تشنج میخوانند آنرا در دندان بالای دندان گویند انجام مرض این است که آنچه سبب تشنج عارض
 شود یا با طفل در میان مدت چهار ده روز از ولادت حادث میشود کمتر صحت پذیر است و آنچه سبب سیدن هوای سرد یا از
 مشارکت عضای دیگر می افتد از علاج زایل میشود و پاکت بیمار درین مرض بسته سبب بود و دل اینکه حرکت دل دفعه بشود
 دوم اینکه دفعه حرکت ریه بند شود و هوای آن نرود و سوم اینکه آهسته آهسته ضعف شدت ساقط گردد و میرود علاج اول از هر
 مسهل دهند با نخه لایق حال مرخص باشد بهتر از هر دهن حب اسلاطین یا کلون سفوفه جلیب است که هر دو با هم کرده بخورند
 و وقت دادن مسهل تا زمانیست که از دوا از علل ممکن بود و بعد از تشنج کامل بانیگریت تنه یا با بر و مایه یا سیم یا هر دو
 خوراند تا فعل آن قوی شود و داغ و خجاع را آرام رسد چون دوره قوی گردد قدری کلار فام بویانند و غذای لطیف
 سهل الانضام مقوی مثل شوربای لحم و شیر و زده بیضه مرغ خوراند که درین مرض ضعف زاید و از کثرت حرکت تخلل کثیر و شای
 میشود لذا غذای مقوی بخورد تا قدری قوت در بیمار آید و پاک نشود و اگر نوشیدن خوردن غذا بسبب تشنج حلق و فکین
 بیمار ممکن نباشد بذر یقه خنجره غذا را در شکم رسانند باید دانست که از بویانیدن کلار فام اگر قدری دهن کشاده میشود
 و تشنج را کم میگردد پس باید که وقت دادن غذا اول کلار فام بویانند و چون خفت تشنج یابند خوراک غذا خوراند آب نوشید
 و چون در بعضی سرعت وقت محسوس شود آنوقت شراب بزنند و دایمی نوشانند که یکم محبت با شراب بود و آنرا تنه یا با
 باب حله و نوشانند اگر نوشانیدن ممکن نباشد بذر یقه خنجره در شکم رسانند چون از هوا و روشنی تشنج شد و اگر در میان تشنج
 بیمار راه اندازد یک کس برای پرستاری نرود بیمار حاضر آید و پاره خجاع مردم بر سر بیمار نباید که از کثرت کلام و تشنج و غوغا
 این مرض مانع میشود فصل بیست و پنجم در عرق و آن حالتی است که در آن حرکات غیر ارادی با حرکات نباتات از این
 مختلط میشود و آنرا بافت لائن پرالیمپا جانش بافت گششی کنگ پالسی یعنی حرکت مختلط با غای گویند این مرض سبب
 ضعف مکروری داغ و خجاع پیدا میشود به سبب باشد بسبب ضعف آنرا قوت حرکت کم می آید میشود و کثرت این مرض در سن
 پیری حادث میشود و چون پیدا میشود از همه بیشتر در سر شروع میگردد و من بعد در هر دو دست ظاهر شود و در این وقت فعا لیکه از
 دست جدا میشود مثل کتابت در آن تامل راه یا پس از آنچه مینویسد و کج و بد و حرکت بر عضلات قاعه کتابت میشود و تشنج
 صبح نباشد و در آواز هم اشاراتش پیدا میشود و چون مرض نیاده شود و در قاعه خلل واقع میشود و در هیچ حال اعتنا

فصل بیست و پنجم در عرق

طایفه اول

نی هر قهقار را و باید و تفکیر هم ناقص میشود و بر عجل و عوس درین مرض کم میشود تا اینکه هرگاه آب برداغ زیاد شود
یکبار حالتی مثل سکنه عارض میشود و از آن مرض هلاک میگردد و دوا این قسم رعشه که به پیران می افتد لا علاج است لیکن برای بزرگ
مرض قوی نشود و دوی تقوی مثل آب آهین و کینین خوشانند و اغذیه تقویه مثل لحم وزر و ده بیضه مرغ با نان گندم بخوراند بزرگ
زنجیر برقی تقویت نمایند و گاهی رعشه بسبب خوردن سیب طرب میشود چنانکه جالبان تادمت در او زیاد بخوراند و از بدن
برآوردن آنرا انداختن پس هرگاه اجزای سیما بی در داغ و نخاع مجتمع میشود و داغ از آن متاخر می شود ضعیف میگردد و از آن
رعشه پیدا میشود لیکن درین قسم رعشه علم برای بدن یکبار عارض میشود مثل رعشه پیران اول تنها در سر عارض نمیشود
و علامتش آنست که ایواند پشایم همراه دوا می تلخ مثل آب قصب الزریره یا آب کلنا حله که بنوشانند تخصیص استعمال
این دوا و دوا می تلخ بنا بر آنست که ایواند پشایم برای سیوکین همیرن معده مضرت ازین سبب سقاط شهوت طعام
میکنند ضرورت است که استعمال آن تادمت در او کرده شود پس اگر بلا مصلح تادمت در او مستعمل شود با سقاط شهوت طعام
ضرر عظیم بین خواهد رسانید از این چون تلخی مقوی معده و دفع ضرر دوا می کند کور است پس آنرا شرط استعمال آن شده
و چنین قدری سودا همراه آن ضرر نداشتند که از آن فعلین واقوی میشود و هم درین مرض بهتر است که گوگرد را به هم
حله کرده درین آب بیمارانشانند تا بسبب قفح مسام اجزای سیما بی از خون جدا شده از راه مسام هم خارج شوند و گوگرد
صاف از ده گریز تا بنشت گریز باشد خالص یا شیر حله که بیمار را بخوراند و گاهی رعشه بعد سکنه و فاج عارض میشود
و علامتش آنست که در یک دست یا یک پا یا یک جانب بدن که در آن بیشتر فاج بود عارض میشود و سبب آنست که هرگاه قدری
عضو قفح قوی آید این قسم حرکت میکند و این هم لا علاج است زیرا که در آنهم داغ انقباض رسیده است لیکن برای تقویت
عضو قفح مرفوع باید که و لک زیاد نمایند و بدلیل رعشه برقی تقویت عصبان نمایند و گوگرد را بخوراند و گاهی از کیفیات
نقصانیه مثل خوف و خوشی و از خوردن تنباکو و زیاد نوشیدن طبوخ چاسی یا شراب هم رعشه عارض میشود و درین قسم
رفع سبب کافی است مثلاً اگر از زیاد خوشی بود از خوردن غاسه مقابله سبب کنند و اگر از کثرت خوف بود خوف را رفع نمایند
و اگر از خوردن تنباکو یا نوشیدن شراب بود آنرا ترک کنند و اگر بعد از قدری باقی ماند تقویت کافی است فصل سبب
ششم در صرع یعنی بی حس شدن عضو از ابلفک گریز آن بیشتر میگویند و این مرض آنست که فوت حس در عصب آنرا
حس نیاید یا کمتر آید و از آن حس عضوی که این عصب در آن آمده باطل یا ناقص شود و باید دانست که گاهی خفیه
عروض فاج عارض میشود و کثرت آنست که همراه فاج میباشد و گاهی بدن فاج بهم میباشد و بی تحقیق خفیه تر است و
عصب حس است چنانکه همراه عصب حرکت فاج است چنانکه در فاج و سه خا گاهی حرکت باطل و گاهی ناقص میشود
و همچنین درین مرض هم گاهی باطل و گاهی ناقص میگردد و زیاد اثر این مرض بر ظاهر جلد بدن محسوس میشود و اگر بر پوست
عضله هم می افتد زیرا که عصب حس زیاد بر ظاهر جلد آمده و گاهی بی آبی در بعض مواضع یک عضو میباشد و گاهی بتمام

و دوا این قسم رعشه که به پیران می افتد لا علاج است لیکن برای بزرگ مرض قوی نشود و دوی تقوی مثل آب آهین و کینین خوشانند و اغذیه تقویه مثل لحم وزر و ده بیضه مرغ با نان گندم بخوراند بزرگ زنجیر برقی تقویت نمایند و گاهی رعشه بسبب خوردن سیب طرب میشود چنانکه جالبان تادمت در او زیاد بخوراند و از بدن برآوردن آنرا انداختن پس هرگاه اجزای سیما بی در داغ و نخاع مجتمع میشود و داغ از آن متاخر می شود ضعیف میگردد و از آن رعشه پیدا میشود لیکن درین قسم رعشه علم برای بدن یکبار عارض میشود مثل رعشه پیران اول تنها در سر عارض نمیشود و علامتش آنست که ایواند پشایم همراه دوا می تلخ مثل آب قصب الزریره یا آب کلنا حله که بنوشانند تخصیص استعمال این دوا و دوا می تلخ بنا بر آنست که ایواند پشایم برای سیوکین همیرن معده مضرت ازین سبب سقاط شهوت طعام میکنند ضرورت است که استعمال آن تادمت در او کرده شود پس اگر بلا مصلح تادمت در او مستعمل شود با سقاط شهوت طعام ضرر عظیم بین خواهد رسانید از این چون تلخی مقوی معده و دفع ضرر دوا می کند کور است پس آنرا شرط استعمال آن شده و چنین قدری سودا همراه آن ضرر نداشتند که از آن فعلین واقوی میشود و هم درین مرض بهتر است که گوگرد را به هم حله کرده درین آب بیمارانشانند تا بسبب قفح مسام اجزای سیما بی از خون جدا شده از راه مسام هم خارج شوند و گوگرد صاف از ده گریز تا بنشت گریز باشد خالص یا شیر حله که بیمار را بخوراند و گاهی رعشه بعد سکنه و فاج عارض میشود و علامتش آنست که در یک دست یا یک پا یا یک جانب بدن که در آن بیشتر فاج بود عارض میشود و سبب آنست که هرگاه قدری عضو قفح قوی آید این قسم حرکت میکند و این هم لا علاج است زیرا که در آنهم داغ انقباض رسیده است لیکن برای تقویت عضو قفح مرفوع باید که و لک زیاد نمایند و بدلیل رعشه برقی تقویت عصبان نمایند و گوگرد را بخوراند و گاهی از کیفیات نقصانیه مثل خوف و خوشی و از خوردن تنباکو و زیاد نوشیدن طبوخ چاسی یا شراب هم رعشه عارض میشود و درین قسم رفع سبب کافی است مثلاً اگر از زیاد خوشی بود از خوردن غاسه مقابله سبب کنند و اگر از کثرت خوف بود خوف را رفع نمایند و اگر از خوردن تنباکو یا نوشیدن شراب بود آنرا ترک کنند و اگر بعد از قدری باقی ماند تقویت کافی است فصل سبب ششم در صرع یعنی بی حس شدن عضو از ابلفک گریز آن بیشتر میگویند و این مرض آنست که فوت حس در عصب آنرا حس نیاید یا کمتر آید و از آن حس عضوی که این عصب در آن آمده باطل یا ناقص شود و باید دانست که گاهی خفیه عروض فاج عارض میشود و کثرت آنست که همراه فاج میباشد و گاهی بدن فاج بهم میباشد و بی تحقیق خفیه تر است و عصب حس است چنانکه همراه عصب حرکت فاج است چنانکه در فاج و سه خا گاهی حرکت باطل و گاهی ناقص میشود و همچنین درین مرض هم گاهی باطل و گاهی ناقص میگردد و زیاد اثر این مرض بر ظاهر جلد بدن محسوس میشود و اگر بر پوست عضله هم می افتد زیرا که عصب حس زیاد بر ظاهر جلد آمده و گاهی بی آبی در بعض مواضع یک عضو میباشد و گاهی بتمام

فصل سبب ششم در صرع

عضو مثل یک دست یا یک پا بود و زبانی در یک جهت بدن بود و خصوصاً هرگاه با فالج بود لیکن کمتر است که خرد و جانب
و چشمی بدن زیاده میباشد و در جانب منتهی کمتر بود و گاهی در عضوی که خرد خواهد شد قبل حدوث آن حس آن عضو زیاده
میشود و در آن ادر که کم بیشتر بود و بعد از ظاهر شود و آنچه بر خسار حادث میشود بسبب مغلوب شدن زوج خاص
عصب که از آن حس در عضای وجه است زیاده لایق اهتمام است لهذا اول ندکه آن می پردازیم و بدیل آن بیان اسباب علاج
و دیگر قسم هم کرده خواهد شد پس بدانکه اکثر قبل از عرض این عهد بر خسار و در زیاده محسوس میشود و من بعد
خسار رفته رفته کم و باطل میشود و در عضو از عضای وجه که ریشه این وجه عصب حاسس سید است مثل چشم و خسر و
یک تنخر بنی و نصف جانب بان از یک طرف گوش یک جانب خرد و دفع میشود و اکثر درین وقت در چشم بی حس ورم و سرخی
ظاهر میگردد زیرا که هرگاه حس باطل شود حرکت چنان اطلاق نماید و بیداری کم میشود پس هوای سرد زیاده بچشم میرسد
که از آن متنازی میگردد و هم درین وقت غذای جید چشم نمیرسد ازین اسباب ضعیف شده ورم پیدا میکند و هم ازین چشم
بخوبی صاف دیده نمیشود و در قرینه زخم عارض میگردد و بسبب آن گاهی چشم منفر میشود و اکثر درین وقت اطباء بر چشم
دیدۀ متوجه بحال چشم و از جانب خرد غافل میشوند زیرا که درین کجی نیباشند و حرکت نقصانی نباشد که اذ آن استلال
بامراض عصبی اند و همچنین گاهی خدر همراه لقوه که از سترغای زوج سابع عصب میشود عارض میگردد و هرگاه سبب سترغای زوج
سابع مانعی بود و سبب یک خدر گاهی در دماغ یافته میشود مثل دماغ یا نری دماغ یا سختی دماغ یا التهاب دماغ از انابتی خولی یا داتی آب
بطولن یا زیاد شدن مقدار اشرا بر این استخوان گاهی عصب مثل اینکه در عظامی استخوان یا در استخوان که منفذ خروج عصب است
ورم پیدا کرد و چنانچه در شکم منمن میشود یا قریب منفذ خروج آن ورم غدوی پیدا شود و از آن عصب مذکور منفر گردد
گاهی سبب خدر فالج از بدن بود مثل هوای سرد که بدن را سرد سازد یا زیاده برت بر بدن بار یا قطعه برت بر عصب بسته
شود و گاهی شری بود مثل اینکه اگر کم شکم فتد و گاهی بسبب آن میباشند هرگاه در بدن کمزوری فتد خون کم پیدا شود چنانکه
مفسسین اکثر در فصل سر این مرض همین سبب عارض میشود قسمی از خدر بسبب فساد مزاج عضو و فساد خون و فساد عصب
در جدم عارض میشود که درین وقت عصب بر بیست مقدار اصلی خود نیباشند چنانچه بعد از شرح ثابت میشود و این خدر از اطراف اعضا
مثل ساقین قدین شروع میشود و با علی بدن منتهی و متصاعد میگردد و قبل از حدوث خدر در ناخن های بیمار تغییر جذامی
فساد و اطراف ظاهر میشود علاج اول سبب مرض تشخیص تحقیق کرده هر قدر که ممکن باشد باز آله سبب که تشنگی است و آنچه از ورم
دماغ یا نری آن فتد لا علاج است و آنچه از زیاده شدن استخوان یا پیدا شدن ورم غدوی قریب منفذ عصب حادث
شود و در آن دوا می دافع این ورم مثل ایو و اشدیاس همراه دوا می تلخ بخوراند چند روز تا ورم دفع شود و آنچه خدر در خسار
عارض میشود و آن از جوشش من فایده میشود برای آن کلول خوراند تا دهن بجوش آید و آنچه در بدن عام بود و در آن خود
اصل سم افکار یا عرق آن بخوی که مکرر مذکور شد برفع ظاهر میشود و همچنین آنچه میخورد و من عارض میشود را هم از خوراندن

در رسیدن سردی بود در آن آب آهن کنین خوراندن بسیار مفید است و پارچه آب گرم که در دست کرده و نشسته روغن قارمین
بر آن پاشیده بر محل ملقوبه بندند و هم نوشانیدن روغن تارپین ده قطره همراه آب مفید است من بعد علاج تدریجی
از غریبه و اهوویه نمایند فصل بیست و نهم در اختلاج یعنی پیری عضو و این ماخوذ است از قول عرب اختلاج
العدن ای طارت وان قسی انشج خفیف است که در عضله میشود و کثیر این حالت بمقام خاص عضله عارض میگردد
در تمام عضول که در تمام عضله هم کمتر عارض میشود الاسباب فی الواقع این مرض عصبی است و سبب قریب آن مجهول است
از تشنج ثابت نشده اما فور است که اذیت عصب سبب آن واقع میشود زیرا که این مرض از جمله حرکات است و جمیع کات
منوط با عصاب اند و مودی عصب عام است که در دماغ بود یا در نخاع باشد یا در عضای دیگر بود زیرا که عصب
چنانکه از آن به بعد متنازی میشود همچنین از آن به طرف هم متنازی میگردد و مثالش نیست که اگر کسی کار در برابر کون ای
محل نخاع زند چنانکه از آن نخاع قطع شود و از آن حد دست حرکت تشنجی ظاهر میشود همچنین اگر کسی کار در برابر مائل از قطع
کند از آن هم در دست تشنج ظاهر میشود و بسوی مبدع خود هر یک یک عضله تشنج میشود و ازین ثابت شد که عصب از اذیت
مبدع و غیر مبدع خود متنازی میشود اما سبب بیرون آمدن آن متعدد اند و آنچه که در این بود و نه صاف شدن خون است وقتی که گرد
یا جلد از کار خود بازماند و فضول و موی را از دم جدا نکند از آن عضله را خدای صاف نماید و از عضله هم فضول
رفع نشود و در آن مجتمع ماند ازین سبب عضله و عصاب متضرر میشوند و میخواهند که در این حرکت این فضول را دفع کنند
و هم کثیر از زیاد خوردن تنباکو و طبخ جای این حالت عارض میگردد زیرا که قوای سمیه آن با خون مختلط شده چون باغ
میسنند از اتر سمیت خود دماغ و نخاع را خراب میسازند و گاهی تشنج شکم هم هرگاه صغیر و کبیر مجتمع شود و قدری از آن در خون
مختلط شده در بدن حرکت کند این حالت عارض میگردد زیرا که از این جهت صغیر و کبیر را جمیع در یکباره ای صاف و بعضا بیهوشی علاج اول قصص سبب
ضرورت من بعد اگر از نرسد و مسام جلونه آمدن عرق باشد و آب گرم میل را نشانند و دمای معرق مثل و در
پودر از پنج شش گرین تاده گرین بالا بکری و بنالیه شپاس دوسه درهم آب حاکم نوشانند تا عرق آمده جلد صاف شود
و اگر از ضعف گرده بود و دای مد بول مثل شپاس نیرین شپاس بنیاس من ناکر که نیرین همراه آب حاکم ده نوشانند
یا اکثر اکث کاشیک که رب سورنجان تلخ است یا خود سورنجان تلخ همراه آب یا پودر این شپاس همراه آب گرم دوا می
نوشانند که آن یور یا رالیه جوهر فاسد مختلط با خون بود از خون میکشد و اگر از خوردن تنباکو و چای بود و اندک که گمانند با کثرت
باستعمال آن و در دمای صاف بیمار را بکشد و اندک تا خدای سمیه خارج شوند و آنچه از قبض شکم بود و در آن مسهل ملین دهند
و آنچه از جمیع صغیر و کبیر مختلط شدن طی از آن در خون بود و در آن اول مسهل شرج صغیر مثل آب ترندی یا شیر شست
با سمنونیا یا لیلیه زرد همراه بول بنوشانند تا آنچه صغیر و کبیر است با سهال خارج شود و خون نیاید و آنچه با خون مختلط شده
در بدن رفته و بند بر عیه سهال دفع شدن آن از توسط کبد ممکن نیست چه ازین سو الهی نیست که از آن صغیر که در بدن نشسته است

در کبد آید و از آن در معده و معده با سهال دفع شود زیرا که دوران خون که از دل شروع میشود اول با عضای دیگر
میرسد و قریب ختم نام دوران به جگر میرسد پس بهتر برای خراج آن این است که بعد نوشتن این سهال ادویه مده بول
چنانکه پیشتر نوشته شده نوشتن تا از راه بول مسهولت دفع شود و موافق همین قاعده در علاج یرقان هم سلوک حب
و آنکه که سهال بقدر احتیاج صفر در جگر نمایند پس بعد از آن در خون مختلط شده آنرا بذریعہ ادویه مده بول بیرون آرند با
و نیست که هرگاه اختلاج بسبب مانعی بود مثل آنکه خون در عروق مانع یا آب در بطون آن مجتمع شد یا شد اختلاج مدتی
ثابت باقی ماند نجاش نیست که صرع یا قوه تشنج یا الیخویا پیدا میکند بسبب ضعف نقصان مانع پس اگر اختلاج از
اجتماع خون یا آب در دماغ عارض شده باشد بر آن مدتی بگذرد که زایل نشود و خوف عارض امراض مذکوره بود
و اختلاج مندر برای امراض صعبه قویه باشد در این وقت باید که مسهل قوی مثل روغن حب اسلاطین بنوشانند تا که خون
یا آب هر چه در دماغ مجتمع بود کم شود پس بعد بپنجه که در فعل گزید یا فعل جلد بدن نقصان است اگر باشد موافق آن
تدارک نمایند مثلاً اگر بول کم آمده باشد در رات بول نوشتند و اگر جلد گرم زیاد بود و عرق نیامده باشد یا بقلبت آید
بیمار را در آب گرم نشاندند و معرقات نوشتند اما آنچه اختلاج از سبب مانعی یا از نوشیدن مطبوخ چای یا از کشیدن دود و بخور
تنباکو پیدا شده باشد و آن از نوشانیدن هر گز که محلول با سلفیو کایسه و آب ساده باشد یا از خوردن کچالو کچالو
آن دفع کشی نظر میشود و کسی که مجتنب از شراب نباشد آنرا بشکیر نکشد و امیکانچ قطره تا ده قطره همراه یک و او نش آب ساده
حاکم و نوشانیدن بسیار مفید است فتک گزن فصل بست و نهم در زکام خمر زرد کتب عربیه زکام نیست که ما و
از دماغ بسوی منخرین نچته دفع شود و نزله نیست که از بطون دماغ ماده بسوی حلق میرسد و گاهی هر دو را نزله مینامند
اما این قول از صحت عاریست زیرا که از دماغ که راه بسوی بینی حلق نیست که از آن ماده ریزد و فی الحقیقت زکام هم هم
غشائی اندرونی بینی است که مولد رطوبات است و آنرا میکوس میگویند مینامند این هم گاهی تا حلق میزن یعنی هم حار
که با سرفه و در و بول میرسد و گاهی قبل از رسیدن باین حد زایل میشود و موافق تابعین اطباء یونانی ما و کم این درم
تا استخوان نفوذ از آن تجاوز بسوی حلق نمیکند زکام نام کرد و خواهد شد چه منافق جویان طوبات از نف زکام مینامند
ولیکن بر زبان گریک قدیم آنرا کتار بفتح کاف نامی هندی و سکون الف و رای مملیه یعنی جاری شدن آب مینامند
عام از نیلکه از بینی یا از چشم یا از دهان جاری شود پس بنا برین زکام و نزله مترادف خواهد بود و بر زبان گلش کولده بضم کات
و سکون واو و لام و دال هندی یعنی سردی نامند السبب سبب این هم رسیدن سردی بود مثل آنکه کسی تعب و شفت
بدنی نماید و از آن بدش گرم شود و در حال گرمی بدن هوای سرد یکبار به بدن سواران این مرض پیدا میشود و همچنین از
تبدیل فصول اختلاف قوع خرو برد در هوا خصوصاً و قتی که از گرمی هوا بسوی سردی میل کنند این مرض پیدا میشود
و این مرض عموماً به کبار و صغار هر دو عارض میشود اما کسی که ضعیف و کز و اندر و دوی ترین مرض مبتلا می شود این مرض هم بطور امراض

طریق احراق مندر در قان
فصل بست و نهم در زکام خمر

عام میگردد و کلک کثیر یکبار عارض میشود مثل هر ضربه بای از یک بلد بہ بلدی دیگر منتقل میگردد علامات باعتبار درجات
و رم و خفت شدت خفیف شدیدی باشد کہ نسبت کہ قبل حدث و رم و ظهور کام بالای نف در پیشانی قدری و نقل
محسوس میشود در بینی خشکی اولاً ظاہر میشود در چشمان قدری حرمت ظاہر میگردد و در مخزن بند میشود یعنی تنفس راہ بینی بشود
میشود من بعد از بینی آب جاری میگردد و اول آنچہ جاری میشود بسیار رقیق گرم بود و گاهی ری خون ہم بہ آن مختلط میباشد
افتاح عروق صفا از حدت این آب بر سر مخزن حرمت ظاہر میشود گاهی بشور خورد بر آن می خندند من بعد این
آب بتدریج از رقت بسوی غلظت مایل میشود و ہر قدر کہ غلیظ میشود مرض خفیف میگردد تا آنکہ مرض صحیح میشود و این حال مال این
و رم است و تنیکہ خفیف باشد را چون این رم شدید کثیر دوس علسہ است و از رمی نیز آب کثیر جاری بود و حرمت چشمان زیادہ بود
و آب از چشمان ہم جاری باشد بسبب سیدن اثر این رم تا میگویند ممبرن چشم شریک شدن آن با و رم میگویند ممبرن بینی
در گلو ہم در عارض شود و وقت از در او دشواری ظاہر گردد زیرا کہ اثر این رم تا میگویند ممبرن خلق ہم میرسد از آن این عارض ظاہر
میشود و اگر گوش کہ شنیدہ میشود زیرا کہ اثر این رم میگویند ممبرن مجری گوش کہ در آن از راہ دہن ہوا جاری میشود و رم
میگردد و بسبب ممان آمد و رفت ہوا بند میشود و از آن در سماعت قلت آید میباید چون این رم تا حلق رسد و از علیل غلیظ میگردد و
قدری سرفہ ہم عارض میشود چون از حلق ہم فرو آید تا جگرہ و قصبہ میرسد این وقت در میان عظام ترقوہ قریب جلد علیل است
از قسم حکاک غیر حنا کہ در خم تازہ میباشد محسوس میشود و بسبب آن بار بار حرکت سعی میکند تا بندہ بعد آن ذیت را از خود دفع
کند چون این رم بہ میرسد و از آن عوض کام زبریکالش کہ یعنی سرفہ و قوی مینامند ہم چون رم زکامی قوی میگردد و
بخار ہم در آن عارض میشود کہ از بخار زکامی مینامند آن قریب از مریادہ میشود و در نصف اول شب بسبب یاد قی کاغت حمی شب
خواب می آید و بعد نصف شب چون حمی کم میشود آرام خواب میکنند چون بیدار میشود خفت مرض ظاہر میگردد و انجام این مرض اول
آنست کہ اگر مرض خفیف است خود بخود از علاج سہل مایل میشود و اگر قوی است بسوی درد گلو و قصبہ یا سرفہ مودی میگردد و یا
پیدا میکند یا سرفہ اگر مرض مسلول و زیادہ پیدا میکند علاج اگر مرض خفیف بود پس بہ گاہ خشکی در بینی محسوس شود کہ بجا
آید کہ رم در بینی رسانند کہ از آن خشکی دفع شود و رطوبت پیدا شد جاری گردد و همچنین حوض سی یا مثل آن کہ ہم پر کرده در آن بجای
نشانند تا اگر رمی آب خون بسوی جلد آید از محل رم کم شود اگر مرض را تا زانو در آب بطوخ فرو دل نشانند یا شویند و بعد
بر آوردن از آن آب بطوخ چای یا آب بطوخ شعیر یا آب بطوخ کنان یا آب بطوخ سبوس کنند کہ ہم کہیم بوند یا تنها آب کہ نوشانند
لباس گرم پوشانند بر بستر سایش خوابانند کہ ازین بحث خواہد شد نشاء تعالی و ایضا در تبدای زکام شایندہ فی مریا
مفید است صفتہ اسپریت نامیر کی تہ از نیمہ ام تا یکہ ام سلف کہ صاف و سفید باشد از بہت گرم ترین نیمہ ام ہر ادب سادہ کہ از یک
اونس تا دوش باشد با ہم مخته نبوشانند ازین جلد طب شدہ سرفی بر طرف گردانند چون رم زیادہ بود درین وقت دای قی مثل
شار شریک است شتم حصہ گرین یا بونہو نیا چ گرین یعنی سفوف نمینی بپزند یا بپکا کوانا از دوسہ گرین تا پنج گرین یا جمیع در آب

حکمرانه بنوشانند تا قدری غشیان از آن عارض شود و بسبب آن خون بجانب علی می رسد و دم کم گردد و من بعد سهل منبها پنجم
مسسل با در قیق باشد مثل میگنیش یا سلفاس از چهار درم تا شش درم بآب حکمرانه بنوشانند اگر با مسسل مذکور یا از میکل
نهم صم گرین ترکی که بنوشانند که سهال هم پیدا سازد و غشیان هم پیدا کند انفع خواهد بود و وقت شام و درین پوره گرین
کنین پنج گرین با هم تخم بجز رنده نجواب و دو عرق بیدرخت با چون از زکام فقط در بینی بالای آن پیشانی ازیت بود و در آن تانگوش و
حلق محمد زرسید باشد و ریاض و سمیه و صمغ عربی با هم تخم قدری قدری بعد سه ساعته در بینی سعو ط نمایند چون این صمغ
شود و ملت تدبیر سابقه مذکوره برای مرض حاصل نباشد باید که شکر فینون از بست قطره تا بست پنج قطره آب تخم بنوشانند اگر
مجتنب شراب بود و گرین فینون بخورد و طریق دیگر برای علاج این مرض برای کسیکه تدبیر دیگر را میسر نباشد خصوصاً در بلاد
بست چهار ساعت شمع مرض خیری از قسم طعام آب بخورد و نه آشاند خون کم شد از شداید زکام محفوظ ماند پنجاه این
مرض بطول مرض افده خلق کثیر را یکبار عارض میشود و تقسیم سواهی علامات سابقه ضعف و کموری زیاده میباشد و حمی زکامی
در این قسم بسیار گرم و با تلسه عارض میشود و علاج در این قسم همانست که گفته شد و علاوه بر آن در این قسم آب بکینین بنوشانند
و غذای جید مثل شوربای لحم مثال آن پنجه به سولت بضم شو خوردند شراب قهر هم که باشند بنوشانند هر که مجتنب شراب باشد
آنرا ایمنیا کار بناس آب پودینه بنمردق یا بانقوع برگ پودینه یا آبیکه در آن کافور محلول بود بنوشانند فصل سنی ام
در عصابه و آنرا بلغت گرمیکه می گویند آن سیم در نیم سرت که کثر از ابروی یک جانب شمع میشود و بالا میزد و در حقیقت
این مرض عصبانی است در عصب زنده حمل ز داغ این در عارض میشود و بیانش نیست که زوج خاص عصب که از داغ رسته است
کثر عضای جسم میرساند که فردا در این فرد دیگر از جانب بسیار چون از بعد خود و در شود و خواهد که در ثقب عظامی باغ نفوذ کرده
بعضای ظاهر رسیده شاخ میشود و شاخ آن در ثقبه عظم مشا بختاش واقع است مثل شد بسوی دندان های بالا و زیر
میرود و یک شاخ آن در ثقبه از اتصال استخوان پیشانی عظم مشا بختاش پیدا شد و داخل گویا و در چشم بسیار از ایجاد گویا که در
عظم پیشانی برابر واقع است در آن از آن تیرن می آید بالای سر میرود و یکی از جانب پیرن و دیگری از جانب بسیار و آن شاخ که بسوی
دندان میرود از آن شاخی بسوی دندان های بالا که در فک علی اند و در فک اصول دندان مذکور رسیده از ایجاد منفذی که در فک علی تفر
بینی واقع است مثل شد و در وجهی خساری آید از آنجا منشعب و منتشر شود و قوت حسن در دندان خسار میرساند شاخ دیگر که در دندان
زیرین مذکوره در فک سفلی مذکور رسیده خود در فک اصول دندان مذکور در ثقبه در فک سفلی است مثل شد و پیرن می آید در لب پیرن رخ
قوت حسن میرساند چون این زوج خاص در عارض شود جایگزین ازین مواضع ثلثه باشد عصابه مینامند این در مجرای بر و بر عارض
قریب بینی بالای رخ قریب شقیقه علی ظاهر میشود لیکن ضرر نیست که هر سه شاخ یکبار در دندان شود بلکه گاهی یک شاخ و گاهی دو
شاخ گاهی در هر سه شاخ در و میشود در بلاد باره کثر عصابه یک خسار از رخ خود در بلاد حاره بر یک بر و لیکن هر گاه در شاخ بالا که در گویا
برآمده عصابه افتد و روان جمع شد و بیاید و کتب عربیه و موم باسم عصابه همین است این قسم مثل مرض مذکوره میکند

و حقیقت بروز در آن ظاهر میشود چنانکه گاهی از صبح قریب طلوع قنایب شروع میشوند و تا نازداده میگذرد تا نصف روز و از بعد زوال شمس در آن خفت و انحطاط ظاهر میشود باینکه در تمام شود وقت شب بسیار آبرم میماند گاهی از اول شب شروع بابتدای نازداده صبح سکون ناشی میشود و روزانه آبرم بسیار بکشد اول از شمس تا نانی را قری میگویند یا بجله چون در شاخ بالای این عصب که از اندرون چشم آمده و از گویا برو میرود آن در این مرض حادث شود بسیار سردی خود قیاد و در جرم خاص چشم سرد و در محسوس و فوخر قریب موق که در دریا بود و بسیار امکان داشت که چشم حرکت و در عی بدی یک برادر در وقت شدت چنان محسوس شود که گویا جبین قریب شکافتن است برادر و بالا آبرو و بر صغیر انجانب بالای سرد و در میان شش از لیس شامل مبتدای میشود گاهی از چشم جانب علیل شکستگی میشود و این قتی بود که از این این عصب تا غده مولد و موع که بالای موق صخره است مودی شود چون این در و در شاخ اوسط آن در فک علی بر خسار آمده عارض شود عضما نیکو چشم واقع اندیش عضلات خسار و یک شجر جانب علیل از این نیمی نصف لب لا اچند دمنده باشند چون در شاخ سومی که در فک سفلی است این در پیدا میشوند شغل نصف زبان از جانب علیل شریک درین در میباشند و باید نیست که اکثر مردم تشخیص این بطلای قندند زیرا که بواسطه سردی شقیقه در دندان هم هرگاه در یک جهت باشند صابیه مشابه پیدا شدند بر این فقره درین صورت پس بدانکه فرق در عصابه در و ما نیز هم بخیر بکرده میشود اول آنست که عصابه ادنی صدمه است نهادن یا رسیدن هوا بلکه از ذکر عصابه شش میگوید و شدت میکنند در و ما نیز هم چنان نیست که از ادنی سبب یاده شود بلکه در آن چنانکه هست میماند دیگر آنکه و ما نیز هم میباشند و در عصابه می خنیا شد و موع که گاهی بار و ما نیز هم سخی هم بر ظاهر جلده محسوس میشود در عصابه جلده را بر رنگ صلی خود میباشد فرق در عصابه شقیقه است که عصابه تحمل برده که مود و عصب که در است شروع میشود و تا منتی شاخ فوخر سرد و شقیقه برادر که جانب اس التمام عام و از جای مخصوص شروع نمیشود فرق در دندان عصابه است در دندان غایب بود مدتی در از یکجا ماند و قایم باشند و در عصابه در عضلات خسار و جلده عارض جائی که شاخ های آن منبسط شدند و در شدت میکند محسوس میگردد و زیادتی و کمی درین در ظاهر میشود السبب گاهی بسبب رسیدن هوای سرد و قتی بسبب قهوه هم مدی و زیاد شدن ترشی معده و زمانی سبب آن در جواب آن قهض شکم است و گاهی سبب آن همان بود که سبب تپ لرزه میداشتند آن سردی و تری مقام سکونت و سردی شب گرمی روز است زیرا که این مرض شش شش تپ لرزه نمیکند چنانکه گفته شد گاهی بسبب استخوانیکه در آن غده و در آن عصب واقع است پیدا میشوند و آن قتی بود که این استخوان عظیم شد عصب کور را غمزد کند لیکن اکثر این قسم عصابه صابیه جان مرض تشنگی است میشود و این قسم صابیه و لایت یک است صاحب عارض شد بود و چنان شد که که در بعضی کوز کار خود باز ماندند و از این فساد و اذیت مبتلای سکنه شد و تمثال کردند چون بعد مودن مانع شان گشاده و دیش معلوم شد که عظم پیشانی زیاد شد بود و از آن عصب که در مغز شش و گاهی استخوان مغز و در گردان انفل شش یعنی دم در عضلات عارض میشوند و از این مرض پیدا میشود و کثیر از کمزوری خون گاهی از جوش زیاد خون عارض میشود و زمانی از فساد دندان یعنی متعفن فاسد شدن دندان این مرض پیدا میشود زیرا که درین وقت شاخ این عصب که حاصل دندان پیدا بسبب فساد دندان فاسد می شود و در دندان در میباشند چه از بعضی فساد حسن آن باقی نماند بلکه تمام عصب و میباشند و از آن عصابه ظاهر بود

بیان فریق در بعضی امور مائیت مدرک

و گاهی از روی مایه شود علاج اول علاج عام در همه اقسام فرمایند و آن نیست که هرگاه در بسیار قوی باشد و بیمار تحمل آن نباشد قدری کلار نام بر پارچه انداخته بویانند لیکن نه آنقدر که بیوشی آرد بلکه بقدریکه حس را کم کند و ازین تدبیر قوی تر در ماکن میشود و همچنین کاهل یا یڈریت نخی گرین آب حل کرده بنوشانند و اگر ازین سکون در در و ظاهر نشود بخت گرین دیگر آب حل کرده بنوشانند تا آرام شود و ازینت محفوظ ماند و چون ازینت کم شود تخصص سبب کرده حسب سبب علاج کنند مثلاً اگر از رسیتهای قوی بود دران بدن و سر را گرم کنند نمک طعام ساینده گرم کرده بر سر و پیشانی بپاشند و مار فیا بزر بوز را قه سوزنی زیر جلد رسانند و اگر مار فیا موجود نباشد اکیونامی یا پیر عمل در دالش کنند که آن دو واسطه قوی است از ان عضو خدر میشود و طریق استعمالش اینست اکیونامی یا یک گرین با یک درام موم روغن حل کرده از ان قدری قدری در محل در دالند و محل الش همان موضع است که برابر و این عصب از گوی اتخوان پیشانی بیرون آمده است و اگر قبض باشد درین قسم هم سهیل ملین دهند و هرگاه بسبب فساد و تصور هم معده میزد بست گرین سودا کار بناس بخوراند که از ان ازینت و ترشی رخ گردد و اگر ازین کار بنیاید و بر ب پانزده گرین و یکنه شیا کار بناس از رسی گرین تا چهل یا پنجاه گرین بخوراند و بعد خوراندن آن هم اکیونامی برابر و مالند و هرگاه سبب آن در امعاء از جهت قبض شکم بود و در حبت السلاطین یا هر سملیکه دادن آن مناسب اند و بنوشانند و بکلی شکم کوشند و روغن حبت السلاطین بسیار مفید است و هرگاه از سبب تب لرزه بود اول سهیل دهند و من بعد کینین از پانزده گرین تا سی گرین قبل از خوردن و آنچه از فساد زیادتی اتخوان عارض شده باشد در ان علاج آتشک مفید است یعنی بخوراندن کیلول با فیون جوش دهند پید اکند و بعد آن الودا یڈریتیم بخوراند و هرگاه از کموری خون باشد فیسی کار بناس که سفوف جدید سرخ رنگ است بست بست گرین در یک روز سه بار به پیار بنوشانند و آب آهن از بست قطره است و پنج قطره همراه آب بنوشانند لیکن قبل از خوردن سفوف جدید یا آب آهن سده و امعاء از سهیل ملین مثل و بر ب و یکنه شیا یا روغن بید الخیر صاف کرده باشند اما مل قوی این بخار نهارد دهند و آنچه از زیادتی خون بود در ان اول فصد گیرند و سهیل قوی دهند مثل روغن حبت السلاطین و غیره تا که نه ده بار از ان اجابت شود آب شیر خارج گردد و از ان خون کم شود و اگر در یخا یکنه شیا سلفاس چهار درام یا شتم حصه یک گرین یا ژریمیک همراه آب خالص که چهار اونس بود حل کرده بنوشانند بهتر خواهد بود که با سهیل قدری غشیان هم پیدا خواهد کرد که بسبب ان خون بسوی دماغ کم خواهد رفت و آنچه از روی مایه بدن یا روی مایه فکین همراه آن یا بعد زوال روی مایه سبب انتقال آن بسوی عصابه عارض شده باشد درین قسم بعد سهیل از پانزده گرین تا بست گرین میوریث آن ایونی همراه آب حل کرده چهار پنج خوراک بخوراند که ازین مرض دفع میشود و اگر تا خوراندن پنج چهار دفع نشود این دوران دهند و دوی دیگر بخوراند و چون که این مرض بسیار مزمن است و اکثر آنست که از دوی واحد و جمع ابدان فعل واحد صادر نمیشود و اینها بر مزاج تمام بحال یعنی یک روز و یک شب بنوشند و وقت ضرورت با ان تفنن نمایند پس بدانند که وقت شدت این مرض تنگی بلا دونا یا اگر کثرت بلا دونا بری از تنگی عمل بر و مالند و طمک کردن تنگی بود و اینست که قوی بود و بر روی صاحب عصابه روزان دوسه بار باعث صحت میشود و اگر از انها کردن اکثر کثرت بلا دونا نفی ظاهر شود و بعد آن دو

و در گریه بلا و ناخوارانیدن باعث حصول فائده نمائند یعنی حصول صحت میشود اما هرگاه بلا و ناخوارانیده میشود از ترسیت آن در ششم
 و دماغ زیاد و ظاهر میشود مثل آنکه تقیه عنبیه کشاده و وسیع میگردد و بسبب آن کم دیده میشود و گیسو شیش چشم طارن کرده محسوس میشود و اند
 گرمی دماغ بر روی عین سحری ظاهر میگردد و در دهن حلق خشکی پیدا میشود و در آن گاه این آثار ظاهر شوند فوراً استعمال بلا و ناخوارکنند پس
 باید که طبیب بعد استعمال بلا و ناخوار این آثار را بشود و چون این آثار را پدید آید بنیاسد و مضطرب شود و الا در کمال خفاقت از آن
 نقصانی راه خواهد یافت و در سیم یا شش از آن ارم نباید اند که بر ورم گهیگاه ضما کرده میشود هم برای عصبانیه است هرگاه در مقام
 عصبانیه که در ضما کرده شود لیکن بعد استعمال آن اول قدری در محسوس میشود من بعد آید برای که ضما کرده شده برمی آید
 و چون آید بر آید نشان آن ظاهر میشود و فائده در علل قسم عصبانیه که از زیادتی خون و جوش آن رفته نوشته شده که فصد گیرند
 و مسهل قوی نشان آن را ضما بطه آن گفته میشود باید دانست که هرگاه در خون زیادتی جوش می آید در وقت بالضره و صفرا هم زیاد میشود
 اما در وقت جوش که ضررت هر دو ادعای شود اول سهل دادن ضرورت و تقدیم آن بر فصد بهتر است از نیکه فصد را بر سهل تقدیم
 چه اکثر آنست که از اخراج صفرا و ماییت جوش خون و زیادتی آن کم میشود و گرفتار فصد حاجت نمی آید پس اگر مسهل هم احتیاج بانی
 باشد آن مان فصد گرفتن نباید و آنچه در کتب عربیه طبعیه نوشته است که هرگاه احتیاج بسوی فصد و اسهال می شود فصد را بر سهل مقدم کنند
 از صواب و درست و سبب آن غفلت قدامی طبای از مسئله تولد خلاط بوده که قیادت کس فصل سی و یکم در نور الحیا
 یعنی در ورم عصب و اگر چه جمیع او جلع بذریع اعصاب محسوس میشوند چه حس و او را که هر عضو بسبب عصب است و بحقیقت
 جمیع او جلع نور الحیا اند لیکن سبب مطلق هرگاه که ام سبب و وجع ظاهر شود مثل نیکه ورم نباشد آن ثان نور الحیا میگویند و اگر ورم
 خارج بود نور الحیا نخواهند گفت و اسمای خاص آن بحسب مواضع متغیر اند مثلاً هرگاه در عصب و وجع خاص از اعصاب ماغیه در وقت
 شود خواه بمقام ابر و یا رخسار از این زبان انگریزی ملک از ذکر تاس هندی و سکون کاف و فتح دال هندی سکون
 الف و لام و ضم رای ممل و سکون الف یعنی در ذکر بطور دوره و عادت شود نامند و چون در نیم سر بود آنرا همی که دنیا بکسری
 و سکون یای نشانه تختانی و کسریم و سکون یای تختانی و فتح کاف و کسریم و سکون یای نشانه تختانی و کسریم و فتح
 یای نشانه تختانی و سکون الف یعنی در نیم سر خواهند گفت و هرگاه در دل بود آنجا یکسری فتح الف و سکون نون و کسریم
 و سکون یای نشانه تختانی و فتح نون و سکون الف و کسریم بای موحده فارسی و سکون کاف و فتح تاس هندی و فتح
 رای ممل و سکون هین و ممل یعنی در وسینه نامند و هرگاه در معده بود آنرا گاسترو و نیسیا الف کاف فارسی و سکون الف و ممل
 و تاسی نشانه عربی و ضم رای ممل و سکون او و کسریم و سکون یای نشانه تختانی و کسریم و فتح یای نشانه تختانی و سکون الف یعنی در معده
 خوانند و هرگاه در رحم بود مثل جیا یکسریم و سکون تاس هندی و فتح تاس هین و سکون الف و لام و کسریم و فتح یای نشانه تختانی و سکون
 الف یعنی در رحم گویند و هرگاه در جگر بود هینا جیا یکسریم و سکون بای موحده فارسی و فتح تاسی نشانه تختانی و سکون الف و لام و کسریم
 و فتح یای نشانه تختانی و سکون الف یعنی در جگر گویند و چون در معده بود و ممل و سکون یای نشانه تختانی و ممل و سکون یای هندی

فصل سی و یکم در نور الحیا یعنی در ورم عصب

ممل و سکون

و فتح رای مملد و سکون الف و لام و کسر جم فتح پای شانه تختانی و سکون الف یعنی در دماغ نامند و هرگاه در عصب عریفه که از نخاع رسته و نازد آمده و از آن خارج شده در محل آخر پارسیده یافته شود آنرا آسیا کما الفتح سین مملد و پای شانه تختانی و سکون الف و کسر ثانی مملدی فتح کاف و سکون الف یعنی وجع الورک نامند و چون در غیر این اعضا یافته شود آنرا انمو تا نورالجبیا گویند با هم عام و این در دماغ و جاع دیگر تفرقه کرده و دانسته میشود و باینکه این درد و فته پیدا میشود و زیاده میگرد و دوفته زائل میشود و باز بر همین عنوان عود و شدت میکند و باز فرو میشود بطور دوره و هم درم حار با این در دماغ باشد ناگه ای درم بار که در آن خون زیاده در عضوی آید همراه آن ممکن الوجود است لیکن این درم همراه آن میشود و باز ازل آن ازل میگردد و از این وجع عصبیه پیشتر مذکور شده و باقی اوجاع بجای خود و ذیل امراض عضو مذکور خواهند شد آسیا کما پس چونکه در کتب عربیه آنرا با هم عرق النساء ذیل اوجاع مفصل ذکر کرده اند و آن بر خلاف حقیقت است چه آن فی الواقع از اوجاع عصبیه است و اوجاع مفصل لهذا اینجا بعد امراض دماغیه از جاع عصبیه مثل عصبیه مثل عصبیه می شود باید دانست که این درد اکثر در پای واحد میشود و در هر دو پا بسیار تلیل می شود و بهم این مرض اکثر کبکول میشود و گاهی از دو پارهفته تجاوز کرده اگر علاج نکند شود تا دو سه ماه بماند و دشواری از آن میگرد و السبب سبب آن اکثر آنست که از غریز کون امعا هرگاه از سد و بر این ممتلی شده عصب عریفه را غرق کنند میشود و هم هرگاه نرم در مقدار خود زیاده شود مثل اینکه در آن یا دماغی سلع پیدا شود یا متورم گشته عصب مذکور را غرق کنند و همچنین هر عضو که در غانه یافته شده چون گشته بهر سبب باشد عصب مذکور را غرق کنند این غرض پیشتر مذکور است و کسانیکه در اوجاع مفصل یا نفوس مبتلا میشوند اینها را بهم این مرض پیدا میشود و شاید سبب آن در وقت منور شدن ششانی این عصب بوده باشد لیکن در ازل مرض در خارج درم ظاهر نمیشود و زیاده از دیگر اسباب سبب تن در جای سرد تر پیدا می شود و هم از هوای رطب فاسد مثل هوای که در آخر بنگال محدث حمیات میشود پیدا میگردد و بهم اینست که آتشک و وجود زهر آن در بدن میشود العلامات اول این در دماغیکه عصب عریفه از غانه بیرون شده و بسوی رطل بوده شروع میشود و جای مذکور در میان مفصل و رگ و استخوان همیگاه است که بر آن می نشیند پس از آنجا شروع شده از شانه خلف بنیزی آید و گاهی تا رکیه رسیده متوقف میشود و گاهی تا قدم و عظم کعب و قدم میرسد و این درد اکثر وقت سبب زیاده میشود و مرض در عضلات سرین و فخذ و ساق خود سختی باید و سبب آن حرکت دشوار بود و لهذا چون راه رود بر عصب پای صبح خود تنه کرده و نقل بدن نداشتن راه می رود و بر پای علیل و در نقل آن میندازد بخوف اینکه در زیاده خواهد شد و درم درین مرض لازمست اما هرگاه مرض شدید و قوی شود آنرا بان در جلد فخذ و ساق جایگزین در دماغی درم یافته میشود و غالباً درین وقت دریم حشای عصب عریفه زیاده شده باشد و درین وقت این مرض بار و ما شیمر مشایع میشود العلامات هر قدر که سبب یافته شود یا دماغی یا از تنه مثلاً اگر قبض بود از نوز شایع سملات و دادن غمزه رفیع تر نماید خصوصاً آنچه ادویه برهای قولون و مستقیم می شود مثل مسیر آنرا فخر و بهر دو در همه قسم نورالجبیا روعن حب سلاطین یک و قطره همراه نبات بنوشانند یا یک قطره از آن باقی گرین اگر کثرت کالوسه یعنی ششم غفلت قدری علتی نوزانیدن بسیار مفیدست و درین مرض نفع است و اگر سبب تشنگ بود و آید و آید چنانکه در سبب تشنگ

استعمال نیکو استیل همراه اسهل

عش بوشانند پس اسهل اگر فساد بلوی طب سدر بود پس اگر زیاده قوی بود پس اسهل کین شکم استیل بوشانند اگر ضعیف بود فوری سلفاس یا کچور اسیل
بقدر و نسبت راه اسهل مثل میگشتیا سلفاس یا سلفیت آن سود آید بوشانند اگر کین هم همراه آن کنند بوشانند و صفت اسهل در اینجا و هم در حیات
نابیه برضیان ضعیف کوسا یک خون ایشان مکرر بود و نشانیده شود میگشتیا سلفاس شش قرم شکم کچور اسیل یا نوره قطره کین سلفاس از دو سه گری
تا پنج گری آید و هشت آنس آب حلو در سه حصه ساخته اول یک حصه از آن بنوشانند و بعد یک ساعت اگر دست نیاید حصه دیگر هم بنوشانند
پس اگر بعد از آن دست رقیق نیاید بعد یک ساعت یک حصه ثالث هم بنوشانند پس اگر وقت آن نباشد فوری قوی بکین دو گری کافی باشد اگر ضرورت دان
مسئل دو وقت آید به هم قریب باشد که یک سلفاس پنج گری میانمیزند تا دوره هم نیاید اسهل اگر در وقت و ده بود و اسهل ضرورت باشد
بمقدار لایق باد و اسهل آید شکم اسیل ضایع کرده بنوشانند و چون از عمل وای اسهل غرغ حاصل شود یا کین بمقدار زیاد مثلاً از ده گری تا پانزده گری
نوشانند چنانکه در حیات نابیه داده میشود و قیام بلوی حمام گرم گاهی مفید میشود و لا سالتا العرقا اگر ممکن نباشد لباس حار پوشیدن عرض
آن هم در بلاد حاره فصل حاصل کافی خواهد بود و گاهی سلفور آب گرم حلو در آن نشاندن مرض نافع میشود و گاهی از نمادن یا شکر از خردل است
ساخته باشد فاده و دقیقه محل شروع در دنا آخر بسیار مفید میشود و طریقه استعمال آن این است که اول ده دقیقه پیش از مکرر محل شروع شد که
آن جای خروج عصبه عرضیه از عاده است نه من بعد از آن در زمانه ده دقیقه از بعد از آن فرو تر بند و تازه دقیقه در بند و همین منوال است
و جمع پیش از خردل نماده و ده دقیقه داشته باشد و گاهی از نمادن یا شکر از دوا آبله انگیر که از کتاوس یعنی نریج نامند و حایکله این عصب
از حرامم خبر آمده در عاده داخل شده بسیار فایده حاصل میشود و آن موضع آخر حرامم است که آن ابتدای شروع استخوان قطن است اما این پیش
تا هفت هشت ساعت دارند تا آبله پیدا شود پس این آبله را از انشیده ماریا راج گری بانبات سفید زخم باطله سازند پس هم بکینا یا هم
بلاده و یا ماریا راج زخم باطله سازند و چون از نیمه فائده ظاهر شود و ماریا راج محلول باب بدر لیز را قوسونی تحت جلد رسانند که از آن در شکم
میشود و چون از دویه فائده ظاهر شود در محل شروع و دو که مذکور شد سوزن باریک در جلد حلا اند و بموضع متعدد سوراخ کنند و سوزن
را تا عصب مذکور رسانند تا در غشای بطور حلو و پس باین غشای عصب مذکور زخمی شده چند قطره خون از آن خارج شوند و بسبب
آن درم آن رفع گردد و یقینی ازین تدبیر فائده ظاهر خواهد شد و وقت شدت در جهت تسکین آن بویانیدن کلا فام اگر بلوی قوی بود
یا سلفیور ک یا تهر اگر ضعیف باشد مفید است و اگر از سی قطره تا چهل قطره سلفیور ک یا تهر همراه آب ساده اول نوشانند بعد آن کلا فام یا سلفیور
یا تهر بویانند از آن فائده تمام برای تسکین در جمع حاصل میشود لیکن این محض برای تسکین است و در الزامه مرض از داخل نیست و فکد کلا
باب دوم در امراض مقله عین که کرده چشم است و آن هم مثل است بر چند فصل فصل اول در تشنج
عین بدانکه از اجزای مقله عین که در آن امراض واقع میشوند سه طبقه است غشا و سه رطوبت اند اول نیمه اندرون جفن که بر ملتحمه
قدری بالای قرنیه و با هم کنند جفن چشم و تماس از هواست غشای مولد ملتحمه است که از امیوس میگویند یعنی غشای احاطه دار آن
بالای طبقه ملتحمه و قدری بر قرنیه است و بعد از آن طبقه ملتحمه و قرنیه است تا جای که سفیدی محسوس میشود و تجمه است
که از غشای غلیظ دامغ پیدا شده و جای که رنگین است در میان سفیدی قرنیه است که با ملتحمه متصل است

باب دوم در امراض مقله عین که کرده چشم است

در تشنج

در تشریح غشای است سیاه رنگ که مقابل موازی ملتحمه اطراف آن رسیده و آن مثل غل سیاه است و چنانکه در وسط ملتحمه قرینه است
 و در وسط این غشا عنبیه است و آن مقابل قرینه رفته و رنگ در همین طبقه است و الا قرینه بی رنگ و شفاف است و لون عنبیه
 از قرینه دیده میشود و در اشخاص مختلف رنگ آن مختلف میباشد در بعضی شمشاد و در بعضی کحل او در بعضی اسود و در بعضی قهوه
 و قرینه موافق رنگ عنبیه متلون میشود و در عنبیه تیره است که از راه آن صورت و اشباح بر حلیه دیده رسیده و منطبق میشوند و پیش
 پس ثقبه عنبیه رطوبتی است سفید مثل آب لیکن غلیظ القوام و شفاف که از در کتب طبیه عربیه رطوبت بیضیه گویند
 و آن پیش ثقبه عنبیه زیاده و پس آن قلیل است و بعد این رطوبت رطوبت جلیدیه است و آن رطوبتی است بسیار غلیظ مثل
 ژاله مدور و در آن ناقص است از هر دو طرف خود قدری پهن و بسیار شفاف میباشد و فی الحقیقت آن صلیب چشم
 است و بعد آن رطوبت زجاجیه است و آن هم قواما مثل سفیده بیضه یا زجاج ذایب و بسیار شفاف و کثیر المقدار و بعد
 آن یک غشای است که از اطراف عصبه محبوسه برآمده و در چشم منبسط شده و آن بسیار سخت است و ثبات یک طبقه صلبیه
 در کتب طبیه عربیه اسم همین غشا بوده باشد و رنگ آن قدری مائل به بلخی و از اندرون تا نصف مقایسه رسیده و در آن
 روشنی از خارج چشم وقت دیدن از مریات بطور خطوط شعاعی جدا شده می آید و بواسطه رطوبات و جمیع چشم منبسط میگردد
 لیکن طبقه عنکبوتیه که در کتب عربیه طبیه باسم طبقه مذکور است و آنرا بلغت گر یک های لا یمیرن یعنی غشای مشابیه
 بزجاج نامند و در آن چشم شفاف است و آن جسمی است خانه دار باریک شفاف که در آن رطوبت زجاجیه میماند
 چنانکه آب در سنج میماند لیکن بسبب لطافت و شفیف بودن آن غشای مذکور مری نمیشود بلکه وقت دیدن چنان
 معلوم میگردد که محض رطوبت است اما هرگاه رطوبت زجاجیه از آن وقت تشریح بیرون می آرند آن زمان اجزای
 آن که پیشتر بنده بودی اکنون از خالی شدن از آب مجتمع میگردد پس از اجتماع کثافت در آن پیدا شده مری میگردد و در آن
 میشود که جسم مذکور مثل ریش عنکبوت است و پس مقادیر و عنقه حرکت تعسینا و شمالا محک بسوی فوقی تحت اندکی جدا که از در کتب عربیه
 بطور حق و کارا گردانیدن مقوله است بجزکت دوریه و امراض چشم در همین اجزای آن واقع میشوند و یک عصب
 مجوف در چشم است که از طرفین بسوی نیایا و از بسیار بسوی یکین رفته است و امراض آن خارج از امراض چشم اند
 فتد کما فصل دوم در امراض میوکس میجرن چشم و جنس که آنرا بلغت گر یک کان جنین میگویند و امراض
 آن نهمه از در اقسام امراض آن که آنرا برلی به گویند و در معنی در چشم است و آنرا بلغت لائن اف ثمال نیایا معنی مرض در چشم است
 عام از یک در کدام طبقه بود یا در غشا و در هر طبقه و عشا که میشود منسوب بسوی آن میگردد مثل اینکه هرگاه در میوکس میجرن
 چشم و جنس اف ثمال میپیدا شود آنرا کان جنگل و میوکس میگویند زیرا که کان جنگل نامی است میوکس میجرن چشم جنس است
 و کان جنگل میوکس بر چند نوع منقسم میشود اول میوکس کان جنگل و پیش بسوی خالص آنرا کثافت اف ثمال میگویند
 و دوم پس کثافت اف ثمال میاسوم پیوریاث اف ثمال میاسوم است و شرفش اف ثمال میاسوم میگویند و ثمال میاسوم

فصل دوم در امراض میوکس میجرن چشم

بسم الله الرحمن الرحيم

و در این کتاب که نال چشم گران و گران نال بسیارین هفت نوع درم و میکوس میبرن چشم و چشمت یافته میشود و همین امر ارض
این غشاء استند و این فصل ششم است بر چند بیان بیان اول در ذکر نوع اول از این که میکوس است و این غشاء که نال نال
پس آن درم و میکوس میبرن چشم و چشمت که از اسباب بنحیفه پیدا میشود مثل هوای سرد یا یک غیره هرگاه در چشم افتد و آنهم بر دو قسم
اکبر است یعنی قوی و شدید و کرانیک یعنی خفیف و اعراض السبب قسم اکبر آن هم گاهی از اسباب معتدله پیدا میشود مثل ناله شفت
مگر فصل از چشم در وقت حروف و نظر کردن در امور دقیقه یا ضعیف شدن مرضی از امراض دیگر یا زاده ماندن در روشنی و گاهی
از اسباب فاعله میشود مثل سیدن برودت یا حرارت زاید یا هوای سخت یا روشنی زاید مثل اینکه کسی در شعاع و آفتاب تورا راه رود و
ناله شفته کار کند و گاهی از افتادن کدام جسم صلب در چشم مثل یک و برداشته آن و غیره و هم از افتادن کدام شیء حاد مثل میخ
سرخ و غیره در چشم این درم پیدا شود و گاهی که ام سبب ظاهر نباشد لیکن بر پیدا میشود الحامات اول مرضی چنان پیدا
که گویا چیزی در چشم آن مثل یک یا خاک افتاده و بخار در ضمن غلظت و صلابت یافته میشود و میکوس میبرن چشم سرخ میگردد و از این
این سرخی ظاهر میشود که حرمت از جانب چشمت شروع شد بسوی قریه بلند میشود و چنان حرمت چشمت زاید میباشد و قریه قریه
و هم این سرخی مثل شبکه سرخ میباشد یعنی عروق سرخ میباشد از مثلی شدن غده یا بخون و از این آنها سفیدی ملتحمه دیده میشود
لیکن این شبکه سرخ بسبب مثلی شدن عروق میکوس میبرن چشم و چشمت از غلظت ظاهر میشود و کدام عروق تازه اینجا پیدا میشوند و چنانکه
در سبیل پیدا می شود و بعد چند مدت صورت شبکه زائل شده سرخی محض باقی ماند و این حرمت بسیار شدید میباشد و از حرکت
کردن چشم متحرک میشود و از این ثابت میشود که سرخی در میکوس میبرن است و در ملتحمه چه اگر ملتحمه بودی سرخی متحرک نیست و چشم خنجر
ملتحمه قلیل رنگ گلابی میباشد و در آن غلظت و مستقیمه سرخ رنگ از قریه دیده میشود و هم از قریه شروع میشود و از آنجا
ملتحمه میرسد قریه چشمت سرخی ملتحمه زاید میباشد بلکه هر قدر که از قریه دور میشود کم میگردد و هم درین مرضی در چشم گرمی و درد
مخصوص میشود و آنکه گرم جاری گردد و چون که مریض از دیدن روشنی متناذی میگردد و لذت اکثر چشم را نبندی و از خصوصیات
در روشنی و این حالت تا چند ساعت ماند و بعد آن مص و چشم پیدا میشود و در گوشه چشم جمع میگردد و در وقت شب موئی آن
بسبب آن چشمت میگردد و گاهی درین قسم درم آب از خون زاید میسرزد و از آن درین غشاء و هم چشم پیدا میشود و چنانکه سبب
شدن درم چنان این غشاء قدری بالای قریه زاید میسرزد و می آید از این جهت مقدار قریه در دیدن صغیر پیدا می شود و هم اکثر درین
قسم درم در چشم متناهی میگردد و گاهی که بیشتر مستور میشود و بعد آن در چشم و گاهی آن نال بسیار پیدا میگردد و انجام این قسم
است که اگر غلظت کوه شود ممکن است که درم ملتحمه و قریه درم غشای سیاه پیدا شده از آن چشم خراب شود و بصارت باطل
یا مرض از حدت خود در جمع بسوی ازمان رنفت نماید و سوم آنکه از علاج یا بدون علاج خود بخود زایل شده و صحت حاصل شود
الحال اول سبب مرضی در یافته بسوی دفع آن مشغول شوند مثلاً اگر از افتادن چیزی در چشم باشد چشمت را مستقیم ساخته
چشم باز آن خالی و صاف سازند و بعد صاف کردن چشم و دست گرین شبیهانی یا رنگ سفاس در یک یک در شب آب ساده جلاصا

با یکدیگر حکم کرده از آن بعد دو دو پاسته سه ساعت چشم را بشویند و هم چند قطرات آن چشم اندازند و در میان استعمال وای نکند چشم را
از آب سرد و هم شسته باشند تا از رطوبت و غیره کثافات چشم صاف ماند و اینها درین قسم گاهی از انداختن سلویشن تا یکسور یا درین وقت
که یک دو گریز از آن در یک و نسل به قطره حکم کرده یک دو قطره آن در چشم اندازند نهایت نفع حاصل میشود لیکن وقت آن نیست که در
زیاده باشند و الا پارچه در کار و دوشن که آن لایق نباشد و یا ایستادگی را بیست تر کرده چشم گذاشتن و بستن همیشه آنرا از آن بزد
انضماله است و مردم روغن را وقت شب ضرر برکناره های جنین نالیله باشند تا موهای پاک با هم نه سپید و هم وقت شب بهتر است
که رسوت و شنبلیلی و افیون خالص را با آب سائیده برود چشم ضایده کرده باشند که از آن درود و مردم نفع کثیر حاصل میشود و در
پیش چشم که مردم چیر سبز رنگ مثل چشم پاکه قد سبز بزرگ گیل بر سر پیشانی بسته چنان آفریند که در تحت آن چشم از رسیدن اشوه آفتاب
محفوظ ماند اگر حرارت مزاج جمعی هم همراه این مردم بوده باشد سهل از اوید که از قسم چهارم که پیش از سلفاسن سالیله پودر و غیره
و اگر روزیاده بود روزی که چشم را بر صندلین نهند و بعد زوال مرض حصول صحت تدبیر تقویت بدن از نوشانیدن نفوس میوه
یا شکر بارک غیره او نیز مقوی شود و صحت نماید اما هرگاه این مرض که انیک بود و آن گاهی بعد قسم اکیر است آن میشود و گاهی بخود است
میباشد وین کسانی که ضعیف بدن و القوه بودند یا از نظر زیاده شقت میکنند مثل علماء و محرران و خیاطان و ساعت سازان و کاه
و غیره و صناعان عارض میشود و علامات قدری سرخی و از غایت قلیل چشم میماند و در بعضی وقتی را قدری مکرر و بسیار و باونی بسیار
در چشم چار انگ می آید و مردمی که چشم قدری کبیر و سرخ میباشد و قدری رطوبت هم در چشم پیدا میشود و از شقت نظر چشم آن
بر روی مانده میگردد و در سرخی در آن پیدا میشود و علاج اول دفع کردن سبب کوشند چشم را آرام رسانند و اگر در بعضی ضعیف باشد
تقویت آن کوشند و باقی آنچه ادویه که در علاج چشم جدید و اکوشت آن نوشته اند آنها را حسب مناسب باستمال آورند
و دالیه است سپهرن او نیمینست یعنی مردم سیاه که در درنگ بزرگ پوست لمبوی کاغذی میباشد بکناره پاک نالیله و بر باج
آلوده بر صندلین چسبانند و درین قسم مردم بسیار مفیدست و اگر درین قسم کس که شکر لکیمی را از قلم موین طلا سازند تا آب پیرا
گردانافش شود و هرگاه این قسم از کدام علاج زائل نگردد و درین وقت اگر غضب یا اشتیاق یا خسته چینی یقینی گران بود از شال میا
یافته خواهد شد و درین وقت آنچه در علاج آن نوشته خواهد شد آنرا باستعمال آرنه قتل آن که در بیان دوم و در کتب نوع دوم
در آفات نوع دوم از مردمی و مردم کس که چشم سپید است پس چنانچه شال میا بود آن نیست که بر میوه کس سپید چشم قریب محل
اتصال ملتحمه یا قرنیه دانه های خرد پیدا میشوند گاهی یک شیره و گاهی زیاده تا چهار شیره که در مقدار قریب دانه خرد و در رنگ
سفید مائل بزرزی و بر دور آن حلقه سرخ بود و باقی دیگر اجزای میوه کس سپهرن از مردم و ثور صمان و خالی میباشد
الاستیپ سبب آن کم ظاهر میشود لیکن بحسب تجربه دیده شده که اکثر سبب امراض ضعیف شده باشد و درین مرض طلا
میشود و علامات مرین بیان میکنند که در چشم چیزی میخورد چون چشم را می بینند این ثور یافته میشوند و علامات هرگاه
ضعیف باشد ادویه مقویه مثل کسین و بارک نوشانند و غذای مقویه بخورند و به شکر مکوره بر روز قدری کمیول از قلم موین کباب

بیان دوم در دفع اول

بیان سوم در ذکر نوع سوم

بر آن نهاده باشند بخوبی بر چشم نهاده و اما گفته اند که این مرض بعد زوال از عود میکند لیکن مجربین میگویند که هرگاه از ادویه دیگر و علاج
 کتار آن نال یا نوشته شده حکمت حاصل شود و مرض ممکن است لیکن هرگاه از کبول مرض نال شود پس عود نمیکند وقت کتار
 بیان سوم در ذکر نوع سوم در اما نوع ثالث از ورم میگویند چشم چشیم و جفن پس پور یونث آن نال است آن نام
 ردی است که در آن رص و ریم کثیر از چشم خارج میشود و هم این مرض از یکی به دیگری استعدی میکند و در آن جای که حادث میشود
 و در آن خاص کثیره عام میگردد و از آن جهت آن نال میاهم میگویند زیرا که سکنه ملک است یعنی سکنه ملک صرا این مرض زیاد
 عارض میشود السبب اکثر سبب آن قدرت در کلبان مکان و هوایا شده و هم در جائیکه اجتماع مردم زیاد و مانند مثل خانه بنگ
 که در آن اجتماع زیاد باشند یا مثل مدارس محاسن و در آنجا اجتماع مردم زیاد و هم کسانی که لباس قدر کثری پوشند مثل خدمتکاران
 خصوصاً پیشانی از حشرات سیما مریات اطفال از مس شدن جاسه قدر الشیان چشم اطفال این مرض پیدا میشود و همچنین
 هرگاه گس از چشم رص بر خواسته چشم صحیح طفل نشین از آن هم این مرض پیدا و عام میشود و کج چونکه اجزای ریم در رص
 در هوا همیشه از چشم جدا شده بیثوث میشوند از این جهت هم ریم مذکور از مواد چشم صحیح رسیده این مرض پیدا میکند اما علت
 آنچه در کتار آن نال یا نوشته شده اند همه موجود میباشد لیکن چنانچه اینها حاضر و برون اول اینکه تراید و این مرض بزودی میشود
 دوم آنکه اعراض علامات درین نوع شدید قوی میباشد سوم آنکه رص ریم اینجا زیاد پیدا میشود چهارم آنکه اگر علاج این من
 باوصف قوی و شد بدو بدن آن نکرده شود عود اینست که این مرض و ورم در قریه رود و از آن چشم خراب گشته بصارت طلب
 گردد و هم آنکه در بین مرض حرارت باطنی و جمی اکثر میباشد اما علاج هرگاه خفیف باشد درین وقت آنچه در علاج کتار آن نال یا
 نوشته شده کافی میباشد لیکن تعجیل علاج ضرورت تام رص قوی و مستحکم نشود اما هرگاه قوی باشد مثل اینکه ورم چندان زیاد
 بود که از آن قریه صغیر دیده شود درین وقت بهتر است که جفن را منقلب ساخته از سر نشتر بر میگویند چشیم و جفن نه ریه
 کشیدن خطوط زخمها پیدا کرده و نه سبب آن قدری خون خارج شود و بعد آن از آب گرم چشم را بشویند تا سبب آن
 خون بسبب آن از زخمهای مذکوره جاری کرده و چشم از رص ریم پاک شود و اگر سبب موجود بود در کتار این تدبیر میسر شود
 زویر موق اکثر چنانچه با بر صد غین تعلیق سازند و بعد نباشد خون جفن را منقلب ساخته اصل کاشک نقره بگویند و چشیم
 جفن بمال عجلت و بنگی نهند و بعد آن آب سرد چشم انداخته تا اویت و سوزش و در اطراف شود و اگر جفت این تدبیر هم در کتار
 نباشد ناظر سوراخه اگرین تا بست گرین در یکا و نال با مقلط حاکره از قلم موئین بر میگویند چشیم اعلی و اسفل خوب
 طلا ساخته و بعد هر یک دقیقه آب سرد چشم انداخته بشویند که ازین تدبیر اکثر مرض در روز اول تدبیر و با خطاط
 می آرد و نیز این بر طرط میشود و بلا دوا یا محض محلول آب پر و چشم مناد ساخته باشند چشم را از عصا به بزند لیکن
 بعد دو دو ساعت عصا به را کشاده از آب سرد شسته باشند تا از رص ریم صاف شود و ریم اندرون چشم مجتمع نگردد
 و بعد هر نصفه چشم رنگ سفاس محلول آب یا شب یانی محلول آب یا پلینای ایشش محلول آب که هر یک ازین ادویه جدا جدا

در کتار آن نال یا نوشته شده

یک و دیگرین در یک و نفس آب حاکم و چشم انداخته باشند پس اگر بعد از این تا بیست و دوم و دم موجود باشد بر سر صبح اول چشمش
چشمش سولوشن قوی تا بیست و دوم سولوشن خفیفه لوز آن مثل آنیکه از دو گریه تا چهار گریه زن در یک و نفس آب حاکم و یک قطره
یکبار در چشم انداخته و بعد از آن عصا بر چشم بندند و بعد هر دو ساعت کشایند چشم را بشویند از سولوشن های مذکور که دایم سولوشن
بر بار چشم انداخته باشند تا بیست و دوم تا که دم بالکلیه بر طرف شود تا به گاه ضربان هم در چشم باشد در این وقت شستن چشم را بیکیه
بر برت سر کرده باشند بهتر است مریض آرام دارند و وقت شب درین نوع و دم بالفور چشم بر یا موم روغن بر کنایه های پاک طلا
کرو باشند تا جفان با هم نه چسبند از آن جریان یکم بندند و اگر هوارش کمی بود مسهل دهند و غذای لطیف چنانکه بچه یون می
هم این مریض را خورند باین سنجاق ای مرض علاج سازند لیکن سی تادمت دراز قدری مرض باقی میماند بسبب چشمش
چون می بیت گران بولاف ثال میایافته میشود درین وقت آنچه در علاج آن نوشته نواید شد به تعال رند قسمی ازین مرض طمان
نومو نو عارض میشود خواه در روز اول لادت یا بعد آن تا روز پنجم آنرا بلغت گمیک ثال میانی آن آئوم معنی چشم نو نو
گویند و که درین قسم دم در هر چشم مساوی اول در یک چشم بعد بیست چهار ساعت در چشم دیگر پیدا میشود السبب نه صاف شدن
چشم از لول بات فخره وقت لادت یا رسیدن شش زاید چشم یا رسیدن ده نفسیه بعد لادت در چشم طفل از بی احتیاطی مریات میباش
اعلامات هرگاه مریض قبل بود علامات که در آن ثال میا موجود میباشند تا که قوی بود درین وقت مرفق علامات پیش ازین
ان ثال میا علامات قوی ظاهر میشود لعلک چشم را از آب گرم یا از شیر مادر خوب بشویند و صاف سازند لیکن اگر از شیر مادر نشویند
باید که مادر طفل را در کنایه و که فقه چشم را و اگر از جانب حق کبر از سر پستان شیر در آن کبر اندازد و صاف سازد و درین ضمن نباید
و هشتمیاری درین مریض است که جفان با هم نه چسبند و چشم طفل مجتمع نگردد و الا آفات کشید از آن پیدا میشود و تا سولوشن در
در یک و نفس آب قطره حاکم از آن یک قطره روزانه یک بار در چشم طفل انداخته بعد از آن آب نیم گرم چشم بچشم از نیم و در هر صفا
کرو باشند و گریه باین چهار دم در کفر و لعلک را نوع رابع از دم که شمر و آن ثال میا است آن نام رسیده است
در بدن مستعدین خنایر پیدا میشود و از خاصه این قسم است که هر چند دم و سرخی کم باشد لیکن از دیدن شش مریض یاده خالیف
میباشد السبب اصل سبب سقاده و خنایری است اما سباب معینه که در دم اول مذکور شدند و از این مستعدین خنایر
بجاء مرض میماند هرگاه درین طفولیت این قسم عارض شود بعد بلوغ زایل میگردد و علامات که در سرخی چشم کم میباشد لیکن
خوف مریض از دیدن روشنی زیاد بود و چون چشم را کشاومی بیند سبب خوف از صفا چنان که مریض ظاهر میگردد یافته میشود
یعنی دم و سرخی زیاد در چشم دیده نمیشود و ایضا از خاصه این قسم است که در آن در وادیت چشم در اول نماز زیاد میباشد
و در آخر نماز قریشام کم میشود بخلاف دیگر قسم که در آنما افیت در و از آخر روز زیاد میشود و درین قسم رسد اکثر کنایه
قرینه دم و زخم های صغیر پیدا میشوند و در این وقت در زیاد در چشم میگذرد و چون این حالت پیدا میشود طفل بر این نهایت میباشد
که در کنار پیروی خود را از جانب شش گردانید و چشم را بر و روقت بند کرد و پشت و ستای نمود از چشمان گشته میماند

در بیان تمام فاضل باطلال از او و عارض میشود و چشمش

در بیان تمام فاضل باطلال از او و عارض میشود و چشمش

در بیان تمام فاضل باطلال از او و عارض میشود و چشمش

کرده خواهد شد ان شاء الله تعالی باطل آن غشای است که در مرض کر و پ اندرون حلق و قصبه ریه پیدا میشود و چنانکه آنجا برکت
 حلق و غیره میگوید و اینجا برکت چشم پیشین و از همان زیر آن در حلق و قصبه حادث میگردد و علامات اول شکل تارکات است
 که نوع اول است باور و در سر چشم شروع میشود و بسبب آن در آخر میوکس میبرد چشم و چون بسیار غلیظ میگردد و یک فرغ نیست
 که در تارکات مثال میاز زیاده در عین آب از خون ورم زیاده میشود و درین وقت از زیاده ریختن فاسلین از خون میوکس میبرد چشم
 زیاده غلیظ میشود و همین سبب اینجا سخی از قسم اول که میباشد زیرا که از غلظت آن فاسلین خون از عروق میوکس میبرد کم می آید و
 میوکس میبرد چشم درین نوع بعد استحکام مرعش سفید باطل برزدی و شک و استوی میباشد و چون مرعش تر از دیگر در دایره
 مایه فاسلین بالای میوکس میبرد ریزد از آن غشای جدید بالای میوکس میبرد چشم هم پیدا میشود که آنرا از غلظت آن جدا کرد
 و چون مرعش این جدرسد و در و سوزش و چشم پیدا گشته قدری آب در چشم پیدا شد جاری میگردد و همراه آن اجزای غشای میوکس
 هم خارج میشوند و در آخر قدری رسیم هم می آید پس از خارج شدن اینها در چشم کم میشود و انجام این من است که از علاج چشم
 لیکن اکثر درین نوع قرص یا قرص زرد یا زرد و خیم دریم در آن می افتد و بسبب آن جگر و اعین پیدا شد چشم شراب میگردد و اگر صحت هم
 درین نوع شود بعد آن چمن منیر شده بسوی باطن باطن هرقلب میگردد و علامت کجیل ایا فایون آینه که در غلظت تاجوش
 و من پیدا شده آب از دهن زیاده جاری گردد و در در چشم اردی مسکنه و جع مثل اب و ناه و جنض ضها و کند و چمن استقلب
 ساخته اصل کاستک نقره بر میوکس میبرد چمن اعلی و زیرین نهاده آب سرد و چشم ریزد و بشویند و چون من شود سلسون ظاهر شود
 یا سلسون تک یا سلسون شب سانی که همه قلیل لوزن بودند و چشم اندازند و از جای که مرض شروع شده باشد مرض اجمالی می
 که بواسطه صاف بود و نقل کنند و اعتدیه و ادویه قویه خوانند و گفت که اینها من چشم و در ذکر نوع ساق و بطنک
 انقض ساق و در آن گران از غلظت میباشد و آن انقضی است که در آن در میوکس میبرد چمن اعلی و زیرین بخور پیدا میشوند و قوت
 حرکت چمن از اصل کاستک چشم اذیت پیدا شده چنان معلوم میگردد که گویا در چشم یک افتاده و از آن اشک و مرص پیدا شده از
 چشم جاری میماند و بسبب این اذیت در قرص هم ورم حادث شده بالای آن سفیدی و رنگهای سبب مستطیلی از خون و پیشین
 که این را در کتب عربیه طبعه سبل و لغت لائن پیشین لفتح بای موحده فارسی و سکون یای شناه تخانی و فتح نون و سکون سین
 دهانه یعنی پارچه منق میگویند و مراد از آن غشای جدید است که منتهج از عروق بود و السبب اکثر از قسم ثالث رمد و کاسته
 از اقسام دیگر آنهم هرگاه مرص شوند این مرض پیدا میشود و آن بر دو قسم است اصلی و غیر اصلی اصلی آنست که در آن غده های
 پاپیلاسی یا زیر چمن که مشابیه بجله شدی اند متورم شده ظاهر و بلند گردند و همراه آن زیر میوکس میبرد چمن هم ورم میباشد که از آن
 مواد غشای خانه در میریزد و بسبب آن غشای مذکور هم متورم شده چمن غلیظ میگردد و در آن معلوم میشود که از غلظت
 این مواد پاپیلاسی یا ر بلند شده و غیر اصلی آنست که در آن در پاپیلاسی یا ر غشای خانه ورم نباشد بلکه زیر چمن بر میوکس میبرد
 آن دانه های خرد سفید رنگ سخت مثل ساگودان یا میغه غده دیده میشوند و این قسم از رمد پیدا نمی شود بلکه بسبب فاسلین

بیان چشم و ذکر نوع ساق و بطنک و انکسالات

پیدا میشود درین وقت گاهی در میان قرنیه غبیه چشم میرود و در محل طوبیت بعضیه میماند و گاهی از آن در قرنیه نهمهای کوچک بر صورت نقاط خطر و حادث میشود این قتی معلوم میشود که مریض در روشی چشم خود را کشاده مقله ابسوی همین بسیار ترکند پس درین وقت جای که نهم است مثل نگینه خرد الماس میدرخشد فرق فیما بین هر دو آن میباشد نگینه الماس ترفع میباشد و نهم غایب میشود گاهی یک نهم عظیمه قرنیه پیدا میشود گاهی یک و نهم کوچک بر کنارهای قرنیه یافته میشود چنانکه وقت پیدا شدن این صم از استعداد خناری این نهم با حادث میشود باقی قرنیه صاف میباشد با آنچه از استعداد استک خاندانی حادث میشود پس این نهم سفید خجسته غلیظ بود یا رقیق جا بجا بر تمام قرنیه یافته میشود اعلاج اول سبب مرضی التخصص کرد و دفع آن کوشند مثلاً اگر از رید پیدا شد باشد از قسم آن که باشد علاجش نمایند با آنچه گفته شد که از آن این مرض خود دفع میشود اما هرگاه حرارت جمعی باشد پس مسهل بدهند از ادویه مسهل که از قسم که بار بون مثل سنگینیا سلفاش غیره و اگر از دیدن شوی در زیاده شد باشد هم مسهل نارطریه شک قدری شریک از نچون مرض فرس گردد و ادویه تقویت کنند باریک منزال است که ارمی از قسم مرکبات آهین حسب مناسب نبوشان مرض را در خانه تاریک اندازند تا از اذیت اضواء متنازی گردد و اگر ضرورت فتن و ضوای شمس یا در روش داعی شود که از غیر بزرگ سلیه دار مثل ساینان پیش چشم انداخته از مکان بیرون آرند مسکنات جمع مثل بلادونا یا حضض محلول باب بر دو چشم ضام سازند و درین صم تاثیر سلور را مادم که مرض بر صحت خود بود و زنها در چشم نه اندازند بلکه از روی محلول باب در چشم انداختن در این وقت یاده نافع یافته اند چشم از عصبه رقیق نازک بر بندند لیکن چندان در بستن احتیاط فرم است که بعد تغییر فرسید بلکه حصول آرام چشم بر بندند هرگاه مرض مزمن کرانیک گردد و بر صغین یا پس گوش پاره از کنتارون یعنی دوی فرایح نهند و بعد پیدا شدن آن بایز قطع کرد و بر محل لبه مرهم سیاه باند و بر پارچه کرده نهند از آن نفع کثیر حاصل میشود خصوصاً وقتیکه دم از تاثیر استعداد شک خاندانی بود و درین وقت که از استعداد استک باشد از ادویه تقویت چشم همراه فحوق عشب و لک سر پیغمبری یا درین صم استعمال تقویات دوا و غذا و در این حالت نافع است هرگاه از ماده خناری بود در این وقت آنچه در علاج بهتر است آن تال سیاه نوشته شد نافع میشود و از تبدیل هوا خصوصاً از شستن بیمار در هوای بخار و خوردن آب ان لظیه که در آن شیر و زرد مرغ مرغ زیاد باشند نفع زیاد حاصل میشود گفت که گریانی و موم در اول قرنیه و از ابغث انگلش و نس معین و من و پیچیده و شفت کانی همین نفع بین مهاد سکون بای موحده فارسی اول کسر بای موحده فارسی ثانی و ضم بای مثنای تخانی و سکون و او معنی و ریکه در آن در آخریم پیدا شود و میگویند با بمل گاهی در تمام قرنیه گاهی در جای خاص از آن مل پیدا میشود و دیگر مواضع از آن از ریم خالی میباشد و گاهی ریم در جبهت زیرین آن می افتد و سفیدی آن مثل سفیدی سنگ سیلانی میباشد لهذا از ابغث انگلش و نس معنی سنگ سیلانی نامند مواضع دیگر آن خالی از ریم میباشد درین وقت گاهی از جبهت خلف قرنیه کافه در طوبیت بعضیه دیده میرود و جمع میگردد پس در این وقت و ابغث گریک به پاره و بیان یعنی سه که پس قرنیه در جانب خلف جمع گردد و میماند اسید گاهی بسبب ضربه نهم و در وقت پیدا میشود و گاهی بعد کشادن چشم از نشستن مرض پیدا میشود و این کشر و قتی بود که مریض از قبل کشادن چشم مریض ضعیف بود و گاهی

بعد از مدتی که بوی بعد از زخم قرنیه خصوصاً اگر گاه مریض از قبل حادث دوم مریض ضعیف شده باشد پدید آید اعلی‌امات
چون کل در قرنیه شود پس جایگزین می‌گردد و بر قرنیه سفیدی پدید می‌آید و مثل ضباب یا موریایم این که در وقت ریاض هر روز غلیظ شود
میگردد و زیرا که اول نایسین در دل میریزد بعد از آن هم پدید می‌آید و اگر گاه مریض بعد از آن خود رسد سفیدی مذکور را بل بر روی
میگردد و هرگاه هم زیاد بود این سفیدی بر تمام قرنیه عام یافته میشود چون قلیل باشد در بعضی از مواضع قرنیه یافته میشود و بعضاً در چشم
در دو گوش محسوس میشود و در گوش میمین چشم چنان در تخم نمک جمع میگردد و مریض از روشنی ستادی شدت از آن خائف ماند و شکست
چشمانش جاری میشود تا انجام آن نیست که گاهی پس از قرنیه نرم شده بسوی خارج می‌گردد و همراه یکم خود جاری میشود و از آن
چشم فرو می‌فتد و چون در جای خاص از قرنیه هم پدید می‌آید پس گاهی بسوی بالا هرگز میگردد و در این وقت از آن صحت میشود اما
سفیدی بر محل زخم پدید می‌آید و بهتر آن انجام این است که این هم جذب شود و کم نشاندن نشانه و این حالت گاهی از علاج پیدا
میشود و اصلاح اول ازیت و در چشم دفع کنند این امر از تکیه طب که از آب مطبوخ پوست شخاش چشم کشیده میشود حاصل میگردد و
همچنین چون بلاؤ و نار آب که هم حکم دارد و پاره بان تر که بعد یک ساعت تکیه چشم سازند سفیدی میشود و در میان آن مانده که از
تکیه طری می‌باشد پاره از آب که در آن بلاؤ و نار محلول بود تر که در چشم نهادن نافع است و این که بلاؤ و نار آب حکم دارد و در چشم نهادن
سازند نوع دیگر ضایع و منقضی بند می‌آید و در چشم بسیار سفید است و در پیا محلول آب چشم اندازند و فایده مدور بالای
چشم نهاده بماند و عصاره بر بند و برین منوال روزانه علاج کرده باشد و اگر آن مانند یکم جذب میشود یا نه اگر جذب نشود
خود المراد و الا بر صدفین پس از گذشتاروس درست ساخته نهند و هر سه سیاه مزه بلاؤ و نار بالمناصفه بر دو چشم تابالای ابرو
خوب اندازند پس اگر از این هم یکم جذب نشود و گاه انفعال قرنیه پیدا گردد در این وقت باید که دستکار از نشتر باریک آن هم بکشد
و هر سه بر آن در و بعد از آن باز بلاؤ و نار بر دو چشم ضا د سازند تا تکیه غلیظه گردد و عینیه باقرنیه ملتمس نشود و نه چسبند و در چشم
داخل نشود و هرگاه چشم در دو عدد زیاد باشد که از آن قرنیه خواهد که بسبب غمز و دافعت هم باطن خود بیرون آید در این وقت
از نشتر زدن در آن نفع کثیر حاصل گردد زیرا که از آن طوبت بعضی خارج میشود و بسبب آن چشم خالی شد و لین میگردد و ازیت نفع
میشود و گاهی این عمل نشتر زنی در چشم بعد از مدتی و درین مرض کرده میشود و آنرا بلغت لاسن پارسن چشم نامند یعنی پیک کردن
سوراخ جدید این مریض را از گذشتن فصد غیر مستغرات ضعیف سازند بلکه آرام زیاده رسانند و شب فیون خوراند و اغذیه
مقوی مثل شیراده گاو و زرد که بهیضه مرغ و کرم جی و روغن جگرهای و ادویه مقوی مثل کنین باریک مرکبات آن نوشانند و بیایم سوم
در زخم قرنیه که از آنکه کثرت کار دنیا بلغت لاسن می‌نامند و زخم در قرنیه خصوصاً در حلقه حادث میشود گاهی بر سطح بالای آن بود گاهی
غایر باشد و گاهی مثل نقاط خرد و اکثر موضع آن میباشد و گاهی زخم کبیر و جای خاص آن پدید می‌آید و از آن عینیه می‌آید و هر سه صرف
درین وقت نام کرده میشود و گاهی از جانب خلف باقرنیه عینیه متصل گردد و از آن قرنیه منقرضه ازیت پیدا گردد و تکیه عینیه کشیده میشود
السبب گاهی از زرد شدی چنانکه از قسم ثالث آن سوم پیوریورنت پدید می‌آید و گاهی بعد از زخم قرنیه یا دل آن حادث میشود

چنانکه مذکور شد گاهی خود چشم در قرصه بیواسطه منقض میگردد مثل سبقت دم و غیره پیدا میشود و این هم اکثر کمالات از امراض سابقه
منه که قوت ضعیف باشد خصوصاً مستعدین خناری یا ادواج عاقل عارض میشود علل آن همیشه در چشم و در ادویت
خلیجین رنگ مثل حالت و سوم بکنه محسوس میشود و مرض از دیدن روشنی خالیف میباشد شکایت چشمش جاری بودند
و در جایگزین چشم بود آنجا قدری که در وقت نشاندن خانی دیده میشود و باقی قرصه صاف میباشد اما جایگزین بلا درم چشم ضعیف پیدا
میشود و جایگزین هم سفیدی و کدرت یافته نمی شود لیکن هرگاه چشم منقض را بدینند آن منقض را حرکت بخان معلوم میشود کسی از
رفتار چشم بعضی اجزای قرصه قطع کرده و در وقت ساخته است که از آن مثل نمبر بر خفته بر قرصه دیده میشود و همراه آن اکثر در
معمول میگویند چشم قدری سرخی میباشد چون بسوی چشمش یا او بیند سرخی مذکور زیاد قوی میگردد و انجام آن چهار انداز اول
اینکه ممکن است که از علاج بهمه جوه رایل شد و صحت شود خصوصاً و تحقیق که در طبقه بالایی قرصه باشد غایب بود این انجام ظاهر
میشود و دوم آنکه آنچه از درم عظیمه قرصه یا از درم آن پیدا شود یا زیاد غایب باشد از هر سبب که بود در آن بعد از علاج و صحت اکثر سبب
و بیاض بر محل چشم باقی میماند سوم آنکه بعد از علاج حصول صحت آن چشمش که هم غشای است که از عروق سرخ ششخ شکر
قرصه پیدا میشود حادث گردد و آنرا سبب بفری گویند و درین انجام در جرم و ساخت قرصه نفاذ نقص پیدا میشود و آن این است که
صفای شفافیت آن ابل میشود چهارم آنکه از درم قرصه عین بیرون میآید و سرخ پیدا شود که آنرا بلغت گویند و آنرا از این معنی
بیرون آمدن عین باشد و علاج هرگاه اکنون قوی بود و یا آنچه در تبدیلی خود میباشد در این وقت آنچه در علاج و درم قرصه نوشته
شد و بعد از آن چشم را آرام رسانند مسکنات جمع بر آن نهند و عصاره چشم بند تا آرام چشم بند آنچه او یکله ادویت میرسانند مثل سنگ
نار سولو یا سولوشن رنگ سفاس یا کچله آنچه او در علاج مسهل میشود آنرا را انجام از هزار درست حال نیارند و چشم نه اندازند که در آن
انجا ضرر پیدا میشود پس بهتر ازین تدبیر صحت حاصل میشود لیکن هرگاه چشم قرصه منقرض گردد و بهیچ تدبیر صحت حاصل نشود در این وقت
مضایقه نیست که نایب سلور از ده گریز تابست گریز و یک آن آب قطره حله که از قلم موئین فقط بر قرصه طلاسانند و بآن
که درم چون شیرین مثل خون کج قدری در چشم انداخته بعد چشم بند سازند که ازین بر مرست اثر التهام در زخم مذکور پیدا شود و
میگردانند اما هرگاه چشمه زخم قرصه و با شر درین وقت اصل کاشاک عین نهند تا طبقه مذکور بسبب آن جمع شده اندرون و و اگر
درین وقت بعد نهادن نایب سلور و عین و در پیای محلول آب هم در چشم اندازند از آن نفوذ کینه حاصل میشود چه از آن نفوذ عین وسیع
میشود بسبب آن عین به خارج خود را از نایب سلور و سبب و درین وقت و باقی آنچه برای ایجاد صحت تند است غایب بود
معمولاً در این روش در انداختن آن که در میان چهارم در بیاض قرصه و آن بر قرصه است یکی آنکه سفیدی قلیل باشد
و آنرا بلغت ازین نمبر که گویند و هم که سفیدی بالایی قرصه خفیف و کینه باشد آنرا بلغت گویند و آنرا نامند و هم اول گاهی تمام
قرصه بود و گاهی در جای کوچکی از آن یافته میشود و این سفیدی در سطح بالایی قرصه که از سطح رقیق بالایی میگویند میگویند چشم
بر آن آمده یافته میشود و سبب گاهی بعد از چشم میگویند که گاهی بعد از چشم قرصه باقی میماند و پیش آنست که گاهی در درم میگویند

اول
قرصه است
دوازدهم
از این که
نظر است
اصلاح
چرا که
است
قرصه را
ازین مسکن
با این
چشم
نظر است
سنگ است
درم مسکن
سبب چشم
چشم است
نفسه
در چشم
این روش
نفسه
نفسه

نفسه

سپهرن چشم یا زوم قرنیه ماده فایبرن در سطح بالای میوکس سیمین ریخته بطو غشای قیق جدید میشود یا اگر زخم خفیف اینچنان
و برای التیام آن فایبرن ریخته بود پس آن بعد حصول صحت زخم اینجا بطو غشای قیق گشته باقی میماند و میشود لعلکامات بالای
قرنیه قدری که در وقت مثل خان یا ضباب محسوس میشود و بصورت کدر دیده میشود و بصارت صاف نمیشد لعلکامات اول
غور کنند که هرگاه که کم ازیت در چشم نباشد آن مان بجا شش پروازند و الا اول ازیت هر گونه چشم را بر طرف سازند زیرا که علاج آن
منحصراً درین است که قدری ازیت در چشم پیدا کنند و از آن وقت مجاری صفا بشعرو لطف که در قرنیه اندر فتوح شد زیاد کار خواهد نمود
و این ماده را اینجا میسوزانند از این ماده جذب میگردد و برای این کار ویکسیر مستعمل میشود اول کیلویل آنرا بچند قطره اینجا
با استعمال می آرند اول اینکه قدری از آن بر کف دست نهد و دست را قریب چشم برده بذریعۀ تنفس بخ بخ کردن در چشم رسانند
و دوم آنکه آنرا در آبجو پخته بذریعۀ تنفیخ بر محل سفیدی رسانند و سوم آنکه بذریعۀ قلم مو کین کیلویل بعد از شستن چشم باقی بر محل
سفیدی رسانند و چند آن این دو را با تالال زند که صحت شود ولیکن اگر از استعمال آن ازیت پیدا شود چنانچه در آنرا ترک کرد
باز با استعمال آنند تا که دم از ازیت پیدا نشود و همچنین آنکه ساینده آفتانک باشد یا نی بریان یا سلفیت آف سودا یا نبات سفید
سفوفات مثل سفوف کیلویل استعمال می آرند ایضاً و الا و بطو سلسون صفت برای کار و آفتانک هر کسوی یکی در شست و نش آب مقطر
حکمر و یک قطره از آن صبح و شام در چشم اندازند تا حصول صحت ایضاً و الا ساینده آفتانک یک و گرین در یک و نش آب مقطر
حکمر و صبح و شام دو دو قطره از آن در چشم نیزند ایضاً و الا کلوراید آن رنگ یک گرین در یک و نش آب مقطر حکمر و یک قطره از آن
در چشم اندازند ایضاً و الا روغن تارپین یک گرم باروغن کنجد که هفت گرم باشد خوب حکمر و دو سه قطره از آن در چشم اندازند پس اگر
ازین ازیت پیدا شود مقدار روغن تارپین از یک گرم هم کم کنند ایضاً و الا ایتراید یا سیسم گرین و یک و نش آب حکمر و دو سه
قطره از آن صبح و شام در چشم اندازند و در این مرض از نوشا شنب دن ایتراید یا سیسم فایده جلیله حاصل میشود خواه در چشم هم در آن
اندازند یا دوی که نوشته شد در زیر فنگ که آنرا ششم و کم که کوکوب است آن سستیک شیر است که بعد صحیح شدن زخم کبیر فایبر قرنیه بهر سبب
که پدید آید باشد حادث میشود و پیش ازین است که هرگاه ماده فایبرن زیاد برای صحت زخم کبیر قرنیه در جرم آن میریزند پس
بعد صحت زخم مذکور بطو خشک میشد ماده مذکور غشای غلیظه گشته اینجا باقی میماند آنچه بالای جراحت باقی میماند یا دیگر باقی
ماند ازین زیاد در جری دیده میشود و اصل سبب در این است که اینجا در قرنیه نقصان پیدا شد از برای صلی آن این میشود
و بجای آن این غشای جدید پیدا میشود با جملۀ آنهم گاهی بر تمام قرنیه گاهی بر اکثر ازای قرنیه یافته میشود و این صورت در جبهه
زیاده یافته شود و گاهی در موضع که چاک تر از آن یافته میشود لیکن هرگاه بمقابل ثقیفه غلیظه افتد شود و مانع ابصار میگردد اما گاهی
مرغش در این وقت باین نحو چیزی می بیند که سر خود را بر زیر آورده و مقادیر چشم ابسوی بالا باند کرده قدری قدری می بیند
چرا زین نیست هرگاه ثقیفه غلیظه بجای میرسد که آنجا بیاض قرنیه نباشد البته چیزی دیده میشود و گاهی در حالت زخم قرنیه غلیظه اندازند
زخم قرنیه می آید و از آن مورج پیدا میشود و گاهی غلیظه درین حال با قرنیه میچسبد و بسبب آن ثقیفه غلیظه باقی میماند یا بچند

و ازین سبب بصر است معجز میگردی آنکه بیاض قرنیه مانع ابصار شود و علاج اگر سه قسم است اما علاج است لیکن چونکه هر طریقی
 آیین بیاض گاهی وقت میباشد آن از علاج کم یا زیاد میشود و از آن قدری دیده میشود اگر چه فرق کردن در میان روشنی
 و تاریکی باشد یا قدری بسبب آن راه رود و انداز برای تحصیل این منفعت آنچه دو یک در علاج قسم اول نوشته شده اند آنرا
 اینجا هم حسب مناسب استعمال آرند و هرگاه این بیاض بمقابله ثقیفه عینیه آمده باشد ایجاد ثقیفه جدید در عینیه ممکن باشد و در
 فوقانی آن ثقیفه جدید پیدا کرده و منهدم گردد و جهت فوقانی ممکن نباشد درین وقت در هر جا که قرنیه را بیاض خالی و صاف بود
 بمقابل آن در عینیه ثقیفه جدید پیدا کرده و منهدم نمایند و تدبیر را اینرا گویند بفتح الف و کسر یای شناه تختانی و رای مملو
 سکون ال مندی کسر الف سکون کاف و ضم نای بند می و کسر میم سکون یای شناه تختانی یعنی قطع کردن عینیه نامند و این
 تدبیر هرگاه ثقیفه جدید پیدا شود آنرا از فی فیشل پنچل میگویند یعنی پیدا کردن ثقیفه جدید در عینیه هرگاه عینیه باقریه پیدا
 باشد درین وقت هم از همین علاج و تدبیر دیدن اشیا ممکن میشود و گاهی سفیدی مذکور لایق علاج نمیداشد اما برای رفع کردن
 قبح منظر چشم از ابتلای سیاه می کنند از رنگ خاص قسمی از سیاهی است که از آن عورات هندو اکثر جسم خود را مختلفه لصد
 پیدا میکنند و زبان شان را رنگدانا میگویند لیکن قیاس این عمل جنبه اضطرر است که رنگ بر بیاض مذکور چندان کدره شود که از آن
 باز رنگ اصلی عینیه هم صحیح مشا به شود و الا در صورت اختلاف رنگ هر دو چشم باز قبح منظر پیدا خواهد شد بر بیان پنجم در بیرون آمدن
 قرنیه از جای خود و اندر زبان انگلیزی اشاف لوکا گارنیکا گویند آن نیست که قرنیه از جای خود بسبب غمزد کردن
 اجزای اندرونی مفصله پیش آید خواه بعضی اجزای آن یا با تمام قرنیه از جای خود بیرون آید بسبب تورم یا زخمی شدن آن جزا
 اندرونی چشم یا بسبب رم خود هرگاه از آن نرم گردد و علاج هرگاه بعضی اجزای آن بیرون آمده باشد درین وقت برای منع
 کردن اجزای باقی مانده آنرا از بروز و رجوع تدبیری سازند که غمزد کردن اجزای داخلی چشم کم گردد و آن از قطع کردن عینیه حاصل
 میشود و اینهم از کثمی است چه از قطع کردن عینیه چون غمزد کردنی کم میشود از آن بروز و رجوع قرنیه هم رفع میگردد و هم ثقیفه جدید
 در عینیه پیدا میشود که از آن دیدن اشیا ممکن میشود و درین وقت ثقیفه قدیم کم میگردد و بسبب آن رویت اشیا معاروم میشود
 پس ازین سیر باز دیده میشود هرگاه با تمام قرنیه از جای خود بیرون آمده باشد پس درین وقت آن علاج است لیکن برای دفع کردن آن رویت
 چشم قرنیه را قطع کرده و جلاطیات و اجزای عین از ساعه چشم برین رفتار و تکلیف بر طرف شود تا اگر فصل چهارم در امراض طبعیه چشمه
 که آنرا سکا گویند که بخت گریک گویند یعنی غشای سخت صلیق زیر آن از ام غلیظ داخل غده بسیار سخت است سته از امراض آن که نام میشود
 و در طب عامه که آنرا کایر میگویند یعنی غشای سخت نامند این هم تنها درین طبقه کم دیده میشود بلکه اکثر همراه او ام طبقات غشیه دیگر چشمه
 میشود لیکن هرگاه آنها یافته شود پس اکثر از دو سبب میشود یکی روایت میگرد که این طبقه هم غشای شیشه است روایت میگرد که اکثر غشای شیشه در
 میشود و هم رسیدن سری آن میباشد این مرض سن طفولیت شباهت پیری کمتر میشود و در سن کهولت یا در عارض میگردد و اکثر در چشم
 میباشد و علامات اول در دو چشم محسوس میشود مثل جمع مفاصل که با تمدد غشای میباشد از غمزد کردن بالای چشم از حرکت چشم در

بیان پنجم در بیرون آمدن قرنیه از جای خود

فصل چهارم در امراض طبعیه چشمه

در این فصل

مدت درازانده که اینک شود و تحقیق میگردد و نسبت قوت آن گشای سیاه نکو از زیر آن می شود و درین وقت چشم نمی پدید می آید و از مس کمر این محسوس میشود و بصارت ناقص یا باطل میگردد و گاهی ورم کوچکی مخصوصاً بر گاه شیدا باشد گاهی در غنیه هم می پدید آید و چنانکه گاهی از ورم غنیه این غشا ورم پیدا میگردد و زیرا که در غنیه غشای سیاه رنگ بیشتر است و سبب اتصال نه از یاد است پس از مرض غنیه غشای سیاه و از ورم غشای سیاه غنیه می شود و مخصوصاً بر گاه مرض کثیر و شدید باشد و علاج اول سبب مرض اشخص کرد و دفع کردن آن اهتمام نمایند مثلاً بر گاه بسبب فلس یعنی آتش که درین غشا پیدا شده باشد درین وقت آنچه در علاج سفلس شمری یا سکندی و دویه مستعمل میشود مثل بای کلار و آف مرکبوی یعنی رسک و صاف ایو و آف پلاس همراه سایر پاریا یا مطبوع غنیه نشانند از چشم بسیار کم کار گرفته باشند و جودین پلاستر از مرهم نباید آید و درست کردن درین قسم از ایقاع عمل سینین صدین بخوبی که در علاج نقل مشین عام نموده خواهد شفع کثیر حاصل میشود و ایضا عینک آینه های نیلگون یا سبز رنگ یا رنگ خانی درست کرد و همواره بر چشم دارند و درین قسم حاجت نپایده است و نفع از قسم فصل سال کمتر داعی میشود و آنچه بسبب یاده شفت که رفتن از چشم شقی قلیل این ورم پیدا شده باشد دران چشم زیاد تر آید و درین قسم بر صدین یا پلاستر کنند تا درست کرد و نهاده نافع میشود و عینک بصفتی که در قسم سفلسی مفید میشود اینجا هم بهمان صفت بر چشم باید نهاد تا ازیت از دیدن شقی کم شود مقویات خون اعضا مثل آیرین بارک کونین نوشانند و غذیه خیر و خنثی خون صالح قوی پیدا شود و ضعف کمزوری اعضا خون بر طرف گردد و قد که فصل ششم در امراض غنیه آن هم شمل است بر چپ بیان بیان دل در ورم غنیه که از ابلف لاش بر چپین میزند سبب آن بسیار اند گاهی بسبب آتش که انی از سبب که وجع مفال با حسی عارض میشود و همان سبب آن علت این مرض هم حالت میشود و از یاد نظر کردن قطرات صوف قیقه و دیگر کارهای باریک مثل ساجی بافتن بشنید که در آن هم بسوی باریک بینی جیت می افتاد و نشود و چون از نظر کردن با بسوی آتش چنانکه طباطبائی طعام حاد و آن ضرورت می است این ض پیدا شود و گاهی رسیدن هوا می چشم شمل شخصه و دیگر که چکی باشد که وانه آن از آن بوب باج سرد بشدت بود و بسوی آن کشا و نبود و ششون کاری باشد و هوای سخت در از پیکو چشم یاد رس آن مان هم این مرض عارض میشود علامت هر گاه این ض شروع شود اول در چشمه غمی پیدا شود و آن سرفی چنانکه با بقا در بیان ورم میوکس سینه گفته شد و رنگ پانزی خفیف می باشد هر قدر که قریب نبیه سرفی یاده شود و از هر جانب چشم بگمای تخمه است بخبط سنفیم با سرفی قلیل تا قریب میرسند و قریب آن زیاد سرفی میشود که اذان گرد قریه حلقه سرفی محسوس شود تنبیه گاهی این مرض با ورم ملته و غشای میوکس میبرن هم ورم عارض شود و درین صورت سرفی رگمای میوکس میبرن که با شکل متعلقه می باشد با سرفی رگمای ملته که راست اند جمع میشود و تشخیص شود اگر در ورم در میوکس میبرن است یا ملته پس درین وقت باید که طبیب بسیار غور کرده باین طور هر دو را جدا کند که عروق ملته که رنگ و راست و زیر میوکس میبرن خواهند بود و عروق میوکس میبرن مختلف الاشکال یاده سرفی بالای عروق ملته که کم سرفی اند بوده باشند و ایضا میوکس میبرن از تحریک است متحرک نشود و ملته هم از جای خود حرکت نکند با یکدیگر درین صحن رنگ صورت اصلی غنیه هم فرق میشود زیرا که ورم که از غنیه بیرون آید بر گاه با غنیه

فصل ششم در امراض غنیه

در غنیه

باب اول در بیان اصل مقوله عین بیان و موم در اتساع و طیق نقیضه عینیه

جمع میشود که از آن کناره های آن گذار میشوند و رنگ آن با بر عنبیه معلوم گردد و از این رنگ اصلی عنبیه متبدل شود و مرق و رنگ یاده از این معلوم
خواهد شد که هرگاه مردم در چشم باشد بازنگ چشم صحیح مقابل که در تغییر رنگ او یافت کند و بعد از آن مردم چشم صغیر شود و گاهی این مردم که محسوس شود
وزمانی صغری و گاهی بزرگ هر دو جمع میشوند لیکن سبب صغیر و بزرگ است که چون بیمار از روشنی تا دمی مخالف باشد از این سبب چشم خود را همیشه جمع و همیشه
مسیر و از این جنبل اثنی ثقبه تنگ میشود و مردم که صغیر و کوچک بیناید و سبب کجی مردم چشم است که آنجا ماده لزجی فابریک از این مردم خارج میشود
بسبب آن که مردم جابج آن بر جلیه میسپید و هرگاه بیمار از روشنی را بیند و مخالف شده چشم خود را خواهد که بکند عنبیه از هر طرف برای حرکت بجا
چشم کشیده میشود لیکن جایگاه بر جلیه چسبان است جدا گردد از این سبب ثقبه خوردگی میشود و مردم چشم هم غمزدگی محسوس گردد و بعد از آن
ابصار هم ناقص شود و بیمار را صاف معلوم نشود و در چشم و گرد چشم تا پیشانی بحالت قوت مرض مردم محسوس شود و گاهی درین مرض
بسبب یکم که از عنبیه خارج میگردد مردمک طلقا معلوم میشود بلکه مردمک چشم سفیدی است یا رنگی موافق رنگ او معلوم شود لیکن
ظاهر شدن رنگ سرخ و قلعی و لادت بر روات ماده میگذارد علاج هرگاه بعد ملاحظه سرخی گردد و ترنیه مع دیگر علامات مرقه یقین شود
که مرض مردم عنبیه است و علاج کرده شود پس بقای این حالت بصارت باقی نخواهد ماند از این مرض است که علاج این مرض از این وقت و نصف
مرض از علاج قوی ضعیف نماید مثلاً اگر مرض کم باشد بیمار را چنان سهل و منده که از آن سهل تقی شود و بعد بر صغیر و کوچکی پانصد بار از او یا از او
و چشمه اندازد و در میان تاریک بیمار را نگهدارد و یقینی از این تدریس این مرض دفع شود و اگر قوی بود بعد سهل فصد گیرند بعد که بیلول از دو
گرین تا چهار گرین و انیون از ربع گرین تا نصف گرین هر دو را آمیخته حب بندند و بعد چهار حب را ساعت باین
وزن از این محبوب بر علیل خوراندند تا دهن بچوش آید و چون دهن بچوش کند ضرر و بیماری از آن منتفع خواهد شد و
بلاد و نا اندرون چشم اندازند و بیرون آن ضما دکنند تا ثقبه عنبیه بسبب آن وسیع شده درین کشش از جلیه جدا گردد
و عنق تاریک که صاف بود یکدگرام روز سهول و قتیکه دوسه بار اجابت شده باشد بعد سهول خوراندن درین
مرض نافع است و از اول مرض ادامه که این مرض من شود خیال توسیع ثقبه عنبیه بخوبی باشد و الا بعد ضیق ثقبه چسبیدن
آن بر جلیه یا از انداختن بلا و نا هم نفعی نخواهد شد از هرگاه یقین این مرض شود اکثر بلا و نا چشم انداخته بر بالای
آن ضما د کرده باشند و اگر وسیع وجه ثقبه وسیع نشود و مانع البصار بود درین وقت بعد صحت الفل مدیش و زوال
درد بدستکاری ثقبه بعد پدید عنبیه بیکردن غصه خواهد شد و از دوا هیچ فایده نخواهد شد و درین قسم و چشم بیمار وقت شب
روشدید زیاده میشود و جهت تسکین آن وقت زیادتی در مردم سیاه موافق این نسخه بر صد غیلانند سیاه مصطفی یکدگرام
افقون بست گرین در چربی بزوب باین تا سیاه جال شود و معلوم گردد پس از آن گرفته قدری بر صد غیلانند نقد سیاه
و مردم اتساع و ضیق ثقبه عنبیه را که اتساع ثقبه عنبیه را بخت گر یکانی و گاهی آتش یعنی وسیع شدن مردم چشم گویند و ضیق
ثقبه را مانی آورسنس نامند و این هر دو حالت خود مرض نباشد بلکه از جمله علامات اند که در امراض دیگر یافته میشوند مثلاً هرگاه در دماغ
اجتماع خون باشد و یا آن نمازید اگر دهر سبب که باشد و هم در فالج غشای توری اتساع ثقبه عنبیه پیدا میکند و دوا گاهی از هر دو

[illegible]

همه اینهاست پدید می آید چنانکه وقت بختی معده یا پیش از کرم در معده می شود و گاهی از ضعف عضلات میگذرد لیکن هرگاه از فساد
دماغ یا از فاع غشای نوری می شود درین وقت چشم که کم از بین دروغ نباشد و مرض از روشنی متناوبی نمیشود و هرگاه از سبب دیگر پدید
می شود مرض از روشنی نمی بیند در مکان تاریک دیدن اشیا ممکن بود و سبب یا تساع ثقیله این است که چشم عضلات حرکت چشم دوم
یکی دیگر که سبب آن انسان چشم در وقت دیدن حروف یا اشیا صغیر تنگ می سازد و دیگر است طویل که از آن چشم وسیع می شود و عضلات
حرکت چشم عضلات مذکور مختلف از جای های متعدد رشته اند و از حرکت یک عضله مدوره ثقیله غنیه می شود و از حرکت یک عضله است طیله
وسیع می شود پس هرگاه عصب حرکت عضله مدوره ضعیف می شود عصب حرکت عضله است طیله بر قوت خود باقی می ماند و حرکت چشم بیایران
ثقیله غنیه می شود و در وقت ثقیله بر الضد واقع می شود یعنی هرگاه عصب حرکت عضله مدوره بر قوت خود می ماند عصب حرکت عضله است طیله
ضعیف می شود و از حرکت یک عضله مدوره ثقیله غنیه تنگ می شود و ضعیف می شود و گاهی در فساد دماغ هرگاه در آن وقت
پدید می آید چنانکه وقت دیدن ضرب بر سر یا در ابتدای سر سام می شود و هم از زیاد شدت گرفتن از چشم مثل اینکه حروف ثقیله در روشنی
قلیل از تحت شعاع شمس نمی تواند مطالعه نماید یا بزرگ خورده بین یا ده اشیا صغیر را بیند پدید می آید و علاج تساع ثقیله
اینست که مدام سبب مرض یافته شود اگر از دفع نمایند و بجزین بگویند که در سببالت از رسانیدن هوای ایونیا در چشم که سبب آن قدری
اذیت در چشم پیدا شده اشک قلیل آید و قوت در چشم می آید و برای دفع التساع مفید می شود و ایضا درین حالت تقویت چشم بزیاده
نمودن زنجیر برقی بالای چشم و حرکت دادن آن ناف می شود و گاه از خوردن اسکر که یا التساع ثقیله را مل میگرد و دوم از
نمودن عینک شیشه های آن برنگ دخیانی باشند بر چشم فائده یافته اند ایضا دوی مشهور به کالابا بر چشم برای دفع کردن
التساع ثقیله بسیار مفید است و طریق استعمال و دستگیری آنکه کالابا برین را از یک گرین تا چهار گرین گرفته در یک درام آب
مطر حل کرده و دهانه ازان یک یک قطره وقت صبح در چشم اندازند تا تمام روز ثقیله ضعیف ماند دیگر آنکه این دو ابر قطعات کوچک
جلتین آلوده میگرد و ازین قطعات یک قطره را در گوشه چشم زیر چقین نهند و فتک کرا اما آنچه التساع ثقیله که سبب فاع نوری
عشا نوری پیدا شود و علاج است و علاج ضعیف ثقیله اول این است که باز الله سبب پدید آمدن مثل اگر از درم غلبه بود و علاج
درم آن پدید آمدن فصل هفتم در امراض غشای نوری که از اطراف عصبه مجوز درسته در چشم منبسط شده و این طبقه هم
بسیار سخت است و از ادغاث لاش رینا یعنی شبکه خرد میسازند و انهم مشتمل است بر چند بیان بیان اول مجمع شدن
خون درین غشا و آنرا کانی یونیا آن رینا گویند و این اگر چه اذل درجه درم است لیکن اکثر اتحاد اجتماع خون رسیده را مل
می شود و ضرر نیست که بعد آن درم پیدا شود و با جمله درین مرض خون کثیر در غشای نوری مجمع میگردد و السبب اکثر از زیاد گرفتن
کار از چشم خصوصاً پیش از چنان که طباطبائی حدادان میگویند یا در روشنی زائد نشسته کار کردن پیدا می شود و کسانیکه تشنه ابد و دن
قرب شدن آن چشم می بیند و بد قوت بدیده او را میگویند آن مبتلا می شود و از زیاد قرار کردن دیدن حروف و تصویر حسی قلیل از حالت
پایه خود در این حالت خون غشای نوری در طبقات غشیه یا در طبقات دیگر چشم پدید می آید و درم آن چشم شدیدی پدید می آید و درم

فصل هفتم در امراض غشای نوری
بیان اول مجمع شدن خون نوری

در چهار آنها تغییر و ضرر درین اعضا بوجود می آید و هر یک از این اعضا در وقت وقوع مثل آنکه از مردم قتل آنرا زاده شود یا چیزی از آن کشته نهد که در دنیا منجرب شده صغیر گردد و دوم آنکه اعضای مذکوره در ساخت خود بر مقدار و صحت طبیعی خود باشد لیکن در انزال آنها از حال صحت فوق واقع شود مثل آنکه از جمل خون قلیل از مشتقت زائد مانده شده از کار خود باز ماند السبب پیدایش آن غیر در دماغ یا در غشای نوری یا در عصبه مجوفه که از حصول مردم در آن پیدا شود چنانکه بعد سرسام یا بعد مردم غشای نوری پیدا میگرد و دنیا هرگاه در دماغ آنرا زاده شود چنانکه وقت انفجار عروق دماغیه از جمع شدن خون بر دماغ سکتا حادث میشود یا هرگاه که مردم طبع دماغ پیدا شده دماغ یا که مردم عصب که از راه سلیج مذکور آمده باشند که در این حالت حادث میشود و گاهی در امراض نخاع هرگاه از آن ستر نقصان حاصل بن پیدا شود یا در استرخای عام بدن که هسته است شروع میشود هم این حالت پیدا میگرد و دوا نیمه اسباب بسیار که هستند زیرا که در اینها در ساخت اعضای مذکوره تغییر واقع میشود و گاهی از سبب آنکه در دماغ یا در عصب یا در غشای نوری جمل خون پیدا میکنند مثل احتباس طمث یا قبض شکم و همچنین از زنده مشتقت گرفتن از چشم و هم از زنده روشنی و زیاده گرمی در غشای نوری اجتماع خون پیدا میشود و گاهی از صندلین اسباب که مولد اینیمیا یعنی قلت خون است مثل زیاده تقاربت کردن با عورت یا زیاده شینا و خورون تنباکو یا زیاده خارج شدن خون از بدن دفعه چنانکه در ولادت یا بواسیر میشود هم این حالت پیدا می گرد و گاهی از راه دیگر مشارکت در امراض اعضای دیگر هم این حالت پیدا میشود چنانکه در کم شکم یا هرگاه در دوا ذیت بر ریشه های از وج غامس عصب که در وجه آمده اند رسد مثل آنکه در لای دندان یا بر خنجر پیدا شود یا که مردم زخم بر خنجر آید خصوصاً هرگاه آذیت بر ریشه این عصب که بر پیشانی آمده رسد از انهم این حالت پیدا می شود و گاهی از زخم گلی از آتشک گلی از زخم میزد هم این حالت حادث میشود

العلامات عمومیه اقسام آن در بصارت ضعف پیدا می شود و آهسته آهسته زیاد میگرد و تا اینکه بصارت مطلقاً باطل گردد و در چشم تعبیه و سلیج میشود و عینه ضعیف شده آهسته آهسته از دیدن روشنی حرکت اجتماعی میکند یا مطلقاً از حرکت خود باز میماند و چشم مریض همیشه مفتوح میماند و مثل کسیکه بسیار در غرور و غرض چشم کشاید و بیچاره و گویا پیش وی خود تا دوری بنزد چشم کشاید و از دست خود انداخته کرده و در فتنه آن قدری ضعیف می باشد که بجز مثل کسیکه در شب تاریک و در تاریکی راه رود در روشنی اوقات آن می باشد و این علامت از علامات خاصه این مرض است و این مرض بر سه قسم است یکی آنکه در آن که مردم از ذیت و درد و چشم نمیشاید جز اینکه بصارت روز بروز ضعیف میگردد و این قسم و قتی که از ضعف و کمزوری مرض پیدا شود حادث میگردد و دوم آنکه در آن یک دو هفته در دوسر پیدا شده رفع گردد و بعد دفع شدن صدرع ضعف بصورت مرض چشم ظاهر شود و اینجا بالضرر مردم در دماغ یا در غشای نوری اول پیدا میشود و بعد دفع شدن آن آنچیز در نقصان که درین اعضا پیدایش یافته بود باقی مانده تحریفان مرض میگردد و سوم آنکه اول در دوسر پیدا شود و بعد دفع شدن آن ضعف بصارت عارض شود و آنکه صدرع به طرفت گردد و بکار می آید و در دوسر هم همراه آن باقی مانده و این وقت می شود که مردم طبع پیدا شده دماغ و عصب را غمزه انجام دهند چنانکه اکثر مریضانی که شان از حال انجام مرض میسر شده اند از دنیا اول باید که کیفیت حدوث مرض از مریض بپرسند تا آنکه یافته بر اسباب آن نظر کرده

باشد و این امر در طوبت مذکوره هم شکی نایست و بزرگی یا سفیدی محسوس میشود چنانکه از داخل شدن شئی غیر طبیعی در چشم ازین
پدید میشود و همچنین اینچنانکه اکثر غشای سیاه در و ازین پدید میگردد و گاهی گلاب و گوناگون عادت میشود که بسبب آن بر مردم که چشم نوری
رنگ آب قلم و سختی در چشم محسوس میگردد و گاهی که در این وقت عادت میشود و بعد مدت طوبت مذکوره خود بخوبی برگردد و علاج
هرگاه بعد رسیدن ضرب چشم ازین ریسان ضربه دفع گردد و چشم کم در دو کلفت باقی نماند و عین که شیشه ای آن بنابر چشم
گذشته کار دیدن چشم گیرند اگر در چشم ازین باقی باشد و از آن اندیشه پیدا شدن ورم غشای سیاه و نکات نقصان چشم پیدا شود
در این وقت در محل اتصال ملتحمه قرنیه زخم پیدا کرده و طوبت جلیدیه بپوشانند و آن را در آنجا بگذارند و در آنجا طوبت جلیدیه هرگاه بعد
اخراج از زخم تخم پدید آید و زخم پدید آید و چشم قرمز گردد و البته گاهی از رسیدن ضرب چشم چشم قرمز و طبعه و غشای سیاه
پیدا میشود لیکن میکس میبیند و بسبب آن در وقت خود متحرک نگردد و از زخمی شدن محفوظ میماند و در این وقت طوبت جلیدیه ازین
زخم مذکور بر آید و زخم میکس میبیند و مانند اگر میکس میبیند چشم قرمز پیدا شده باشد در این وقت طوبت مذکور بعد از اخراج از چشم
می باید اطلاعات چون چشم را بعد رسیدن ضرب می بپوشانند و در وقت فوقانی آن یعنی زیر جفن اعلی در تخم زخم دیده میشود و قرمز چشم مذکور زیر
میکس میبیند آن چیزی در وقت شفاف یافته میشود که آن طوبت جلیدیه پدید آید و چون ثقبه عینیه را بپوشانند و دیده میشود و بر
کناره های آن اکثر حرکت معلوم میشود و علاج آنست که میکس میبیند چشم جایگزین طوبت جلیدیه پدید آید و میشود قدری
شق باریک کرده و طوبت مذکور را از آن بر آورده چشم را بند کرده و زاده خفیف بر آن نموده از عصابه بر بندند تا قدری غمزه بر آن بندند
بعد از چشم عینیک بر آن نموده کار چشم گیرند و فک کمر بیا که مقوم در زوال آید و اثر بلغم لاشن کنار کت یعنی انصباب از بالا
پایین نماند آن فی الواقع بیاض یعنی سفیدی است که اکثر در نفس جلیدیه پدید آید و در طبعه آن صاف میماند و گاهی خرابی طبعه سفید
میگردد و طوبت جلیدیه شفاف میماند و گاهی در نفس جلیدیه خرابی آن هر دو میباشد السبب سبب قریب آن نیست که در جلیدیه
جید آن نیمه سوزین سبب طوبت مذکور شفاف آن نایل میشود و کثیف و سفید میگردد و اما سبب بعیده پس گاهی در زخم پیری و
گاهی از ضعف مذکور عام بدن چنانکه در فایا بیطس میباشد گاهی بعد از غشای سیاه و ورم غشای نوری پیدا
میشود و گاهی بعد رسیدن ضرب چشم عارض میشود و گاهی فطری بود و اطلاعات اول در بصارت ضعف پیدا میشود و آنچه میباید
مکمل معلوم میگردد و این ضعف و در وقت رفته رفته روز بروز زیاد میگردد و هرگاه آن که در وقت چشم نپیدا شد و چون مرضی در
روشنی یا بطرف روشنی عینکم معلوم میشود و هرگاه در سایه یا بیسوی ظل نظر کنند یا دهی بیند زیر که ثقبه عینیه روشنی می شود و در
سایه تاریکی بیخ میگردد و چون نکات این سفیدی اکثر در وسط جلیدیه میباشد پس هرگاه ثقبه عینیه تنگ میشود خطوط شعاعی از سبب ترا
غشای نوری کمتر پدید آید و سبب کم دیده میشود و چون ثقبه مذکور کشاده گردد و در این وقت خطوط مذکور بر اطراف جلیدیه که
انجا سفیدی نپیدا شد بسیار کم بود و افتاده تا غشای نوری میسرند ازین مرضی زیاد دیده میشود لیکن اینجا حالت ما دام که سبب
بر تمام جلیدیه پدید آید و یافته شود اما هرگاه جلیدیه سفید گردد و در وقت مذکور روشنی نماند تاریکی معلوم میشود و هر دو برابر شود

بسیار معلوم در منزلت الکله

و هرگاه چشم این مریض را بیند اگر از دم غنیه این مرض پیدا نشود باشد ثقبه غنیه بر حال صحت میباشد و بطا هر معلوم میشود که در وقت ثقبه غنیه است لیکن چون معجزه قائل بدینکه در وقت مذکور پس غنیه محسوس میشود و این که در وقت اکثر بزرگ سفید و گاهی که در از بیاض مسود و گاهی نیلگون و گاهی برنگ شمع مثل که برای و گاهی سیاه میباشد اکثر از یک چشم ابتدا میکند و بعد در وقت چشم دیگر هم حادث میشود چونکه درین مرض هم بصارت مثل مرض ما روزی یا گاهی که در روز بروز ضعیف میشود لهذا گاهی باطن مذکور در مشا پیکر و در وزن بینهای این نحو توان کرد که در ما روزی سفیدی در چشم میباشد چنانکه اینجا بود و گاهی که اکثر در هر دو چشم حادث میشود و ابتدا میکند این مرض از چشم واحد شروع میشود و ایضا در ما روزی و گاهی که با هر دو ثقبه غنیه سبع میباشد اینجا بر حال طبعی خود و ایضا در کمره تاریک چون بعد نماند شمع روشن چشم بدین چشم صحیح است صورت یک شمع روشن یافته میشود و این ترتیب یک چشم طولی است میباشد طولی تر از شمع خارجی و آن عکس آنست که بر قرینه منطبق میشود و صوت شمع روشن که در قدر شمع روشن صغیر میباشد و رست بود و آن عکس آنست که در جلیه منطبق میگردد و صوت آن که صغیر تر از شمع خارجی معکوس بود یعنی سران بطرف پائین و در بنا که آن بسوی اعلی بود و این عکس شمع خارجی است که در قرینه جلیه بطرف خلف آن منطبق میشود و این صوت بظاهر چنان معلوم میشود که گویا در رطوبت برقیه است لیکن فی الواقع در خلف جلیه میباشد و در صوت اولی که یکی طولی و یکی صغیر اند لیکن رست بودند هر دو شمع خارجی هرگاه آنرا بالا و پائین ببرد حرکت کرده بالا و پائین ببرد و باز از شمع خارجی و این صوت ثالثه که منعکس است در خلف است حرکت شمع خارجی با حرکت آن حرکت میکند یعنی هرگاه شمع خارجی را بسوی بالا بزد این صوت ثالثه بسوی پائین می آید و بالعکس زیرا که چون صوت موقوفه معکوس است لهذا در حرکت آنهم خلاف جهت حرکت عمل شمع روشن محسوس میشود و در نزول الماء در چشم مریض ابتدا می شود صوت معکوس معلوم نمیشود زیرا که آنچه سفیدی که پیش جلیه میباشد نظر از دیدن خریده خود که خلف است در آن صوت ثالثه منطبق میشود دیدن آن میشود پس بعد چون سفیدی مذکور شکل شده بر جلیه عام گردد صوت صغیر شمع روشن که رست میباشد و نفس جلیه منطبق میشود دیده میشود فقط یک صوت طولی است که بر قرینه منطبق میگردد و بعد شمع کام مرض در چشم مریض دیده میشود ایضا دیگر آنکه هرگاه در شخص منوال الماء شنباه واقع شود بلاؤ و نائی محلول آب را بر دو چشم هماد سازند تا ثقبه غنیه سبع گردد که از آن نخبی ظاهر میشود که سفیدی در جلیه است در ثقبه نیست چنانچون انفس شیشه دیدن شیا می صغیر است در کمره تاریک بود و این روشنی در سپاهی تحلیل چشم از جانب پهلوی بیمار بدین نحو بی واضح میشود که گمان کرد است مرض دیگر نیست ایضا باید دانست که نزول الماء بر دو چشم است اول آنکه در آن نرمی در جلیه میباشد دوم آنکه در آن جلیه سخت بود و علامت قسم اول نیست که رنگ آن اکثر مثل شیر را شیر مزج آب میباشد و درین قسم اکثر ثقبه غنیه سبع بود و رطوبت جلیه سبع برآمده مثل متورم معلوم میشود زیرا که از آن جسم مقدار آن زیاد میگردد و هم این قسم از سن طفولیت تا ختم سن نموده سی پنج سال است حادث میشود و علامت قسم ثانی است که اکثر بعد از سن پنج سال از نرسیدن حادث میشود و سفیدی آن قدری مایل بسپاهی یا رنگ آن بزرگ موم خام شباهت میشود و هم درین قسم ثانی رطوبت جلیه صغیر دیده میشود و از وسط جلیه سفیدی شروع شده بسوی اطراف آن منبسط میگردد و تا اطرافش پیر

نقد در بیان اشکارت و علا و کور و کور و روز

در میان

و در مکان تاریک یا در سایه از توسیع ثقبه عنیدیه زیاد کردن بلا و نای محلول آب مرصع یا ده می بیند و ثقبه عنیدیه درین قسم بر مقدار طبع
خود میماند اما گاهی درین قسم سفیدی از اطراف طوبت جلیده شروع شد بطور خطوط مستقیمه متقاطع در وسط آن میزند جای که
در آن خطوط سفید باشند که ریبا شد جای که از خطوط معلوم خالی باشد شفاف دیده میشود و در اینجا از تضیق ثقبه عنیدیه صاف
معلوم میشود زیرا که چون اینجا سفیدی از اطراف شروع میشود پس اطرافش یاده و در وسط آن کم میباشد پس قوت تضیق ثقبه عنیدیه چون
اطراف جلیده که سفید گرداند مخفی میشود و وسط آن که صاف است باقی میماند ازین سبب از تضیق ثقبه عنیدیه یاده مرصع می بیند
اعلاج درین مرض چونکه اصل علاج اخراج و اعدام طوبت جلیده است که سفید شد لهذا این منفعت از او دیده حاصل نمیشود
اینکه از دشکاری قح کرده شود باینکه از نشتر بعد شق کردن قرینه طوبت جلیده بیرون آرند یا سوزن در چشم داخل کرده و بعد
آن رطوبت جلیده را از مقابل ثقبه عنیدیه و کرده و بپندارند و سوزن بر طرف جلیده خطوط مستقیمه حاکم کنند تا بسبب آن طوبت
بعضیه با جلیده ملاقی شود و بسبب آن طوبت جلیده رینج بگردد و یا رطوبت جلیده را در چشم از سوزن ریزه ریزه کرده و بپند
نمایند و جذب شود و یا در جلیده از سوزن ثقبه جدیدی مقابل ثقبه عنیدیه پدید آید و بپندارند تا که از نشتر و خشب ثقبه پدید آید
تا در آن طوبت بعضیه دخل شده رینج بگردد و رطوبت جلیده بعد آن بطور مجری و انبویه باقی ماند و ازین راه خطوط نور را بر وجه
شد با غشای نوری رست و بصرات معلوم شوند لیکن از جمله شرایط قح و دشکاری که ضروری اند یکی آنست که مادام قدری
بصارت باقی ماند عمل قحی نکرده شود و ک مادام که چشم دیگر هم قدری دیده شود قح در چشم کامل البیاض نکرده شود و الا غش
است که اگر چشم نکرده قح خراب شود چشم دیگر هم همراه آن بسبب هم دردی خراب گردد و دیگر آنکه قح عین قحی کرده شود که سوا
نزول الما و دیگر مرض از امراض عین نباشد مثل اینکه اگر همراه نزول الما و از زریا کلا و کوا هم باشند و بسبب آن هم بصارت باطل
شده باشد از قح عین اخراج رطوبت جلیده بجز اندرسانی مرض نفی بران مترتب نخواهد شد و البیاض از نشتر ای قح نیست که
وقتی قح کرده شود که هم مرض از امراض عین مثل تشنگی و غمه مرض نداشته باشد و درین وقت از نشتر زنی در چشم و ارام پیدا شود
بصارت ایل میشود و بعد قح عین هر مرض در کم پدید آید و علاجش چنانکه نوشته شده نمایند و مادام که بصارت قدری باقی بود
یا ضعف بصارت بماند باشد برای دفع ضعف و کمزوری عام او میگوید مثل کنین سرب فیری ایو و ایند یا سرب کینا یا سرب
پوفاسف و آن لایم یا نانک سرب با جمله قویات بنوشانند و اغذیه پیچیده خورند و اگر از یاده غلغل و انچه او پیشتر سرب کینا
پیشتر سرب کینا یا سرب لایم یا نانک سرب با جمله قویات بنوشانند و اغذیه پیچیده خورند و اگر از یاده غلغل و انچه او پیشتر سرب کینا
از آن راه آمدن آب بند میشود پس مثل نیاب اغوال است برصدای شان گوش ندیند و انچه بعضی بر جودت و صحت این علاج
حکایات مرضی ذکر میکنند که فلان فلان مرضی داغ که مقتدر بر آن مرض شان برصدی که بوده از آن بجا و زگرده پس حقیقتش
اینست که گاهی این مرض خود هم بعد شروع شدن خود متوقف میشود و بر همان حد حاجات میماند و الا کاتب این اوراق پیشتر
کسان دیده که داغ گرفت و بعد آن باز مرض یاده شد تا اینکه بصارت با تمام ایل شد و از قح صحت شد و قح

فصل سیزدهم در سبب های شیک

فصل سیزدهم در سبب های شیک قتال میا و گاهی نیز از این کس اطفال میا هم گویند که حاصلش منسبت که چون در یک چشم فساد
 خرابی باشد چشم دیگر صحیح و محفوظ از فساد مذکور بود هرگاه در چشم صحیح هم درم و از این فساد چشم فاسد مذکور سبب سبب سبب سبب سبب
 مشارکت پیدا شود باین سبب هم میگویند و آنهم بر دو قسم است یکی خفیف که از سبب های شیک از ریه پیش گویند و هم آنکه شدید
 قوی بودنی از ترنوبت چشم زیاد باشد از اصل سبب های شیک قتال میا می نامند از اقسام دل پس علامت آن منسبت که سبب است
 و هم یک چشم می باشد مثل آن که چون درین چشم خراب شد از فساد زیاد شود درین وقت در چشم صحیح هم ازین چشم و هم در چشم می باشد و در
 ازین درم منسبت که قدری سرخی و در در چشم صحیح پیدا شود و قدری آب هم ازین چشم جاری میگردد و بصارت چشم صحیح هم کم میشود
 و گاهی عوض این علامات فقط نور ازین چشم صحیح پیدا شود و ایضا این علامات گاهی پیدا میشود و گاهی زایل گردند بسبب شدت
 و خفت ازین چشم خراب شد و هم که در چشم فاسد ازین باقی ماند اما هرگاه چشم فاسد شد ازین قوی و درین چشم صحیح و این علامات
 بر طرف میشود انجام علامات آن مدت دراز باقی میماند اگر چه درم نباشد شکی نیست که بعد از آن اصلی سبب های شیک قتال میا هم
 شروع شود چه بعد از آن که این چشم هم خراب میگردد و علاج هر دو چشم از یاده بند دارند و کار از آنجا که میگذرد چشم هم آرام
 رسانند و آنچه ازین فساد و که در چشم خراب پیدا شد آنرا دور کنند و اطفال منسبت که برای حفاظت چشم صحیح چشم فاسد از حد
 بردارند ازین مشارکت دفع گردد اما قسم ثانی که اصلی سبب های شیک قتال میا است پس آن قسمی از درم است در چشم که از ازین چشم فاسد
 خراب چشم صحیح پیدا میشود و درین درم اگر چه هم پیدا میشود لکن فایده این درم مذکور بعد از شدت طبقات چشم میریزد و از آن طبقات
 با هم حسین و میشوند و این مرض اکثر از درم غنیمت پیدا میگرد و از آن در غشای سیاه و از آن در غشای نوری منتهی میگردد و گاهی
 از غشای نوری شروع شد تا غنیمت میرسد السبب اول اکثر از درم چشم خصوصاً هرگاه درم مذکور در مجرای قریب مثل اتصال آن قریبه
 پیدا شود و هم هرگاه که درم غیر طبیعی مثل قطعه کوچک آهن یا سنگ یا خشک چشم قدری در آن نفوذ کند سوم هرگاه ضعف و فساد
 در چشم سبب است هم آن که در کدام طبقه اش باشد پیدا شود و از آن در چشم دیگر درم حادث شود پیدا میگرد و دو هم باعتبار عمر و درم
 مثل طفل یا جوانان قریب بعد از طفولیت درین مرض یاده مبتلا میشوند و از ماده نقرس روان میگرد و استعداد تشنگ هم این
 مرض پیدا میشود و علامات درابتدا در چشم ازین سرخی و میگویند سبب چشم پیدا میشود و آب قلیل می آید و نظر کردن بسوی شوی
 و عکس آن قناب کرده و خودی می باشد ضعف در بصارت پیدا میگرد و از اوئی کار کردن از چشم در چشم ماندگی پیدا میشود و تا این حد
 از سبب های شیک می باشد می توان گفت من بعد چون مرض یاده شود سرخی گلابی رنگ در مجرای قریبه پیدا میشود و غنیمت پیدا میگرد
 تشنگ میگرد و در غنیمت گاهی پیدا شود و آن بر رطوبت جلیده می چسبند از چسبیدن آن بر رطوبت جلیده هرگاه چشم بعد از تشنگ
 اثر و پدید آید غنیمت گاهی پیدا میشود و حرکت غنیمت بسوی نقیاض سعدوم گردد و غنیمت پیدا میشود و ترتیب ضلالت مدوره و طولی و
 که در چشم آن هست شباهت شود از غنیمت فایبرن در آن و در آخر تشنگ میگرد و در جلیده غنیمت پیدا میشود و رطوبت
 زجاجیه هم در مقدار زیاد و چون که میگرد و از این رطوبت در چشم خستی و تشنگ پیدا میشود و غنیمت تشنگ میگرد و در

اینجا فصل

و قریب بینی میرسد و گاهی این در مثل عصبیه شروع میشود یعنی در اوقات مقرر کم و زیاد میگردد و اما بعد از تکامل مرض پس قوت
از ویاد خود قایم نمایند و ضربان در چشم هم پیدا میشود و شب خواب درین مرض از شدت دروغی آید انجام آن نیست لیکن گاهی بصارت
چشم محفوظ میماند اگر رفع کردن سبب ممکن باشد و الا اکثر در آن چشم خراب بصارت باطل میشود احلاج چنانکه در ورم قوی کس
میسر چشم علاج نوشته شده موافق آن انجام هم عمل زن لیکن هرگاه چشم تعد و زیاد باشد از زیاد شدن طوبت بیفنیته حاجیه
و البته میشود و اثرش آن بدن قریب از جای خود و در این وقت از داخل کردن سوزن قریب از خارج طوبت بیفنیته چشم نفع کشیده حاصل میشود
و این عمل اربع شب در چهار ساعت یا بعد از هشت ساعت بقای مرض قوت از ویاد با احتمال و رده باشد سیر که طوبت
بیفنیته چشم در اسرع مدت یاده پیدا میشود و نور اندرین طلاق ازین فیون درین مرض بسیار مفید است برای تقویت مرض که
درین مرض ضعف یاده میباشد شوربای لحم بالنظر نوشانی باشد همراه اخذ سیر ماکوله قند اکثر فصل پانزدهم در حول
و آنرا بافت گریکائی پلوپیا یعنی و چندیدن از چشم نامند این مرض گاهی فطری بود و آن را علاج است تا آنچه بعد از آن
طفلی پیدا میشود بسبب نظر کردن بیک طرف زمان و از تدبیرش نیست که بجانب مخالف نظر کنند آنچه بچو آنان پیران داخل میشود
پس آنهم بر دو قسم است یکی آنکه هر چشم جدا جدا مرضی واحد را در و صحت بیشتان اسبب قملات کشش عضلات هر دو چشم پیدا میشود
چنانچه اختلاف حرکت عضلات چشم علین شرف کج میگردد و از آن صحتی ناغشای نوری هر دو چشم در جای و آنکه مقابل یکدیگر
باشد و سیر پس این اختلاف محل انطباع که غیر مقابل باشد و صحت محسوس میشود السبب سبب قریب آن همانست که مذکور شد سبب
آن چشم عضلات هر دو چشم باضعیف مستحق شدن عضله حرکت یک چشم قوی صحیح ماندن عضله چشم که صحیح میباشد پس عضله چشم صحیح
بسوی خود میکشد عضله مستحق را شرف خای خود چشم مرض میکشد و از انطباع صحت هر دو چشم در مقامات غیر مقابل با هم گیر میشود و آن
در محل انطباع صحت جدا جدا پیدا میشود و علامات علامتش نیست چون هر دو چشم اکشاوی هستند و صحتی واحد محسوس میگردد
اگر یک چشم را بند کرد از چشم دیگر میتد یک صورت پیدا میشود قسم دوم آنکه از یک چشم صورت مرضی واحد و تا دیدن سبب
سببش نیست که چون در اجزای عین که توسط آنها صورت مری تا محل انطباع میرسد تغییر واقع میشود و این حالت پیدا میگردد
و این خبری عین چهار اند طبقه قریب طوبت بیفنیته و طوبت جلیده و طوبت زجاجیه که از وقوع تغییر در اجرام آنها حول در یک
چشم پیدا میشود و مثل آنکه هرگاه بعضی از اجزای آنها غلیظ و تورم میشوند و بعضی بر مقدار طبیعی خود مانند درین صورت چون
سطوح مختلفه پیدا میشوند و انداجا اینکه سطح آن مستوی و بر مقدار طبیعی است از آنجا خطوط شعاعی منفرجه از مری جدا شده
بطو مستقیم در غشای نوری میرسد جای که در سطح آن از تورم و غلظت مداره یا تکعب پیدا شد آنجا این خطوط سیر برستاق
خود باقی نمیمانند بلکه بسبب مرور خود بر سطح مدور یا تکعب کج و منحنی گشته تا محل انطباع که غیر مقابل یا محل رسیدن خطوط
مستقیمه است میرسد پس هرگاه محل رسیدن خطوط شعاعیه مستقیمه منفرجه از مری محل رسیدن خطوط شعاعیه غیر منفرجه مستقیمه منفرجه
و از دیدن آن در و صحت از یک چشم و جدا پیدا میشود چنانکه هرگاه قدری از چشم پیش نیمی آید پس و قیقه از آنجا جدا نگردد و در صورت

فصل پانزدهم در حول

حول آنچه بخلاف میزان عارض میشود و در و صحت

و در صورت

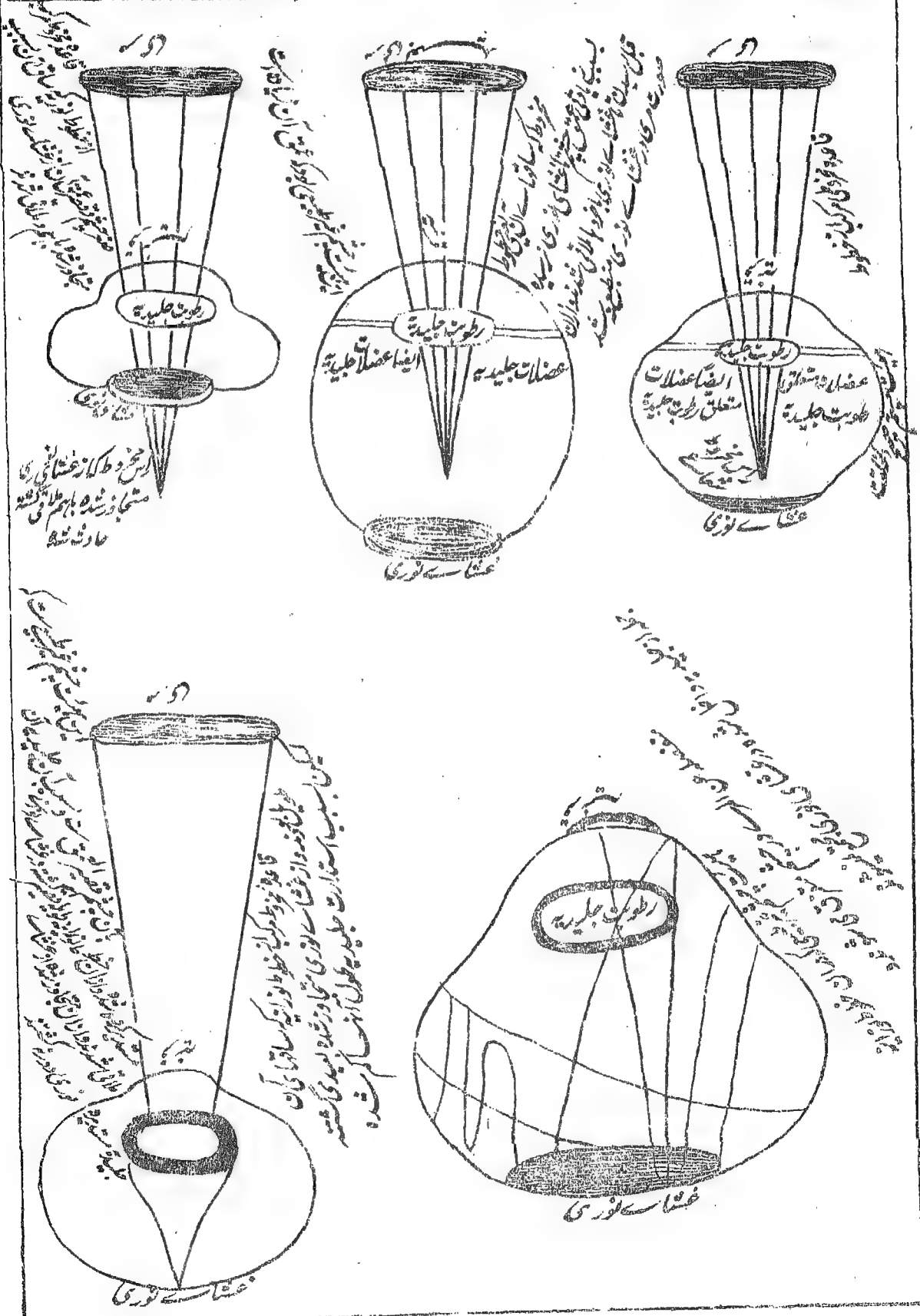

محسوس نشود و گاه مری را از زوزه یا چهارده آنچه از چشم دور سازند پس گرمی از قسم حروف است کمتر دیده میشود و هرگاه چشم از دست
و محسوس انسانی متغیر گردد در بصارت هم تغییر واقع میشود و اقسام تغیر چهار اندکی با یونیا و این است که کسی چمن را بنزد منقبض ساخته پنجه
دور می خیزد اما اعانت عینک بر صبر که قریب و از ده انگشت مضروب چشم دور باشد محسوس نمیشود و اگر از آن هم قریب کرده شود می بیند دوم
با بی پرستی از یونیا و آن ضلالت است یعنی مری بعد از مری بیند مری قریب رانی بیند بسبب فساد یک شکل مهیت چشم پیامی شود سوم
پزین بی یونیا در اینهم شی بعد از بخوبی می بیند و مری قریب از بخوبی می بیند لیکن در اینجا کدام فساد در شکل چشم نمی آید بلکه این حالت از سخت
شدن طوبت جلیده پیامی شود چهارم اشتغال است از دم دیدن حالت حرکت مری بخوبی مطلع نمیشود بسبب متغیر شدن طبقات طوبات چشم و تفصیل
از غشای جوارح و آن کو میشو و الله تعالی بیان اولی را یونیا دانستیم و سکون لغت ضم ای ثناء تختانی و سکون او کسر ای مؤلف فارسی و
فتح ای ثناء تختانی و سکون لغت بمعنی کوتاوه نظرت است که صاحب آن چنین خود را شنود و منقبض ساخته مری را قریب چشم آورده می بیند لیکن
صاف معلوم میشود دایره بربیب و حالت پیدا میگردد یکی آنکه چشم را از دو قطر عمق چشم زیاده طول شود و بسبب آن غشایی مری
از طوبت جلیده پیامی گردد از بعد از شدن آن خطوط نورانی از مری بعد از اختلال نوری رسند و از انصورت مری بعد از آن مطلع شوند
دوم آنکه در جمیع قریه یاد که نام از طوبات چشم که نفس اندر خط و استداره پیدا شود که بسبب آن خطوط نورانی بعد از خروج از آن بزودی
در جای قریب مانای شوند و تا غشایی نوری رسند و این حالت و سبب ترویج میدهد و السبب اصل سبب اکثر وجود حالت اولی میباشد
و آن اکثر از اثر خاندان بودگاری از مرض چشم هم پیامی شود و گاهی هر دو حالت مذکور به سبب تفاوت حروف دقیقه یا زیاد و دیگر اشتیک
صغیر هم پیدا میشوند علامات هرگاه چشم زیاده دراز و کوچک گردد و یا درونی چشم از خارج محسوس میشود و تشنه عنبیه وسیع معلوم میگردد و دیگر
صاحب این حالت را گویند که بسوی بینی خود میدو و وقت نظر کردن آن بسوی بینی چمن چشم مذکور را بطیب بوی باقی حتی شیشه چشم را
بیند بخوبی نمایا میشود که چشم بسیار طول است و چون صاحب این حالت میخواهد که چیزی را بیند مری را قریب چشم خود آورده و چمن های
چشم خود را منقبض میکند و می بیند و درین وقت باین مهیت صاف و بخوبی می بیند لیکن چون مری بسیار خواهد که بیند بهم
باین مهیت یعنی مغیر که من منقبض العین میخواهد که بیند لیکن خوب میدان مری بعد از آن نباشد و چون این حالت از اثر خاندان
بوده باشد تا هشت یا نه سال از گذشتن سالهای عمر مری بعد از قریب اجوابی کیسان می بیند اما بعد از گذشتن ده سال از تغیر مذکور
ظاهر و پدید میآید که مری قریب پیامی بیند و مری بعد از آن نیز و اکثر این حالت تا حد خاص در سیه توقف میگردد و تا آخر عمر همین حد است
آن میماند و گاهی رفت و رفته زیاده هم میشود و در وقت اکثر علامات مرض چشم مثل دیان نقاط سیاه متحرک پیش چشم یا خوشین باری
زیاد نگاه با جمله علامات و غشایی که رنگ چشم پیدا میشوند و هرگاه از اثر و خصائص خاندان بود و آن کدام ذیت و چشم پیدا نمیشود
و چون از مرض چشم افتد علامات مرض چشم هم بان موجود میباشد العلامات هرگاه از خصائص خاندان باشد و آن استعمال و دفع
ممکن نیست لیکن از نهادن عینک چشم کشیده باین آن مقعر مجوف بلند فاصله حاصل میشود پس باید که عینک های مستوره موصوفه
است کرده آنها را چشم گذاشت پس هر که از آنهاوش چشم مری بعد از آنکه بکشفت فث از چشم دور باشد محسوس شود یا اگر مری حرف باشد

ضمیمہ متعلقہ صفحہ ۱۱۱ بیان دوم از فصل سبت و چهارم امراض عین و رہای پرت روپا
نقشه و تصاویر یہیات خمسہ و چشم

فصل فی علاج
بیماری چشم
و در فصل
بیماری
چشم
در فصل
بیماری
چشم
در فصل
بیماری
چشم

بیان سوم در پس بی او

بدون آن که نفس جامع خطوط است خطوط نوری که از آن چشم محرومی پیدا میشود از عدم جامع و محل غشای نوری که جدا از چشم است ملاقی و متصل نشود بلکه از آن دور تر رفته ملاقی شوند و از آن در غشای نوری انطباع صورت گردد و سوم آنکه استدارت قرینه مقفود گردد و بارطوبت برضیه باز جاییه نطق گردد و استدارت آنها را ازل شود و استدارت جلیدیه تغییر پیدا کرد و یا عضلاتیکه جلیدیه را از حرکت انقباضی خود با مستدیر میسازند از حرکت یک ضعیف و قاصر شوند و اکثر همین اسباب مولد این مرض میشوند زیرا که قرینه در طوبت نشاءش اند چنانکه بیشتر همین شده و از تغییر فساد آنها در بصارت فرق پیدا میشود و وقت جمع کردن خطوط نوری در غشای نوری مقفود میگردد و از آن انطباع صورت نمی شود و علامات غشی قریب را بکمال دور و قوت و به تقبض عین و از چشم قریب کرده ای پدید می آید بصیرت هم کلفت می بیند لیکن به نسبت قریب در دیدن غشی بعد حرکت چشم کم میشود و چشم شرم را کج کرده هر چه پیرامی بیند اما هرگاه غشی قریب را بیند در آن کمی چشم بخوبی محسوس میشود و چون غشای آن که نشیبه های آن محذب بودند چشم گذارد هر چه پیرامی بیند چه از آن فائده استدارت جلیدیه که سبب اجتماع خطوط در غشای نوری است حاصل میشود و چون که در جات این مرض کجب می و زیادی متعدّد اند لهذا مادام که مرض قلیل است صاحب آن کار و پند از چشم میگیرد و مگر کلفت و اذیت و از زیاده کار گرفتن از چشم دوم در غشای سیاه و در غشای نوری میگشاید بصارت ضعیف میگردد و علامات از هر غشای که دیدن اشیا پیرامی آن سهل شود چشم گذارد و پیرامی آن کار از چشم گیرند و بدین غشای که ام حیر را پیرامی زور و قوت نه بیند و اگر از زیاده شفت چشم پدید آید غشای که ام اذیت و مرض در چشم پیدا شود چشم را آرام رسانند و آنچه برای رفع کردن از چشم تند بیدار و پیرامی نوشته شده آثار با اعمال از نقد کن بیان سوم در پس بی او پانچم بای موحده فارسی و رای مصلحه و سکون بین مصلحه و کسری موحده فارسی و سکون بای تختانی و ضم الف و سکون واد و کسری بای موحده فارسی و فتح بای ثناء تختانی و سکون الف مرکب است از لفظ پس است که بعضی ویریه و شنجخت است و او پیکر معنی چشم است و در و از آن حالتی است که در چشم پیرامی یافته میشود و آن نیست که می پدید آید بخوبی بیند و می قریب به دور و از آن پدید آید که خطوط نورانی منفرجه عن لمی البصیر به استقامت خود با غشای نوری میسند ازین جهت در دیدن آن حاجت بسوی حرکت جلیدیه ای نمیشود و خطوط مذکوره از می قریب راست است که بر هر دو صورت و چشم داخل میشود لهذا بدون مجتمع شدن جلیدیه آنها در غشای نوری جمع نمیشوند ازین جهت پیرامی غشی قریب حاجت بسوی حرکت چشم زیاده دانی میشود و اگر چنانچه حالت درهای پرست رو پیرامی یافته میشود لیکن آنجا وجود این حالت بسبب بیاض و شکل چشم حالت میشود و اینجا در سبب چشم که ام فساد و تیره بیکر و نفس یعنی طوبت جلیدیه سختی پیدا میشود که بسبب آن عضلات محکم آن قاصر از حرکت یک میشوند و ازین جهت استدارت در جلیدیه پدید می آید پس از عدم استدارت خود خطوط نورانی را در غشای نوری جمع نیسازد چنانکه در عدم جوانی میگرداند از این حالت بعد هر چه در چهل و پنج سال از عمر بخوبی ظاهر میشود اگر چه ابتداء ای آن از بعد گذشتن ده سال از عمر هر سال یک و در این پنج که از سن یازده سالگی حروف را که از قرینه بفاصله هشت آنچه بصیرت پدید می آید در سن ده و ازده سالگی هرگاه قدری از هشت آنچه هم زیاده بعید شود بخوبی بیند و اگر از آن کم دور باشد بوقت دیده میشود چنانچه سال بسال این حالت

در فصل

زیاده میشود تا اینکه عمر انسان بکلی منقضی شود آن زمان محتاج باحالت عینک میشود و چون آن در دیدن مرئیات
وقت واقع میگردد العیال را هرگاه در دیدن مبصرات وقت واقع شود عینک را اگر در دست چشم باشد و همیشه بای آن
محتجب بودند و آنرا کان و یکس لنس گویند چشم که داشته کار چشم گیر و در زمان عینک رعایت این امر است و در دست
که آنرا بخوبی بر چشم نهند که با عانت آن آشنایی فریفته را بیدار و آشنایی بعید را قدری سرنگون کرده بالا عانت و در
عینک دیده باشند بیان چهارم در آستگ مست از هم جدا و فتح الف و سکون سین جمله و کسرتای ثناته قوتاسنه
و سکون کان فارسی و فتح بهم و سکون تای ثناته قوتانی کسلف و سکون ای هم و بهم و آن عبارت است از یک مری عانت دیده شود
بسبب اینکه در یکی از لنس های اربعه که قرینه و رطوبت میخیزد و رطوبت جلیدید و رطوبت زرد یا بنیه اند یا در منقار و از این منشأ
پیدا شود یعنی اجزای آنها پست و بلند شوند و بسبب آن خطوط نورانی بر نسبت واحد از مری منفصل شده و غشای نوری درند
با یک بعضی قصیر و بعضی طویل شده و بعضی بر حد اعتدال خود مانده در چشم داخل میشوند پس چنانکه در اجزای آن ارتفاع بود و آنجا
خطوط نورانی قدیم گشته در چشم رفته مایه پدید آید و استعد که در چنانکه در اجزای آن غور و ارتفاع است خطوط نورانی از آنجا
طویل شده در چشم داخل گشته بای پرست رو پدید آید و بر آنجا اجزای آن بر بلند از غور بای باشد از آنجا خطوط نورانی پدید
باید بر حد اعتدال لائق در چشم داخل شده و غشای نوری مایه می شوند و از آن اظهار صورت مری میشود پس از اجتماع این اسباب
و خلط شدن آنها صورت مری نامان و بر نسبت غیر طبیعی دیده می شود السبب سبب قریب همان است که مذکور شد اما آن
گاهی خلقی بود و درین وقت در چشم کیسان پدید آید و گاهی مری باشد که از امراض لنس های اربعه مثل چشم و در مری
و غیره پدید آید چه از امراض این اعضا چه از امراض منقار عین که در چشم و منقار عین پدید آید و گاهی از امراض
یافته میشود با جمله هرگاه در چشم بود اکثر خلقی بود و هرگاه در منقار عین بود اکثر خلقی بود و هرگاه در چشم بود اکثر
از امراض قریبه حادث میشود العیال هرگاه مری که مثل حروف باشد قریب چشم آورده بعضی نیند گاهی بر دور حروف
مذکوره حلقه یافته میشود و گاهی شکل بر غیر حروف حقیقی و کج معلوم میگردد مثل اینکه خط مستقیم منحنی دیده میشود و گاهی حروف بهم
و متصل معلوم میشوند العیال عینک که شیشه های آن دراز و از جانب داخل منقار و از جانب خارج محدب مدور بود که آنرا
اگر نری ساند ری کل لنس میگویند چشم گذار چشم گیرند فتنه که فصل است و چشم در آستن او پیا
بمدون الف و سکون سین جمله و کسرتای ثناته قوتانی و سکون نون یعنی ضعیف و کمزوری چشم که از آن بصارت هم ضعیف
گردد و مراد از ضعف چشم و بصارت اینجا اینست که عضلات چشم ضعیف شوند و بسبب آن در بصارت ضعف پیدا گردد و فقط و الا
ضعف بصارت و اکثر امراض چشم یافته میشود و آن بر دو قسم است قسم اول آنکه در عضلات خارج چشم که در جانب النسی چشم است
و چشم را بسوی بینی میکشند ضعف پیدا شود قسم دوم آنکه در عضلات اندرون چشم بطبعت جلیدید را منقبض کرده مستعد میرساند
ضعیف شوند اما قسم اول پس سبب قریب آن مذکور شد یعنی ضعیف عضلات جانب النسی چشم و سبب بعد آن یو پیتا

بیان چشم در امراض منقار عین

در چشم و منقار عین

که اکثر همراه آن این حالت یافته میشود العلامات هرگاه این مرض بسبب ضعف عضلات جانب انسی پیدا شود و همراه آن
 مایو پیا باشد درین وقت شش بعد از آنچو بی می بیند اما شش قریب را پس اگر قدری دور باشد هم می بیند لیکن هرگاه زیاده از چشم
 قریب سازند و برای دیدن آن چنان لبوی بینی ناکل شوند و از ضعیف شدن عضله جانب انسی چشم مرخص باین سوناید بلکه
 عضله قابضه جانب وحشی بسبب قوت خود و ضعف عضله جانب انسی چشم مذکور را لبوی خود کشد و درین وقت یک چشم صمیم
 لبوی انسی و یک چشم مرخص بجانب وحشی رود ازین سبب مری واحد دو تادیده می شود مثل لول و اگر مری از چشم حریف
 باشد درین وقت حروف متحرک و بر غیر بیست اصلی خود دیده می شوند و اگر زیاده از چشم مذکور و قوت کار گیرند و چشم درو
 پیدی می شود و چون دیدن حروف را که کرده چشم را آرام دارند بعد مدت قلیل باز چشم لائق گرفتار کاری شود و هرگاه با این من
 مایو پیا هم باشد درین وقت دیدن حروف و اشیای صغیره بسیار دشوار می باشد و از دیدن آن چشم ادیت پیدا می شود
 و اما قسم دوم که از ضعف عضلات جلیدیه پیدای می شود سبب قریب آن این است و سبب بعد آن اکثر بای پرست و بیلا
 می باشد که بسبب آن عضلات رطوبت جلیدیه را حاجت لبوی تحریک جلیدیه زیاده می افتد و از کثرت کار این عضلات
 مانده و ضعیف شده از کار خود باز میمانند و این حالت در پرس پی او پیا هم یافته می شود و ایضا گاهی در انیمیا یعنی
 وقت دم و در ضعف بدن هم این حالت پیدا می شود العلامات صاحب این حالت اکثر مری قریب و بعد از این می بیند
 لیکن در دیدن مبصر قریب هرگاه آن از قسم حریف باشد البته دشواری پیدا می شود مثل اینکه از زیاده غور کردن و مطالعه
 بخیر و باقوت چشم پیش چنان سیاهی معلوم میگردد و شکل حروف دیده نمی شود و اگر زیاده زور کرده بعد از آن چشم درو
 پیدای می شود و اگر از آنهم زیاده بقوت بیند این درو چشم تا صد غمیرسد و ایضا درین حالت چشم لبوی جانب وحشی می بیند
 وحشی واحد بسبب آن دو تادیده می شود لیکن بعد زیاده کار گرفتن از چشم بسبب ضعف عضلات مذکوره است و از جلیدیه
 کم میگردد و بسبب آن حروف با هم یا بر غیر بیست حقیقی خود محسوس میشوند و هرگاه شش بعد از این در دیدن آن که در وقت
 و ادیت پیدا می شود و علاج در قسم اول هرگاه بسبب مایو پیا باشد آنچه در علاج مایو پیا برای نهادن عینک خاص است
 مه افق آن عمل آید و اگر از اصل پید شدن ضعف در عضلات چشم بود علاج تقویت نماید مثل اینکه اسکرکینیا و حدیدیک
 و غیره ادویه مقویه نوشتند و آن یک سر یکد جامع ادویه ثلثه مذکوره است درین وقت نوشتن پیدایش بهتر است و اغذیه
 جیره مقویه بخوراند و چشم را از دیدن شش قریب باز دارند و اگر ازین هم نفع ظاهر نشود پس عضله جانب وحشی را چشم
 کرده و بعد از آن از قطع کردنش حاصل میشود لیکن مطلقا آنرا قطع نکنند بلکه چند آن قطع کرده و بدهند که قوت آن باقوت عضله جانب
 انسی که ضعیف شده مساوی ماند و در قسم ثانی آنچه در علاج بای پرست و پیا برای عینک خاص مذات شده موا فوات
 عینک چشم نهاده کار دیدنی از چشم گیرند و اگر مایو پیا پیدا شده باشد آنچه عینک برای مایو پیا تجویز شده از چشم نهاند
 و اگر از انیمیا یا از ضعف شدن بدن این حالت پیدا شده باشد ادویه مقویه بدن و دم مثل اسکرکینیا و حدیدیک و غیره

حسب مناسب بنوشانند و اخذ به جبهه خوراند فتن كره **باب سوم در امراض آریت یعنی خانه**
 متعلقه چشم و آریت بفتح و مد الف و سکون رای مملو و کسر بای موحده و سکون تایی هندی بمعنی راه و مدار است که بر آن
 کوکب مثل قمر و غیره حرکت میکنند و چون که متعلقه چشم هم در خانه خود که از ابلغت عرب محظوظ گویند متحرک میباشد لهذا لغت انگریزی
 آنرا آریت مینامند و مراد از آن اجزای هستند که از متعلقه چشم خارج باشند بطور خانه چشم اندوین **باب چهارم فصل اول**
اول در تشريح خانه چشم پس بدانکه خانه چشم مرکب است از عظام که در هر خانه هفت عظام یافته میشوند و مجموع آن
 در هر دو خانه یازده عظم اند و چون که سه استخوان در هر دو خانه مشترک اند لهذا از یازده عظم در هر دو خانه هفت یافت میشوند
 و حاجت به چهارده عدد بودن آن نیست و عظام مشترک عظم پیشانی و عظم مناشی و عظم موسوم عظم خفاش است و درین خانه
 سوای متعلقه چشم شش عضلات که محرک مقله اند و یک عضله کبیره که جنس لطف را بر می دارد هستند و چند اعصاب هم از فراخ
 در آن آمده اند اول عصب نوری دوم عصب منج ثالث سوم عصب وچ رابع چهارم یک شاخ از عصب وچ خامس هم از
 آمده پنجم عصب وچ سادس اعصاب وچ ثالث پس آن جمله عضلات عین را حرکت میدهد سوای عضله که از آن در چشم حرکت
 دوری پیدا می شود چه محرک آن عصب وچ رابع است و همچنین عضله محرک چشم بجانب چشمی که آن از مقله خارج است از تحریک
 عصب وچ سادس متحرک میشود و شاخ عصب وچ خامس جمیع اجزای چشم که درین خانه اند افتاده حس مینماید و بعضی ریشه های شاخ
 نمکوره از اجزای خارجیه چشم بچرخ آمده بسوی پیشانی و هم بر مینی آمده اند و از آن پس بین مقامات می آید و اینجا در خانه چشم
 چشم زیاده است که بالای عضلات چشم و در میان آنها در اجزای عین در خلقت مقله چشم میباشد که بسبب آن غشای نخی پیدا شده
 بر مقله چشم آمده که همان مقله سهولت حرکت میکند و آن برای چشم بطور وقایه است و اینجا از زیاده ماندن آن پس مقله چشم را که
 عضلات بسوی خلعت زیاده میزد و آن در بعضی یاده در بعضی کم هم میباشد و بقدر زیاده یا کمی آن چشم کبیر و برآمده و ضعیف و فرو رفته معلوم
 میشود و هم در سن پیری و وقت لاغری بدن چنانچه کم میگردد و اندر این اوقات حلقه بر دور چشم محسوس میشود و چشم کوچک فرو رفته
 و پدید میشود اینجا درین خانه مقله مولد و مقله شکل با دام میباشد و مرکب آن غده های کثیره و مجاری صغیر صغیره که قریب به شصت باشد و اینجا
 مقله چشم و استخوان کاسه چشم قریب موق خوشی یافته میشود و بزرگ این مجاری مذکوره آبی را که پیدا میکند در چشم اندازد و این آب
 به هم موسوم میگردد و درین بهر خانه یک شریان یکور یک کبیر است که از شاخ های کثیره و شریان او را صغیره مویست و درین جمله اعضا درین
 خانه بزرگه که غشای خانه دار که در وسط و گرد و پیش جمله اعضا مذکوره آمده با هم ملتهق و مویلف اند و یک غشای ریشه دار که در خانه چشم
 بر استخوانهای کاسه چشم است چنانچه از آن تجاوز کرد و در شاخ شده یک شاخ را بطی آن بر استخوان پیشانی پیروز و یک شاخ را بطی آن در چشم
 آمده جنس میگرد و در آن غضروف پیدا میشود و جنس هم مرکب است از اجزای چند آنچه بالا می آید در جانش خارج ملاتی با ملوست حلقه بزرگ است
 آن عضلات دقیقه صغیره اند که از حرکت آنها جنس نید میشود و با هم میگرد و در این عضلات صغیره و دقیقه عظمه فاتحه جنس است که در
 نسبت و با غضروف جنس متصل بود و آن در جنس اعلی میباشد و از کثیف شدن آن جنس نفع میگرد و در بزرگ آن غضروف است و در بزرگ آن

باب سوم در امراض آریت یعنی خانه چشم

از تاثیر غیر که رنگ اعلی رسیده که وقت قطع کردن روغن شفت علی که شق شده پیدا شده باشد دیده میشود که این درم و حفرین پدید می آید و اما آنچه
 بسبب غرض چشم یا از دل پیشانی حادث میشود در چشم عام میباشد ایضا هرگاه چشم غرض یا ده بسته و نهاده شود از انهم و یاد حفرین پدید می آید
 و ایضا در ان جای موسوم بصبا بر علم و پاید میشود و بسبب عام که ای استقوی عام بدان که بعد از کالینا و غیره از حفرین دموی از قروح فعلی در ده
 یا از کلام مرض قلمباز پدید میشود و گاهی بسبب ان غرضی مصطلح اکثر وقت صبح پدید میشود و بعد از کالینا و غیره از حفرین دموی از قروح فعلی در ده
 دیده میشود و حفرین دموی از کلام مرض قلمباز پدید میشود و گاهی بسبب ان غرضی مصطلح اکثر وقت صبح پدید میشود و بعد از کالینا و غیره از حفرین دموی از قروح فعلی در ده
 معن محسوس میشود از ان میگردد و جلد حفرین و مانده و کرب در خنده دیده میشود چون از سر انگشت بر ان حرکت کند محل غرض عایره و زنده دیده شود
 و حرکت حفرین شود که در چشم شفت علیست و العلان انچه در علاج مضر و حفرین و از ان پس گفته خواهد شد هرگاه ازین اسباب است و استعمال
 از ان و انچه از ان غیر که بر ان غرضی قطع کردن روغن شفت علی پدید میشود و حفرین دموی از کلام مرض قلمباز پدید میشود و گاهی بسبب ان غرضی مصطلح اکثر وقت صبح پدید میشود و بعد از کالینا و غیره از حفرین دموی از قروح فعلی در ده
 و چشم پدید میشود و حفرین دموی از کلام مرض قلمباز پدید میشود و گاهی بسبب ان غرضی مصطلح اکثر وقت صبح پدید میشود و بعد از کالینا و غیره از حفرین دموی از قروح فعلی در ده
 از صحت اصل حفرین اصل میگردد و علاج ان نوشانیدن سہلات و درات است آب خراج شود و از ادویه صغیره کاتب عام علی نفع است از ان چشم را که
 بسته و ایضا از ان که بسته و حفرین دموی از کلام مرض قلمباز پدید میشود و گاهی بسبب ان غرضی مصطلح اکثر وقت صبح پدید میشود و بعد از کالینا و غیره از حفرین دموی از قروح فعلی در ده
 کافور و گاهی که حفرین دموی از کلام مرض قلمباز پدید میشود و گاهی بسبب ان غرضی مصطلح اکثر وقت صبح پدید میشود و بعد از کالینا و غیره از حفرین دموی از قروح فعلی در ده
 از ان که حفرین دموی از کلام مرض قلمباز پدید میشود و گاهی بسبب ان غرضی مصطلح اکثر وقت صبح پدید میشود و بعد از کالینا و غیره از حفرین دموی از قروح فعلی در ده
 و از ان که حفرین دموی از کلام مرض قلمباز پدید میشود و گاهی بسبب ان غرضی مصطلح اکثر وقت صبح پدید میشود و بعد از کالینا و غیره از حفرین دموی از قروح فعلی در ده
 میگردد و حفرین دموی از کلام مرض قلمباز پدید میشود و گاهی بسبب ان غرضی مصطلح اکثر وقت صبح پدید میشود و بعد از کالینا و غیره از حفرین دموی از قروح فعلی در ده
 چشم پدید میشود و حفرین دموی از کلام مرض قلمباز پدید میشود و گاهی بسبب ان غرضی مصطلح اکثر وقت صبح پدید میشود و بعد از کالینا و غیره از حفرین دموی از قروح فعلی در ده
 چنانکه حفرین دموی از کلام مرض قلمباز پدید میشود و گاهی بسبب ان غرضی مصطلح اکثر وقت صبح پدید میشود و بعد از کالینا و غیره از حفرین دموی از قروح فعلی در ده
 ابتدای انهم پدید می آید و اکثر سکنه در ان غرضی مصطلح اکثر وقت صبح پدید میشود و بعد از کالینا و غیره از حفرین دموی از قروح فعلی در ده
 بلل خنهای آلات تناسل میباشد و چون سکنه در ان غرضی مصطلح اکثر وقت صبح پدید میشود و بعد از کالینا و غیره از حفرین دموی از قروح فعلی در ده
 حادث میگردد و حفرین دموی از کلام مرض قلمباز پدید میشود و گاهی بسبب ان غرضی مصطلح اکثر وقت صبح پدید میشود و بعد از کالینا و غیره از حفرین دموی از قروح فعلی در ده
 میشود و حفرین دموی از کلام مرض قلمباز پدید میشود و گاهی بسبب ان غرضی مصطلح اکثر وقت صبح پدید میشود و بعد از کالینا و غیره از حفرین دموی از قروح فعلی در ده
 پدید میشود و حفرین دموی از کلام مرض قلمباز پدید میشود و گاهی بسبب ان غرضی مصطلح اکثر وقت صبح پدید میشود و بعد از کالینا و غیره از حفرین دموی از قروح فعلی در ده
 و هم اکثر انرا دیگر از ان سکنه در ان غرضی مصطلح اکثر وقت صبح پدید میشود و بعد از کالینا و غیره از حفرین دموی از قروح فعلی در ده
 و حفرین دموی از کلام مرض قلمباز پدید میشود و گاهی بسبب ان غرضی مصطلح اکثر وقت صبح پدید میشود و بعد از کالینا و غیره از حفرین دموی از قروح فعلی در ده
 سکنه در ان غرضی مصطلح اکثر وقت صبح پدید میشود و بعد از کالینا و غیره از حفرین دموی از قروح فعلی در ده

در قروح حفرین دموی از کلام مرض قلمباز پدید میشود و گاهی بسبب ان غرضی مصطلح اکثر وقت صبح پدید میشود و بعد از کالینا و غیره از حفرین دموی از قروح فعلی در ده

در قروح حفرین دموی از کلام مرض قلمباز پدید میشود و گاهی بسبب ان غرضی مصطلح اکثر وقت صبح پدید میشود و بعد از کالینا و غیره از حفرین دموی از قروح فعلی در ده

قریب و منتهی صحت تامه حاصل میشود اما قسم دوم که بر وزن اکثر است در آن الجفن قریب ناهنگام یک بشه و خرد که سخت باشد پدید می شود و آن بزرگ
که میگردد و تا که بقدر که رسیده میشود و در آن حکم و عارضش پدید می آید چنانکه گفته شد و در آن بعد از آن که در شکرت برآید و می افتد و بعد
از آن شکرتیست مقدار زخم زیاد میگردد و همچنین بار بار بر آن شکرتیست پدید می آید و ساقط شده زخم کم میگردد و تا آنکه زخم تمام جفن منبسط
میشود و از هیچ تدبیر علاج پدید نمی آید و در آن قسمت است که زخم جفن خسار می خورد و گاهی تا چشم پیشانی هم میرسد و گاهی این زخم نشان از گزین
دن از روش هوای می باشد اما قسم ثالث که آنست که یک کسرت پس از آن زخم هم شبانه روزی است و سیر می باشد حتی که گاهی نفوذ می نماید و در آن قسمت
در ابتدا الیک فرقی نیست که قسم ثالث اکثر از قریب است که بر جای نماند و چون جفن با جلد جفن ملاتی شده شروع میگردد و بعد از آن قسم غده
لنف فیکت جبهه گردن متورم میشود و بخلاف رونت اکثر آن در جبهه پدید می آید و همراه آن این غده با متورم نمیشود و تا حال این هر دو دیده
و در آن پدید می آید و نفوذ می نماید و در آن قسمت سهیل میشود زیرا که در رونت اکثر از زخم دندان و گوش برکنار زخم موجود بود و در
آن سیدیل کننده غلط و غشی و سیاهی رنگ بر زخم دیده نموده ای زخم با جفا بخلاف در ارتفاع و انخفاض می باشد و در زخم نقاط سرب
در جای ای متفرق محسوس میشود که آن حلقه جلد می باشد که در آن عروق صفار دیده میشوند و انقباض و رونت اکثر پدید می آید بخلاف زخم
سطحی العللاج و در قسم زخم معنی قسم ثانی و ثالث از حوالی زخم جای که جلد صبیح است قطع کرده و تا جای که جلد صبیح باشد از کار می کشند
جمله عمل ضرر و جلد را هم بعضی از بزرگان کرده و نه تا فساد و در هر دو علتی که در این کار ممکن شود و تا میزدند زیرا که این هر دو قسم قابل اندکی
از جفن که گفته شد تا خسار یا تا پیشانی رسیده باشد درین قسمت هم همین تدبیر عمل آید و اگر درین قطع که نامشربان کسیر قطع شود و آن از چشم جدا
و اگر بعد قطع کردن لحم و جفن ثابت شود که چیزی از مرض در بعضی مقام باقی مانده بر آن از آهن گرم دغ نهند یا کله ای پخته آن رنگ که دوا
اکال است بر آن نهند تا گوشت فاسد را بخورد و بعد از آن بچند تدبیر برای بر کردن جراحت در علاج عام السرخ نوشته خواهد شد از آنکه عمل آید و
آنچه نقصان از قطع کردن جفن پدید می آید اگر مرض زیاد و قوی و عظیم نباشد بخود نائل میگردد و از یک جفن منقطع اگر زیاد قطع نکرده شده باز در گفته
چشم را پیشانی یا اگر مرض عظیم بود و چندان جفن قطع کرده شود که بعد از آن امید دراز است آن بعد از پیشانی چشم مفقود باشد و درین وقت باید که هر قطع کردن
جفن چشم از آن زمان آن سیر آن زنده و الابدون جفن باز کشاده ماند تا چشم انقباض عظیم خواهد رسید از آن بالضرر و بصارت هم از آن خواهد شد
و باز احتیاج بسوی بر آوردن چشم دای خواهد شد و درین تدبیر نقصان آن نیز و البته باید بار نجات حاصل میشود تا که فصل نهم در
در سلع الجفن در ابلغت انگیزی جوهر آن آبی رنگ گویند و در بنجام سلع مثل دیگر اعضا پدید می شود و آنهم بر دو قسم است اول که ابلغت
موسوم است به کلارین و در ابلغت عربی نام گرفته میشود و بزده و آن شبیه به رنگ میانه دوم آنکه از ابلغت انگیزی پیشانی چشم که سلع ششمی گویند
و در کتب طبری عربی نام شراق یا کرده میشود اما قسم اول که بزده است پس از غذای او بین کلان که از عده باز بر یکون که بر جفن بالای عضو و آن
میباشد پدید میشود باین نحو که چون این که ایم غده ازین غده های نکرده پدید میشود و بسبب آن جریان طوبیت و دهنیه از آن مسدود گشته و
طوبیت که در آن بوده مجذب شده و دهنیت محض در آن باقی میماند و تا فوفا زیاد میشود تا آنکه اکثر مرقد که رسیده بر سر انگشت می جفت و گاهی
جفن منفلت پدید می آید لیکن اکثر از آن جفن علی زاده پدید میشود و گاهی در یک جفن یک غده و گاهی متعدد هم گشته که پدید می آید و فرق میان بزده و

فصل نهم در علاج الجفن

شان لاک افتاد نس گویند و لاک رفت شان یعنی تحریک است و چون که درین چشم همیشه کشاده میماند و بنده میگردند و چشم خود را انداز
 باین اسم موسوم کرده اند اما قسم اول آن افتاد جنین علی بر جنین است و چون که برداشتن آن ممکن نباشد پس سبب آن گاهی خواب و بیداری
 بود چنانکه در سیه آن دیده میشود و گاهی از رسیدن صدقه صریح یا نرم بر جنین عضلات پلاگ بسته میشوند و از آن جنین علی بر جنین است و سبب
 شده می افتد و گاهی از ضعف عام بدن هم عضلات جنین ضعیف گشته اند یا حالت پایداری پیدا می شود و گاهی بر این وضع طفل بیاید شود و سبب
 فطری بود و گاهی از استرخای شایع عصب و روح ثالثی که در جنین آمده هم این حالت پدید می آید و سبب این فایده خاص مریض خاص
 دماغ میباشد مثلاً آنکه بر سبب زوج عصب ثالثی یا ترمی در دماغ پدید شود یا که در دماغ سبب در خانه چشم حادث گشته باشد شایع آنرا که در جنین می آید
 عمر کن و از آن استرخای این عصب از مسدود شدن رگ در وقت تحریک پیدا کرد و گاهی سبب پاره آتش گاهی از ماده و صفت حاصل
 و نفوس هم این شرح پیدا میشود زیرا که از سفاسر ستوان عظیم و متورم گشته عصب غایب میگردند و سبب پاره رومانیسم نفوس غلاف عصبانی
 میگردند و راه آمدن قوت محرکه نباشد و فایده درین عصب پیدا میشود و اطلاعات هرگاه در چشم آن کشاده گید از جنین علی بر جنین است و از آن
 استرخای افتد و باز باراده علیل منفع نمیشود و هرگاه از فایده شایع عصب ثالثی این جنین پیدا شود و سبب آن در دماغ ظاهر می شود و راه عصب
 یا در خانه چشم باشد ضرر استرخای آن اکثر عضلات دیگر چشم هم ظاهر میشود و هرگاه عصب غایب است در راه شایع عصب کور که سبب
 جنین آمده و تقریباً چشم باشد این استرخای مخصوص جنین میباشد و العلما هیچ از خواب و بیداری و در این استرخای و سبب این استرخای
 مستحی را بپوزات عضول جاذب جنین مطلع کرده اند و بعد آن بدو زمانه یادی آن کم گردد و هرگاه سبب چشم جنین باشد بعد صحت از چشم
 قوت در جنین پیدا میشود لیکر بعد مدت دراز پس اگر بعد آن استرخای جنین چنان باشد که قدری چشم بپارد آن کشاده هم شود و درین وقت از
 حاکم شش تعرض شوند و الا جنین را قدری بریده و باقی آنرا از کشاده جنین با بریده و در وقت در وقت از این اتصال همه عضلات پیشانی
 در آن هم حرکت پیدا شود و آنچه از ضعف عام بدن حادث شود در آن قوت عام نمایند و برای اصلاح جنین پارچه استخوان آلوده همچون
 بنجی چسباند که یک سر آن بر پیشانی و یک سر آن بر جنین باشد تا از ریه این اتصال در آن قوت حرکت پیدا شود و از او به بکتاب تند یاز
 سلوس ششانی با قدری آلودگی بپا داده آمیخته از بنها هر چه میسر شود از آن چشم را بشویند یا پارچه در این دو تیر کرده چشم تند انقباض و انقباض
 منجمع آب یکایک نس نیز با اینو نیای خالص میگردانم با هم آمیخته پارچه در آن کرده چشم تند و آنچه فطری باشد اگر چه علامت شش
 با و تیر یکاست لیکر در آنهم از دو ختن جنین با بریده و فایده حاصل میشود و هرگاه سبب استرخای شایع عصب و روح ثالثی پیدا شده باشد
 درین وقت در سبب فایده آن عور کرده موافق سبب علاج نمایند مثلاً آنچه از سفاسر یا رو ماسیم یا نفوس پیدا شده باشد علاجنی
 این امر را من نمایند و قریب جنین در محل صریح یا خلف اذن پلستر از کشاده در سبب تا از وقت پیدا شود و از آن استرخای جنین اگر در دماغ
 سیمای ابریشانی و صریح نمایند تا از وقت پدید شود و هم درین وقت از مالیدن اسپرٹ ایو نیای و میکانیک پیشانی و صد غلیظ این
 مرض نفع حاصل میشود و اگر از این تیر فایده ظاهر گردد در بخیر تری بر جنین نمایند باین نحو که یک اس آن بر یک سر آن بالایی خلع و یک سر آن بر
 جنین نهاده تحریک نمایند یا یک سر آن بدست و یک سر آن بر جنین چسباندند حرکت دهند تا اگر فایده نکور از موضع مایه پیشانی

میشود و در چشم هم سرخی و درم حادث گردد و چون که از نابین گلاذ و از میکوس میسر چشم جفن از قند سوله شعر بکشد
خارج شود و بر کناره پلک جمع میگردد و ازین سبب قشج اهداب با هم ملتزم یافته میشوند و مرض میدان که گویا در چشم یک فنای
و چون بسوی ضوئش نظر میکند متنازی میگردد و بصارت ضعیف میشود و از دیدن شیائی صغار کلل پدید گردد و چون مرض قوی
و متراکم گردد پس هرگاه اهداب ملتزم را جدا سازند موهای پلک شکسته گردند و بربوبت شعر زخم گاهی شود و بر ریم پدید میشوند و موها
پلک بسبب طوئی که خارج میشوند با هم پیچیده بالائی خم می آیند پس زخم خارج شدن پیم از زخم کناره پلک زخم مذکور وسیع و کبیر
میگردد و کناره های پلک غلیظه و مستدیر میشوند از استداره کناره جفن سفلی چشم عینی شکست همیشه از غذا خود پدید آید از پنهان
بودن آن بسوی موق که بر دبر بینی میرفت ازین قنار منوع شد و نور از چشم می افتد و مرض سیلان موع حادث میشود پس از همیشه
جاری ماندن شکست چشم زخم بر کناره جفن سفلی رخسار پدید میگردد و بنجامین مرض گاهی کناره پلک خارجش پدید آید و بالائی آن سبب
حادث گشته مرض متوقف ماند و گاهی سرخی کناره پلک زیاد میشود و در آن چشم یا بعد از بعضی زیاد میشود و گاهی این صم کناره پلک
بر تمام جفن عام میگردد و درین وقت صلابت لاجفان پدید آید و حرکت جفن برای تفتیح و تغصیح چشم میشود و متعسر میگردد و قشوی از نور چشم
گاهی اینجا پدید آید و گاهی بعد سلاق مرض موهای پلک فنای و کناره های پلک غلیظه و مستدیر و درخشان محسوس میشود و چون
باین حد رسید نیست غده های موله طوبیت و موله و همین موله شعر ظانی شدند و گاهی ازین مرض کناره های پلک بسوی
خارج منقلب شده و متشنج میشوند پس از تشنج جفن سفلی بجانج جثی بن ثقبه من مجری شک برنگد و نسبت بر جای خود نماند از آن شک
در بینی زخم سیلان موع پدید شود و گاهی کناره های پلک بسوی داخل چشم منقلب میشوند و درین وقت از تحلیلدن موهای پلک چشم
اودیت پدید آید و گاهی از درم کناره پلک و موهای پلک خارج و از پیدائی شود بلکه از وضع مختلفه گشته بعضی بسوی خارج و بعضی
بسوی داخل چشم بایل میشوند و از آنهم چشم زیاد اودیت پدید آید و علاج اول از همه صاف کردن چشم جفن است بنا بر آن باید که از
آنکه هم مکرر بشویند تا ریم خشک نشود و بعد بر آن باقی نماند بعد بر کناره پلک مرهم سیاه و صوم به و ایلوٹ مکرر نشیند تا مرهم
صوم به و ایلوٹ بر آن رسد و گاهی که کوی و غنیمت وقت شب طلا سازند و آنچه وقت صبح اهداب با هم پیچیده میشوند آنها را با قوت دست
جدا سازند بلکه بر آن کبر مرهم و شیر با هم مخرج کرده ریزند تا نرم شود و خود جدا کنند یا زید بر آن طلا سازند و درین بعد صاف کنند و
بعد صاف کردن جفن چشم سلوٹن اثر سلوٹ بر آن طلا سازند و اگر کرم بشود بر ریم بود آنرا از سر سوزن شوق کرده از آن ریم ببرد و آورده باز
بر آن سلوٹن اثر سلوٹ طلا سازند و روزانه شبکی یک و گریں یک الون کلاب عملی حکم و از آن جفن چشم بشویند یا از سلوٹن یک
چشم بشویند و نیز شربت محصول صحت بعد تصفیه مرهم سیاه کور بر آن لایه باشند هرگاه کناره های جفن منقلب و متشنج شده
از آن سیلان موع پدید آید باشد در این وقت از ستر راه جدید مجری شک برنده که تا مینی رسید است پدید آورده و بهین و اگر تنها
خارش و حریت و صوم به بر کناره جفن پدید آید باشد در اینجا اگر طلا کردن مرهم سیاه وقت شب و از شستن چشم روزانه با آب نیک
سلفاش یا از آب شب یاقی صحت شود و اگر از مرض شدن این دو غایده ظاهر شود سلفیوٹ فایم شون یعنی آبیکه در آن

اگر باک سلفرا میجو شاند و ترکیب ساختن آن علاج قوی نوشته خواهد شد نشار الله از قلم همین بقیه حقیقه بر کناره آن طلا
 سازند یا ناسنگ میسره و گلیمین جلگه بر آن طلا سازند اگر درم بر کناره پاکت داده بود اول ده گرین ناسیر سلور در یک انس
 آب حلگه دوشه روز بر آن طلا سازند تا درم منع شود بعد از آن یک کپشه تر نوشته شد در روز و شب بر اعمال آرند و اگر غلطی
 حرکت آن دشوار شد باشد اول بشت گرین ناسیر سلور در یک انس آب مقطر و حلگه دوشه روز بر جفن غلیظ طلا سازند تا درم نرم نایل شود
 بعد از آن یک کپشه تر درم قدری قدری بر محل غلط طلا سازند یا تریم سیاه مذکور بر آن مالند تا آنچه ناسیرین از عروق جدا شود و
 درم و جفن نخیته موت غلط آن گشته بجنب شود و ایضا درین حال از نوشانیدنی یودایه پاشن و نیکوایه درین هم نایید جدا
 ظاهر شود و برای تقویت این موضع غلیظ چیه خوراند و بیهوشی کشند که برین بارک و دوائی تلخ مثل ششین مقصب الزریه و کلنا
 و منرال میسره نوشانیدن مفید است از وقوع بدضمی احتیاط نمایند اگر موجود باشد علاج آن فرمایند که آنهم سبب قوی برای
 این مرض است وقت شب پیش شوشی قوی مثل شوشی لمع و غیره شسته کار از چشم نگیرند فک کمر فصل یازدهم هر دو
 یکسری بود و سکون ای که در حال سکون یابی مشاء تحتانی ضم الف و سکون او دفع لام و سکون سین ملاء آن باغ و سبب از قریب
 که لفظ لاس معنی دانه شیره است نام نهاده شد بان پشه خور و کبر کناره پاکت پیدایشود و آنرا بعربی شیره و بندگی گویا بخی میند
 و آن هم حار است که اکثر غده و سوم بهائی بویین بگذارد که آنرا می بویین صاحب بهادر در شریح جفن یک ظاهر فرموده اند
 و با هم صاحب مذکور سوم شده و آن مشابه بعد از موله هم میباشد و جفن میان غذای موهای پاک میانه پیدایشود و گاهی
 این هم در غذای موهای پاک پیدایشود و این هم اکثر در یک غده جفن میشود و گاهی در وقت احد در غذای متعدد هم حادث
 میگردد و ایضا این مرض در سن طفولیت خصوصاً وقتیکه کمزوری ضعف یا دوشو یا سفت از خناریری بود زیاد پیدایشود
 در وقت شباب هرگاه جفن مرض سوسه باشد زیاد پید میگردد و گاهی بسبب یاب چشم گاهی از رسیدن رمی میشود
 و چون این مرض در کسی بار بار پیدایشود دلیل کمزوری خوب علاج گاهی این هم بعد از طلوع و بروز خود دفع میگردد و آنکه
 در آن بیمه را اکثر است که چون این هم پیدایشود رمی نیم هم در آن می افتد و بعد از آن وجیه بان هم صحت میشود پس نسبت
 که هرگاه این هم پیدایشود اول از آب گرم قدری رو خود بار یک جفن را بشویند تا آنچه شخم همراه عرق جفن بر آید مجتمع میانند
 دفع شود و چون آن شرکاشک نقره جفن موثر نیست بعد از پارچه باریک صاف طلوع جفن را خشک کنند بعد از آن نقره
 محلول آب که از ده گرین پانزده گرین در یک انس آب صاف حلگه باشد بر درم طلا سازند یا قلم مویشین باب تر که در قدر
 فشرده دوشه بار بر اصل کاشک نقره گردد این هم مذکور گرداند که ازین تدبیر در امراض مجمل مرض میرسد میانه مثل سایش
 آن ناسیر سلور در محل غیر مرض جفن نام منبسط نمیکرد یا کاهوین را بذریعه قلم مویشین بر درم مذکور طلا سازند یا بلا دونا را باب
 صاف حلگه بذریعه قلم مویشین بر درم طلا سازند و گاهی پارچه باب سرد کرده بر این هم بستن مفید میباشد و ایضا در این
 از بستن چشم پارچه صاف هم حاصل میشود چه بسبب آن حرکت جفن بند میگردد و از آن درافیت هم سکون حاصل میشود اما هرگاه

در این کتاب
نزدیک ۱۰۰
مادداتی است
که در این کتاب
است

این دم تنه را بدور و دوری زیاد شود بر آن از آب مطبوخ پوست ششامش تمکید سازند یا پارچه آب گرم تر کرده یا آرد تخم گشنیز
 آب گرم سرشته بر پارچه آلوده چشم نهاده بر بندند تا بروی چشم نیفتد و در آنجا آن انتظار خود منفرجه شدنش نمایند بدین حد که پدید آید
 و این دم هرگاه در غده شعریه و وقت انفجار یک ثقبه در آن حادث شد و ریم جاری میشود و اگر در غده مائی بویین گلا اند باشد ثقبه با
 متعدد برای جریان ریم در آن شکل گریز شکل پدید آید و گاه هرگاه ریم در آن وقت هم انتظار کند که خود منفرجه شود با عانت غمزه
 شق نمکنت الا و ریم مذکور در غده مائی دیگر پدید آید و چون بدون انفجار و جریان ریم در آن میماند و ریم زایل میشود بعد از آن درین موضع قدری
 صلابت نامدت در از باقی میماند پس اگر چنین شود در این وقت برای دفع کردن صلابت مذکور در هر دم سیاهانه در رنگ لایستی بر آن
 ننهند یا شکر بودین آن طلا سازند علاج عام این مرض نیست که چون ظاهر شود که ریم سهیل فوراً بنوشانند بعد از آن وائی مقوی
 و بهر مثل منزال است که آنرا با کم دم و وائی تلخ مثل نعنع بارک یا کوشیلیا قصبه از زیره بنوشانند یا گندین همراه آن پخته و شیل بنوشانند
 و اگر این مرض طفل حاضر شود اگر گریز و سهیل باشد و بعد از آن سفوف بارک سودا بای کار بناس و هر دو مساوی الوزن
 گرفته کمی کمره از دو نیم گریز پنج گریز زین و اهر روز روزانه دو سه بار همراه آب ساده بنوشانند بعد و سه روز از خوردن این رو
 فیری ایو و این سه همراه روغن جگرهای نوشانند و در هر سهام آن اندکی قویه خوراند و گمان فصل دوازدهم در التماس الحقیقین در آن
 بر دو قسم است یکی آنکه کناره یک جفن با کناره جفن دیگر چسبیده آنرا با لبت گریک آنکه بلیفون فتح و الف و سکون نون کسره کاف و طلم
 و سکون او و کسره بای موحده و لام و سکون بای شنه تخانی و فاف و فتح رای حمله و سکون فون معنی چسپیدن یک است نامند چه
 آنکه زرد رفت گریک از روی حقیقت عبارت است از آنکه مفصل و استخوان با خود با چسپند و چون که کناره با کناره بای هر دو یک با هم چسپند
 لذا مجازاً بر آنهم آنکه طلاق کرده شد و بلیفون معنی جفن است و آنکه جفن با مفصله چشم متصق گردد و آنرا با لبت گریک هم بلیفون
 بکسین حمله و سکون میمانند چه جفن و رفت شان معنی بلشوق شدن و و چسپیدن چون اینجا جفن با چشم که غیرت متفرق میشود
 لذا این هم موسوم شد تا قسم اول آن که چسپیدن کناره یک یک یک با کناره یک یک دیگر است پس سبب آن هر مرض جفن است که سبب آن
 میگویند جفن از بجای خود زایل گشته و از زوال آن اینجا زخم پدید آید کناره بای آن چسپند چنانکه در قسم دوم مشاهده میشود
 و گاهی از جفن جفن هرگاه بسبب کمزری محرق مثل زیاد وائی محرق یا از آب گرم بسوزد هم این مرض پدید آید و گاهی وقوع
 ضربه یا حادث زخم که تفاقیار کناره یک سوزان میگویند میبرن آن زوده شد و زخم پدید آید و هم حادث میشود و علما است
 التماس الحقیقین بای در تمام یک عام میباشد گاهی در بعض موضع آن اتع میشود و این اکثر قریب کبری فتن بهر صورت خواه عام
 باشد یا خاص در بعض موضع باشد لیکن یک ثقبه در میان جفین قریب موق کشا و میماند که از آن آب از چشم جاری میشود و گاهی
 التماس بر این نحو واقع میشود که هر دو کناره یک بیو حمله و بالذات با هم می چسپند در این وقت در حرکت جفن عسر پیدا میگردد و

فصل دوازدهم در التماس الحقیقین

گاهی در التصاق آنچه را که از غشای غشای جدید پیدا گشته در میان هر دو کناره جفن میاندوزی و وقوع کناره
 های پلک باین غشا ملتصق میشوند و درین وقت در حرکت جفان یاده قفسه پیدا شد و علاج علامت این نیست که اگر سوم و چهارم پلک
 بگردانند و میندی راسی حمله سکون کاف فتح تابی میندی سکون اسی مملکه است مثل میل که در وسط آن مجری ساخته پیدا شد
 یک طرف در چشم نهم بسته سر آنرا از ثقبه که در میان هر دو جفن برای جریان آب چشم پیدا شد بر آورده سر کار و در بران نهاده باز است
 مجری که در آنکه مذکور میماند تا آخر چشم که التصاق عام باشد یا تا آخر محل التصاق که خاص بود رسا شد تا کناره های پلک بسم جدا شوند
 و در که هم بر از اجزای عین جفن قطع واقع نشود و بعد از آن که در هر دو جفن شش پلک را با یکدیگر با یکدیگر با یکدیگر با یکدیگر
 اما قسم ثانی که سوم پلک است پس سبب آنهم همان است که در قسم اول نوشته شد و لیکن اینجا شرط نیست که در قفسه چشم نهم زوال پیدا
 میسرین آن نهم پیدا شد باشد و با هم ملتصق شوند اکثر این چشم از داخل شدن آب که در چشم پیدا شود و اینها هم گاهی
 جفن و قفسه چشم بالذات و بیواسطه با هم می چسبند گاهی غشای جدید پیدا شد و واسطه التصاق جفن با چشم میشود و با هم التصاق
 هم گاهی عام پیدا شد گاهی در موضع خاص از چشم جفن واقع میشود اما هرگاه عام باشد درین وقت حرکت چشم جفن متعسر میگردد
 و هرگاه التصاق بیواسطه تولد غشای جدید بود یا در محل خاص بیواسطه بود درین هر دو صورت چشم جفن قدری حرکت میکند لیکن
 التصاق جفن با چشم اکثر طبقه قرنیه ضرر نقصان میرسد علاج هرگاه التصاق جفن با چشم بیواسطه غشا شد باشد علاج است
 اگر التصاق هر دو بیواسطه غشای جدید پیدا شد باشد درین وقت غشای جدید را قریب کناره پلک از سر قراض یا کار و بر سر
 و قطع کرده و بپزند بعد آن روزانه دو سه بار در میان این غشای جدید پر و پل غل کرده و کم کم درین نخبه باشد تا غشای نهم
 باز متصل ملتصق نشود و فک اکثر فصل نهم در اختلال ابواب و آنرا بلوغت که یک یا دو روز در نخبه میسرین سکون الف و فتح وال
 میندی و سکون الف و ضم راسی مملکه سکون و او که اکثری معجزه است سکون فی معنی ضایع شدن موهای پلک باز پیدا شدن
 آنها مینماید سبب اکثر این مرض بعد از زخمی اوش و گاهی بعد از جراحی حادث میشود زیرا که آنچه بشود در این امراض جفن پیدا
 میشود و از آن غده مولد شعر بد که در محل شوره بود و فانی میگردد و از سباب قوی این مرض شش یا گاه رسانی است هرگاه تادیت و از بلا
 علاج باقی ماند درین وقت بعد از آن اکثر این مرض پیدا میشود و گاهی بعد از امراض عامه که ششک قوت باشد مثل سفلس و غیره هم این مرض
 حادث میگردد و لیکن فرق نیست که آنچه از سباب شش یا قوی میشود و در آن باز موها نمیر و بند آنچه از امراض منکبه پیدا میشود بعد از
 مرض نهمی که در آن میر و بند اطلاعات کسانی را که این مرض عارض میشود اکثر چشمان خود را جمع ساخته می بینند زیرا که در آن
 موی شوره که مانع جمول ذیبت چشم اند چون روشنی غبار بیواسطه در چشم داخل میشود و بعد از چشمان را جمع و مقبض ساخته می بینند تا موی
 بسبب آن کم روند و ایضا جفان را جلاد زیاد و چشم حرکت میدهد و این که میکشایند و برودی بنه میکند تا بپذیرد این
 تحریک بار بار چشم خود را صاف سازند و بصارت ضعیف میگردد و موهای پلک بر کناره پلک کم پیدا شد یا طاقا معی چشم
 علاج آنچه از هر دو اولی حادث شد باشد علاج است ایضا این قسم بر تمام پلک غشای یکله مخصوص است و جایگاه

فصل پنجم در اختلال ابواب

در اختلال ابواب

العلامات چون موها در چشم منقلب شده میروند و چشم سرخی و اذیت از خیلیدن آنها پیدا میشود و خصوصاً در طبقه قرنیه از خیلیدن آن زیاد اذیت پیدا شده سفیدی بر آن ظاهر میگردد و در عروق سرخ بسبب هم در آن دیده میشوند و آخر به بصارت نقصان میرسد و در هر دو قسم گاهی موهای یک منقلب گشته در جای کوچکت یافته میشوند و گاهی بر تمام حفن میباشند و گاهی موی منقلب بسبب وقت جرم خود معلوم نمیشود لیکن هرگاه بعد از صحت اقدام به اذیت چشم باقی میاندهد پیدا میشود و اینکه شاید شعله منقلب پیدا شده باشد پس درین وقت باید که چشم را به بیت لانا گاهی از تعقیب حفن هم شعله منقلب دیده میشود و زیرا که چون جرم آن دقیق میباشد و رنگ آن قوی بود ازین سبب محسوس نمیکردد لیکن هرگاه که از راه یک را بر قرنیه آورده به جتد سبب سیاهی قرنیه شعله مذکور دیده میشود علاج اگر یکت و مو منقلب باشند درین وقت بهتر نیست که موهای منقلب با موهای سرخ چشم کرده از یکم چشم چنانچه بچسبانند تا اذیت رفع شود یا بار بار موهای منقلب را از یکتین کوچکت گرفته تنگ کنند که گاهی از همین عمل تنجین شعله مذکور را میگردور و رویدن آن موقوف میشود پس اگر ازین هم رویدن موهای مذکور موقوف نشود بعد از تنگ از سر وزن چشم بر معلق و باغ کرده و بنده یا سر وزن را بعد از تنگ شعله را شوشن شیر سلور قوی آورده در مجری بیخ شعله مذکور داخل کنند تا از آن و هم پیدا شده راه مذکور بند گردد و عده موله شعله فانی و رویدن موها مسدود گردد و یا سوزن را که در آن خطه ریشمی انداخته حلقه ساخته باشند از جانب داخل حفن اندازند و از جانب خارج حفن بر آن چون حلقه مذکور قریب موی منقلب سه شعله مذکور را در حلقه گرفته بیکر حفن بکشند تا شعله مذکور بیرون حفن آید خیلیدن آن چشم موقوف شود و اگر از یکم تنجیر شود حلال نشود یا موهای منقلب یا و بر تمام حفن باشند درین وقت کناره حفن اول در جانب عمق آن تیرا شد قطع کنند و این قطع را تا جاییک بیخ شعله مذکور بود و آن قریب غصوف حفن تمام میشود رسانند بعد از خارج حفن تا جاییکه در عمق آن تیرا شد بود و بند برفتند که فصل شانزدهم در منقلب شدن کناره های حفن است معنوی داخل چشم و آنرا ابلت گمیلین میگویند و این نام منقبض شدن کناره های حفن است و این ششم نیز که آن یکسره و سکون نون معنی اندرون است و در بین بعضیهای هندی و بعضیهای مملیه سکون او و سکون حفر فارسی فتح یابی شانه تختانی و سکون نون معنی منقلب شدن است بسوی جانبی یا بجله آنهم هر دو قسم است یکی که گوشه حفر و آنرا اسپانافون که معنی تشنج است هم میگویند چه در آن تشنج عضلات ضرورت است دوم که در آنکه بسبب هم پیدا میشود اما قلم قول پس در آن حدوث کدام و هم و غلط ضرورت نیست السبب سبب قریب آن تشنج ریشهای عضله است و برده بود که بالا می آید و بر کناره آن می آیند بسبب آنجا حفن اعلی حرکت کرده و حفن اسفل می آید و از آن چشم بند میگردد و سبب بیدار آن هم چشم است که در آن از دیدن روشنی بعضی العین للشعاع وسیلان و مع پیدا کند و گاهی بعد سیدن ضرورت چشم هم پیدا میشود و گاهی هرگاه بسبب که ام مرض چشم نوبت به بند شدن چشم تا مدت دراز رسد پس بعد از کشادن چشم بسبب ازیت شعاع چشم تشنج حادث میشود و گاهی در شایخ بعد عمل قح و چشم که برای کناره کش کرده شود هم این مرض پیدا میشود و گاهی تشنج حفن ایشان یا در سترخی بود چنانکه در مشایخ دیده میشود درین مرض یا در مبتلا میشود و این مرض حفن اول یا در پیدا میشود

فصل شانزدهم در منقلب شدن کناره های حفن است معنوی داخل چشم

و حفر

میشود و جلد زیر خفیه عارض نمیشود تا خراش پیدا کند بلکه از بالای سریم جاری میگردد و اگر میکس میبینی منقلب یا ده غلیظ باشد از
سفره اندر اجایا شش کرده خون براند ایضا از جفان را بجایش آورده برابر ساخته پارچه کشکول ده بر آن نهند از جای خونرو
بعد بر آن ریخته نماده از رباط بر بندند ایضا اصل کاشک نفه یاصل توتیا یا سلوشن قوی یا کسر سور یا سلوشن قوی توتیا بطول
بر میکس میبینی منقلب نیست قدری سفیدی در آن دشت شد زخم پیدا شود و بعد نشدن زخم مذکور از حدت تقلص و جاع آن
انقلاب منع گردد ایضا میکس میبینی منقلب چندان در قراض میریزد بعد صحت زخم بر مقدار اصلی خود آید انقلاب بیل گردد
ایضا خود خفیه منقلب در وسط آن بقدر زیاده آن که از شرخای خود طول شد تا عارض برید و بعد بریدن بدو زخم برایش
نماده بر بندند تا صحت شود ایضا اول زخم منقلب عارض زخم پیدا کنند تا بسبب آن در خفیه منقلب شرخ پیدا شود و بسبب
آن بردن آن بر جایش ممکن گردد پس بجایش رسانند برای ازاله طولش از جانب فوق و منفرجه مذکور بقدر ضرورت بریده بدو زخم
تا بر مقدار طبیعی خود آید و طول آن که از شرخ پیدا شد بود دفع شود و اگر انقلاب خفیه بعد سوختن از تقلص بیشه های جدیدی باین
در محل سوختن حادث شد درین وقت بهتر نیست که شکسته بشود بریده جلد جدید محل عارض یا پیشانی گزیده در میان کناره های
زخم تان نماده بدو زخم تا تقلص پیدا شود و اگر هیچ تدبیر انقلاب خفیه نایل نگردد و اذیت سیلان و موج مودی باشد درین وقت بر آن
دفع کردن اذیت مذکوره راه جدید برای سیلان و جریان شک لبوی بینی پیدا کرده و چند چنانکه پیشتر گفته شد شک لبوی بینی
پیدا کردیم و امراض الکری مل سیم فصل لام و سکون الف کاف و کسری مملو سکون یای شناه تخانی دفع سیم سکون
لام و کسری مملو اول سکون فی دفع تایی شناه فو قانی و سکون سیم یعنی امر اضیکه در آلات تولد اشک حادث میشوند و در انهم دو
توضیح اند توضیح اول در اقل شش لاک ی مل کلا یعنی ورم غده مولد اشک از اباحت گریک الک فی او اذن آتش گویند
و آک فی دفع وال بهندی و سکون الف کاف و کسری مملو سکون یای شناه تخانی ورم غده الف سکون ورم غده الف شک است و اذن بعد
دفع الف و کسری الف شک و سکون نون یعنی غده است و ایش فنج الف سکون یای شناه تخانی و کسری بهندی و سکون سین مملو
یعنی ورم است و صحت آن ورم غده شک است با جمله این مرض طویل الحداث است لیکن بر دو قسم است کیو یعنی عا و کرا نیک یعنی قرن
و سبب هر دو قسم کسر رسیدن ضرورت چشم پیدا شد و گاهی کدام سبب ظاهر بود و علامات هرگاه کیو بود در خفیه اصلی قریب فوق و منفرجه
و سوزش ورم یا اذیت میشوند و ایضا ورم های موسوم به ورم یا بر تمام خفیه بر میکس میبینی چشم سیم دیده میشوند بعد این علامات خود یا علامت
رفع میشوند یا در غده مذکوره ریم متولد میشود و درین وقت ضربان سوزش در و با جمله علامات پیدا شدن نیم یا ده حادث میشوند
ال علاج اول چند عدد زرد لو بر محل ورم غده چسبانند و آن و اینکه گرم تر باشد شش پوش تخم کتان بر آن نهند همیشه گرم تر تا
و ایضا از او پیوسته که از تخم شک اندمال نمایند پس اگر ازین نیز بی رفع نشود و نوبت به تولد ریم شدل را از سفره شکر کشاده ریم برین
آورد و پارچه بر وزن کار بکشد و ایلوت تر کرده بر محل زخم نشاند تا بگردد و اما هرگاه این ورم ضربان بود و علامتش آنست که اول تا مدت
و از آن پس اندوه تمام نگردد و کم می باشد لیکن ورم و فنی در محل غده مولد اشک پیدا بود و قدری او یا خفیه میکس میبینی چشم سیم

[illegible]

فصل نوزدهم در اسرار طاعت و سجده و زیاده و انباشته و غیره

١٠

جواب

مجلس علمیه

حادث میگردد و در آن قدری سرنخی ظاهر میشود و بعد آن درم برکنار هر چو فن حادث میگردد و گاهی بر سر چو فن او و یا چندان پدید میشود که از آن کشادگی چشم ممکن نباشد و در عظیم اینها حادث میشود که تا موخر اس میرسد از آن مرض بسیار متناوبی میگردد و میگویی که سرش میخورد و هیچ نوع بر آن صبر کردن ممکن نباشد پس این در و بعد چند ساعت یا بعد چند روز و دفع میشود زیرا که ادا هم ریم در خریطه کوه میماند از عمر آن زیاد شدن مقدار خریطه از تعدد در پیدایش و چون از خریطه اندک و ریم خارج شد و رخشامی خانه دار زیر جلد چو فن می افتد از خالی شدن خریطه در ذایل میشود و لیکن از دل زیر جلد چو فن با نایمان میگردد و در ابتدای مرض علامات این مرض با علامت آنکه از افشال میماند و پدید میآید لیکن فارق بنده دارد و موضع خاص میباشد و صواب گاه از شکست را بر آن نهاد و قدری عمر کند چه درین وقت مریض این مرض غریب و بهیچاری مینماید بخلاف صاحب کسار افشال میماند که در آن بخار و نه پدید میآید و گاهی خود بخود منقوخته بعد از آنکه یا از علاج و بر آوردن هم صحت میشود و گاهی هم در آن باقی مانده تا صواب پدید میآید و از آن گاهی هم شک جاری ماند و علاج در تپا مرض از آب گرم یا از آب طبخ پوست شترخاش تکمیل از آنکه کافی نشود و در هر محل هم چنانکه در مریض از او سیسله تکمیل سلفیت آن سیکیشا نوشا نشاند اما کثیر شود چون تا شش ظاهر شود و پویش از او دیگر مریض بر آن نشاند و بعد چو فن از سرشتر خاش کشاده ریم از آن برین آرد و در ثقبه نیم فیه از پارچه ساخته نمند بعد آن پویش ترخم کنان درست کرده بر آن بندند و چون هم حار زایل شد و ثقبه هم باقی ماند در آن بعد هر دو سه روز پودنی قوی که برای این کار خاص موضوع است انداخته مجری شکست بر آن که تا بینی سید است صاف کرده شد و تا حصول صحت تا این عمل را ترک نکنند و در ایام شدت مرض برای تقلیل از دیت مریض آوردن خواب روز و شب را فایا یا فوین و غیره باشند تا از تخمیر آن دیت کم محسوس شود و قدری را بر گاه این هم کرانیک یعنی فرمن باشند این امیو کو سیل مینامند و معنی سلج یعنی زیر کدن همیشه آب پنیر در خریطه اشک مجتمع همانند که بعد از آن بر می آید و دوام خود مشابه به بلغم میباشد زیرا که چون در این قسم قدری درم در این خریطه میماند که بسبب آن آه جریان اشک بسوی بینی است تنگ میگردد و پس بسبب خفتن انسداد طریق اشک بسوی بینی کم میروند و مطلقا نمیرود و از آن همیشه خریطه مذکور اشک مجتمع میماند و از جماع قوایش غلیظ میگردد و السبب اکثر از رسیدن هوای سرد و گاهی بعد از کاه بعد چندی خصیه گاهی بعد گریه کردن کثیر پدید میآید و اکثر در مستعدین خنایر حادث میشود و شاید بیش نیست که در این کسان مدام مریض میگویند که کثیر پدید میآید و این قسم در زنان نسبت مردان پدید میآید و شاید بیش آن باشد که ایشان گریه پدید میکنند هرگاه استعداد حدث این مرض کندی بوده باشد از رسیدن هوای سرد بعد گریه بدن هم از گریه کردن هم از سرنگون شدن بر روی این مرض در آن پدید میآید علامات اشک چشم جاری میماند و جریان آن بتدریج زیاد میشود و مانند دراز میماند حتی که از زیادتی تدریجی از آن مریض هم نمیداند که مرضی زکدام است شروع گشته و هرگاه قدری کار چشم گیرند مثل مطالعه کتاب غیره فوراً اشک جاری میشود و در هوای باد و رطب جریان اشک زیاد و در هوای حار یا پس کم سائل میشود و چون از اجتماع دایمی اشک مریض متناوبی و میگردد و خود انگشت را بر محل این خریطه نهاد و غم میکنند از آن قدری آب را به بینی بر می آید و از بر آمدن آن اشک که چشم جمع بوده بسوی بینی جاری میگردد و از جریان آن بسوی پشت سیلان آن چشم بسوی عرض کم میگردد و پس اینحال هم تادرت دراز مانده بعد آن در

و تحمل حرارت مذکور حادث میشود چون بعد پیدایش درین موضع مریض از انگشت غم میکند آب لبوی بینی چنانکه پیشتر جاری میشود و این نمیکند و زیرا که اکنون رم زیاد شده و از آن راه جریان اشک مسدود گشته بلکه عوض آن از غم کردن طوبت سفید بلغم از غم زیاد مذکور چشمی آید لبوی خارج دفع میگردد و بعد این علامت هم تادرت دراز مانده بعد آن یک بار در وقت عصری و در صبح و در میان پیدایشه قسم اول این رم که اکنون است حادث شد دل پیدا میکند و بعد انفجار و خروج ریم ناصور پیدا میشود و این ناصور بار بار جاری میگردد و باز بند میشود و از این ناصور و جریان بار بار کاهی ثقب های متعدده بطور ناصور تا خسار پیدا میشوند تا انجام آنچه در اطفال نابالغ پدید میشود بعد رسیدن بسن بلوغ زایل میگردد و آنچه کباب افتد از علاج کمتر زایل میشود و از بار بار پیدایش در نعل نقصان استخوان خارج و دخل انف میرسد العلاج اول در ابتدای مرض مجری اشک بنزده را تا غم زیاد اشک از شتر با یک شق کرده و دهن را حاصل صحت بعد و سه روز پیش از پروپتیق که برای این کار مخصوص است اه اشک تا ماندن بینی همیشه صاف باشد باشد هرگاه در دم و در پیدایش و آنچه برای این حالت قسم اول آن تدارک نوشته شد از قسم دوم که تعلیق معلق و نوشانیدن سسمل بعد ظهور افشخ نشتر داده ریم را برادر و درون لعل آرنده برای کشاده ماندن راه اشک میل قیق فقری که بر صورت حرمت هم خط استعلیق شش درین ناصور انداخته مدت تا بر این تدبیر ملازم باشد تا اشک بخوبی از مجری طبیعی خود جاری ماند و دل پیدانه شود و وقت ترک این تدبیر است که جلوه رم و اذیت زایل شود و آنرا از آن زمان که در دو گاهی مدت العمر میل را در زخم میدارند و برای دفع کردن قح منظر میل مذکور از کدام رنگ مشابه برنگ جلد باشد نگین میسازند و این مریض را دوویه مقویه مثل آهن کینین روغن جگر ماهی و غیره و اغذیه چید شل لحوه البان خوراند و توضیح سووم در انفر که بکسله الف و بای موحده فارسی مکسوه و سکون فافخ رای مملکه سکون الف و لغت گریک یعنی ترماندن چشم و جاری شدن آب چشم از موق که بر است که از نادر لغت عرب سیلان و جمع مینامند هر چند که جریان اشک از چشم در اکثر امراض عین شل و قسم مد غیره یافته میشود بسبب اینکه در آن امراض اشک چشم بافت است اجزای عین نه پدید میشود لیکن بر آن انفر اطلاق کرده نمیشود بلکه هرگاه اشک بر مقدار طبیعی چشم پدید شود لیکن بسبب فساد از جریان خود در مجری طبیعی منبج گشته از گوشه چشم سایل شد لبوی خارج بطور قطا بریزد و از آن سووم با سمل انفر ای صطلا میشود و در این مرض سوو بالشتین هر دو یافته میشوند این نحو که هرگاه سبب آن ضعیف و قلیل بود از آن بوالشتین پدید میشود و چون سبب قوی باشد و معیه پیدا میکند البیب کاهی از ضعف مجاری اشک بنزده حادث میشود و این حالت کاهی در سن صبی و گاه در سن شیب پیری یافته میشود و درین وقت در میکوس میمیرن جفن چشم سفیدی و استرخا با کماله انار قلقت نمیده میشوند کاهی از انقلاب ثقبه موق که بر پیدایشه چنانکه در انقلاب الجفن لی الدخل انقلاب الجفن لی الخارج مذکور شد زیرا که بسبب آنهم اشک مجری طبیعی خود داخل نمیشود و در غریبه خود نمیرد بلکه چشم مانده از آن خارج میگردد و گاهی از مسدود شدن مجری اشک بر نذوق و آن پدید میشود و آن گاهی خلقی بود و گاهی بعد از زشتی و گاهی بعد بروز جدی یا حصیه مسدود میشود و از این سبب نوشته اند که هرگاه قلیل باشد فقیق مجری مذکور هم پدید میشود و از آن درین مجری جریان اشک کاینکه نمیشود و گاهی در وسط مجری

توی بینی آن جلد است و توی میانی آن غشای ریشه دارد و غشای اندوهی آن میوکس میبرن است و هوا از خارج تا به گوش
 میرسد فقط زیر که برین ثقبه غشای سفروش است راه مسدود است ازین سبب هوا اندرون گوش نمیرسد لیکن آنچه از اندرون
 راه بسوی گوش است از تهوتا اندرون گوش هوا میرسد پس ثقبه غشای عظم بصورت مختلفه واقع اندکی بصورت رکاب که بر آن قلم نهاد
 بر سبب سوار میشوند و بصورت مطبقه صداد و کناره آن را جای که بصورت سته مطبقه است متصل از میوکس میبرن که از داخل بالای ثقبه
 گوش است میباشد سوم بصورت آنکه از آن خشت و سنگ عمارت آهن را می شکندند از اسنان گویند و بعد از حوصلای بر آب
 بصورت مختلفه یکی از آن کثیره قریب شکل ناشپاتی متصل از استخوان مشاب بصورت رکاب میباشد چه استخوان مذکور بر دهن آن مثل سر
 بود که بسبب آن تپش محفوظ از جریان ماند و الا از آن خارج شد از راه ثقبه که در دهن است جاری میشود علاوه از آن اجیاض دیگر
 مختلفه از اشکال گرد و حوض کبریا که در بعضی قریب بعضی بعد از آن بر صورت سانیس که در دماغ اند معلول از آب میباشد در جمله
 اجیاض مذکوره اندرون آبیکه در آنها اندر ریشه های اعصاب سمع مثل شنادر وجود میباشد و واقع اند چون هوای خارج
 غشای یک بر ثقبه سفروش است میرسد و آنرا صدیده دهر و اثر صدیه عظام شکسته مذکوره که متصل پس ثقبه اند میرسد بذریع عظام مذکوره
 تا اجیاض توصوفه منتهی گردد و از آن حرکت متوج در آب حیاض مذکوره پیدا شده بذریع ریشه های عصب حساس صوت مذکور
 میشود و عضلات محک گوش و انسان کوچک ضعیف اند و در حیوان مثل سبب غیره قوی اند لهذا حیوانات گوش های خود را با آن
 خود حرکت میدهد بر سر که خواهند منعطف ساختند و غشای مختلف انسان که بر آن قدرت ندارد با جمله در گوش هم امر متعذر
 عارض میشوند فصل دوم در در گوش است و آنرا بلغم گشایش یک بکالف و سکون یای شناه تخمائی و کسری
 جمله سکون کاف بلغم گشایش یک بکالف و سکون او قوامی پندی فتح و کالف سکون لام کسری فتح یای شناه
 تخمائی و سکون الف نامند و اکثر سبب آن دم بود که خارج ثقبه یاد در دال آن در اعضای گوش از غشای لحم فتد اما آنچه از آن
 در خارج ثقبه قد در راهی که بسوی ثقبه فته است پس درجات بسیار اند چنانچه بعضی حیوان چنان ضعیف بود که بخورد و در او دم
 محسوس شود و گاهی چنان پاد میشود که راه گوش مسدود میگردد و سماعت باطل میشود و جمعی در در و در گوش پاد بود و دم
 محسوس شود و اگر علاج آن نکنند در میوکس میبرن میماند و این وقت در گوش بسیار گردد و تا ریم خارج نشود و در وقت
 نگردد و سبب این دم اکثر رسیدن هوای سرد یا هوای رطبت مثل هوای شربکال میباشد و گاهی در اطفال سبب بروز دندان
 عارض شود چه آنچه عصب بسوی دندان رفته کیشاخ آن بسوی گوش هم رفته است ازین سبب محدث دم میگردد و بالمشاکت
 علاج آنچه از رسیدن هوا حادث شد اگر قلیل باشد فقط افیون یا روغن کنجد حل کرده نیکو نموده پنبه بآن تر کرده در گوش نهند یا
 فقط پنبه در گوش نهند که تا از رسیدن هوا اندرون گوش نماند اگر ازین نماند حاصل نشود و بوقابل غصه و فاشک که بالای
 راه گوش در خارج است یا زیر نموده گوش چسپانند اول بهتر است و سهل توی پنبه مثل جلیپ و کلویل بلکه سیرسل که در دهن کلویل
 بآن بیان نیز که آن درین هم بسیار مفید است زیرا که آنچه آب از عروق بر آمده و دم پدید آید آنرا کلویل از خروج مانع میشود و آنچه از

فصل دوم در گوش

ریح و از ماندن در گوش ذیبت غلیظ نقصان استخوان سیرمندان تریز برای یادتی وجع و نقصان غشاء و استخوان مان حاصل
 میشود و ریح بسبب ولت خارج میگردد و آنچه درم بسبب هوای طبع حادث میشود در آن از اشیا یا بستگی بدست مثل اینکه
 نمک سود گرم کرده بر گوش بندند و آنچه ازین در گوش تابع عصب بود و علاج عصب است آنچه در گوش بسبب گرم
 افتد که در گوش بسبب غم گوشت پیدایش باشد بهین سبب گرم در گوش پیدا میشوند و غیره که هرگاه زخم در گوشت گوش می افتد
 و کس بر آن می نشیند موافق عادت خود بعضی بر آن میزدند از آن گرم پیدا میشود در آن زخم کار بولک یا لوث در گوش اندازد
 که آن قاتل میماند است بعد از آب گرم ز راقه نماند تا گرم مرده بزرگ آن گوش خارج شوند و گاهی در گوش بسبب سیدن
 هوام و جانوران خرد هوای مثل پشه در گوش افتد و علاجش قتل طایع است برای قتل آن قصابون آب گرم حلقه در گوش اندازد
 و صاف کنند اگر ازین نمیدرد و زخم کار بولک یا لوث اندازند و بزرگ راقه آب گرم خارج آن کنند چنانچه گاهی از افتادن جسم صغیر
 غریب در گوش در می شود علاجش آنست که از کلبین خرد و آنرا بیرون آرند یا صابون و آب گرم انداخته بر آن و اگر آن جسم بزرگ و چوب
 و مغز است باشد که بسبب طوبت گوش تشنج شده باشد آنرا از کار و شکسته بیرون آرند و گاهی در گوش زخم و عفون ندان میباشد
 چه عصبیکه بسوی گوش افتد ریشه آن بسوی دندان هم آمده هرگاه چنان باشد اول با صلاح دندان گوشش کنند چون از آن نبرد
 دندان را قلع کنند فصل سوم در طرش یعنی بلبلان یا نقصان سمع و آنرا بلبلت انگلش بکسرال میهندی سکون فاد
 و کسوف سکون بین بگویند و بسبب آن در چهار مقام گوش میباشند اول در فضای که از خارج تا ثقبه است دوم در غشاء و مغز
 بصماخ و این مقام خارج از ثقبه است سوم در استخوانهای که پس ثقبه گوش اند چهارم در طریقی که از دهان تا اندرون گوش می کشند
 هوا مخلوق شده و این که در این جیب طرش یافته میشود پس بدانکه آنچه طوبت بخرج زرد رنگ بود که خارج صماخ در گوش پیدا شود
 و در تشنج گوش که آن کرده شد این طوبت گاهی بسته و خشک شد و بقیه آن مفروش بصماخ می چسبند آنهم از خشکی این طوبت خشک
 میشود و بسبب خشکی هرگاه آواز هم از آن سیرمندان صدمه خواند و حرکت میکند و نه استخوان خرد را که اندرون ثقبه است حرکت
 میدهد تا آواز سمع شود یا خود هم حرکت طلیل متحرک میشود و استخوان را هم تحریک ناقص حرکت میدهد و ازین سبب ایشیه های عصب
 حساس سمع را خرد و سیرمندان را زیجست بیارنیش شود و یا کمتر شود و علاجش آنست که صابون و آب گرم حلقه در راقه آهسته آهسته در
 گوش نیز تا چرک گوش نرم شد و آب بیرون آید و بیاض و دیگرین سودا کار بناس با یکا لیس آب ساده حلقه در آن گوش شستن
 بزرگه ز راقه در گوش انداختن بسیار مفید است که بسبب آن چرک گوش بخوبی خارج میشود لیکن نه آنکه این آب بقوت در گوش نماند
 چه وقت خارج شدن چرک غشائی مفروش عصب بسیار کمزور میشود و از آن صدمه ز راقه شکافته خواهد شد بجا خارج شدن چرک
 روغن کنج گرم کرده یا پنبه آلوده در گوش نهند و چنان پنبه با گلیسرین تر کرده در گوش نهند گلیسرین از روغن کنجد بهتر است گاهی در طریقی
 درم میشود و از آن سیدن هوا بند میگردد یا سببیکه در در گوش نکرده و علاجش همان علاج مذکور است که در در گوش نوشته شد
 و اگر درین فضا سبب نبود در غشاء مفروش بصماخ باشد باید آنست که در آن هم چینه و جود بود لیکن آنکه از درم اندرون ثقبه که در گوش

فصل سوم در طرش

گفته شده این غشا شکافته شود و در آن اکثر همراه هم استخوان خرد که اندرون ثقبه است خارج میشود و منگنه سبب سیدن صدمه
ضرر یا سقطه با آواز غلیظ این غشا شکافته شود و این طرش هم لا علاج است لیکن بدانکه هرگاه بسبب شکافتن غشا و سفوفش
علی اصحاخ در کسی طرش یعنی کوی پیدا شده باشد آن نیست میشود باینکه مرض میگردد که اول از گوش منیم و آب خارج شده بود
من بعد طرش پیدا شد پس بعد از آن هرگاه که اسپیکل در گوش خشک گردد می بدین ظاهر شود که پرده گوش شق گشته ضایع شده و درین وقت
تدبیرش نیست که قدری پنبه مخلوج را گرفته و بر توکودن مثل فیتله ساخته در وسط آن شسته محکم شسته که با احتیاط می آید بر بندند
بعد فیتله مذکور را در ساخته در آب ساده یا در گلیسرین تر کرده بذریعہ پروپ یا انگشت وقت ضرورت پیدا کردن سماعت مثل حضور
مچاسن و غیره تا صبح رسانند و بپند و شسته و کور را تا خارج گوش دارند تا اگر پنبه در ثقبه و یا ضرورت سماعت فاقه شود آنرا بذر شسته
مذکور از گوش بیرون آنکه ازین تدبیر قدری سماعت پیدا میشود لیکن این تدبیر محتاج آنست که هر روزه تازه کوزه شود سوم آنچه بسبب
شدن راهی که از دهن بسوی گوش فته واقع شود و هرگاه این راه بند شود نیاز کم میشود و این انسداد بسبب رم میباشد لیکن اگر
این رم باور هم گلو عارض شده همراه آن صحت باید حاجت بعلاج خاص ندارد و لیکن اگر راه بند شد و با هم شعله باشد پس بیکه در آن
میل از طرف بینی یا گوش ساینده راه مذکور اصاب کشاده کوزه و دهن چنانکه او را مانند راد و حبس البول میکشایند و الا خود بخوابد
چنانکه راه مشابه بعد با هم شدن خود کشاده نمیشود و با هوای گوش سد و ثقل سمع گردد و چهارم آنچه در استخوانهای پس ثقبه میباشد
پس اکثر آنست که در اینجا ورم در عظام میشود و هم در آن جمع میگردد و عرض های که استخوانهای شکسته یافته شده اند در آن مجمع
است و در آن آب ریشیه ای عصب حساس سمع میباشد درین صورت بیماری میخیزد و زیرا که جرم عصب حساس در آن ضرب
میشود و چون مدرک آنست مطلقا اداک نمیکند و اینهم لا علاج است بدانکه گاهی در راه گوش گوشت آید مثل بواسیر پیدا شود
و از آن راه سد میشود و آن خود که میباشند لیکن اصل آن مثل اصل انگور بسیار صغیر بود و علائش آنست که لحم مذکور را بریاء جمل آن
اصل کاشک نقره منبتا باز گردانند و گاهی از زیاد نمودن کینیم شنیدن کم میشود و بیشتر در گوش سموع شود بعد سماعت
کم گردد علائش ترک تعمال آنست فایده صاحب طرش در وقت کلام همیشه دهن را میکشاید و با گوش آن سد فصل چهارم
در طنین و دومی این تمام صواتانکه در خارج نباشند سموع شوند و آوازیکه در خارج موجود نباشد سموع گردد و آنرا بلبلت
انگلیش نابینا بگفتن و سکون الک کسری شانه تخانی و کسری محمول و سکون ثانی نامند طنین خود مرض نیست لیکن امر اضری
یافته شود مثلا در فصل شش که اندرون گوش میشود و با همی در سرد بود هم این علامت یافته میشود و علائش علاج همان رم است که در
در گوش گذشت هم هرگاه بیشتر عروق مانع کمزوری بود یعنی خون کم فته باشد یا تهته آهسته و دیا نرود و فتن آن بند شده باشد
و بسبب آن خون در کثرت آواز غلیظ آن سموع شد باشد این اصوات شنیده میشوند و هم هرگاه غشائی شران چربی زیاد متولد شود
باشد حقیقتش نیست که گاهی غشائی که بر شران است از کمزوری لاشی میشود و بجای آن چربی پدید میآید و علائش آنست که در آن
وقت گداز میمیل و سفت میشود و آنرا دانسته میشود که در قلب شران چربی زیاد پیدا شده اثر آن اینجاست ظاهر میشود و چون بر

[illegible]

ॐ

هوای آب است در آن کنجایش جذب بمحل این بخار و آب نیست چون جلا کار خاص خود که اخراج جموست غیر از خون است باینکه
 در این وقت یاده فضول میوزر که کرده خارج میشود و چون کرده هم از اخراج آن قاصر شود در لول سرخی ظاهر گردد و دانسته شود
 که کرده هم از فعل خود قاصر شد و در خون فضول کشید که از راه مسام کرده خارج میشوند و محتاط و موجود اند و از ماندن آنرا در خون
 مرض پیدا میشود زیرا که درین وقت هوای سرد و بدن با خرابی خون یاده موثر میشود علامات آن اول جود و دوم آنکه درین
 درم در زیاده بود زیرا که ماده آن جاعل است که در آن فساد خون روست از مزه و جمع اند و ازین سبب ظاهر درم
 میباشد الم آن بسیار بود و سوم آنکه بیمار را از مس کردن هم تکلیف بسیار میشود چهارم آنکه از رسیدن هوای سرد علیل یاده ای
 میگردد و سبب قبض تکلیف آن جرم مضروباده تموت و تنگ میشود و سبب آن در زیاده کرد و پنجم آنکه از رسیدن نهادن چیزی گرم
 بر آن مرض را است یا در چاه و جبار غدا عضو میشود و آن سبب تسکین و جع است علاج اول سبب بعد به اصلاح کرده از لوله
 مدرات پرور و اگر از مس پدید و زیاده شود و دوزو بمقابل غصوف شلست یا زرمه گوش نهند و در گوش شلست و پیچ و عرق
 اینون است یا فیون محلول باب با پخته تر کرده و من یا در گسین یا روغن کنجی افیون حکوده در گوش بگرم اندازند و کلید دو گری
 با اکثر کثرت بلا و دنا که چهارم یا ششم حصه گرین باشد با هم آمیخته بعد چهار ساعت به یار خوراند تا صحت تامه حاصل شود و کثرت
 بلا و دنا آب ساید بر محل درم ضما دساتند و پارچه شیمی یا سفید بطور تحت الحک استن هوای سرد بگوش نرسد مفید میشود و چونکه
 در این درم وقت شب یاده میشود و اندک باید که وقت شب نمک طعام سوده آتش بر میان کرده در خراطیه که مثل قرص خرد ساخته بر
 گوش نهاده آرام کند تا اگر می آن چنان بود که بیمار محل آن باشد اگر بلا و دنا می نشود از برگ غن الشلب بنمضاد ساخته بروم بند
 و حتما طمانینه که خشک نشود و بار بار بعد چن ساعت تبدیل فرمایند فصل هفتم در حرکت الاذن اکثر سبب خشک شدن
 چرک گوش این مرض غرض میشود و همد باید که پارچه باب گرم تر کرده گوش را از آن حاف کنند فصل هشتم در هر الاذن
 من الاصوات العظیمة این مرض مشابه است با آنچه در امراض این من الغرض الشعا مذکور شد و سبب در آن
 کمزوری عصب حساس است اکثر احوال در درم اندرون ثبته حادث میشود خصوصاً هرگاه درم مذکور بجای واقع شود که عصب
 آنجا میماند و این درم مایل به ضعف بود و در آن محسوس نشود زیرا که عصب که حساس برای اصوات است نه برای اوجاع ملکن هرگاه
 این درم زیاده شود و در عضای مجاوره آن بروز و ظهور کند آن زمان که اعصاب حساس و جاع او را که آن کنند الم ظاهر شود و همین
 سبب این درم نه تنها ضعیف میباشد بجز هر باب الاذن علامت دیگر ظاهر شود علاج چونکه این درم بسیار ضعیف و ضعیف است علاج
 آن ضعیف مانده و صاحب بحالت را باید که جای که اصوات عظیمه نشود و آنجا بوده باشد خود را از رفتن آن مقام باز دارد و همیشه
 پنبه در گوش خود دارد و پس گوش پنبه از پیش گس نهند تقویت علاج تندرستی مشغول باشد و برای تقویت کینین آب آبیون نهند
 فصل نهم در قلاع الاذن این شقاق است که پس زرمه گوش ظاهر شود و علاجش آنست که از آب گرم صاف اندازد و آب پیا
 کار بناس بشویند و کسانا آن نمک و شبنم یعنی مرهم او کسانا آن نمک آن نمند یا کاسک نفور که آب حکوده باشند بر آن نمند

فصل هفتم در حرکت الاذن

فصل هشتم در هر الاذن

فصل نهم در قلاع الاذن

در گوش

و غن کار بکلیه کما یلوث بالیدین بسیار مفید است تا آنچه ازین وقت بر فردندان اطفال عارض شود آنرا فقط از آب گرسخت
دارند و بتدریج بنیمین تخفیف آن نکوشند و الا ضرر خواهد شد **باب پنجم در امراض الف** و در آنهم چند فصل اند **فصل اول**
در تشريح الف بدانکه الف هم مرکب است از اعضای متعدده مثل عظام غضاريف و عضلات غشائیه که میگویند میمیرن است جمله
عصابت لیکن عظام آن پس بهفته اند یکی از آن عظم مشابیه غشاش که از جانب خلف الف در ترکیب آن خلل شده و در عظم مشابیه بالا
عظم مشابیه غشاش اند است شوم استخوانیکه رفیق است از زیر استخوان مشاشی از وسط آن رشته بطور فاصل پرده بین الف و مخبر یا غضروف
متوسط بین الف و مخبرین سیدبان متصل شد و شش عظام کوچک تر که همه در صوت مثل سفینه اند و در هر پهلوی استخوان متوسط بین
رشته زان بر استخوان کوبل متفرق و متصل اند بخوبیه وی بر یک استخوان کوبل متفرق است و پشت کعب آن در فضای مخبر است و کیفیت
اتصال این تصویر آنرا بخوبی فهم میشود و نواید بودن عظام مثلثه مذکوره بر این صوت متعاندی که آنکه بسبب آن مجری الف تنگ شود
و حیوانات و غیره اشیای خارجی آن سهولت نروند و هم هوای خارجی بر حرارت کیفیت خود نروند و دوم آنکه بسبب این ارتفاع و غشاش
و تعایج میگویند میمیرن که در آن اعضا شباهت بیشتر با نده آید و از آن قوت هم قوی گردد سوم آنکه چون در میوکس میمیرن مذکور عروقی
زیاده میباشد از آن در آن خون یاده آید و از آن درین موضع گرمی پیاپی شود و در فصل بارد هوای مستشق گرم شد و در ریه رسد بر ضرر
برود خود و در خون خلل نگردد و ایضا چون فصل گرم شود یا جوش خون گرمی آن پدید شد حاجت به ترشح کثیر داعی گردد و درین وقت از زیاده
کشیدن هوا و اکثر استنشاق میوکس میمیرن سست و سرد شد و تبرید هوای مستشق نماید از آن گرمی خون نبرد و در استخوان کعب
یکی از جانب میمیرن دوم از جانب بسیار از زیر چشم آمده در ترکیب الف شامل شدند و در استخوان قریب مجوف که فصل آن استخوان پیشانی
از خارج برآمده در طول خود با تمام وصل شدند که بقدر اتصال آنها صوت نصف انبوه پدید میشود و اینها در طول قریب یک مثلث الف سیده اند
بر تمامی آنها غضاريف شروع میشوند و هر دو استخوان کام از جانب خلف در هر یکی از آن بطور مایل رسیدند و ایضا دو استخوان دیگر که در خارج
چشم میمانند از جانب پهلوی بینی در ساخت آن شامل شدند و آنها را بلخت گاش لکیر کل بون می نامند و بعضی استخوان شک زیه که
درین هر دو استخوان ثقیله است که از آن هر مخبر مجری شک زیه چشم شک را در مخبر می اندازد و اکنون بهفته عظام الف میشوند
از آن عظم در هر دو مخبر مشابیه عظم مشابیه غشاش عظم مشاشی و استخوانیکه از عظم مشاشی برآمده در وسط الف نایک ثالث آن
طولار سید و هفت هفت استخوان در مخبر جدا یافته میشوند و در مخبر در هر مخبر پنج تا از جانب خارج موجود اند که در هر مخبر پنج
مخبر سید کبیر و در غضروف صغیر میباشد اینهمه در واقع اند و یک غضروف وسط مخبرین در طول آنها آمده است چونکه غضروف
زیاده اند لذا بالائی آنها برای بط غضاريف عضلات کوچک پدید آمده شد و اندام بسبب تداخل آنها در بعضی بسط پیدا می کنند و الا
جمله عضای الف در خارج جلد است چنانچه بر همه اعضا است در جانب خلفی الف غشاشی بنسب است که آن میوکس میمیرن است و بعضی
مولد آب عصاب حسن حرکت در میوکس میمیرن منتشر شده اند و عصاب حساس و قوی قسمی که در داخل طبعیه غشیه را و راک میگویند و این
عصابان دماغ رسته در صفت از عظم مشاشی برآمده اند و بعضی در مخبرین صغیر و دیگر در مخبر کبیر و بعضی دیگر از مقدم دماغ رسته اند

فصل اول در تشريح الف

فصل ششم در رومات

آتشک بران شایع بود علاج عام نیست که کاشک نفوذ محلول باب صامت ضعیف یا قوی موافق نجم بران نهند شایع در تمام کتب
 کافی باشد آنچه سبب آتشک در علاج آتشک نماند بن جوش کند لیکر جایی که نتوان آن فاسد شد باشد تدبیر جوشش درین محل بنام
 که برای فساد نتوان مضرت بلکه درین وقت ایواند پلاس همراه نفوذ آتشک بسیار بسیار یا عریضه مغریه است بنوشانند آب کینین که در کتب
 برای تقویت خون مفید میباشد اگر حاجت سهل بود سهل نوشانند فصل ششم در رومات یعنی جاری شدن خون زنی
 از ابلخت گریک پس پاکش بنامد یعنی جریان خون ازین می این حالت کاسی نافع و بطورست فراع عارض شود و زمانی بطور مرض
 مضر باشد مثلاً آنچه بطور مجربان که لفظاً در کتب قدیمین است حادث شود علاجش تاخوت سقوط قوت نباید کرد همچنین آنچه از کثرت و
 جوش خون فساد دام که خفیه بر طبیعت جوش کند گرانی بسیار نفع نکرد و به بند کردن آن نگوشتند آنچه از کسستن غشی باغ
 یا آورده و شکرین آن باشد این غیر ضرر و سقطه حادث نمیکرد این هم بنده کنند الا آب سرد بر سر زنند یا بر و از خارج بردارند
 تا از سردی آن خود بخود خون آمدن بند شود و دای مقوی عروق نوشانند ناگاهی بسبب صدمت وقت خون عاف حادث
 میشود و علامتش کمزوری و خفافت لاغری بدن است و سفیدی اندرون لبها و چشم است و نبض ضعیف باشد این وقت باید که بزرگ
 تدبیر پس خون بحال آید و آن نیست که فوراً که ام چیز که سر باشد مثل قطعه آهن یا برن کوفته در شانه گوسفند بر کوزه بر لول عشق
 پس سر بر گردن بندند و دهنهای مرضی را کشاده بسوی آسمان چنان بلند کنند که سفیدی مثل طلا بنوازد این تدبیر سردی
 خون آمدن ازین می بندد و شایع است که از ملاقات بارو بالفعل شجاع متاخر میگردد و از تادی آن باغ هم نشانی
 و از اذیت داغ سردی و لرزه در بدن حادث میشود و از آن در عروق انقباض پیدا شد خون بند میگردد و از بندنند و ششها خون ششها
 می آید و دهنها از خون خالی میشوند پس طبیعت فوراً خون بسوی عروق خالی میگردد و از آن آنچه خون بسوی بینی میزنند ازین
 باز ماند و رومات بند گردد و از آب آهن پارچه تر کرده در بینی نهند که از آن حجم بند میشود همچنین ده پانزده قطره از آب آهن همراه یک لیس
 آب تخم بعد پانزده پانزده و قیقه بیمار نوشانند که ازین تدبیر هم بند شود پس از آن سفنج یا پارچه بینی را از طرف حلق بند بقیه میل چنان
 که برای آبکار و ضوع است بپزند که از آن بالضرورت خواهد شد و کیفیتش نیست که در دهن میل موصوف شده نهاد از طرف بینی
 آویزند چون تا اندرون حلق میرسد سر رشته را از فرا سب بگیند و میل را بیرون آورده آن سفنج یا پارچه در رشته بسته بکشد تا بینی را
 پر کند فقط و گاهی خون از گزده و کبیم صاعد شد از بینی دفع میشود و علامتش علامت مرض گزده و کبیم است و ضعف نهاد اکثر این
 بجز انان قریب العمد بلوغ عوارت قریب العمد بد درض عارض میشود و علاجش آتش کینی را از پارچه بپزند و علاج اصل تن
 و تقویت کرده و کبیم نماند فقط فصل ششم در رومات خاص که در اعلی باطن بینی که بعضی بلا و طبعش کلکته و مرشد آباد حادث
 میشود و علامتش آتشت که اندرون بینی سرخ میشود و در بینی و سرتا قریب بسیار شدید بود و پاتپ باشد و اگر سردی آتشت کنند
 مودی بهلاکت میشود و علاجش آتشت که بقصد و آن در مختار نشتر یا آنچه حاد را سبب شد شکافته دو سه قطره خون پیچان که از آن
 فوراً در درجی خففت میشود و آب تر بنوی بنوشانند که قریب از آن سهل شود و طبیعت همین گردد و بعد از آن بلا و آب بطورخ

فصل ششم در رومات خاص

از سبب آن تر کرده بخوراند فصل هشتم در مرض بینی که بطور خاص بلاذشل دلی و سینه عارض شود و آن دانه ایست که خارج بینی ظاهر میشود و اول بسیار خرد باشد بعد بتدریج در عرض خود زیاده شود پس دل در جای از آن قدسی بلند شده بجهت پیشرو و جای که انفجار شد از آن قدسی هم خارج شد آنجا فرو رود پس در جای دیگر از آن بهین عنوان برگردگی ظاهر شود و مگانه فرو رود تا اینکه تمام جلد که موم شده بود فاسد میشود و علاج در آن مفید نیست و صحت حاصل نگردد و مدت تا بهین طوفان فساد و خرابی آن میماند تا اینکه محل سکونت را ترک کنند و گاه صحت میشود و سبب آن فساد آب شرب آن بلد میباشد علاج هرگاه این شتر حادث شود فوراً از آنجا به بلد دیگر نقل اختیار کنند اگر قس ممکن نباشد راوی اصل نایب سرسلور و آب حلکده بر بشویند و اگر در زیاده بود مرهم انیون ضماد کنند تا پخته شکایت دیگر در مزاج یابند و علاج آن پردازند و مرهم توتیا که در آن انیون بود بر زخم آن و مفید میباشد و مرهم سیثی آت لیث بر زخم نهادن روغن کاربوک و ایلوث هم ماییدن بر آن مفید است فصل نهم در زیاده شدن گوشت بینی که قریب رتبه گوشت زیاده میشود بسبب آنکه غذا زیاده اینجا برسد و این را بلفظ گریک لب او یا بینی زیاده شدن گوشت سر بینی مینامند این مرض در خارج انف یافته میشود و علاجش آنست که آنرا از کاتر قطع کنند فصل دهم در زیاده شدن گوشت اندرون بینی که آنرا اهری بوا سیر لالاف و بلفظ گریک پاپی نیش نامند پاپی در شان بینی زیاده و کثیر است پس بینی زحل یعنی پاست چونکه درین مرض سلعهای کثیر و از جای متعدده میوکس میبرن انف نیز که اصل هر یک شل پابران قایم دیده میشود آنرا قایما یا این هم موصوم ساختند با جمله آنهم قسیمی است که از میوکس میبرن بینی و شکاف خانه داران و از عروق و قاق پر از خون مولف میباشد که غشای مذکور و عروق مذکور در میوکس میبرن داخل میشوند چنان معلوم میشود که گویا در پاپی بینی یکا که طبقه بالای جلد است نزدیما حادث شد آنرا العلالات مریض را چنان معلوم میشود که چیزی منخرد و احیا منخرد است و است پس برای دفع کردن آن بذر رقیقه یا بار جلد میسبب این دفع قوی عینت گاه گاه رعات هم پیدا میشود و ذائق در جات یاقی و کمی این سلعها اشتقاق نسیم منخرد و قف باطل میشود و آدم که مرض صغیر قلیل است که کم تغییر پیدا میکند و ذائق پیدا میشوند اما هرگاه مقدار آن زیاده گردد پس منخرد و قف پهناد و وسیع دیده میشود و در آنجا بینی هم وسعت ظاهر میگردد و بسبب غم کردن آن شک چشم که همیشه از جانب بینی جاری میماند از جریان خود از آنجا باز مانده از گوشه چشم جاری میشود و از عدم اشتقاق از انف که ام بواسطی رواج هم مدرک میشود من بعد چون طبیب اندرون بینی نظر میکند پاپی پس ظاهر میشود و گاهی این سلعها خود طویل شد از منخرد و در می آیند العلالات اول آنکه سیکل منخرد را خسته میکنند که اصل سلع کجا است پس هر جا که دیده شود آنرا از سر زرب که بر سر آن خشونت میباشد پنچ آنرا گرفته غشای کثیر و چند تا شکسته از جای خود بیرون آید لیکن درین کنندین حیاط از آن ضرر است که شخانی از منخردهای بینی که با این سلع متعلق میباشد همراه سلع مذکور وقت کندیدن از جای خود بیرون نیاید چون درین عمل غم کثیر خارج میشود و لذا باید که جمله سلعها را یکبارنه بر کنند بلکه یک یک از آن بعد یک و هفته بکنند و بعد کندیدن هوا حد پارچه بآب شرب یاقی محلول تر کرده در منخرد تا سبب آن خون هم بعد شود و هوای خارج سر و هم تا ختم رسد

فصل نهم در مرض بینی
 سینه
 از آن
 بینی
 بینی
 بینی

فصل نهم در زیاده شدن گوشت بینی
 فصل دهم در زیاده شدن گوشت

در بینی

فصل یازدهم در زخم

و چون گفته رفت جمله سلهه کنند شوند و متخراژ آنها صاف شود و دویقه میوکس میبهرن مثل گالک ایسه یا مان گالک ایسه یا سینه
کینو یا سفوف کات سفید در متخراژ اندازند یا سلوشن سلفیک آف زنگ یا سلوشن شب یانی بطور زراقه در بینی رسانند و اگر متخراژ
المسح و تسه قطره همراه آب ساده آتشیته روزانه دو سه بار بنوشانند و میگردانند و اگر متخراژ در یک گوش آب ساده حاکمه از آن
در متخراژ بویع زراقه رسانند نفع بود و اگر بجای آن بنیلین را شراب زرقا به استعمال آرند جایز است و غرض از تقویت میوکس میبهرن
الف است که تا مرض باز نماند و گفتار فصل یازدهم در زخم نیش زنی بفتح واد و سکون رائی جمله و کسر میوکس
سین جمله و کسر ن سکون یای شناه تخانی ففتح زای مجیه سکون الف و کسر یای شناه تخانی بمغنی کرم بینی است چه در نیش
کرم و نیز زای بمغنی بینی است و این مرض در بلاد بارده بسیار قلیل در ملک های کرم زیاد پیدا میشود خصوصاً در مرض وینا
آن بضم الف و سکون او و کسر زای مجیه سکون یای شناه تخانی ففتح نو سکون الف است که بینی بسبب شح فرو نشیند و آن
ریم و طوبات جاری ماند و اکثر در او آخرو ضل اشتک بدم ایحالت پیدا میشود و همراه آن طوبیت عفون از تخمین جاری شود
و گاهی در اطفال خورد و سال هم وقت بروز دندان از بینی ایشان طوبیت سفید بدوی عفون جاری میشود و لیکن ضرورت
که در اینها هم در بینی باشد و این قسمی از او زینا است که بعضی اطفال یافته میشود باطله چون ایحالت پیدا میشود اکثر در آن
در الف پیدا میشوند السبب بیش نیست که هرگاه طوبیت عفون از بینی جاری میشود گس کلان نیلگون که اندر بلو باطل فلام
بکسر یای موحده فم لام سکون واد ففتح بای موحده و سکون الف اکثر یی هندی و سکون لام ففتح فاد لام و سکون الف
و کسر یای شناه تخانی بمغنی گس هم رنگ بول نیلخی باشد دنیا مندر که بلو بمغنی نیلخی باطل بمغنی بوتل فلامی بمغنی گس است
پنجمین در حال خواب یا غیر آن نشسته بیضه یا میزد باین طبع که در موضع عفون چچ یا ترشیت یا بند زنده مانند نشستن آن
در اینجا باین اراده بود و نه برای خوردن طوبیت عفون این گس را در لغت لاسن سکا و امی تورا یا ففتح میوکس سین جمله ففتح گس
سکون الف ففتح واد و سکون الف و کسر میوکس سکون یای شناه تخانی ففتح تای هندی و سکون او و کسر زای جمله ففتح یا
شناه تخانی و سکون الف هم نامندی کسی که برقی که انسان امی آید بروی میرسد باطله هرگاه این گس بیضه یا در متخراژ
از آن بعضی همراه طوبیت متخراژ خارج میشوند بعضی از آن بند ریخته فاس لا میگردانند پس آنچه بالا رفت از آن چچ یا بروی بیرون
آمده در میان هر و اسر و جانی که اصل الف است و آن مفصل عظم مقدم راس و مفاصل بروست و اینجا اندرون آنخوان گوی فته
میشود درین گویان چچ یا میمانند هم در عظم کاعلی که در آن دندان میباشد قریب بینی هم گوی هست در این گویان بدن
میمانند بعد از آنجا در محل چشم بینی بلکه در تمام گوشت بینی اینها داخل شود عام میشود و چنانکه در متخراژ عفون گس میمانند
میشوند چچین گوشت بینی عفون هم این گس میمانند ازین لحم عفون غذای خود گرفته میشوند تا اینکه گاهی در طول اینها چچ فته
میشوند در عرض خود در عرض شمن آنچه هشت عدد داخل میشوند هرگاه این گس را بعد بیرون آمدن از بینی در ظرفی پر شده گوشت
در آن دارند تا آنکه غذای خود گیرند بعد چند روز این گس موم ببلو باطل فلامی میشوند العلامات اول قبل

پیدا شدن شکم در مریض و زنی یا می باشد بن بعد چون که در ما پیدا شود از ریه و رحم زیاد می شود و رطوبت عفن هم زیاد می آید
میگردد و در تخمین غلیظ و سرخ می شود و در خشنی بر آن غالب می شود و درم از الف تا شفتین و جنتین و پیشانی می رسد و بر محل
پیشانی و جای که میده زود عصب پنجم است در داغ و در فکین عینین در زیاد می شود و درین در و ضربان و نخس زیاد می باشد که
از ادیت حرکت اینکرم که در لحم الف با نخا متعدد حرکت می کنند چون این اعضا متنازی می شوند و این را برای دفع ادیت خون که از اینجا
مجموع می شود بسبب آن ضربان که در تخمین متعدد در عضو و اغماز در اعصاب این اعضا پیدا شده در و با ضربان نخس پیدا می شود و علم پیدا می کند که
شدت می کند که گاه که در زیر که چون اینها حرکت می کنند و زیاد می شود چون ساکن شوند در دهم ساکن می گرد و در سهیت و موت در بعضی
از زیادتی و در وجه چنان متغیر می شود که اجاب آنهم در این شناسند العلاج کلا رقام را بر پا چیده به یوانند که از یوانینش فوراً
این که در ما خارج می شود و زیر که از یوی کلا رقام این که در ما متنازی و مضطرب برای گرفتن هوا از جای خود حرکت کرده و خارج
می آیند و تخمین از یوانین کار بولک ایستد که بر پا چیده پاشیه قریب الف گذشته بویانند هم این که در ما خارج می شود و اگر یک حصه
بولک ایستد را با چهل یا پنجاه حصه سیاه حلقه از آن قدیمی قدیمی گرفته اند ریه را در مریض سانسند بسیار مفید است چنان که در ما
مذکور ضعیف و متنازی شد فوراً بیرون می آید زیرا که بسبب کار بولک هوای عفن که پیشتر در مریض بوده و آن سبب حیات دیدن مذکور
بوده از عفونت صاف خالی می شود و اثر کار بولک منافی عفونت است در آن می آید ازین سبب آن از مریض می شود و تخمین که
بشت قطور و تخمین تاپین در یک انوش آب ساده حلقه از آن در مریض زرقه نمایان است هم کافور خالص محلول آب در مریض باریقه رقیق
رسانیدن یا خشک آنرا سانسند نفوذاست حال آوردن مفید است ایضا الفیوش یعنی نقیض گوشت که بسیار قوی باشد از آن قدر
گرفته باریقه زرقه و الف سانسند مفید است و بهتر از همه و در کیلول است چون که درین از ابوطولون نفوذاست مریض سانسند ایهم
آنرا تخمین ازین دو یوه پنجه اشال آن آینه در تجربه قتل مخرج دیدن نافع آیند هر چه میسر شود استعمال آنرا لیکن هر گاه
خون از مریض زیاد جاری باشد درین وقت روغن تاپین از سیمه فضل است که قاتل دیدن هم جالب است بعد خارج شدن که در ما
برای حفظ آینه پنجه صاف را در آب کار بولک ایستد یا در روغن کار بولک ایستد تر کرده در تخمین نهند و قتل که تنبیه
باید دانست که مناسب آن بوده که از امراض مریضی اول کام را که از مریض می کشند بمرن الف پیدا می شود نوشته شود لیکن که در تخمین از مریض غلیظ و قوی
کتاب شرح سباب که نوشته شده در آن در کتب طبیعه غریبه و از کام در امراض اس میویند پس اگر چه در غیر محل نوشته شد لیکن با این تفاوت که تنبیه
اول کتاب مخالف است مناسب حقیقی اختیار کرده شد یا بششم امراض الله و سندان و شفقتین و غیره و آنهم چندین فصل مشتمل است
فصل اول در تشريح باید دانست که دندان جسم است که از غشای یک میله دندان است و در آن جسمیکه مثل جاج است آن را نشانه تیرین
و آن جسم که در مریض قطع جسم متعلق از تخمین است این جسم صلب برای سندان است و تیر آن استخوان است آن بدنیت مخروطی است
و در آن در لثه و قاع دندان بر جسم جاجی است و جسم جاجی نیکو چون غنچه غلیظ القوام استخوان دندان که مشغوف لثه است می باشد
و چون این جسم جاجی باقی نماند این استخوان دندان ظاهر می شود و اندرون استخوان دندان منفر استخوان است چنانکه در عظام که در بدن می باشد

و در آن عصب و انداختن در همین مغز و راد و ثقلین می آیند از ثقبه که در آخر سرهای شخوان که بطور مدور در لثه واقع اند افتد
 میشود چون مغز شخوان لثه و عصب متورم میشود و ریم بر می آید و لثه ضعیف و مسترخ گرد و دندان مشقوب میشود پس آنچه خورد
 میشود و از آن چیزی در لثه و ثقبه اند و فاسد شود و از آن در دندان هم فساد راه یابد پس بسبب فساد و تحکیر و در آخر خوشایند شود
 و محتاج قطع کردن بطن بدین باشد لیکن تشریح لثه و ثقلین پس آنکه لثه از سه غشا مرکب است بالای همه که ظاهر است میگویند
 میباشد زیر آن غشای خانه دار است که در آن اورد و ثقلین ریشه های عصب و ج خاص و ماغی که آنرا حسن اند یا بد میشود
 و زیر این هر دو غشائی است ریشه دار که بر جمیع عظام بدن محیط میباشد اما ثقلین پس مرکب اند از غشیه و عضلات و اورد
 و ثقلین شطایای عصب آنچه ظاهر و در خارج بود غشای میوکس میسر است زیر آن غشای خانه دار است که در آن عروق
 و ثقلین اند و زیر آن عضله است و ثقلین صغیر خون زیاد است و زخم آن برودی به میگردد و در آن ریشه های
 عصب و ج خاص و ماغی هر دو آمده اند که بسبب آنها احساس و حرکت از آنها صادر میشود و ج ثقلین پیاده است
 قند که فصل دوم در ضعف الاسنان و علایش است که ادویه قویه سنونا و مضمضه با احتمال از پیش اینک اگر
 بیا از شراب مجتب باشد مرکبی را باب حلقه مضمضه سازد و اگر مجتب نباشد که مرکبی بسبب قطره را در آب حلقه مضمضه
 ایضا شب یمانی ده که گریب باشد که یک لوزنج و حلقه مضمضه سازد ایضا سه گاه صاف شوی گریب در آب ده که لوزنج بود
 حلقه مضمضه سازد و اگر هر سه دارا با هم تخم مضمضه سازد و اقوی میباشد فصل سوم در دود الاسنان باید است
 که در کتب طبیه به همین اسم نوشته اند لیکن نقول اصح است چنانچه تشریح سابق دانسته میشود که در دندان خاص لیاقت
 شدن که مریم نیست فساد مرکب است از جرم جامی و شخوان لیکن آنچه اطباء را در غلط انداخته نیست که گاهی در مغز شخوان دندان و
 ورم پیدا میشود و بسبب آن لثه هم تورم میگردد و در دندان در عظیم پیدا میشود و بعد از راه لثه و دندان بر می آید و بسبب
 و دندان ثقبه حادث میشود و ریشه های ریم از آن ثقبه که بر می آیند از امر دمان دیدند و گمان بردند که مریم افتاده بودند از
 ثقبه دندان و صورت ریشه ریم غلطی افتاد و لیکن در تشریح تحقیق ثابت نشد فصل چهارم در ضرر مر الاسنان
 این حالت اصل مرض دندان نیست بلکه از علامات امراض است اکثر اطفال را وقتیکه در شکم ایشان که مریم پیدا شد یا بد
 بود یا که مرضی مرض شکم بود این حالت عارض میشود و همچنین وقت بروز دندان اطفال و سه گاه ورم و غشائی و ماغ ایشان بود
 یا در طفل آب کثیر پیدا شد یا شکر روی آن منجر شد یا این حالت عارض میگردد و بسبب آن این حالت عارض میشود علاج اول بدر اطفال
 کوشن بعد از آنکه آن مشغول شود فصل پنجم در ضرر الاسنان آنحالی است که بعد از اتمام موضوعات غیره از دندان عارض
 میشود و آن یا خارجی بود که از خوردن اشیائی ماکوله و مشرب عارض شود یا داخلی مثل آنکه از آمدن فی حامض پیدا شود
 اول ترک استعمال آن ضرر و در ثانی اقرار ازین فی بحسب امکان ضرر است آنچه حموضت معده را دفع کند بنوشانند
 سوخته یا نمک نشیا یا پاپاس یا آبکه در آن طین قیولیا را حلقه کرده باشند صاف کرده بنوشانند و شکمش حامض پیدا نشود و بزرگ

فصل پنجم در ضرر الاسنان
 فصل ششم در دود الاسنان
 فصل هفتم در ضعف الاسنان

بسیب ثقبه دندان باشد در آن خود ثقبه محسوس باشد علاج اول نخچ سباب ختیماری باشند آنرا ترک کنند مثلاً از شیشو
 بالفعل احتیاط کنند و همچنین شیشو قدسیا خورند آنچرا ملاقات برف است خود را بیل میشو و آنچه از خوردن شیشو است آن علاج
 خرس نمایند و آنچه از شیشو سعال باشد در آن سو د او می کشند شیشو خورند آنچرا رسیدن هوای سرد است در آن نکسایه یا سبوس
 گندم گرم کرده بر خسران بندند و چونکه درین فعل مشین هم پیشوند باید که در میان هر دو دندان نشتر اندازند و قدسی از آن علاج
 شکافند تا دو سه قطره خون بر آید ویر که از سردی اینجا هم برینج دندان خون یاد جمع میگردد و از آن هم پیشوند چون خون یاد
 خارج شود و هم بر طرف میگردد و از آن در دهم دفع میگردد و بعد بر آمدن خون از آب گرم مضمضه سازند و عرق افیون یعنی لادنم
 باب حله که مضمضه سازند و همچنین مضمضه عرق مرکلی که شکاف بر است آب مفید است آنچرا در دهم مضمضه بخوانند آن باشد در آن هم زیاد
 پیدا میشود و در لثه زیاد ورم بود درین ملامت که ورم زیاد نباشد آنچرا در دهم دندان که سبب رسیدن هوای سرد بود و در
 شد و بالاندا که در ششمان تدبیر کار بر بند و هرگاه ورم زیاد گردد و هم پیدا شود از نشتر لثه را قریب پنج دندان شکافند و هم بر آن دندان
 بعد آن در دندان فح شود برای تقویت لثه تدبیری که برای دفع ضعف آن فح شده شد کار بر بند و اگر یکم بند نشود و در دندان
 چند روز ماند و از آن معلوم شود که تا صورتش و عصب غاس گشته و این لیل موت فساد دندان است اینک از شیشو شیشو غازی اینجا
 بیکار در لثه است پس این قصب نخچ قلع دندان علاجی نیست آنچرا سبب ثقبه دندان باشد در آن باید که اول ثقبه از آن دندان جدا
 کنند تا آنچرا در آن از ثقبه طعم رطوبات فاسد است خارج شود و پنبه بر شیشو پیچند از آن ثقبه صاف و خشک کنند پس تدبیر
 ایونیا که بسیار تیر است با پنبه آلوده بکمال چاکلی سرعت از میل در ثقبه نهند تا اثر آن گوشت لثه و غیره نرسد الا جای که سبب آنجا است و هم
 و در دماک خواهد شد و وقت نهادن آن بکار را حکم کنند که نفس اندک نشتر لثه تیری آن در ریه سید و روث ورم میوکس میبیند
 خواهد شد چون ثقبه این و از آن ساینه فح شوند از آن نفس کشیده شود و ازین بیخورد و دندان ایل میشو و هم کافور و افیون بپخته
 در ثقبه نهادن مفید و اگر افیون کلا تمام با هم سخته پنبه آن آلوده در ثقبه نهادن مفید است لکاس کر یا سوک که رغنی است با پنبه آلوده
 در ثقبه نهادن و کار بولک اسید با پنبه آلوده در ثقبه نهادن بد جهت شایع است یکی آنکه جویم دندان را صحت میبخشد و آنکه ریشه های عصبنا
 که در ثقبه پیکار میکنند سبب آن لیل از رسیدن هوا است و ای نیشو واضح باد که اگر ثقبه دندان باقی ماند باز در آن عود میکنند
 و از آن بسوی قلع دندان محتاج میشوند لکن در آن اهتمام یاده کردن ضرورت تا دندان از قلع محفوظ ماند و در عود کنند باید که
 سیاب و نفور با هم بکند که در ثقبه بکشد اگر طلا و سیاب بکند از آن پر کنند از آنهم نیکو است قندکر فایده هرگاه هم
 ز جایی که بردن است ایل شود و آنچرا برین آن باقیانده کشوف شود از آن قدسی استخوان هم از گوشت لثه برین می آید
 درین وقت از رسیدن هر چیزی در دندان عارض میشود هرگاه چنان ظاهر شود پس اگر چه علاجش قلع دندان است اما ممکن شود دیگر
 نمایند آن بتلرین نیست که اصل کار شک نفور بر استخوان نهند که مفید است و فوراً از آن در دندان بر طرف میشو و آنچه از خوردن
 قدسیا است در آن سهل نهند و سو د او می کشند شیشو خورند تا آنچرا حامض از آن پیدا شود و درین صورت مضمضه کردن است

و آنچه از دم و حتی معده و مری و قلوب باشد در به تمام و دم و دشواری خوردن طعام علامات فساد و خون و لاغری و زردی
 رنگ بدن بدان شایع بود و آنچه از زخم می باشد علامات سل و دق موجود بود و آنچه از فساد دندان باشد بران خرابی فساد دندان
 گواه بود علاج از سبب که باشد بر نفع آن پروانه شد و اگر در سنگی طعام خورد و در بعضی علائم کشت و آنچه از خوردن شیرینی
 باشد در آن خوردن شیرینی ترک کنند و مسهل گیرند و آنچه از انقباض عظم بود در آن استخوان غلیظ شده و بر آن بزنند بعد از آن زخم خود بخورد
 به خواب شد و آنچه از جوش بان باشد در آن بیمار را بیرون مکان هوای صاف نشاند و شب بانی و بار که آب حلو که نصفه نشاند
 و در زخم کلوسل کاشک تقوی بچالای بر زخم نهند و از شکرانی و بارک مضغه کنند و علاج حاصل آن کنند که آینه می آید و آن
 تعالی و آنچه از مرض کشیده بود و علاج است و آنچه از زخم ریه است در آن علاج سل نمایند و آنچه از فساد دندان است از قلع
 و اگر ممکن نباشد و غش کار بود که آب حلو که بر دندان نهند یا مضغه کنند و روغن کریمه و بر دندان نهند لیکن قلع کردن دندان
 از همه بهتر است و نفوذ غل صاف و الی بن نیز مفید است و نیز در فصل یازدهم در قلع بعضی شوش بان آنرا با نیت که
 است و با نیت یعنی دم و همین میگویند این مرض باطفال اکثر افتد و هرگاه شیری شیر در شیر که نوشند یا همراه شیر مادر دیگر شیر یکدم شری
 روی لجه خوردند و جوانان هم افتد و درین قسم آنرا افتد و نامشده هرگاه باطفال عارض شود اول دانه سفید و چون معلوم شود
 و چون آنرا بر داند و ایندیر آن سرخی معلوم میشود و چون در آن سفیدی بزرگ شود و درین نظر کنند جسم خرم مثل کرمی چپ و پونی آن
 محسوس میشود و اگر علاج نکنند آن جسم بزرگ و زیاده میشود و هرگاه آن جسم در کشته شود و مرض زایل میگردد و جسم مذکور از خرابی کچ
 طوبات میوکس میبرن بن پسید و سبب آن ترشی معده است بطاهر قلع و در دهان محسوس میشود لیکن فی الحقیقه قلع معده و دهان
 و نامقد میباشند زیرا که این اقل بیشین میوکس میبرن است که از در دهان شکم مقعر سید است و جوانان پیران را که عارض میشود آن
 کز روی خون خرابی آن میباشند و در ابتدا اندامی که چاک کناره زبان بر لب بالای اندام ظاهر شوند بعد از این بنور زخم میگردد و در
 عظیم این وقت در دهان میشود و اگر تعلق و معده و معای صفا رسد درین وقت ترش را بن میشود و سبب شدت کثیف طعام
 خوردن ترک میشود و مهال شروع میگردد و اگر زردی علاج نکند شود بسیار ملاک میگیرد و اکثرین در این حال ملاک میشود علامات
 هرگاه باطفال شروع شود طفل بسیار میگردد و شیر و شیرستان را نمیگیرد و اگر فشرده هم شیر نهند شکل شیر بنوشد معده درین مرض چنان
 کز میشود که بهضم نمیکند و باقی مهال عارض شوند و تنگی هر شود و در جوانان اندام او در دهان شایع است علاج باطفال قبل از
 کم کردن ترشی معده بهتر است که اگر زیاد شود و انوشانند مثلاً باطفال نو مولود نصف گرین بهیتر است که گریه و گریه سودا بهیتر است
 چهار ساعت بنده و موافق زیادتی عمر و قوت طفل زن بهیتر است که گریه تا دو سه گرین سودا تا چهار گرین بنیتر است و برای مهال
 ترشی مسهل و بر ب سوخته و خوردن مثلاً برای نو مولود نصف گرین و بر یک گرین سودا و بهیتر نسبت برای طفل قوی بهیتر است
 ولادت زن بنیتر است و برای ندادن بزخم سها که صاف یک درام باشد تا صاف آن کیست بود و حلو که در دهان طفل و بر حلو که
 موضع اندام از پارچه نازک آب گرم تر کرده باشند بان طفل راحت نمایند آن جسم دوده شود و برگرداند طفل خیال نکنند چون

کتابخانه عمومی کتب خطی و کتب چاپی
 مرکز اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

کتابخانه عمومی کتب خطی و کتب چاپی
 مرکز اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

کتابخانه عمومی کتب خطی و کتب چاپی
 مرکز اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

کتابخانه عمومی کتب خطی و کتب چاپی
 مرکز اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

کتابخانه عمومی کتب خطی و کتب چاپی
 مرکز اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سفیدی از دهن بر طرف شود جهت دفع ساختن سرخی دهن چهار گرین کاشک نقره در یک ونس آب حل کرده و خشک طفل بکشد
 دهن کشاید در دهن ز قلم سوسن آلوده کنند اگر زخم ناگلو باشد تا اینجا این دوا را رسانند و پنج خوت نکند و در باره طفل احتیاط نماید
 که شیر غیر مادر را نخورد و اگر یک حصه آب یک دو حصه شیر گاو یا بر با هم آمیخته بنوشاند برای دفع ترشی معده مفید خواهد بود
 لیکن این قی لاین است که شیر حیوانات نشید باشد اگر فقط شیر مادر یا شیر مرغ وضع نوشید باشد با وجود آن هم ترشی و معده زیاده بود
 گاه آب یک قاشق قندی بنوشاند و علاج جوانان پیران قوی خون نمایند از آب کهنه که در آن سهال بسبب هم دهن معده و صاف
 شد باشد در این قاشق چوب یک هم در دوا و آب ساده حل کرده بنوشاند و در بر میگیند شیا همراه سو دایا اگر گریس بود معنی
 سفوف گریس همراه آب صاف بنوشاند لیکن هرگاه برای حس سهال هند مقدار خوراکی زده گریس تا بست گریس برای آن
 معتدل الحاقه باشد اگر برای آوردن سهال هند از یک رام تا یک نیم درام بعد چهار ساعت بنوشاند و چون قلع کبار
 باز جبر جمع شود و گریس کین گریس به سهال صبح و بقیه شام بخوراند و کلو لید آف پلاس ده گریس آب حل کرده روزانه سهال
 بنوشاند چون که درین مرض غذا هم نشود لهذا باید که غذای سبک سهال لانهضام خوراند از خوردن غذای سخت بپوش
 میبهرن و دهن معده را کافت عظم خواهد رسید پس شیر آب فروج کرده بنوشاند یا را روشت ساگودانه و خیره اغذیه که ملائم و سبک
 خوراند و شور بای سبک هند و دهن مرض چون سبب باد خون است لهذا تبدیل هوا ضرورت در هوای صاف بیمار را داند
 سلوشن کاشک نقره قوی که گریس کاشک نقره در یک ونس آب صاف حل کرده باشد در دهن طلا کنند و صیل کاشک نقره
 ششم گریس با مغز نان پاویا آرد کنند با آب خمیر کرده حسب بسته وقت خلای معده بخوراند تا که به یکس میبهرن معده اش کاشک
 نقره برسد همراه سهال کاشک نقره فاکت معده نرساند و الا اثر کاشک نقره ضایع خواهد شد آنچه در کتب عربیه در علاج قلع
 گرفتن فصد نوشته اند غیر صحیح و بگزینا سبب نیست زیرا که بر کفوری خون زیاده معین خواهد شد و قند کف فصل دوازدهم قلع الاسنان
 بیشتر نوشته شده که هرگاه در دندان الفل مشین فساد پیدا کند و بیخ آن کم میشود حتی که بسیار قلیل و لحم نشه میاند آن زمان دندان
 و همچنین هرگاه نشه کم شود و از آن بیخ دندان بیرون آید دندان ساقط میشود و حال اینکه هرگاه دندان اغذای خوش ترسین آن ستر
 میشود دندان می افتد هرگاه فساد در دندان نشه چنان باشد که برای آن قلع دندان ضرورت شویس این وقت از کلبتین برای
 هر دندان جدا جدا برای سهولت قلع ساخته شد قلع کنند و از دوا زدن قلع دندان نمایند که یکس میبهرن بان ضرر میزند فصل
 سیزدهم در دوا و طب الاسنان این مرض بخوردن اشیا صلیبه و میشود و همچنین ز قطع کردن اشیا صلیبه از دندان
 پیدا کرده و زیاده آبداری دندان با عیات میزد و از خوردن آب که هم همراه بتبول هم پیدا میشود زیرا که او جسم جامی را که بر دند
 سیر باید و ز قند ز قند هم مردم را عارض میشود که آبداری کم میشود علاج و شوار است اما سبب حب است فصل چهارم و دهم
 سیلان لعاب دهن و آن اکثر اطفال را وقت شروع بروز دندان عارض میشود و از خوردن سیاه هم پیکر و دود هرگاه
 گاو نقل میشن و دهن شود و سبب آن از دوا و رطوبات دهن بنگرد و هم این حالت عارض میشود و از خواب گران و قیل هم پیدا

فصل دوازدهم در قلع الاسنان
 فصل چهارم در سیلان لعاب دهن

نکته

میگردد و درین وقت هم از در او موقوف میشود و هرگاه بیوشی در امراض دماغی مثل سر ساقم لقوه عارض گردد و سیلان داشت میشود
و هم درین بیماری ایحال عارض میشود و هرگاه شکم گرم پیشو عارض گردد و لکین این خواب اکثر وقت شب باشد علاج حسب سبب
کشته فصل پانزدهم در شفت الشفت یعنی ترکیدن لباز هوا می سرد و خشک یاده این مرض عارض میشود و گاهی از ترشی سرد
دانه خور و بر لب نمک چنانکه در کام میانی و بر کناره نخر افتد و گاهی در مرض تشک میشود علاج انچه از هوا می سرد باشد آن کافور
یا سرم کافور بر لب آن پاکیزه بین بالند و اگر ازین نشو کاسک تقوی بطوسلوشن آب جگرده بر آن نهند گاهی در وسط شفت سفید و گاهی
برینتهای هر دو شفت برین شکافنگی پیدا شود علاجش آنست که وقت شب برین نختن برین پاره چنانکه آورده اند و آن هم پکرده خوب است
که صبح صحت حاصل خواهد شد فصل شانزدهم در ورم الشفت گاهی در شفت سفلی ورم زیاد میشود و بیش از آنست که در شفت
که در شفت سفلی شفت عارض میشود و سبب آن در لب و دوت بعضی خبرائی ترها و ش میگرد و پس برای اخراج آن جسم فاسد
بیت طبیعت هم پیدا میکند خون یاده جمع میشود و سه چهار جاد لب شکافته ریم خارج میشود چنانکه در سرطان از مقامات کثیر و ریم
خارج میگردد و مواد کم این فساد بر طرف نشود و صحت حاصل نمیشود و گاهی بسبب بعضی معارض و پیش شدن ترشی در آن این مرض
پیدا میشود و یکبار خفیف بود و هرگاه دندان بر لب افتد و از آن لب نمی گردد هم در لب ریم پیدا میشود و هرگاه مرض کثیر در لب افتد
هم در لب پیدا میشود علاج سواقی سبب باز آن کوشند فصل هفتم در پاره و شکست لب و آن نفع بای موحه فارسی
و سکون الف و هم رای مملو سکون او و قمع تایی هندی سکون یای شناه تخانی و کسری هندی سکون سین مملو هندی و هم
پکره و میگرد گلائی سبب یعنی غده مولد ضایع درین لب غده هستند که لب در ورم پیدا میکنند و هرگاه در لب پاره شود و گاهی در لب
صغار اندول پراویش گلائی نفع بای موحه فارسی و سکون یای مملو و هم الف و سکون او و کسری هندی و سکون یای شناه
تخانی و سکون ال هندی و آن قریب گوش در رن ساره است لهذا یابین چشم کم کرده شد چنانکه درین غرض گوش است و یار بعضی وقت
است و مواد از آن قریبیش است و هم از آن غده موسوم به سبب الی نفع سین مملو سکون یای موحه و قمع و هم سکون الف
و کاف و کسری سین مملو سکون لام قمع الف کسری مملو سکون یای شناه تخانی است و سبب بعضی زیرین لب و هم فاکسینی غده که
زیر فک سفلی یافته شد و آنهم دو تا هستند که در آن نخان فک سفلی یک غده است یعنی غده مملو از آن موسوم به سبب لنگو است و نفع
سین مملو سکون یای موحه و کسری سکون الف کاف فارسی و قمع و سکون الف و سبب بعضی تحت است و لنگو بعضی زبان است
و این غده هم دو تا هستند زیر زبان در رخ یافته میشوند جای که متصل به فک سفلی دیده میشود این غده باب در ورم این غده
میریزانند که غده قریبیش طوبیت خود را قریب غرس اول که متصل نواحد است میریزانند و بعد میریزانند که غده قریبیش
و غده که قریبیش نخان فک سفلی تحت آن یافته میشود زیر زبان در ورم و پهلوی آن از مجری واحد طوبیت خود را میریزانند و غده که در رخ
پس نخان فک سفلی زیر زبان واقع است طوبیت خود را جای که بر زبان باشد دندان زیرین متصل میشود آنجا از ورم یای مجاری
صغار خود که در عدد از هشت عدد تا بیست عدد باشند میریزانند و سبب حدت مجری در ورم و غده اول فک سفلی است آن هم در آب و غده اول

در شفت الشفت
در شفت الشفت
در شفت الشفت

معتدو جلوه بعد چهار ساعت بنوشانند و آنچه بسبب ندان است و ندان موزی را بشکنند یا اجزای آنرا که بسبب تیزی خود
 بزبان اذیت میرسانند از سومان آهنی چنان برابر کرده دهند که بزبان اذیت نرساند و آنچه از ترشی بعد است در آن شکر
 کار بناس زده گرین تا پانزده گرین در آب حل کرده یک ساعت بعد غذا یکبار بنوشانند و اگر دوباره معتد بنخوردن غذا باشد و باز
 روز و شب همین زن بنوشانند یا در برنج گریس سوژا کار بناس گریس بنوشانند یا سیگنیشیا کار بناس در برنج با هم بخورند
 بعد دو ساعت بنخوردن غذا بنوشانند اگر قبض شکم بود پل ریای کمپو بنوشانند پانزده گرین بعد چهار ساعت بنوشانند تا بجا
 آید بنوشانند همچنین صفوف جلیک کمپو بنوشانند از سی گریس تا پهل گریس بعد چهار ساعت بنوشانند تا جابن شود و آنچه از لری بنوشانند
 بود در آن شکر کنای صاف بتم حصه یک گریس و پنجه اگر دکن هم یا بالائی که آنرا شیر گویند حب بست یک حب بعد چهار چاه
 ساعت بنوشانند یا عرق سم الفار بعد چهار ساعت در قطره همراه آب سا بنوشانند یا بنفشه هرگاه بعد استعمال آثار ضرر
 آرسنک ظاهر شود و آثار این هستند که چشم سرخی ظاهر شود و در دیر عارض گردد چنانکه در زکام میباشند در بول سرخی ظاهر
 گردد و در گرده و مثانه سوزش پدید آید و گاه گاه هرسال پدید آید از زمان تا زوال این آثار و اعراض استعمال عرق سم الفار
 کنند لیکن چون اکثر همراه این مرض خشک میباشند پس اگر خشک شد و در ایام خالی از استعمال سم الفار آیودا بنفشه شانس ساز سپریلایا
 معتدو میل نمیشانند و هرگاه آثار ضرر سم الفار بر طرف شوند باز حب عرق سم الفار بنوشانند سابق بعد غذا بنوشانند فصل سوم
 در جفاف لسان این حالت فی الحقیقت علامت است خود مرض نیست اکثر حیات بسبب جوش خون عارض میشود زیرا که
 در آن وقت میوکس میبرن طوبت خود پدید آید چنانکه بسبب گرمی در عروق بسبب سرعت میرود و قرار نگیرد تا رطوبت از آن جدا
 شود و خون هرگاه در عروق آهسته میرود و در آن جوش نبود میوکس میبرن طوبت یاده پیدا میکند از خوردن نشه قهر هم
 خشکی در زبان میشود و بسبب آن جوش خون است و گاهی زبان عظیم شود و دهن بر آید از رسیدن هوای خارجی خشک شود
 و از هوای گرم خشک یاده آمدن عرق بول و گرمی شکم هرسال قهر هم خواهد بود و بنفشه خوردن مسهل بود یا بطور مرض چنانکه در بنفشه
 بود و زبان خشک میگردد زیرا که آب از خون جدا میشود و جمله بهر سبب که خشک زبان باشد تبدیل از آن نماند و تدبیر عام نیست
 بهر گونه که ممکن باشد زبان را تر دارند و آب تمهید می دهند و آب لوی بخار بنوشانند و از آب بار بار مضمضه کنند فصل چهارم
 در شتر خای لسان گاهی خلطی بود و سبب آن ماغی باشد این لاعلاج است و گاهی بسبب فالج عام بود و زمانی سبب
 فالج خاص باشد آن چنان است که از جای که عصب حرکت کند برای نظری از داغ رسته است آن بعد عصب خلطی فاسد و ملامت
 شود و از آن عصب ضعیف و بیکار گردد و کار خود را نکند و گاهی زیر زبان قریب آن آنچه میوکس میبرن مجتمع شده میماند
 و آن را حضان زبان میگویند آن از جای خود سبقت کرده زیر نوک زبان پیدا شود و این حالت در اطفال نمودار میشود
 میشود و باین حالت طفل پستان نگیرد و شیر نخورد و از این نشه میشود که این طفل کلام فصیح نخواهد کرد و این پیش از آن میوکس
 میبرن گاهی چنان یاده بود که طفل از شیر پستان و خوردن شیر خور بود و گاهی چنان کم باشد که مادام طفل شیر نخورد و نشه

فصل سوم در جفاف لسان

فصل چهارم در شتر خای لسان

باینیم

کافیه می باشد و سبب در زبان افت و آن همی بهم باشد سوم اینکه شل خراج و دتل که در جمیع اعضای بدن در آن هم این هم حادث شود و در هم پیدا کند آنرا پس آب و تنگی یعنی دمل زبان می نامند علامت آن پس سبب یا دمی لسان افتد گاهی اینقدر زیاد شود که زبان از دهان بیرون می آید علاجش باد و غیر ممکن بلکه از کار گذشت آنرا نیز در کم گشت از آن رو دهان و در وسط رقیع آن است که اول چند جا از سوزن خیطه در زبان انداخته بدارند بعد جاییکه خیطه است آنرا گشته پیش کشند آنرا قطع کنند و بعد قطع آن خیطه باز از بالا با هم فرو کرده و چند خیم قطع بر روی صحیح شود و آنچه غلط لسان با همی بود و آن کثیر از خوردن سیاه میشود و در لعاب یاده از دهن می آید کلام بر شواری میکند خوردن طعام و نوشیدن آب تسهیل باشد بلکه تنفس هم دشوار بود و بدو غمگین گلو مریض هم اندرون نمیکشد علاجش آنست که آنچه خط مستطیل در وسط زبان است موازی آن در چین بسیار نشتر زخم کنند بعد خط مستقیم بکین قندی عمیق تا زیر کوس میبرند بان سکه از آن آب خون خارج شود و در دست و در زبان باغ خوشه و آنچه از بزرگدن خراج یا دمل بود در آن نشتر زده یکم بر آن زده و در موضع شسته صحت حاصل شود و فصل ششم در ضعیف لسان و این را بر زبان لاسن ران یونان که غشی ضعیف نور و میگویند چنان قطع رای مملو سکون لغت و نون غنی ضعیف و یونان ضعیف باشد و تنهائی سکون و افش لاسن که در لغت غنی کوپاک است آن ضعیف تر از دمی است که زیر زبان ظاهر شود و آن گاهی در هر دو طرف زمانی یک طرف نیز زبان می افتد و در سیکس میبرند معلوم میشود که آب غلیظه معلوم است این آب بسیار غلیظه و لرح میباشد و بهش نیست که در دهان زبان که در دندان بولد صابان و نشتر آنرا در مرض پاره و شل بنیل امراض دهان مذکور شد که از آنجا آب دهان میزند چون جاری آنها نباشد و نه اینکه در دهان میخورند در همان جاری جمع میشود و آنرا وسیع و عظیم دیده میشوند علاجش آنست که از کار گذشت آنرا آب غلیظه از آن بر آرد و بعد ششگافتن آب بیرون کردن جل کاشک نقره و از زخم کشند تا در لب با می زخم و در هم پیدا شد با هم نشتر و در آن است با هم چسپید زخم مندل بند کرد و چه اگر کاشک نقره کشند این هم بند نشود چون این زخم وسیع است آب غده با آنده این سو جاری خواهد ماند و بسوی سر اصلی خود جاری خواهد شد هرگاه باین معناد شود بعد صحت تمام شود و خواهد کرد و چون از کشیدن کاشک نقره بند کرد میشود باز و می کشند که فصل نهم در داغ سپاه که آنرا پس میزند آنرا بلغ لاسن گویند و بیشتر این داغ از مادر در اولادی آید و بر جلد ظاهر میشود در جلد عضو که باش پس هرگاه که بر زبان افتد و عظیم غلیظه گردد و لسان بسیار اندک در زبان من مرض است تنادی میشود و سببش آنست که عروق جلد یاده وسیع شده رنگ خود از زیر جلد ظاهر میگردد علاجش آنست که چند طرف بزرگ سوزن خیطه بر آن انداخته بنیخ آنرا تنگ کنند تا رسیدن غذا بان موقوف گردد و از آن خود بخود آن داغ ساقط شود فصل دهم در برآمدگی مائیکه مشابهه مسته بر زبان افتد اکثر در مرض تشنگ زبان در جای متفرق برآمدگی باشد مسته بصورت مختلفه مدور و مثلث ظاهر شوند و در آن برآمدگی های کوس میبرند شل اندک سفید خیزد و بزرگ ساکودانه پنجه معلوم میشود و از آن بیمار را تکلیف میرسد و تنفس بر گردد و لسان در علاجش تدبیر تصفیه خون کنند مثلاً ایواند چای سیم همراه سار سار یا لایق و غیره بنوشانند اگر مرض نایل نشود سیاه نورانی که لسان از مرکبات سیاه درین خل سبک

فصل ششم در ضعیف لسان

فصل نهم در داغ سپاه

فصل دهم در برآمدگی مائیکه مشابهه مسته بر زبان افتد

بهر خنق و انقباض خنق و خنق و درون خنق و زوال فقره اولی نمیشود و حیات با انقطاع خنق ناممکن است
فتک یک و گاهی از زیادتی ورم رخسار و گوشت که از اینست که گویند بخت انگیزی میباید بخت گریز روش
میگویند هم حادث میگردد و اکثر اطفال عارض میشود هرگاه بسیار زیاده شود هم از دراد و شوا میگوید و بالجملة برای این هم خنق
که در سبب خنق نوشته شده در جات در زیادتی که میباشند پس مادام که بسیار زیاده نبوده تنفس تقصیر خنق راه نیاید
اما از دم قلیل هم دراز و در شواری ظاهر شود زیرا که همین اعضا دراز و غذا معین شرک میشود و تنفس حاجت باعث
نیست دوم آنکه آنچه خورده شود وقت از دراد آن بسبب غلظت آن قدری خراش و نغز و اعضا متورم میشود و از این هم اعضا
میشوند غلظت پیدا کنند وقت کشیدن آن تنفس اش پیدا نمیشود و همچنین خوردن که هم شمی بارد بالفعل ازیت زیاده میشود و از آن
خنق و انقباض درین اعضا زیاده میشود بخلاف و بار بالفعل که از آن سرخا پیدا میگردد و اما هرگاه ازین متورم شد با هم شود
و راه آمد و رفت هم را مانع شوند آنرا در تنفس هم دشواری ظاهر میشود و علامت هرگاه این هم زیاده گردد و هم عارض شود
و در گوشت همیشه میماند اما وقت از دراد زیاده گردد و چنان معلوم میشود که کسی سوزن نمیرد و وقت یاقی ورم در دندان کلوی ورم
محسوس شود و اگر زیاده نباشد فقط اندرون خلق محسوس شود و هرگاه این هم بسیار زیاده گردد در بان نسبی قدم خنق
و این فتح کند و لسان عارض شود و آب درین خنق و جاری گردد و بیمار برای کشیدن هوا درین کشاده دارد و این حالت
خنق کلی گویند آن مهلک است علاج حاکم نیست که درین من فصد ندارد زیرا که زیاده از آن خون کمزور است و مرث
زیادتی ورم خواهد شد اما آنچه در گوشت است برای انزال و قلیل آن زل و محل هم چنان و بخار آب هم درین ساقه ها
امر و این که بخار آب گرم را کشند که ازین یاد بسیار حال میشود و در دل بقدر یک کف در بست آثار آب جوشانند و این صاف شود
این آب طنج را در ظرف گلاب انداخته با آرات از آن نودان نمیدانند این موضع سرخ شوند و خون باین طرف جذب شود
صراحت آب بقدر حال مریض باشد در اول مرض هرگاه شروع شود آب یکا که او آبست گرین و آب نیم گرم حلقه نوشانی کنند
مفید است چنانچه کردن قلب ضعیف میشود و بسبب ضعف خود خون را که نسبی خلق فی خواهد کرد و همچنین از کزین فی دفع
میشود و از آن هم جوش از خون کم شود که بسبب آن نسبی خلق کم درین من بر طرف شود و اگر باین تدابیر مرض نرود مسهل و سبب
میکنند شیا سلفاس از یک گرم تا نصف آنش همراه کنین که از پنج گرین تا ده گرین باشد بعد چهار ساعت نوشانی آنها
شود و این درین قسمه تمرین مسهل است اگر چه مسهل خواه از این مسهل داده باشند یا از دوائی مسهل که میکنند شیا سلفاس
در ام با یک و گرین کنین را نند برای موقوف کردن جوش خون بسیار مفید است اگر ازین تدبیر هم ورم بر طرف نشود بدین شتر
میگویند میبرن نوزدین اشق کرده قدری خون بر آرد و از آب گرم مضه کنند و بعد آن کاشک فقره بر آن نند این طور
است گرین جمل کاشک فقره در یک آنش آب قطره حلقه از قلم و این خم نند بعد سه گاه صاف یک گرم با مسهل صاف
حلقه در دهن انداخته که بخور نوشانی شیر گاو یا شیر بز و حلقه یک حصه آب شیرین مخرج کرده نوشانی و اگر هیچ حلقه غذا

آنست که غذا را وقت از در او بسوی قصبه نفق نماید و چونکه در راه غذا در دهن سه مجری هستند یکی بسوی بینی و دیگری بسوی قصبه
و سوم بسوی معده و چون دوازده آن بند کرده شد لا محاله غذا در مری که مجری سیومی است خواب افتد چنانکه در کتب طبیعه عربیه نوشته
اند که لوات برای آنست که تا بند یعلان بتدریج هوا برسد کیبار سر و غلظت است زیرا که اصل فعل تنفس از بینی میشود چنانکه اصل خوردن
طعام از دهان است و فعل بینی لوات را دخلی نیست اگر لوات برای اینکار بودی باید که بالای بینی بودی یا یکی در بینی و دیگری
بالای شکم بخیره بودی با کلمه شرفای آن بینه سبب بیداش اول بعد صحت هم حلق افتد چدرین وقت میوکس میبینی دیگر عضله
حلق ضعیف میشود و بعد از آن کام نزل حادث شود بسبب ناکور در سمل اول یعنی ضعف عضای حلق زیرا که کام و نزل هم در هم
ضعیف میوکس میبینی است و سوم از کمزوری بدن هم پدید میشود علاج عام آنست که آنچه از آن لوات تنگت قصبه شود و بل آرنش آب
آهن یا شب یاقانی محلول آب یا کاشک نقره محلول آب فرو فرود این ادویه را بران رسانند چون از ادویه قابضه یاقانی
نشود درین وقت از شکم مرغ سرخ یا از مطبوخ آن غرغره کنند بدن مفید میشود چنانچه حدت آن قدری هم تازه در لوات پدید میشود و چون
تازه اکثر در آن می آید و بسبب آن ضعف سابق آن رفع شده در رایشه با و عضلات خورد آن قوت می آید و بسبب آن صحت
میشود و فتد آن اگر هیچ در صحت نشود او را قطع کنند لیکن در قطع ملحوظ باشد که همان قدر بند که از آن ملاقات آن از زبان و خنجر
موقوف شود جمله را قطع کنند و درین صورت غنیمت پیدا خواهد شد باقی علاج کمزوری کنند چنانکه مکرر گفته شد و فقط فصل سوم
و رهم غده های حلق که آنرا بفت انگلش میگویند و نیز ضمیم کاف فارسی و سکون او و کسری هندی و فتح بای شناه تخانی و سکون ای
معلمه مانند آن با خود است از لفظ که لغت لاشن است یعنی حلق و ایضا آنرا نیز و کاسیل ضمیم بای سوح و و رای معلمه سکون او و و فتح
کاف سکون لغت کسری و سکون بای شناه تخانی و لاس نام یعنی سکته بمقابل و قریب مجری هوا یعنی قصبه آریه یافته میشود
و درین تسمیه قریب مسامحه است ولی تحقیقت اقوام غده های موسوم بر بان انگلش یا ستم بای را باید گذاشت فتح بای شناه سکون لغت
و کسری بای شناه تخانی و فتح رای معلمه سکون لغت کسری بای شناه تخانی و سکون ال هندی است این غده با از قسم غده های مسالک
آنرا بافت انگلش باید گذاشت کسری بای سوح و فتح لاس سکون ال هندی نامند چه بلذ یعنی خون است این غده با شمل طحال و کلاه
گروه اند که خون درینا پیدا یا صاف میشود و تا حال حقیقت فعل این غده با بخوبی واضح نشد لیکن بن قدر ثابت است که اینها را هم
کار تولد و صفای خون و کلی است اینها باین هم موسوم میشوند و این غده همست که در جانب خارجی حلق یافته میشود و جای که خنجر قرار
مرفوع شد و آن خنجر لفظ غین معبره قصبه است از آن قدری در جانب تحت باین نحو یافته میشود که یکی در جانب بطن قصبه و دیگری در جانب
بیسار آن یکی در وسط هر دو بطوریکه متصل است از هر دو یافته میشود و صوت مجموع آنها شباهت است از صوت لفظ که بران انگلی
نوشته میشود و غده های هر دو جانب در طول بقدر دو پنجم در عرض بقدر سه ربع پنجم میباشد اما غده جانب بطن از غده جانب بیسار
قدری دراز است غده متوسط بینا بهر دو متصل است آنرا نیز بان انگلی میگویند شمش کسری لغت سکون سین معلمه اول و فتح میوکس سکون سین
معلمه ثانی نامند چه شمش چیری را گویند که واسطه اتصال دو موضع یا دو چیز باشد چنانکه عنق واسطه اتصال راس و بدن است این غده

فصل سوم در درم غده های حلق

موسوم به بنائی را که گاهی در وزن زینک و آونش میباشد نسبت به شش خاص که بر صغیر در نسوانین غده باشد نسبت به جان کبر
 میباشد وقت قریب فیض و خیران قریب الباق این غده ها اکثر کبر میشوند و این غده ها هم از غده های کثیره صغیره و صوف و مرکب اند و درین
 غده های صغیره غشای خانه دارند که غده های صغیره را یکجا متصل میدارد و بالای این غده ها غشای باشد و درست که مثل
 خرطیه بالای آنها آمده و ایضا اکثر و شاخ شریان که کثیر المقدار از هر دو جانب یکدیگر بسیار بدن درین غده های آیند یکی از شریانیکه
 برای تغذیه دراع بداع در جانبین کردن قوت و یکی از شریانیکه در هر دو دست برای تغذیه دست میسر و پس این دو شاخ شریان
 از جانبین دو شاخ از جانب بسیار درین غده ها میروند و هر یک از این دو شاخ های هر دو جانبین بسیار بدخول درین غده ها
 اول شاخ شاخ شده هر شاخ که شریان بشاخ شریان دیگر بعد تفرع متصل میشوند تا اینکه درین شاخ ها صوت شبکه پدید آید
 و این جرم مقدار این شاخ ها چنان کبر میباش که حرکت شریانی در آن با باقی میماند و بعد اتصال این شاخ ها پیدا شدن صوت شبکه
 شاخ های صغیره دیگر از اینها بطور عروق شعریه پیدایش غده های صغیره و غده های صغیره که در جرم غده های کبایر داخل
 میشوند و گاهی یک شاخ شریان از شریان عظیم سسته بمقابل قصبه آید و غده متوسطه داخل میشود و گاهی از شریان کبر هم شاخ شاخ
 پیدا شده درین غده متوسطی آید و درین وقت شریان قوت شریح درین غده ها دیده میشود لیکن این امر بطور ندرت دیده میشود و با
 دانست که شریان این غده ها همیشه به نسبت مقدار غده ها کبر میباشند چنانکه درین غده ها دو شاخ شریان از هر دو جانب بدن آید
 شاخ ها که با هم متصل شده صوت شبکه پدید آید همچنین دو درید و هر دو جانب این غده ها پیدا شده شاخ شاخ گشته باشد و این
 یک دیگر متصل شده صوت شبکه دریدی پیدا کرده بعد عروق صغیره از آن پیدا شده و غده های صغیره داخل گشته خون سیاه را از
 آنها میبرد و هم درین غده ها مجاری طیف فیثک یعنی آب بر نیکو شربت میباشد آنچه آب از عروق و شریان این غده ها از نجه آنرا برده
 ثور ایک و کث اندازند و عصاب که درین غده ها اندازد ریشه های نیوماگا شک و سمی میثک میباشد که در آنها داخل میشوند و درین
 گوشت نیست که این غده ها شود و هم از توهم این غده ها نسبت که مقدار جمله شریانی آن مثل غشای خانه دارد و هم شریان و عروق
 و طیف فیثک عصاب غشای شیره دار کبر غلیظ درایده کرد و این مرض را بلخت میگویند که میماند و این هم گاهی در غده
 جانبین و گاهی در غده جانب بسیار و گاهی در غده متوسطه میشود و گاهی در مجموع غده های ثلثه عام میشود و این هم در غده جانکین
 زیاده دیده میشود البسب سبب حقیقی آن بخوبی تحقیق نشد لیکن نفیس است که از روات آب مشروب میباشد و ممکن است که فساد هوای
 رطب غرض هم شریک آن بوده باشد و این مرض را مراض مختصه تمام خاص میباشد که در آنجا اکثر اشخاص از سکنه مقام مذکور را
 عارض میشود و عام میگردد و این مرض عوارات را نسبت به جانکین زیاده عارض میشود و مثل جبل خاص که در سنگ آن کث پیدا بود
 مثل جبل کواون و ایضا آنچه دریا که از جبل مذکور جاری میشود پس که ساینکه برکناره آن میمانند مبتلا باین مرض میشوند و آنچه
 در دیها و غیره اشخاص اگر آب چاه نوشند این مرض عارض میشود غالباً سبب آن بوده باشد که آب در آن چاه از همان دریا آمده
 باشد که در آن کث پیدا شده است ازین است که میشود که سبب آن فساد آب مشروب بوده باشد فساد هوای طبع عین آن شده باشد و گاهی

در اراضی حلق مثل احتیاج حقیقی هم این مرض یاده میشود و چون بعد رفع شدن خون قلیل آب یاده از رحم جاری شود مقدار
 این مرض قلیل میگردد و از آن دانسته میشود که در میان رحم و این غده هم مشارکت است ایضا معین بر آن نیست که بعضی میگویند
 که وقت حمل در عورت این مرض یاده میشود و بعد وضع کم میگردد و اما اینکه در آب میشود که هم جزو مولد این مرض میباشد پس اکثر
 بر آن هستند که درین آب آب میگویند یا زیاد میباشد یا این نحو که در سنگ و جبل خاص گاهی آب میگویند یا زیاد میباشد پس گاهی آن
 جزو آب آب کثیر بار و از آنجا سائل شده بجای میگیرد و درین وقت همراه آب مذکور این هر دو چیز و یا دهی آیند و در بدن شارب آن
 و غل شارب و در مرض مذکور میشود بعضی میگویند که هرگاه در آب آلودین از مقدار یک در سه یا چهار باشد کم میشود از آن این مرض پیش
 و انقضای بر این قول از آن میگویند که از نوشیدن طلا کردن آلودین درین مرض فاقه حاصل میشود العلامات اول قدری زیاد
 مقدار بر نظام غده های مذکور ظاهر میشود که از آن طلیل اکثر اعلام دیگر آن میداند و سواي آن کدام کلفت اذیت نمیداشد اما هرگاه
 مستحکم شود مقدارش زیاد گردد و درین وقت از ثقل هم در بعض متناوبی میشود و در او از آن قدر تشنج ظاهر گردد و گاهی خفقا و طبعش
 تلبخ ضرر آن و محل خاص هم غده پیدا میشود و همراه آن گاهی خفشان بزمی هم حادث میشود خصوصا کسی که از عورت این مرض
 در مرض اینیمب اذیت خون هم باشد و گاهی این هم بعد از خود و از زیادتی باز ماند چند ماه یا چند سال بر مقدار قلیل میماند من بعد
 و فقه بار دیگر زیاد میشود تا اینکه گاهی طلق میرسد العلاج اول در بعض از مسکن آن و در سازند تا سبب محدث رفع شود و الا اگر از
 علاج قدرتی رفع شود باز سبب بقای سبب بود و در مرض یادی پیدا خواهد شد من بعد این هم را طلا سازند صفتش را براج بنامند
 سینه هم در چهار نیم انار هم نیم خرب که در نگه دارند و وقت ضرورت از آن از یک دوم تا دو سه دوم بقدر صغیر که هم گرفته
 بذریقه قطعه چوبی این هم را بروم مذکور شود سازند و وقت استعمال آن فصل سروا قرب طلوع شمس است بخورند و اگر فرامیند که بعضی
 خود را باقیال آفتاب کشاده و قدری بلند و شسته قیام نماید تا پنج ساعت بترین خط باشد تا آبله محل هم پیدا شود بعد بر پلنگ
 بستر استراحت منخل سازند و بتر نشسته که پشوروش اذیت دور هم کار استعمال این پیدا شود تا اگر آن ننمایند زیرا که مقصود از استعمال آن
 ایجاد اذیت است و آن در اینجا نافع است لیکن اگر کسی از خصوصیت فراخی دور و اذیت زیاد و پیدا شود که صبر بر آن نتوان کرد و درین وقت
 بعد پیراشد آن بلکه هم دواي مسکن مثل سفید پیچیده روغن گل یا بتند یا همراه آب شاخ گیاه مخلوط کرده بر آن طلا سازند تا اذیت دور هم
 کم شود و هرگاه آبله مذکور خشک شود و جلد خلق بر حال صحت یا بد آن زمان متحان هم مذکور نمایند که یا رفع شد یا باقی است اگر باقی باشد با
 احاده استعمال دواي سابق موافق هدایت مرقومه نمایند ایضا هم آلودین یک حصه سپر نیم حصه گلیسیرین نیم حصه سرکه را با هم
 بروم مذکور طلا کردن مفید است هم نوشانیدن یک کپسول آلودین مفید است و گاهی شایند خج دایو و این شانس بر نماید
 نافع است و کسیکه مرض قلب وقت خون اشتها باشد شکایت خفقا و ضرر آن محل هم نماید برای آن فیری آلود اند همراه کدام
 بنوشانند یا سپر فیری آلود ایند نوشانند و ایضا نوشانیدن شکر شلیل همراه کنین کسی که شکایت قلب هم داشته باشد فیکه
 کسی که شکایت قلب هم پیش داشته باشد او را شکر شلیل با دکاشن آلود نوشانیدن بسیار مفید است و این مرض غده چینه نوشند

و اینضا خورائیدن اگر گشت آفت رای درین مرض جفا و منقذ و همچنین شایند چنان و گشت رقیق از سلو شش یا پیکر آن در نفس غده
متوهم مفید است گاهی از یاد و درین مرض فایده نمیشود و حاجت بسوی اعمال جراحی داعی میگردد و درین وقت بهترین تریاک است
که عمل پیشینست حال آنکه امداد آن احتیاط و در سه روزین که نشتر برورید یا شیرین کبیر نرسد و آنکه و تار آن گزیده عوض عمل
درین غده فایده چند روز در آنجا دارند و هر روز حرکت داده باشند لیکن این عمل هم حفاظت شریکیش آورد و کبار ضرر و استیضا
نمی نشود و سوم آنکه جلده کردن که بالای غده ای متورمه است هم غشای ریشه را که بالای غده ای مذکوره بطور خطی است
جد کرده پنج شش ساعت کاشک نقره قوی بر آن نهند بعد کاشک را بر دشته جلده غشای ریشه در جد کرده با سیم پخته بزنند
یا از نادان مرهم سوزنده بر حال صحت کنند که بعد این تدابیر هم این مرض زایل میشود و ذکر فصل چهارم در امراض جلی
مک گوئیم که اکثر سکون بای شانه ششانی و کاف و سین معلقه قح الف سکون فافق شای شاشه سکون الف لام و کسیر هم
سکون کاف و سین آن بیرون آمدن چشم است چو اسکین معنی بیرون افتادن یک مفعی چشم است چون این مرض چنانجا ملاحظ میشود اندک
بان نام کرده شدنی اواقع اینهم قسمی از مرض فصل سابق است که در آنهم غده ای سو سوم پشای را نگه گانده متوهم و کبیر المقدار میشوند
را هم گوئیم که اگر در کاسیل و لغت گلشن که نیکه زبان ارد و در آن اطلاق کرده میشود و در بیان سبب جویزین درین علت تفاوت است
بعضی میگویند که چشم در خانه نیست یا در میشود و بعضی میگویند که آب غشای خانه دار که پس مقله است زاید میگردد و بعضی
میگویند که خون در فضا میگردد پس مقله اندل چشم غشای خانه دار زیاد میشود و شاید این قول اقرب باشد سبب این مرض تا
حال مشخص نشد لیکن بالضرر سبب این هم از یاد مقدار غده ای ثلثه مذکور غیر سبب قسم اول است زیرا که اینها حالت جویزین و بعضی
قسم اول یافته میشود هم از علاج قسم اول درین هم ضرر و نقصان ظاهر میشود و درین قسم اکثر انیمیا موجود میباشد و تقوین است این
امراض عصبیه باشد که از بلعش گزیری و زوزر نامند یعنی مرض عصب این مرض بسبب ذویت عصب پشای شیک پیدا میگردد
و اکثر درین امراضی این مرض بر جان انسان عارض میشود لیکن نان نسبت زجان زاده حادث میگردد و خاصه وقتیکه در خارج
شود و درین مرض مبتلا میگردد و از خوف شدید هم این مرض اید حادث میشود چنانکه یک کثیر صاحب کتاب خود شهادت مشابهه
خود نقل کرده اند و یک صاحب فیه شانه که یکین که حیض آن قریب جریان بوده بعدی کنایه در این مرض پیدا شد که دفعه مقله
غده بعدی که پیش چشمهاش بیرون آمدند العلایات باید و نیست که علامت لازم و خاص درین مرض یافته میشود اول جویزین
و هم بدو درین مقله چشم از آن شیء عید انجوبی نمی بیند و گاهی جویزین بدرج میرسد که وقت خفتن هم جفان سائر چشم نمیشوند
و مر این چشم کشا و منقذ و اکثر این جویزین در هر دو چشم برابر میباشد و گاهی در یک چشم زیاد بود علامت دیگر آنست که غده ای شارا نده گانده
و کبیر المقدار میشود و زایدی مقدار غده جانبین اید میباشد و خرابان شریکین که درین غده ای متورم اند و هم خرابان شریکین که درین
قریب ازین خود و میباشد محسوس میشود و اگر چه زاید مقدار غده درین قسم هم گاهی کم و گاهی زیاد میباشد لیکن همیشه یادی کامل
این قسم از یاداتی کامل هم میباشد علامت ثالث نیست که درین قسم خفشان پشای قلب همیشه از هم میباشد هرگاه دست بزنند یا

در این فصل از امراض جلی

حساس کنند حرکات قلب سریع میشوند و نبض در یک دقیقه از نو و مرتبه تا یک صدوی بار حرکت میکند و سوا می این علامات
لازمه خفیه گیر علامات هم یافته میشود مثل اینکه دوران سر غشیان در کسی گاه طریانی غشی بسبب لذت سمعی بیشک میشود و در کلام
مرض غشیان و غشیان طبع زیاد پیدا کرد تا اینکه از کسی خوش رخی نباشد همیشه خفیه بد مزاج میماند و کسی بضمی پیدا میشود
و کسی ششهای طعام زیاد و کسی ساقط میباشند و گاه گاه بخوابی عارض میشود و بسبب غشیان علامات که اکثر بسبب لذت سمعی بیشک
میباشند این ضل از امراض عصب میباشند و انجام این مرض اکثر بصحت و سلامت میگردد اما گاهی از خیماع آب در بطون مانع و پدید آمدن
سکته میرسد و گاهی از شدت ضعف هلاک میشود العلاج اول تبدیل هوا و در رست و لذت بیمار را از جای که مریض شد بجای دیگر
هوا ایش خفیه باشد نقل کنند کسی که در شهر را و اوضاع خفیه میماند اگر جبال نقل کنند شوند نفع است از ادویه نوشانیدن
لوحی نیلیس بسیار مفید است خصوصاً و قنیه که خفیه حرکت قلب باده بود چه زان نبض بطی میشود لیکن آهسته آهسته آنرا کمال احتیاط
نوشانند و بر نوشانیدن آن مداومت و اکثر کنند بلکه چند روز نوشانیدن ترک کنند از هر آن در بدن مجتمع شد ضرر میرسد
همچنین باید در سیاهان و سیاهان که در این مرض مفید است که سرعت حرکت قلب غشیان و در اوضاع میکند چونکه در این مرض همیشه
موجود میباشد لهذا برای آن خوراندن مرکبات آهن مفید میباشد که شرط استعمال آن اینست که هر گاه نبض بکثرت فیه از حد
کم حرکت کند آن زمان هندی الا بر نهند و اول نیست که اول حرکت نبض از نوشانیدن لوحی نیلیس باید رویش سیاهان را
کم کرده بعد آن از مرکبات آهن هر آنچه مناسب باشد نوشانند و ایضا برای این مرض دای نافع جدید را گشت است که آنرا بطوریکه مناسب
دانند خواه بطور تنجیر یا تنجیر یا حب یا سفوف بقدر مناسب نشانند و هم اگر گشتار که جوهر اصل اگر گشت است بذریعہ از راقه سونی و در
مریض ساند چون اشباع قلب ثلثین عروق را که در این ضل رضعه سمعی بیشک پیدا میشود با جوش هم میکند از اجتماع خون
که پس منقله چشم است دفع میسازد و هم قوی عصب می نماید و هم بنائید اگر چهلاد و موم غدا را کم میکند لیکن بعد آن انیمیا را
بسیار مضر میشود و چون عین از یاده میسازد زیرا که خون را کم و در میسازد و از آن انیمیا زیاد پیدا میشود و تولید ریدگی شکل را
در خون بدن کم میکند هم بسبب کمزوری خون پس منقله چشم جمع خون باده میگردد و از آن جویز عین باده میشود و از آنرا اثر بر طلاء
در این ضل استعمال نیارند و همچنین باید و ایستد شایسم بر و ایستد شایسم را هم در این ضل نوشانند زیرا که مرض مزمن است مادام که دوا
نافع را در امراض مزمنه مدتها می درازند نوشانند فایده بر آن ظاهر میشود و چون این دویه تا مدت و از نوشانید شود بالضرر و کمزوری
در خون پیدا میکنند و اغذیه جیره مقویه در این ضل بسیار بخوراندند و نوشانیدن روغن جگر مای در این ضل بسیار مفید است باقی آنچه
برای تندرستی و زیاتی صحت علاج و تدابیر میشوند و اما استعمال آنرا چنانکه مناسب است و فتنه که باب نهم در امراض قصبه
ریم و ریمه فصل اول در تشنج قصبه ریمه و ریمه بدانکه قصبه زبان گشایش لیسنگن کس سلام و سکون بای تخانی و فتح را و
سکون خون و کاف ناری وین جمله نامنوعی مجری آواز و دم کشی و آن مرکب است از اغشیه و غضار و عسل و انچه اندرون
قصبه از ریمه بالا ظاهر است غشای بیوکس میبرن است و انچه اندرون قصبه فتنه است همانست که بزبان است در مری فتنه و ریمه آن

باب نهم در امراض قصبه و در معطل دل و تشنج قصبه و در

نوشانی

غشای خانه درست در اسلامی آن دو عضو و کبر شش صغیر میباشد و از هر دو عضو و کبر شش یک بصورت مثلث از پیش خلق دیده میشود و بر سر آن دو خلق ظاهر بود و از اندرون مثل و دیوار که بقبرهای خود متصل شوند از آن صورت مثلث حاصل میشود و غشای کبر ششانی زیر اول جای که او تمام میشود موضوع است و شکل آن بر بیضی مدور است از جانب مقدم حلق فیما بین این مذکورین اندکی فربه واقع است که آن حلق غشای ریه در است این غشای آن خنجر اس کرده است بنا برین بر وقت ضرورتی امر بهمین جای باید که ثقبه جدید برای آمد و رفت هوا پیدا کرده شود و از جانب خلف غشای کبر ششانی سه مرتبه است هر دو متصل ملاقی اند و جای که اول بالای ثانی متصل نشسته است آنجا در تند و غیر غشوی ثانی خلل واقع شد یعنی اندکی پهناد و منبسط شود و قشری و رفته و فایز این انبساط است که بسبب آن غشوی دیگر بر آن قائم نشسته اند که هر یک از آن شکل مثلث است که یک ساق زیرین آن مقوس و تقوس آن جانب خلل شکل است بر سر هر مثلث دو غشوی دیگر بسیار صغیر بصورت نقطه یافته میشود و اگر اندرون مثلث غشای ریه در است غشوی کبر اول میسر ازین اتصال چون از سر بوندن صورت انبساط میشود و درین غشای ریه در دو غشوی صغیر شکل هم خط عربی پیدا شد میباشند بالای این غشای این عضلات صغیر است تا از پنجویک عضله یک غشوی پیدا میشود و بر دیگری میسر میباشند حرکات پیدا میشوند و هم عضلات پیراه غشای ریه در که از غشای این صغیر پیدا میشود و غشوی اول کبر میسر میباشند و بسبب این عضلات انبساط و منقبضه وسیع و تنگ میشوند و بسبب این صورت غلظت و رقیق و فانی و کثیم وقت تکلم میشود و حرکت قصبه یعنی کبر شش عصب اینها گام شک است که از دماغ فرو آمده تا صدر رسیده و شاخه این عصب از زیر ریه در عظیم فتمه باریک بسوی قصبه حوکه کرده اند و از فالج آن بحالت صوت عارض میشوند و بنابرین محل که محل صدور صوت است در قصبه در بسیار که مدور و نازک اند و دیر اندا تمام نیست بلکه از جانب خلف کشاده اند و بر جای خالی از است در غشای ریه در است که محل خالی از غشوی است چونکه اندرون قصبه غشای کبر و کس میسر ازین غشای خانه درست زیرین غشای این قاع مدور کرده و بالای غشای این در جانب خارج لحم عضلات از جانب خلف مری معاد واقع است قصبه یا از آخر خود و شاخ کبر شش کبر و در جانب این شاخ کبر گیر و در جانب بسیار میر و دوزین شاخ کبر در ریه شاخهای خورد بسیار پیدا شد و در جرم ریه منتشر شدند و کس غشای این در شاخهای خورد تا نصف ریه یافته میشوند و بعد شاخها ازین غشای خالی میباشد میسر کس میسر کن بالای غشای مذکوره بوده باقی میماند بالای آن یک غشا دیگر یافته میشود و تا جای که غشای این درین شاخهای میر و دوزین همراه آن عضلات کو چاسه در جانب خلل شاخهای مسطوره گرد غشای این یافته میشود که از تشنج آنها بعضی از سر خود بر و پیدا میشود و این شاخها تشنج و منقبض میشوند و درین شاخهای خورد و هوای تمام ریه تا اطراف آن میسر میرد که بر چهار چیز است اول میسر کس میسر کن که در ریه پیدا شده و در شاخهای قصبه منقبض میسر کس میسر کن غشای ریه در است که از آخر غشای این که در مجاری هوا اندرون ریه یافته میشود و پیرا گشته و آن بسیار رقیق بود و در جرم آن بعضی ریه های عضلات هم میباشد که بسبب آن در آن انقباض پیدا میشود و تشنج آن آنها را پیاده میکند و بعد آن تشنج ریه در آورده و بعد یافته میشود و بعد از اینها یک غشای دیگر که بصورت غشای خانه در از اول غلظت است و از اول

شروع میشود و بر شاخهای قصبه که در ریه منشعبند و بالای شریانین آورده و عصبان در میان آنها جمع آمده و در ریه منشعب شده که از انتشار آن قسم به بر عصب او خانه های متعدده منقسم میشود که هر عصب از آن فی الحقیقت به است و حقیقت گوشت ریه بین میوکس میبین و در غشای ریه در او پنج بروت عصبی غشای خانه دار است و آورده و شریانین عصبان ندریاده ازین کدام عضله در آن نیامده و بنا برین طم آن لاین سفنجی میباشد و ریه مثل چشمان هر دو دست پا دارد و دو تاست یکی از آن در جانب بطن حدود دیگری در جانب بسیار حدود میباشد و راه آمدن هوا در هر یک علیحد است و اگر یکی از آن ناسد شود دیگر هوا از خارج میکشد تا کار بند نشود و انسان نداند که یک شرا عظیم از جانب است قلب سته و شاخ شده یکی بسوی ریه جانب بطن دیگر در ریه واقع جانب بسیار رسیده و هر یک ازین شاخ در ریه منشعب بسوی شاخهای صغیر و کثیر گشته و این شاخهای کوچک در تمامی ریه منشعب شده تا آخر اطراف ریه میرسد و بزرگترین و قویترین خون سیاه از دل بسوی ریه میرود و در ریه رسیده از ملاقات هوای خارجی صاف سرخ رنگ میشود و من بعد بزرگوار و دیگر ازین شرا پیدا شده در خارج ریه و ریه که بیشتر شوند و کرده و گوش ایستل میریزد و از شریان عظیم که در جانب بسیار قلب است و در آن سرخ برای تغذیه بدن جاری میشود و شریان سته یکی از آن در ریه جانب بسیار و دیگر در ریه جانب بطن می آید و بزرگترین و قویترین سیخ برای غذای خاص ریه در ریه می آید و جای که شاخ قصبه ریه غشای ریه از ثانی و شریان عظیم از نزد خون سیاه و در ریه که بیشتر شوند خون سرخ از ریه بدل شریان ساند و خون سرخ در ریه برای غذای ریه جمع شود و در ریه خف میشود و از اصل ریه میگویند و آن مقام صلب بخرازی ریه است و هر قدر که از ریه خف این مجموع جسمان که در ریه جمع میشود و شریانین که در ریه غشای ریه از ثانی و شریان عظیم از نزد خون سیاه در ریه است و در ریه منشعب شده است و بالا ای ریه هم آمده و منبسط شده و بالای آن عصبان آید و است که از این بان گشایش بپورای میگویند که بر ریه ناسی و هم ام و کون او قوح رای جمله و کون الع یعنی غشای ریه این غشای دو توست قوی انان بر ریه یک توی آن بر ضلع آمده و باین سبب غشای مذکور مثل خریده است و در امراض ریه در این عصبان آب کثیر جمع میشود و فایده این غشایست که تا بسبب انبساط آن وقت حرکت منبسط خود در ریه طاکاک خود با ضلع متناوبی نشود و لیکن هرگاه درین غشای در ریه یا ذات الجنه دم عارض میشود این هر دو تواز و دم متصل میشوند و از حرکت آن در دماغس میشود و ادامه که دم باقی است تا بعد اکل شدن دم پس این هر دو از ماده دم با هم منجمد میشوند و بسبب آن حرکت ریه دشوار میگردد و ریه بر پرده شکم واقع و بان متصل است بزرگ غشای ریه در غشای پهلوی که از پلورا گویند و بر پرده شکم منبسط و مرتبط است و بر آن شکم هر دو غشای چنانکه بر پرده انداخته چنان بر پرده شکم منبسط شده و بسبب آن ممکن نیست که ریه از آن جدا گردد و لذا هرگاه پرده شکم به جانب سفلی می آید ریه هم بر ریه می آید و چون پرده شکم بالا میرود ریه هم با علی میرسد و ریه جانب بطن منقسم بر سه حصه که هر یک در جانب بسیار منقسم بر دو حصه است و ریه های عصب پنی شیک و عصب نیو کاسک در ریه می آید و بسبب آن حرکت ریه واقع میشود و فصل دوم در ضیق نفس یعنی تنگی آمدن مسابان متناوبی که میوکس میبین از ریه انقباض ریه متورم شد و محدث این من شود و دم آنکه برین میوکس میبین قصبه غشای سفید پیدا شود و بسبب آن

فصل دوم در ضیق نفس

که تنخوان موصوف است اظهار درد و کلفت کند و بیافس مشکل مثل کسی سبکست که گلوئی آنرا کسی غم کرده باشد هرگاه سرفه آید معلوم
میشود که آواز سرفه بسیار ثقیل غلیظ بود مثل کسی که در دهن قرار وی خود نهاده سرفه کند از آن صدای غلیظ بر آید زیرا که سبب
میگردد که سبب غلیظ میشود و عضلات غیر همراه آن متورم شده غلیظ میشوند و از غلظت آنها صوت غلیظ میگردد و یا بجهت صوت تنخوان
که طلقا آواز بسیار زیاد و از حرکت لب کلام کند بعد هرگاه تنخوان وسط خلق را که باز زوئایا است تکرر کند ایجاد معلوم گردد و چه
بسیار می شود در حقی غرض گردد و جلد بدن گرم و یا پس بود یعنی غداوت و عرق بر آن نباشد و این علامات شروع مرض را تا
هرگاه زیاده شود چهره بسیار سیاه گردد و لب های لکون شوند و در چشمان آثار تنور و بروز ظاهر باشد و بسیار دقاق باشد یعنی از یک پهلو
تا پهلوئی دیگر حرکت میکند و اگر درین وقت نزد وی تدبیر ساندن هوا بر یک ناله تنور را چهار پاک میشود و این علامات و تکالیف
درین مرض گاهی زیاده و زمانی کم شود یعنی زیادتی و کمی در شداید یافته میشود و از آن دانسته میشود که همراه و تشنج هم میباشد
شرکت عضلات زیرا که اگر شداید شخصی بسبب هم می آید و در زیاده و کم نمیشود بلکه بر یک حال می ماندند علاج این قسم نیست که
اگر درین جوان فریب بود و بغض قوی باشد شروع مرض را هم که چهره رخ است و تنگی غشاء را هرگاه بر چهره سیاهی و آثار کزوری در
نمایان شود و غصه گرفتن سبب بود و درین وقت تنوچسپانگی که بر چهره و تن تنگی است و تنوچسپانگی است و تنوچسپانگی است و تنوچسپانگی است
زیر تنوچسپانگی است و پس گردن بجای نفوذ گردن اگر پیشتر نرسد نیز همین در دفع نرسد به سبب تنگی تنوچسپانگی است و بخار آب گرم
در دهن ساندن بسیار حکم و بهنگامی که تنوچسپانگی است و تنوچسپانگی است و تنوچسپانگی است و تنوچسپانگی است و تنوچسپانگی است
فردل در سبب آثار آب جوشانید و صاف نموده باشد و هم آب ساده گرم کرده و در حوض پر کنند در آن بسیار را نشانند و کامل و دو
گردن با ربع گردن فیونخالص بعد دو ساعت بخوراند تا آب خشک شود و خون در عروق فرو رود و در هر طرف گردد و اگر تنوچسپانگی
آن آثار چوش دهن یا بنفوذ را نرسد آن موقوف کنند و درین قسم سبب قوی نشانند مثل کامل جلیپا سهال زیاده شود و بیشتر
خارج شود و در دفع گردد و اگر از کلامی و داد تدبیر فایده ظاهر نگردد و یقین مالکت بسیار شد و ثقبه جدید و قصبه پیدا کرده و بهنگام آن ثقبه
آن خاصیتی بر شمر و کار است نتواند از ثقبه کشاده ماند و هوا داخل شد باشد و اگر از کزور موجود نبود و آنچه ممکن باشد از آن
تازه را کشاده و از نداشتن حالت تنوچسپانگی تدبیر چنان مفید است که اگر در ضیق تنوچسپانگی است و از آن زیاده و مرض ضعیف
نظام مرده باشد قصبه را از تنوچسپانگی است و قصبه را کشاده ثقبه تازه پیدا کرده دست های آنرا زیر و بالا چپ و راست حرکت دهند
و بهوار بریه و سینه آن را ساندند و از تنوچسپانگی است و هر که در وقت زیادتی مرض جوش حرارت دفع مرده باشد اگر چه در آن از تنوچسپانگی است
ظاهر نایه نیست لیکن محل آوردن تنوچسپانگی است و مفید پیدا کردن ثقبه نو و شوار نیست مختل است که شاید مفید افتد و سبب صحت
حیات گردد پس بر آنهم این تدبیر را جاری ساختن بهتر است مگر نیست و آنچه درم میگویند سبب جمع شدن آب حادث
شده باشد و آنرا او دیا آواز نیز گرس میگویند بلیغ یک یک علامتش آهسته است که بخار و سرفه در آن نباشد از غم کردن در محسوس
نشود و در از در از شوار میگویند که تنوچسپانگی است و تنوچسپانگی است و تنوچسپانگی است و تنوچسپانگی است و تنوچسپانگی است

مورد

[illegible]

است از مری سعه تعلقی ندارد و هرگاه این غشاء زیاده شود تا سه ثقبه قصبه متصل بر ریه است و باری می رسد و از آن بیمار ملال میگوید
و بعضی طبایع ولایت تفرقه در پیر یا کروب نمیکنند اما فرق در آن قدری ضرورت است این مرض در ولایت گلستان بر
جبال باره و در بلاد دیگر بهیچیکه مثل هوای شمالی باره و جنوبی حار در آن با هیوزن زیاده میشود و اطفال این مرض با عارض
میگردد و از بعد سه سال تا پانزده سال میشود علامت نیست که هرگاه طفل از هوای سرد می رسد تمام آن در صبح میماند اما وقتی که
شب بخواب میرود بعد سه چهار ساعت سرفه عارض گردد و از در سرفه غلیظ معلوم میشود چنانکه کسی در قمر نادین گذشته سرفه کند
و چون تا دیر سرفه آید بعد از گلو از رنگی یعنی آواز کشیدن صوت سمیع میشود و در ولایت گلستان چون مادر این و از طفل خود
رامی شنود و خائف شود طفل را بیدار میکند آن وقت می بیند که هر دو چشم طفل سرخ شده اند و از دهن بینی آب جاری میشود و آثار
که کام پیدا باشد و تب موجود بود پس اگر از علاج این علامات زایل نشوند زیاده میشود و جمیع ضیق نفس زیاده شوند و در او کجبه
ظاهر شود و مرض بهیوش گردد و تشنج عارض شود و در دوازده ساعت یا قدری زیاده میبرد و علاج اول آنرا آب گرم پخته و
نشاند بعد چنان دادند که قی آورده مثل اینکه مار یا میمیک یک گریز از آن در یک آب حل کرده بعد هر پانزده دقیقه یک شاق
خورد که از آن چاشنی می نوشند تا آمدن قی نوشانند باشد و اگر ازین فایده ظاهر نشود دست طفل را آب گرم نماده از عرق که بالای
مشت است نمایان میباشد فصد گیرند و خون از یک و نس پنج آوند و افق قوت عمر مرض بر آید اگر بعد فصد هم ضرورت خارج
دم باشد و چنانکه لیکن بر مقام مرض بلکه بر ترقوه یا در میان هر دو شخوان آن زیر که در تعلق لوبجمل مرض و احتیاط اندکی آنرا گاه
بر محل نشین لوبجمل و دم پیدا میشود و آن زیاده حمل مرض را غم خواهد کرد و دوم آنکه گاهی زخم زود طفل بند میشود و خارج شدن کش
ازین موضع مضرت و چنانچه اگر محتاج ندادن پلاستر شوند بر محل مرض نهانند بلکه بر ترقوه بر سینه مقابل محل مرض پلاستر کنند
بعد تا آنکه کرده به بینند که اگر از آن آمدن قی فایده نشود و دای مسهل خوراند اما بعد از آن اگر دای مقوی بر طرقت شربت
اول سه چهار گریز کلومل خوراند تا که اگر سهال کند بهتر اگر سرفه شود دم را دفع خواهد کرد و غشای سفید اشکسته بریزد و ریزد کرد
از میوکس میبیند جدا خواهد کرد و از آن اجزای غشای سفید سرفه همراه بلغم بیرون می آیند از آن امید حصول صحت می افتد
بعد اگر از آن هم سهال نشود همراه کلومل خیلیپ تخم خوراند تا سهال شود پس اگر ازین هم فایده ظاهر نشود برای آوردن قی
دای مقوی که گفته شده یعنی مار یا میمیک شاند تا باندیه قی آن غشای اشکسته بیرون آید باز کلومل یک یک گریز بعد دو ساعت
نهانند و اگر ازین هم فایده ظاهر نشود امید خلاص از مرض نباشد بعضی طبایع اینجام هم ایجاد ثقبه جدید و قصبه تجویز میکنند
لیکن بهتر نیست بلکه ازین معالجات معالجه و الزام میشود و والدین میگویند که طبیب نباید مارا کشت پس احتیاط از آن بهتر است
و آنچه بسبب تشنج عضلات زبان انگیزی هم آن اسباب را و ک کروب است اسباب که الف و کون سین جمله قیج بای فاسی و کون
الف و زای منقوطه یعنی تشنج است ماوک نفیج هم کون الف و ضم دال چندی و کون کاف یعنی طرح و اننا است یعنی تشنج نهند
کروب تحقیق و تفسیر کروب و لا مذکور شد درین مرض عضله قصبه بهیچیکه متورم میشود اما بخار و سرفه اینجا نباشد این مرض فی الواقع

نوع زود طفل کاهنیه

نوع زود طفل

س
دانی که در این
بیماری که در ریه
است

که طفل را ز کام میشود بآن تب میکند از بینی آب جاری میشود و همه اطفال بود که ز کام است و قدری سرفه هم آید لیکن ز بروز
این سرفه زیاد میشود و در آواز سرفه چنان غلیظ بود که گویا در قناروی خود نماده سرفه میکند این بیان منتهی اول است بعد
در جبهه ثانی از مرض شروع شود آن نیست که همراه سرفه تشنج عضله قصبه شروع گردد که از آن هوا در ریه نرود و متصل سرفه می آید و هوا
از ذیل ریه خارج دفع میشود و هرگاه تشنج کم گردد و طفل برود و هوا را میکشد از آن صدای کبیان آن سابقا شنیده میشود باز
بعد آن سرفه متصل بر روی آید و آنچه قریب طفل بود آنرا طفل برود و میگردد تا اینکه چنان روی علیل سرخ میشود آنرا بلغم سفید نرود
بر می آید باقی می آید و بعد آن آرام میشود و در جبهه ثالث آن نیست که این سرفه کم شود باین نحو که عذرات سرفه در روز و شب کم میشود
و بلغم بر روی و سهولت آید بر روی و امس خارج شود و غلیظ القوم بود و آواز یک بر می آید کم شود یا موقوف گردد و از آن
معلوم میشود که طفل صحیح خواهد شد اما همراه این مرض گاهی امراض گیریم و صد در فی غیره پیدا میشوند پس اگر دیگر امراض هم بودند
علاج آن فرمایند علاج خاص آن حال نیست چنانکه برای همین علاج خاص است لیکن سبب این سرفه را برای تسهیل نفث
ایک گاو ناوین یک گاو ناوین خوردند و سینه را میخوردند و خوردن برای تطبیع بلغم مفید است و تخم کتان آب جوشانیده و بطور
مطبوخ چای خفای نوشانیدن مفید است و تخم کتان بوداده ساید باشد یا شربت بنفشه یا شربت بویاقوت خوردن اینها
است همچنین تخم مسهل نفث است به حال آرند و وقت شب طفل را دوا می خواب در دهنند سه چهار ساعت آرام خوابد و برای این کار
یک قطره بحساب سال عمر طفل چنانچه برای که او تخم است در آب حل کرده بطفل نوشانند یا از پنج قطره تا ده قطره نیز بکار گیرند که بچه بزرگتر
است یکبار تمام شب بنوشانند این از لادن هم بهتر است برای طفل بعد از کلورل های دریت بحساب فی سال عمر طفل یک گری
بنوشانند که برای تشنج مفید است و دوا را هم میدهند و بویاقوت بحساب فی سال یک گری بطفل بنوشانند و این
مرض مفید است همچنین بیدر و سیانک ایسید و لیکوٹ از نیم قطره تا یک قطره بنوشانند لیکن هرگاه از نوشانیدن آن ضعف و دوران
دعق بر بدن خصوصاً بر دست با ظاهر شود ترک کنند و هرگاه تب مرض یاده شود آنرا آن وقت شب طفل را چند قطره آب گرم
و هفت بعد لباس بپوشین گرم بنوشانند تا عرق آید و از این فایده زیاد میشود و روزانه لباس گرم بنوشانیده باشد تا از رسیدن
برودت هوای سرد محفوظ باشد و دو سه قطره نایسورامک ایسید و لیکوٹ همراه آب حل کرده بطفل بنوشانند درین مرض بسیار
مفید است و لک اسکوتلیس درین مرض مفید است و غذا سیرج الهضم مثل شیر آب گوشت و برنج خسته و نان ملاخیم خفیف بخورند
هرگاه مرض دفع شود علاج مصلحت کنند معنی کتب باب آسین بخوراند هرگاه زمان خطا ط آن آید آن وقت تبدیل هوا بسیار
مفید بود و در آن خیال دارند که جاییکه بیمار در آن علیل شد در هوای مخالف آن بلد و مقام بیمار را بفرستند که از آن صحیح گردد
میسر گردد و آنچه از صرع تشنج قصبه به حال شود در آن علاج صرع کافی است لیکن وقت تشنج آب سرد بر روی بیمار زنند و آنچه
لباس در گلبوی او بسته باشد آنرا بکشایند بیمار را بر پهلوی خوابانند تا زبان در حلق نشیند و نمی نشود و آنچه از خنثاق رحم افتد آن هم
تدبیر خنثاق وقت تشنج تدبیر از تشنج نمایند و قدری از تشنج بفرستند نفس بسبب احتیاج شریان عظیم می افتد پیش است که عصب

بیماری که در ریه
است

یاسقوت برگ آنرا به یار خوراندند تا حرکت شریان کم شود و از آن خون ساکن و تشنج گردد و اگر از نهم منجمد نشود باید که دوسوزن باریک
بر نقرس برقی بر دو طرف آن قایم کرده در دو جای مختلف از مقام زیادتی شریان مذکور داخل کنند تا بندد و آن اشترقی در خون
در آید و آنرا بنجد سازد و پیش تست که برق اخرازی سفید را که در خون پیدا شد بنجد بسیار زد و آنرا بنجا و آنرا اخرازی سرخ در آن
چسبید و میماند حرکت نکند بعد از این بر سیم را تا زان در از آرام دهند تا خود بخود نرم و منع گردد و چون که درین صفت
در دپار را خواب نمی آید لکن باید که مار فیا یا فیون وقت شب خوراند تا بندد و آنرا بنجا بدهد چون که اکثر امراض سابقه
تأثیر از امده می مانع برای خوراندن کلورل های ژریش با جازت داده شد لکن اطلاع و تنبیه کرده میشود که بنا به حکم سابق بنجا
دوای مذکور را بخوراند و نقرس را از خوراندن آن گاهی می آید و آمدن می در بنجا ضررست و از آن اندیش شگافه
شدن عرق است و آن نقرس است و نقرس که پیش از آنکه که اکثر این صفت بسبب تشنج میشود زیرا که از آن در غشای اندرونی
شریان قتل میشود و بعد از نفوذ ملاحظه میگرد و دوا از صدمه حرکت خون روز بروز زیاد میشود تا که با این سید
بعد از آنکه قبل از زیاد شدن معلوم شود که این مرض است پس باید که دوسه روز یا دو یا سه یا چهار روز است گرین تا چهل گرین بعد
چهار چهار ساعت همراه آب بنوشاند چون چنین کنند مرض باده نخواهد شد و ذکر فصل سوم در باب عبارت است
از غشای منی بدشواری در آمدن نفس در آن نفس مشکوک و کلفت می آید و سبب تشنج بسیار اندک گاهی در دل وزمانی در
معدده و وقتی در کرم سوامی معده و معا بوند مثل اینکه در دستهای می آید و جمع میشود و بنزد ریخته فراموشی غشای منی صورتش
نفس میگردد و گاهی در شش معده و اینجایان همان اسباب کرده میشود که در شش یافته شوند و آن بهفت اند و اکثر در زبان نگیزی
و عربی باسم خاص مخصوص اندکی از آن است که آنرا استیفا بفتح الهم و سکون سین جمله نای شناه فوقانی وای مخففه فتح هم
و سکون الف بلغث انگریزی و عبری ربو و بندی و می گویند و هم که بکافیش بفتح بای موحده و رای محله سکون فتن و فتح
کاف و سکون الف و کسره و سکون یای شناه تخفانی و کسری هندی و سکون سین نامند بلغث انگریزی آن نام مجاری هوا است
در ریه یافته میشود سوم بنویس یا کسره و ضم یای شناه تخفانی و سکون او و ضم هم سکون او و کسره و فتن یای شناه تخفانی و سکون
الف بلغث انگریزی آن نام و هم بریم است خاصه و آنرا بلغث عرب و هم ریه و ذات لریه میگویند چهارم بنویس یا کسره و ضم یای موحده
فارسی لام و سکون او و کسری هندی و سکون یای شناه تخفانی و سکون او و ضم هم سکون او و کسره و فتن یای شناه تخفانی و سکون
پلو را میماند یعنی این صفت اذات الحنجرت نامند پنجم بنویس یا کسره و سکون یای شناه تخفانی و ضم هم سکون یای شناه تخفانی
و کسری هندی و سکون یای شناه تخفانی و فتح هم سکون الف نامند آن عبارت است از اینکه مجاری هوا که در ریه بدشوق شوند و
زیر غشای استیفا که در شش است نامی غشای منی و سکون یای شناه فوقانی و سکون یای مخففه الف و کسری هندی و سکون سین جمله و سکون آن
که آنرا بلغث عربی نامند اینجایان امراض سه ذوات الاسما است که هر یک از آنها نفس پیدا میکند و در فتن نامند و آنرا حلقی
که از داخل شدن اشیا خارجی در قصبه می جاو میشود برای اینجایان که علت حدوث تشنج اند و خود امراض نهم سبب

نقرس

نقرس

تکمله اول در امراض قصبه

بسیار اند و در بیان هر مرض از امراض سبعة مذکوره سباب و علامات و معالجات آنها با ستم کلمه نوشته میشوند و چون در بعضی امراض مورد قیقه مذکور میشود طالب کمال باید که خوب خوش فکرترین و درین باره چهل آرد تکمله اول در امراض و آن نام اصل نفس است که آنرا ربو میگویند بماندی و مدینه مانند آن نیست که آنچه شاخهای قصبه یک در ربو رفته نشسته و اندرون آن هوای خارجی تا آخر آنها میرود و از آنجا اجزای هوای لطیف باخونی مخلوط میشوند آن شاخهای قصبه رفته نشسته بسبب تشنج عضلات که در داخل آنها بسیار دقیق موجود اند و سبب تشنج گاهی در دماغ و گاهی در نخاع میماند و این مرض گاهی خانقانی بود که بطور توارش از یکی به دیگری رسیده از امراض متوارش است و گاهی بسبب معذب بود از هر کدام مرض معذب و شکایت که باشد این مرض مردان را نسبت عورات یا در عارض میشود زیرا که مردان نسبت عورات یا در عورتان بیرون میمانند و با سرد گرم ملاقی میشوند بخلاف عورات که آنها اکثر بانور خاکی شتغال دارند و هم این مرض در زمان کمولت بعد از قضا می نصف عمر زیاده میشود و بطعنان پیران کم افتد و اگر قبل بود البته تا سن پیری میرسد زیرا که طفلان پیران هم کم از خجیرون می آیند اگر کم و سرد کم ملاقی میشوند با جمل این مرض عجیب است گاهی از زیاده خوردن از خوردن غذای ناموافق هرگاه آن بخوبی هضم نگردد عارض میشود زیرا که درین وقت قصبه که از دماغ بسوی حشا آمده متناوبی میشود و از تادی آن دماغ متناوبی شده تشنج عضلات پیدا میکند و گاهی از وزیدن اهوویه مختلفه هرگاه گرم و سرد و اهریکه در یکدست یک دور و زنده شود میشود زیرا که اثر اهوویه مختلفه بر جلد میرسد جلد از توار و اضداد که دفعه باشد متناوبی میشود و ازین آن در دماغ رسید تشنج میگردد و گاهی همراه هوا غبار روی و دغان بار و اوج منکوحی آمیز و از آن جن مرض پیدا میشود و گاهی از بوییدن پیکان کولان این مرض پیدا میگردد و در ولایت ننگستان هرگاه کاه طویل که برای غذای چارپایان آنرا از رع میکنند گل میکنند و کسی آنرا بسیار به بویدرین مرض مبتلا میشود و گاهی در مکان دو منزله هرگاه دو کس متکلم شوند کسیکه در منزل زیرین است باین مرض مبتلا میگردد کسی را از ماندن در شهر و در دیهات و در باین مرض مریض میگردد و کسی را بالعکس است نباتات زین میشود کسی هوای رطوبت و در هوای یابس باین مرض میشود و کسی برعکس آن صحیح و مریض میگردد و کسی از خجیر این مرض پیدا میکند و سبب متناوبی شدن دماغ و این مرض چنان گاهی باد و از زیاده و کم میشود چنانکه تب لرز و در میماند و مراد از آن تبی است که بسبب رطوبت بین حاد میشود و از آن دسته میشود که سبب این مرض هم همان سبب لاجبی مذکوره است و این مرض هرگاه تنها بود و بعد از تشنج زایل میشود و هرگاه با امراض شش کانه و کمره آینه انتشار الله مذکور شود بماند باشد سبب مذکوره که باین مرض جمع شده باشد یا میماند علامات گاهی این مرض دفعه عارض میشود و قبل آن اثری از علالت نباشد و گاهی اول بدن سست و ضعف قلب پیدا گردد و بیمار را خوردن طعام خوش نماید و آنچه خورد و خجیری هضم نشود و بیاض زیاده پیدا شوند و بعد آن غنودگی و ربوگی عارض شود که از آن بیمار را ممکن نبود که کاری کند بعد آن در سرد میشود و ضلالت تنگی محسوس گردد و هرگاه در کسیکه معتاد این مرض است و از آن این علامات پیدا شوند و همان وقت علاج آن کرده شود

قسم اول که باکیوت وصف کرده میشود عبارت است از فعل کشیدن میگویند که در شاخهای خرد و کلان قصیده یک که در هر وقت منتشر شده اند واقع میشود و این مرض اطفال پیران از یاده و جوانان را کمتر عارض میشود و گاهی در شاخهای کلان واقع شود به شاخهای خرد رسد و گاهی در یک جانب یه بود و در جانب دیگر نمیشد اکثر عادت بر همین جاری است که دم میگویند میگویند شاخها قصیده هر دو طرف به عام بود و سبب آن اکثر رسیدن مری بود خواه بدمیه هوای سرد یا لباس طب سدا از خنثا است و گاهی در در زمان قریب بود که دم و سرد و زرد پیدا میشود و گاهی بیارنجی مبتلا باشد که حی مذکور بسبب خرابی آب مشرب غیر بهای به عارض شده باشد بعد از آن حی این صحن عارض میشود و گاهی در مرض سل هم این صحن عارض میگردد و بجهت نیومنیاهم این صحن عارض میشود و آن آینه مذکور خواهد شد ان شاء الله تعالی علامت در جات آن بحسب ارباب دم و شدت خفت مختلف اند خفیف است که در شاخهای کلان باشد به شاخهای خرد رسد علامت آن تب است که سه روز بود و مجمل تا توان تیره در محسوس شود و تب هم خفیف باشد و غالباً زکام هم میباشد و آنچه در زکام علامت یافته میشود که اول در بینی خشکی ظاهر میشود بعد بلغم سفید قیق می آید بعد بلغم غلیظ و زرد میشود همچنین در بزوفهم اول خشکی باشد بعد بلغم قیق سفید سه روز دفع شود من بعد بلغم غلیظ و زرد دفع شود و جهت کثرت بلکه محتاج علاج هم نمیشوند و این قسم مریع اطفال است و شدت آن نیست که درم تا شاخهای خرد و قصیده یه و در این وقت مریع شدید و حی قوی حاد بود و در اضلاع تنگی محسوس شود و بیمار بر سر پدیم ساس ثقل نماید و در تنفس عت و تواتر بود و نبض مریع باشد و در ابتدای این قسم هم همان علامت شروع زکام یافته میشود و گاه گاه این صحن چنان سخت میشود که از دم میگویند میگویند و جمع شدن بلغم در شاخهای خرد و هوا غلی رجب تا خون نرسد در این وقت دم کشیدن تکلیف آید و بیشتر و سه روز شدید و کثیر بود و رنگ چهره مائل به سیاهی و رنگ لب مائل به بنفشه در دماغ پیا فساد ظاهر بود و کلام مختل نماید سبب این امور لایق فساد خون بود زیرا که خون بسبب رقتن هوا در ریصاف نمیشود از این جهت رنگ چهره و لب متغیر گردد و چون از این خون مایع را هم غذای خوب و صاف نرسد پس مایع هم متضرر میشود و در اکات آن فاسد مختل شود بعد از این بیایم میگویند و اگر مریع قابل صحت است پس اولاً بعد از نوشیدن عراض اول بخار کم میشود و در تنفس سهولت ظاهر گردد و کهن که خارج میشود و غلیظ و زرد شد و بسبب است دفع گردد و این گاهی دیگر گاه ماند و در زمان کثیر از آن نجات و نقا حاصل شود چون بعد از آن سبب نکاشتن کرانیک همین است را نامند علاج اول مسهل بنده از مثل کلومل و جلیپتا که جوش خون هم کم شود یا سنگشیا سلفاس خوراندند اگر در زیاد بود و پیا پسندید پسندید پسندید از ششم حصه گرین تلسم حصه آن همراه آب بخوراند تا قی لید و زور قلب بدن کم شود و خون بسوی دم کم رود و قوت دم کم گردد و لیکن تدبیر مریع است اما اگر بیمار ضعیف بود و عرض آن پیکا کوانا از دو گرین تا پنج گرین همراه آب گرم بنوشاند بعد آمدن فی شانزدهم حصه گرین از شش پیک گرین پیکا کوانا نتیجه همراه آب بعد چهار ساعت بنوشاند تا قی نیاید و لیکن تنوع باقی ماند که اندک میگویند میگویند مریع میگویند از آن غلیم جدا شد و دفع میگردد و ایضا پارچه فلان که از قسم لباس موین است در آب گرم تر کرد و فشرده روغن تارپین بر آن پاشید از آن بر سینه مریع نه بسیار مفید میشود این تدبیر بنا بر آنست که اگر بیمار در این طریق علاقه

در شاخهای کلان و خرد

مرض استصا میا شد این وقتی است که هوای سرد و میوکس میبرن که در قصبه شاخهای آن فته است برسد چه از هوای سرد و درین وقت
 خالیف میماند و متضرر و متاخر میشود و ازین آن چون بدماغ رسد فته و داغ تشنج پیدا میکند بر سعال لیکه بی اراده می آید عموماً سبب
 تشنج میباشد زیرا که داغ برای دفع کردن ازیت به مقام اوقامات بدن تشنج پیدا میکند و تنفس عبیر بود و بلغم کف که درین قسم خارج میشود
 زرد و غلیظ میباشد و گاهی باده مشتبه میشود چنان که فرق بینهما دشوار بود و همین اطباء میگویند تا بیان سل غیر حقیقی نماند و خراب
 قرحه پیدا میکند بان نقل میشود قبل از اثاث سل در آن جمعی نباشد و اوقامات سل پیدا میکند تب خاص که سبب پیدا شدن یکم در سل است
 ضرور عارض خواهد شد و اوقامات سل نشود و درین ض خون هلاکت نباشد لیکن پیران او درین ض هرگاه بسبب کمزوری قوت دفع
 بلغم و سرفه نماند و بسبب آن بلغم کشید و رسیده در لیه ایشان جمع شود البته از بند شدن تنفس هلاکت است علاج درین ض فاکتوریت
 خون باید که درین امی آن آب گریزین شانه غذای صالح مقوی نورانند و بدن از رخراج همیشه گرم دارند و برای آن آب
 فیصل لباس بقدر جمال موافق فصل پوشانند باشد برای تقویت میوکس میبرن و بجز نبر و آئین میوند یا با لسم کو میا از ده قطره
 قطره همراه شکر ایون یا ایون محلول آب منجیه نوشانند که سبب شراب باشد و او را باید که بتدریج بکشد از پنج گریزین
 گریزین همراه آب حل کرده بنوشد که برای سعال بلغمی بسیار مفید است و گاهی درین ض در سینه ازیت و درد میشود و آن وقت از خرزله
 درست کرده بر سینه نهاد ایونیا کلوراید از ده گریزین پانزده گریزین همراه آب حل کرده نوشانند و آنی تشدید خراج بلغم قطع از جوت
 آن بلغم است اگر همراه ایونیا کلوراید او را بپاشد و سرفه مزمن نشاند برای اخراج بلغم دفع ورم میوکس میبرن بسیار است
 و هرگاه مریض راضع کمزوری یاده شود و قوت تحریک سرفه باقی نماند ایونیا کاربناس ریج گریزین هشت گریزین آب حل کرده
 چهار چهار ساعت بنوشانند هرگاه تشنج زیاده شود سرفه کلان فام نصف دم همراه آب نوشانند آن هم سید و اگر اصل کلان فام
 دهند تا پنج قطره کافیست گاهی این ض بسبب عده بود و در آن همراه سرفه بلغم قوی زیاده می آید و بخار نمیداشد لیکن تشنج
 ظاهر بود مثل اینکه شتهای طعم نباشد از غرور و خفیف بمقام معده محسوس شود و در ضم غذا نیک نباشد آب ترش اکثر از معده
 و در آن بدوگاه گاهی هم همراه سرفه می آید بلغم در قی خالاج میشود و اصل در آن نیست و میوکس میبرن اندرون معده و ضم خفیف عارض
 میشود علاجتش نسبت که اول مسهل خفیف مثل سینگنیسیا و روبرب یا سفوف یاسی کمپوند که از چهل گریزین یک دم باشد و خوراندند
 راضع است که بعد از هشت پنج گریزین کلنیاینج گریزین سوخته ده گریزین بلغم منجیه قبل غذا بخوراند و بعد غذا هم هشت پنج راضع است
 از غذا پائی ریک سلا این یا عوض آن هر سلا این که باشد مثل سدنیر و یعنی سفوف ترکیب ده سدنیر صاحب شانه این
 بنابر نسبت که هر سه دوا می اول که قبل غذا امر بخوراند آن شد مقوی معده و چون بعد غذا در ضم معده ترشی و بلغم پیدا
 و از آن معده را کلفت ضرر میدهد که از آن ضعف آن بر طرف نشود و برای اخراج فضول متولده تجویز کرده شد که باز دوا می
 دهند تا این بلغم ترشی که پیدا شد خالاج شود و مخرب معده در معده باقی نماند و برای این سرفه اسپیکا کوانا ده گریزین از فیما چهار گریزین
 همراه سرفه نایک کل غیر خوراندند و برای مجتنب شراب این و او را با کافور محلول آب که کافور سه چهار گریزین یک و نسل آب حل کرده باشد

در سعال که در او از سبب آن تشنج پیدا شد

در سعال که در او تشنج پیدا شد

سلسله
قولہ نقل
بقیہ فی ہر
درد و درم
مذہبی

تکلیف ثالث در توفیق است

بنوشانند فایده گاہ درین صفت پنجم غلیظ و در شانه های خرد قصبه می افتد می اندازد و در ریه یکبار از شاخ های مذکور جدا شده بر
صوت آن بعد از سرفه بیرون می آید و چون بیمار از این بیدار میگردد یکدکمه می خورد و بعد از آن طایفه میشود لیکن بعد از
صحیح میگردد و چون در آن علاج مرض است در حقیقت این پنجم بود که بسبب لزوم و غلیظ خود در هر شاخ که چسبیده ماند صوت آن
جمل میکند و گاهی همراه این قندی خون هم می آید پذیر که چون از جدا شدن این پنجم چسبیده که برود و قوت جدا میشود و در ریه
بسیار می رسد قندی از آن شکاف میگیرد و از آن اشتباه پنجم پیدا میشود و فارق بین آنها نیست که پنجم خون بسبب سرفه پنجم
بیرون آید بعد از آن صحت شود و در ریه و در حال مرض بهتر گردد و در پنجم بسبب خل خون آید باشد بعد از آن مرض زیاد شود وقت کرد
تکلیف ثالث در توفیق است آن پنجم هم ریه است این گاهی بعضی مقامات یه گاهی در تمام آن زمانی در یک حصه آن
وقتی در هر دو حصه آن میباشد اکثر در اطراف شش که قریب بیکدیگر طحال است شروع میشود و از آنجا تا بالا میرسد این هم گاهی خود را
شروع میشود و گاهی قبل از آن در ریه مرض بگردد و ابتدا باشد همراه آن هم ریه را ضعیف میشود چنانکه در قصبه جدی می افتد زیرا که در چسبیدن قند
میباشد سیوس می بین متورم بود پس از فساد خون و هم سیوس می بینیم متورم میگردد و همچنین امراض گرده هم به متورم میشود زیرا که
هر گاه گرده خون را صاف نکند فساد خون ریزد و در ریه میشود و همچنین تپیکه از ریه ای طب در شکل بطور جمعی لازم غاض میشود و نیز
این ضعیف می گردد و چنانکه در رنگ کائیس گفته شد و از سبب بعد از این ضعیف است که اول بکدام سبب عروق آن کمزوری حاصل
شود که از آن عروق قویتر سیح گردد و خون در آن زیاد شود و از آن زیاد خون هم در آن پیدا میگردد و این هم خود سبب زیاد شدن
در ریه بود زیرا که از پنجم خون برای تصفیه هم برای تغذیه ریه از دل بر میروند و بسبب هم از جریان خود در شش چنانکه در حال صحت
جاری میشود متعجب میگردد و از باز ماندن آن از جریان نفوذ مقدار آن زیاد میشود و از آن نفوذ بیشتر و بر روز زیاد میگردد و در آن
نفوذ شش بر سر شانه های کوچک قصبه که در ریه برای رسانیدن هوا منتشر شدن داده ایم از ریه خارج شد پنجم میگردد و در اندرون شاخ
پنجم نیز غلیظ می شود که از این هر دو سبب پیش می آید طحال سخت و صلب میگردد و این امر بعد موت هر گاه شکم بیمار را کشاوه یه گاه
برآورده می کشاند وقت تشریح خوب ظاهر میشود و درین وقت یه غذا کم می خورد زیرا که غازی که خون بوده بسبب هم آن نمیرسد
هو اک اندرون می میرفت نمیرود و از آن انبساط در آن واقع نشود و حرکت آن بند میگردد و پس از رسیدن غذا گاه گاه ریه بکار و ریه
و مرده کندیده میشود این حال مرض است اما اسباب که محدث این هم اند پس اکثر نیست که از رسیدن هوای سرد و پوشیدن
لباس طب که در بدن خشک گردد و در طوبت آن در بدن جذب شود و از خوابیدن در رطوبت از سبب یلای و در خشکی این هم
حادث میشود و کیفیت این اسباب برای هم پیشتر ذکر شد بان جوخ کنند علامات عام این مرض سرفه است و اینکه پنجم
نیز خارج میشود و لزوم جهت پنجم زیاد بود و سبب یادتی لزوم جهت درین ضعیف است که هر گاه و هم تنهادر سیوس می بین بود در آن پنجم قوی
زیاده بود و لزوم جهت کم میباشد چنانکه در کام ظاهر است اما چون که در پنجم سیوس می بین غشائی زیرین آن که خانه دار است و هم
عضلات حاکم متورم اند و بسبب یادتی خون این جوهر ترشح مثل سفید بیضی مرغ از خون جدا شده بر می آید و این جوهر را لایق

و غیره

انگیزی فایز بنی چسپنده میگویند و داده بیم همین بود هرست هم مجل هم در محسوس میشود تنفس سریع و متواتر بود و تب باشد چون این مرض شخصی بود و علامات مثل حمی و غیره زیاد و شدید بودند و در وضعی که بود در علامات بحسب شخص شدت و خفت فرق ظاهر بود و گاه هرگاه در ریه متعاقب یا یکجا نبازان متورم شود و علامات خفت و کمی بود و اگر تمام ریه هر دو جانب آن متورم شوند و علامات زیادی ظاهر باشد با کجایه و انقباض در جات مرض نظیر علامات بود مثلاً هرگاه خون یا دهش کرد و اول سرفه شروع شود لیکن خشک باشد و بلغم همراه آن خارج نگردد و بعد خروج بلغم نرج شروع میشود و هر قدر که مرض زیاد گردد رنگ بلغم متغیر میشود و اول سفید مثل صمغ محلول آب باشد بعد مایل به زردی پس از آن زردی مایل به مختلفا و سرخ بود پس از آن سرخی مثل سرخی مورچه آهن میباشد بعد هرگاه متفکک گشته و باز علامات تبدل میشود یعنی سرفه زیاد میشود و بلغم قیق بدبو مایل به تیرگی خارج شود و در که در سینه میشود حقیقتش آنست که هرگاه ورم در یکجا نب باشد و خواه یکجا نباشد پس در دم میباشد و هرگاه در هر دو جانب بود زیاد و قوی میباشد چون این ورم از اندرون پیه تا غشای پلور ابرسد و غشای مذکور هم متورم گردد در زیاد محسوس میشود و گویا کسی نشتر بنزد هرگاه ورم در جای قلیل از ریه بود یا در یکجا نبان باشد و در شواری کم بود اما اگر اکثر ریه متورم شد باشد یا در هر دو جانب آن عام بود تنفس شواری زیاد بود و هرگاه ورم در هر دو جانب بود از بسیار ممکن نباشد که سینه و ضلاع از برای تنفس منبسط سازد زیرا که ریه بسبب ورم سخت شده منبسط نمیشود و درین وقت بدو شکم زیاد ورم میکشد چه توسیع آن ممکن باشد عدم المانع فی ثبوت هرگاه مرض خفیف بود کم میباشد هرگاه در هر دو جانب ورم باشد حمی بسیار تیرید باشد و لمس جلد درین قسم چنان گرم بود که در دیگر امراض نبود زیرا که جوش خونین در ریه زیاد است علاج هرگاه بچوان توی طایض شود و علامات سخت و قوی باشند اول فصد گیر یا بعد مسهل قوی و منبسط کلون و جیلد پانیکولیشیا سلفا ش بعد تدریجاً آوردن قی بنوشانیدن مقیات نمایند و مثلاً شنبلیله از چهارم حصه گیرین تا یک گیرین نوشانند و بعد آمدن قی افیون چهارم حصه گیرین کلون و دیگرین همراه آن شنبلیله وزن کم کرده یعنی ششم حصه گیرین یا نیمه بعد چهار چهار ساعت بنوشانند تا وقوع و کمزوری بماند و قی نیاید بعد نایسیناس یا الیسیاس یا اس از ده گیرین تا پانزده گیرین همراه آب حل کرده بعد چهار چهار ساعت بنوشانند تا که کوه با دراز خون را صاف کند و هرگاه بخار کم شود یا دفع گردد و سختی ریه باقی ماند و از آن در تنفس و شواری باشد یا اس ایو و اینداز ده گیرین تا پانزده گیرین در آب حل کرده یا آب طلیخ عشبیه مغربیه بنوشانند و در شروع مرض هرگاه ورم در هر دو جانب آن باشد تخم کنان در آب ساییده بر پارچه کلان آلوده بر تمام سینه و پشت و پهلو و بیمار را شکم چسبانند و بر بندند و یک شبانه روز بسته دارند و بعد شش شش ساعت ضماد را تبدیل کرده باشند تا خشک نشود و چون شخص ضعیف و کمزور این قی طایض شود علاج قوی برای آن مناسب نیست لهذا فصد آن نهار گیرند و الا کمزوری زیاد خواهد شد و از آن بمرده گذشته خواهد شد و اگر سمل و خفیف دهند بعد ضما و کنان بدستور سابق نهند پارچه فلافل در آب گرم تر کرده و فشرده و روغن تارپین بر آن پاشیده و بر محل در نهاده و بر بندند و ایونیا کار بناس از پنج گیرین تا شش گیرین همراه آب حل کرده بعد چهار چهار ساعت بنوشانند و هرگاه

[illegible]

شخصی که این امراض را می بیند و در آخر کمزوری زیاد کرده که از آن بر حرکت سر و دفع بلغم قادر نباشد و دشواری رود که از آن
آنها را این و آن خوانند باین جهت برای ازاله کمزوری و در غذای این بلغم شور باکی گوشت گاو یا بز یا مرغ حسب طاعت
و مناسب حال قدری قدسی بعد یک دو ساعت بنوشانند و چون عطش درین صفت نیاید میباشند ابرائی شکمیش آنچه جمعا
نوشته خواهد شد استعمال آرند پس اگر سه ماه سکنت عطش بخوبی قی آب گوشت تیار کرده بنوشانند بهتر است و بعد از آن مرض
علاج نهندستی نمایند چنانکه اگر گفته شد که از رابع و بلور سی و بلور شیش است یعنی بلغم شیش است و بلور را سه غشای است
که مثل کبیده و مویست قوی از آن بریه و قلب قوی از آن بر اضلاع آمده و این هم همین غشاست که بر اضلاع آمده و در کتب
طبیعه عقیده باینست که لجن مویست این صفت کثیر العروض است خصوصا در فصل سرما اکثر عارض میشود مکن است بعضی
غشای مذکور را کل آن یا در یک جانب یا هر دو جانب را ضعیف شود اما آنچه بحسب تجربه دیده شد نیست که اکثر بجانب راست عارض شود
و درین صفت میان غشای استقل اضلاع و غشای که بر ریه آمده ماده رحیم که عبارت از بلغم درین است از دم غشای استقل اضلاع
خارج شده جمع میشود و از آن غشای که ریشم دارد پیاپی که دو و بسبب آن ریه غشای مذکور می چسبد و از آن غشای استقل
ریز فرق راه یا بلکن همین علاج این صفت است و حاصل جمله علاج این صفت این است که ریه غشای مذکور چسبیده هرگاه این صفت
بحوان قوی عارض شود بلغم لریج و غلیظ و سرفه می آید و چون شخص ضعیف و کمزور عارض شود ماده قوی مثل با الجبن که بیشتر قد
خارج میشود و گاهی این آب که مشابیه الجبن است رحیم میگردد و در آن فاسد و متعفن شدن این هم هوا پیدا میشود زیرا که درین نیم
کبریت میباشد و آن از تعفن فساد هوا میگردد و چون ثبوت این چهار سرد غشای مذکور و جوهر چسبیده میشود آب هوا را اسباب
سبب این صفت در دم همانست که درین مویست یعنی ذات الریه گفته شد یعنی از رسیدن هوای سرد و خفگی در مقام سرد و طبع
پسیدن لباس طبع از بروز و خارجی پیدا میشود و گاهی با ذات الریه قوی همراه سل هرگاه ختم تا این غشا برسد میشود زمانی
و چون مثال این صفت پیدا میشود زیرا که غشای متعفن غشای مانع و غشای بالایی قی قلب این غشا همه یک قسم میباشد
گاهی در امراض کرده حادث میگردد بسبب خون که از ضعف کرده عارض میشود علامات اول در دشت از غشای مذکور
مثل چسبیده از نشتر زدن پیدا گردد و لیکن باید دانست که این مرض هر دو قسم است یکی قوی که در آن علامات بقوت شریک میباشد
آن اگر بوش بود یعنی حادث باشد که زمان نقصانی آن قریب بود و این جمع شد چنانچه همین است دوم ضعیف که علامات در آن
چشم ضعیف قوی باشد این قسم که انیک یعنی مرض بود که زمان بقای مرض در آن طویل باشد و درین قسم در و بسیار شدید نباشد
لیکن علامات دیگر که مختص این مرض مذکور میشود موجود و بعد سه سال کتب یعنی بی در پی عارض شود و لیکن خفیف بود و لیکن
نباشد و شکایت و بلغم خارج نشود و هرگاه دم در کشد از ریه قوی در تنفس کل مکن نبود بلکه قد قوی نفس اندر زنده میماند
ازین سبب نفس نتواند میگردد و نفس طعم نتواند تلافی نماید هرگاه این هم بر سه نبه زیر تر قوه باشد و دم بود زیرا که اکثر غشای
اینجا قلیل است هرگاه در بلور یا محل سلسه ضعیف باشد در زیاد میشود و به حرکت غشای اینجا زیاد است و هر قدر که غشای

در کتب
طبیعه

نوشته

زیاده شود از تند و حجاب در روزیاده شود و هم هرگاه و هم بحال شیف بود بسبب شدت جمع مشبه شود که نفس هم و در و کسبت
 یوازات جنبت فرق باین طوکرده میشود که اگر ذات الجنب باشد مرض بسوی جهت موافق مرض که جهت در جهت می خستید پس
 بر آن ممکن نبود و بر جهت مخالف در می خستید بر آن جهت باید و اگر ورم کبدر در کبدر بود درین وقت بر جهت مخالف مرض درین
 خستیدن ممکن نباشد زیرا که هرگاه غشای کبدر درم میشود و دریم از آن خارج شد بر غشای کبدر که بر کبدر و در حال و استحال و جمع
 میشود و از آن بر کبدر می خستید درین وقت چون بر جهت مخالف می خستید بسبب ثقل خود از غشای مذکور بر آن خستیده است
 جدا میشود پس از ثقل مرض و بر آن در روزیاده میگردد و در ذات الجنب بر جهت موافق که از خط طایع در زیاده میشود بسبب نسبت
 که ازین جهت هم منفر میگردد و از ریه و در غشای طکاک واقع میشود و از آن اذیت یاده میشود و بعد از آن ظاهر میشود و آب و کبدر
 این تشنج میگردد و در وجه هم خفت حاصل میشود و لیکن در تنفس شوری میماند بسبب جمع شدن آب غشا چون نوبت با جماع
 آب درین غشا رسد یا از جای خود حرکت کرده بسوی فقار ظریف بجانب اصل خود می رود و به تمام ضلع بر پهلوی راستی و بر آن کی بدو
 معلوم میشود و چون این آب یاده میشود پس اگر در جانب است بود کبدر را هم فراموش کند و از آن کبدر منفر شد بر ریه و چنان معلوم
 شود که کبدر هم منفر شده بر ریه و بعد از این آب را هم فراموش میکند باین طوکر که اگر در جانب چپ بود و در ریه و بسوی جانب است
 و اگر جانب است بود و در ریه و بسوی جانب چپ میماند و هم حرکت ضلع و ریه ناپدید شود و هر دو را غمزد و فراموش میکند و ضلع
 در میان ضلع واقع است بیرون برآمده معلوم میشود و چون باین حد رسد در ذات الجنب هم خواهد دیدن بر جانب صحیح و شوا و لیکن
 بود چه درین وقت ثقل این آب بر جانب صحیح ریه و بر دل می افتد و از آن هر دو متاخری شوند لیکن بر جانب ریه منجوا با ما اگر بسیار
 زیاده شود و خواهد دیدن بر که هم جهت ممکن نباشد و نشسته ماند و درین وقت تب نباشد لیکن اگر بعد از آن حالت باز بخار آید در روز تب
 و و سینه باز زیاده بدن گرم شود و عرق میزد باز خفت شود و باز بر همین عنوان شدت کند پس باید دانست که ریم پیدایش و جایگاه
 هوا از تشنج تشنج می پیدایش باشد هرگاه بروم نگشتند و از آن محل هوا مثل آواز طبل بر خواهد آمد و جایگاه ریه آب می پاشد
 آواز آنجا آواز جسم صممت باشد که از زون نگشت بر می آید و هرگاه اگر مقیاس صوت نهد و بشنوند آواز تشنج هوا در ریه می آید و از آن
 معلوم میشود که هوا تشنج است مادر ریه می رود و در ریه نیست علاج اگر بعضی قوی باشد و مرض زیاده بود و صد گیرند و خون چندین
 بر آن کبدر غشی لیکن باید دانست که اگر مرضی انشایده فصد گیرند پس از خارج شدن قلیل هم بروی ضعف می آید غشی طاری
 میشود و اگر خوا بانیده فصد گیرند بعد از خارج مقدار کثیر از غشی می آید و چون مقصود نیست که غشی آید پس باید که نشانیه فصد که
 خون به آن زمان خون یاده خارج نشود و طلب حاصل گردد و بعد از آن غشی بند کرد و چون با نهال نصف ساعت یا یک ساعت
 قوی در مثل کامل و جلد بعد از فراغ از سهال ده گرمین کامل و یک گرمین فیون بخوراند و دیگر علاج نکند و چنانچه واد عروق قوت
 آید و خون از محل ورم جذب کنند این جمله تدبیر در سه ساعت در یک روزی در پی عمل رنند و باقوال کسیانکه فصد سهال نکند
 وادان ایام تلایل ضروری می دانند و نهان کنند ازین نشاء الله مرض نفع خواهد شد و اگر بعد از پنج ساعت باز مرض خود نکند پس

قوت در ذات الجنب در کبدر

دو گریه کلون و پنجاه حصه گریه افیون بعد دود ساعت بخوراند برای تقویت عروق یا تشنیه و اینجامه از ان مار شرا ایکه است پس از ان ششم حصه گریه افیون خالص چهارم حصه گریه کلون و گریه بعد دود و یا سه ساعت بخوراند بعدد خصا و هم کلون چنانکه در بنویساید یعنی ذات التریه نوشته شد بهمان طریق اینجامه نمایند و اگر بعد زوال حمی و درد شواری تنفس باقی ماند بیشتر از نیش گیس نشاند هر گاه این شخص ضعیف و کمزور عارض شود مجمل م زو تحسین اند و بعد آن مسهل دهند بعد از ان وائی متشکل تشنیه یعنی مار شرا ایکه ششم حصه گریه شپاس شراس پنج گریه و دو ورس پو در ده گریه بعد چهار چهار ساعت بنوشانند و نما تخم کلان موافق نوشته سابق نهند و هر گاه معلوم شود که آب جمیع شد است پلستر نهند بعد از آن خم باز پلستر نهند و همچنین اگر چند پلستر نهند آب بند ریخته آلبه بیرون آید و وائی مدبول مثل شپاس شراس و شپاس ایسیاس و غیره خوراندند همراه آن ایو و اشید شپاس ده گریه خوراندند بسیار مفید است اگر ازین تدابیر آب در عروق متجذب نگردد و بند ریخته نشتر یا اثر و کار که آله خاص است بیرون آید و اگر بند ریخته اسپر شپاس آب را بر آید بهتر است همچنین هر گاه بیم و هوا سرد و جمع شوند بند ریخته اسپر شپاس که آن مخصوص برای اخراج ریم و ریا ح است بیرون آید و باقی بعلاج تندستی پردازند و قند که تکمله تخم در امه فی زیر است و آن در لغت انگلیش بند شدن هوا است در بدن مراد از ان اینجا است که آنچه هوا در ریه است متبدل نشود و در بهمان ماند و سبب آن نیست که بچه شاخهای قصبه به برای ساندن هوا در ریه منتشر شوند و به غشای خود مثل نایه حاده زیاده بر یک نقطه میباشند و همین جا که نور شد برای زوایای مذکوره بطور و آیره میشوند و این آیره گاهی کوچک بقدر اندازه اریا غلبه و گاهی بسیار زیاد مثل نانگی میگردد و در آن حرا و باد و از ان متفح و عظیم میشود و از حرکت خود باز ماند و بخال خون هم در ان بسیار قلیل میرود و این یک قسم است و آنرا انگلیش ریه یکپو لیر می فی زیر یا میگویند و گاهی این مقام از شاخهای قصبه به شد کافیه میشود و هوا از ان خارج شد و ریه غشای خانه را که محیط بر جمیع اعضا است جمع میشود و در ریه بان اگر مرض قوی بود این هوا در جمله بدن منبسط گردد و از ان دم یکی علم در تمام جسم جان شود و زیرا که این غشای خانه دارد جمله بدن بر جمیع اعضا منبسط است و اگر زیاده قوی بود تا سینه گردن خور و رسد در خاص این ا ضرورت نشتر میشود و از ان به حرکت نگذردن بخوبی در آن میرود و این قسم دوم است که آنرا بلغم انگلیش از ریه اسپر لیر می فی زیر میگویند بعضی هم فی زیر که در آن هوا و غشای خانه دار جمیع گرد پس این قسم ششم شد و این ض بدترین قسم است و این ض گاهی بهام اول که موسوم با سنده است بطور انجام آن پیدا میشود و گاهی با بزرگ کائیش گاهی با ل جسم جمع میشود و اما هر گاه با سندها بود پس سببش این میباشد که هر گاه در آن تشنج در اخرازی قصبه پیدا میشود بسبب تشنج هوا از شاخهای مذکوره بیرون نمی آید و مرض تشنج مرض زود میکند و خواهد که بعد از ریشل عالم حجت د آید و بر آید و همچنین عضله کلان که موسوم به پرده شکم و یا غمرا است شکم را میگیرد که با هوا داخل شود و ازین مخزور و شدت در سر شاخهای مذکوره که جسم غشای است کمزوری حاصل میشود و زیاده منبسط و مخفی گردد و هم آنکه هر گاه بسبب تشنج هوا از ریه و یا بیرون نرود و همان ماند گرم میشود و ازین بخونت در جسم و هم آن تخلخل حادث شود و بسبب آن دریا هم محوی حاوی هم زیاده شود و چون زیاده و سلیع میگرد و از وقت جرم خود ضعیف شده منقبض نمیشود و قوت بسیار

و انقباض از آن زایل میگردد و این مرض پیدا میشود و هرگاه بزرگ کاشیش اسفل عارض شود پیش آن بود که چون بلغم در آن مریض
و رشاخها جمع میشوند و از آن راه جریان هوا بند میگردد و پس از بند شدن هوا یا اینجا مکان یاده میشود یا شکافته گردد و گاهی این
شکاف تکلی بسبب ضربه و سقطه هم حادث میشود و چون شکافه شود هوا از آن خارج شده و غشائی خانه را در بنسط گردانند
تمام ریه عظیم میشود و این هوا که از رشاخ قصبه بیرون آن جمع شده آن از دخول هوای خارجی مانع میگردد و و از آن با خون
مختلط نشود و خون در ریه کم میزد و زیرا که از غنای هوای معلوم راه دخول هوا و خون هر دو بند شد و علامت عتس نفس بسیار میشود
که هوا بیرون نرود و جکشد نشود و حرکت بنساطی تنفسی و انقباضی آن بطبی نبود امتحان آن بذریع آهست قیاس الصوت بخوبی کرده
میشود و در خوابیدن بیشتر و از شدن کشیدن هوا بسیار دشوار بود ازین سبب بیمار نشسته دم یکشد از ادنی قصب راه
نفس میشود و اگر بعضی شود و از آن هوا اندرون معده پیدا گردد و آنگاه بسبب مزاحمت آن مرض یاده شود زیرا که
آن صورت غیر میگرد و اگر بزرگ کاشیش همراه آن موجود بود و سر نمی آید لیکن کف یعنی زبانت زیاد بود و بلغم کم باشد زیرا که
وزیر بسبب خروج هوا بشدت و زور پیدا میشود و قلت بلغم بسبب آن میباشد که مرض میوکس میبین نیست هرگاه بیمار سینه
برای کشیدن هوا میکشد مثل سینه قاقا کوثر بسیار و چون اینجا حالت مشاهده کنند بقیقین اندک که سینه ضعیف است چون بیمار را می
کشی سینه را بذریع عضلات حرکت میدهد حرکت و اعلی و سفلی ظاهر شود و در قدام خلعت نباشد بالائی ترقوه در آخر گردن تنفس
گوی می افتد و بیش نیست که چون سینه برای دخول هوا خالی کرده شد پس اگر آمد و رفت هوا سهل و ممکن بود و محل خالی هوا
شدی چون هوا نمیگردد بسبب تناسخ خلاصه اجزای کفیه غیره میروی آن جذب میشوند و این سبب است در استقامت هوا میماند
و چون این مرض خون در ریه شکل قلع میسرند ازین سبب که راه خمر میسرند خون در جانب راست آن یاده جمع میشود و از آن
تخلیه میجوید بسبب آن جگر هم دراز میگردد زیرا که در آن خون بدن کم میسرند و جگر زیاد میماند و بسبب آن در کف هم آب کثیر جمع میشود
و بر اطراف صم می افتد و حال غلیل و شهاب جمال مستحق بود و چنانکه چون از این ریه و همچنین از بالا یعنی از سر و چهره نیز یعنی
بدن فرو می آید و در سر و چهره زیاد میماند و از آن چنان و غشائی از تنج میشود و گاهی از ریه یاده شدن خون در دل آب کثیر از آن
جدا شده و در کف پس نیست جمع میشود و آن مزاحمت بر دل میکند و آنرا غیر نمایان بسبب گاهی درین مریضی از اینجائی نمود و حرکت
کرده و بجانب زیرین تا عظم نخیری می آید و درین قسمت غنیمت چیزی حرکت آن محسوس میشود و درین قسمت جانب پشت است و
و در جانب سینه تقطع ظاهر گردد و در آخر این مرض بسیار و ناختمای مریض رنگت لجنی ظاهر شود و بسبب یکی فساد خون از ریه
هوا بآن پیدا شده و در آنکه خون از بالا یعنی از ریه با جگر این مرض قتل است و زنده زنده زیاد شده مودی با هلاک میگرد
و علاج خاص آن نیست لیکن اسباب و علته آن را کم کرده باشند تا که آنچه ایام حیات از آن اذیت کم شود مثلاً بخوبی
گفت که ریاخ زیاد پیدا نشود اگر بزرگ کاشیش است علاج آن نمایند و اگر با سفل باشد بلا حش مشغول شوند و اگر بسبب
ضربه یا سقطه پیدا شد باشد بر سینه گردان از عصبان و از حکم بریزند تا حرکت سینه بند گردد و بسبب آن نمی توان عظیم نشود

علامہ شمس الدین عظیمی راسخ

بعدہ بیمار را با سرم تمام دارند و ہر گاہ برگردن در خسار و بدن درم ظاہر شود از سوزن ہای خرد و محل ورم قصبہ باید کردہ بیاچ
 را بہر دین آرد تا چون درین بایں سید جلد ہلاک میشود کہ تکملہ ششم در تہای سس یعنی سل آن نیست کہ چہ
 سفید خورد و در غشیل گاوس در سفیدی مثل پنیر یا سفیدہ بیضہ مرغ از خون جدا شدہ اندرون شاخہای قصبہ میشود
 و در آخر آن کہ محو مثل زایہ است جمع کرد و خواہ بر طبقہ دخل یا بر جانب خارجی آن و بلع اجتماع این جسم کلان سخت میشود
 از آن در سختی پیدا میشود و آمدن خون در آن بند میگردد و غشای زیدار کہ مثل غشای خانہ دار آن محیط است فاسد و
 میگردد و این جسم را در بان نگریزی چوب کل بضم جیم فارسی و سکون او و قح بای موصدہ و سکون او قح کاف و سکون لام میگویند
 و معنی غذا یا عقدہ است بالجلد ہر گاہ این جسم غریب شاخہای قصبہ جمع شود گرد آن و معنی نفل میشین در ریبہ حادث میشود
 و بخی خون برای تغذیہ می آید و در غذای آن بسبب مانع صرف نمیشود و گرد شاخہای مذکورہ زیادہ جمع میگردد و چون کلمہ بیضہ
 اخراج این جوہر غریب متحرک و رو شدت و تحریک عینیت بعمل می آرد ازین سبب گرد شاخہا ورم پیدا میشود و در آن ورم جیم می آید
 چہ ورم ورمی جاری باشد چون درین ورم جیم پیدا شود و ہمراہ آن این جوہر سفیدہ ہم ریم شدہ ہر او سرفہ سیردن می آید و بعد دفع شدن
 بادہ ریم گاہ گاہ داند سفیدہ صلب ہم در سرفہ دفع میشود کہ از آن استہ میشود کہ درین جوہر سفیدہ رنگ ہم دیدار شد اکثر این ضل و ل در
 جانب علی کہ قریب قوہ است پیدا میشود و این اجتماع در بخار اجزا گاہی تدریجی و گاہی بسرعت حادث شود و گاہی این بخار اتانہ
 در از در ریبہ پمان را تا ورم در ریبہ پیدا نمیشود و گاہی خسار و ورم در ریبہ بقوت و بسرعت حادث شود و حال این بیان است کہ گاہ
 این مرض حادثی فرس باشد سبب آن از اسباب بعیدہ توارث و خاندانی بودن مرض است و از اسباب قریبہ سیردن
 ہوائی سرد یا اختلاف ہبوب ہویہ باشد و شام ہوائی بار و ظہیر ہوائی حار یا یک روز عار و روز دیگر ہوا بار و روز
 کشیدن خان گاہ چہر س و اکثر مباشرت با عورات و همچنین از بہر کار و صنعت کہ در آن نشسته و سمرگون کردہ کار کردہ شود
 جو لاری و نانی ہم عارض میشود چہ درین صنعت با ہم سرد و سپیدہ انجم کردہ کار میکنند کہ از آن ہوا بخوبی صاف در ریبہ نمیرسد
 از آن خون فاسد میگردد و ایضا در ندانی سبب گیر نیست کہ مذاق آن در مکان بنا و صنعت خود را میکنند تا پنہ زیادہ در ہوا
 ضایع نشود و ہم انچہ جزای خرد و چرک پنہ در ہوا متصاعد نمیشوند و ریمہ ہوا در ریبہ آن میرود و سفیدہ خون میشود بالجلد اصل
 سبب آن ضعف و خرابی خون کمزوری یہ میباشد و اکثر بارنگ گائیس کرانیک یا در آخر ستہا عارض میشود بسبب صاف شدن
 خون درین اراض علامت اکثر از دیدن بشر و سحر و تحلیل این مرض خوب یافتہ میشود زیرا کہ اکثر موہای پاک این بیمار در آ
 بوند و سفیدی چشم آن مثل سفیدی مرورید بود بسبب کمزوری خون ناخنہای مریض مقوس بوند و متخرن و وقت تنفس
 متعرج میشود و در ضلاع علی سینہ تقعر پیدا شود و وقت تنفس یادہ بلند نمیشوند و بالای ترقوہ برگردن وقت تنفس جانتہ بین
 پینار گوی پیدا شود و در شروع مرض اکثر ابتدا ریمہ بود لیکن این سرفہ چنان خفیف خشک میباشد کہ بیمار را خود معلوم نمیشود کہ سرفہ
 میدارد و چہ وقت صبح یا بعد خواب قدری می آید تا ہر قدر کہ مرض زیادہ شود سرفہ شدت نماید و بجم زیادہ خارج شود و اول سفید

نخعی

نخ مثل سفیدی به غشیه و گاه گاه لثیم خون در آن می آید یا قدری خون با بلغم پنجه خارج شود و بعد بلغم سفید مثل بوم می آید این
وقتی است که هرگاه جوهر جوهر کلیم شده خارج میشود و لاغری اندام از ابتدا می خورن غرض میشود هر قدر که مرض زیاد گردد لاغری اندام
بیشتر زیاد میشود و حرارت خفیف هم از ابتدا می خورن میماند بسبب لذتیه و فساد و جوشش خون در در سینه با چا خفیف محسوس
میشود و بسبب هم آید و هرگاه جوهر جوهر کلیم شود و ابتدا بریم شدن کند در زمان هر روز یکبار یا دو بار در روز و شنبه را به سوزی آید
بعد سردی بدن گرم شود و بر چهره سرخی ظاهر گردد و هرگاه گرمی کم شود در آن بیمار بسبب سستی خواب و چون بیدار شود عرق برین
لباس خود مشاهده کند و گاهی در عالم خواب قیام بر آید بی آنکه تب ظاهر باشد و اینجا حالت قوی مانده سال شروع گردد اما هرگاه
سهال شروع شود آمدن عرق و جمعی موقوف گردد و بسبب سهال هم در آن وقت این جوهر نفیس است بسوی معالک از آن غلظه
در معالک علیها اندر ضعیفی میشوند و ضعیف شد بر مساک غذا قافله نشوند و چون سهال بند شود باز تب عرق آمدن شروع شود و حال
برین منوال میماند تا که رفته رفته مرض ضعیف لاغر شده پلاک میشود و باید دانست که ابتدای این مرض بر یک نقطه نباشد اکثر است
که گفته شده یعنی بیشتر شروع کند و گاهی ابتدا از بعضی غذا میباشند که بعضی جسد نباشد و تمام صاف نبود و غذا خوش نه نماید از آن
مرض لاغر ضعیف میگردد و از آن در تنبلی می شود و جلد و جلد هم می کشد و بعد سرفه شروع میگردد و گاهی بدون آنکه علتهای
ظاهر شود بسبب بی توجهی از علامات خفیفه ابتدا به نفثه لثیم می کشد و گاهی خون سرخ رنگ که آن نفیس بقا یک در آثار می آید و گاهی در اثر
مرض خون کشیده بسیار پلاک میشود زیرا که آنچه شریکین بالای شانه های قصبه است که در آن خم شد و واقع انداخته می شود و گاهی
در شروع مرض پیش قلب سرعت حرکت آن عارض میشود و بسبب آن عتس نفس یاده میشود زیرا که این وقت خون ریه زیاد میشود
و هوای که داخل میشود و کمتر از خون می آید و پس اعتداج بسوی تریج زیاد می شود و با جمله هرگاه بپنجه که شخصی ضعیف و لاغر میشود و تب
سرفه می آید و گاهی همراه سرفه قدری خون هم خارج میشود و در مزه بخار و عرق در روز و شب یک و بار می آید و همیشه فیصل و سرفه
میماند و از آن در محنت و مشقت مانده میشود و بسوی تنفس را عارض میگردد و طبیب باید که خیال کند که مرض تناسل می آید و این را شروع
شده من بعد گیر علامات را تا مثل تنفس و یونیا خیال گردد و این بعد حصول یقین تشخیص مرض بعلاج آن مشغول شود و علاج باید دانست
در علاج این مرض سه تدبیر مجرب آوردن ضروریست اول آنکه جوهر کلیم یاده متواند نشود تا که مرض جدی گردد و سهال از آن یاده نشود
دوم آنکه آنچه این جسم جوهر کلیم پیدا شده از ریه بدر رود و منافع یا منجذب گردد و سوم آنکه هرگاه مرض قائم و به باشد و شایع و عارض
آن کم شوند و بیان هر یک کرده میشود و تدبیر اول آنست که عرق سم افلاخی سنگی از یک قطره تا پنج قطره همراه آب فانس پنجه روزی
سه چهار بار بعد غذا بنوشانند اما وقتیکه شکم از غذا خالی باشد و نارندیش اگر عرق نسا اصل سم افلاخ سه مرتبه در یک روز بنوشانند
چهار بار اینقدر آب حل کرده روزانه بعد غذا بنوشانند و این وقتی جایز نیست که اثر ضرر آن مثل سرفه چشم و حرارت هوا بینی و در
نمایغشیا یا سهال یا در شکم بطور زیاده شروع نشود زیرا که سم افلاخ را می بگویند و همین سرفه و حرارت سرفه چشم عارض
میشود که میگویند میبهرن چشم سرفه میگرد و در آن سوزش ظاهر شود و در میگویند میبهرن چشم سوزش عارض میشود از آن هوا بینی

گرم میگردد و چون این میوکس میبین تا پیشانی رسیده است از آن در دس عارض میشود و چون در میوکس میبین معده سوزش پیدا کرد و از آن غشای ریش شود و چون در میوکس میبین معده سوزش پیدا شود از آن اسهال و در دم ساجا شود و بالجملة چون این آمار یا یکی از اینها ظاهر شود تا زوال این ضررستحال سم الفار جوی شلیس بخوراند و آن بسته طریق داده میشود و یکی بطور سفت برگ آن آن از نصف گرین تا یک گرین بخوراند و بطوریکه عرق است آنرا از باند قطره ناکت رم می نوشاند هر روز سوم بطور طبع و آب بطبع را از نصف و نش یک آنش می نوشاند و فایده نوشاندن این و آنست تا حرکت قلب ضعیف کند از آن خون بسوی ریه کم رود و بسبب آن تنفس شوری کم شود و دم برای تقویت کینین یکیک گرین و زانه سیم با زانه یا آب آهین نوشاند یا آب آهین تنها بخوراند و در غن جگرهای از یک رم تا دو رم همراه شیر یا کافی بعد و سه ساعت بر خوردن طعام بنوشاند تا یک و آنش بتدریج مقدار آن افزوده بعد غذای روز و شنبه باشند و اغذیه صالحه سریع الهضم باشد تا که خون صالح و قوی بدن یاده پیدا شود و از آن صحت خود کند و آن اغذیه مثل شیر انسان یا شیر ماده خراشیر گاوی یا شیر بز یا اراروت و ساگو و دانه نخود بخوراند یا شیر با این تخم جوی و غیره اغذیه قوی بخوراند و در غن جگرهای بر سینه آن که از این فایده حاصل شود و اگر در سینه در خفیف محسوس شود پخته از زردی محل در نهید یا زردی در مکان بود و در هر دو حالت بر سینه کزونی آبی سوا کرد تا از پیاده راه رفتن منع کند که از آن حرکت قلب منع میشود و خون در ریه زیاد می شود و فصل بارد لباس گرم از فصل شرب رو پوشید باشد الا از رسیدن هوای سرد و در رم ریه فوراً این رض عارض میشود و همچنین اسبابیکه مولد سردی در رم ریه از آن چنانگ باشد که اسباب مذکوره در مریض سبب در انبردی پیدا میکند هرگاه از خوابگاه برخاسته یا از کمره مسکونه از راه رفتن هوا نماند هر که باب سرد و کلک و بر سینه طلا نژده روز تا که از آن جلد سینه منقبض شود و بسبب آن هوای سرد در سینه دخل نگردد و این تدبیر شروع مرض بوده اما تدبیر ثانی برای فتح کردن چوب کل این است که سیر فیری ایو و ایو از یک رم تا دو رم روزانه سیم چهار بار با زدن آبی بخوراند یا شش و کچر ایو دین بر محل طلا سازند و گاه گاه پخته از شش گیس بقدر یک روپنی نیز قه بر علی چنانکه که اکثر محل ابتدای مریض است نهند و در کم شود و همچنین سر پٹی پو فاسفک آف لایم از یک رم تا دو رم روزانه سیم چهار بار بنوشاند این تدبیر ثانی بود اما تدبیر ثالث که عبارت از زاله یا تخفیف عارض است پس آن نیست که تدارک بر عرض سوزی موافق آن نمایند تدارک سردی هرگاه سرد شدت کند کچر ایو دین نسبت قطره تا بهست پنج قطره یا ایو دین محلول یا آب لیمو که تا دو گرین یا سیم کچر ایو دین از یک رم تا دو رم بنوشاند بعد هرگاه در سردی در مریض بلغم بشواری باشد یا سیم یا کوا تا دو سیم یا سیم یا کچر کچر کچر یا کوا محلول آب بنوشاند تا بلغم بسوزد و سردی در مریض کم گردد و تدارک عرق چون عرق یاده آید و از آن فواید زیاد و ضعیف بیمار عارض شود آنرا بنده کنند بر جسی آن رنگ کسای که قسمتی مرکبات هست پنج شش گرین یا یک گرین ایو دین و حب بسته و قی قبل آن عرق خوراند و از خوراندن این و عرق سیم نمی آید و مهال سیم نمیشود و الا از بند شدن

قوله ایام
عالم از ستم
سم الفار جوی شلیس
بخوراند و آن
بسته طریق
داده میشود
و یکی بطور
سفت برگ آن
آن از نصف
گرین تا یک
گرین بخوراند
و بطوریکه
عرق است
آنرا از باند
قطره ناکت
رم می نوشاند
هر روز سوم
بطور طبع و
آب بطبع را
از نصف و
نش یک آنش
می نوشاند
و فایده
نوشاندن این
و آنست تا
حرکت قلب
ضعیف کند
از آن خون
بسوی ریه
کم رود و
بسبب آن
تنفس شوری
کم شود و
دم برای
تقویت کینین
یکیک گرین
و زانه سیم
با زانه یا
آب آهین
نوشاند یا
آب آهین
تنها بخوراند
و در غن
جگرهای از
یک رم تا
دو رم
همراه
شیر یا
کافی
بعد و
سه
ساعت
بر
خوردن
طعام
بنوشاند
تا یک و
آنش
بتدریج
مقدار آن
افزوده
بعد
غذای
روز و
شنبه
باشد
و
اغذیه
صالحه
سریع
الهضم
باشد
تا
که
خون
صالح
و
قوی
بدن
یاده
پیدا
شود
و
از
آن
صحت
خود
کند
و
آن
اغذیه
مثل
شیر
انسان
یا
شیر
ماده
خراشیر
گاوی
یا
شیر
بز
یا
اراروت
و
ساگو
و
دانه
نخود
بخوراند
یا
شیر
با
این
تخم
جوی
و
غیره
اغذیه
قوی
بخوراند
و
در
غن
جگرهای
بر
سینه
آن
که
از
این
فایده
حاصل
شود
و
اگر
در
سینه
در
خفیف
محسوس
شود
پخته
از
زردی
محل
در
نهید
یا
زردی
در
مکان
بود
و
در
هر
دو
حالت
بر
سینه
کزونی
آبی
سوا
کرد
تا
از
پیاده
راه
رفت
ن
منع
کند
که
از
آن
حرکت
قلب
منع
میشود
و
خون
در
ریه
زیاد
می
شود
و
فصل
بارد
لباس
گرم
از
فصل
شرب
رو
پوشید
باشد
الا
از
رسیدن
هوای
سرد
و
در
رم
ریه
فوراً
این
رض
عارض
میشود
و
همچنین
اسبابیکه
مولد
سردی
در
رم
ریه
از
آن
چنانگ
باشد
که
اسباب
مذکوره
در
مریض
سبب
در
انبردی
پیدا
کند
هرگاه
از
خوابگاه
برخاسته
یا
از
کمره
مسکونه
از
راه
رفت
هوا
نماند
هر
که
باب
سرد
و
کلک
و
بر
سینه
طلا
نژده
روز
تا
که
از
آن
جلد
سینه
منقبض
شود
و
بسبب
آن
هوای
سرد
در
سینه
دخل
نگردد
و
این
تدبیر
شروع
مرض
بوده
اما
تدبیر
ثانی
برای
فتح
کردن
چوب
کل
این
است
که
سیر
فیری
ایو
و
ایو
از
یک
رم
تا
دو
رم
روزانه
سیم
چهار
بار
با
زدن
آبی
بخوراند
یا
شش
و
کچر
ایو
دین
بر
محل
طلا
سازند
و
گاه
گاه
پخته
از
شش
گیس
بقدر
یک
روپنی
نیز
قه
بر
علی
چنانکه
که
اکثر
محل
ابتدای
مریض
است
نهند
و
در
کم
شود
و
همچنین
سر
پٹی
پو
فاسفک
آف
لایم
از
یک
رم
تا
دو
رم
روزانه
سیم
چهار
بار
بنوشاند
این
تدبیر
ثانی
بود
اما
تدبیر
ثالث
که
عبارت
از
زاله
یا
تخفیف
عارض
است
پس
آن
نیست
که
تدارک
بر
عرض
سوزی
موافق
آن
نمایند
تدارک
سردی
هرگاه
سرد
شدت
کند
کچر
ایو
دین
نسبت
قطره
تا
بهست
پنج
قطره
یا
ایو
دین
محلول
یا
آب
لیمو
که
تا
دو
گرین
یا
سیم
کچر
ایو
دین
از
یک
رم
تا
دو
رم
بنوشاند
بعد
هرگاه
در
سردی
در
مریض
بلغم
بشواری
باشد
یا
سیم
یا
کوا
تا
دو
سیم
یا
سیم
یا
کچر
کچر
یا
کوا
محلول
آب
بنوشاند
تا
بلغم
بسوزد
و
سردی
در
مریض
کم
گردد
و
تدارک
عرق
چون
عرق
یاده
آید
و
از
آن
فواید
زیاد
و
ضعیف
بیمار
عارض
شود
آنرا
بنده
کنند
بر
جسی
آن
رنگ
کسای
که
قسمتی
مرکبات
هست
پنج
شش
گرین
یا
یک
گرین
ایو
دین
و
حب
بسته
و
قی
قبل
آن
عرق
خوراند
و
از
خوراندن
این
و
عرق
سیم
نمی
آید
و
مهال
سیم
نمیشود
و
الا
از
بند
شدن

اسهال

فیصل چهارم در نفس الانتصاب

دخول کنند و اگر بدون غم و لسان دخول خواهند کرد در قصبه دخول خواهد شد و قند کفر فیصل چهارم در نفس الانتصاب
 که اگر بلغم گریه آید ریه نیا میگویند یعنی ریه شسته یا قایم شد نفس گرفتن و آن نیست که بیمار را گردن خود راست نکند
 بسوی فوق شسته یا قایم شد و دم نکشت تنفس ممکن نبود و این فی الواقع مرض نیست بلکه از علامات اعراض است که در اکثر
 امراض یافته میشود مثل امراض لثون شکم لکن این علامت از علامات ویهست و هرگاه یافته شود کسی باید حیاط آن که بیدار
 زیر آن که هرگاه جنق یا غش بسیار شده بود و از آن بخت پیدا میشود که از بیمار خوابیدن بر بستر خود ممکن نشود و شسته یا ایستاده
 گردن خود را راست کرده و بسوی فوق بلند ساخته قاری دم میکشد و سبب آن نیست که هرگاه انسان می نمیدارد و جگر و حشا
 و غیره جایش بلند میشوند و قبل خود پرده شکم را غم میکند و درین وقت این اعضا بسوی بالای آیند و از آن پرده شکم را زحمت
 میکنند و آن بسبب غم کردن اعضای مذکوره بالا میروند و از ریه زحمت میکنند و حرکت بنساطی او را تنگی حاصل میشود و تنفس
 عسیر میگردد و چون می نشیند یا ایستاده میشود و آن وقت این اعضا از قفل خود غم میگردند و بر طرف میشود و احتشای بر می آیند
 آنچه از بیت خاص مرض بوده باقی میماند ازین سبب شستن ایستادن مرض را نسبت خسیه آید و ام می بود این وضع را بر
 خود پند میکند هرگاه شکم آب یاده پیدا میشود مثل آن فرزان در طحال یا استقامتی و از آن حجم شکم یاده میشود و درین وقت هم
 این آب وقت خوابیدن بر پرده شکم زحمت میکند و بسوی بالا آنرا غم و دفع می نماید از بالا فتن آن بر دل ریه جایی حرکت آنها
 تنگ میشود و حجم متحمل است که در خسیه خون سیاه در واغ میماند و بر ریه آید و از آن دل را تکلیف از بیت میرسد زیرا که آنچه
 خون که برای تغذیه مانع در آن است از آن بیرون نمی آید و ازین سبب ل مضطرب میگردد و چون می نشیند یا ایستاده میشود
 خون سیاه از واغ بر ریه می آید و آنچه برای تغذیه مانع در دل موجود بود به بالا میروند و از دل کلفت سابق بر طرف میگردند
 درین وقت این هیئت امراض برای خود پند میکند تا از بیت کم شود علاج اصل علاج همانست که در مرض این علامت
 یافته شود و علاج آن پروازند و بیشتر از آن بیشتر نوشته شد و آن جو غم نمایند لکن خاص صوت اجتماع آب و شکم هرگاه این
 عارض شود پس برای تفصیل ذیت علل آن شکم را بر ریه نشسته بر آن تا تکلیف کم شود و زحمت بر طرف گردد و تنفس سهولت حاصل
 شود و قند کفر فیصل پنجم در بخت الصوت و آنرا بلغم گریه آید فوینا یعنی نقصان صوت میگویند این خود مرض نیست بلکه
 عرض است و در اکثر امراض یافته میشود و آنچه بالا بضم امراض قصبه ریه مذکور شد پس در هر مرض که یافته شود علاجش همان
 مرض است لیکن گاه گاه یا سمن شکایت ظاهر میگردد معالج را و بدین بیمار بیشتر نشود که مرض عرض را جلد کند درین وقت باید که
 بعلاج عام آن پروازند و آن نیست که شاس شراس و دو دم با ما و الشیر که هفت و نشت شده خالص یک و نشت بود
 با هم تخم غره کنانند این و برای تخم و دم میگویند میباید هر دو مفید است اگر فقط از دم میگویند میباید باشد سرفه
 سرخ است گرمین هشت و نشت آب گرم تر کنند بعد سرد شدن آب صاف کرده و در آن نصف آونس شده نصف و نشت
 مرکب نصف آونس گلاب حلو کرده بهر یک یک نموده غره سازند و اگر مرض جفت شراب شده و باید که عوض یک نیم دم گرمی

فیصل پنجم در بخت الصوت

مکمل

سفوف ساخته در دای مذکور خل ساخته غره نمایکین بن دو اوقتی به تمام آرد که زخم در دگر نباشد و الا هرگز به تمام آن جایز نبود باقی بهر سبب که بجهت الصوت باشد به علاج آن پردازند فصل ششم در سرفه و آنرا بلغم انگش کان میگویند و این هم در حقیقت خود مرض نیست از قسم عرض علامت است که در اکثر امراض یافته میشود و این حرکت بطور اختیاری بی اختیاری انسان عارض میشود و آهنگه بطوری اختیاری بصورت مرض عارض شود پیش نسبت که هرگاه که هم مودی در راه های هوا که هم عارض میشود و متوسط اعصاب از آن مطلع و متاوی میشود و آن برای دفع مودی بذریع تشنج عضلات میخواند که آنرا بیرون کشیدن سینه و قصبه منقبض میشوند و تشنج در عضلات تنخو و قصبه عضلات صد شکم ظاهر میشود و از آن این اعضا منقبض میشوند و ظاهر میگردد و چنانکه سرفه مرکب است از حرکت انقباضی چنانکه حرکت عطاس هم مرکب است از این دو و فرق نیست که عطاس برای دفع اذیت بینی اختصاص میدارد و سرفه برای دفع اذیت پدید و قصبه مخصوص است فصل غرض از این حرکت دفع کردن نفوی باشد هر جا که بود خواه در قصبه و در ریه این عملی شرکی میباشد مثلاً هرگاه سبب آن خاص ریه و قصبه حجاب صد بود صلی باشد هرگاه سبب ریه بود بلکه در عضای مجاور مثل معده و کبد دل باشد آنرا سعال شرکی نامند و سعال صلی بسیار اندک است و در میوکس میسرین قصبه زمانی از پید شدن غشاء سفید قصبه و وقتی از درازی استرخا و مالتی شدن آن بار بار صلی زبان و سرفه عارض شود و گاهی از امراضیه چنان که کشش مرض از امراض آن در بحث غشفس که رشدند عارض میشود و سعالی که در امراض معد و کبد امراض قلب عارض میشود و برای حرکت سرفه قوت مرض ضرر است زیرا که دفع کردن مودی باین طریقت ممکن و هرگاه مرض ضعیف میشود چنانچه در آخر بر گائیس میباشد پس بن وقت بر میوکس میسرین قصبه به بلغم زیاد جمع میشود و از آن آهوا بند شد و بیمار بلاک میگردد و وقت موت همیشه گاهی این مرض از آخر خموشی پذیرد که راه هوا از بلغم بند میشود و هوا بغیر غت نمی آید بالجمه هرگاه علاجش منطوب باشد پس دل شخص شایکه این علامت با کدام مرض عارض شود و سبب آن چیست پس هرگاه سبب معلوم گردد و مناسب نیست که اول تدبیر دفع سبب بنده همان علاج است اصل لیسوس تخم کنان آب جوشانیده صاف نموده قدری نبات در آن انداخته و رب لیسوس حلک و دهیم گرم قدری قدری نشانیدن و چون اصل لیسوس نبات سفوف ساخته قدری قدری خورانیدن رب لیسوس و بن استه لعاب آن فرو بردن در اکثر قهاسم آن مفید میباشد و قدری فصل نهفتم در نفث لیسوس و آن عبارت است از آمدن همراه براق سبب آن جایای متعددی میباشد گاهی دمان شل بان لسه و مالت آن تشنجهای بود و گاهی در بینی و آن تشنجهای میشود و گاهی در حلق و آن تشنجهای منفع میگردد و گاهی در حلق آن بطوری می پذیرد که قصبه به میباشد آن اکثر در ریه سرفه بر می آید گاهی زخم بود و دقیقه که حیض مجبوس شود و سبب آن از در حنجن دفع میشود و این مختلف بود گاهی همراه سرفه و زمانی همراه قی دفع میشود لیکن آنچه خون با سرفه آید آنرا بربان نگر نری میباشند پس بفتح های بنوز و سکون یای تخمائی و فتح میم سکون الف فتح الف سکون بای موصد فتح نای منقو و کسرین ل سکون ستن فی بعضی آدن جن بالکف هن است هرگاه خون باقی آید آنرا میباشند پس میباشند فتح نای بندی سکون یای تخمائی فتح میم کسرین جمله اول سکون ستن فی بعضی خون

فصل ششم در سرفه

فصل پنجم در نفث لیسوس

باقی آمدن اول یعنی آنچه خون سرفه آید این دو قسم است یکی آنکه خود مرض باشد و دوم آنکه خود مرض نباشد بلکه بطور عرض و عادت در امراض گیر یافته شود و امر اضحیکه در آن نفث الیم بطور عرض علامت یافته میشود و زبانی رطافت و خیم قصبه در غنیم و غنایم و سرفه و نبوغ و امراض قصبه اجتماع آب در شکم قصبه زبانی آن بجز سید که مراحت یه کند میباشد هرگاه از جنباس حیض و کثرت جوش خون زبانی قوت ل شدت حرکت آن عارض شود یا از تضایع شرابان عظیم که در قصبه یه است یا شگافه شدن گیر عروق قصبه فته اصل مرض است همچنین آنچه از تحذب طهر زیاده سرگون کرده کار کردن مثل خیاطان غیر و شهنشاد و بوق نوازان در ریاضات غون یاده جمع میشود افتاد یا جوانان بسبب تعب و مشقت کشتی گیری می افتد آنهم اصل مرض بود و جوانان بسبب کثرت و کشتی کردن کثیر در میکس میبرن قصبه ریاضات جمع میشود و بسبب آن میکس میبرن آنهاست و در بعض عروق مغاری منقبض میشوند و آن حجم چنان خفیف بود که بعد شرح هم بدقت تمام مشاهده میگردد و بلکه ثابت نمیشود و این مثل عرق یا خون می آید و میکس میبرن خون مجتمع میباشد علامت هرگاه آمدن خون زرد قریب شود اول خراش صد و گاه هم در خفیف در سینه محسوس گردد بعد سرفه می آید و گاه می آید و گاه می آید و گاه می آید بدون سرفه و این قتی بود که هرگاه خون زرد بر میکس میبرن آن آید جمع شود و در ریه می میکس میبرن که بالای آن مثل شعاع خون مذکور آهسته آهسته مثل جاروب کشی بسوی قصبه دفع کنند هرگاه آن قصبه سیل جمع شود و قصبه در خواب که از آن خالی و صاف کند بدین تشنج خفیف عضلات که متودی بعد سرفه نشو خون مذکور را در دهان می اندازند و دفعه بیمار در باید که چیزی از جانب قصبه آن فتاده چون بیرون اندازد می بیند که خون است لیکن قاع اکثر سینه می بیند که خون یه با سرفه کثیر دفع میشود باطله چون خون دهن آید بیمار اندک خون است بلکه آنرا هم بلغم داند اما هرگاه تامل کند و طوحت آنرا یافته دفع کند می بیند که خون است و بیشتر زین تب و گران می بدن سرفه چنان سرفه رود و در قفل سرد سینه یافته شوند اگر خون بسبب جوش زبانی خون آمده باشد آنچه از بند شدن حیض آید در آن در عاده تشنج عضلات ساقین قبل از آمدن خون از دست در پیل بود و بعد آمدن خون چنان در این شکایات کم شوند خون ماه ماه از این موافق عادت حیض می آید و آنچه از شگافتن شرابان عظیم بود در آن اول خون قلیل بعد بسیار کثیر بر آید و غنیمت و باشد و آنچه از ضربه سقوط بسبب شگافتن عروق می آید در آن تقدم ضربه و سقوط بر نفث الیم باشد و بود آنچه از تحذب رطبه سینه صحتی و مشقتی که غافریه باشد آمده باشد آن بسیار قلیل بود و آنچه جوانان را بسبب یاضت و پین و مصارعت می آید آن به نسبت کسیکه او را اجالت تحذب نفث الیم شد باشد زیاده می آید و تقدم ریاضت بر نفث الیم باشد این خوان سرفه بود زیرا که در آن هوا نیکه معنی سرفه خون است غلط باشد و چنین هر خون که از راه هوا بر می آید صاف باشد مگر اینکه تا مدت در آن جمع شود و سعال سیاه شد بر آن خون نیکه و معده رقی می آید آن همیشه سیاه میباشد و غنیمت شدن تری معده هم بسبب اینکه قدری بعد حصول آن در معده اثر ختم معده می در آن میشود و هم هوا نیکه در معده است آن هوا کبریت است و آن سیاه کند و است برای آنکه در خون است با خون غلط شد آنرا سیاه میکند و هوا نیکه سرخ کند بر این خون

بآن نرسد ازین سبب همیشه سیاه میماند علاج عام این مرض آنست که هرگاه خون از دهن آید بسیار در دهان سرد و یغوی و شفا
 این بهیت که سر و بدن و شانهای غلیل بلند بالا باشند درین حال سر را بر جمله اعضا داشته خوابیدن بر بستر دراز شدن نباید
 زیرا که باز یاقی نفث الدم در بد شواری آید و با بهیت خستیدن تنفس شوار میشود و چون سر و گردن بر دوشانار است نه نشیند
 تنفس سهل گردد و خون هم بالا کم می رود و آدم که خون بکثرت آید شسته دارند بر بستر دراز شدن بنشیند بیکه بالا گفته شد و هم
 بعلاقی اینک در خستیدن عضله کبیر که موسوم به پرده شکم است بالا می رود و در تنفس معین نمیشود و در بهیت نشستن تنفس یاده میگیرد
 که از آن یه و قصبه در تنفس سهولت حاصل شود اگر برف دستیاب شود قدری از آن در دهن بیمار گذارند و امر فرمایند که سینه را
 آنرا فرو برد تا از سردی آن جوش خون کم شود آن خون بنشیند و هم قطعه زبرف بر سینه بپارزند و منع کنند که بیمار از کسی کلام نکند
 و ساکت ماند و آواز بلند نکند و ابتدای مرض تسهل من اگر مرض قوی بود تسهل هم قوی بنشیند الاستوتط یا ضعیف بمرض
 و نه در میان هر دوشان زبرف کردن حجامت فی شرط نهند خون جانب مخالف جذب شود بعد دوا می حابس خون مثل سیاه
 ایستایس پنج گرین یا نصف گرین فیون نتیجه دو حب بنشیند و دو یا چهار چهار ساعت حسب یاقی کوی مرض خورانی باشد
 یا پلیمای ایستایس پنج گرین یا سیخک ایستایس جو هر سه که خالص شش قطره یا پنجاه فیون یا فیون محلول آب که از ده تا یا نژده
 قطره باشد در نصف آب حل کرده بعد دو یا چهار ساعت بنوشانند یا گلیک ایستاده گرین همراه قدری نبات که در نصف
 آب حل کرده باشند نتیجه بنوشانند یا اگر از پنج گرین تا ده گرین سفوف ساخته همراه آب بخورانند و بپزند بنشیند جوش باشد درین
 تدبیری که حصی بر آید بکار برند و آن در علاج ادر حصی خواهد آمد انشاء الله تعالی و آنچه از جوش خون نفث الدم افتد در آن طعم کم
 خوراند و فصد گیرند و تسهل از ریگیشیا سلفا ش بنشیند بر سینه او چسباند و همیشه ملین بطن بیمار واجب دانند تا بسبب خشکی بزاز
 تبرز محتاج بسوی تبرز دفع آن نبرد و قوت نفث شکم نشود و الا در آن بر ریخته خواهد افتاد و باز نفث الدم خواهد شد و هر نفث الدم که
 بسبب اشتقاق و فصد عروق بود که از رسیدن ضربه یا سقط افتاده باشد برای آن علاج خاص نیست لیکن آنچه در علاج کم یا
 که بدترین اقسام بواسیر برای منع کردن بنساطر یه و قتیکه از زخم ریبه بوییداشده باشد نوشته شده عمل آن رند و هم آنچه ادویه
 برای بند کردن نفث الدم در علاج عام نوشته شده اند آنرا هم خوراند و آنچه بسبب انصبغ شراب عظیم عارض شده باشد در آن
 علاج عام نمایند چنین آنچه از تحرب ظه و غیره انغماز سینه و ریبه عارض شود در آن هم علاج عام کنند آنچه بچوانان از گشتی گیری یا ب
 مشقت و حرکت عین عارض میشود در آن هم علاج عام کنند و از حرکت و مشقت باز دارند و آنچه نفث الدم بطول عرض و علا
 در امراض گیر عارض شود در آن علاج امراض صلیبه کافی بود که همان علاج عرض خواهد بود اما اگر زیاده شود پس علاج عام که نوشته شده
 نمایند و قدر فصل هشتم فی العلاقی الناشئ فی الحلق ممکن است که شخصی همراه آب گو گوچک را از غفلت بنوشد آن در حلق
 یا مری معده جای متشبث شده خون را حسب عادت خود تشریک کند از آن نفث الدم عارض شود علامت هرگاه از نو جا
 بچسبید و از آن غم و کرب طلق عارض میشود و جای که چسبیده باشد زیاده آنجا ازیت محسوس شود و معلوم گردد که پیروی آنجا نیست

فصل هشتم فی العلاقی الناشئ فی الحلق

در دل جمع میشود و چون که از دماغ بر سر آید بنا بر دخل شدن در دل فرود نمی آید و همچنین خون از جگر و معده و اجزاء و از هر دو یا بسوی
قلب صعود میکند زیرا که دل خود متلی است ازین اسباب و از آن خون بند میگردد و از بند شدن حرکت خون بند میشود و حرکت دل نیز قوت
کم میگردد و پیش از بند شدن حرکت قلب که تنفس میشود زیرا که ریه سبب جمع شدن خون از حرکت انقباضی و انقباضی از میان دای
اسباب غرق بلاک میشود و چون آنکه تاکی امید حیات غرق بدوشت تدبیر حیات تنفس آن باید کرد پس بدانکه از وقتی که انسان آب غرق
شود از آن وقت انقباضی نصف ساعت امید حیات است و برای آن محنت باید کرد و اگر ازین مدت زیاد گشته باشد امید خلاص
نباید داشت لیکن تا پنج دقیقه امید قوی میباشد بعد از آن هر قدر مدت که زیاد بگذرد امید حیات کم میشود اما کسیکه بیوش شده و
قسم اول غرق شده باشد آنکس تا چهل دقیقه بعد غرق نمیشود و میماند زیرا که حرکت قلب آن قبل از غرق شدن بند میشود و بسبب غشی و
آن که خراب شده و بیوشی دماغ نمیرود و در دل جمع میشود و غشی حرکت قلب میبندد و ازین سبب آن آب
دماغ دفع نمیکند پس خضر عضا فی ریه قسم از خون دی خراب گشته و ازین جهت برتر زنده بماند و سوم آنکه کم خیر و دفع غرق
است پس باید دانست که آن دفع ضرر است هر گاه بخون سرد و اوصاف کند خون موافق حرکت خود جاری گردد و از زمان ضرر دفع
میشود زیرا که هر گاه در آب هوا بخون نمیرسد جوش خون کم میشود و خون بند میگردد و چون بعد بیرون آمدن از آن هوا تا خون پی
در آن جوش بمیرد جاری میگردد و چهارم آنکه وقت تدبیر غرق کم کم حدی تا ضرر است پس باید دانست که هر گاه کسی غرق شده
از آب بیرون آید باید که اول بخیر و دل آن نفس آن فوراً بر کنار آب تدبیر کند تا نوزده دقیقه بشود و بعد از آن در راه نقل آن بجای می کشند
انتظار نکند زیرا که اگر نصف یا یک دقیقه بگذرد بدن بر زمین بیرون حال بگذرد و قیاسی خواهد بود دوم آنکه اگر بیمار مانعی از وصول هوا نباشد
نباشد تخم آنکه کم تدبیر برای غرق مفید تر است پس باید دانست که تدبیر در کتب طبیه عربیه انگشت میخندند لیکن آنچه از همه از رو
قیاس تخم بهر بود نیست که فوراً اول غرق را بر روی شکم خوابانند و پشت دست چپ را از زیر پیشانی آن نهند قدری پاچه زیر شکم
نهند تا زبان از دهان بیرون آید و آبیکه در شکم جمع شده از راه دهن منی خارج شود و درین حال جابجا بر پشت پهلوی آن دست غرق
کرده باشند لباس طب از بدن آن و کرده در کلیم یا لباس خشک بپوشانند فوراً دست و پای غرق را باندانند تا که از حرارت
مالیدن خون جاری شود و بنجد نگردد و بعد از یک منفره و دهن غرق را از دست خود بین کرده معالج هوای خارجی را در دهن بکشند
و منفره دیگر غرق که کشاده است برود و دم کند اما وقت هم کردن این مواضع را بتمام عظم مشلت که برآمد است و آنرا انبساط بدهی
گفته میگویند و عمر کنند این عظم مری معارض است که بسبب آن هوای منفی در معده فرو بگذرد و شکم داخل شود و اگر منفی که چنانچه
باشد از آن هوا آهسته آهسته در منفره متعرج رسانند تا در ریه رسد و آهسته آهسته بنا بر آن داده شده که اگر هوا را برود و شدت ریه رسانند
در آن خوف شکافتن نهائی ضرر قصبه است بعد هر گاه سینه شکم ازین هوای منفی پر شود برای دفع آن خطای سینه را که بالاسی شکم
و هم عضلات شکم را غرق کرده اگر از آنکه نفوذ این هوا بیرون آید همراه آن آنچه هوای خراب سینه باشد دفع شود پس اگر بعد از آن تنفس
بهره والا تا پاره دقیقه تدبیر نکور را که تعجب آید و مالیدن بدن در هر حال موقوف نگردد و اگر زبان اندرون حلق گشته باشد آنرا از

این حمل مرض نیست درل حمل سرفه دوم ریه یافته میشود و گاه باغم مشابه سرفه خارج میگردد و گاهی چون سینه متعفن فاسد میشود
 و از آن سرفه و نفث خارج میگردد و هرگاه و بیایه جگر بسوی سینه پیچیده شود هم در نفث خارج میگردد و با جگر هرگاه در مرض سل برآید دیگر
 علامات مرض سل هم مثل حمی غیره که وقت افتادن ریم می آید بآن موجود باشند هرگاه در آخر مرض سرفه آید مشابه سرفه بود لیکن سرفه خشک
 و آنچه در ریه سبب نفث آن نفث و بانفث برآید زیاد بود و علامات آن آید بآن موجود بود و آنچه از ریه آید که بود در آن
 محل کبد مهال کبدی بدو موجود بود و فقط فصل شانزدهم در ذات الجنب این مرض بیشتر در سبب نفث ریم می آید
 مذکور شد آنچه ایندیکان آنچه در کتب بییه در علامات ذات الجنب یاده هستند لال از نفث کاهنه می آید است چه ماده ذات الجنب
 از راه نفث برمی آید و برای خروج آن از ریه سوراخی نیست بل هرگاه با ذات الجنب بکشد امراض مثل سرفه و جمل سرفه یا دیگر
 شریک شوند از آن زمان ماده امراض مذکور همراه نفث برمی آید نه ماده ذات الجنب اکثر ذات الجنب مرض سل و بیایه کبدی میشود
 هرگاه ماده از ریه و کبد در حجاب ضایع ریخته جمع شود و ذات الجنب غیر خالص قسمی از در ریه است و در امراض طیفه انشا الله در ذیل
 ردایش من نوشته خواهد شد فتنه فصل هفتم در سل و آنچه در تعریف آن کتب طیبیه قریحه فی الریه بلز فمائی دقیقه نوشته
 فی الحقیقت آن تعریف درجه آخر تمامی سرفه است و در آخر آن ضرورت است که این حالت یافته شود و گاهی در آخر نیومونیا یعنی ذات
 هیم هرگاه ریه فاسد متعفن شود و سرفه غفن بانفث برآید حالت مذکوره حادث میگردد و این مرض سل و غیر سل یعنی حقیقی و غیر
 هم میباشد حقیقی آنست که در آخر تمامی سرفه نیومونیا حادث شود و غیر حقیقی آنست که در سرفه مزمن که آنرا برکاشیس که آنرا سیکان
 یافته میشود و آن نیست که باغم مشابه سرفه می آید و فرق باغم و سرفه با این جوه ممکن است که آنچه در تمامی سرفه کف و نفث می آید
 و آن اصلی است اول مدور و غیره میباشد اما هرگاه در آب اندازند و متی بر آن منقضی شود مقدار حجم آن باده میگردد و بعض
 اخیر امی آن است بعض متعلق بعض طافی میباشد هرگاه آنرا حرکت دهند آب سفید میشود و چنان ظاهر شود که گویا قاری شیر
 در آن مروج است رشیم ای باریک مثل رشته خراطمه در آب مشاهد شوند و گویا آن یاده نشینند و گویا سیکان سفید است
 میباشد بر خساره بای شان مرغی بقدر یک و پیه یا بیشتر آنی ظاهر میشود و لزوم حمی درین مرض ضرورت نیست بلکه در شروع مرض
 می خاص آن زیاد میباشد و کیفیت سبب آن در تمامی سرفه شده بعد هر قدر که بدن و خون ضعیف میشوند بخاکم میگردد
 زیرا که حمی بسبب پیداشدن ریم میباشد هرگاه این مرض در تمامی سرفه عرض شود سبب آن فساد خون میباشد و علامتش
 بزرگه صلاح و تقویت خون ممکن است سوائی آن و امی این خم بی توسط خون نمیرسد لهذا علاجهش دشوار است و حرکت
 هم معین عدم اندال قرحه میباشد و مادام که درین مرض حمی زیاد نباشد که هم غذا بهتر از شیر نیست پس اگر کسی را بسبب
 مزاجی شیر موافق باشد باید که پیری دیگر بآن مخرج و مخلوط کرده بخوراند مثل آراوٹ یا ساگودانه یا بنج یا آب گرم و اگر آب
 زیاد باشد پس آن وقت که کامی غذا خوش نیاید باقی جمله علاج و تدبیر این مرض در تمامی سرفه شده بآن رجوع میکنند
 فصل هفتم در ذات الصد و آن فی الواقع ذات الجنب و هم غشائی پهلوی است علاج آن علاج ذات الجنب است بعینه

فصل شانزدهم در ذات الجنب

فصل هفتم در سل

فصل هفتم در ذات الصد

فصل هفتم در ذات الصد

فصل نوزدهم در جمود الصلابة

فصل نوزدهم در جمود الصلابة وان قسمی از دردی است یعنی روست از مرست که بسبب یسارن هوای سرد یا بدن در وقت گرمی آن که از شدت و تعب گرم شد باشد حادث میشود و آن مرض عضلات است چون این برودت خارجی بدن میرسد از آن مسام منبسط میشوند و اندن عرق موقوف گردد این حالت عارض میشود که مرضی بکدم جانم حرکت نکند و تنفس را نتواند ممکن نباشد علاجه اش اینست که در آب گرم نشاند و دوائی که عرق آور باشد مثل وودوس بود و فورانند بعد آن بطبخ چای آبجو گرم بنوشاند و لباس گرم بپوشاند تا خوب عرق آید و برودت عضلات ایل شود و اگر نبض باشد مسهل میند و بهترین مسهل اینست که سنگیشیا سلفاس همراه بطبخ برگ سنارکی نوشاند و در غن بیا بخیر هم اگر مرض ضعیف بود جایز باشد فصل سیم در مایکند و شور کس بفتح مایه موز و سکون العن و کسر ای شنة عثمانی ضم دال میندی رانی جمله سکون و ضم مایه شلله و سکون و دفع رانی جمله سکون کاف وین جمله سندی یعنی مجتمع شدن آن غشائی بکود این گاهی در اخراجات الجنب بسبب ریحین درین غشای درم حادث میشود و گاهی در امراض قلب مثل یاده شدن گوشت قلب یا اشاع وقت قلب هم در امراض گردن مثل برایش نیز میسریم در انیمیا آب درین غشای مجتمع میشود و در امراض دل و گردن هم از پیدا شدن انیمیا آب از عروق درین غشای میزدن آب گاهی کم و گاهی یاده مجتمع میشود و انگاه زیاد مجتمع گردد که هیچ جادین خریطه غشائی از آن خالی نماند و درین وقت سیب بجا نشانه ظاهر یا در جفت مخالف جانب علین منفرشت ایل میشود و گاه قلب هم از احتیاج این غشائی پر آید جائی خود در جانب دیگر منفرشت و سیب میکند چنانکه در اپنا یا نشته خواهد شد العلامات هرگاه این مرض بعد ازات الجنب شد باشد مرض میگنید که مر اول و پهلوی و سرفه و تنفس کمی بوده اکنون شکایت سرفه و تنفس با قیاس همی و در نیست هرگاه از امراض قلب یا گردن یا انیمیا این مرض پیدا شود درین وقت قبل پیدا شدن این مرض که شکایت مرض صدر یعنی احساس نمیکند بلکه قدری سرفه اول می آید زیرا که چون ریه بسبب مجتمع شدن آب پلور منفرشت متنازی میگردد و از اذیت آن سرفه پیدا شود و هم تنفس تنگی و دشواری ظاهر گردد و این شکایت بنسبت سرفه زیاد میباشد خصوصاً وقتیکه ریه زیاد منفرشت و درین وقت یاه خورد انبساط آن دشواری میگردد و آب قلیل باشد پلور می علین شکل طبیعی خود میماند اگر آب یاده مجتمع شود چند آنکه ریه در منفرشت از جایی خود در جانب دیگر منفرشت و درین وقت شکل پلور مخالف شکل طبیعی میگردد و مثلاً قدری ارتفاع با استداره بر این پهلویافته میشود و عضلات که در میان ضلوع میباشد قدری از عظام ضلاع برآمده دیده شوند و چون بر آنها سر انگشتان نهاده حساس کنند آب بر آنها محسوس میگردد و چون انگشت بر پلورده حساس صوت کشش اگر آب جایی قلیل باشد از مرست پهلویا جایی قلیل شنیده میشود و اگر زیاد باشد از پلور او از جسم صحت می آید تا اینکه اگر در تمام خریطه باشد در تمام پهلویان آواز شنیده میشود و آواز جسم پر هوا که از داخل شدن هوا در ریه می آید سمع گردد و ایضا هرگاه آله مقیاس الصوت که در زبان انگلیزی اینستش کوپ گویند بر محل ریه جایگاه آواز جسم است زدن انگشت آمدن بوز نهاده بشنوند پس اگر آب قلیل بوده باشد آواز داخل شدن هوا در مجرای صغیر محسوس میشود زیرا که از منفر کردن این آب سیل های مجاری هوا که درین منفرشت میاد سیل های مذکوره که در ریه بر مجاری صغار هوای میباشد سمع

انوار جانی

اما در مجاری صفار سوانی که از مصلحت خود را غیر قابل قبول نگزیده اند و میمانند میوه های مستمنش میسر و از آن این آواز مسیح میگوید و در
اگر آب یا ده مجتمع شده درین وقت که کم آواز مسیح نمیشود و آواز دخول هوا در مجاری آنها و آواز که وقت تلفظ از ریه شنیده میشود
و در تمام از جای خود بجای دیگر میماند و در حرکت آن در غیر موضع طبیعی آن در حرکت میشود و حتی درین ضل مثل بکاف غیور نیست باشد
العلاج هرگاه غلیظ باشد و از ذات الجنب پدید آمده باشد و در آن تکلیف کم بود و در ایل میشود یا از نفاذ و نیش گیس منوسوم به پلاستر
کان ناز و دس است صحت حاصل میشود و این آب خون جذب میگردد و اما هرگاه آب یا ده مجتمع باشد درین وقت بدشواری خون جذب
پس درین وقت برضی که قوی باشد اصل تسهل نمیدانند از آنچرا اسهال انیمیت میکند مثل سفوف سکا منی ایلا شیرم یا مینگیشیا سلفا
یا جلیک پوئید یا عن حب السلاطین انیمیت در مهال خارج شود و از آن آب مذکور را جذب کند زیرا که چون انیمیت از خون
بذریع فوشیدن مسهل کم میشود آن غلیظ نشد آب از بدن جایگزین میاید و میگذرد تا خود بر قوام ایل آید و از این انیمیت هم در خون
جذب میشود و اگر بر نفس ضعیف باشد بر نوشانیدن مدرات اتقا کرده بعد از آن ضماد و شمع و یا پلاسترش گیس بر محل پلوتونند آلبه
پدید کرده آنرا چند روز جاری دارند تا انیمیت خارج شود و هرگاه زخم آلبه پلاستر مذکور خشک گردد و چنانچه درین روزانه بر محل
ماون طلا کرده باشند و نوشانیدن یو و ایش پتاس قیصر مناسب همراه آن طلا کردن چنانچه درین بر محل دوف هم نافع است
لک نوشانیدن سرپ فیری ایو و ایش درین وقت مفید است که جامع تقویت و تخفیف و جذب است و هم نوشانیدن و ترقی
مثل شیرین کیکل نو و یا اما که سرپ یا شکر آیش یا کینین سلفاس نفع میشود و از استمال مقویات مذکوره و استمال آن هم گاهی
خون قوت می آید و آن بسبب قوت خود آب مذکور را در خود جذب میکند و همچنین نورانیدن غذیه مقویه هم مفید است و چون هیچ
نفع در مرض ظاهر نشود و شکایت و اذیت نفس بحال خود باقی ماند چنانکه در امراض قلب کرده اکثر همین میشود و درین وقت مجرب
آله نرود کار از جانب پشت بخاوات سر خوان کتف میان ضلع هشتم و نهم انداخته این آب بیرون آرند و درین وقت بسی جزیلا
درین نمایند که هوای خارجی در زخم و در باطن محل اتصال آب نرسد الایده و فساد از آن پدید آید و با بر این وقت داخل کردن
شود کارند بر شش صاف و در آنکه در علاج و تل نوشته خواهد شد و استعمال آوردن واجب است بعد از آن غذیه مقویه خوراند و شش
و همگی شراب بر اندازی برای کسیکه محتجب شراب نباشد اگر محتجب باشد امونیا محلول باب ساده یا آب بخنی گوشت بر بار رخ
نوشانند و همچنین چنانکه باریا نفع باریک هم ضرر و نوشانند و در فصل سبت و حکیم در انبیا ایما بکسلف و کون نون قمع بای و حله
فاری و کون لکسلف و کون بای شانه تخانی و قمع میم و کون لکسلف می پیداشدن ریم در غشائی آبدار به پاکه مسیحی پلورا است
بر آنکه بخواهد در ذات الجنب محل ریم جدا شده درین غشایه که سبب التصاق و چسپیدن این غشایه میشود و گاهی این مواد در آن
ریم میگرد و این انبیا یا حقیقی میگویند اگر و تل مرید یا در کب پیداشد و در ریه بگردد و از آن ریم درین غشائی مذکور ریه مجتمع شود
آنرا انبیا ایما یا غیر حقیقی نامند السبب سبب حقیقی برای ریم شدن این مواد از ریم در آن ریه نخبه نخبه ظاهر نیست لیکن این نیست
که شاید مکرری خون یا رسیدن هوای خارجی بر سبب ریشل هم قوی تر یا غیر بوده باشد ریم از تل کب درین غشایه این نحو بر

و این است که در امراض خبیثه

و ممکن است که در هر دو جانب میخالت یافته شود اما آنچه اکثر دیده شده آنست که در یک جانب خواه جانب بکین یا جانب یسار این ض
پیدا میشود السبب سبب های از رسیدن صدمه خارجی باضلاع و شکسته شدن استخوان ضلع و خیلدن استخوان منکسر غشای مذکور شقی
شدن آن از آن پیدا میشود و گاهی از رسیدن خم در پهلوی سبب که هم می شود از آن اس مثل سنان یا تیر یا کار و غیره که کسی از آن خارج
در پهلوی و سبب آن خم در آن پیدا شود هوای خارجی در آن آید و گاهی در ریه از تضییع چوب کل و تل پیدا شود و بایستی این بطن
غشای متصل و یکت شده منقبض شود و یک توئی که متصل و بطن منقبض است با هم اندیش این وقت سبب پیدا شدن ثقبه در ریه
در توئی این غشای هوای خارجی که بذریعہ قصبه مجاری آن در ریه میرسد درین غشای هم داخل میشود و از آن می فرساید و از آن علل
اگر بعد رسیدن صدمه یا زخم پیدا شود سبقت ایضا گواه بود اگر بعد از شکسته شدن بل یا حادث شود سبقت بل و قی بر این حالت شاید
من بعد از سرفه و تپش و نفس پیدا میشود سبب تنگی و متعاضی شدن و حرکت کشش هم به شوری صادر میشود و از آن خفقان
حادث گردد و قیین است که درین وقت است باطن آن ظاهر شوند و درین وقت آب هوا هر دو درین غشای جمع خواهند شد و در
جانب کین اجتماع یافته شود و در آن پهلوی غیر در شکل پیدا گردد مثل اینکه در پهلوی علیل قدسی برآمدگی مستند پیدا شود و عضلات که
در میان اضلاع این جانب بودند در آنها هم برآمدگی ظاهر شود و چون بران انگشت زده آواز را بشنوند از جسم طوار هوا شنیده شود
و چون آن سبب کشش را بر آن نهاده بشنوند و از داخل شدن هوا در ریه سمع میشود و با آواز که از دم کردن در میان ضیق اکثر استخوان
میشود سمع میگردد و چون علیل کلام تلفظ کند از آن وقت تلفظ در ریه او پیدا میشود و بدین طریق آن سمع میگردد و هم بدین طریق آن سمع
درین ض بعد سرفه و از رفتن قطرات از بالا بر ریه ظرفی که در آن قندی آب باشد سمع میشود زیرا که در اینجا هم قندی آب است که اکثر
سرفه بالا میرود و باز از آنجا می چکد انعام این ص نیست که هرگاه از شکسته شدن استخوان یا زخم پیدا شدن زخم خارجی هوای خارجی در آن سبب
درین قسمت هم اگرچه خون با کت سبب رسیدن هوای خارجی و پیدا شدن ذات الطینت یا ده است لیکن این هر دو صوت گاه گاه از
از آن جهت هم پیدا میزند که سبب رسیدن صدمه ظاهر شکسته شدن استخوان باشد در آن قسم در خارج نبود بلکه در استخوان باطن غشای
مذکور و ریه خیس هم پیدا میکند سبب آن هوای خارجی از ریه در آن میرسد پس این زخم بعد پیدا شدن هم در غشای مذکور و باز از
این سرفه و تپش بر جانی خود بند میشود و آنچه از زخم خارجی پیدا میشود از هم نشی هم بعد چندی از پیدا شدن هم بند میگردد و چون که درین سبب
در دیگر نظری بدن صحت و اعتدال قوت و بیاض ازین جهت صحت هم بعد آن میشود لیکن آنچه سبب پیدا شدن تل اندرون ریه و ض
سبب پیدا شدن تل که در ریه است در آن ضی باک میگوید و درین مدت در از راه آمد و رفت هوا در آن غشای کشا و میانه یعنی مادامیکه درین
سبب صدمه و هم درین تل زخم بند شود راه آمدن هوا کشا و میانه تا این مدت که بعد نقای تل از ریه و هم پیدا شود مرض باک
میگردد و از علل آن هرگاه سبب زخم ظاهر از شکسته شدن استخوان هم رخ پیدا شد باشد یا ریه غرض طویل بطور نبش بر پهلوی یا بند تپش
از خود و سبب شدن ندید و زخم را بت کنند این سبب را نیز در آنچه سبب بل پیدا میشود هم نافع می آید زیرا که از تنگ ساختن پهلوی هوا و غشای
مذکور که داخل میشود و آنچه نقصان از ریه تنفس می آید که سبب آن ضیق در آن پیدا میشود و ریه تنفس می شود و سبب تنگی و تنگی در آن

جامع

صحيح الجاهل المولود في فصل اول في تشريح قلب

من بعد علاج ذات الجنب نمانند که آن اینجا هم پیدا شد و چون از کلام تدبیر نفع ظاهر نشود پس گاهی وقت شدت و بیفتن اینجا
هم شود و کار در جای که برای او خال آن در پایش شود و نور کس اینجا ایستاد این شد موافق آن داخل کرده این بود از خریطه غشائی معلوم
بیرون می آید و از آن راحت بیمار حاصل میشود لیکن این آخر علاج است که وقت مجبوری بر آن قدام توان کرد و بدون ضرورت شدید
جنتاب زان برتر است زیرا که ازین هم زخم تازه پیدا میشود که آنهم سبب مضرش این مرض است تنگتر باب دهم در امراض قلب
فصل اول در تشريح قلب بدانکه قلب عضوی است لحمی یعنی عضله که هیئت آن صنوبری و مخروطی است راس آن بجانب
سینه و ضلع خاص سادس علی السفل فاعده ان بال بسوی فوق نقار ظمیر بالای آن و غشا است یکی دقیق لمصق بحکم آن حکیم
علی کیلانی از بعض اطباء نقل کرده که آن غشا تا نصف قلب سیده ولیکن مشابیه ثابت شده که بر تمام قلب ده است دوم
غلیظه و آن خریطه و غلاف قلب است از قلب است فایده جدائی آن از قلب اینست که چون این غشا مثل اولی از آن لطیف بود
بلکه غلیظه و سفت است پس اگر شل غشائی اول لمصق ماس بودی قلب قوت حرکت بنساطی خود وسعت نیافتی و کاریکه برای
دفع کردن خون از آن صادر میگردد که وقت امتلا حجم آن یاده و وسیع میشود وقت دفع کردن خون بسوی بدن صغیر میگردد و صدورش
متعذر و دشوار شدی غشائی مذکور فقط بر قاعه از قلب متصل است طبقه ظاهری این غشا ازین است طبقه غشائی آن اس و آباد
همچنین ظاهر غشائی اول آباد است وقت حرکت طماک ل اذیت نرسد و در آن چهار منفذ اند دو منفذ بواسطه هر دو شریان
که از هر دو طرف آن بسته اند برای خالی کردن از خون دو منفذ در هر دو گوش آن هستند که از آن خون دل میرود و بدین دو منفذ
بالائی هر دو طرف این میسر میباشد آن لحمی بود و لحم مذکور هم مثل غشای قلب است و گویا آن هر دو هم بمنزله دلی هستند در دوران
خون که بدل میرسد اول در هر دو گوش آن میریزد و بعد از آن در هر دو طرف آن میرود و در خاص ل و طرفین مذکور بجانب این
زیاده وسیع است حکم آن دقیق است یکر بجانب بسیار و آن بنسبت اول ضیق است لیکن حجم اینجا غلیظه است فایده غلیظه اینجا
است که چون آن زمین صعب بدن کمال قوت شدت میرود و لذت لحم این طرف غلیظه و صلب خلق کرده شد تا وقت در وقت شکاف
و از طرفین آن شریانی رسته چنانچه شریان عظیم از طرفین این رسته کارش نیست که آنچ خون سیاه از جگر و مغز آمده در آن جمع میشود و آنرا
دل تبویط شریان مذکور برای تصفیه بر میفرستد و این شریان چون زدن و میشود و شاخ میگردد و و از آن یکی بسوی پا
بشش که جانبین صدر است و یکی بسوی پاره آن که جانب بسیار صدر است می چسبند خون که در طرفین این قلب بوده بر میسران
آنجا چون بسبب اختلاط هوا صاف منج شد و گوش جانب بسیار قلب میریزد و از آن لطف میفرورد و و آنجا بنده شریان عظیم
ایستادن میرود و آن باید دانست که در طرفین قریب منفذ دخول غشیه دقیق لیه دار میباشد که آن بطور آب است و چنانچه طرفین این که وسیع
و گیر است سده تا غشا هستند و طرفین این که صغیر است و غشا میباشد فایده این غشیه اینست که هرگاه دل نوزاد از خون خالی میگردد و قوت
و افق خود از هر دو طرف آن بسوی پاره بدن میفرستد و در دفع میکند این غشیه بر منفذ دخول خون بطور و از آن یکی پاره مذکور را
میگردد لایحه بسوی شریان خون جاری میشود و اگر این غشیه نبود پس یا از راه هر دو گوش یا از منافذ از این خون خارج میشد

[illegible]

مردم و دولت

و مرض اصلی و سرکی مختلط اند چنانچه فقهاء امراض مستقل نوشته اند و آن علامت است که در اکثر امراض قلبیه یافته میشود و در اکثر فقهاء عبارت است از حرکت آن که بطور خفاج حادث میشود برای دفع موزی چنانکه این تصریح در کتب بدیهه موجود است پس هرگاه که ذیبت بل خوابیده هرگز حرکت نکند بنابر بقوله شان قلب ای دفع موزی این حرکت خواهد کرد و در تجربه و مشاهدات ثابت شد که این حالت اکثر امراض قلبیه یافته میشود پس علامت قرار دادن آن ولی است از اینکه خود مرض گفته شود و فقهاء ابلغت انگاشتن یا تشنجهای معنی توی زیاده شدن حرکت قلب مینامند اگر چه این قول خلاف صدای مالوف گوش اکثر اطباء است تا بعین نانیق ده باشد اما قریب بحق و صواب است اکنون امراض اصلیه قلبیه بیان کرده میشود و اکثر آن این علامت یافته میشود و بعد از آن بجز در کتب طیبیه عریضه با ستم امراض قلب ندیم نوشته خواهد شد انشاء الله و اول امراض اصلیه مذکوره ورم غشائی خارجی قلب بود و آنرا نبربان لاشن پری کار و ایشتل منفتح بای فارسی کسر رای مملو سکون بای تختانی و فتح کاف و سکون لفت رای مملو وال بند می فتح الف و سکون بای شنه تختانی و فتح نای بند می سکون سین مملو یعنی ورم غشائی خارجی عالم ازینکه غشای ملصق بدل متورم شود یا غلاف آن ورم از آن ورم لحم قلب است آنرا گاو ایشتل می نامند و فتح کاف و سکون لفت رای مملو و سکون ال بند می کسر الف و سکون لای تختانی و کسری بند می و سکون سین مملو یعنی ورم گوشه ل و سیم ورم غشائی داخلی قلب و آنرا اندو کار و ایشتل مند کسر الف و سکون نون ورم وال بند می و سکون و فتح کاف و سکون لفت رای مملو وال بند می فتح الف و سکون بای تختانی و کسری بند می و سکون سین مملو یعنی ورم غشائی داخلی قلب است چهارم زیاده شدن گوشت قلب است از قسمی یا دمی مقدار چنانکه در دیگر عضلات هم این عرض میشود و آنرا بای پری می نامند و فتح بای پوز و سکون لفت کسر بای تختانی و فتح بای پری و سکون ای مملو و فتح نای بند می و سکون ای مملو و کسر و سکون ای تختانی یعنی زیاده شدن مقدار است پنجم آنکه زیاده وسیع شود و گوشت آن رفیق تنگ گردد و آنرا اول میشتل بکسر ال بند می و سکون لای مفتح الف و کسری بند می و سکون بای تختانی و فتح شین معجمه و سکون نون میگویند یعنی وسیع شدن ل رفیق شدن لحم آن ششم آنکه دل صغیر کوچک شود و مقدار آن کم گردد و این صغیر یا دمی و غلظت قلب است این را اثر فی بفتح الف و سکون ای بند می و فتح رای مملو و کسر و سکون ای تختانی می نامند یعنی صغیر المقدار معجمه آنکه پنجمه که قریب منافذ بطون شل در دوازه واقع اند غلیظه و صلب شوند و از آن پنجه کار خاص آنرا بوده ناقص یا بطل گردد و ششم آنکه در گوشت ل لحم پیدایش یعنی ریشهای لحم اندرونی پدید شوند و هم آنکه منفذ که در حال بودن طفل در بطن در فیما بین هر دو گوشه ل پیدا شد بعد از ادات بند میشود بن رنگه و دوازه ابریس سر و ایشتل مینامند و فتح بای و سکون لفت رای مملو و فتح بای مملو و سکون سین مملو و سکون ای مملو و سکون لای مفتح الف و سکون و کسر و فتح بای تختانی و سکون سین مملو یعنی مرض آسمانی رنگ بیا نش نیست مادام جنین در بطن در پیداشد در هر دو گوشه ل آن منفذی میباشد که بعینه آن خونیکه از جگر و داغ و دستها در گوش بطن می آید بی آنکه در بطن این نبرد بخط مستقیم گوش این گوش ایستد و دوازه در بطن ایستد بخند برید و شریان عظیم در بدن میرود و چه عرض از رفتن خون در بطن این است که تا بتوسط شریان در ریه رود و آنجا بسبب هوای ریه منقبض میگردد و شریان عظیم در بدن میرود و چون جنین شکم در بدن ریه میوه نمیکشد و ریه آن در هوای خارجی خالی میباشد ازین سبب که در نفس کشیده میشود و صاف و سرخ گردد و چون جنین شکم در بدن ریه میوه نمیکشد و ریه آن در هوای خارجی خالی میباشد ازین سبب

باشد و گاهی مرض کرده هم سبب تولد آن واقع شود و وقتی از ذات الجنب هم این مرض پیدا شود زیرا که حجاب مستبطین ضلع
 جانب ایستاد و قریب بلوق است پس هرگاه بسبب نفعل میشن جوش خون آن پیدا شود از آن در غشائی ل هم گرمی حادث
 گردد و از آن در غشای نفعل میشن پیدا میشود و گاهی بسبب سیدن صدمه ضربت نجم از خارج هم این هم غشای پیدا میشود علامات
 اول بخار حادث شود خواه کم یا زیاد لیکن هرگاه باحمی روست از فرامیض شروع شود تب بسیار تیز بود و چون تب پاده شود حلقه
 پیدا میگردد و تا آخر مرض میماند بطور علامت از مرض گاهی کم و گاهی پاده زیرا که درین وقت و سبب جوش خون جمع میشود و در وقت
 و درم غشائی قلب و آنکه در جانب ایستاد مقابل ضلع پنجم ششم جایی است قلب است در وقت شروع میشود و از اینجا بسوی بالا
 گرد قلب سینه متصاعده شد تا مفصل عضد تر قوه میرسد از آنجا در جانب نشی دست چپ تا مفصل سینه میشت و رسد بسبب شکر
 عصب جایی که در تمام اعضای صدمه شکم منتشر شد و هر جا رسید است سوم آنکه ضیق صدمه عارض شود و از تنفس سرفه یا غایف
 که از آن در زیاده میگردد و چهارم آنکه بیمار را خوابیدن بر کدام پهلو یا بر قفا ممکن نباشد و اینک یا بر جانب ایستاد یا بر
 کرده و سرنگون ساخته می نشیند یا سرنگون ساخته بشکم یا بخود انداخته می نشیند تا که پرده شکم حرکت نکند که از آن بدل اذیت میرسد
 پنجم آنکه همیشه در باطن میباشد ششم آنکه برومی علیل سفیدی ظاهر میشود بسبب آنکه خون کمتر بالا میرود و هفتم آنکه چون بر محل
 سر اشید ضلع بالا جانب ایستاد ششم کند در زیاده میشود ششم آنکه بض بیمار ریح باشد چنانکه در یک دقیقه یکصد بست با حرکت
 کند لیکن این مرض نبض یکسان نبود بلکه مختلف باشد گاهی در کسی عظیم و در کسی صغیر و گاهی متساوی و قتی غیر متساوی و در کسی
 و در کسی ضعیف موافق حالات مختلف الحالات بودند هم آنکه گاهی اختلال حواسین من غرض میشود مثل سر سبب آن جوش
 خون بود و پوشیده نماند که در این من مثل آمدن و در در خانه باشد یعنی در اول مرض علامات بنقد ضعیف میباشد که تشخیص من شود
 بود چنانکه در چنین استگی می آید کسی آواز پائی آنرا می شنود و هرگاه این من با ذات الجنب جانب ایستاد و جوش پاده تشکیل باشد
 در حقیقت اکثر از ذات الجنب هم غشائی قلب پیدا میشود هم آنکه هرگاه درین مرض به مقیاس الصوت ابتر قلب پاده آواز قلب باشند
 سوائی هر دو صوت که ذکر کردیم تشیخ قلب شد که آن هر دو آواز خون بودند صدای ثالث که از صطلک غشیه پیدا میشود موسیقی که در غشای
 هرگاه غشائی متورم از غلات قلب بسبب پاده از جرح سپید که از عروق صغار بر شاخه سپید آن غاز کند پس برین وقت و از صطلک
 زیاده موسیقی میشود چون غشیه سپید برین آواز بند شود و گرد آن آواز مذکور محسوس میگردد و چون ماده قریق ورم غشای خارج شده و در یک غلا
 قلب است جمع میشود و از آن غلات قلب عظیم میشود و خارج بدن بمقابل من یادی نمیرد که محسوس گردد و در بروی من در ضلع
 مقابل آن حرکت یافته ظاهر میشود زیرا که از مزاحمت فریط قلب ضلع مذکور زیاده نمایان میشوند ازین سبب حرکت نمایانجا
 زیاده محسوس گردد و باز هم آنکه هرگاه انگشت بمقابل من حسینه ده ادر اک صوت نمایند آواز هم صمت یاده محسوس شود زیرا که در غلا
 ملو از آب شده و در مزاحمت آن از روی من دور زفته اکنون بهر آواز نمایانده لیکن پوشیده نماند که این هم آواز ذات الجنب است
 هرگاه آب قریق در فضای که فیما بین حجاب مستبطین ضلع است جمع میشود و ازین سبب پشته نوشته شد که فرق در میان هر دو

ع
 قریب بلوق
 جایی که از آنجا
 حجاب مستبطین
 است
 در غشائی

است اما این نحو تفرقه باید کرد که هرگاه این آواز از ذات الجنب بود تا پشت میخیش از دستم محسوس شود زیر که پرده سلوتا آنجا رسیده
و جمله پراب خواهد بود و در دم غشای قلب فقط بمقابل قلب این آواز خواهد بود و گردان جائیکه نیست و از جسمی مخلو از هوا باشد
خواهد آمد و از دم چون آب در خطبه زیاد جمع شود دل ضعیف گردد و در تنفس یاده و شوری که یا بد چنانکه در مرض بود
زیر که هرگاه دل ز دم غشای منضبط میشود خون در آن از یک تریز میزد و در میتهای از خون مانند پس این سبب کشیدن هوا قاعده باشد
سینه دم آنکه بهای میخیش نیلگون میشوند چهار دم آنکه روی آن میخیش میشود و پانزدهم آنکه بدن سرد میشود و شانزدهم آنکه در دم پریا
بیمار در دم پیدا میشود بعد از آن نمیشود علاج این ضعیفست بیمار قوی میشود و مختلف میباشد پس اگر مرض قوی باشد باید که اول
فصل گیرند و تاده یا دوازده آونس خون کیار براند و اگر ازین فایده حاصل نگردد بمقابل آن تو چسپا کنند و آن چنان باشد که از آن
تاده آونس خون بر آورده شود بعد کلول دو گرین فیون از ربع کرین نصف کرین با هم آمیخته و بپخته بخوراند بعد دو ساعت
تا اینکه دم دفع شود یا اثر آن در قلب هر شود مثل اینکه میوس میمیرد هر قدر سرخ گردد یا لعاب همین تاده پیا کند پس این مان
خورانیدن آن ترک کنند چون ثابت شود که آب در غلاف دل مجتمع است پلاستر زینش گس نهند بعد از دویه مدره مثل عیال سیماس
ده گرین یا شپاس شراس تا پنج گرین بعد چهار ساعت همراه آب ساده بنوشانند تاده یا دار دفع شود و چون در دین علیست
کند پس علاوه آنچه همراه کلول فیون بخوراند فیون ساده هم بخوراند که از آن در تخفیف آرام حاصل میشود و اول باید که یک گرین بخوراند
اگر از آن موقوف نشود بعد دو ساعت دیگر بخوراند همچنین جمع رانند باشد تا که در آرام نگیرد یا اثر ضرر فیون ظاهر شود مثل اینکه عصبیه
گرد و خشکی در دین بیمار زیاد شود پس استعمال آن ترک کنند چون درین مرض بیمار بسیار ضعیف میشود و وقت تیز دفع کردن براند
بزر و وقت خود ممکن نبود و لذا باید که هر روز دوا می ملین داده باشند تا بهر از ملینت دفع کردن آن محتاج بسوی قوت نشود
و اگر عوض سهل حقه کیار از آب گرم و غشای بیخیر یا آنچه استعمال آن نرود طبیب هر چنان سبب داده باشند بهتر خواهد بود و غذا
بسیار خفیف مثل خمی مار الحوم و آروست آب پنجه یا ماء الشبیه بخوراند هرگاه ضعف کفوری در بیمار ندریعه ملاحظه نمیشود در آن
وقت که اقسام شراب مثل شراب براند می خیزد از یک آونس و دوازده آونس بعد دو یا چهار ساعت بنوشانند حسب قلب
کثریت ضعف اگر بیمار از شراب شراب محتاط بود یا میوینا کار بناس بجای شراب پنجه گرین ده گرین همراه آب حل کرده بنوشانند و چون
این مرض شخص ضعیف گردد و عارض شود هرگز قصد نگیرد و تو هم میسر کم بمقابل قلب چسپانند و عوض آن جماعت بی خطر بمقابل
قلب کار برند تا خون گوشت جذب شود و بسوی دم کم رود و بعد کلول یک گرین فیون ربع کرین بعد چهار ساعت بخوراند
تا که اثر آن در قلب هر شود پس آن مان ترک کنند اگر بعد استعمال کلول فیون بسبب یادی در محتاج بخورون نیون ساده شوند
حسب ضرورت بخوراند تا که از دوا مان شود و آنچه از آب قیق در غشای قلب مجتمع شد باشد برای جذب آن پلاستر زینش گس نهند
و برای در اوردن پتده مذکور در علاج قوی بنوشانند و حقه هر روز داده باشند لیکن اینجا چون بعضی توان محتاج تقویت است پس
باید که غذا کمی کثیر اندازد و خفیف سهل الهضم مقوی بود مثل شود برای لحم یا حصار بعضی نمیشود بخوراند و خلاص اول که قوی است

آنجا تقلیل غذا و تلطیف تدبیر تصدیق و چون ضعف در بیمار زیاد معلوم شود از ملا حظ نبض درین وقت که قسم هم در شرب
 مثل شرب براندازی غیر یا ایمنیا کار نباشد همراه آب نوشانند بعد ساعت یا چهار ساعت موافق زیادتی و کمی ضعف تا هرگاه
 مجتمع شود و غلات قلب خواه در شخص قوی یا بیمار ضعیف از نمادن پلا شمشیر گس نوشانیدن مدرات خارج نشود پس این وقت
 آنکه منی شرو کار این آب بیرون راندن این طور که در میان ضلع پنجم و ششم جای که این هر دو ضلع با نخوان قص متصل شدند و بناله را که
 حتی با قدری خل کرده باز بیرون آرند و به بینی که آب خارج میشود و آنرا آب بر آید بهتر و الا باز قدری یاده دخل کرده به بینی
 آهسته خل کرده باشند تا اینکه آب جاری شود و زخم بدل نرسد فصل چهارم در درم قلب که آنرا کار و شمس منی مند گاهی
 اول درم در گوشت ل عارض شود و از آن با غشی آن خواه غشای خارجی و یا داخلی آن منتهی شود و گاهی از درم غشای خارجی پیدا
 میشود و چنانکه گفته شد و گاهی از درم غشای رجبی در باطن قلب است این درم پیدا میشود با طمله و درم قلب نهانند
 بلکه ضرور است که با درم غشای رجبی یا داخلی بودند اگر با درم غشای خارجی قلب بود بعلاج آن پردازند چنانکه نوشته شد و اگر با درم
 غشای داخلی بود پس آنچه در فصل اول که نشان داده شد بعد از آن که خواهد شد بعد از آن که خواهد شد بعد از آن که خواهد شد
 در امر این به چنانکه بزرگ باشد یعنی از درم غشای رجبی یا داخلی که از اجزای مختلف است چنانکه از اجزای مختلف است چنانکه از اجزای مختلف است
 است چنانکه از اجزای مختلف است چنانکه از اجزای مختلف است چنانکه از اجزای مختلف است چنانکه از اجزای مختلف است چنانکه از اجزای مختلف است
 اند و کار و شمس تا بعد از آن درم غشای داخلی و غشای خارجی که قریب منفذ گوش قلب در شریان عظیمه آن واقع اند و در دانه قلب
 موسوم اند عارض میشود و تشیع در بعضی از غشای رجبی و غشای رجبی رنگ غلیظ میباشد سبب یا دتی خون و درم و گاهی درم میشود و ظاهر
 که از درم برمی آید بر غشا محسوس میگردد و کمین نسبت غشای رجبی بسیار کم میباشد زیرا که این ده اینجا همراه خون زدل بیرون میرود
 لیکن بر دانه قلب ده مذکور جمع میباشد گاه گاه این ده مثل گاو زخم بعضی خشک باشد و جمع بود و گاهی این ده گوار غشا جدا شد و با خون
 مختلط گردد و بسوی دماغ میرود و آنجا در شریان تسدید پیدا میکند با طمله چون این ماده بر غشای در دانه قلب انداخته میشود و غلیظ
 و متورم گردد و در کار خاص خود قاصر میشود و شلا یا در دانه بند نکند یا سبب جمیع شد با خود با چسبند شوند و درین وقت امر این
 قلبی که از آن پیدا شوند مثل اینکه گوشت ل یاده و غلیظ میشود و اول مسجع کشته رفیق و تنگ میگردد و هرگاه در دانه قلب کار خود قاصر
 شود آنرا آن وقت که خون دل از خود بزرگ شریان عظیم بسوی ریه یا بدن دفع میکند آنرا مان سبب بند شدن منفذ گوش دل جلوه خون
 بسوی شریان زرد بلکه بعضی بسوی شریان ریه و بعضی بسوی گوش و شل صاع میشود و قلب را مشقت عظیمه دفع کردن آن می افرد و گاهی
 مشقت دفع چون دانه شریان بند نمیشود این خون فته در شریان باز پس آمده از شریان دل میریزد و درین کثرت مشقت ریاضت
 قوی لطم قلب غلیظ میگردد و چنانکه در عضلات در مشقت غلیظ میشوند و بعد مشقت لطم ضعیف و کمزور میشوند و از کمزوری خود قوت
 میگردد و زیاد و مسجع میشود و اگر کمزوری پیدا نشود و قوی ماند غلیظ شد بر غلاف خود باقی ماند و ازین نقصان حضرت های دیگر بریه و چنان
 میرسد که آنرا ندانند که خواهند شد انشاء الله تعالی سبب این مرض و سبب آنرا که گوشت رجبی در دانه قلب با جمیع دانه و از درم غشای رجبی

فصل پنجم در درم قلب که آنرا کار و شمس منی مند گاهی

پیدا میشود که آن جمع مفصل و اوجاع عضلات است و در همین مرض این هم غشائی اصلی پیدا میشود علامات اول حمی و رگش
 بود و چون این ضعیف شود بخار زیاده گردد و بمقام دل در دخول محسوس شود و ضربات قلب و خفقان زیاده بود و بعضی است
 مرض سریع و قوی میباشد در آخر آن هرگاه فعل و ازاره قلب ناقص گردد و خفقان حرکت قلب خارج زیاده محسوس شود مگر بعضی
 میباشد زیرا که درین وقت بسبب فعل و ازاره قلب خون شریان کم می شود و این ضعیف بر پشت خوش آمد بر پهلوی و دیگر ضعیف
 آرام نیاید و هرگاه که مقیاس الصوت بر دل نهاده بشوند آواز جدید از دل مثل آواز منفوخه مسجع شود و این صوت جدید
 آواز عظیم که وقت خارج شدن خون از دل در حال صحت بر نمی آید یافته میشود و این علامت شروع مرض است و هم که فعل و ازاره باقی
 است یعنی بندر کشاده میشود اما فقط از غلیظ شدن غشائی در ازاره قلب خون برور و شدت خارج میشود بسبب آن صدای منفوخه
 پیدا میگردد لیکن هرگاه فعل غشای قاصر ناقص یعنی در ازاره دل بند نگردد آن زمان نچو وقت گشتن خون حال صحت و از غلیظ شدن
 که آن از بند شدن در ازاره و آواز قراقرق خون بر آن بود هم همراه آن آواز منفوخه پیدا شود حال نیکو وقت نقصان فعل در ازاره
 آواز منفوخه از قلب همراه بر و آواز عظیم صغیر یعنی آن که صدای منع و بازگشت خون است سمع میگردد و درین ضلایل و ازاره دل
 هر جا که آن را نهاده بشوند سمع میشود زیرا که شریان عظیم مسافت از رسیدن آواز در ازاره آنهم دور شنیده میشود بخلاف و هم غشائی خارج
 که صدای آن عمل سمع میشود لهذا هرگاه صدای جدید و صوف از دل دور تر تا تر قوه بشوند یقین کنند که دوم و غشائی اندرونی
 دل آه یافته و گاهی علامات این هم چنان خفیف میباشد که تشخیص ضل شوارد بود و اما حال مرض میباشد لهذا واجب است که هرگاه
 شخصی در عضلات جمعی مبتلا شود که آنرا پد و متاع و میگوید فوراً با مقیاس الصوت و ازاره قلب و را بشوند و چون از صدای که
 با و از منفوخه باشد ثابت شود که و هم غشائی داخلی قلب شروع شده فوراً بعلاج مشغول شوند چنانکه گفته میشود علاج اگر بیمار
 باشد و صد گیرند خون قریب اونس بر آنند و اگر ازین حاصل نشود در دو بمقابل چسپانند بعد کامل و در گریں همراه ربع نصف
 گریں فیون بخوراند بعد و دی چهار چهار ساعت تا که سرخی در دهن پیدا شود و این انبرودی بعمل آرند و یکد رانم هم سیاه
 بمقام بیضی کشان در غلظت اندازند و در دهن سرخی پیدا شود که از آن هم غشائی قلب دفع خواهد شد غذا این بیضی را کم و نه
 مادام که علامات هم دفع شوند بعد بلای بخنداد ده و هم او و آید پاسبان زنج گریں ده گریں نبوشانند سرپ فیون بود و آید
 یا آب بن همراه آب نبوشانند بیمار را و در آنرا نمایش کرده و دهند که در آرام و راحت مانده و از شفت محنت شمع خبر که شستن زیاده
 خوشی زیاده هم باشد محفوظ دارند و اگر این شخص ضعیف اند خون از و بر نیارند بلکه عرض آن بر نهادن حجامت بی شرط بمقام
 آنکه کنند و دیگر علاج بتخلیل زن موافق برداشت علی بن مسعود دارند قوی ضعیف هر و بعضی بند بر یقه قنده زهره تا دفع مرض
 و حصول قوت انظم نمایند که یکبار سهال آورده باشند چنین غذائی بخوراند که از آن یاج پیدا نشوند و الا سحر و پوره هم فرست
 با قلب کرده و ازین خواهند ساختند فصل ششم در زیاده شدن گوشت قلب و آنرا از بنان گشای بی پشتی و بی پشتی
 و نه است که چون که در هم عضله است از عضلات بدن پس چنانکه دیگر عضلات بدن زیاده را یا خضو عظیم غلیظ میشوند و این

فصل ششم در زیاده شدن گوشت قلب

سبب آن همانست که سبب یاده شدن مقدار گوشت دل است یعنی زیادۀ مشقت ریاضت لیکن هرگاه راه رفتن نمون بسبب نقصان و از دله دل بنا میگردد و دل را در اخراج خون از خود زیاده مشقت ریاضت میشود پس اگر شخصی است آنرا مرض یاقوتی مقدار گوشت دل عارض میگردد و اگر ضعیف است از زیاده مشقت ضعیف میشود و چون گوشت دل ضعیف گردد بطون قلبت سمع میشوند و دیوارهای آن قیق تنگ میگردد و در مرض بوم که آنرا استهما نامند بطون گوشت این بطون عارض دل سمع و دیوارهای آن قیق میشوند هرگاه گوشت دل همیشه شود در آن وقت هم بطون دل سمع میگردد و این سبب کثرتی بوجود است این قسم وشی و به پیران کثر عارض میشود علامات هرگاه بیمار قدری مشقت میکند فقان دوران سر عارض میشود و نبض دلین ضعیف میباشد کثرت درم بر قدرین میوه بود و بیش نیست که چون مرض بخون بطون این یاده مجمع همانند این سبب بخون جگر و معا و پا با سوسنی دل میرفت کم میزد و درین اعضا زیاده مجمع ماند همین سبب جمله اعضا متورم و زیاده مقدار میشود لیکن چون پا با در جانب اسفل واقع اندک اندک متورم در آن نیروی پیش از همه میشود و چنان روی علیل برگردد چشمتها تبخیر محسوس شود زیرا که خون از سر و چهره کم بر میری و زیادهای طلیل یاقوتی نیلنجی بوزیر که خون بسبب اجتماع در آن موضع سیاه میشود و در پیری که در گلو هر دو جانب یمن بسیار است متلی از خون میماند و حرکت شریان یگر گلو بالای تر قوه زیاده محسوس شود و حرکت قلب از خارج صد محسوس میشود و قوی نمیشد لیکن عرض مسافت مثل ضرب زیادتی مقدار لحم قلبت زیاده محسوس شود زیرا که بطون یاده و سمع شد اندک پس بقدر زیاده شدن سمع یاده محسوس میگردد و او را دل غلیظ میباشد لیکن صاف بود زیرا که دیوارهای آن قیق اند بخلاف زیادتی مقدار لحم که در آن گوشت قلب غلیظ بود و ازین آواز دل صاف نمیشد علاج عام درین مرض نیست که بیمار را در راحت آرام دارند و از امور غاصه مفرطه و غلظت کات باز میروند نفسانیة از زیر بالافتن از جماع و باطله از هر چیز که حرکت قلب زیاده کند باز دارند و در غذا اعتدال میباشد که خفیفه که مولد ریاخ باشد خوراندن چار تو که ریاخ و معتدل درین ضل و نیست ضرر حاصل میشود و تقویت قلبت باید بخوراندن آب آبن یا سرپ نیری ابو و آیدند هرگاه درم بر روشم و اطراف ظاهر شود مدرات نوشا نماند کم شود و قبل نشاندن مدرات سهل هند باد و سه سله که اخراج است کنند یاده قیق بر میزند و بهترین سمالات اینجا نیست که بگردد سفوف همگامی سفوف جلیب یک بفت گرین تخمین کلول هر یک گرین همیه آمینت کیدار بخوراند و در یک هفته سه باره افق این نسخه بفاصله یکیک در مسهل هند و در ایام خالی از مسهل بعد آن شش پاس پاس اسید پاس یک پنج گرین پاس پاس شش اسب گرین با هم سخته یا علی علی باب تخم نهوشاند و برگردان مسهل کردن نفیس است در خانه هوا دار که هوایش صاف باشد بیمار را دارند فصل ششم در قله مقدار دل که آنرا نربان عربی خنجر و نربان انگلیش اشرنی گویند و چون در شرح دل این مرضی است یعنی بخورند و دیگر مرضی گفته نمیشود چنان معلوم میگردد که گویا دل طفل برآورده در سینه جوان نماده اند و اکثر این مرضی از فاقه کشی یا از کم خوردن یا از خوردن غذای رده و از زیاده خوردن نمون پیدا میشود و قیقین این مرضی چون بدن بیمار کم پیدا میشود و از قله نخون صغیر میگردد و علامات هرگاه نربان بگشت دل و از دل میشوند آواز صاف از ریه آتی یکین از دل و از نیاید زیرا که از صغر قلبت به بالای دل می میرد بر ریه خلایع صد میباشد دل سیر در سینه و ازین

در قله مقدار دل

آواز دل برمی آید و مسدود میشود و همچنین حرکت دل از خارج محسوس نمیشود و هرگاه دست بمقابل قلب برسد نهاده حساس کنند
 آن زمان هم حرکت قلب محسوس نمیکرد و یا بسیار قلیل محسوس میشود و هرگاه آنکه قیاس الصوت انداده آواز دل را بشنوند مسموع نشود
 یا قلیل مسموع گردد و چون نبض آبینی بی ضعیف و خفیف بود که یا نا محسوس باشد یا حلاج علی جمیع آن هیچ نیست خبر اینکه تدریجاً برآید که در
 خون کرده شود مثل اینکه غذائی خوش خوراندند و در هوای نیکو سازند آب آن نبوشانند و آنچه از زیاده خوردن فیون عارض شده باشد
 روزه آنرا ترک کنند **فصل نهم در صلاحیت غلط غشیه و خلیه قلب** که بطور دروازده واقع اند و آنرا البت لایق آن
 و آلف کاروس بلغت گلشن زیر آفت بارهقه آلف گویند یعنی متغیر شدن در بخشش آلف یعنی دروازده ای قلب است بسبب آن
 همانست که پیشتر نوشته شد که هرگاه غشائی داخلی قلب متورم میشود چرا که آن بن غشیه یازده گانه هم متورم میشوند و این ضعیف میشود
 سبب دوم محدثان گاهی جوانی و شبانیه در زیر که روست از مرغی هم غشیه بدن با همی بود در سن جوانی خاص عارض میشود
 و در سن پیری هم این عارض میشود و لیکن این وقت فعل میشن نیباشد بلکه از رسیدن غذائی خوش بین غشای اسطح غلیظ مثل قند
 میشود و گاهی در آن استخوان پیدا میگردد و گاهی در زمان شوخ شاین غشا خشک شد سخت غلیظ میشود و چنانکه هرگاه برگ خشک
 گردد سخت میشود و یا جلد بدن پیران سخت درشت غلیظ میشود و این ضعیف غشائی گاهی در سیه و شریان عظیم که از بطون لایق است اندر
 بطون گوشائی دل عارض میشود اما اکثر تشنگی در بطون ایسر یا بطون این تنها بود و گاهی فقط در دروازده شریان عظیم نیباشد و تحصیل احوال این
 مرض غشائی نیست که گاهی این غشا فقط غلیظ شد و وقت قس خون فراحت میکند لیکن چون آن قوی بود و در آن جمع شدن خون
 در دل یا داتی لحم و قلب عارض شود و بسبب آن افق قلب می گردد خون این و روت خود بسوی یه و این نوع کند ما هرگاه این غشیه با خط
 چسبیده شود آن زمان ذیبت و تکلیف زیاده عاید الی قلب گردد و خون بیشتر در دل متجمع گردد و از آن یادی نفق
 و دیگر عوارض در مرض عظیم شدن لایق نوشته شد و از وجود و باشد هرگاه این غشا غفوف یا استخوان گردد و در آن غشائی یاده عارض گردد
 و بطون لایق مسموع میشود زیرا که درین وقت آنچه خون از دل بسوی یه یا بدن بالا رود یا بسوی دل می آید پس اگر درین بین بود خون
 کمتر رود و در گوش این یاده جمع ماند و گوش لایق یاده جمع گردد و آنچه خون از جگر بدن می رود و او را دیگر رسانند خون از جگر بدن را
 و از آن تسبیح و در شکم اطراف ظاهر گردد و درین صورت با تضرع قلب جگر هم متضرع شود و هرگاه در بطون ایسر بود خون بسوی بدن کم رود
 و از شریان با پس لایق گردد گوش ایسر جمع شود و آن گوش تسبیح گردد و غرق و او را دیگر خون را از ریه بسوی لایق در روند مثل مانند بطون بین هم
 منتهی ماند و درین صورت با تضرع قلب یه هم متضرع شود و گاه گاه درین صورت خاص غشای هم عارض شود و بسبب تضرع شدن ریه
 اجتماع خون علامات درین ضعیف علامات در تضرع مرض بسیار غشی میباشد که از آن تشخیص مرضی شوار بود و هرگاه بسبب روست از مرض
 این مرض پیدا شد باشد علامات آن قبل از حدت مرض موجود بود و تشخیص شواری نباشد لیکن هرگاه از سباب دیگر بود درین وقت البته
 تشخیص شوار میشود بالبلکه در ابتدای این ضعیف گاهی در خفیف بمقام محسوس شود و هم در مفصل عضله بجانب نبشی بازو چنانکه در
 کلان فرامده تا خضر نضر رسیده است این در معلوم میشود لیکن گاهی مفصل مرقق رسد بازو گاهی نداشت دست میرسد زانوی

فصل نهم در صلاحیت غلط غشیه و خلیه قلب

بر و طراف خنصر و تا طرف انسی تبصر میرسد زیرا که عصب کورتا انجا میرسد پس جای که عصب سید است وقت ذیبت آن بها بخار و
محسوس میشود لیکن پوشیده نماید که این گاهی در بدنی محسوس یافته میشود و از هر گاه این در دایره شود نگاه او از دل را شنید و تقصیر
کنند پس اگر او از دل بدست و صحت باشد در مذکور از علامات مرض معدی اند و اگر او از دل نخواست از صحت حال یا بند چنانکه مذکور
شد از علامت مذکور بداند که مرض قلبی است ایضا از علامات این مرض آنست که بیمار از آبی تعب مشقت در خفقان مبتلا میشود
و در تنفس سخت و معر و تو اثر راه یا بدلیل کسیکه در مرض بدو مبتلا باشد باز آید می دو و از آن تنفس سخت تو اثر راه یا بدلیل تنفس
فساد و تغییر در تنفس آنست که دل در کار خود که دفع کردن خون است تعجیل میکند و ریختن گاهی خون همراه نفث خارج میشود زیرا که هر گاه
گوش آید قلب از خون بی نشو و بسبب تنگ شدن اسی که در میان آن و بطون میرسد پس خونیکه از ریه و کوی آن می آید آنرا فیکید و
آن خون باز بر می رود و در لطف این برود و قوت خود خون ابسوی ریه میفرستد از آن متلی میماند و هوا را بقوت میکشد و درین نور
و قوت میوکس میبرن آن شکافته میشود و از آن خون همراه نفث خارج میگردد و از خارج شدن خون فی الجمله ریه را راحت نمیشود
و طبیب جاهل این مرض را سل میداند لیکن آن سبب ض قلبی بود و همچنین این سبب تنفس هم بسبب قلب و هر گاه در دروازه بطون
این قلب فساد مذکور عارض شود و از آن خون در معده و جگر و معاد اطراف مجتمع ماند پس گاه گاه درین وقت خون از معده همراه قیسم
میشود و سبب آن همان باشد که گفته شد و هر گاه بسبب این فساد و دروازه قلب یا دتی مقدار گوشتش یا وسیع شدن بطون آن درین
مرض عارض شود پس علامات آنهم درین مرض موجودند و نبض بایزیم همان باشد که در فحسین مذکورین نوشته شد علاج آن
که زیادتی مقدار دل یا وسیع شدن بطون قلب پیدا نشود باشد علاجهش همین است که بیمار را در آرام و راحت دارند و از محنت و مشقت
باز دارند تا دل غلیظ و وسیع نشود و امر که یورش زیاده شدن حرکت قلب است مثل فکر و غم و غیره آنرا از بیمار دور دارند باقی علاج همان
که در علاج زیادتی مقدار قلب و وسعت بطون آن نوشته شد فصل دهم در بیان تولد شحم در قلب این بر دو قسم است یکی که از غشاء
قلب شحم کثیر پیدا شود چنانکه در جمله بدن گاهی بالائی عضلات زیاده پیدا میگردد و دوم آنکه لحم قلب خود شحم پیوسته گردد و اصل مرض همین است
و سبب قسم اول زیاده متولد شدن ماده شحمیعه در تمام بدن از آن بر دل هم چربی پیدا میشود و ضرر آن همین قدر است که صورت فساد
خفقان میشود بسبب مانع شدن برائی حرکت قلب صاحب شحم قلبیه انشعق کردن از زیر بال از قطن شوار بود و علاجهش آنست که
ضعیف بود و دوران سر عارض شود بسبب آنکه خون بدماغ کم میرسد از آن دماغ ضعیف میگردد و هم هر گاه او از دل را بشنود و او
ضعیف از دل سمع میشود و هر گاه نگشت بر محل دل ده حساس کنند او از جسم صحت زیاده و مسافت مثل آواری که در زیادتی مقدار
لحم قلب سمع میشود انجا هم سمع گردد زیرا که از زیاده شدن شحم هم مقدار دل زیاده شد ازین جهت هر قدر که دل در مسافت و مقدار
زیاده شد همان قدر در مسافت آید او از آن سمع شود علاج مادام که چربی بر دل زیاده ماند از مشقت و دیدن و از زیر بال از قطن
چیتا ط نمایند که از آن تکلیف زیاده خواهد شد و طبیعت لیس دارنکه از قبض شحم تکلیف میشود و چنان تدبیر کنند که آینه چربی پیدا نشود
و آنچه بر دل و معده و غیره پیدا شد آنست که بر طرف و منجذب گردد و برای آن دل ضرر است که آنچه شحم از غده اند مثل شحم شیمی

فصل دهم در بیان تولد شحم در قلب

دروغن زرد و سیاه و زرد و چربی گوشت و آنچه لعابدار باشد مثل برنج و الواروی و اگر روغن و ساگو دانه و نشا نشسته و رتالو و غیره از آن
جنتاب کنند همچنین آن را با تره با احتیاط نمایند و گوشت که خالی از لحم باشد نان گندم و ترشی لیمو نمک پخته و دال و مویک و دال و هر یک
روغن بلا مصالح حاره بخورند و چون از این برنج جدید پیدا خواهد شد درین وقت آنچه تخم بالایی بود آنرا خون برای گرم داشتن خود
در خود بخوابد کشید بعد آن یا خست یا خست مثل سواری است عمل آن رند و گرم داشتن بدن عرق کردن خواه بدریجه گرم بود یا بوجه گرم
مفید است و چون بدن لاغر شود آن وقت یا خست قوی عمل آن رند فقط و در قسم ثانی که ریشهای لحم قلب شخم میشوند و چنان میداشند جای که
ریشه لحم مثل خط و بعضی است در آن مثل نقاط چربی بطور دانه دانه حاد شود و در این حد و نشان بحسب قلت و کثرت مختلف میداشند
و بعد شریح معلوم میشود که درین ضامن کمالی قلب تغییر میگردد و بینی سرخی آن کم شود و چون دست گرفته حساس میگردد پس بحسب آن کم و بیش
که دل لایم شود و از درشتی آن جو و تخم می ثابت میشود و شکرستن هم آن لحم بوسید میداشند و بهر علت شکسته شود و هر چند این ضامن طفولیت
و جوانی و پیری همه اوقات حیات ممکن است اما اکثر نیست که بعد از شستن پنجاه سال از عمر عارض میگردد و گاهی تنها خود باشد
و گاهی با مرض دیگر عارض شود هرگاه خون سفید گردد و دوم هرگاه به سبب ضامن شکرینکه غذای قلب شکران عظیم بسوی قلب می آرند
غذا بقلب رسیده کمتر رسانند و این ضامن پیدا میشود زیرا که این وقت خون جوهر قلب کم میگردد و با جمله سبب ضامن کمزوری آن است
اسباب آن بسیارند و انشاء الله در امراض موفیه فیصل آن نوشته خواهد شد علامات درین ضامن ضعف کمزوری علیل یاده میداشند چنان
بادنی مشقت بیمار مانده میشود و طپش قلب یاده بود و این حرکت قلب که ضامن بنیه باشد بقابل عظم خوری معلوم میشود چنانکه کمزوری
دل وسیع میگردد و بعضی بسیار ضعیف بود خواه بطنی باشد یا سریع و بطور بعضی قوی باشد که بیمار ساکن در آرام بود و سرعت بعضی زمانی ضامن
شود که حرکت کند و در بعضی اوقات در اکثر عارض میشود و گاه گاه غشی هم افتد و سبب آن کم رسیدن خون بدماغ باشد و در نفس
راه یا بپس گاه گاه نفس ضعیف و سریع گردد و سبب یاده ماندن خون در ریه و گاهی بدسواری هم در کشنده چنانکه در وسیع شدن بطن و قوی شدن
گوشت آن بود و درین ضامن گرد قریه حلقه سفید حاد میشود و سبب آن تخم است که در ریشهای قریه از کمزوری خون فساد غذا پس میشود با جمله
هرگاه این حلقه سفید با کمزوری و ضعف قابل یا بند یا نند که این مرض پیدا شود درین وقت چون و از دل را بشنود ضعیف کمزور بود و چون
درین ضامن بطور وسیع شوند پس چنانکه در آن بقابل دل آواز جسم صحت شنیده میشود درین ضامن هم شنیده خواهد شد انجام مرض این ضامن
بسته اکثر شای میشود که آنکه سیار دفعه غشی کرده میرود و بیش نیست که در غشی حرکت قلب بند میشود و بعد افتادن هرگاه خون از شریان عظم
بسوی دماغ میرود و از دل حرکت میکند اگر بسوی دماغ نرود و میرود دوم آنکه از ریاضت و مشقت کردن دفعه شکافته شود و چون
از بطور آن بیرون آید و غشائی قلب جمع شود و از آن حرکت قلب بند گردد و میرود سوم آنکه بسته بسته علیل بسبب ضعف و تحلل
و درین صورت قبل از موت اکثر بیماران ماند علاج خاص برای این مرض نیست از وادارین ضامن کمتر نایده ظاهر شود که شایع درین ضامن
باز میماند اگر مرض پیش از این میگذشت که بیمار در بیمارستان نشاء تعلیم نمیدادند که حرکت قوی مثل مصارعه یا دویدن
بعضی نیارد و الا یا از غشی یا از شکافتن قلبی اطلاق خواهد شد بطوری تقویت قلب غذای خوش خوراندند آب آبلیمو بنوشانند

[illegible]

مرض قریب قریب شوند و شدت مرض زیاده گردد و او را سلیع شوند چنانکه دل را عادت این مرض میشود در آن وقت غشی گردد و بیمار
 و گاهی در دوره اول سیمیه بسبب شدت در دل که اکثر بحالت این مرض همانست که نوشته شد علاج هر چند علاج خاص آن
 لیکن هرگاه متحقق شود که وجع القلب سبب است پس بایز افهائیند و سینه که آنچه حرکت دل را بنفشه اندل ویدن جماع و از زیر بالا رفتن یا خوشی
 غم فطر از آن خود را باز دارد و چنان غذا بخورد که از آن بدست نمی شود و در یار افهائیند وقت و در بیمار را بیدار کند و کلام بر پاشه
 پاشه و دراز و درین مینی در مواد شسته بویانند تا بدیهه شود و نیار و وقت حس کم شود و کلام را که بیدار کند و بویانند و کسی که از شراب مجتنب
 باشد آنرا لا بیکه ایو نیایا ایو نیایا کار بناسن هرگاه حکمرده نبوشانند سلفیو ک ایو نبوشانند تا سباح دفع کند لیکن با استعمال لایفو
 ایو نیایا ایو نیایا آن نند که فایده آن طبل میشود و بوی تقویت دل و جی شلیس نبوشانند و درین مرض ادویه سهله که حار
 محلی تیاج باشد بدین دل یای که پوندیکس یای فارسی دل که بعضی حب است و پلور یای کمپوند تیغ یای فارسی دل که بعضی شوق
 است هر دو بهتر از آنی از اول هم بهتر است یای را ناده گرین بخوراند سفوف یای را تا بیکه رام نبوشانند و حقنه دادن ازاد و
 مناسبه درین مرض بهتر از مسهل مشرب است و بهتر است که از روغن بیدجیر و روغن تارین حالت خفقان سازند فصل ششم
 در نقصان فعل قلب که برائی خون مسبوئی ریه و بدست بی آنکه خاص سبب آن در خاص قلب باشد این نقصان بعرضه
 حرکت قلب است و آن چنانست که حرکت سلیع میشود و با سرعت فتره بود و گاهی برای فتره نظام باشد مثل نیکه بجنج حرکت سکون
 کند یا با نظام پوشل اینکه گاهی بعد چهار حرکت یا شش حرکت و گاهی بعد سه یا ده حرکت سکون کند و گاهی فقط سرعت بود و ثبوت
 حرکت کند و فتره نباشد یا جمله هرگاه ایخالت عارض شود و سبب آن دل نباشد بلکه در عضو دیگر بود و از آن در حرکت دل تغییر نقصان
 را باید و از آن در اجزائی خون نقصان ظاهر شود و این تضرع قلب گاهی از بدضمی معذ و زمانی از قبض شکم خصوصاً هرگاه آن یاج
 زیاده پیدا شوند و زمانی از امراض جسمی هر مرض جری که باشد و گاهی بسبب ن هرگاه زیاده شود یا غلیظه گردد یا سفید قریق شود و
 گاهی از امراض عصبی قتیکه عصب کمزور شود و پیدا میگرد و در فی الحقیقت این مرض نیست بلکه از علامات است که در امراض کوره یا
 میشود لیکن چون نکه این حالت خفقان زیاده ظاهر و موزمی باشد نند از کوان علیهم مناسبتی معلوم شد تا که علاجش کرده بیمار را راحت
 رسانند علامات خفقان پیش قلب بین بسیار بود لیکن حرکت ملک درین خفقان شرکی میباشد مخالفت بود از حرکت قلب خفقان
 اصلی که در زیادتی هم قلب و سیم شدن بطون قلب عارض شود زیرا که در خفقان اصلی بیساط و تقباض قلب بجائی خود زیاده محسوس
 میشود و بسبب زیاده شدن مقدار دل درین خفقان شرکی حرکت دل چنان باشد که گویا دل در جهته قدیم پیش آمده صدمه میرساند
 و اثر قریع و صدمه آن در وسط ضلع چپ سادس محسوس میشود و گاهی این حرکت قلب چنان قوی میشود که بیمار می اندیشد که حرکت
 دل بالا رود یا نیز آید لذا دست خود را بر روی بر محل دل نند عضای ظاهره مقابل دل را بقوت دست بگیرد و در آن وقت بیمار
 به تمام دل نفس کلفت احساس کند نفس سریع شود زیرا که دوران خون درین وقت سریع میگردد و در گوش بیمار گاهی آواز غلیظه و گاهی
 و قش و قش غلیظه و قش خون می آید و دوران سر عارض شود لیکن باید دانست که اینجا دوران سر بسبب زیادتی خون باشد هرگاه دست

فصل فیهم در نقصان فعل قلب

بر دل نهاده بین حرکت دل زیاده و صدمه دهنده محسوس شود و هرگاه آنکه مقیاس الصوت انما ده اواز دل را بشنود پس اگر خون صاف بود و اواز خون غلیظ و غریب در عالم صحت می آید شنیده شوند اما اگر خون قریق شود پیش میان آواز غلیظ و غریب صدای دیگر مثل صدای منفی محسوس و سموع شود لیکن این آواز خون قریق میباشد فرق فیما بین این خفقان شرکی و قسم خفقان اصلی که سابقا مذکور شد آنست که این خفقان گاه با امراض مذکوره میباشد همیشه میماند زیرا که تابع امراضی است که در اعضا می گیرند بخلاف اصلی که همیشه میباشد و هم آنکه این خفقان شرکی در احوال آرام پیدا می شود و از حرکت و شفت بر طرف گردد بخلاف اصلی که سبب آن دل بود و بکریاضت و شفت زیاد شود و از راحت و آرام ساکن گردد و هم بحسب محل حرکت هم فقره میتوان کرد چه در اصلی دل بجای خود حرکت میکند و در خفقان شرکی دل از جای خود پیش آمده صدمه میدهد و سوزی را دفع میکند چه امرا اینک در خفقان شرکی تکلیف ازین بنسبت اصلی زیاده بود و یا اینهمه گاه قدری ریاخ دفع شوند یا سبب آن دفع گردد و فوراً خفقان میشود بخلاف اصلی که در آن زوال فوری ممکن نیست و از بودن این خفقان با امراض مذکوره تشخیص عانت کامل حاصل میشود شرکی بودن آن مثلاً هرگاه بعضی قبض خفقان بود و از آنکه مقیاس الصوت و علامات دیگر دریافت کنند که در دل که امی سبب نقصان نیست پس بقید آنست که خفقان شرکی است علاج اول سبب خفقان او را یافته علاج سبب خاص آن که گاه با مادام خفقان موجود باشد برای آن سپری نماید و نیاید و میشک نیم درام بعد پانزده پانزده دقیقه برای کسیکه محض ز شراب بود عوض آن ایمنو نیاکا ربنا س از پنج گرمین هشت گرمین بنوشانند و اگر کاراکتیه هم همراه آن نیم درام بنوشانند و بنفشه بود و یا چنانکه ادویه قلبیه مناسب حال در نفس خوانند تا هرگاه باشد تا که طبعش قلب طرف شود و بیمار صحت یابد فصل چهارم در غشوی و این هم فی الحقیقت در اکثر امراض قلبه پیشو غشی چهارت است ازینکه حرکت دل ریه بند شود و بیمار میوش گردد و آنرا بخت که یک سنگینی میگویند و این حالت گاهی فقه گاهی بتدریج عارض میشود اما هرگاه بتدریج عارض شود در آن اول بمقام دل سده غشی محسوس میشود و آن قبل بلند شد تا گلو میرسد پس دوران هر شد حواس کم شوند و پیش چشم خیالات معلوم میشوند ازین قسم خون بسوی سر و گاه پخته سفید گردد و بسبب اندرون رفتن خون طراف سرد میشوند و بعد بیماری افت و میوش میگردد و در اصل سبب غشی که بسوی آن نسبت اکثر سباب ظاهر و صریح میشود و تضرع عصبی شیک باید دانست دلیل بر این آنست که اکثر غشی از رسیدن صدمه ضرر و سقوطه یا او باغ و ازین معذور هم و کلیه معارض میشود بلکه هر دو که زیاده شود از آن حد و غشی ممکن است زیرا که از ازین است یا بهر ضرر و تضرع عصبی متضرر و متاثر میشود اما این سبب خفی است که بسوی آن رجوع اکثر سباب میشود و لیکن اسباب ظاهر پس بسیارند و چنانچه زیاده محنت و شفت و زیاده اشتاده ماندن و از خوف و از دیدن خون راه رفتن هوای گرم و قیام کردن در حمام گرم و میسران آب سرد و غیره بسیار است و از این خارج شدن خون کثیر از بدن چنانکه در ولادت و زخمی شدن گاهی اتفاق می افتد و از زیاده آمدن اسهال و از بد چربی معده و از گرمی امراض قلبیه چنانکه بالا گذشت و از امراض شراب چنانکه آینه می آید و غشوی است و از این امراض داغیده از امراض حمیه از در زایه هر جا که در بدن باشد و از هر سبب که بود و از هر زوری خون یعنی هرگاه خون قریق و سفید شود

در غشوی و این هم

غشی عارض میگردد و گاه به غشی قوی می آید و گاهی تشنج و زمانی صبح عارض میشود و علاج عام آن نیست که چون غشی طاری شود
فورا ایمنه را بپایمالا بکوبند و بنیای بنویسند تا از این صفت غشی بر طرف شود و بنهنگردد و لیکن اگر از بوسیدن وایح حاد غشی عارض
شد باید در آنجا بویایند و ایمنه بنویسند و بنیای بنویسند و اگر آب سرد بر روی قلیل بنویسند در مکان جوار در دهانی سرد بیمار را آرند
بندید به باد کش بوار ساند و اگر تر آب مذکور موجود نباشد وایح عطره بنویسند چون از غشی فاقه شود و بیمار بوش آید بسوی قلیل
سبب متوجه شوند و تدبیر دفع آن عمل آرند مثلا اگر از بر آمدن خون بود تدبیر بس آن عمل آرند و اگر از زیادتی اسهال قوی باشد خوش
اسهال قوی خوراند و اگر غشی متواتر آید شراب بر اندازی یا ایمنه بنویسند و اگر کثیر ایمنه بنویسند و اگر ایمنه بنویسند همراه شراب
زیاده عین بر تقویت قلب خواهد شد و کسی از استعمال شراب محبت شد آنرا ایمنه بنویسند و اگر بنیای بنویسند و اگر بنیای بنویسند
دقیقه همراه آب بنویسند و الا لعمریه شراب همراه شراب بنویسند بر تقویت عین میباشند و ای محبت شراب را لعمریه
آب ایمنه بنویسند و آنرا از کزوری خون باشد در آن تقویت خون چنانکه مکرر نوشته شد و عمل آنرا از خوراندن غنی
و آب آبن کندن و سفید کال آید نوشانیدن درین بسیار مفید است همچنین سفوف یا مطبوخ و جی تلیس یا نیکر آن نوشانیدن
تقویت قلب بسیار نافع باشد و هرگاه غشی از کزوری پیداشد باشد در آن غسل کنانیدن از آب سرد بسیار مفید است و هر گاه
قیاس علاج جمله اسباب غشی نمایند قدر فصل پانزدهم در امراض شراب عظیم که از بطن البیض است بهت فعل آن رسانیدن
خونست از دل جمیع بدن در آن بنویسند و بقع الف و کون یای تخانی و ضم نون و کون و او و کسری و طه و کون ای همه که در هر یک
زای مجوعه عارض میشود و آن عبارت از نیست که هر دو غشای اندرونی و متوسط آن شکافته شوند و غشای خارجی آن وسیع گردد
یک سبب آن نیست که خون کثیر در آن آمد و جمیع و مجع شود و از یک طرف شرابان یاده گردد و باید دانست که این مرض بین شرابان عظیم
از مبتدیان جانی که آن متقوس عارض میشود و هرگاه این مرض درین شرابان قریب عارض میشود و از آن با غشیکه در دوازده
هم ضرر میرسد که آنها هم وسیع میشوند و از وسیع شدن آنها خون از دل بالتمام خارج نمیشود و از آن ضیاعی مقدار گوشتی از وسیع
شدن بطون آن هم عارض میگردد و سبب تولد آن یکی نیست که اندرون شرابان مذکور نقل شدن شود چنانکه همراه و هم غشای اندرونی
قلب گاهی بین غشای هم میگرد و از آن این غشای ما میزدنم شد از قوت صدمه حرکت خون شکافته شود و سبب دیگر نیست که
در جرم شرابان موصوف چربی پیدا گردد و چنانکه در جرم قلب هم پیدا میشود و از آن طبقه خلی شرابان مذکور نرم و ضعیف گردد و از حرکت
قوی خون شکافته شود و حال نیست که سبب منفعله این مرض کزوری نرمی غشای شرابانست که از حد نفوذ ایشان باز نماند
شهم و آن حادث میشود و از آن شکافته میگردد و از سبب غلبه قوت صدمه حرکت قلب است که آنرا می شکافد زیرا که قوت حرکت
خون از قوت حرکت قلب است باید دانست که چون مقدار این شرابان بسبب وسعت یاده میگردد پس بسبب یادی مقدار خون
عضای و غشای اندرون آنها قریب اند و از حرکت میگذرانند بسبب غمض و میرسانند خود هم از مزاحمت شکافته میشود و مراد از غشای
مذکوره قصبه و شاخه ای آن است که در ریه منبسط میشوند و بهر امان خون میرسانند و مرید معد است و در عظیم است که بسوی

فصل پانزدهم در امراض شراب عظیم

و غشای

باطن این قلب فته و خون سرگردن و دستار در بطان این قلب میرساند و عصب نیواگاسک است که از داغ و شکم آمد
در جمیع اعضای صدر و حشا منتشر شده و یک شاخ خرد و تفت که تا صدر رسیده و از زیر شریان عظیم آمده باز بسوی ماغ منعطف شده
و قاعظله اند که بر حوالت این شریان فته و جاری کیلوس عصب سمپنی می کشد و عظیم سینه است که در وسط صدر موضع است ضلاع آن
متصل اند با جملہ بر گاه این شریان که اعمی عضو از این اعضا غم و راحت میکند و در فعل آن عضو اعمی یا بدشلا بر گاه قصبه را غم
کنند نفس شوری میشود چون مری معده را غم کند از درد و شوگر و دو چون عظیم غم کند روی بسیار شود و دیاه میشود و سیاهی
جلد تا سینه میرسد از زیر آن تا پاها رنگ صاف بود و چون عصب نیواگاسک غم کند از آن قصبه قشنج عارض میشود مثل سیاه و
کردن پختگی و کمال در جبهه شود خصوصاً بر گاه ریشه آن که تا زیر این شریان سید بسوی قصبه فته است غم کند آن زمان قصبه بالکل می کشد
میشود و هیچ گونه آواز بر نیاید و بر گاه عظام قاعظله را غم کند آنجا در محسوس میشود و چون عظام مذکوره از فساد آن فاسد شده غم
شوند در آن بجا غم می رسد عصبی که از آن سینه تا قاعظله می کشد و چون مجاری عصب بر نده را غم کند
و عصب معدی تا خون نرسد یا ضعیف لاغر میشود و بر گاه عصب سمپنی می کشد که شطایای آن در جملہ اعضای بدن منتشر شده است
یک عضو غم کند که توسط شطایای مذکور در دست متغیر حال صحت خود میگردد و غم میکند پس اگر از جانب عین غم کند در چشم جانب عین اگر
جانب ایستادن در چشم جانب یسری ثقبه عین کشاده گردد و بیش نیست که عضله مدوره چشم که برای اجتماع و انقباض عین محرک است
در آن ریشه همین عصب آمده و بسبب آن قاعظله چشم منقبض میشود و از عضله طولانی چشم ثقبه عین کشاده میشود و عصب محرک آن را غم کند
و دیگر آن فعل هر یک جدا است پس بر گاه عصب سمپنی می کشد که غم کردن شریان عظیم منقبض شده و یکا گردد و ریشه آنهم تبعی می کشد و یکا
و قاعظله حرکت عین گردد و غم شدن بطل شود و چون باطلان فعل عضله مدوره فعل عضله طولانی بحال و بر قوت خود ماندند ثقبه عین زیاد
کشاده میگردد و با جملہ بر گاه تشاع ثقبه عین با علامات تشاع شریان عظیم ایند بدانند که این تشاع بسبب غم شریان عظیم است و عصب
سمپنی می کشد و چون این شریان عظیم بسبب وسیع شدن خود عظیم سینه را غم کند از آن شریان کور در وسط سینه بلند شود و چون تو
عظم را با علامات این مرض یا بند بدانند که این برآمدگی شریان بوجه غم شریان عظیم است که آن وسیع شد و از علامات خاصه آن در
صدر است و خفقان تفاوت و نبض هر دو دست باین نحو که یکبار حرکت هر دو نبض محسوس نشود چنانکه در حال صحت میشود و هر دو
حرکت نبض تقدیم تا فرو برد و بر آنکه آنچه خالی از درم است در آن خون بیشتر میرسد حرکت آن اول محسوس میشود و چنانکه در شریان
آن سرعت شد و محل وسیع آن اول خون میرسد و بعد از گوی مذکور باز خارج شد آید و میرد و از این سبب حساس حرکت فضل این
طرف تا قاعظله میشود و نبض هر دو دست ضعیف میباشد زیرا که زور و قوت خون بسبب قناده آن در گوی محل وسیع شدن شریان
حادث شده و منکسر ضعیف میشود لیکن پوشیده نماند که آنچه علامات این مرض غم شده اند ممکن است که بر گاه کد اعمی رم یا دیله و سینه در
کد اعمی عضو پایش از آن سیم این علامات یافته شوند پس در ضرورت بسبب آن زین العباس یعنی حال شود و فارق نیست که بر گاه
و صحت و شریان حادث شود پس از جایی که شریان غم میکند آنجا حرکت شریان بسبب تنبیه آن حرکت قلب محسوس شود و جملہ

بنا بر این که در شریان عظیم

در سینه یا در دیگر اعضا که در آن برین حرکت نخواهد بود و هرگاه دست بر سینه نهاده حساس گشته حرکت محل تشییع شریان محسوس میشود
 و چون زیاده کرد و بالای ترقوه این وسعت شریان از چشم دیده میشود بدینکه در ابتدا علامات اعراض این مرض بسیار خفیه میباشد
 که از تشییع مرض شوار بود و چون زیاده کرد و علامات ظاهری و شدید تشییع کرده میشود و چون این مرض بمقدار شریان عظیم گسترده
 بقالب است عارض شود از آن بیمار را غشی عارض گردد و میمیرد و چون بعد موت تشییع کرده می بینند ظاهر میشود که در غشای قلب خون
 مخلوط بود آن خون همان باشد که از شکافه شدن بطبقه داخلی شریان عظیم برآمده بود بالجمله انجام این مرض اکثر بلاکت است چه هرگاه قصبه
 شاخ ای اندر غمز و زحمات میکند اول قدی خون بسرفه می آید بعد زیاده خون از شریان خارج شده میمیرد و چنین چون می میند
 را غمز و زحمات میکند از آن برده و شکافه میشود اول قدی خون از سر می میند می آید بعد خون کثیر سرخ رنگ شرانی بر
 بلاکت میشود و گاهی این شریان در سینه می شکافد و از خون خود دل و ریه را غمر کند آنها مخنوق میشوند و از آن بیمار بلاکت میگردد
 گاهی این شریان خوش نشو و نشود لیکن هرگاه دیگر اعضا را غمر میکنند پس از غمر آنها انواع ضربیه پدید آید انسان بلاکت میگردد و حاصل اینکه
 بلاکت این مرض غالب است و انجام نیک نیست علاج عام اول باید که مثل امراض قلبیه بین مرض هم بیمار را با آرام تمام دارند
 و امر فرمایند که اکثر بلیت را راحت خوابید مانند ایستاده راه نرود و از مشقت محنت فرح مفرط و غم باطله بجز زیاده کنند که قفسه
 از آن اخترازی نماید چنان غذا خوراند که بر تقویت این معین باشد لیکن حرکت قلب زیاده نکند مثل لحم خنجر کند اما مصالح و تواب
 حاره و گوشت نیاند از آن و همچنین شراب نوشند که از خوردن مصالح حاره و نوشیدن شراب خون جوش پیدا میشود و این چنان
 ممکن است که بیمار چندی زنده ماند باقی اعراض مرض هر که موزی باشد علاج خاص آن فرمایند مثلاً برای درد صد فیون و غیره
 و هرگاه فصل شدن بر سینه ظاهر شود برای رفع کردن آن کو بر آن چسپانند هر قدر که از شر آن پیدا شود علا جیکه مختص آن ضرر است فشر
 و برای خفیان جی بلیس سفوفا یا آب مطبوع آن یا بکلی آن بیمار نوشاند و چون خون سرفه یابی بر آید هر چند درین قضا میباید حیات
 لیکن گلیک ایستد و مانند بلیس و پلبهای ایستد و مثال آن از ادویه حار است و هم خوراند و چون وسعت شریان قریب ترقوه ظاهر شود
 پس از آن در علاج ضیق نفس بیچند دم نوشته شده بعمل آید یعنی و سوزن آبی بروکنار و بجز برقی نصب کرده بر دو حال از وسعت شریان
 که بر دو دوازی و مقابل یک که باشند نهاده در مقام تشییع شریان عظیم مذکور داخل کرده از قوت برق خون ایستد و بجز سازند که از آن
 صحت نجات است ایو و این پیاپی هم گریز چهل گریز بعد هر چهار ساعت یا شش ساعت یا هشت ساعت همراه آب نوشند
 و اندک در از این دارا بنوشانند که برین حرکت کم میشود و ایستد بخا و دم و نه زیاده شدن وسعت شریان است اگر چه این بیان
 آن قیاسی است لیکن از کاغذات جنار و لایت بکشت تالیف میشود که درین آیام بجز این بر دو علاج برای این مرض حکای گاهین
 فرموده اند که در باب یازدهم در امراض فیصل اول تشییع و بیان شدی باینکه است غشی
 است لکن آن که کشت آن سفید و غری است و آن که در حیوانات بهر فصل اندوز انسان جدا جدا یکی در جانبین و دیگری در چاه
 بسیار و واقع اند و کل آن مثل نصف کره است که از جانب اخی که متصل بصد است شوی اسطوخ برابر و از خارج باین شکل

باب یازدهم در امراض فیصل اول تشییع بیماری

است و در بعضی طولی شکل کروی دراز و در بقای انسان در اول خلقت با رحم مشابست است چه انسان از رحم پیدا میشود و از شری
 اعتقاد کنند و درش باید و این عضو هم کم و زیاد میشود و چنانچه قبل بلوغ و از دواج که میباشد و بعد آن یا دیر میشود و هم در حال حمل زیاد
 و بعد تولد که جنین در ایام ارضاع کثیر میشود و بعد نظام صغیر میگردد و نشود در مردان زنان هر دو میباشد و مردان صغیر و زنان
 بنسبت مردان همیشه غالباً کثیر میباشد و شری جانب کثیر همیشه بنسبت الین کثیر بود و بالای آن غشائی خارج ریشه از صفیحه محیط
 است این غشائی مثل غشائی تخم است و همین غشا بواسطه لحم غدوی ندر و ندر شری فته از آن خانه با متعجب جدا پیدا میشود که
 در هر یک از آن شریکین خون سرخ از دل گرفته داخل در آن خانه میشود و من بعد شریکین صفرا که شاخ های همان شریان داخل
 اند از آن سته فرقی میشوند پس همین غشا ماده شیر را از خونیکه در شاخ های کوچک شریان است خود جذب میکنند پس بعد از آن
 خوردن کوره خون باقی مانده را که سیاه شده در یک گشته از شری بیرون می آیند و بعد بیرون آمدن ز شری همه آنرا یک جاشد و بعد
 کثیر میشود و در بطن الین قلب میرسانند پس شریان آن خانه داخل میشود و درید از آنجا خارج میشود و من بعد غشائی که ماده شیر
 که جذب کرده است در خانه های موصوفه میریزند و از آن طوالت شیر پیدا میشود چنانکه یکس میبیند آن طوالت را که در شریکین
 و از آن براق پیدا میشود پس فی الحقیقه نه خون بر خانه با میریزد و نه لیس از خون پیدا میشود بلکه غشائی مولد شیر طوبت مذکوره را که
 تولد میکند است از خون شریکین صفرا کشیده و نفس خود از آن شیر پیدا میکنند شری غده جلکه ماده تولد صفرا را از خون نفوذ کشیده از آن
 صفرا پیدا میکنند و ایضا باید دانست که جلک الین خانه با بطور او را جمع شد از وسط پستان بیرون می آید و آنرا حلقه می گویند و آن
 صورت قدری طولانی و در و در آن غشائی است رنگین که آن مختلف میباشد چنانچه قبل از دواج قلیل الصبغ و در وقت حامله
 شدن آن بسیار میشود و آنرا قدرت حمل سیاهی آن زیاد میگردد و همچنین اگر شری ارضاع طول آن زیاد میشود و بر سر آن
 مثل دانه های خردانند که در غیر ایام حمل ارضاع چون آنرا غم کنند قدری آب از آن بر می آید و در ایام ارضاع شیر از آن بر می آید
 و گردان و طول عضله های خردانند که بسبب آن الین حلقه قوت یابد است میشود و فی الواقع شری برای طفل مثل قمع پراز شیر است
 و حلقه مثل لوله است که آنرا در دهن گرفته شیر می مکند و اعتدال اینها بقدر که در دهن الین حلقه قوت یابد است میشود و در وجع الشری از آن
 نبران اگر کفایت ال جیامی و بفارسی در و پستان میگویند اکثر عوارض را در و شری رض میشود مثل درد شری سبب حاصل آن شری
 میباشد و گاهی شری هم همراه این حج میباشد هرگاه قریب و حریض باشد این مرض اکثر از مشارکت رحم پیدا میشود و نیز عصب شریک
 چنانکه در مرض شریان عظیم شیر گفته شده که شریک الین عصب جلک بدن میزند و بواسطه آن از درد و اذیت یک عضو تغیر در جلک
 بدن پیدا میشود و گاهی این حج بسبب کمزوری خون ضعف عارض میشود و علامتش قشست که مرضه غریب و قلیقه اغیار باشد
 یعنی در اصل غذا کم خورد چنانکه اکثر از شریان نکند اما دانست گاهی از نریادی قوت عصب ثوت عارض میشود و علامتش قشست
 که مرضه از دانی منفرج فرخاک از کمتر من فرخ زیاد خایف باشد و گاهی از رسیدن سردی هم این درد عارض میشود و این حج
 گاهی در یک پستان بود و هم زمانی در جانب الین قوتی در جانب الیش مثل شریک یا عصابه و گاهی عام در هر دو پستان باشد هم

فصل دوم در وجع الشری

گاهی این دروازستان مفصل عقده در جانبی بری باز و فرو آمده نامشت دست میرسد علاجه اش نیست که هرگاه از مشارکه چشم
پس اول مرضی را در یافت کنند بعد از علاج خاص آن که در امراض رحم نوشته خواهد شد انشاء الله تعالی فرمایند و هرگاه از
کمر و ریه ضعیف و قلت باشد پیروی خون قوی عمل آرند چنانکه مکرر نوشته شد و آنچه از قوت مرصه و زیاده حقن اعصاب
در آن سهل و متناقدی ضعیف بدین کم شود و بهترین مهمل این وقت نیست که میگفتند سیاسفاس از ششم در امراض چهارم با نام
که از ششم حشر گری تا چهارم حصان باشد یا هم آخته بخوراند و هرگاه از ریه بود علاج عام بعمل آرند و آن نیست که بلا دونا
یا گلبرین خلکده برندی بالند و اگر ازین در و بر طرف نشود چنانکه کو نایت یک درام و یک نوش آب خلکده یا رخی از آن
بر دستان نهند و کسیکه از شراب مجتنب باشد بری آن پیش سفید را در آب باک ایامی عرق یا روغن خلکده بر دستان طلا سازند
لیکن باید که مقدار بیش بسیار قلیل باشد مثل خردله یا هم و همچنین چنانکه بر افیون برای محتاط از شراب فیون محلول آب یا که ایامی روغن
بر محل درد مالند **فصل سوم در عقده** که در ریه حادث شود و آنرا چو مرای میگویند و این چهار قسم است اول اینکه قریب بلوغ
و در حوض در پستان مروان و زنان پیدا شود و آن بعد از دواج خود زایل میگردد و دیگر اگر در دوران پیدا شود و آنچه علاج
برای در پستان شده در اینجا هم عمل آرند و دوم آنکه بعد بلوغ و آمدن حیض نسوان پیدا میشود و زایل میگردد و این قسم اول
عمر تا آخر آن ممکن است و است دوم آنکه خاص ایام ارضاع طفل پیدا میشود و آنچه میگویند و آنرا نربان نهدی همیشه
چهارم آنکه بعد از ایام ارضاع پیدا میگردد و در آن عقود بسیار بودند و آنچه میگویند بلکه هرگاه زیاده مقدار بجا کمال شد شکافته میشود
و داده فاسد از آن بر می آید بسیار ملاک میگردد و این مرض بعد چهل سال از گذشتن عمر انسانی عارض میشود و قبل از آن این مرض
در نسوان جوان پیدا نمیشود و سیاب گاهی از رسیدن حدیض ضربت سقوط و گاهی از بقیه سختی دل که بعد حجت آن مانده باشند
زیاده شد عقده میگردد و وقتی از اجتماع بدن عارض شود و آنچه ازین عقود تا سن سیال عارض شود و لایق علاج و بطور عمایت
است علامت هرگاه عقده واقع میشود در آن دوختی میباشد هرگاه در غیر ایام ارضاع شود تا مدت و از صغیر میباشد و است
آهسته آهسته یا در دوران در و کلفت کم بود و هرگاه آنرا از دست حرکت بنزد حرکت کشید سله حرکت کند و آنچه در ایام ارضاع
طفل پیدا میشود در آن در دوختی زیاده میباشد از تحریک دست حرکت نمیشود و آنچه از رسیدن نری پیدا میشود در آنهم حرکت نمیشود
و در آن کم بود و آنچه بعد چهل سال پیدا میشود و آنرا نربان نهدی گنگریل گویند عقود در آن فی الواقع بسیار کمال فضاقتش سنگین
فضاقتش الا شکال میباشد در نهم در شرح عرض قدی حرکت میباشد لیکن مقدار آن در بروز زیاده میشود تا اینکه از جلدر پستان
متصل میگردد و در پنج آن پیدا شد سخت قوی میگردد و سرخ میشود در آن نعل میشین پیدا اگر شکافته شود و زخم حادث گردد و آن
زخم روز بروز زیاده شود و گوشت فاسد یاده گردد و آنچه مواد که از آن بر آید فاسد و متعوت و فتن را آنچه میباشد در آن خاص سلی بود
و این در سلی نابغل میرسد عقود در نابغل همراه دم ظاهر شوند و این علامت آخر مرض است و خون در آن خراب میشود و همیشه حرارت
میانه در روز و شب و وضعت یاده میشود تا که بیمار ملاک گردد و علاج عام در همه قسم نیست که پارچه طلایم بطور عمایت در گلو نداشتن بران

فصل سوم در عقده

نربان

پستان را نشت تا ثقل دم بر پستان نیافتد و آنچه در غیر ایام ارضاع می افتد در آن گاه محکم بستن عقده سبب نفوذ شدن آن
 میشود و ظاهر آن گلیسرین یا نمادون مرم ایون یا دیگر غلبه بر سینه که مکرر مثل قرص ساخته بر آن نهاده بر بند زده میشود
 همچنین استعمال پاپیالوئید یا نایف خارجا نافع است ایونیا میوراس شپاسا یوئید میوراسین مفید باشد آنچه در ایام ارضاع افتد
 برای آن اول بیز نافع نیست که شیر از پستان بذریعہ چسپانیدن گیلان شیشیه یا استصاص طفل قوی غیر بیرون زدن و بچسپان
 در پستان سختی باقی ماند برای آن گلیسرین طلا سازند اگر از آن هم باقی ماند بلاؤ و نایف را گلیسرین پیچیده بر آن طلا سازند پس اگر در
 در دم بعد این هم زیاد گردد و در غده در زیاد شود و ویکت او حسیب سبب بر آن نهند از آب مطبوع پوست ششاش آب مطبوع برگ
 غلبه الشهاب بنتر گلیسرین پس اگر ازین هم نرسد نشود پس تعیین است که در زیاد گردد و ویکت یا درین وقت مسهل دهند اگر در
 در و ویکت فاع نگردد پس یا نایف یا گلیسرین پیچیده درین وقت هم گلیسرین آب پوست ششاش بهتر است هر گاه معلوم شود که در دم هم پدید آید
 آن وقت در نشتر شگافه هم بر آن و بعد آن علاج براحت به نمادون هم بای مناسبه نیز و برای تقویت غذیه مولد خون و تقویت خوراک
 و آب هست با کنین نبوشانند لیکن چون بن مرض در دشدید میباشند یا که غشایی ریشه دار که اندرون شدی است بسبب سختی خود
 زیاد نمیشود پس از تخم و قوآن ززیادی در دم در دشدید بود و روز و شب بیمار را خواب نمی دهد لذا باید که وقت شب آنی ام ساق
 و آمدن خواب تسکین در چهارم حصه گرین رفیا خوراند یا ششانه که ازیت کم شود و خواب بد فقط و آنچه قسم می آن که در غیر ایام ارضاع
 سرچ چهل سالگی می افتد و آنرا بنیان مهندی کنکریل بنیاسند علاج خاص آن از و آنچه نیست خبر اینکه آنرا از آهن سیرنگ یا کین
 تا وقتی مفید نمک است دم و قوآن و غل زرسید یا ششانه از آن در خون فساد راه نیافتد و الا ازین هم نفعی مترتب نخواهد شد و لیکن
 چونکه درین مرض در دشدید میباشند بطور ادوار زیاد میشود که از آن خواب بسیار نیاید لذا وقت شب برای تسکین حج و آمدن خواب
 مخدرات دارم و مهنداد و به استعمال آرنج و صومعه ها هر گاه در دشدت کت شش اینکه رفیا یا افیون بخوراند یا رفیا چهارم حصه گرین
 بنزدیک زرافه سوزنی از جانب جوشی شانه دست چپ بدن ساند اگر از خوراندن رفیا و افیون قبض شکم زیاد شود و عرض آن ستر
 های سبیل آنرا ندره گرین سنی گرین نبوشانند یا کلوسل های دیریت از بست گرین سنی گرین بعد و دو ساعت نبوشانند که
 در تسکین ظاهر شود و خواب بد بهتر نیست که این دویه را به تبدیل نبوشانند بر استعمال یک و افناعت نکنند تا معقاد طبع نگردد پس
 افیون و روزی که است که های سبیل روزی کلوسل های دیریت خوراند و روزیکه شدت حج بسیار بود و رفیا بطور زرافه سوزنی
 رسانند فصل چهارم در دم حلقه‌های و باله سیاه گردان برندی میباشد و آنرا بلغمش انگلیش انفل شین نبل میگویند و این
 مرض مضعات را اکثر افتد باید دانست که گاهی بسبب تب شدن خواه اطمین که بر لباس آلوده حلقه‌ها دارد و یا از تری بدن طفل درین
 دم حادث میشود بعد آن نخم خفیف مثل خط باریک آن پدید میشود و در آن نفل شین دشت میگرد و گاهی در جلد خارش پدید میآید
 از آن نخم حادث میگردد و در سحالت از آن گاهی دانه های سفید درین صمیع هم حادث میشود که آنرا بلغمش لا آن فتها و بلغمش انگلیش
 میگردد علاج اول حل کاشک نقره ده گرین در یک لول آب حلقه‌ها از آن بروم حلقه‌ها سازند بعد سه ماه در شش حلقه‌ها برین

فصل پنجم در دم حلقه‌های

سازند که از ان مخرج و مخرج هر دو را فایده صحت حاصل خواهد شد و اگر ازین تدبیر پیش نروند پس باید که مخرج مری خود را از ضرر بکشد و
 تر شدن طایفه زانیت این دو طفل محفوظ دارد و این بخاک پستان حیوان شش کرده بر حاکم خود پوشانند و طفل شیرخوار را از حاکم
 غلاف طایفه دست کنند بر حاکم خود پوشانند و پستان چرمی بر پستان خود کشند از پس آن شیر طفل بدو چون این طفل شش را حاکم
 شد به باله سیاه برسد پس آن بچم می افتد چون بداند که بچم پیدا شد پس از شش با احتیاط تمام کشاده یکم برآورد و حقیقتاً در شش
 است که از طرف طایفه شش را فایده در طول پستان کشانند قطع کنند در عرض آن شش را بپزند و الا خانهای پسین خراب خواهد شد
 بسبب قطع شدن غشائی که ذکر آن در تشريح مری شد و هم این نعم شش بخوبی و همیشه شیر ازین سو پسوزان خواهد آمد و بعد از این
 یکم برای تقویت مخرج اخذ می شود و غوره را قوت برودی عود کنند پس کم نشود فصل پنجم در قلیت لیم سبب آن گاهی می شود
 باشد که در آن شیر زیاده پیدا نشود و این را علاج است و گاهی از کمزوری و قلیت خون شیر کم پدید آید و درین صورت غذائی خوش
 و مولد خون خوراند و بر پستان بالش گندنا خون یاده جذب شود و بار بار شیر را بکشند تا طبیعت اعداوت بر تولید لیم زیاده شود
فصل ششم در امراض معد و مری فصل اول در تشريح معد و مری بدانکه در
 سده واقع اندکی بسوی بینی بالا رفته و در یک سو بسوی قفسه سینه و در سو بسوی معد جاری شده و این جره و دهن را که از ان سده راه افتد
 فیکس بکند و اسکون یابی تحافی و کسه ای است که در کف و کف و دین بخت گریگ میگویند و راهی که از ان غذا بمعده میرود و آنرا
 بعد مری میگویند و این فیکس میان مری و عضوی است مرکب از چهار غشاء که آنچه از ان از قفسه سینه است و کف
 است و بالا آن غشائی است که در پشت برین برده و غشاء شش را پوشانده و بالای این هر سه غشائی غلیظ مثل جرم قلم میباشد و غشاء
 از جانب دیگر در غشاء از جانب بسیار گلو این ترتیب است مری مثل اند غشاء اولی از آن غشاء خسار و آنرا عظم حکم سفلی شروع شد
 و اتفاقاً غشائی رسیدگی از جانب سینه که از جانب بسیار و در مقابل وسط فقا متصل میشود و غشاء ثانیه استخوان اول قفسه
 که بشکل فن خطی است از طرفین شروع میشود و تا فقا غشائی رسیدگی مقابل وسط فقا متصل میشود و غشاء ثالثه است از طرفین و پهلوی
 استخوانی که در گلو در جبهه تمام واقع است و شش گریک نظام برآمدگی استخوان یاده میباشد شروع میشود که از سینه کی از بسیار و این هر دو هم
 فقا غشائی رسیدگی مقابل سینه که از جانب بسیار و در مقابل وسط فقا متصل میشود و غشاء چهارم است که از جانب بسیار و در مقابل
 و فایده این اتصال است که تا بعد تمام شدن لولی نایه همان را با هم ملتصق بچینه نماید این عضلات همیشه کشاده میباشد
 اما هرگاه طعام در دهن وارد میشود و زبان آنرا بسوی حلق بار آورده از در او دفع میکند و گاه کار این عضلات شروع میشود و کار اینها
 که در اول نایه بسیار سینه باز میماند و غره دفع آنرا بسوی مری میرسانند چون مری غذا داخل میشود عضلات مری باز میمانند
 دفع بسوی سفلی معد میرسانند و در عضلات شش مری واقع است شش این آورده صفا برید و غشائی است که در مری میباشد
 و یک شاخ از روج ششم عصبانی مری پیدا و آن قوت در آن می آرد و یک شش سیمی شکست می آورد و قوت حرکت
 مری سده و مری از آن حلق شروع میشود و تا بعد میرود و معد در میان مری و معی حای صفا واقع شده و فی الحقیقت اینهم شش است

فصل اول در تشريح معد و مری
 فایده این اتصال
 آنست که تا بعد
 تمام شدن لولی
 نایه همان را با
 هم ملتصق
 بچینه نماید
 این عضلات
 همیشه کشاده
 میباشد اما هرگاه
 طعام در دهن
 وارد میشود و
 زبان آنرا بسوی
 حلق بار آورده
 از در او دفع
 میکند و گاه کار
 این عضلات
 شروع میشود و
 کار اینها که در
 اول نایه بسیار
 سینه باز میماند
 و غره دفع آنرا
 بسوی مری میرسانند
 چون مری غذا داخل
 میشود عضلات مری
 باز میمانند دفع
 بسوی سفلی معد
 میرسانند و در
 عضلات شش مری
 واقع است شش این
 آورده صفا برید
 و غشائی است که
 در مری میباشد
 و یک شاخ از روج
 ششم عصبانی مری
 پیدا و آن قوت در
 آن می آرد و یک
 شش سیمی شکست
 می آورد و قوت
 حرکت مری سده
 و مری از آن حلق
 شروع میشود و تا
 بعد میرود و معد
 در میان مری و معی
 حای صفا واقع
 شده و فی الحقیقت
 اینهم شش است

فصل پنجم در تشريح مری

ترشی غیر پیدا میکنند و چون این تولید همیشه میشود پس هرگاه مجاری مسطوره از آن پرمیشوند از دین باقی بماند مجاری بلغم و ترشی بخفته
 بهر یکس میبیند جمع میشود و با غذای ماکول می آمیزد و بسبب آن طعام مضخم میشود و در جرم معده پنج تا شش این ماده اندر ترشیه
 جگر و دوازده این طعام که همین حساب پنج تا دوازده برآمده است در جگر و دوازده طعام میبرد و بسبب این ترشیه آن آورده راه انداخته
 خون در میان معده و جگر طعام است لیکن گاهی خون معده زیاده میبرد و در جگر و طعام کم میبرد و آن وقتی است که در معده طعام میماند
 زیرا که درین وقت میوکس میبیند برای شخم طعام محتاج بسوی تولید بلغم و ترشی یاده میشود زیرا که هرگاه طعام در معده میبرد و آن
 میوکس میبیند برای شخم کردن و نیز برای بلغم از مجاری مسطوره برآمده بر سطح میوکس میبیند و بسبب آنکه
 آن اذیت میوکس میبیند کم میشود پس بعد برای شخم طعام ترشی می آمیزد و این طعام مضخم میبرد و برای بلغم قاطع است
 این بلغم را قطع میکنند و بلغم و ترشی هر دو با غذای می آمیزد و بسبب آن شخم غذا نموده و میشود باز بلغم از دهان مجاری می آید
 و بر سطح میوکس میبیند و بسبب آنکه در مجاری خود ترشی قطع بلغم کرده هر دو باز با غذا اختلط میشوند پس برای نیکو
 ضرورت وجود خون باید و معده وقت شخم بسیار شود و چون آب و طعام در معده زیاد جمع میشود و ازین وقت ضرورت است که خون
 کثیر در عروق و شریان می آید که آنها را وین سبب گرداند تا میوکس آن دخل شود و با خون قخلط گردد و هرگاه بلغم معده تمام میشود کار بلغم جگر
 و طعام شخم میگرداند و ازین وقت خون در معده کثرت میبرد و در جگر و طعام یاده میبرد و دو عصب معده از دماغ آمده یکی روح هشیوم
 بنیو ماگاشک و دیگر روح سمیعی و شیکل دل و قوت حس از دماغ معده می آید و در هر دو معده واقع میشود و خبر آن دماغ میسراند و از آن دماغ
 آرام یا اذیت میبرد و روح قوت است و در معده و شیان شایع است که در معده بالای غشای ریه است بر آنهم از ایوان عصبان
 واقع اند لیکن چنانچه مختلف است در بعض مواضع طویل و در بعضی کوتاه و در بعضی با مورب عضله مذکوره پذیرفته پس این ایوان
 و چین منقبض و منبسط میشود و بسبب این حرکت بنسایطی انقباضی معده طعام در آن منتقل میگردد و ازین گردش طعام بلغم و تر
 بان می آمیزد که بسبب آن طعام نموده و بلغم پگردد و این عضله درانی معده که قریب محم نیست غلیظه و محکم است زیرا که فعل بلغم اینجا
 باید که قوی باشد چنانچه غذا غلیظه و سخت میسرند و غلیظه و منبسط خود موجود میباشد بخلاف قعر و آخر آن که قریب میاست
 آنجا غذا را مضخم شد و رقیق گشته میسرند پس حرکت آنی موجب غلظت آن در علی گردید تا بسبب یادتی کمیت حرارت آنجا زیاده باشد
 فند که فصل دوم در مری و مری و آنرا بلغت لاشن فانیج انگلیس یعنی دم فیکس مندر این وقتی است که در گلو قریب مین باشد
 و هم ازین فانیج یعنی مری مینا مندر این وقتی است که مری در مری از حلق و قریب معده پیدا شود بدانکه گاهی در میوکس میبیند
 مری از جای که در حلق شروع شده در مری پیدا میشود چنانکه در دیگر غشای معده میگرد و بسبب آن که رسیدن مری بود و گاهی خون
 سموم هم پیدا میشود مثل نیکه کسی از اتفاقات که امی تیز است یا سکه تیز تر است و آب گرم را که زیاده گرم بود و نوش و گاهی از مری معده
 هم این غشای متوم میشود و اکثر سبب آن سیر یا هم این دم حادث میگردد و گاهی با مری و تیزین هرگاه و مری آن قوی و شدید بود
 و مری پیدا میشود علامات اول از همه دراز در آب و طعام در معده می شود و در حلق سوزش محسوس گردد و خصوصاً از خودن

فصل دوم در مری

ملاحظه

گاهی سبب آن درم میوکس میبینم مری که پیشتر مذکور شده با جمیع سبب خود واقع میشود چنان درم میوکس میبینم تا آن غشای جنبه
میرسد و گاهی از تنفس شدن استخوان فقره اولی و فقره ثانیه از قضا عروق و تنفس شدن استخوان قاعده و داغ چنانکه از مرض کشک و
تخاریر این عظام فاسد و تنفس میشود این بل پیدا میگردد و علامات اول از در آب طعام دشوار میشود و درین مرض دشوار
از دراز و دشواری از دراز و درم میوکس میبینم زیاد بود و درین وقت زیاد در داذیت میشود زیرا که در اینجا بیم در غشای جنبه
میباشد آن یا در امت میگذرد و از آب طویل هم تغییر میجوئی غلظت ظاهر میشود زیرا که درم تا امات میرسد چون بخیزد باز از انگشت دست
خیز کرده و غیر آرد و در بین صورت دمل ظاهر میشود چون سر انگشت بردن نماید حساس کند معلوم میشود که درین مصل که شش میباشند
آب قریب جلد ملوکست زیرا که اینجا که ام عضله یا مثل جلد بدن در میان انگشت بیم نیست بلکه فقط میوکس میبینم که غشای جنبه
در میان برده و انگشت فاصل است لهذا بخوبی بیم از سر انگشت محسوس میشود و هرگاه این بل از تنفس استخوان پیدا میشود علائم
دشواریست و علامت تولد آن استخوان نیست که طویل آرد درین وقت ممکن بود که تنها سر البسوی میبینم بسیار بزرگ و آن بلکه بر وقت
ضرورت از تمام جسم خود آب شود و در این مصل فتنه رفتگیهای چنان پیدا میشود که تا انتهای عظام فاصل مصل که قریب گوش است
میرسد اینجا مثل غده ظاهر میشود و طبیعت آن نرم است و درم خنده است ولیکن آن مصل میباشد درین مصل در دو حرارت مریوم
بیشترند زیرا که در غشای ریشه دارد عروق و شریان زیاد اند و حساب کم آمده اند و هم پس آن استخوان است و آن عظیم الجنس است بیم
این فیض ششین زیاد قوی میباشد بلکه مریخ خفیف ضعیف بود ازین سبب بیمار اکثر همین قد شکایت میکند که مرا از دراز و غذا و آب آشامیده
است ولیکن چون بن کشارده می بیند آنرا ظاهر میشود که دمل است علاج اول از نشتر نرم کرده بیم پیرون آنزدن بعد از میوکس انگشت
و مریکی که محلول آب باشد و غره سازند و از لایکه بپنکنا س پلاس مخرج آب بود و غره ساختن مفید است بلکه ضروریست زیرا که آنچه
بیم درین مصل خارج میشود بسیار بدو میباشد اگر سبب تنفس استخوان باشد بعد از آن بود و اندک پلاس بهر نوع عصبیه سار سار یا بشود
و همچنین غن جگرایی نوشانند و ندیدید خوردند و آنچه بسبب باوه خنار بود و در آن کمین آب آهین خوردند و چنانکه بودین از زده قطره با پانز
قطره بهر آب ساد آب بطبیع برنج آهین روزانه سه بار موافق این مقدار نوشانند همچنین غن جگرایی نوشانند شیر گاو و شورابی
لحم و غنید جگر خوردند و فصل پنجم در ضیق مصلح یعنی در از در انگلی ضیق محسوس شود و آنرا بلخت لاشن و در فای گونید یعنی شش
از دراز و این حالت چنانکه از درم مری و دمل آن می افتد از سبب بیکریم پیدا میشود شش آنکه هرگاه در غشای ریشه در مری و درم غدی
سخت حادث گردد و از آنهم این مرض شش و گاهی بسبب هم تعبیه و گاهی از دمل عضلات جانب ظاهری و خارجی گلوگاه
از درم لوم غدیه نیز فک بخل در پلوی گذران اقع اند ضیق دراز دراز پیدا میشود و گاهی هرگاه در شریان عظیم که بواسطه فقره عروق
و ظاهر واقع است اینوزم حادث شود آن مری انرا سخت کند هم ضیق دراز دراز و حال میشود و زمانی از عتبش ششین خیر می مودی باشد
مثل خارا می در مری این حالت عارض شود و گاهی بسبب تنفس شدن مری از خوردن تیز آب هرگاه میوکس میبینم بسبب حد
آن قطع شد و ایل شود بجای آن غشای جنبه از پدید آمدن چنانکه بعد از آن و ایل شدن جلد خواه از آلات مری بود و از ششون

فصل پنجم در ضیق مصلح

باشند غشای مخاطی ظاهر هم پیدا میشود بسبب آن جسم متجمع و متفرض میگردد و هم تنگی دراز و اظهار تشنگی و مری درم
کنکریل که قسمی از سرطانست پیدا میشود و از آن ضیق دراز و در هم رسد و گاهی بسبب تشنگی که در مری افتد چنانکه در کزاز و خنثاق رحم
گذیدن سنگ بوانه و کوریا و کالامپسی یعنی شخوص منوم هم دراز و تنگی حاصل میشود علامات آنچنانکه در مری غشای ریشه افتد
و آن هرگاه در کشاویج زبان از انگشتان نمر کرده پهنید برآمدگی و زیادتی در اعلی مری محسوس میشود و چون سرنگشت آنجا
حساس کند شخی محسوس شود بخلاف آنکه در آن طایفه است میباشد این شخی روز بروز زیاد میگردد و بقدریاتی آن ضیق دراز و هم
ببقدریاتی الحقیقت این هم قسمی سرطانست انجام آن انجام سرطانست آنچه بسبب م قصبه یافتند در مری هم در او آب پاره غلط
یا بجهت صوت ظاهر بود یعنی موافق کمی زیادتی و هم او از تغییر حال صحت باشد مثلاً اگر مری خفیف قلیل است فقط غلط در او آن بود
و اگر مری زیاد و شدید بود بجهت صوت عارض خواهد شد هم در مری هم سرور پیدا شد و دیگر علامات م قصبه یک که نوشته شد اند موجود بود
و آنچه از دل عضلات خارج گلو افتد در آن خود مری ظاهر و دل شاید بود و آنچه از منوم شدن مری غده گیران افتاده باشد آن هم
مری مذکور به گواه بود و آنچه اینوز مری افتد در آن علامات اینوز مری که در امراض قلبیه ریشه شده اند و خواهیند بود و آنچه بجهت تشنگی
جسم مری شل غارهای در مری افتد در آن در موضع و قدم اکل مری غیر ضیق اند و دلالت نموند کرد و این در که از خود در آن
میشود اکثر بعد از خوردن خایه تمام هفته عشراتی میماند و همیشه یا شکایت آن میکنند که از خیلیدن خایه زخم پیدا شود و مادام که کش گندود
میماند و آنچه از مری که از نوشیدن تیز آب افتاده باشد در آن هم تقدم اکل تیز آب بر حدت ضیق دراز و شاید بود و آنچه از حدت
سرطان موسوم به کنکریل در مری افتد در آن هم برگردن قریب قوه ظاهر شود و این ضیق هم تیز بجای بر و ایام زیاد میگردد و این علامت
در مری که از نوشیدن تیز آب افتد هم یافته میشود و هرگاه علامت مشترک باشد پس طریق ضرورت و فقره باین نحو توان کرد که
آله پرفا ناک در مری انداخته تا مل کنند آنچه بسبب کنکریل است در آن مزاحمت جسم غلیظ با آن مذکور محسوس خواهد شد هم هرگاه آله اینوز
از اندکی هم بآن مختلط و آلوده خواهد بود بخلاف مری مذکور که این هر دو امر در آن محسوس نخواهند شد زیرا که مری زیادتی غیر طبیعی نخواهد
نیست با آله مزاحمت کند و هم ضیق قوی در آن پیدا میشود که بجای زخم میوکس میمین غشای ریشه ارید امیگر و دراز آن می متجمع میشود
و درین وقت ختم صحیح شد باشد چیزی از قسم مذکور باز در آب آنجا نباشد که بر آله آلوده شود و آنچه بسبب تشنگی بود در آن علامات تشنگی خواهند بود
لیکن هرگاه بسبب کزاز باشد هم بود و چون بسبب خنثاق رحم بود و در سینه و دونه خنثاق رحم عارض خواهد شد پس گاهی بود
و گاهی نبود و آنچه با دیگر قسم تشنج عارض شود در آن خود امراض مذکور با علامات خود موجود خواهند بود و علامت آنچنانکه در مری غشای
سخت سرطان که در غشای ریشه ارید امیگر و آلوده باشد علاج است آنچه از مری قصبه پیدا شود علاج است از سبب علاج در مری
قصبه پیدا شود آنچه از دل عضلات گلو افتد آنرا از نشتر کشاید لیکن باید که زخم بواسطه شریین و آورده دهنه یعنی هر جا که شریان
در طول است آنجا زخم هم در طول دهنه اگر در عرض زخم خواهند کرد شریان قطع خواهد شد و جای که برآمدگی در و مل یاده بود و آنچه
کشاید صاف کنند و نشتر بسته بسته بندند مثلاً اول جلد را کشانند بعد غشای ریشه در را قدری شکافتند و پهنید هرگاه عضله نمایان

شود و آن مشهور است که میل جوهری را سست در غشاء انداخته نشود در جوف آن نهاده بخاطر مستقیم عضله رسانند و دل ابرازند و آنچه از دهم در معده غلیظه
افتد بخاطر دهنه دستکار کامل عالم تشريح بود این غده را بر آرد زیر که آنست که استعمال ادویه خارجی در آن امید منفعت نیست هر جا که بسبب
اینوزم بود عیلاج اینوزم چنانکه در امراض قلبیه شده باشد ملاحظه کرده بعمل آید آنچه از احتیاج جسم موزنی مثل خارهای در می بود
در آن دل بتنبه که اگر قریب نیم مری در علی آن باشد که از غرساں ظاهر بود آنرا درین کشاده زبان را نگهستان است غم کرده جسم مذکور را از
کلبه گین قه از مری بر آرد اگر در وسط یا آخر مری بود در آن اول بقدر که بیرون غلیظه خوانند و مری را باند که برود و قوت از در او نماید تا مری قه
از جای خود دور شده در معده اگر ازین هم کار بر نیاید پس قدسی که در مری حاصل بنوشته از آن بوسیله و گداخته کرد و در آن
خارهای از مری بوسیله و مذاب میشود چون باین تدابیر کار بر نیاید که پروبانگ مری انداخته و از آن جدا کرده در معده اندازند و آنچه از
روئیدن غشای ایشه در بجای میوکس میبرن سی بعد حصول زخم در آن از تیزاب غیر مری افتد لا علاج است لیکن هرگاه که گاهی یاده
شود و آنرا از میل صمغی کار گیرند باین نحو که آنرا در مری اخل کرده تا معده رسانند چون تا معده رسد از آن قدسی مری کشاده شود و بقیه
ز را قه شیشی و آب معده اندازند هم از راه معده احقا تا غذا در شکم رسانند هرگاه هیچ تدبیر مفید نیافت معده را بزرگ و دستکار کامل کشاده
در آن غدار رسانند که ازین هم امید حیات چند روزه است و لیکن انجام این ص خوب نیست بسیار پاک میشود و آنچه از انگلیس در مری
پیدا شد با شلرین ض حادث شود آنهم لا علاج است و لیکن آنهم همین آید که پیشتر در تون غشای ریشم از نوشته شد بعمل آید و آنچه
از قسم تشنج پیدا شود در آن علاج هر قسم خاص که در امراض افس شده باشد بعمل آید و لیکن آنچه در خنق رحم می افتد درین قسم خاص
بلاد و ناراجلق جایگاه عضلات مری شروع میشوند و تشنج آن نوشته شد بآب حل کرده طلا سازند و حالت یک و گریه تا که درین خوب آید
مفید است هم درین تشنج پروبانگ مری ندانند تا معده رسانند که از آن تشنج بر طرف خوابد و تشنج باز نهد و کند بر بینه که
پروبانگ اخل کرده میشود زیرا که از نفوذ ذیبت و خال پروبانگ بینه خود را از واقع شدن تشنج محفوظ خواند و تشنج چه سابقا و تشنج
که درین ض بینه اختیار بی اختیار میباشد لیکن عقل کم میشود باقی آنچه در خنق رحم نوشته شد کار بر در تشنج که زیاد و ماندن از
ماند در آن علاج عام آن که روئیدن کلار فام است نمایند که از آن فور تشنج کم میشود که فصل ششم در دهم معده و آنرا بلفظ
کاسر ایشین بیان میکنند این دهم است کیوت یعنی حادث که آنیک یعنی مری خفیف الاعراض با قسم اول پس بدانکه گاهی نقل تشنج یعنی
حادثی معده از خوردن سموم قتاله مثل سم الفار و سیکوپلوس میشود و از آن میوکس میبرن معده رخ و سموم میگردد و گاهی با دهم در مری
مثل بخرم نم میشود و اثر سم الفار بر میوکس میبرن معده و از آن مری تا غشای ایشه در مری سرفه در سم الفار و سیکوپلوس است که از خوردن
سیکوپلوس مری و مری از خوردن سم الفار تشنج هم جابجا میوکس میبرن پیدا میشود و جایگاه در آن هم افتاده از آنجا نقل تشنج
غشای ایشه از غشای عضلانی غشای آباء هم میرسد و بقیه معده در آن عام میباشد زیرا که سیکوپلوس کال پیدا کنند و زخم فاسد کنند
میوکس میبرن و معده هم عضلات آباء این مورد تشنج میت منکشف میشود لیکن قبل تشنج علامتیکه درین مری افتد میشود
از آنجمله در دهم و مری است که در معده بعد خوردن سم الفار پیدا میشود و من بعد در دهم و مری است که در معده بعد از آن بعد غشایان عارض گردونی

فصل ششم در امراض معدی

می آید و اول آنچیز از معدی بر می آید همان باشد که از قسم طعام غریب بود و بعد از آن تشنگی پیدا میشود و چون آب می نوشد قوی بشدت می آید و در زیاده شود و وقتیکه معده از سست غمگین کند یا قوی گشتی می آید در در معدی بسیار شدت میکند و قوی بلغم یا آبیکه نوشید خارج میشود گاهی قدری خون هم می آید گاهی صفرا هم خارج میگردد و زیرا که چون از کثرت قوی عضلات طویله شکم معده و جگر و معده را بار بار از تشنگی تشنگی اول صفرا از جگر بسوی معده حرکت می یزد و چون حرکت معده این قوت بر کس که طبعی است چه حرکت طبیعی معده دفع کردن غذا بسوی معده است این قوت بسوی علی دفع میکند و لذا صفرا از معده صفیر بسوی معده میرود و در آن سست بزرگی دفع میشود و گاهی همراه قوی سه سال هم جاری میگردد و این قوتی بود که اثر آن میوکس میبرن امعا میرسد قدری تب هم می آید لیکن این تب حاد نیست باشد زیرا که تب ورم میوکس میبرن جاع و نبود پس اگر زهره مقدار قاتل کم خورده شود این علامات امراض این مرتبه رسید باز آهسته آهسته میشود و بیمار هیچ گاه در دو سالم ماند و لیکن اگر زیاده خورده شود پس این امراض قوی زیاده میشود تا که فوت بآمدن فواق و بر و اطراف و زیاد ضعیف بماند و اگر آن مشابه با خیره صفیر بماند و بیگره و دو بیمار را که میشود علاج چون تب شود که زهر خورده است ابتدا بی حرج فوراً آبیکه کوانا تا پانزده بست گیرین باب گرم حلقه نهوشانند تا که آنچه زهر خورده است قوی دفع شود من بعد فحوص سبب بعضی قسمتها زهر را دریافت کنند پس اگر گرم الفار خورده باشد شیرده گا و آب صغ عربی که غلیظ باشد صغ زیاد محلول بود یا آب کثیر از نوشید تا همراه جرم رنج آن خبری سم الفار که از قوی سابق باقی مانده سطح میوکس میبرن حبس پیدا کند و تخرج شود بر آید در قوی که با بارانی خارج شوند و اگر رسکپتورده باشد سفید سفید صغ یا شیر گا و حلقه نهوشانند زیرا که سفید سفید دفع ضرر رسکپتورده است باید که از تشنگی دو و درین مرض فایده کم ظاهر میشود و اول و او معدی نیمه سبب افراط قوی خور افصح میشود و چون قوی که شل کنند قوی جمعی تافع است در تجربه ثابت نشد و لیکن اگر داده شود پس سودا کار بناسد و پانزده گیرین باب حلقه نهوشانند که برای نقل شدن میوکس میبرن اگر کم میرساند و افیون و گیرین باب حلقه نهوشانند و کم کنند مادم که قوت بدن در بعضی قوی باشد بعد تخرج شدن زهره معدی بالای معده زو بقدر ضرورت مثلاً از ده عدد تا بیست عدد چسبانند تا که ورم کم شود و وقتها اول تنقیه نمایند تا که از فضول برزایه عاصات شوند و برای آن قوی غنن بلیخیر باب گرم یا صابون محلول باب گرم یا شیر آب گرم یا تنها آب گرم کافی است احتیاج مسهل قوی نیست یعنی افیون بکشد و گیرین بانیم آونن یک و نسل آب طبعی برنج حلقه نهوشانند و در معده رسانند و باید که مقدار آب برنج زیاده نباشد و الا ببردی از امعا خارج خواهد شد و ازین تدبیر تسکین جمع میشود و حفظ قوت از تسکین جمع حاصل میگردد و چه جمع بسیار محلول است است چونکه درین قوی بسیار می آید پس اگر معده خالی خواهد بود قوی بشدت خواهد آمد و مورث ضعیف نماید خواهد شد از این که بیمار هرگاه آب طلب کند عوض آب ساده ب طبع کتان یا العا ب قبول شیر گا و نوشانند فقط و ایضا قسم گیران نقل شدن حاد است و میوکس میبرن معده حادث میشود لیکن این اول حدتش کم میباشد زیرا که سبابه آن هم از سبابه سم اول ضعیف میباشد آن نقل شدن گاهی از خوردن جو یا شل گاهی از خوردن میش پیدا میشود و گاهی از رسیدن سردی چنانکه در وقت شدت حرارت بدن خون خور یا ورم می آید که از رسیدن سردی پیدا شد باشد آن منتهی شود و از زیاده خوردن معده حاد شل مریخ و غیره از خوردن غلظت

که مضر معده بوند یا نوشیدن شراب زاید و گاهی بعد دفع شدن همیشه گاهی از رسیدن روستا و طریقی در دهان و همچنین از
تهال خاص نفرس در مشهور است هرگاه بسوی معده منتقل شود این هم پیدا میشود علامت آنچه در قسم اول نوشته شد اینها
میباشد که غفلت از نسبت سابق و لیکن از تهال و اعضا منتقل شدن در خاص نفرس و قدر آن سوای علامت بقدر تقسیم
روست از مریا نفرس بعد آن و ال اوجاع مذکور و اشتداد این ضعیف شدن در دست و پا پیدا شود از آن استثنای شود که در مذکور
منتقل بسوی معده و علاج اول سینه نیز بود یا ایضا و سینه را رفت باب حاکم در نبوشانند که از آن قی کم می آید لیکن این در دنیا
بقدر اکثر بار بار بجای آب بعد یکیک و دو ساعت نبوشانند که در مریا ضعیف ربار می آید و آنچه نبوشانند قی خارج میشود تا که
سهال شود در اعراض خفت ظاهر گردد و در آنچه باین مریض نبوشانند باید که سرد باشد و این هم گریز تا یک گریز باب حاکم در بعد
چهار ساعت نبوشانند باشد در کم شود که بعد غفلت گیر اعراض شکایت در معده زیاد در مشهور باشد که بر معده پنج عدد داده عدد
ضرورت چنانچه اگر از تهال و دوی سهله مذکور خود سهال نشو و چنانکه تا نفی نماند با آنچه در قسم اول گفته شد و سهال شود زیرا که سهال
قوی دادن این مرض جایز نبود و الا میگویند که میباید که معده را با آب سرد و آب سرد نبوشانند چون غیثان
وقتی در معده کم شود شیر داده کاو آب یک تخم نبوشانند هرگاه این هم بخوبی مفید شود بعد آن شوای محرم برنج پخته یا کچوری ال نمک
مقشطر برشته نیمه بخوراند و تا قند کرد و اما قسم ثانی پس بدانکه گاهی مریض که قوی الاعراض نبودیم در میگویند معده عارض شود
و این گاهی بعد نقل میشن یعنی در مضر معده حادث میگردد هرگاه از آن حرارت کم شود و اکثر نیست که خود این هم اول حادث میشود
و این اگر آنیک گاستر میشن یعنی در مریا و میگویند که اگر اعراض آن مثل سابق قوی نباشند الا سبب اکثر خوردن غذایه و یا اکثر
شراب شراب پیدا میگرد و گاهی هوای نفس مولد است که در این راه هم مورت میشود و گاهی از فاقه و مرک طعام پیدا میگرد و زیرا که
گاهی از فاقه ترشی در معده پیدا میشود بسبب آن میگویند مریض متغیر شد و مریض میگرد و گاهی مریض در مریا ضعیف میشود و گاهی
بار و روست از مریض و گاهی از خاص نفرس پیدا میشود اکثر در وقت بروز دندان با طفل اعراض میگردد علامت هرگاه این
مرض خود عارض شود یعنی بسبب تهال در مضر معده نباشد این وقت اعراض آن بسیار خفیف و ضعیف و خفی میباشد که تشنه آن
دشوار بود و آنکه اول بعد غذا قدری ذیبت یار را محسوس میشود یا قدری غیثان پیدا شود و همتا ساقط گردد و دل بسوزد و این طعام
راغب نباشد اگر طعام خورد بعد آن نوش در معده و اکثر یا ح پیدا میشود و گاهی بعد خوردن غذا آب کثیر از دهان بر می آید که یار
آنرا میداند که از معده آید اما لیکن فی الحقیقت بسبب رطوبت معده این آب زرد و مولد لعاب مری که در مری و در خساره قریب مری اند
می آید و قدری در در محسوس شود خصوصاً بعد طعام و هم در تمام بدن ماندگی قدری در دنیا که بعد رسیدن هوای سرد بدن
عارض میشود و محسوس گردد و در معده در بطور حکاک خراش و گاهی تا محسوس میشود و این در در غلظت خجری از مری کردن است و
محسوس میشود و گاهی این در در معده تا شریعت جانب ایشتر گاهی از آنجا که فاقه گاهی مریض دست جانب ایشتر گاهی خنصر
بمنظر دست ایشتر میگویند این در در یک حال نباشد بلکه گاهی زیاد و گاهی کم و گاهی ساکن بود زیرا که این در بسبب

نیو کاکاشاک که عصب روح هفتم است محسوس میشود و از مشارکت همین عصب گاهی سوز می آید و گاهی درین عرض از بعضی
طعام قیام عارض میشود و تا پنج طعام در معدن بود اول خارج شد بعد از آن که در معدن باشد خارج گردد و گاهی صغیر هم می آید و سبب آن
همانست که در نقل شدن حادث گفته شده و گاهی خون سیاه هم در قیامی یا سیاهی خون بسبب آنش ترشی معدن می باشد و با
مریض همین ورم بسیار رخ می باشد بنقض صغیر ضعیف و مختلف النظام بود و وقت شام هم لایق شل چپیکه در عرض شل می باشد
می آید گاهی چهار ساعت گاهی پنج میان و چون مریض بیدار میشود خود را غرق در عرق می یابد انجام این مرض آنست که با رعایت
صحیح شود و یا در بر روز لاغر شد ازین مرض خاص بیشتر ازین مرض در اعضای دیگر مثل جگر و دل و ریه و کبده امراض مختلفه آنها
پیدا میشوند و از آن بهلاکت انجامد علاج اول باید که علاج آن بتدبیر غذا نمایند آن نیست که سوای غذای لطیفه گیرند و نیز
غذا آنست که شیرده گاؤ و آب بکند و با هم میزنند و در معده آن ویت نمیدانند با اعضا هم غذا بپزند و با یک آب بکند
و شیر حبه باشد لیکن این غذا را اگر نوشا نند و ترکیب آب بکند نیست که آب که بنوشانند سنگ نریزد حال میشود از آن و او شش
آب آید و بکیرند و چهل هشت آنست که بپزد که بطو کشیدنی قریح و بنیت آن را صاف کرده باشند بکیرند پس دل ازین آب سست آنست
گرفته بر آب بپزد و ریزند تا بجوش آید چون صمود بخارات حاره و کمی از آن فاع شود و آبک در بوتل نهاده بقیاد آب مذکور او را
انداخته بقدر مدتی پنج دقیقه بوتل را خوب حرکت دهند تا آبک خوب مختلط شوند و در قیامی تل نکور او را در محفل محفوظ و در اندک وقت
ساعت بی آنکه بوتل را حرکت دهند بچرخانند تا آبک صاف کرده گاه دارند و ازین آب حسب ضرورت گرفته یا بیشتر بچرخانند
و چون از نوشیدن آن تکلیف معدن بطرف شود و قیامی را روت با شویابی لحم شلوان شیرده گاؤ و حله که بخوراند چون این هم لا کفایت
بعضی شود آب بکند بیشتر شایندن موقوف کرده غذا مثل لحم جاج یا لحم ضان که آب بچته باشند بخوراند چون گوشت این هم بکند
بخوان کنند و با پنج بچته خوراند و بتدريج بنفشه یا قندیه معتاده خود را نورد و مضمم کنند علاج از او نیست که هرگاه در محفل معدن
از غم در روزیاده محسوس شود از سه تا پنج عدد در زوبه معده چسپانند اگر ازین هم در دفع نشود یا ششتر نشین گین پارچه خرد که بقدر
یک و پیه باشد لوده بر محفل در چسپانند و تا هفت ساعت چسپانند از آن تا آبله خوب بر آید و باید آنست که از استعمال آب پسر
مذکور در دو ورم هر دو زایل میشوند پس بکیرند این بکیرند مثل اینکه هرگاه آبله سابق صیج شود و دیگر آبله پیدا کنند تا آب ورم معدن
خارج شود و صحت حاصل گردد و بدین فاع ورم تقطیل سوزش بطرف فاع شدن کثرت سیلان آب بان بستند و ده گریز با پاره گریز
و افیون از نیم گریز تا یک گریز صمغ عربی از سبب گریز نصف رام باریک سوده آب حله که بعد چهار چهار ساعت فاع بکند
خالی بنوشانند و همچنین جل کاشک نفوذ از هفتم حله گریز چهارم حله گریز با افیون خالص از نیم گریز تا یک گریز پیور در منتر
و بل با صمغ عربی حب بسته در کف خالی بنوشانند و زنده زنده نازک همراه آن نمیدانند این هم روزانه سه بار و هفت روز فاع شود و شش
سوزش بطرف کثرت لعاب من اب طرف سازد و چون غیثان قی زیاد شوند ایمنیا کار نباشد زوده گریز تا پاره گریز با پاره
باید و سیانک الیوت از سه قطره تا پنج قطره و افیون هفتم حله گریز حله را در دو و آنست که آب حله که پیور وقت یاد قی و بنفشه شش

بکند

عارض میشود و بعد از آن میباید در بعد از این حالت تمامی مدت حیات از هیچ ساعت تا روز و شب علاج تدبیر درین مرض همان عمل
آنکه در علاج ورم معده فرغ نمیشد بلکه چونکه در اینجا خاص در معده نرم است پس اگر غذا وارد معده نخواهد شد بسبب ورم و غلظت
برخیزد خراش ازین پاره خواهد شد و ظاهر خواهد شد بنابرین باید که هشت روز از زبان نوشیدن خوردن آب طعام ترک کرد
از راه معده احتیاط آب غذا در بدن ساند چون شریان یا ورید کشاده و شکافته شد باشد از آن خون کثیر درونی بدین وقت
بند کردن آن عمل آید و برای آن که از پاره قطره قطره آب من از سه قطره پنج قطره آب کاک لایس یا لایسکاید از پنج
گرمین تاده گرمین نوشاند و اگر اگر گشت و گرمین خوراندند برید پدید آید ازین تشنج در ورید و شریان خوراندن بدن بند میکنند و استعمال گشت
برای حبس خون علاج جدید است این را ضرورتیست که در این استعمال سه گاه هر گاه نوبت با این بیمار رسد معده شکافته طعام در شکم
افتاده باشد پس لایق علاج نیست بلکه نه اندام معده و نه اخراج طعام میکند و گاه که تمام تدبیر حکم است لیکن برای تبدیل
علیل کماول فیون خوراندند که کلون هم کم میکند و بسبب کم شدن هم در دم خواهد شد فیون بسبب تشنج تسکین نمیشود
هم در بخالت مانع یا فیون باب حلقه همراه کلورل باشد ریث که پانزده بست گرمین بود یا اندکی سودا آمیخته بنوشاند فصل
هشتم در سرطان معده و آنرا کینه گسترشک مینامند گاهی در معده سرطان سخت و گاهی سرطان نرم و زبانی سرطان سیاه
بر قسم پدید آید و گاهی این سرطان قریب فم معده بود جای که معده متصل با مری است و گاهی قریب بان خزان که متصل
صغیر است حادث میشود و در صورت اولی و دهن معده چنان تنگ میشود که طعام از مری در آن نمیرود و در صورت ثانیه دهن آن خزان چنان
ضیق میشود که فضول غذائی از معده با سعا نمیرد و گاهی در جمیع معده عام بود و درین وقت نه از مری معده و نه از معده با سعا
طعام ممکن باشد درین مرض گاهی مقدار معده صغیر میشود و گاهی مقدار آن عظیم میگردد و الاسباب سبب آن بخوبی تحقیق نیست
غلب است که فساد خون از اثر خاندان شایع تر است این مرض شد باشد چنانکه در مرض سل بود پس ازین خون فاسد در معده و فساد
سرطانی پدید آید و علامات آنچه علامات ورم معده فرغ شده شد اند همه موجود بودند و سوائی آن خاص درین مرض هر گاه
سرطان در دهن علی آن که متصل مری است افتاده باشد نیست که آنچه خوردن در مری داخل میشود لیکن فم معده رسیده باز پس می آید
و بی خارج میگردد و هرگز در معده نمیرود و از آن مقدار معده وجود آن صغیر میشود و چون در جمیع اجزای معده بود جوف و وسعت
کم میگردد و لیکن مقدار آن کثیر میشود و زیاد محسوس میگردد و بسبب هم خود چون در دهن پیرین آن که متصل با معده است پدید شود و درین وقت
عرض طول آن پاره میشود و بی خوردن طعام هر گاه دو سه ساعت بگذرد و بی خوردن معده طعام نیم معده شفا خارج میشود و لیکن گاهی
زیاده با طعام میباشد آنچه خارج میشود بوی آن بوی غیر ترش میباشد بر ظاهر معده صلابت و برآمدگی محسوس شود و این صلابت
دوم روز به روز زیاد میگردد و گاه گاه عارض میشود و کمزوری در بیمار زیاد میگردد و هر گاه بر فم علی معده سرطان بود
شتهای طعام چنان پدید آید که نمیتوان کرد زیرا که طعام در معده نمیرود و تقاضای اعضای بدن برای غذا
باقی میباشد و بیمار روز به روز لاغر و ضعیف میشود تا اینکه بمیرد و علاج آن شواهد است اما ام که ممکن باشد علاج ورم معده فرغ نماید

فصل دوازدهم در سرطان معده
و آنرا کینه گسترشک مینامند

تشریح میست دیده شده که اگر اجابت و مقدار و وضع اعضا یافته نمیشود لیکن کار معده که مضخم غذا است البتة نقصان یا بطلان راهی یابد و این مرض گاهی حاد و قوی و گاهی مزمن و طویل میباشد و اسباب سبب آن گاهی از طرف غذا بود مثل آنکه زیاده خورده شود یا روعی جوهر بود یا خام باشد یا مزاج خاص خورنده ناموافق بود اگر چه دیگر آن را موافق باشد و بسبب ناموافقیت مزاجی مضخم شود و مضخم گردد و یا از طرف بدن بود که خوردن بعد مشقت کثیر و ضعیف شدن بدن عضلات خوردن یا بعد جوع کثیر طویل بسیار خوردن شود و بسبب ضعف بدن کمزوری اعضا مضخم نگردد و گاه آن که شربت مشقت جماع کردن بعد خوردن طعام مضمی پیدا میشود و گاهی بسبب نفسانی بود چنانکه وقت شدت غم مضخم میگردد و علامات بعد خوردن طعام ثقل متلا قریب ضلع الیتر مقابل معده زیاده محسوس میشود و در آروغ که می آید ترشی و گاهی تلخی معلوم شود من بعد تنوع و غیثان عارض گردد و در سردی بدن قدری درد جوارح محسوس میشود و بزبان سفیدی و کدورت ظاهر میگردد و من بعد قی می آید و در آن دل آنچه خورده است با ترشی تلخی دفع میشود و چون چنان طعام غیر مضخم دفع شود طبیعت صحیح میگردد لیکن معده البتة نارضع و پندگی غالب میماند مثل اینکه شتهائی طعام کم میگردد و غذا باقی مقدار صحت خورده نمیشود و علاجتش آنست که اگر قوی خود بخورند یا عانت کرده قوی رنند مثل اینکه آب کاه و انار و سیب گریخته یا نروده گریخته آب گرم نوشانی که گمانند بعد حصول نقایص معده از غذا سلیفیکول ایستد و ایلوک را زیان نروده تا بستر طهره همراه در او نشاء آب ساده حل گردد بنوشانند و وقت شتهائی طعام بسک مثل شور باقی لحم بنوشانند و کسیکه در آن زیاده مشقت کثرت مضمی شارب باشد و باید که اول نصف ساعت قبل از طعام آرام کند و خوابد و بعد غذا بخورد و کسیکه در آن کثرت مشقت جماع کردن بعد غذا از ترشی عارض شود و را باید که بعد غذا تا یک ساعت بخوابد آرام کند من بعد مشغول بکار خود شود و قی حاصل از مضمی است که با سهال و قی کثیر پیدا میشود بسبب آن از جانب غذا نبود بلکه بدنی باشد مثل اینکه وقت تغیر حصول هرگاه گرمی مری در اوقات مختلفه مری هوا یافته میشود و بسبب آن قی کثیر و جگر جمع میگردد و بسبب یاد قی آن در کبد بزرگتر میشود و این که از جگر بعد از آنکه در معده هم زیاده میرسد و در سیکس میپزد و معده زیاده میشود و بسبب آن ثقل معده که مضخم طعام است ضعیف شدن این مرض طاری میگردد و در همین تخمه نامند و علامات آن همان است که مذکور شد و زیاده بر آن سهال است که عارض میشود و بسبب آن تشنگی پیدا میگردد و علامات آن قریب این علامات مرض هیضه و باقی درین وقت عارض میشود و علاجتش آنست که هرگاه قی بعد خارج شدن طعام از معده افرط کند بلا شکر از قول درست کرده بر معده نهند تا آنچه خون در معده زیاده است آنرا بسوی جلد جذب کنند و بسبب آن قی هم ساکن میشود و بعد از آن سلیفیکول ایستد و ایلوک با آب حل کرده بنوشانند و هرگاه تشنگی غالب شود همین نوشانند و مکرر دهند که تا قی باز در دو تقویت معده کند که از آن محوشت معده که پیدا شود و در جمیع قبض میوکس میپزد و خون از معده دفع کند و اگر یک گریه فیون همراه سلیفیکول ایستد و ایلوک و آب ساده حل گردد یک بار بنوشانند و بر اجسی سهال بسیار مفید است و چون سهال بند شود و قی بسوی کبد فرمایند زیرا که در وقت زیاد قی خون در جگر کثرت کار خود که تصفیه خون از سید اکرون صغیر است بازمی ماند و این سبب آن در جگر جمع میماند پس بلغمی آن که کبد صغیر از خون پیدا کند خون کم شود جاری گردد و چنان گریه پل با میلد راج می بلوط همراه اکثر اکثر ترا کسی کم که گریه باشد و سبب است

وقت شب بخورند که استحال این را کب در صفرا را از خون جدا کرده در معده خواهد رسید و چون که صفرا در معده اشتهای بر سر حال آن جمع خواهد شد لذا برای اخراج آن وقت صبح بلای می خورد و گرین و در حجب بسته بخورند یا سبب زین بود یا ایضا و سبب که در وقت نوشیدن آن بخورند معده جمع شد و سبب می گردد و درین بطن می تخم تا وقتیکه مرض صحیح قوی نشود و غذا بسیار قلیل و خفیف خورند تا این که درین بطور مزین خفیف لا اعراض عارض میشود و آن خاص معده ضعیف میباشد خواه اعضای دیگر قوی باشند یا به تبع معده ضعیف و الاسباب سبب آن بسیارند و لیکن اینچنان که اکثر بطور سبب خاص اند پس آن زیاد خوردن طعام است ازین بطن می نگیرد و حادث میشود که هرگاه طعام زیاد خورده میشود و از آن معده محتلی میگردد و طوباتی که در معده برای هضم طعام میباشد شکل ازین طعام مخلوط میشوند زیرا که سبب اکثر مقدار غذا تعلیق گردد و اندین این طعام در معده از حرکت معده ممکن نبود و از آن بهر او زیاد پیدا میشود و معده متعفن میگردد و متنازی میشود پس روغ ترش یا متعرق می آید و بعد برای دفع کردن ذیبت خود معده آنرا بقوی دفع میکند پس معامی باز در دوازده هضم یا غیر هضم غذا با سبب آن دفع میشود و چنانکه در بعضی معده میشود لیکن آن قوت و کثرت در اینجا نمیباشد و هم از آن خوردن غذای موافق و رومی بوجهی مثل اینکه کسی روغن یا چربی زیاد از معده خورده یا غذای سخت غلبه روی خورده و روغن در معده هضم نمیشود و هر قدر که زیاد خورده میشود زیاد در معده میماند پس بطول مکث خود در معده متعفن میگردد و دوازده هوا که برتری بدو پیدا میشود و از آن روغ که نمی یکمال بدو ثل بدوئی گوشت متعفن می آید و گاهی این روغن متعفن با معامیر سبب سبب می کنند چرمها از آن متضرر و متنازی شده اند و دفع نمیکند و هم از آن بهر عت طعام خوردن سبب که نجوبی در آن اثر متعفن و هضم در دوازده واقع نشود و پیش آنست که اول برای طعام مذکور دقیق و بار یک نمیشوند و هم نجوبی بالعاب من نیامیزند و از آن دو نقصان عارض میشود و اول اینکه سبب کبر اخلاصی طویات معده با طراف آن هضم پیدا غذا تمام متعرق و قسلا طازان طویات حاصل نمیشود و سبب آن غذا نامت در دوازده معده میماند و هضم نمیکردد و دوم آنکه در هضم آن شکر پیدا میشود و آنچه آنست که در لعاب هضمی از جانب حکیم علی الاطلاق موعود است که چون با غذا در دهن می میرد و آنچه در غذا اخلاصی نشاسته بعد متعرق بر طویات و هضم میل بسوی شکر که در خون ضرورت آنست میشوند و سبب آن هرگاه غذا مخلوط بشکر در معده میرسد و صفو آن فوراً در میکس میسرین معده و عروق صفرا آن داخل شد و خون میرود و اگر در دهن شکر پیدا نشود پس معده پیدا نمیکرد و زیرا که رطوبات معده مولد شکر میباشد و چون شکر پیدا نشود غذا در معده زیاد مکث میکند سبب آن خود ترش میگردد و دوازده آن روغ ترش می آید و بهر آن زیاد نشسته که اگر در دهن است چنانکه محرر آن و کاتبان میکنند یا زیاد شکر و شکر بدنی یا نفسانی است مثل آنکه کسی زیاد شکر کند یا زیاد فکر و امری نماید یا غم و هم زیاد کند یا زیاد غیظ و غضب یا زیاد وقت خوردن طعام مقبل گردد و چنانکه در آیات میام میشود یا کسی وقت طعام خوردن معین نکند یا مراتب کل زیاد کند یا بار بار بخورد یا آب سرد زیاد نوشد که سبب آن معده متعفن شود و هضم آن کم گردد و هم از زیاد نوشیدن طبع چائی و گاهی اندک و شکر و و بهر آن که در دهن پیدا شود و بهر آن که در معده زیاد از آن متنازی و ضعیف میشود و دوازده معده را ضعیف میسرند اطفال او وقت بروز دندان هم بهر هضمی طعام پیدا میشود

هرگاه شیر مادر خود را نیابد و شیر حیوانات یا شیر روی فوشند بهر از امراض قلب امراض بجز طعام کم میخورد و گاهی خود حرکت معده
ضعیف میگردد بسبب ضعف عضله محرکه خود و چون ضروری در معده نیست که همیشه بعد از خوردن غذا اشتغال در تحریک تقلیب غذا باشد
یعنی غذا را زیر و بالا میگرداند و باقی میماند تا آنکه به معده رسد و باینکه طعام اگر فاسد شود در پاتیل بار بار حرکت
میکند و زیر و بالا میکند تا آنکه بطبع پاتیل تمام شود و طبع کامل حاصل سازد و لیکن این کسانی عارض میشوند که نشسته کار میکنند و گاهی
ترشی در معده کم پیدا میشود و بسبب آن طعام بعد از مدت دراز میخورد و در این کسانی عارض میشود که زیاد فکر میکنند و مطالبه
چاشنی کافی زیاد مینوشند و از آن عصب تنفر میشود و ضعیف میگردد و از آن خاص معده ضعف پیدا میشود و گاهی از گزیری خوان ^{مضمون} بدین
میشود و علامات مرض عموماً گاهی اشتها درین زیاد بود و این وقت آنرا بویوس نامند درین وقت خواهش غذا زیاد بود و زیاد مینوشد
اما بهضم خوبی نمیکند و گاهی اشتها قلیل میباشد گاهی سقوط اشتها بود و لیکن هر دو حال عوض اشتها بعمل معده که قتی میباشند یکبعضی
معده مثل اینکه فی الجمله غده غایت محسوس شود و چنان معلوم گردد که گویا معده فرو میرود و از آن متنازی میشود و اگر درین حال طعام نخورد
بعد خوردن طعام از بیت در معده محسوس میشود و معده متنفخ میگردد و این ذیت گاهی از خردن زیاد میشود که بجز جمع بطن میرسد این
اکال لا فوع میباشد و گاهی در بطور محض در کج میباشد که با پیچ بود و همراه در دند و سوزش بطن خصوصاً قریب سر استخوان ضلع ایستاده
محسوس میشود و این درد را کثرت رج الفواد میگویند زیرا که سر معده چون قریب قلب واقع است ازین سبب مریض میدانند که در دل در میزند
و لیکن فی الحقیقت آن در فم معده است این سوزش گاهی در مری می آید و بعد از آن لعاب شیراز همان بیرون میآید و این درد که
موسوم بوجع الفواد است گاهی در وقت موجودی طعام در معده و گاهی در وقت خلاصه معده عارض میشود و در آروغ هوا زیاد خارج میشود و آروغ
که می آید گاهی حرق با سوزش و گاهی حامض بود و ترویح و غیثان میماند آخرش میشود و گاهی عارض میشود و گاهی درین فساد
فساد در اعضا می گیریم پیدا میشود مثل در سرد و دران سرد و گوش آوازهای گوناگون میجو میشود و پیش چشم خیالات شاذه مثل پیش
گلس می میگردد و در بعضی احوال تنگی زیاد میگردد و بسبب آن بادی سبب غیظه و غضب زیاد میکند مریض هر بار در حال خود میگوید که
که در امراض کثیر مثل امراض ماغ و صد مثلاً است و حال خود را بشروح و تبیین میکند مبالغه و افکار حال زیاد میکند و در
خواب هم فساد ظاهر میشود مثل اینکه گاهی خواب کم آید و گاهی بنیاید تا هرگاه خواب می آید خواب هولناک بید و در کابوس مبتلا میشود و بیدار میشود
و گاهی در بحالت مبتلا بخفقان و طبعش قلب میشود و حرکت دل سریع و قوی میگردد پس هرگاه آثار خفقان ظاهر شوند باید که از آن قیاس گرفته
حرکت قلب دریافت کنند که اگر از حرکت انبساطی تقیاضی هر دو صحیح بوده باشند باید دانست که خفقان بهشار که معده بوده و اگر در سرد
آواز فرنی یافته شود باید دانست که سبب خفقان دل است و خفقان اصل بهشت شرکی نیست این اتهام تشخیص بنا بر نشانه کثیر امراض
معده تابع امراض قلبی میباشد و اکثر دریه هم فساد این مرض میرسد پس ثقل در صد و بی محسوس میشود و گاه گاه سرفه آید از غلظت می آید
گاهی ازین مرض جگر هم فساد را می یابد ثقل محسوس میشود و صلا کم یا زیاد پیدا میکند و طبع گاهی قبض و گاهی یبس میباشد زیرا که
بر گاه صفرا زیاد از جگر در اعصاب آید و نیست طبع پیدا میشود و اگر کمتر طبع قبض میگردد و گاهی بر زبان در مریض سفیدی و کدورت

محمول باب هکند و نوشانند و این برفوت برای حبس اسهال و پیش هم بسیار و فیه است میگویند که این قوت میدهد و بسبب این
 که متناهی میشود و هرگاه فی زیاد آید پلاستر از خردل درست کرده بر معده گذارند و یا شکر و سیاه کنگر و کشمش و آبلوئ سه قطره و سودا و
 گرین و فینون نیم گرمین باب هکند و نوشانند و اگر ازین هم قوی باز نماند که پانسیون که قسمی از روغن است که از قطران بسیار از یک قطره باشد
 قطره همراه مغز نان حبسبسته بخوراند اما وقت خلای معده این و اخوراند و هرگاه در وقت خلای معده در معده در پیا شود درین وقت
 قدری لایکه یونیا قوی از سه قطره پانچ قطره باب هکند و نوشانند و سیاه کنگر از بیست قطره ماسی قطره باب هکند و نوشانند و برای معده تنب
 از شراب یونیا کار بناس پنج گرمین باب هکند و نوشانند و ازین تدبیر فوراً این در دساکن میشود و هرگاه از پانچنی طعام در کبد
 رسیده باشد درین وقت پیل باید راج یا بود و فلن خوراند و بعد گیر پیل باید راج دو گرمین بود و فلن شش حصه گرمین پیل ریاضی میگویند
 گرمین همراه اکشر کثرت کسی کم بقدر ضرورت است و در حبسبسته وقت شب بخوراند و صبح سدنیر بود یا سنگین شیا کار بناس نصف
 درام همراه سنگین شیا سلفا ش از دو درام تا سه درام در دو اولش آب هکند و نوشانند تا آنچه استحال حبسبسته در معده و اما حاجت
 شده استحال دوائی صبح خارج گردد و هرگاه قبض شکم محسوس شود پیل ریاضی کمی بپزند و گرمین بخوراند و پیل کالوسنت کمی بپزند و شش
 حنظل است پانچ گرمین تا هشت گرمین بخوراند و هرگاه درین مرض اعراض قوی باقی باشند و سوزش معده در دکان موجود بود
 شیر ماده گاو و آب آهک غذای دیگری نهند و هرگاه فساد معده رفع شود بتدریج غذا بنیزانند تا مقدار غذای معتاد رسد و لیکن
 در استعمال غذا و شرط ضروری دارند اول اینکه غذای خوراند که مقدار قلیل آن غذای کثیر و پیل زرده بیضه مرغ تا قلیل باشد
 دوم اینکه محل فلفله وقت خوردن فرمایند و در هوای صاف بیمار را گردانند و بقدر قوت آنرا امر فرمایند که شقت کند مثلاً اگر کمر
 بود بگردان سپی سوار شود و اگر قوی بود بر سب سوار شود یا پیاده راه رود و دل مریض است شغول سازند و صبح مریض ضرور است
 و در ساقین اسباب هم و هم و فکر و غیظ و غضب واجب است و الا نفی بر علاج مترتب خواهد شد و اکثر بیمار را غسل کنند و اگر غسل
 آب سرد قوی بدن معارض است لیکن کسیکه تحمل ادیت آن نباشد و اثر بر دین نام و لمهای آن ظاهر شود مثل آنکه بعد از خوردن آب سرد
 کمره برانداختن رنگ نیلگون بر لبهایش پیدا شود و او را از آب نیم گرم برای غسل شارت فرمایند و آنچه طفل را بدین طفل از خوردن
 عارض میشود در آن شربت را از نشتر که خاص برای اینکار و صومع است کشایند و اگر شیر حیوان نوشیده باشد همراه آن آب آهک بیاورند
 اینها باید راج مکمل شیا از نصف گرمین تا دو گرمین با هموزن آن سودا کار بناس باب هکند و نوشانند و دوائی صبح نوشانند و برای کمی
 کردن جن طفل که اصل سبب آن از دیت عصب است کلورل باید ریاضی گرمین بر وفق عمر طفل باب هکند و نوشانند
 و اگر دیت زیاد بود برای کمی سن هم تا سه گرمین نوشانند کلورل باید ریاضی جایز است و چون طفل از نوشیدن شیر حیوان
 بدین عارض شد باشد دایه تر گفت که شیا انسان نوشیده صحت یابد و اکثر بعد از صحت بدین عارض میشود درین وقت باید
 بسیار نافع میشود و بارک ده گرمین و بر سبب گرمین سودا کار بناس از سه گرمین تا پنج گرمین یا وینیک بود و از یک گرمین تا دو گرمین همراه
 یکی کرده همراه آب ساده سه بار نوشانند و در اطفال نوزاد را نصف یا ربع کرده بنوشانند و اگر سه سال هم بود مقدار رو بر سبب بسیار

که حافظ تعایج معاست و آنرا بلفت انگاشش منشری گویند و توره میشود این مرض پیدا میگردد و همچنان معلوم میشود که هرگاه حسن
 میوکس میبیند معده حرکت معده از طریق خود زیاده میشود و این حالت عارض میگردد و گاهی از فساد شکل معده و گاهی از مرض
 صرع که عقلی و دیوانگی این مرض پیدا میشود و علامات اول از همه زیاده خوردن است از عادت طبیعی خود دوم اینکه مقدار معده
 شکم وسیع و کبیر محسوس میشود سوم عرق کثیر نشستن اکثر وقت خواب این مرض را می یابد علاج هر سبب که باشد آنرا دفع کنند مثلاً اگر از
 زیادتی حموضت باشد سودا کار بناس یا پائاس کار بناس نشانند تا حموضت موجوده را بشکند برای پیدا شدن حموضت آئینه
 وقت خلای معده سلفیکول ایستد را همراه آب نوشانند که مانع تولد حموضت در معده میشود و تقویت معده نماید و هرگاه به سبب زرد
 خوردن طعام و نه مضغ کردن آن بوده باشد بیمار را امر فرمایند که غلاف آن بعمل آرد یعنی طعام را برودی ز خورد و خوب مضغ نماید
 و بعد خوردن طعام امر فرمایند که تنها کوزه زیاده خورد و دو آن زیاده کشد که این هر دو داشتهای طعام کم میکنند هرگاه از زیاده شدن
 حسن و حرکت معده افتاده باشد درین وقت آنچه غریبه است که آنرا در معده زیاده بینا شد مثل غذای کثیر الدهن و لبن خوراندند و قوی فلفل
 خوراندند تا که حسن میوکس میبیند حرکت معده را کم کنند هم خوراندند که کثیر که کفیس اندک درین مرض وقت خلای معده سفید است
 و نوشانیدن مسهل درین مرض بهتر نیست الا حرکت معده زیاده خواهد شد و از غالی شدن معده طعام زیاده طلب خواهد کرد
 بلکه آنچه قبض پیدا کند غذا را زیاده در معده دارد بخوراندند که فصل پانزدهم در جوع البقری و آنهم قسمی انور که بسیار است
 و آن نیست که اعضا محتاج غذا باشند و معده نیز تنفر از غذا باشد یا بخالت از اعراض علامت است که در امراض یافته میشود و چون
 نیست که اثر از بوی خوش بهم در زخم معده و اسعایانته میشود و گاهی هرگاه قندی حفر در معده مجتمع میشود و تنفر از غذا با و صفت تهائی
 اعضا پیدا میشود علاج آنچه در بوی خوش حجم معده بود علامتش مذکور شد و آنچه از اجتماع صفرا افتد در آن مسهل صفرا نوشانند بعد از آن
 برای تقویت معده سلفیکول ایستد و ایلوٹ باب ساده حل کرده بنوشانند و غذا اول ملایم و کم خورانیده بعد بتدریج بنفیرایت
 فصل شانزدهم در عطش و آنرا بلفت انگاشش تدریج میگویند و آن عبارت است از اینکه خون اعضای بدن آب طلب کنند
 بذریعہ عصاب طمویان ذیبت شتهار در بدن حلق میشود و چنانکه شتهای طعام در معده ظاهر میگردد و این درسته میشود و اینکه اکثر عطشان
 از آب هرگاه غرغره میسازند یعنی در دهن حلق آن تری ظاهر میشود لیکن عطش دفع نمیکردد و لگ صاحب بهیض آب کثیر میشود و آب در
 معده هم میرود و قوی دفع میشود لیکن چونکه بسبب تشنج عروق عصاب خون اعضا نمیرود عطش ساکن نمیکردد پس وضع تشنج که عطش طلب
 کردن خون اعضای بدن برای آب است عطش در حال مرض و صحت هر دو پیدا میشود و الاسباب سبب آن کمی خون بود چنانکه هرگاه
 از بدن کمی خون کثیر خارج شود خواه بسبب سیدن زخم یا پیداشدن فضل یا دریهال موسی یا آب کثیر از خون خارج شود
 چنانکه دریهال صنایع یا مرضی میشود و بسبب آن تأیید کثیر از خون جدا میگردد و پس در وقت خون از اعضا طوباب را جدا
 میکنند و چون اعضا غالی میشوند و آب را طلب میکنند یا حالت عطش میگویند و بسبب تشنگی غالب میشود و لگ از مرض یا بسبب
 آب کثیر در آن هم اگر دره در بطن خارج میشود عطش پیدا میگردد و هم هرگاه دوائی معرق نوشانند و آب کثیر از جلد خارج شود عطش

فصل شانزدهم در عطش
 فصل پانزدهم در جوع البقری

معدیه از حرکت خود تقویت نموده فواق را که تشنج است دفع کند ایضاً نافع حجب پیپرنت یک دو قطره همراه آب ساده یا قلیل منجنیق
 بطور اختصاص بنوشند یا بر نبات سفید انداخته مضغ کرده بلع کنند ایضاً کچر کینفر ساده از نیم درام تا یک درام یا کافور ساده سه
 چهار گرمین همراه آب ساده بنوشانند ایضاً کلاز نام چند قطره بر روی مال انداخته بنویانند یا سه چهار قطره آن بر نبات سفید یا شیره
 یا همراه آب ساده حل کرده بنوشانند اگر از نوشیدن شراب مجتنب نباشد سپید کلاز نام از نیم درام تا یک درام همراه آب ساده
 بنوشانند ایضاً مار فیا آب حل کرده بدریغ زرافه سوزنی زیر جلد ساند چون طفل را فواق عارض شود پس گوازیاده خوردن
 شیر با شقی کنانت یا بنطوره انگشت در دهن شان انداخته قدری بجای لعلات دغدغه پیدا کنند تا قی آید فواق بر طرف نشود
 اگر از پیداشدن جموضت باشد طین قیو لیای محلول آب آب آبک یا سوذا یا پائاس کار بناس نوشانند لیکن این قی است که کثیر و
 و الا خود دفع خواهد شد و آنچه در او از امراض حاده می افتد اگر چه لا علاج است مابقی تسکین ازیت بیمار پلاستر از خود در دست کرد
 بر معده نهد و آنچه بسبب خنثاق رحم بود در آن تدبیر یک مشتیر و امراض رس در بحث تشنج نوشته شد اندکجا بر تدبیری لطیف
 دفع کردن فواق نیست که بیمار را رست ایستاده گیلاسی که در آن آب ساده زیاده از نصف گیلاس باشد یعنی قدری خالی بود
 در دست راست آن و بپندام فرمانی که تا حد رکع خمیده شود آهسته آهسته و چون سرتان از نو خم شود نگاه افرومایند که آب از گیلا
 مذکور از جانب گیلاس که متصل بجانب انگشت سبابه است بنوشد که این تدبیر در دقیقه فواق بر طرف میشود و قدری فصل پنجم
 در قی و آنرا بلغات انگشت ششم انگشت بیستی کردن می نامند آن هم از علامات و اعراض است که در امراض کثیره یافته شود چنانچه
 در او درام معدیه در خم میگردم سبب معدیه و بده می طعم نوشته شد و این قی عارض میشود که حرکت معده منقلب غیر طبیعی گردد
 از جانبین بسوی بسیار حرکت کند ازین سبب هین معده که متصل بمری است کشاده گردد و دهن آن که متصل بمعده است بشود
 و غذا بسوی بالا صعود کند از راه دهن بیرون آید برخلاف حرکت طبیعی که آن از جانب بسیار بسوی پایین است که سبب آن دهن
 متصل بمری بند میشود و متصل بامعا کشاده میگردد و سبب آن غذا در مفضل بسوی معامیر و دهن بر این حرکت منقلب پرده میگردد
 هر دو عضله که بالای معده و طول اند معین میشوند و معده را غم می کنند چون که این حرکت غیر طبیعی است لهذا در آن زیاده و شواری پیدا
 و کسی قی یا شواری کسی را بهولت می آید لیکن از عقیدت آندن قی سهل میشود و اسباب سبب آن گاهی در معده میباشد و گاهی
 اعضائی دیگر و اکثر سباب معدیه در بعضی دیگر امراض معدیه که کور شدن نام سباب دیگر پس از آنجا نیست که گاهی از قلت خون می آید
 خواه قلت خون بسبب زیاده خارج شدن خون از بدن باشد چنانکه بعد سیدن جراحت یا تولد فرزند یا بواسیر خون یا همال خون
 میباشد یا از زیاده خارج شدن آن باز بدن بزرگتریه همال باشد چه دهن صورت هم خون در بدن کم میشود چنانچه در بعضی علل
 میگردد و گاهی از زیاده متلی شدن باغ از خون میباشد چنانکه در دم غشائی باغ هرگاه در باغ غم کرده میشود افتد و گاهی در
 ابتدائی دم ریه یا حمی جدی حصه از جوش خون می افتد و هم در دم جگر بسبب جوش خون زیاده مجتمع شدن خون معده بسبب
 و دم جگر میباشد چه هرگاه در جگر دم حادث میگردد و خون در آن بجوی جاری نمیشود در معده زیاده می ماند پس از آن معده متاثر

بیماری از قی فواق

فصل پنجم

میشود و از آنهم قی عارض میگردد چنانکه فواق عارض میشود و گاهی از خوردن و کشیدن و دو تنباکو و قوی از درشتی که در بدن پدید
 در عارضه که باشد قی حادث میشود بسبب ذیبت عصب گاهی در قی که هرگاه راه معاینه شود هم قی پیدا میگردد و گاهی زسوری
 بهما زورمانی از شستن و معنی از جویند و صفا آنچه موهم است بهیند و له و هم از بوسیدن بدوشل بوی گوسشت عرق گاهی از بوسیدن
 خون ترسیدن گاهی از تحمیل قی از ششای مستقره طعام مثل گیس هم قی عارض میشود و اکثر بجا که قی عرق صفا
 قی می آید علاج اول فحش سباب کرده آنچه سبب آمدن قی بوده باشد ترسیر از آن فرمایند و اگر گرمی موزی در معده بود
 برای قی کردن آن اول اسپیکاکو انا از ده گریز تا بست گریز در آب نیم گرم حل کرده نوشانیده قی کنند و اگر بعد آن قی بند نشود
 بایند و سیانک ایستد و ایلوت و سودا کار بناس چنگر افیون یا افیون محلول بآب نوشانند یا سندنیر بود و همراه آب حل کرده نوشانند یا
 سلفیوک ایستد و ایلوت پانزده بست قی در آب حل کرده نوشانند و اگر کلاک تیر ضعف در ام همراه دو آونس آب حل کرده نوشانیدن برای
 بند کردن قی مجرب است و پلاس از خوردن بر معده نهادن قی فراطی بسیار ضعیف است اگر از خارج شدن خون کثیر آب کثیر از
 بدن قی عارض شد باشد درین وقت چنگر افیون یا افیون محلول بآب همراه ایونیو کار بناس آب پودینه بنیر میخونه نوشانند و اگر
 معتدل تر شرب بناشنرا شرب برانندی آب حل کرده نوشانند و اگر از قی و انس را معا عارض شد باشد در آن احوال با تقیه
 به عارضا و کندن آنچه در آن از قسم سکه است خارج شود و راه معاشایند آنچه از درشتی که در بدن پیدایش را باشد افتاده باشد در آن
 قدری افیون یا ریافیا خوراندن و قدری کلا رغام بویانند و سلفیوک ایستد و ایلوت بآب ساده سرد و چنگر نوشانیدن برای قی کردن
 جمله اقسام قی مفید است قی که فصل نوزدهم در قی الدم این را بلخت گریز یک میگویند و این هم مثل اول از جمله
 اعراض علامات است و گاهی در امراض معاشی در معده یا زخم میوکس میبرین معده و سرطان معده عارض میشود
 گاهی از زخم جگر یا راه جگر یا ده صغیر شود و خون از راه آن بدل کمتر و بدشواری رسد چنانکه در بر روستن یعنی صغیر شدن جگر
 پیدا میگردد و در بیان آن انشاء الله در امراض کبدی میبینیم پیدایش و گاهی زکریوری خون فساد و خرابی آنهم قی الدم می آید و گاهی
 از حباس حقیقی زمانی از اینوزم که مرض شریانست هم از انصاع عروق معده بخواه بسبب ضرب بود یا از زیادت قی و بوش
 خون باشد هم قی الدم عارض میشود علامات اول غشیان طاری میشود در معده استلا و قتل محسوس میگردد پس ضعف
 کرد و ریالاتی گردد و دوران سر و تارکی پیش چشم پیدا میشود چنانکه قبل صدور غشی عارض میگردد و درین وقت بیمار کم می بیند بعد
 قی و موی می آید و قی خون که می آید گاهی بسیار سرخ مثل خونیکه در شمر اکین دوره میکند و گاهی زان سیاه و غلیظ بر می آید چنانکه
 در ورید میباشند و گاهی بسیار سیاه مثل دود کانی که در مان آنرا خون نمیگویند و درین وقت آنچه از راه برا می آید آن هم سیاه میباشد
 زیرا که آنچه از خون در معده مضطرب شده و سیاه گشته در معده میرود و باز از سیاه میکند و لیکن آنچه خون قی از معده می آید همراه آن سرخ و کمر
 شکایت از جانب امراض صده نمیشود آنچه از ری می آید در آن شکایت امراضیه موجود بود و هم خونیکه از ری می آید همراه سرخی آید
 با خون کثیف میخورد و این علامات قی الدم معده قی الدم که از انصاع عروق قی می آید تفرقه میکنند لیکن هرگاه خون از ری باشد

فصل نوزدهم در قی الدم

عضوا بسبب پیداشدن نفخه در آنجا خارج شده درین غشای سرد از آنهم درین خریطه غشائی ریاح مجتمع و پدید میشوند و گاهی از عرض یا از انحراف
 بهم نفخ شکم غیر حقیقی پیدا میشود **العلامات** عمده علامت قسم اول تحقیقی آن یاقوتی نفخ شکم است که بسبب آن مریض متناوبی بسیار شود
 و تنفس آن قدری اذیت بود و چون انگشت شکم زدن آواز دهل می آید و چون از دستمال شکم علیل اغیر کند صلابت سختی در آن پیدا
 بلکه شکم این پیروان را گشتان محسوس میشود و گاهی قوت غم شکم از حرکت کج پیدا و مسوج میگردد و چون هوا در معده یا معاز یا ده جمع
 شود در جای خاص ز شکم محل معده و قولون برآمدگی خاص ظاهر میشود که از آن شکل قولون محسوس گردد و چون جثا آید از آن شکم
 نفخ در زیادت شکم و اذیت آن پیدا میشود و درین مرض گاهی مطلقاً بول مجتنب میگردد و از کرده در مثانه نمی یابد و پدید میشود تا آنکه از
 داخل کردن قنایط هر چه جاری نمیکردد و در قسم غیر تحقیقی آن علامات هم غشائی ابدار شل در دومی موجود باشند و خریطه غشائی مذکور از نیم
 آب از دم جدا گشته جمع ماند بالاسی آن بولید یا شد و هم معاشی قولون بالاسی این آب یافته میشود و باین دو وجه هم نفخ شکم درین
 پیدا میگردد و در هر گاه از ریاح ارحم پیدا شد باشد علامات آن موجود میباشد **العلاج** اول تنفص سبب نیندن بعد از آن که
 شکم از خوردن غذائی ردی یا ثقیل یا از زیاده خوردن بود از قی کنانیدن فایده حاصل میشود همچنین تنفص سبب کرده نفخ کردن سبب
 کوشش سازند و علاج عام نیست که در قسم تحقیقی آن از نوشانیدن سیلیو که ایستد همراه آب سوده یا عرق بادیان یا عرق نیسون یا عطر نیسون
 نفخ ظاهر میشود و گاهی بعد از ساعت بر خوردن غذا نفخ شکم پیدا میشود بسبب یاقوتی ترشی در معده چنانکه معده متناوبی شد و تشنگی
 و بسبب تشنگی آن خروج ریاح از آن مجتنب میشود و از آن نفخ پیدا میگردد و درین وقت از نوشانیدن پیاس نامی کار بنیاس فایده میشود زیرا که
 این دو اثر ترشی را دفع میسازد و از آن بعد از ارام سید نفخ آن دفع میگردد و بسبب آن یاح بخوبی خارج میشوند و از آن نفخ شکم برطرف
 گردد و کمک گرگرس پودر خوردن در این حال مفید است که آن نفوی معده قاتل حموضت و محلل ریاح است و هر گاه از کوری عصب
 باشد اسپریت ایونیو یا ایر و میثک ایونیو یا کار بنیاس همراه آب پودرین نوشانیدن مفید است و هر گاه از مشارکت پی شکم باشد بلادر اصل
 کاشک فقره خواندن دفع است هر گاه بسبب سیدن سردی باشد پارچه گرم مثل فلافل بر معده بستن بر بر گرم بر روی شکم فایده
 مفید است که ازین پی ریاح از معده خارج میشوند یا محلل سوسشی میگردانند میگردند و هم از آمدن شکم در جانب چپ بسیار بالاسی قولون فایده
 حاصل میشود و ایضا فلافل از آب گرم تر کرده فشرده روغن تارپین بر آن پاشند شکم بستن نافع است ولیکن گاهی زکام دو او و اجیت
 نمیشود و درین وقت مجری چرمی دقیق را توسط مقعد در معده انداخته تا قولون میرسانند که از آن درین وقت هوای کثیر خارج شود نفخ
 شکم برطرف میشود و گاهی ازین هم کار بر نیاید پس لاچار درین وقت جایکه اجتماع ریاح در شکم زیاده و برآمدگی آنجا ظاهر بود و در گاهی که
 آنجا انداخته اخراج ریاح سازند زیرا که چون یاح در معده و معاز یا ده مجتمع و غلیظ میباشد درین وقت ممکن نمیشود اسعا یا معده را که
 مجتمع شد هوا را از خود دفع کنند اما هر گاه بذریعه و تمکاری مذکور قدری یاح از آنها کم کرده شوند درین وقت معده و اسعا بر قوتی اجتماع
 و انقباض متکون میشوند و بعد از اجتماع خود هم این یاح را از خود دفع میکنند لیکن این نیز در قسم تحقیقی نفخ بعد از جله تریه قوت مجبوری محل را زدن قسم
 غیر تحقیقی آن نیز بسبب غشائی ابدار شکم میشود و در آن سوا می بیند از تیردیر و دیگر فایده ظاهر میشود لیکن آنچه از ریاح ارحم حادث میشود در آن

فصل ششم در نفخ شکم
 در این فصل از علل و اشیاء
 که باعث نفخ شکم میشوند
 و از علامات و اشیاء
 که در شکم پیدا میشود
 و از اشیاء که در شکم
 جمع میشود و از اشیاء
 که در شکم جمع میشود
 و از اشیاء که در شکم
 جمع میشود

برجی و کجی

باب سیزدهم در امراض کبد
فصل اول در تشییح کبد

بویخ خوب مناسب نیست که تین سیر العمل از دندان داخل گردد و کار جایز نیست و همچنین از داخل کردن مجری جری در معده هم در آن
 نفع کمتر نباشد زیرا که در آن ایام در رحم میباشد و در معده بلکه در آن آنچه مذکور در علاجش نوشته خواهند شد آنرا از امراض محرم یا بعد از آن
فصل بیست و یکم در پایی روزه و روزه بای موصوفه ناری و سکون العده کسریای شناه تحتانی و هم رایی مصلحت سکون
 وادو کسریای محمداول و سکون ثانی یعنی حالتی است که در آن در معده حرقت و سوزش محسوس میشود و همراه این حرقت و سوزش
 مثل آب صاف از معده جاری میشود و قبل از آن اذیت در معده و تعدی تهوع پیدا میگردد و بعد از آن آب صاف کبی فرود
 بی رنگ بود از معده بطول سیلان معالجات در این جاری میشود و این حالت وقت پیدا شدن بعضی مهمت باردار شدن آن از
 تا ماه سوم و چهارم و هم در سرطان کبد سرطان کبک یعنی سرطان لیلیه پیدا میشود و سید آن ذیت سمی شکیک میباشد لهذا این
 مرض اکثر در زنان بیشتر مردان زیاد پیدا میشود و اینضا در رجال و نسوان هر دو اکثر بعد از گشتن پنجاه یا شصت سال از عمر
 میشود و العالج علاج این حالت در ذیل علاج بدیهی فرغ نموده شده و وقت ضرورت آن جمع نمایند و زیاده از آن نیست که هرگاه
 در آن وقت آمدن قی در ذائقه ترشی مدرک شود در این وقت او یک از قسم کمار بون مثل سودا کار بناس یا پائاس کار بناس یا کار بنو
 آف لیتا و غیره نشانند و هرگاه در قی ترشی نباشد از آن استه میشود که بدیهی بسبب نبودن ترشی در معده است در این وقت شش محض
 مثل میو رنگا یسند دالوٹ یا نایس میو رنگا یسند دالوٹ بنوشاند و کند که باب سیر در هم در امراض کبد
 و آه شمل بر چند فصل است **فصل اول در تشیخ کبد** بدانکه جگر را بفت گاش لوز میگویند و آن لوز خود جسم غده است که در بدن
 انسان از آن عظمت که ارمی غده نیست و در زنان از پنجاه تا شصت آنوس میباشد و محل آن پهلوی جانب است بدن است
 از آنجا تا زیر قلب در پهلوی چپ سید است بالای آن پرده شکم است که از زیر قلب ریه فرج شده و بالای معده و جگر آمده که بسبب
 شکم در طول بر دو حصه تقسیم شد در یک حصه اعلی آن قلب ریه است در حصه زیرین معده و جگر و امعاء و در شانه و غیره واقع اند
 باطله جگر در جانب محذب خود که بطرف ضلع است چون وقت تشیخ بیده میشود بر دو حصه تقسیم محسوس میگردد و یک حصه در جانب
 یک حصه در جانب دیگر حصه جانب الیمین عظیم است حصه جانب الیسفیر است جانب اعلی آن که متصل پرده شکم است محذب و مقوس بود
 یعنی کناره آن برآمده اند شمل همان جانب اعلی آن مقعر است یعنی کناره آن فرو رفته است شمل لال و ازین جانب برین جگر قرار
 بر معده و قدری بیشتر در معای اثنا عشری جایگاه متصل بعد است و قدری بر معای تولون متصل و شمل است و همین جهت
 معده و امعاء با امراض کبد مشتهر میشوند و همین سبب هرگاه در جگر و بلیه پیدا میشود دریم آن در برابر راه امعاء خارج میگردد و یک کتا
 جانب برین جگر تا کرده رسیده است و همین سبب کاهی در جگر باد و در کرده و در کرده باد و جگر مشتهر میشود و همین اتصال
 جگر از راه بول دفع میشود و جگر بر جای خود از جانب اعلی با پرده شکم با ریه رابطه بسته است تا از جایی خود بسبب زن و نقل خود
 نیاقد چاه و همراه پرده شکم همواره و وقت نفس سیر و بالای آید و میرود پس اگر از اعلی خود به نبوی زیری افتاد می بالای جگر و غشا
 محیط اندکی غشای آبدار که بر ریه غشا شمل معده و امعاء منبسط است و همچنین بر کبد هم منبسط است و در غشای ریه و در آن اندو

کبد هم زخمه است و در حال صحت این غشا بسبب قوت خود وقت تشنج با شوازی آید و میشود تا در حال مرض و درم پس این غشا
زیاده غلیظ میگردد و چون جگر از جانب مقعر آن که جانب داخلی است قوت تشنج می بیند کبد بر پنج حصه تقسیم یافته میشود و حصه در جانب
بیمین بسیار چنانکه از جانب محدب یه می شدند یافته میشوند که یکی از آن عظیم و دیگری از آن صغیر بود و سه حصه وسط این هر دو حصه
صغیره و یکم فی الواقع این سه حصه در وازه دخول آورده و شریانین مجاری لعاب آرنده اند که محسوس میشوند و قوت تشنج
حصه همانند که از جانب محدب هم محسوس میشوند و هم در جانب مقعر قریب حصه های خرد و کوره خردی که در آن صغیر خردون میمانند
آنها مجری مراره و زربان گلش گول بلا در بعضی خردی صغیر گویند یافته میشود و چون قوت تشنج از جانب مقعر می بیند معلوم میگردد که
در میان هر دو حصه صغیر جگر شریان عظیم شریانین جگر و همچنین یک رید بزرگ که از اجتماع او را و معد و طحال همعالم کبد است
جورم کبد خل میشوند و از همین جا مجری که صفرا را بسوی معده می آید از جگر خارج میشود و هم اینجا محسوس میگردد که مراره یا این جگر
که صفرا را با معامیر ساید متصل است پس تا وقتیکه ضرورت صفرا برای مضمغ غذا نیست صفرا از کبد مراره می آید و خردون مجتمع میمانند
هرگاه ضرورت صفرا برای مضمغ غذا داعی میشود صفرا از کبد بسوی معامیر رود و اگر ضرورت زیاده داعی میگردد و از مراره هم صفرا بط
همین مجری را معامیر ساید مراره آورده و شریانین مجاری لعاب آرنده و ریشه های اعصاب یک جانش بصورت یخ و دخت در جگر میخورد
و بالائی این غشائی است که در جگر پیچیده و پناکه بر ریشه های یخ و دخت غشائی میباشند و آن همه ریشه های آن مستقیم میباشند و با
صورت جگر و خل میشوند و فرق در جگر و دیگر اعضا نیست که در غیر کبد هر قاعضا که در بدن اند و آن شریانین خون می آید
و آورده از آن خون امیخته و در کبد شریانین آورده هم خون را می آرنند زیرا که در کبد نظام دوران خون برود و در کبد شریانین
که در آن خون سرخ از قلب برای تغذیه نفس کبد بر ریشه شریانین کبد می آید و هم آنکه خون سیاه برای تصفیه خود و تولید صفرا از بدن
در جگر می آید که آنرا پرتل سر کوشین میگویند با بکلمه چون این مجموعه آورده و شریانین مجاری لعاب آرنده و ریشه های اعصاب با غشائی
ریشه وار در جگر خل میشوند بعد دخول در آن منشتر میگردد و غشائی ریشه وار مثل شبکه صیقلی در آن بنسب و منشتر میگردد و در
انتشار این غشا در جگر خانای خور و کثیر مثل خانای گس پیدا میشوند و در هر خانه عده های کوچک میباشند و در هر عده شریان
و ورید و شروع مجری صفرا میباشند این چنان خورد میباشند که بزرگ و عینک یاد بین هم بکمال و شوازی محسوس میشوند تا حقیقت
جگر همین غده است زیرا که در همین غده خون پخته میشود و از آن صفرا جدا میگردد و در کبد با اینکه صفرا از خون پیدا میشود و گریه خون صفرا
خارج میگردد و در صفرا و جگر با خون می آمیزد زیرا که این غده مالکیت از آن آورده و شریانین سیکش این مالکیت که از خون شریانین عروق
در غشائی مجری صفرا جذب شد می آید صفرا میگردد و پس بمواریه در میان خون و صفرا غشائی کامل میماند که آن غشائی است
که از آن مجری صفرا در غده پیدا میشود و آن غشا مرکب است از غشائی ریشه وار و ریه و شریان و کار خاص جگر نیست که صفرا را
و هم آنچه غده کیلوی از مراره و آن بزرگ و از صفرا سرسبز و بیخا قدری طنج و هم میباید که بسبب آن مستعد میشود برای اینکه
خون که در و در همین طنج صفرا پیدا شده از خون جدا میگردد و در همین طنج نبات و جگر هم پیدا میشود و این ثابت میشود و این ثابت

خون در او را در یک زمان معده و جگر واقع اند میباش از نبات خالی بود و چونیکه از جگر بدین میرو و در آن نبات میباش و ازین صحت
 ظاهرست که نبات هم در جگر پیدا میشود و این نبات چون در ریه میرود بعضی از آن بسوی حوضت تسخیل میشود و بعضی از آن بر حال خود باقی
 میماند و همراه خون سرخ رنگ جمیع اعضا میرسد از آن در اعضا چربی پیدا میشود و پس هر شد که جگر در کار میکند یکی طبع و هم که در خون میکند یکی
 تولید اخراج صفرا از خون پس از مخرج و صفی غریب است لیکن مراره پس از آن هم که از غشا است یکی غشای رخی که آن آبدارست آن مثل
 همان غشای آبدارست که بر تمامی حشا آمده است دوم غشای ریشه دار است که در آن ریشه های عضلات هم در طول عرض او
 در میان هم همین سه گانه است و غشای داخلی که یکس میگویند یعنی غشای آبدارست آن هم مثل یکس میگویند معاینه است این هم قدری لطیف است پس
 که آن بصرفه می میرود و کار مراره نیست که صفرا می خورد و آن معفو ط میبارد و ادامه که ضرورت آن می شود و اما هرگاه غذا در معای
 اثنا عشری که متصل بعد است میرسد برای هضم کردن غذا در آن ضرورت بسوی صفرا می افتد از آن این صفرا می خورد و هم
 اسهال در ریه مجری صفرا آورده از کبد می آید و درین وقت توسط و اعانت عضلات که در طول عرض مراره آمده اند مراره بجزکت
 ذاتی خود هم صفرا را از خود بسوی معده دفع میکند و مجری مراره که با مجری صفرا آورده از کبد میباش متصل است این هر دو هم از غشا
 مرکب اند و چنانکه مراره از غشا مرکب است لیکن این هر دو مجری که ام ریشه عضله نیامده است متذکر فصل دوم در نفوذ خون
 یعنی در معده و کبد این را بنویسم لایق بر این است که کس برای هر دو قمع بای می شود و فارسی و سکون لغت نامی هندی و الکاف
 و سکون بای تختانی و کسری هندی و سکون سیم جمله یعنی هم حاد قوی دنیا مندرین هم اکثر در تمام جگر واقع نمیشود بلکه در بعض
 اجزای آن حادث میگردد و مثلاً در حصه جانب چپین یا در حصه جانب بسیار پیدا میشود و گاهی در جانب محذب آن در غشا نشین
 می افتد و گاهی در نفس جرم کبد پیدا میشود و اسباب اکثر از رسیدن سردی مثل انیکه هوای سرد دخت بیدن سدی کسی لباس طبع
 تا ویرا باشد حادث میشود و گاهی از خندان یعنی از رسیدن هوای بسیار گرم بیدن یا از ششی کردن در آفتاب گرم پیدا میگردد و در
 هر دو قسم سبب نفس یا دتی خون جگر میباش چه در صوت اولی بسبب بر د خارجی خون در جگر زیاد می شود و در صورت ثانیه در خون
 جوش پیدا میگردد و از آن در کبد خون یاده شود و هم پیدا میکند گاهی از هوای رطب خراکت از آن تپنده لزه و هم طحال میشود
 هم این هم حادث میگردد و گاهی در مراره سنگ پیدا میشود و از آن جگر این هم حادث میگردد و در آن که درین صورت اول مراره
 میشود و من بعد از آن کبد تورم میگردد و گاهی بسبب چیز پیش کبد تورم میشود و گاهی از زیاد نوشیدن شراب از عادت هم این
 پیدا میگردد و گاهی بسبب سیدن ضرر با ضلاع هرگاه ضلع بشکند پاره از آن در جگر خلد یا صدق آن بکبد سار هم این هم پیدا
 و گاهی از رسیدن زخم از خارج جگر مثل انیکه از کد ام آله از آلات حربیه خیم جگر رسانند هم این هم پیدا میشود و علامت بالجماع
 جگر تورم گردد و از علامت خاصه آن اول نیست که بخار عارض میشود و در محل جگر درد محسوس میگردد و این درد و قتیکه جگر از
 غیر کتیدان نفس که کشنده یاده میشود پس اگر در حصه چپین باشد در شانه چپین درد میرسد
 چون این هم در جانب محذب کبد باشد پوزه شکم را تراحت کند در تنفس شوری ظاهر گردد و تنفس بلیغ و ضعیف و متواتر میشود و غشا

قولی که
 در رانج جگر
 غی الخاق کبد
 هم در عدد
 مثل گده
 و شش غنچه
 لیکن جگر کجا
 شده در حوضه
 میبیند جگر
 در جگر کجا
 بدین اندو
 حصه جانب
 بسیار آن اربط
 آن در جانب
 بسیار بدن اند
 نهاد وقت تورم
 شدن از تورم
 درد در همان جا
 میشود که از ریه
 نماند و آن جانب
 میباش و شش
 منتهی غنی

فصل دوم در نفوذ خون

بطین خصوصاً عضله طویل جانب است شکم صلب و سخت میشود و گاهی در ورم جگر بر قاع شکم عارض میگردد و در سینه هم آید چون
جانب متعصب باشد و بسبب آن معده و معالیه شاعشیه را غرق و فراموش کند از آن تهنوع و قوی و فواق عارض میشود چون درین
بیمار خواهد که بجانب مخالف ورم که بجانب بسیار است بخسبید قرار نگردد و متاد می شود پس یا بر تفرغ بخسبید یا بر روی خود خمید اگر نما
زیرا که بر وقت خوابیدن بر پهلوئی چپ لکه بسبب ثقل جگر متوهم زیاد کشته میشوند و بسبب آن لذیت و دردی زیاد میشود و این
ناخض بود یعنی بیمار را چنان معلوم میشود که گاهی را در شکم میخاند و هرگاه جمیع این علامات میشود که سوسنی تنفس سرفه و در ناخض
یافته شود و چون که این علامات در ذات الجنب هم از علامات خاصه آن هستند پس اگر از این ضلالت الجنب تبس نشود درین وقت تفرغ
باینه طویل باید کرد که در اول ذات الجنب دم که آب کثیر در غشای پهلو جمع غشوی بیمار را خفیدن بر جانب مخالف مرض ممکن میباشد و بخا
از اول مرض خسبید بر پهلوئی چپ ممکن نبود و بیمار از آن بسیار متاد می میشود زیرا که اینجا بسبب عروق کبد غشای کبد یا در متاد می شود
و انجام این ضلالت که یا از علاج صحت شود یا نچته شد و بیکه گردد یا بسوی ورم فرم کبد که آنرا دم بارد گویند متعطل شود و یا
عظیم یا صغیر گردد و علاج اگر برین قوی بود اول قصد گیرند من بعد کول ده گیرند و پیکار کواکود و کمرین افیون اصل یک گیرند و این
متعطل بخوراند فایده خوراندنش این وقت نیست که کول صغیر زیاد پیدا میکند و هر قدر که صغیر زیاد پیدا خواهد شد از خون کول
مقدار خون کم خواهد شد و از آن دم کم میشود و دم اینک آنچه ماده و رطوبات ازین دم کبد بر معده میریزد آنرا دفع خواهد کرد و در عروق کبد
خواهد فرستاد و سوم آنکه کول خود مسهل است و پیکار کواکود و این صغیر زیاد پیدا میکند و افیون بسیار آن شریک کرده میشود که چون
کول مسهل است پس هرگاه مقدار کثیر از آن استعمال شود بروی اسهال کرده خود هم خارج خواهد شد و درین صورت آنچه فایده است همان
آن مقصود از حاصل نموده شدن چون بافیون خوراندن شود و بسبب آن در معده از این کواکود و افیون متعطل خواهد شد و بسبب استعمال
افیون لذت در دم میشود و باطله چون بر خوراندن آن سه چهار ساعت بگذرد باید که مسهل قوی که خروج آب از شکم باشد نوشاند
و بهترین همه تنگنیشیا سلفاس است که از شنش در ام تا یک اونس همراه آب مطبوخ سنا که دو سه اونس باشد نوشاند و ترکیب
سنا نیست که برگ سنائی کلی یک نیم در ام در شش اونس آب تر کرده بچوشاند چون سه اونس آب باقی ماند صاف نموده و آنرا
بعد حاجت بنوشاند اگر هشتیم حصه گیرند ثارثا یک یک هم آنرا نیز بچایز و بتر خواهد بود و بعد ازین و از نوشیدن دو سه اونس
آب ساده اسهال بیشتر فراغت میشود پس اگر بعد مسهل هم آنرا نکرده است محل کبد در محسوس شود و از زده عدد تا بیست عدد
بقد ضرورت بر محل در چپانند اگر قوی غیثان نباشد درین وقت ثارثا یک یک هشتیم حصه گیرند همراه شپاس زهر کس از پنج گیرند
تا هشت گیرند باشد و آب حلکوه بعد یک یک ساعت بنوشاند تا تهنوع و غیثان پیدا شود لیکن باینجه نرسد که قوی آید و چون
تهنوع پیدا شود بنوشانید این دو را ترک کنند تا اینکه تهنوع ساکن شود و چون ساکن گردد باز از این و انوشانند تا که تهنوع پیدا شود
زیرا که ازین علاج حرکت قلب بطبیعی میشود و چون جگر که محل دم است کم میبرد و این علاج تا وقتی باقی دارد که در لذت جگر متوهم شود
و این دارا که کف کسچری مندر با شکم کف صاحب کبد را کثیر کبابین و باغوند و چون خون آن در نیم زانو بند شود و پوشش شکم کتان بپوشد

ترتیب طبخ سنا

[illegible]

مجلس چهل و دوم غزنی

۲
قولہ چھپیدن آن درون خشت
علاج ویلست فقط سببش این
کہ چون کرکید دیلیک سبب شد
وزان دران ورم میریزد وار
پس ازان غایبونی میریزد وار
نخوتن آن سبب خاصہ کہید
کبد باغضای و کیشل معز
و ہما چھپد و از چھپیدن
آن برعصا نکہ چھپید کہید
مشو و سبب آن سبب کہ در کبد
از جرم کبد جرم ساقی درازان
آنجہ خشت خارج شود
جنب شود و شاید شود و دران غیر
نہل شد کہ از صاعد الگوین کاہل
از کبش شش شود و درین کسبم آن پرستی
شد کہ کبش ازان آفت غلظت ہو کہ پیچید
خوابد شد و صحت خنک ۱۲ منہ صغی نہ
قولہ کہ بید سبب وقت نادر ہست
تھلا کہ سبب سبب ہر گاہ شش
جاستہ و غیر ذلک ہست و چون
دوران آن وقت ہست و از ان
منہ صغی نہ

یا بعد از خیر و پیش از من پیدا میشود و گسائی که معاد پدید آید در هر سال یا بیشتر یا کمتر از این مرض میشود و از زیاد نوشیدن شراب
 و از زیاد گرمی مزاج خواه از فضل از قربت حادث شد باشد و شورش جوش خون گردد پیدا میشود علامات علامتیکه در وجه رخسار
 کبریا نشسته شد در جلوه وجود باشد لیکن معنی نبوده غفلت میباشد مثلاً قدری تنب در محل جگر و بعضی طعام موجود بود و صفر اکرم پیدا میشود
 ازین سبب قصب شکم اکثر پیدا شد آنچه در سال خارج شود بزرگ گشتی بود و گاهی شکم عظیم میگردد و آب در شکم پیدا میشود علامتیکه قصب شکم که
 حتی اوسع سبب خاص دریافت آنرا منع کنند مثلاً اگر از حیر و پیش بود و علاج آن پردازند و اگر سبب تنب از زیاد بود علاج تنب نمایند و
 تبدیل مقام سکونت و هواد رین هم ضرورت است زیرا که تنب از زیاد اکثر از خرابی هوا پیدا میشود و چنانچه بیدارین فرمایند که صفر پیدا شود و قصب
 رفع گردد و برای اینکه کار بهتر است که بود و فلان هشتصد حصه چهار حصه گیرین پل الیحدراج دو گیرین شرکسی کم دو سه گیرین بایل یابی کم گیرین
 شش گیرین باشد مگر در وقت شب بخوراند و وقت صبح سینه لیسند و پودریا سنگین است یا سلفاس همراه آب بنوشانند چون نوشید
 این و اجابت بغراغت شود بعد آن لیسند شیر و میوه انگلیت همراه آب حل کرده بنوشانند و جگر بزرگ چنانکه در فصل سابق نوشته شد
 و برای تقلیل مقدار و درم جگر و در و آب بسیار مفیدند اول ایودائید شپاس که از ازده گیرین پانزده گیرین آب حل کرده بنوشانند و درم
 ایونیا میوراس اتنا یا همراه ایودائید انگلیت و انگلیت شرکسی کم یا لایکشرکسی کم خوراند و گاه گاه پلاستر زینش گس جگر
 نهادن هم مفید است و جگر ایودین یا هر هم ایودین محل بگزندان هم بهتر است و هر گاه آب در شکم مجتمع شود و شای ازین آب یک گرم در دوا
 مدره مثل شپاس کار بناس شپاس شرکاس شپاس ایودین شپاس اگر ازین هم فایده نماند حاصل نشود و اذیت بدستور باقی ماند
 یعنی تنفس ناشد از نشسته شود و کار آب از شکم بیرون آید و غذا درین صحن سهل الانضمام جیفوی بدن تحلیل المقدار و سینه بخوبی منضم شود
 فصل پنجم در عظم کب یعنی کپشیدن مقدار جگر و این بائی پیرفرنی آفتاب و تریکیوینا گاهی در طول خود بسوی بالا که جانب صدر
 و ریه است زیاد میشود و گاهی بسوی زیرین که جانب معده است زیاد و دراز میگردد و گاهی در طول عرض هر دو یک میشود و حتی که نصف شکم
 جانب است مثل میگرد و چنانکه محال بعظم خود بصف شکم جانب چپ متصل میشود و هر گاه مقدار جگر زیاد گردد و بر آن نگشت نرود
 آواز صد شکم را دریافت کنند چنانکه کبد دراز شده رینه باشد آنجا آواز جسم صمت سمع میشود درین صحن جمی و در لازم مرض نیست
 زیرا که فضل مشین و نیم نیست لاسباب این حالت گاهی بعد از حاد و مزمن کبد پیدا میشود و اکثر درامض سیه و قلب مقدار کبد زیاد میشود
 زیرا که درین وقت خون بخوبی باین اعضا میروند و از زیاد نوشیدن شراب زیادتی حرارت مزاج خواه بسبب گرمی فصل یا بسبب کباب
 قریب از زیاد شد باشد هم این ض پیدا میشود و از هوای خراب آنرا طیر یا کونین هم مقدار کبد زیاد میشود زیرا که در حالت لوزه و فاض
 خون از ظاهر بدن بسوی باطن برپ کرده در جگر زیاد میشود و از آن مقدار آن زیاد میگردد و هم هر گاه خون کمزور میشود و چنانکه در دوا
 خون در حوض سفیدی آید هم مقدار جگر زیاد میگردد و هم هر گاه گرمی و سوزم به شدت در جگر زیاد تولید شود یا هر گاه خریطه پر آب در کبد
 پیدا گردد و این را از زبان گلش سبیل است یعنی خالص خریطه پر آب است این چنانکه در دیگر کوم و اعضا پیدا میشود و جگر هم پیدا میگردد
 و چون پیدا شود هر جا که باشد خواه در حصه جانب یمن یا حصه جانب یسار درین هر دو حصه هم خواه در جانب چپ یا مقصری قسمت

در مقصد از دست خالی که در آنجا آمده

برکات و بخت

لیکن آنچه از آن در حصه جانب بسیار است باطله این طریقه هر قدر که زیاده میشود بسبب یاقی آن مقدار کم میزدن زیاده میگردد و در
 برودن شل و بیله این طریقه هم زیاده میشود و بر می آید و بلند میگردد تا اینکه تنگ شود مثل یکم و بیله آب آن در جابای معلومی افش خارج
 میشود و دفع خارج شدن آب یقین میگردد که خراطیه پر آب بوده و بیله و از دیگر علامات فیما بین هر دو تقریر توان کرد مثل اینکه در طریقه
 در دو تنب نبینا شد و اگر بود خفیف بود و تنب مین ض یا نوبه غلی یا چنانکه وقت پیدا شدن هم از بیله آبی علامات در جانب است
 شکم ثقل بود و از تنب که قریب تبه در بود محسوس میشود و این از تنب راحل جگر تا شان دست است میرسد اکثر مضمی طعام شام
 و ششهای طعام ساقط میگردد و رنگ و عی طایل بر روی بود زیرا که خون خراب میشود و جگر غفرا از خون کم پیدا میکند و کم خراب
 مینماید و از آن شیرش آن و باقی ماندن آن خون خراب میشود و رنگ چشمان هم مایل بر روی میباشد و گاهی تیرقان هم در مین ض غاض
 گردد و بیاض صغیف و کمزور میشود و همیشه تنگ و عبوس مبتلا به غم و حزن میشود و ابتدای این بیماری مانند بنجامین مرض است که بیاض شش
 فلفل میشن کب پیدا شود خواه حاد یا مزمن یا بهرین منوال مبتلا اندازا صحت باید علاج اول تخصص سبب کرده آنرا رفع سازند و علاج
 نیست که مسهل مهند باد و دیگر که تاثیر آنها در جگر میشود مثل کلون و دیگرین پل شراج دو گرین بود و فلفل چهار صم گریں یا پل یا کپور
 که از شش گریں تا ده گریں باشد بنحیته خوب ساخته بخوراند و دیگر کلون و دو گرین و سفوف جلیپ کمپوند چل گریں هر دو را آنچه بخورند
 لیکن این علاج مرض قوی است اما سیکه صغیف بود آنرا کلون و پل شراج بخوراند و عرض آن بود و فلفل پل یا یی کمپوند اگر کسی کم
 باشد بنحیته بخوراند و بعد از آن مسهل بر آید یل مقدار کب لایو آید شاس خوراند و ایو نیامیوراس تنها یا با شپور افک آید
 نوشاتند و نایگز و یور افک آب شش نوشاتند و جگر بزرگ را بنحیته سفنج یا پارچه کپاس نهادن مفید است و غذا خلیل المقدار و سول الانضام
 مثل شیر و شور بائی لحم خوراند فصل ششم در صغیر کب یعنی کوچک شدن جگر و این را سه روز زربان گریک مینامند این ض اکثر
 وقتی پیدا میشود که شکم آب کثیر جمع شود و از آن بطن عظیم گردد و پیش نیست که غشائی یشه دار که از خارج کبد اندرون آن افتد است
 میشود و هر قدر که سبب هم تنگ میگردد بسبب آن کبد کوچک گردد و بعضی ثابت میشود که جگر صغیر شد و جابا بالائی جگر بقدر خلوس
 یا از آن کوچک تر برآمدگی با ظاهر میباشد زیرا که اجزای غشائی مذکور تورم شد و از اندرون جگر بسوی خارج آن بروز میکنند از آن
 در جگر این برآمدگی با محسوس میشود الا سبب اکثر سبب هم کبد یا مزمن پیدا میشود خواه این هم موجود باشد یا قبل صغیر شدن جگر
 صحیح شد باشد از نوشیدن شراب نیز مثل براندی یا جن که قسمی شراب تیرست هم پیدا میشود و قوی که آنرا بدون مختل آب نوشیده باشند
 و در ولایت گلستان هم این ض که نهاده اند بر جبهش نیست که مرض نوش کتده شراب جن است لیکن این لازم نیست زیرا که باطفال
 این ض حادث میشود علامات اول نیست که هرگاه انگشت بر محل جگر زده حساس کنند و از جنم صمت هر قدر که در حال صحت ششیده
 از آن کمتر محسوس میشود و ششها کم میگردد و غذا نخوبی هم نشود و عطش زیاده میباشد زیرا که آب در مین ض و خون کم میرسد بسبب هم کبد
 چار و بر آن راه درید تنگ میشود و آبیکه در آن با خون مختلط در دل میرفت کمتر میرسد پس کبد در فریطه غشائی آبدار که بالائی سینه و جگر
 است یعنی پری نونیم آب جمع میشود و از آن ض شش یعنی جباع آب در شکم حادث میگردد و در آخر مرض هم بر پاهای مریض ظاهر میشود و اکثر

۹۱
 فصل ششم در غلبه
 از تنب و تنب آن
 چون تنب کرد
 انده غرض

فصل ششم در غلبه

زیر آن خون از کبد خوبی در دل نمیرود پس معده هم متلی ماند و طعام کم میخورد و رنگ بیمار زردی یابلی بود و یرقان عارض میشود
 و در قی و همال خون بر می آید زیرا که سبب صفر کبد یاده خون در معده مجتمع میان ازین سبب قی و همال خارج میشود و شکم آب یاز
 مجتمع میشود و انجماع آن کلفت اذیت یاده میباشد زیرا که هر عضو از آن متغیر میشوند خصوصاً از تعجز پرده شکم متغیر میشود
 و بدن لاغر میگردد و انجماع این ضاقت که بیمار میبرد خواه دفعه نبشی یا آهسته آهسته بسبیل تخلی ذبول علاج این ضاقت شود
 لیکن هرگاه آب کثیر در شکم جمع شود و از استعمال مدلت نفع ظاهر نگردد و باد خال نشسته و موم به شد و کار آب را بر آرد و این عمل را کم
 تا بقای حیات هرگاه آب کثیر در شکم جمع شود عمل کنند و از آن تکلیف اذیت مریض کم کرده باشند و ذکر فصل منقسم در تولد دیدان
 و خریطه پر آب در کبد بدانکه گاهی در حکم دیدان پیدا میشود و از قسم آن اکثر آنکه که حقیقت آن در حکم کبد مذکور شد پیدا میشود
 و گاهی که مریض قوی که مثل رسته سفید میباشد و آنرا در کتب عربیه باسم عرق منی موسوم میسازند و بنری نار و گویند و بلیغت
 آن نرادر انگلیس یا غلیظه یا بدین نام نیز نامند چنانکه در دیگر مضامین پیدا میشود و حکم هم پیدا میگردد و گاهی دیدان کبار که آنرا بعضی حیات
 گویند و در معاد پیدا میشوند هم اندرون جرم کبد در تشریح یافته میشود و بسبب نیست که این جرم از محتوی متوسط جری خطر آنده شود
 بهادر کبد میروند و چنین خریطه پر آب هم که آنرا اسمیل سمیت یعنی خالص خریطه پر آب گویند و کبد پیدا میشود و الاسباب سبب که در جرم
 است و تشریح معلوم میشود که اینها پیدا میشوند و مورث امراض معلومه میگردد علامات مادام که دیدان خریطه یاده نشوند علامات
 هیچ ثابت نمیشود و کلامی علامت ظاهر بود اما هرگاه زیاده شوند در محل حکایت و درم ظاهر میشود و چون جگر بسوی ریه دراز شود و
 و عسر نفس ظاهر میگردد و علامات ذات الریه و ذات الطنب موجود میباشد هرگاه بطرف سفلی که جانب معاست عظیم گشته منخرن گردد
 و آب یا کرطه نچه در جگر باشد از آن خارج شده و شکم می افتد سبب آن درم در غشای آبدار طنب ظاهر میشود و گاهی در معده و گاهی
 قولون می افتد و تخنق مواد جگر در قولون است و سبب از همه نیست که مثل بیم و بیلاین آب و کرم هم از راه جلد بدن بسوی خارج بدن
 و دفع شوند علاج این ضاقت اصل علاج نیست زیرا که هر دو در غشایا باشند راه رسیدن و با آنها مسدود است لیکن گاهی این آنچه
 خشک میشود و پاره اند خود موده و خشک شده و جگر میماند و مریض هیچ میشود و هرگاه بعد از دراز پس مردن بیمار تشریح کرده می بیند
 پاره های خشک یافته میشود و گاهی بصوت آب محسوس میگردد و فصل هشتم در سرطان کبد که آن گیشتر قوی است گاهی در
 کبد هم مرض کنسر پیدا میشود چنانکه این م سخت و دیگر مضامین یافته میشود و الاسباب سبب آن اکثر از اثر خاندان بود و علامات
 آنچه در درم مریض کبد نوشته شدند از قسم حرارت خفیف و در سردی می قی و یرقان اینجا هم میباشد لیکن هرگاه درم زیاده شود
 بعد حساس کردن خفلات سختی و صلابت محسوس موضع درم یافته میشود مثل اینکه بعضی موضع صلابت نفع بود و بعضی جاها
 از کبد صلابت منقض بود چنانکه در کنگریل غدود و شکل مختلف مقلوبه مختلف میباشد پس هرگاه این علامت را در یابند بدانکه ض
 کنسر پیدا شده علاج این ضاقت اصل علاج است لیکن برای راحت سانی بیمار علاج اعراض مما کن نمایند مثلاً اگر قبض باشد مسهل
 اگر در زیاده بود افیون یا مار فیا خوراند و برای درون خواب قوت شب کلوسل بایند ریخت خوراندند و غده قلیل المقدار کثیر افغان

فصل منقسم در تولد دیدان و خریطه پر آب در کبد

فصل هشتم در سرطان کبد

درم

خورانند و اگر شکم آب کثیر مجتمع باشد از آب که سرد و کار بر آید فصل نهم وضع کبد یعنی جگر از کار خاص خود که تولید صفرا است قاصر شود و صفرا کم پیدا کند الاسباب سبب آن کمزوری خون بود چنانکه در مرض سل و تشنگی وقت بروز زدن طفل سینه هرگاه از خسار بروز زدن طفل زیاد و ضعیف میشود و خون آن کم و تر گید و دو گاهی سبب آن زیاد پیدا شدن سومت و کبد میباشد و آن از زیاد خوردن روغن چربی پیدا میشود و گاهی خود نفس کبش مثل موم ملایم میگردد و سبب آن از کار خاص خود و باز و این حالت اکثر در مرض تشنگی پیدا میشود و از تشنج بعد الموت ثابت میگردد که کبد ملایم شد بود علامات گاهی اسهال و گاهی شکم میبازد و آنچه در اسهال خارج میشود بزرگ و خاکستری و دیگر لوان بود لیکن زردی در آن نیاید شد و علامات بدبختی طعام موجود و در بدن سستی غلبه و درنگ و مایل بر زردی میباشد سبب ترابی خون و نده صاف شدن آن از صفرا و بدن روز بروز لاغر شود علاج باید که او توتیه قویه فعل کبد که صفرا زیاد پیدا کند مثل بود و فلفل پل یاسی بکوبند و در آن کسی کم و نایست میورانک باشد و کوبند خوراند چنانکه در فصل سابقه ذکر شده است حال آنکه نوشته شده تا صفرا زیاد پیدا شود و ضعیف کبد بر طرف گردد و هرگاه ثابت شود که ضعیف کبد از تشنگی پیدا شد درین قشایه و اکسیر شاس خوراند و چنانکه او دین بزرگ بر بالند و غذائی سهل لا انضمام مثل شویا یا قلیه نان چپاتی خوراند و بدن را همیشه گرم دارند و از رسیدن هوای سرد و بدن حتماً طنائید ریاضت و مشقت بمانی یازد کنند و در هوای صاف گردانند فصل دهم در زیاد شدن قوت کبد یعنی جگر در کار خاص خود که تولید صفرا است قوی شود و سبب آن صفرا زیاد پیدا کند الاسباب سبب آن زیادتی حرارت است زیاد خوردن طعام خصوصاً طعام لذیذ و خاصه زیاد خوردن گوشت و زیاد خوردن پیچیده مرغ و چربی و روغن از خوردن ششیائی ناموافق هم صفرا زیاد پیدا میشود علامات زیادتی صفرا در بدن اسهال کثیر بزرگ زرد و با سوزش که مبر از حرارت آن متنازی شود و گاهی بعد از اسهال قوی میاید و در آن صفرا خارج میشود و این قوی و اسهال گاهی چنان یاده میشود که پیچیده مشابه میگردد و تفرقه بینها باین وجه گزیده میشود که در پیچیده حباب بول عارض میشود و درین ض بول می یاعلامت اول سبب خض یاخته برقع کردن سبب کوشیدن بعد مسهل خفیف که قوی نباشد مثل روغن بیدانجیر یا سدر لینه بود و نوشاند تا معده و بعد از صفرا صاف شود و چون اسهال قرار شود افیون خوراند تا که صفرا هم و جگر کم پیدا شود و حرارت معده هم بر طرف گردد و قوت کبد را که در کتب طبیه عربیه بعضی آلات بطور امراض جدا گانه نوشته میشوند چنانکه سدر کبد کتب عربیه مذکور میشود و آن در م کبد و صفرا کبد میشود و سبب هم و صفرا مقدار جگر و قوت منضبط میشوند و سبب آن کیلوس نخوی سرد و غلبه جش از آن حصول یابد و هم مع الکبد علی کتب عربیه نوشته میشود لیکن این علامت در م و سرطان هم کبد یافت میشود و علامت جش از مباح و سابقه جوینا رسو القینه از کبد پیدا میشود و ویانش گذشت گشت است و در امراض کبد منو لینه و پیچیده و منضبط کبش شده که در انهم آب کثیر و شکم میشود و در آن مرض پامی مرض موم میشود پس یک سبب آن رنگ گرم بود لیکن چون که اجتماع آب و خریطه میباشند و بهر نسبت که آن امراض معانوشه شود انشاء تعالی فصل یازدهم در سرطان و این ابنیه ان گاش جان تا منفع جمیع مریض

فصل دوم در ضعف بیک

محرم الحرام ۱۲۸۵

سید محمد علی

العت و لون و کسر ال پندری و کون سین جماله یعنی زردی رنگ بدن و این نیست که صفرا با خون آمیخته ظاهر جلد بدن را زرد
 گرداند و تعین سبب بعید حادث این مرض طبایر اختلاف است چنانچه راسی یکفرد نیست که جای ضعیف شده صفرا کم پس میکند و
 بسبب آن در خون پاره صفرا میماند و با عصاره میزند چون جلد رفیع ظاهر است آن رنگ آن ظاهر شود و طایفه دیگری گویند که صفرا
 موافق معتاد پیدا میشود لیکن این صفرا که در کبد پیدا میگردد و طریق جاری خارج شدن آن از جگر که مجری صفرا آرنده بسوی معده
 و مراره است بند میشود به سبب که باشد مثل ورم کبد یا بوش خون که در عروق بود و بسبب آن عروق متعطلی عظیم شده مجری کور
 غیر کشته از آن مجری منسد شود و چون صفرا از جگر خارج نگردد و در جگر ماند باز در عروق جذب میشود و با خون مختلط شد با عصاره
 و ظاهر جلد را رنگین میسازد و حق نیست که هر دو سبب این ضایع میشوند لیکن علت تولید صفرا پس آن وقتی حادث میشود که جگر
 ورم پیدا شود به سبب که باشد بسبب آن مجری صفرا آرنده منضبط نشود و عدم خروج و جریان صفرا از کبد وقتی پیشتر
 که مجری صفرا آرنده با معا و مراره بکدم سبب بند شود مثل اینکه مجر درین مجری پیدا شود و اسباب گاهی از ورم و گاهی از زیاد
 قی کون این مرض پیدا شود زیرا که درین وقت هم کبد متغیر میشود و از زیادتی حرارت مزاج هم برقان پیدا میشود و خواه حرارت از زیاد
 حرارت فصل حاصل شد باشد یا از سبب دیگر و هم از قبض شکم مثل اینکه در قلوب و سده عظیم سخت پیدا شود و آن مجری صفرا آرنده
 منضبط نشود و هم از ورم معاشی شناعشری هم از ورم بلبله پیدا میشود و در عوارض کثرت حاصل شدن این ضایع میشود زیرا که درین
 معایلا میروند و کبد در حفظ کشته هم قبض شکم درین وقت پاره میماند و گاهی خود از صفرا طوبت کم میشود و آن غلیظ و لزج میگردد
 و شاید این حالت در ابتدای تکون مجری باشد بسبب غلظت و لزجیت آن راه خروج صفرا بند میگردد و از آن برقان حادث میشود و
 گاهی بسبب پیداشدن مل و گاهی از تولد مجر مراره و این مجر خواه در مراره مانع دخول صفرا از کبد خروج آن از مراره بسوی معده
 یا از مراره بیرون آمدن مجری صفرا آرنده بسوی معاشی قند میسازد بسبب آن نازک کبد صفرا و مجری و نه در مراره میروند و در کبد
 محدث برقان میشود و گاهی حرکات نفسانیة مثل غلیظ و غضب و فرغ سبب محدث شدن این ضایع میشوند و گاهی از گزیدن بعض حیوانات
 زهر دانه مثل عقرب جزاره که در دم خود راه رفتن بر زمین میکشد و بعض قهاسم فامی و زنا بر هم حادث میشود و گاهی طفلان نو
 تا که شش ماهه روز بروز لادت برقان ضایع میشود و خود بخود زایل میگردد علامات گاهی برقان فتنه عارض میشود که قبل آن که لادت
 نجات نموده و گاهی بتدریج عارض گردد مثل اینکه قبل ظهور آن سستی اعضا و انفعال قلب هم میجوید پیدا میشوند و من بعد زردی بر سبب
 چشمان بعد بر رخسار صفرا پیدا میشود من بعد تمام رنگین زرد میگردد و گاهی زردی کم و گاهی پاره میماند اکثر غشیان چنان
 ماند و گاهی هم علی پاره و قی خارج میگردد و بسیار ترش بود و بول برنگ زرد آید و آدم که صفرا کم با خون مختلط شد باشد با هرگاه صفرا
 در خون زیاد شود بول سیاه رنگ می آید و چون پارچه درین بول سیاه رنگت کثرت زرد رنگ میشود و چون بول سیاه را گرفته
 با آب مخروج سازند رنگ آن تیره گردد و در هرگاه شنباه واقع شود درین که سیاهی بول بسبب فتنه است یا بسبب جعفر او درین وقت با
 که قدری از آن بول سیاه گرفته بر آن سفید کوب ایستد چنانچه قطره اندازند و بعد ملاحظه نمایند اگر سیاهی از صفرا بود اول رنگش سفید شود

من بعد رنگ بادنجانی اگر چه اکثر قبض شکم میانه و آنچه بران می رسد رنگ خاکستری رنگ می یابد و این وقتی است که مطلقا
 صفرا بسوی معانیاید و گاهی بر از بر لون طبیعی خود باشد این وقتی باشد که قدری صفرا بسوی معانیاید شود و گاهی در بن
 سهال هم می باشد این وقتی بود که در میکس می بینم معاکد ام مرض بود و آنچه عرق درین صخلج می شود زرد رنگ می باشد و بر
 ظاهر بدن اکثر حکاک خارش بود که ام مرض درین صخلج هر چیز را زرد می بیند و پیش نیست که بعضی گاهی چشمان از خون صفرا
 متلی شده و بزرگ و زرد چون این عروق قریب خریطه بینی و نچایه می رسند و طوبات مذکور ازین عروق آب می کشند و آبیکه ازین عرو
 ق بر طوبات می رسد زرد می باشد پس طوبات مذکور هم زرد می شوند و آنچه می بیند زرد محسوس گردد چنانچه هر که عنایک زرد چشم می بیند
 اشیا را زرد می بیند لیکن بان آب درین صخلج خود می باشد زرد نمی شود اما کام بسیار زرد می شود چنانچه اگر از دیدن چشمان
 شتباه در برقان باشد باید که کام را به پیش از آن امر برقان منکشف خواهد شد که ام مرض را بخوبی درین مرض عارض می شود و بر
 کسی یا ده خواباری میگرد و لیکن این می است و دوران ستمیاند و تشنگی ریاضت مرض قاذر نبود و بدن بسیار لاغر و ضعیف
 میشود و او ام که صفرا بر رنگ اصلی خود باشد رنگ بیماریا بل زردی ماند و موافق رنگ اصلی اختلاف در زردی بود مثلا گیسکه سفید
 رنگ اصلی است در آن زردی بر رنگ زردی پوست کیمو کاغذی بود و گیسکه رنگش سرخ و سفید بوده در آن زردی مثل زردی
 نارنگی باشد کسی که رنگ اصلی آن سیاه است در آن زردی با سیاهی مختلط بود و اما هرگاه صفرا سبز شود چنانکه در مراره رنگ آن سبز می باشد
 اینک رنگ آن مرض سبزی مایل و سیاهی مایل بحسب اختلاف الوان اصلی می باشد این امر قان بود بلفظ عرب بلفظ انگلیش
 بلیک جانتس یعنی برقان سیاه مینامند این قسم دی است در کبد در برقان لازم نیست اما هرگاه بسبب هم حادث بود یا هرگاه
 سنگ از مجری صفرا آرنده خارج شد بسوی معانی اشنا عشمی رود و نگاه در زردی می شود و این در دو که تابع خروج و حرکت حجر است
 بسیار شدید می باشد و با نوبت مثل تب لمره عارض میشود و غرض از مثالته تب لمره نه آنست که یکروز در میان آید بلکه مثل نوبت
 ابتدا می کند و شرت می کند و باز ساکن میشود و باز شروع میگردد و شدت و خفت در آن ظاهر میشود زیرا که سبب حدوث آن تشنج بود و گاه
 این در شروع میشود و غشیان پیدا میگردد و از شدت ذیت عرق در بدن بیایمی آید و چون حجر از مجری مذکور حرکت کرده در معاک
 اثنا عشری قف فورا از ذیت و کلفت بر طرف میشود و تفرقه درین درد و محروم یک سبب ورم کبد پیدا میشود نیست که همراه این درد
 می باشد چنانکه در ورم حاد کبد بود و هم این درد از غم کردن بدست کم شود و از غم کردن بدست یابد بخلاف در ورم مزمن که آن
 از غم کردن لذت زیاد میگردد و از این بت میشود که ورم و جوش خون نیست بسبب خروج حجر و میشود لیکن گاهی از لذت و درد
 این سنگ نقل میشود و از آن وقت جمعی هم عارض گردد و این هم تا کبد میرسد از آن هم حادث یا بدیهه در کبد می رسد و علاج
 هرگاه بر محل کبد در از غم کردن بدست ظاهر و زیاد شود درین وقت که موافق مقدار ورم چسپانند و سسل سهند از مثل سنگین شیا
 سلفاس غیره از آنچه سهال قیق کند تا مانیت خارج شود و اگر بعد از نیم در و باقی ماند بران از پیش گس پلا شده نند چنانکه در ورم
 غرض کبد رفته شده و اگر در سبب حرکت کردن سنگ مجری صفرا از قیاد مراره باشد از علامات خاص آن که پیشتر نوشته شده اند

در برقان آب درین صخلج خود می باشد زرد نمی شود اما کام بسیار زرد می شود چنانچه اگر از دیدن چشمان شتباه در برقان باشد باید که کام را به پیش از آن امر برقان منکشف خواهد شد که ام مرض را بخوبی درین مرض عارض می شود و بر کسی یا ده خواباری میگرد و لیکن این می است و دوران ستمیاند و تشنگی ریاضت مرض قاذر نبود و بدن بسیار لاغر و ضعیف میشود و او ام که صفرا بر رنگ اصلی خود باشد رنگ بیماریا بل زردی ماند و موافق رنگ اصلی اختلاف در زردی بود مثلا گیسکه سفید رنگ اصلی است در آن زردی بر رنگ زردی پوست کیمو کاغذی بود و گیسکه رنگش سرخ و سفید بوده در آن زردی مثل زردی نارنگی باشد کسی که رنگ اصلی آن سیاه است در آن زردی با سیاهی مختلط بود و اما هرگاه صفرا سبز شود چنانکه در مراره رنگ آن سبز می باشد اینک رنگ آن مرض سبزی مایل و سیاهی مایل بحسب اختلاف الوان اصلی می باشد این امر قان بود بلفظ عرب بلفظ انگلیش بلیک جانتس یعنی برقان سیاه مینامند این قسم دی است در کبد در برقان لازم نیست اما هرگاه بسبب هم حادث بود یا هرگاه سنگ از مجری صفرا آرنده خارج شد بسوی معانی اشنا عشمی رود و نگاه در زردی می شود و این در دو که تابع خروج و حرکت حجر است بسیار شدید می باشد و با نوبت مثل تب لمره عارض میشود و غرض از مثالته تب لمره نه آنست که یکروز در میان آید بلکه مثل نوبت ابتدا می کند و شرت می کند و باز ساکن میشود و باز شروع میگردد و شدت و خفت در آن ظاهر میشود زیرا که سبب حدوث آن تشنج بود و گاه این در شروع میشود و غشیان پیدا میگردد و از شدت ذیت عرق در بدن بیایمی آید و چون حجر از مجری مذکور حرکت کرده در معاک اثنا عشری قف فورا از ذیت و کلفت بر طرف میشود و تفرقه درین درد و محروم یک سبب ورم کبد پیدا میشود نیست که همراه این درد می باشد چنانکه در ورم حاد کبد بود و هم این درد از غم کردن بدست کم شود و از غم کردن بدست یابد بخلاف در ورم مزمن که آن از غم کردن لذت زیاد میگردد و از این بت میشود که ورم و جوش خون نیست بسبب خروج حجر و میشود لیکن گاهی از لذت و درد این سنگ نقل میشود و از آن وقت جمعی هم عارض گردد و این هم تا کبد میرسد از آن هم حادث یا بدیهه در کبد می رسد و علاج هرگاه بر محل کبد در از غم کردن بدست ظاهر و زیاد شود درین وقت که موافق مقدار ورم چسپانند و سسل سهند از مثل سنگین شیا سلفاس غیره از آنچه سهال قیق کند تا مانیت خارج شود و اگر بعد از نیم در و باقی ماند بران از پیش گس پلا شده نند چنانکه در ورم غرض کبد رفته شده و اگر در سبب حرکت کردن سنگ مجری صفرا از قیاد مراره باشد از علامات خاص آن که پیشتر نوشته شده اند

لجابت شوک و بسبب سنگ است درین وقت تدبیر تسکین و جمع بعل آریه مثل آنکه فیون خوراندند باینطور که اگر باور دقت نباشد
افیون در آب حل کرده نوشانند و اگر قوی هم آمده باشد فیون حب لبه خوراندند تا دقتی بر نیاید و هرگاه در و بسیار زیاده شود و کار را
بویانند بکین که بر نفس ضعیف نباشد کار نام مناسب نبود که او قلب ضعیف میکند بلکه بجای آن ایسرفیون رک بویانند که از آن بوی
تخفیر و تقویت قوت هر دو حاصل میشود و اگر کول بایند ریخت در آب حل کرده بطور حقیقتان شکم ساند بهتر بود که فیون شایند
این و مناسب نیست زیرا که گاهی از نوشیدن این و آبی یا ایضا صابون مندی و دواوش آب حل کرده از آن حقیقتان قوت
شدت جمع معین از لاق مجرب میشود پس اگر بعد حقیقتان ازین و اقدری منفعت ظاهر شود مکرر این بیه عمل آید و صابون و لایقی که
اودیه متصل است اثر ابربان لاشن پیچیده و پورش بر بان لکیر نری کاشییل شویپ مانند از آن بخواه حب در سینه زن که در آن
بقدر پنج گریں باشد از آن وزانه چهار حب بخوراند ایضا که بود و فلن چهار حب گریں که اگر کثرت های سایکس یک گریں بقیه
بیشتر حاجت کثیر باشد گریں چهار حب که در حب بسته و قوت شنج اند و صبح آن و غری تیون یک کون شش شش و نیم و نیم و نیم و نیم
چون صغری غلیظ عمل آید آن نیست که در آن تانین صاف لایقی دو حبه ایسرفیون یک حبه ایسرفیون یک حبه ایسرفیون یک حبه ایسرفیون
ازین و آبی مخروج همراه صغری محلول آب که نیم گرم صمغ بایک دواوش آب حل کرده باشد یا نیم گرم که بسبب لزج و صمغ
این و آب آنجی شود و تنها آب یا نیم گرم این و آبی مخمرین محلول آب صمغ عربی را یکبار در نوشانند و بعد پنج شش شش و نیم و نیم و نیم و نیم
آن شوی قوی یا آب مطبوخ تخم کتان شکر نم نوشانند و بعد چهار ساعت بر نوشیدن این آب هرگاه شش های مساوی شود و غذای
موافق خورد و مادام که از استعمال این و اگر در ضرر ظاهر نشود و وزانه یکبار در وقت صبح و دایمی علوم را نوشانند تا که در موقوف شود
اما چون که غریب بین خون بسوی گرده زیاده ای رود و بسبب آن بول ادم عارض میشود پس اگر این شکایت در انشای استعمال و
نمک و پید شود و در نوشانیدن آن موقوف کنند باز شروع کنند بتغاریق ایام نوشانند که درین روز از استعمال این و اجتناب
صغری غلیظ در فریق میشوند و صحت حاصل میشود و اگر شدت در خواب نیاید بر آبی درون خواب فیا چهارم حبه گریں کول
بایند ریخت بشت گریں آب ساده وقت شب نوشانند اگر استعمال آن قی آید کول بایند ریخت راتر که کثرت بویانند سایکس
بسته و آبی که کثرت های سایکس یک گریں همراه مار فیا نوشانند و شهادت بجن کالین بویانند ثابت شد که درین ض بقیه
نوشانیدن این فیا کول بایند ریخت دایمی برای از لایقین ض نیست چه از آن جمع هم کم محسوس میشود و هم از آن هم شاسته غری
میشوند و بسبب آن بویانند بجا می خورد حرکت کرده در حالی بقیه کمر و هرگاه ثابت شود که برقان بسبب رم و تولد جود و مل نیست
آن از بون در و لایق شود درین وقت سهل خفیف و نه صغری کول دوازده گریں سفوف یا سی بشت گریں که اگر کثرت کثرت کثرت
گریں شیره و بعد در هر یک یکجا کرده بشت و چهار حب سازند و در وقت خواب هر شب بخوراند و اگر بعد خوردن این و
اثر بیش از حد ظاهر شود این و آب آن را خوراندند و صمغ سکامنی از پنج گریں تا ده گریں چنان بایستی که
و سفوف و شیل هر یک دوازده دوازده گریں هر سه را با هم کرده همراه آب ساده نوشانند یا همراه شیره و آب شکر برشته یک حبه بسته

نخوردند و بعد از آنکه سبب خفیفه سقوفه بیایست فروعی که درین پنج گزین باشند اصل سرشته این دوا را هم شربت قند و آب
 نخوردند و شربت بعد از شرب موافق عدد و آنرا هم مال بشود اگر یک یا طبع بد و درین آن مجرب شود و شربت نخوردند اگر دو هفته در دست
 بعد و مرآت جلیت مملکت یام داده باشد و دوائی مذکور نخوردند پس اگر بعد از طحال این جنوب سلسله تا دو هفته هم بر قان نریخت نشود و باقی
 ماند درین وقت از حرکت یک نخیر برقی بر یک روز و دو روز و سه بار و سه روز تقویت بکفر نمایند که ازین جعفر انشاء الله بسوی بها خارج خواهد شد
 و در ایام نخوردن جنوب سلسله روزانه که از دوا خالی میباشد و سه روز است و میوراکانی ایلوت بیست قطره همراه آب ساده حلکده
 روزانه سه بار نوشاندند و یک بطریقه از سانس پس اگر سه حال این و اسیست کایت بر قان باقی ماند و عرض آن وقت شب جنوب سلسله نخورند
 و روزانه در آب بول مثل شپاس کار بناس شپاس بی شپاس سید شاس ده گزین در آب حلکده روزانه بعد از سه یا
 چهار ساعت نوشاندند و ظاهر بدن درین صفت سرد نشود بلکه قدری گرم ماند تا که جلد از کار خود که تصفیه خون بندریه خارج عرق است
 قاهر نشود و بکار خود مشغول اند و سوار کردن بیمار بر گردن و پی بترست و هرگاه سنگ در بپس سوار کردن دلی است و غذائی بپای
 باید که شورایی قریق لحم بانان چپاتی یا نان چپاتی همراه شورایی بری مونگ یا شیرین پیخته خوراند و اگر نان بیخ پیخته با تهر باقی
 مثل کدوئی در از و خیار زده و خیار سبز و برگ پالک پیخته نخوردند و شیر باشت و کجری دال مونگ قشقر هم هرگاه دهم نباشد شاید
 لیکن جرم گوشت و بیضه مرغ نخوردند که ازین صنف از زیاده پیدا میشود و هرگاه غسل کند از آب گرم غسل بترست ایضا باید که هرگاه
 بر قان مزمن که نیک شود و در بعضی ضعیف گردد که بسبب آن نشاندن و در وقت پیش کلیل یا جلیب که پخته بود و غیره مناسب حال نباشد
 درین وقت بهتر است که علاج از دوا و بیضه نمایند این نحو که بگزیند گنیش یا سلفاس چهار گرم شود و سلفاس و دوا را منگنیش یا
 کلر بناس یک گرم شپاس سید شاس شنگ کاشیک نیم نیم درم چکر نو شریک هم در آب ساده شانزده آونس حلکده دود و آونس زین و
 هر روز بعد سه ساعت بنوشانند و اگر سه سال زیاده کند یکیک آونس از آن بنوشانند اگر از نیم سه سال زیاده شود یکیک دو دوز
 بنوشانند تا که بر قان دفع گردد و اگر ازین بترسد دفع نشود بعد بنوشانند آن چند روز ایوینا میوراک از پنج گزین تا ده گزین روزانه
 سه بار بنوشانند و آب ساده یا دیگر دوا و بیضه بنوشانند و اگر بعد از طحال آنهم ضرورت سه سال شود و دوائی سابق بعد یک روز حسب طحال
 اول بنوشانند و اگر بعد از نیم بر قان باقی ماند ایوینا شپاس سید شاس تا پنج گزین و زنده همراه دوا و بیضه مناسب یا تنها همراه آب ساده بنوشانند

باب چهارم در امراض طحال فصل اول در تشريح طحال بد که طحال در شکل خوشی نصفه است با قاع
 و یک کب است از غشائی که در که بالای است و زیر آن غشائی ریشه دار است که آن لادن الجوه بر شکل جلد صغی که ریشه صغیر شود و این
 در جرم طحال منتشر شده و از انتشار آن طحال مثل خانه گشتل بر خانه های کثیر است یک شریان زشریان عظیم که خون از دل گرفته
 بسوی بدن میرود و پیاپی از طحال می آید و اینجا از آن شاخه های کثیر جدا شد و در جرم طحال منتشر گردیدند و اندرون غشیه مذکور
 و در میان شاخه های شریان مذکور گوشت ملایم ملود مشغول است لیکن کار خاص طحال ثابت نشده شاید که در طبع هم قوی باشد
 و یک ری که که از جماع او را و صفا که بسبب با گشت شاخه های شریان اصل میشود و از طحال برآید همراه دیگر او را که

باب چهارم در امراض طحال فصل اول در تشريح طحال

فصل نهم در درم طحال

از معده و امعاء برآمده اند و در جگر میروند و مقدار طحال کم و زیاد میشود مثلاً هرگاه طعام در معده نباشد طحال منقبض میگردد و وقتی که معده
از غذا امتلای باشد درین وقت که بیشتر میشود مقدارش زیاد میگردد و بعد از خوردن طعام یک ساعت مقدار طحال زیاد میشود و هرگاه
بر ظاهر بدن سردی غالب شود و خون زیاد بجانب خلی میل کند مقدار طحال که منقبض میگردد و اندک تر است بالزهره هرگاه برود خارج شود
میشود و درم طحال عارض میگردد و زیرا که درین وقت بسبب برود خارجی خون در طحال زیاد میگردد و فی الحقیقت این هم غده است
لیکن که ام جبری ازین خارج نمیشود چنانکه از کتب کرده و بلبله خارج میشود و این غده مثل غده های است که در کلوئیدهاست و در درم
گینگیه متورم میشوند پس آنچه در کتب طبیه عربیه نوشته اند که یک جبری از کبد طحال می آید که از آن سودا از کبد طحال میرسد و یک جبری
از طحال به مقدار کدو از آن سودا را وقت خلای معده در معده میریزد از جهت عاری خواهد بود و تفکر فصل دوم در درم طحال
و این درم حاد و مزمن میباشد و اول بیان حاد کرده میشود پس بدانکه گاهی در طحال ثقل میشد یعنی درم حاد عارض میشود و اسباب
گاهی تب بالزهره و وقتی سفیدی و کمزوری خون زمانی رسیدن صدمه ضرب بر طحال بسبب محدثان میشوند علامات حمی
این هم گاهی شدید گاهی خفیف لیکن ای بود و درم طحال در بود و هرگاه آنرا از دست غم نکنند در زیاد میشود و ثقل طحال
همیشه از وضع قبض بود و آشنائی طعام ساقط و قلیل و عطش یاده باشد چون پلک برین را بر داشته بر بنیه یکس می بینیم
رنگ پخته و هرگاه دست بر محل طحال نهاده از انگشتان بر آن ضرب خفیف رسانند آواز جیم صمت می شود و باطله هرگاه ثقل طحال
در درم طحال محسوس شود و جاز لازم بود باید دانست که درم طحال حاد میباشد علاج اول ده دوازده عدد زهره سپاسان
از غیر وضع و درم از جایی دیگر از بدن بر نیارند چنانکه در کتب عربیه طبیه کرده میشود که فصد گیرند زیرا که ازین کمزوری در خون زیاد
خواهد شد پس بعد از مسهل قوی بنشیند مثل سنگین یا سلفاسک سه چهارم درم همراه آب نوشانند یا کوبل همراه سفوف جلی که پخته شود
و کمتر مسهل بنشیند و دیگر در چند بار و هم چند روز نوشانند تا که سهال قیق شود و بهر دو تلیکین طبع ملحوطه اند یعنی چنان و امی لیکن
خورانید باشند که روانه اجابت بنیت شود و قیض شکم نماند و تخم گمان ساینند آب گرم سرشته بر پا چاود و بر تمام شکم سپاسان
بر محل طحال زیاد غلیظ ضا و سازند چون بعد از تعال این خنما هم در باقی ماند از دوائی کنتاروس ضا و درست کرده بر محل طحال
نهند تا آب بپاشد و روزیکه مسهل برسد بهرگاه اثر دوائی مسهل قطع شود همان روز بعد مسهل کنین بمقدار کثیر مثلاً از ده گریه است
گرین خوراکه از آن جوش خون بسبب می رود و بر طرف میشود و چون که معده درین ضعیف میباشد پس اگر بسبب ضعیف
کنین اقبل نکنند و از راه قی وضع کنند درین وقت قدری سلفیکواید یا سوواکار بناس همراه کنین بنهند تا در معده قائم ماند
انجام این ضعیف است که از علاج مسهل یا سووی و هم فرغ منقل گردد و آب کثیر شکم پیدا کند و از آن آثار است و ظاهر میشود و
مخصوص قوی است که ثقل طحال تا عیشائی آید و در درم وقت در شکم زیاد میشود و سیانش امراض معالجه میشود
تعالی اما هرگاه سووی هم فرغ منقل شود و درین وقت علامتیکه در ثقل طحال نشین نوشته شد از کتب جود و لیکن آنچه در درم طحال بود
که برایشان از آن بیان نمیکند لیکن مقدار طحال بسیار عظیم میگردد و درین وقت سفیدی و خون غالب میشود و خون خفیف

و

که جدا جدا هم نهادند بیش از این باشد که اثنا عشری عرض و وسیع است بنسبت صایم و صایم نیز از عارض است بنسبت غشای
و این بر سه معانی صغار مرکب از چهار چیز اول در جانب داخل میوکس میبرن است و بالای آن غشای ریشه دار است و
غشای ریشه دار ثانی عروق صغار و مجاری کیلوس ساخته بود یک کبر تر قوه است جایگاه و ریزش در راس و در صاعده است
متصل شده اند بیانش و بالای غشای ریشه از عضلات اند و آن بر دو صنف اند یکی در جانب عرض گرد و امعا واقع اند لیکن آنچه
معانی اند اینها یک عضله نباشد بلکه عضلات صغار بسیار مجتمع بودند بطوری که بر تمامی دیگری شروع میگردد و اما چون در بادی
قطر دیده میشود چنان محسوس میشود که یک عضله برگردان محیط است و این صنف که در جانب عرض است از صنف ثانی که در
آنده اند بیانش صنف ثانی از عضلات بالای عضلات صنف اول که دایره اند و طول معانی آنده اند بالای این عضلات غشای
آب دار است و جایگاه معانی اثنا عشری با معده متصل شد بر محل اتصال آن عضله که گرد آنده بسیار ضخیم غلیظ است و بسبب غلظت
وقت بضم غده و معده این منفذ بند میماند و چنانچه جایگاه معانی صغیر با قولون که معانی کبیر متصل گشته بر محل اتصال انصر
غلظت در عرض معابر دوران است که بسبب غلظت آن بخانه تنگ شده و در میوکس میبرن معاد جهت عرض چین با بسیار
لیکن برخلاف چین میوکس میبرن معانی نباشند چه در معده چین در جانب طول است و در امعا در جانب عرض فایده چین که
در عرض واقع شده است که بسبب آن طعام در امعا گشت و قیام کند و این چین میوکس میبرن قولون جایگاه آن متصل بمعانی
صغیر است زیرا که مرتفع است بسبب ارتفاع آن بر این منفذ شل دروازه پیدا شده و فایده آن نیست که آنچه از معانی
صغیر قسماً بر از فضول در قولون میروند آنرا مانع نمیشود زیرا که دافعه معانی از اعلی با سفلی دفع میکنند پس از قوت امعا این فضول
این دروازه را گشاده و در قولون میشوند لیکن آنچه در قولون است آن بسبب منع کردن این دروازه با علی بسوی معانی
نمیروند چه از این سو قوت و دفع از سفلی با علی دفع نمیکند که این بر از قسماً بقیل حرکت قسری بسوی علی نماید و صاعده شود و این
در حال صحت هیچ چیز در معانی صغار از قولون نمیروند اگر میرفت همیشه بوی بر از از دهن می آمد و باعث کدر است طبع هر یک
و از آن در عیش و تمدن شوار می فساد پیدایشی لهذا حکیم علم قبیح را پسند نفرمود و لیکن حال مرض هرگاه معانی صغیر زیاد
منتفخ میشود آن زمان این منفذ اتصال گشاده میگردد و آنچه در قولون است در معانی صغار میروند چنانکه در قولنج شدید میشود
بالای چین میوکس میبرن غده های کوچک بسیار در بعضی جایها یک تنه و در بعضی جا مجتمع مثل ستارگان یافته میشوند و در
غده های صغار عروق ثانی مجاری کیلوس دارند و متوسط این غده های کیلوس مجاری خود میروند و چنانچه غده های مثل آن
کیلوس میکشد بالای میوکس میبرن معانی صغار اجسام صغیر و بسیار مثل گاه و ریزش بر روی اند و چنانکه نبات از تمیج و تحریک
هوای متحرک میشود اینها هم متحرک میشوند و همیشه حرکت میمانند لیکن حرکت اینها در طول معانی از اعلی بسوی سفلی میباشد
فایده این حرکت است که آنچه طو بات در معده پدید میشود آنرا پیش میفرستند و کجا استقر شدن نمیدهند تا غده های پدید
آنرا کشند و غده های کیلوس مجاری خود را و امعا خالی شوند تا غذای دیگر از معده و معانی کبیر قولون است و معانی

حصه هم خدی چربی و غده رو یافته باشند و درین غده و هم کپسول از جاری خود و اصل میشود و از یکی بدیگری میرسد تا اینکه در مجرای
 کپسول که تریب تر قوه است ذال میگردد و درین غده با هم کپسول قدری منقبض میشوند و در حالت مرض مثل سلی که تریب است و در مرض
 اطفال هرگاه شکم ایشان قریب بروز ندان یا بعد آن سخت و عظیم میگردد و این غذا سخت و شوروم میشوند و این غشا از زیر و بالای
 از هر دو طرف غشائی بداند و همچنین از زیر و بالای معده از غشائی بداند آنکه در جرم این اعضا داخل است راسته چاره نشد قابل
 اسفارید حجاب چهارم بدیده براسا او نیز نیست درین حجاب چربی بسیار میباشد و از این زبان لاسی میشود و هم الف و کسیم و سکون
 نون قح نامی بندی و سکون معینی حجاب مشابج عنکبوت برامعای صفات نیامد زیرا که چربی درین حجاب یکسان میباشد
 جای یاده و جای کم بود چنانکه در شج عنکبوت جای غلظت زیاده و جای کم میباشد فایده پیدا کردن چربی درین حجاب آنست که
 معاگر مانده و وقت حرکت خود از ملاقات جسم لیس و هم راحت یابد و متنازی نشوند و هم بسبب این اثر ضربه برامعای دیگر رسد
 بلبله هم غده نیست که مرکب است از غده های کثیره و صوت آن مثل حرف هم غده استعلیق است و طول آن و قدرش با هم است و
 و وزن بقدر و دانسته اولش میباشد و عرض شکم است سر آن که مثل حرف هم است برامعای اثنا عشری متصل است و خوب
 یعنی دم آن تا طحال سید است و جرم آن مرکب است از کپسول همیرن غشائی ریش و از بطوریکه غشائی ریش و از بالای میوه
 است اندرون آن جوف است مثل قلم کتابت موافق و سخت اندرون بطن قلم بطن آن هم و سطح است این مجری کبیله است و از
 اطراف این مجری کبیله جاری صغیر و بسیار رویند که اندرون آن میوه کس همیرن بالای اند غشائی ریش و از است و ازین
 صغیر و دیگر جاری صغیر بسیار رشتند و بالای این جاری صغیر و شریان آورده کثیره آمده اند که از آننا این جاری رطوبت
 از خون میکشد و کثیران عظیم که طحال سید و ده شریان بزرگ که با معده رشتند ازین هر سه شریان شریان کثیره صغیر و پیدا شد
 بر جاری صغیر و بلبله می رود از آننا متصل میشوند و همچنین و از این شریان پیدا شد جاری مذکور و میرسد به جایگاه این
 بخنده از خون مجری کبیله که جوف و مع است میرسد نگاه بلبله این طوبت را در معای اثنا عشری میریزند و راه خفین این طوبت
 از لبها کثیران منفذ میباشد که از آن مجری صفا آمده اند که صفا درین معای میریزند و گاهی منفذ دخول صفا و منفذ خفین
 رطوبات از بلبله جدا جدا میباشد این کمتر تشریح ویده میشود و فایده جذب کردن این طوبت و خفین آن و معای اثنا عشری
 است که این طوبت هم مثل طوبت این متولد نبات و غذا است که بلبله آن غذا هم میشود پس اگر کسی خلاف حکمت طعم
 نرودی خورد و ازین سبب نبات و شکم و غذا پیدا شده و به سبب این در معده هم این غذا بخوبی نشود و اینجا دیگر نبات کثیر
 باشد که از آننا شرج آن غذا بخوبی هضم نگردد و ریشه عصبانی بیک هم و بلبله می یافند که فصل و و هم در امراض بلبله
 و این غده و زبان اگر یکپان کپسول مفتوح بانی فارسی و سکون الف و نون و کسیرانی حمله و سکون بانی شانه تختانی
 فتح الف و سکون بین معاله یعنی هم محض میگویند امراض آن بخوبی در حال حیات ثابت نمیشوند و تشریح ظاهر میشود و که مرض بلبله
 پس گاهی در تشریح و در زیادتی مقدار و گاهی سرطان یعنی کپسول گاهی با دقتی روغن چربی در آن دیده میشود و علامات آنست

کلیله

فصل در امراض بلبله

کلیله

از هضم و دایمی طب یکروز در میان حادث میشود و همی عفتی لاند که هر روز در آن زیادتی و کمی ظاهر شود و وقت خاص
 اقسام بدنی همی حصه رسیدن سردی بیدن مثل اینکه هوای بسیار سرد و بیدن سبب باشند باین که بار در اسعای صفای
 از آن حیاتی که بید و نوشیدن دوائی مسلسل قوی خوردن غذای ناموافق و هم خوردن دویه سیمیه بر روز در آن طفل اسباب
 قریبه حاصل آن واقع میشوند علامات آن در در تمام شکم و خارش بود و سهال بار بار و جلد جلد میشود و سهال بر از این
 بلغم گاهی سفید گاهی سرخ آخته بود و گاه خون هم بآن مختلط باشد و تفلخ در شکم بود و بیک وقت تبرزین زردی و بیست در و مختل
 نباشد چنانکه در زخیر بود و همی هم خفیف بود و لیکن اگر دم زیاد بود و پسم شدید میباشند و زبان سرخ بود و هرگاه این مرض
 با طفل عارض شود سهال جلد آید یا اول قی آید من بعد سهال پیدا شود و چنانکه پیشتر نوشته شد اینچاهم در سهال قوی
 بر از این شیرخوار بصورت بغیرات و همراه آن بلغم گاهی سفید گاهی سرخ و گاهی خون آلود بود و اکثر در اطفال همراه سهال است
 یا آب سبز یا بلغم خون می آید و اکثر اطفال بسبب در و معد میگردند زیرا که طفل امکان نبود که از زبان خود شکایت در و شکم
 لیکن از اذیت آن میگردد و خواب نمی آید و همی هم عارض میگردد و عطش یاده میباشند و زبان خشک بود پس اگر این حالت دو سه
 روز بر ابراز بسیار لاغر و ضعیف میشود و درین وقت گاهی در و ماغ ضاقد پیدا میگردد و از آن بر لبه خوابیده ماند ظاهر شود
 که خواب یاده است تا اینکه در بحالت میوهشی بر آن طاری شود و هلاک گردد و گاهی از شش ساعت تا ده ساعت هلاک میشود
 و اکثر هیچ هم میگرد و علاج اول سبب من دریافت کنند بعد از آن که ممکن پروازند و علاج عام نیست که تدبیر عرض
 موزینه نمایند پس اگر در و شکم باشد چنانکه زیاده بود بر آنجا زوچسپانند و بعد بنزد شدن خون از آب گرم گرم میکنند و یا پارچه
 خلل از آب گرم تر کرده فشرده روغن زین بر آن پاشند و محل در و بندند یا تخم کتان با یک سوده قدیمی خردل که سیم حصه
 کتان بود آن یا گرم کرده در آب گرم برشته بر پارچه آلوده بشکم چسبانند و اوپیکا کوانا از چهارم حصه نصف گرمین فیون خالص
 نصف گرمین تا یک گرمین و سیمه زرد گرمین تا پنج گرمین سفوف کوزه بعد سه یا چهار ساعت خوراند و چون در و شکم متوقف
 شود و سهال باقی ماند و ای مقوی میسرین مثل گالک لیش یا ناک لیش همراه افیون خوراند یا اکثر کثرت کشته سفید
 یا لیکو که صمغ ذبک است تنها یا همراه افیون خوراند یا طین قیو لیا هم بآن آمیزند و هرگاه سهال سبز زیاده شود و بی راج لک لیش یا
 از چهار گرمین تا یک گرمین قیو لیا و سفوف ذو ورس پنج گرمین همه با هم تخمیه سفوف کوزه روزانه سه بار خوراند و تخم
 سبک مثل آرد و شیر ماده گاؤ و شجونی بریان و خوربای تخم که رقیق بود خوراند و در علاج طفل اول نظر کنند که اگر سبب این
 غذای ناموافق یا شیر حیوانات باشد و ای مقرر کنند و شیر مرغ هم قلیل و بتغایق دهند و در حده زیاده جمع نشود و الا سهال
 نخواهد شد و اگر مقرر و ای ممکن نبود شیر ماده خرنوشانند یا آب ساده یا آب آهک یا شیر گاؤ و تخمیه بنوشانند و اگر از بروز در آن شای
 بقصد و سبب کشته بشته و صلاح غذا نمایند و پارچه خلل از آب گرم تر کرده فشرده بشکم طفل بندند و بی راج لک لیش یا و از ده گرمین
 و سیم قیو لیا و اوپیکا کوانا دو گرمین همه با یک سوده سفوف ساخته بشش حصه سیم کثرت و یک یک حصه سیمین سفوف

چهار ساعت بطول خوراند و اگر سه سال زیاد آید و دم کم شده باشد کته سفید صمغ و کاکلین قوی و لیا از هر یک دو سه گرمین گرفته
 بار یک ساینده سفوف کرده بخوراند و این تنگ آید و گاه گاه یک دو گرمین شاتند و اگر پنج دو و سه سال نباشد و کلون در گریز و
 پلباسی ایستاس یک گرمین نبات سفیدش گرمین بیه با هم تخم سفوف ساخته چهار حصه سازند و بنده و دو ساعت یک یک حصه
 ازین و بطول خوراند و باید دانست که بر این نسخه اعتماد بسیار است و بعد تجربه کامل سید است قدس که و اما آنچه از دم میوکس میبرین
 قولون افتد و از پیش یعنی سحج اسهال نمایند و اینهم بر دو حصه بود و در من پس هر گاه حاد بود و حالش آنچه در شرح دیده شده است که
 دم و تمام میوکس میبرین میباشد که در بعض مقامات سرجی بود و بعضی جاها از دم میوکس میبرین غشای جدید فیثیل کرده و پدید میآید
 و چون این غشا را بر دم میوکس میبرین مثل گوشت سرج از زیر آن نمایان میگردد و غده های که بر میوکس میبرین میباشد در بعض
 متورم میشوند و سبب آنکه ماده دم از میوکس میبرین آنما می افتد و از افتادن این ماده در غده ها آنچه پدید میآید اول نیست که در آنها و دم
 پدید میآید و در آن غشای مثلین حادث میشود پس نخته شده ملاش می شوند و در آن با غشای گرد و بعد خروج هم زخم شکل ماده و صورت
 غده یافته میشود و این زخم کسی چنان عمیق میباشد که تا غشای آبی بار می رسد و از آن در غشای آبی در زخم پدید میآید و چون باین حد
 در نقل میباشند و علامات دم آن موجود بودند اکثر غشای جدید که بر میوکس میبرین پیدا میگردد در اسهال خارج میشود
 زخم آن بر پشت طولانی در عرض میوکس میبرین قولون یافته میشود و یکین این زخم طولی منطبق و عمیق نمیشود و بعضی ضعیف است
 دم در غده های کوچک معاء ایلی هم یافته میشود و هر گاه این مرض دو سه هفته ماند و بعد آن بیمار لاک شود و آن آثار حشمت این مرض
 یافته میشوند از این است میشود که چنانکه در خارج بدن جروح می شود در باطن معا هم جراحت لایق صحت است و درسی دم جگر
 و بیکه کبد با این ضعیف میشود و خواه یک تل کبر بود یا متعدد باشند و درین صورت در اطباء اختلاف است که آیا مرض معا از مرض کبد
 پدید میآید یا مرض کبد از مرض معا حادث میگردد و وقت نیست که هر دو در هیچ اندکاهی از دم جگر دم قولون حادث میشود و گاه
 بالعکس الاسباب سبب سابق کمزوری نیست بهر سبب که باشد و گاهی این مرض بطور امراض افرد و باعارض میشود و آن
 اسباب اصله آن برودت هوا و غذای غلیظ یا ناموافق طبع یا میوه و تره های خام مثل خیار وخیار زهره بنیر است هر گاه بی طبع کوفه و خور
 و در کبد هر گاه شدید بود و نشانه های مثل رخسار استلاطین و قوی و کلون و تخم خفیل است علامات درین مرض اسهال
 بار بار با عفت تشنج اسهال میشود که آنرا هیچ گویند و بیمار وقت تیز تر گاه نشیند و در محل مقعد درد و اذیت زیاد شود و در اسهال خون
 با لغم زیاد می آیند گاهی تنها و گاهی با بر از و گاه گاه بخار هم میباشد و بجای قولون درد و در این مرض بسته طریقی شروع میشود و اول
 اینکه تدریجاً اسهال قوی کند من بعد اسهال لغوی خونی میشود و دم آنکه ابتدا با اسهال خونی کند تا قلیل دردی است سوم آنکه اول قرض
 شکم اندن بعد باز یابش مثل بنادق با لغم خون خارج شود و این ضعیف بود و گاهی بسیار شدید و قوی باشد و گاه
 متوسط و اکثر نیست که ابتدا بخفت میکند و روز بروز زیاد میگردد و در کسی این دم در حصه آخر قولون که در دم معای مستقیم است
 و در کسی ابتدا ضعیف نازل قولون که از قریب طحال شروع شده تا معای مستقیم میرسد و در کسی تمام قولون پدید میآید و اما هر گاه در معای مستقیم

بیماری میوکس میبرین

و حصه نازل قولون بود درین وقت در سهال اجزای سفید مثل راروت محلول آب و همچنین خراش سرخ و گاهی باخون خالص رخ شود
و حقیقت جسم سفید و سرخ قشست که آنچه بلغم از غشای متورم بدون مترج و موی خارج میشود سفید میباشد آنچه بلغم با رطوبت
و موی که از عروق صفرا خارج شده آن مترج شوند خارج شود سرخ بود و هرگاه این دم در حصه صاعد قولون که بسوی جگر رفته در
حصه رسیده آن که از ریه جگر در عرض شکم محال آید پیدا شود درین وقت آنچه بلغم باخون در سهال خارج میشود با نازخ خلط میباشد
اجزای سفید مثل خراش میگویند سیرن آب سرخ رنگ که بوی آن با سهولت مثل معی غساله لحم باشد خارج میگردد و در حقیقت اجزای
سفید اجزای همان غشای جدید بودند که بر میگویند سیرن پیدا میشود و این امر که در تمام قولون است یا بعضی از مواضع است
بخوبی از هم سهال ثابت میشود چنانکه گفته شد و دیگر طریق استدلال بر آن از در شکم هم ممکن است پس هرگاه در بعضی مواضع قولون
بود و انته شود که دم در بعضی اجزای است و چون در تمام قولون بود باید دانست که دم عام است برای قولون لیکن گاهی در دنیا باشد خصوصا
هرگاه خون سهال زیاد خارج شود درین صورت باید دانست یا بسیار قلیل بود و گاهی بسبب این مرض اشتغال جگر و معده گردد
و مثانه هم امراض پیدا میشوند زیرا که این معامی که تائیر این اعضا رسیده است پس چون معده متضرر شود و سهال عارض میشود و چون
مثانه متضرر شود احتباس بول یا تقطیع بول عارض میگردد و سبب اول قشست که چون از این معاصر دم به مثانه رسد آن بول را
پیدا نکند یا پیدا کند لیکن سبب غیر آن راه آمدن بول بند میگردد یا چنان کمزور میشود که از کار خاص خود که دفع بول است قاصر گردد
و سبب ثانی نیست که هرگاه دم قولون مثانه هم متورم شود درین وقت از جمع شدن بول که مقدار آن زیاد میشود متادی گردد
خواهد که در آن بول جمع شود پس هر قدر که بول قلیل می آید آنرا دفع میکند انجام این مرض یا نیست که اعراض سخت و قوی شوند و
بسبب آن ضعف زیاد شود پیشگی و سیاهی زبان یا درخشندگی آن مثل سراج و تفرق بطن ضعف سرعت نبض دوران سر پیدا شود
و هرگاه خشکی سیاهی زبان خشکی جلد و نهان و اختلاط عقل پیدا شود تعیین بهلاکت قلیل توان کرد و گاهی جلد ملایم و متغیر گردد
نبض طبی شود و زبان مثل رجاج خشنه میباشد و از بدن بوی بد ظاهر شود و سهال بدو آید که در آن غشای جدید میگویند سیرن
مرده و متعفن شده بر آید پس بسته بسته بیمار بپاک شود یا مرض مزمن گردد یا بسیار صحیح شود و اعراض بر طرف شوند علاج چون اول
مریض پیش طیب حاضر شود باید که ابتدا بخورانیدن افیون یک گرمین حب بسته کنند یا آب حلکوه نشانند و بعد پانزده دقیقه
خورانیش آب پیکا کوانا از ده گرتین گرتین موافق عمر و شدت مرض همراه آب صغیر عربی حب بسته بخورانش مریض آب را هم خوبا نند
پارچه بالایی آن موافق فصل پوشانند و خردل سقوت با بکر سرشته بر پارچه آوده بر معده بندند تا سبب آن قوی نیاید و آب پیکا کوانا در
ناز فایده باید دانست چنانکه از دم میگویند سیرن مینی نه کام و از دم میگویند سیرن قصبه بر سرفه عارض میگردد همچنین از دم میگویند سیرن
معانی قولون جیوش پیدا میشود چنانکه از خارج شدن بلغم زکام سرفه نازل میشوند گاه از خارج شدن بلغم در سهال دم میگویند سیرن
قولون بر طرف میشود و اصل مریض قشست که برودی بلغم پیدا کرده و نه که تا خارج شود و چون آب پیکا کوانا ملایم است و سبب است که
را ملایم میکند از چنانکه استعمال آن در سرفه بلغم پیدا شد و دردی در سرفه خارج میشود و از آن دم قصبه بر طرف میگردد و همچنین جیوش

از خوراندنش درین میوکس میسرین پنجم پیدا شود و تیردوی در اسهال برآمده باعث صحت میگردد پس در علاج این مرض زیاده
 این دارا باید این منفعت استعمال آورده باشند من بعد تخم کنان سوده با بستم صحن خردل در آب گرم سرشته بر پارچه آلوده بر تاجی
 یا پارچه خلل در آب گرم کرده فشرده از آن بار بار شکم را بکشد ساق تا تشنج بچ که شود پس اگر بپاکا کوانا شکم باندوقی نیاید فایده می
 میکند اگر قوی بیاز آن فایده کم میشود پس اگر در معده قرار گیرد بعد گذشتن چهار ساعت بر آن و اگر در قی خارج شود بعد یکون قی و قی
 گرفتن معده مسهل از روغن بنفشه که نیم اونس باشد با قدری عسل یا عسل که در قطره بود یا فیون محلول آب که نیم گرین باشد بنوشانند و فایده
 شرب یک کردن فیون آنست که تا در دو پیچ در امعاء از روغن بنفشه یا بنفشه پدید آید پس اگر بعد بنوشانیدن آنهم در دو پیچ در امعاء باقی ماند
 خراطه فیون خارج شود باز بپاکا کوانا به مقدار اول خوراندن و همچنین بعد نیم ساعت بپاکا کوانا خوراندن باشد تا که خون بند شود و اگر
 بعد استعمال مسهل معلوم شود خارج شوند که از روغن بنفشه بنوشانند و هر قدر که مرض کم شود مقدار بپاکا کوانا کم کرده باشند و همراه این
 که چهارم صحنه گرین باشد بخوراندند یا بپاکا کوانا یک گرین پهلای ایستاده دو سه گرین فیون چهارم صحنه گرین خوراندند و غذای مضمی
 شیر همراه آب یا بنفشه یا شور بائی محقق با آرد و ش یا شور بائی محقق یا شیر یا گاو خوراندند و اگر در چهارم صحنه تخم کنان
 نشود و از عمر کردن دست جائی انقباض یاده در دناک شود بر آن دو سه روز به چسبند و چون از زیاده شستن در کرن مرخص قوت
 تبریز در مقام مقدر در دوزش اذیت زیاده بود یا در دفع کردن بول قوی بسبب معاشی مستقیم پیدا شود در هر دو صورت بیمار را
 در آب گرم تا شکم نباشد و فایده نیم گرین آب برنج نخته حله کرده بطور زرافه در شکم ساند تا در دوش و سوزش معاشی مستقیم شود
 و اگر فایده نباشد و گرین فیون آب برنج نخته حله کرده بنفشه زرافه در شکم ساند و بست گرین فیون در یک و نسل آب حله کرده پارچه آن
 تکرار در معده قدری داخل کرده باقی بالائی آن نهاده بر بندند و چون خون زیاده آید و در دم بود پهلای ایستاده سه چهار گرین حساب است
 بخوراندند روزانه سه بار و دو سه گرین آب حله کرده بنفشه زرافه در شکم ساند و فیون را در دوش و سوزش معاشی حاد بود و این دو
 بنوشانند که در دوازده ساعت از استعمال آن آرام میوکس میسرین حاصل شده صحت میشود مجرب است صفت که پهلای پزیده گرین
 ایر و میک پودر بنفشه گرین که در پنج قطره تا ده قطره بپاشند معنی کشته سفید پزیده قطره اسپریت کلار فام نسبت قطره نبات سفید گرین
 آب ساده دو اونس بپاشد که یکبار در زیر حاد قوی بعد سه سال و در زیر متوسط بعد دو ساعت و در زیر خفیف بعد سه ساعت
 این مقدار در او نشانند و چون این مرض مزمن گردد یعنی اعراض آن خفیف قلیل شد باقی ماند یا بجمعت و قلت اعراض ابتدا کنند
 بی آنکه زیر حاد قبل آن شده باشد پس هرگاه این مرض میسرین و قی تشنج بنفشه ثابت میشود اینست که قری و دم در میوکس میسرین قوی
 بود و غشائی جدید که در زیر میوکس میسرین پیدا میشود درین مرض بسیار قوی میباشد لیکن خضامی مدو همیشه بر آن یافته میشود
 و این جرح درین مرض معاشی صفای هم میباشند و معاشی صفای هم میباشند و معاشی صفای هم میباشند و معاشی صفای هم میباشند
 میشوند و کمزور خون مخصوصا در بدن یکسکه نشانی آن خون خارج میشود گاه به جلد ظاهر بدن آنهم دانمائی کوچک پیدا میشوند
 زیاده سبب این مرض میشود و در امراض طحال و کبد و دل هم این مرض پیدا میگردد و چون هرگاه نیم در عروق بان خون می آمیزد و تشنج

فولک اگر قوی بیاز آن فایده کم میشود پس اگر در معده قرار گیرد بعد گذشتن چهار ساعت بر آن و اگر در قی خارج شود بعد یکون قی و قی گرفتن معده مسهل از روغن بنفشه که نیم اونس باشد با قدری عسل یا عسل که در قطره بود یا فیون محلول آب که نیم گرین باشد بنوشانند و فایده شرب یک کردن فیون آنست که تا در دو پیچ در امعاء از روغن بنفشه یا بنفشه پدید آید پس اگر بعد بنوشانیدن آنهم در دو پیچ در امعاء باقی ماند خراطه فیون خارج شود باز بپاکا کوانا به مقدار اول خوراندن و همچنین بعد نیم ساعت بپاکا کوانا خوراندن باشد تا که خون بند شود و اگر بعد استعمال مسهل معلوم شود خارج شوند که از روغن بنفشه بنوشانند و هر قدر که مرض کم شود مقدار بپاکا کوانا کم کرده باشند و همراه این که چهارم صحنه گرین باشد بخوراندند یا بپاکا کوانا یک گرین پهلای ایستاده دو سه گرین فیون چهارم صحنه گرین خوراندند و غذای مضمی شیر همراه آب یا بنفشه یا شور بائی محقق با آرد و ش یا شور بائی محقق یا شیر یا گاو خوراندند و اگر در چهارم صحنه تخم کنان نشود و از عمر کردن دست جائی انقباض یاده در دناک شود بر آن دو سه روز به چسبند و چون خون زیاده آید و در دم بود پهلای ایستاده سه چهار گرین حساب است بخوراندند روزانه سه بار و دو سه گرین آب حله کرده بنفشه زرافه در شکم ساند و فیون را در دوش و سوزش معاشی حاد بود و این دو بنوشانند که در دوازده ساعت از استعمال آن آرام میوکس میسرین حاصل شده صحت میشود مجرب است صفت که پهلای پزیده گرین ایر و میک پودر بنفشه گرین که در پنج قطره تا ده قطره بپاشند معنی کشته سفید پزیده قطره اسپریت کلار فام نسبت قطره نبات سفید گرین آب ساده دو اونس بپاشد که یکبار در زیر حاد قوی بعد سه سال و در زیر متوسط بعد دو ساعت و در زیر خفیف بعد سه ساعت این مقدار در او نشانند و چون این مرض مزمن گردد یعنی اعراض آن خفیف قلیل شد باقی ماند یا بجمعت و قلت اعراض ابتدا کنند بی آنکه زیر حاد قبل آن شده باشد پس هرگاه این مرض میسرین و قی تشنج بنفشه ثابت میشود اینست که قری و دم در میوکس میسرین قوی بود و غشائی جدید که در زیر میوکس میسرین پیدا میشود درین مرض بسیار قوی میباشد لیکن خضامی مدو همیشه بر آن یافته میشود و این جرح درین مرض معاشی صفای هم میباشند و معاشی صفای هم میباشند و معاشی صفای هم میباشند و معاشی صفای هم میباشند میشوند و کمزور خون مخصوصا در بدن یکسکه نشانی آن خون خارج میشود گاه به جلد ظاهر بدن آنهم دانمائی کوچک پیدا میشوند زیاده سبب این مرض میشود و در امراض طحال و کبد و دل هم این مرض پیدا میگردد و چون هرگاه نیم در عروق بان خون می آمیزد و تشنج

و جلد بدن سرد شود و عرق ببارد آید پس در خیال بیمار میجوید و گاهی میل مردن مطلقا در برطرف شود و این دلیل آنست که معاشقه و قوت تن آن باقی نمانده و چون که این مرض شل قولنج عارض میشود که در شکم شدید با توبه قبض شکم بود و لذت فقره بینا ضرورت است و این طور که میشود که در قولنج در بعد سکون نوبه برطرف میشود و درین مرض در بعد سکون نیم باقی میماند و هم در قولنج از غم کردن است آرام می آید و درین مرض در زیاده میشود و این مرض باسی خود را کشیده تا شکم منضم ساخته میخوابد زیرا که از از کردن پاهای غشائی آید و شکم منضم میشود و از آن بیمار ستازی میگردد و علاج این مرض آنست که اگر در بعض قوی باشد فصد گیرند و اگر قوی نباشد زکوب تمام محل در از ده عارضه است عذ چسپانند و بغیر که قفس فصد یا چسپانیدن آواز میگویند و اگرین بعد سه چهار ساعت خوراندند تا در وقت تشنگی کم شود و هرگاه خون زخم زکوب نشود فلال در آب گرم تر کرده فشرده روغن زیتون بر آن پاشند و آب گرم کرده باشد تا که در دو مرض رفع گردد و کولم همراه افیون شروع مرض هم خوراندند و زهره درین مرض مسهل ندهند که ضرر در دفع قبض محتاج تنقیه اسهال شود و از آب گرم فصد دهند که از آن وفایده حاصل میشود و یکی اخراج فضول معادوم اینکله در رسیدن حرارت آب گرم با معا آرام می آید و غدا بسیار سبک بهند و چون ضعف در آخر مرض یاده شود شرب پور شربین یا شرباب بر لندی نوشاند و برای مجتنب شرباب میونا کار

باب حاکمه نوشاند و این میر آنست که بیمار در وقت زیاتی ضعف درخواست میکنند که که رام دوامی مقوی خوراندند و لیکن فی الحقیقت چون بجهت ضعف میرد بپاک میگردد فصل پنجم در ورم قولون که خاص محل اتصال آن به معای صغیر عارض میشود و اکثر این ورم در جمیع اغشیه معا بر عارض میگردد و گاهی مختص میوکس میبرن قولون بود لیکن اینحال هم اگر از علاج منع نگردد شود بجمیع اغشیه در چند مدت عام میشود و آنرا پری ثقت لای شمس بلغت گر کینا مند تحقیق این لفظ در ورم کبد گذشت جائیکه این از اسباب ورم کبد شمرده شد و اسباب پیدا شدن سرد بود که از خوردن غذائی غلیظ یا ناموافق طبع یا از خوردن اشیای صلبه و اثر منفع کامل یا نماند مثل بادام غیر حادث میشود و چنان اشیای سبب صلابت خود منضم میشوند و غیر منضم اما میبرند و چین های میوکس میبرن قولون مختص شد از ذیت آن میرسانند و از ذیت و خلیه آن نفوذ میشن پیدا میشود و همچنین ضربه و گاهی بلا سبب نفوذ میشن درین مقام پیدا میشود و علامات هرگاه این ورم در میوکس میبرن باشد در در شکم بجای که مقابل عظم درک جانب است است پیدا میشود و از غم کردن دست در زیاده محسوس میگردد و چون گشتان نهاده حساس کنند قدری ورم باطن یافته میشود و طبع قبض بود و چون باغشیه گیر رسد این همه علامات هم موجودند و فرید بران تب میشود و بر محل ورم سختی مایه محسوس میشود و بعد از آن اگر این مرض اعلاج نبرودی نکند تمام اعضا و ظاهری میبرند آخر بجائی ورم سختی بدینت پیدا شود و هم فصد و قریب فقا و کجای حمی بالز و نافض پیدا گردد که از آن نخته شدن ورم باطن ظاهر گردد و انجام فقا و این ورم نیست که ورم یا بسوی غل منفرد ورم غشائی آید که بر بجهت محیط است در بر و این بسیار دردی است یا بسوی خارج خراج گشته منفرد و این از اول بهتر است علاج هرگاه در میوکس میبرن ورم باشد در شمع مرض آواز شمش عذ نهاده عدد سبب مناسب مجمل صلابت چسپانند و از آب گرم با وادان نام آب گرم تخمیه یا بار حقه دهند تا که در معا هستند و اسهال خارج شوند و چون ظاهر شود که در ورم رفع شد روغن بیا اینچیز چاه

فصل پنجم در ورم قولون

تجرب

نوشانیده شود یا شیر دریا شیر تازه زیده از قوت هضم نمیشانند و درین وقت قریب بود که هم میگویند مبین اعراضی صغیر هم با ایشان عارض
 شود و اگر ندر که این اسهال بعلاج نکرده شود طفل بحرّش کورتلا میگردد و گاهی بچنان سیرین هم عارض میشود و اکثر وقت عروض قوع
 فساد همیشه باسی در هوا بود و اگر این اسهال بنده نکرده شود همیشه آن پیدا میگردد و الا سبب اطفال را از ضعف کمزوری معده و امعاء که
 خوردن غذائی موافق و اذیت بروز ندان پیدا میشود عارض میگردد و گاهی اول ازین اذیت دماغ متورم میشود پس از آن بدفعه عصا
 اثر این اذیت بعد رسیدن از آن ضعف حاصل میشود و از این برض پیدا گردد و برای سیران جوانان پنج سبب همیشه از سبب این
 اسهال واقع میشوند و گاهی از خوردن دویه سهله و تخیل حب استلا طبع کلید پیدا میشود و علامات در اطفال اسهال قیق ابلجی قد
 در و پیش که وقت آمدن طفل اصل گر میگردد اکثر این اسهال بعد خوردن غذای نوشانیدن شیر عارض گردد و هرگاه از بروز ندان درم
 دماغ بود طفل بقیه ریختن خواب کم آید و تب بود و گرینه زیاد کند و سرگرم باشد و عطش زیاد بود چون بچنان افتد در آن وقت همیشه یلغ
 بود آنرا از علامات همیشه توان همیشه از آمدن این اسهال مائی اکثر قبل از آن اسهال غذائی یا صفراوی میشود من بعد مائی پیدا گردد و در
 کم بود و قدری اذیت بمقابل معده محسوس شود و عطش زیاد بود و اگر تا این رسید صحت نشو همیشه نیاگفت و اگر تا این رسید
 همیشه گفتن جایز باشد و قیچی علامات همیشه بآن موجود خواهند بود و آنچه از خوردن دویه سهله افتد بران سبقت خوردن دوی مسهل
 بود و هم در آن دل اسهال غذائی قیچ و سوزش در امعاء قریب نموده بود و عطش باشد اگر زیاد خورد شود علامات و هم اسهال پیدا
 علاج هرگاه با طفل عارض شود اگر سبب ضعف معده و امعاء باشد شیرده کا و دو حصه آب یک یک حصه تخمیه بسیار قلیل مثل یک قاشق بعد
 یک یک ساعت شش تا نه مرتبه لی نشود و بسوالت هم گردد و قیچ است که سیرین بیکانی شود و هرگاه در اطفال اسهال می سبب هم عارض
 صغایر باشد در آن آب صرف در اسهال در وقت اسهال خارج میشود و بار بار اسهال می آید و گاهی خون آلود هم میباشد و درین وقت
 نوشانیدن دویه قاصصه ضرر پیدا میشود و درین وقت باید که نایل شین کا و سه اویل یک و درام حسب ضرورت بعد سه یا چهار ساعت
 بنوشانند تا که دوائی نکرده در اسهال سیر و آن پس ازین و اسهال قلیق طفل از خوف حرّث سرسام غیر بود جمله بر طرف میشود و طفل
 سیر و و چنانکه از پاشیدن آب بر آنش نایز آن ساکن میگردد و همچنین از استعمال این و درین قسم اسهال فایده صحت ظاهر میشود پس اگر بعد از
 اسهال هم اذیت دماغ باقی ماند بر و مایه پاسبان به مقدار زیاد نوشانند و شش را به پنج گریه طفل یک نیم ساله داده گریه نشاند
 تا اذیت دماغ را کم کند و اگر ازین زن کم دهند بخلاف آن ظاهر نخواهد شد صفت ابل شین کا و سه اویل که در نیاده شود روغن بید بخیر که را
 صمغ عربی ببت گریه نبات سفید چهار درام آب نقع جو نه درام سیر یا تخم یک یک درام از آن بعد چهار ساعت بنوشانند و طفل
 که از پنج سال کم بود نو عاگیر سفوف صمغ عربی سه درام سفوف نبات سفید سه درام عطر پودینه و قطره روغن بید بخیر یک و سن آب
 شش درم بهر طور شش و سه اهل سازند مثل شیر گردد پس اگر قیچ ماند وزن صمغ عربی خزانید اگر غلیظ ماند آب زیاد که شش تا بر وزن
 و اگر با اسهال می قدری منبری بود که ریاضی صاف از یک گریه یک نیم گریه سیر نیم گریه و سرب نصف گریه نبات سفید بقدر
 استخفه سفوف درست کرده همراه آب یک بخوراند نو عاگیر سفوف یک ایلو پنج قطره نبات سفید بقدره و اینه آب ساوه یک و شش

یکی چو چای خوری بعد یک ساعت بنوشانند و آنچه بسبب سردی و برزیدن آن بود در آن از نشتر لشره را وسیع سازند و غده را قلیل دهند و اکثر
برنوشانند و شیر گاو و آب آبله که فانیانند ایضا که کلونیک گریز و دو گریز پلبیای اسپیدی و نیم گریز تایاک گریز نبات سفید که
گریز باریک سوده سفوف چار حصه که یک حصه بعد سه تا چهار ساعت بخوراند هرگاه بسبب سردی و داغ بود در وقت مادم
در مری طرف نشود و هلال منع نکنند و الا فساد داغ زیاد خواهد شد پس اگر این مری داغ از اذیت برزیدن بود نشتر را وسیع سازند
و اگر قریب برزیدن بود درین صورت هم قدری خون از لشره برآوردن بر مری داغ مفید است هم در وسط خلف ذن که نشخوان ظاهر
لیکنت و پیش گوش چسباند و دوائی سرخ که نسخه آن امراض معده فصل پنجم و هم معده گشت بنوشانند که تا حموضت از معده خارج نکند و پنجم
علاج سرسام نوشته شد بعل آردن بگلر اسهال باقی ماند علاجش از دو چای سه سال که پیش ازین فصل نوشته شد نماید از دو
ضعیف بسوی قوی علاج نقصان نماید هرگاه جوانان که با افتد و بسبب پیضه بود علاج پیضه نماید آنچه بسبب سردی و داغ و پیضه افتد بر مری
آن فوون خوراند از اذیت معام شود و آب صمغ عربی و آب کینه و آشجوی قیق که از جوی لایتی ساخته باشند شانه اگر در شکم پاره بود تنگید
بطول بعل آرد اگر تا دم اسهال نباشد بعل جاش پزدانند اما قلم سه سال دم که با چربی و روغن میباشند این کمتر افتد و اکثر از ضعف بلایه
سعا و اثنا عشری که بسبب پیداشدن مری بر طانی در آن ضعیف گشته باشد حادث میگردد و گاهی کرم هاند در کبد پیدا میشود و پیضه بود
مردن خود شکم میگردد و ندر پیضه مجری صفرا از انداز جگر خارج شد و معای اثنا عشری که یه گاهی کرم مذکور ندر پیضه پیدا کردن افضل پیشین که کرم معای
اثنا عشری بطور دیلمه منفرشته مثل بوم از جگر در معای اثنا عشری می افتد مثل چربی قطعات آن اسهال خارج میشوند و الاسباب که در
رطوبت بلایه زیاد پیداشدن مریست آن بود زیرا که در هیت طعام بسبب سختی رطوبت بلایه می شود و چون بسبب مری بر طانی رطوبت
آن کم شود و این هیت که در طعام خود میشود پیضه نکند و در اسهال خارج شود و هم مردن کرم هاند که کبدین سه سال پیدا میگردد و العلما
هرگاه بسبب بلایه یا معای اثنا عشری بود در آن بقیام معای اثنا عشری زیر جگر است در محسوس میشود قدری هم چربی از آن نماند گشتن
آن با ظاهر گردد و لیکن می نباشد یا قلیل بود و گاهی بر قان هم حادث شود و اسهال که می آید از آن هیت بالایی آن میباشد و چون
قدری مدت بر آن بگذرد که شکم در دل بد و مسکه نمید و پیضه میشود و چون بر لشره نیز ندر بوی سختی و غل از آن پیدا میشود بسبب مردن کرم
هاند باشد و آن قطعات شحمیه اسهال خارج میشوند قبل خروج آن علامات مرض کبد مثل مجل جگر و گاهی سرفه بسبب مزاحمت پاره
شکم در آن شد باشد و به قدر کدین چربی خارج شود و هم کرم که در معده علاج آنچه بسبب بلایه بود در آن غذا خالی از دهیت خوراند و آنچه
علاج مرض بلایه نوشته شده بعل آرد و آنچه بسبب مردن هاند افتد در آن مسهل خفیف مثل روغن بیدار بنوشانند تا ندر دمی از معده بگذرد
فصل فی غده و کبد شکم و آنرا کانسشی پیشینکینند بلفظ انگلش آن غده سه سال است آن عبارت است از اینکه بر از از موافق مقدار
اغذیه کم آید یا نایب الاسباب اصل اسباب بعید آن کمزوری و ضعف عضلات معا و کولی اذیت سازند میگویند میمیرن باشند که آن صفرا
و از اسباب قریب آن کم خوردن غذا از مقدار یا خوردن غذای سهل الانضام که اکثر اغذیه است که از آن فضول برآزی کم پیدا شوند یا زیاد
نشدن یا وقت مقدار بر از مشغول شدن بکار دیگر مثل غوص زیاد خوردن علوم یا دیگر امور کم پیدا شدن صفرا و جگر زیاد خوردن

فصل فی غده و کبد شکم

کبد

مطبوع چای و تریده خوردن فیون خنثیا رنفر خواه تری بود یا بحری خصوصاً سفر بحر و جاز خوردن دویقه میوه کوس میسرین و خوردن دویقه مدره و معتدله بود العلامات گزنی شکم و نفخ و نیامدن براز و گاهی در شکم چنانکه در قولنج میباشد اجابت به شواری و در شتو و پنج خاج گردد سخت یا بسنج و در کسری قبض شکم درد سرد و متعطل است و انقباض طبع پیدا میشود و گاهی بسبب دفع شدن بر سخت میوه کوس میسرین آن خرماسی مستقیم شکافته گردد و در مرض بواسیر قبض شکم پیدا میشود علاج اول سبب ضریافت کرده به فتح آن پردازند و وقت معین برای تبرخه تیار کنند تا عادت شود و بروقت معین موافق عادت خود رفته باشند و طعام تازه های ملینه مثل برک پالکانه شکم و چغندر خوراندن برای آن روگندم که از آن سبوس جدا کنند و باشند خنثیا رکنند تا آن هم قندی غلیظ باشد پس اگر از صلاح اغذیه که برینا او و بیکه رطوبت کبیر رطوبت غده های میوه کوس میسرین معازیه پیدا کنند مثل الیوز یعنی خنثی غلظت پلانی در راج و روغن بلبل خنثی و برکه که کاربرد ایضاً پلانی میوه دوازده گزین پانزده گزین سبب بسته بخوراندند و دیگر لهب شکم غلظت مرکب آنرا پل کالو سینه کشند گویند و دوازده گزین پلانی در راج دو گزین که لکثت های سبب گزین روغن حب السلاطین یک قطره بچهارم کوزه چهار حب بسته دو حب قش شب نرویک خنثی خوراندند اگر صبح ازین صفای طن حاصل شود بهتر و الا در حب دیگر بخورند و دیگر لکثت پاشا رتراس دو درام نیف بغی شیر خشک دو درام بر آن آب گرم دو آونس نیند و سفوف جیوه گزین آن اندخته خوب حل کنند چون سرد گردد و بعد از نصف ساعت نبوشانند تا اجابت شود و این ترکیب افق عوارض و از آنکه مزاجان است و آنچه سبب کمزوری عضلات است معاذ خود آن همراهین او و یلینه شکم کینا بست چهارم حصه گزین یکجکه که افراقی است یک و گزین آن خنثی بخوراند و بیمار را امر کنند که ریاضت و محنت خنثیا کنند و با لیسپ سوار شود یا پیاده راه رود و ششای نیمه فصل است قنکر فصل هشتم در قولنج و آن بر دو قسم است یکی آنکه بسبب تشنج عشاء عضلاتی قولنج عشاء است پیدا شود یکی آنکه در آن مقدار دین ابربان گلش کالیگ فتیح کان و کون لکثت و کون لکثت تخانی و کان فارسی مندر سبب آن خوردن غذیه غلیظه است و افقه زیاده پیدا شدن یا شکم معاذ قبض شکم تولد سرد و برزیه در سیدن سردی با معا خواه بند ریخته نشین آب سرد باشد یا رسیدن بولای سرد بود و هم خوردن مقدار شیر از افیون خنثی قرحم و متقال و روغن افیون از اعضای ظاهر بدن بسوی شکم معاذ و کار سرب کون میباشد العلامات قبض شکم تهفاج آن در شکم از قمر نیف در دو پنج تشنج شتو و زیاده میشود و بار بار بطور زویشاد کند و از غمگین بدست درین در راحت و آرام حاصل میشود و تپان درین مرض نباشد چون در وقت کند بعضی مرصیان غشی عارض میگردد و وقت شدت در زردی رنگ چه و و انحراف وجه پیدا میشود و عرق از جلد جاری گردد و چون این مرض با طفل افتد وقت شدت در آثار صبح اودم تشنج عام بدن غیر از شدت کلیف ظاهر میشود تا انجام این مرض تشنج است یا تشنج کبشاست و بر از و ریاح از شکم خارج شد مرصی صحت یابد یا از شدت تشنج ورم در جله غشیه این پیدا شود و آثار تشنج پلانی شود و علاج اول علاج عام نمایند که آن تدبیر پلانی از تشنج است مثل اینکه مارا میخیک از چهار حصه گزین نصف گزین باژد و از نصف گزین یک گزین حب بسته بعد چهار ساعت بخوراند تا قدری غشیان پیدا شود و تشنج دفع گردد و یا ایسیر فیک نصف درم و ایونیو کار نیاس پنج گزین یا ایونیو ایروشیک آب پودنی که دو آونس باشد و نیمه بعد نصف نصف ساعت نبوشانند و اگر ازین نفع هم حاصل نشود کلونال بیدریش

در قولنج تشنج

بست گریں همراه آب پودینه سبک بطریق کوفته باشد حلقه بر یک یک ساعت نبوشتان تا خوابید و از آن معلوم خواهد شد که تشنج تشنج
شد و بعد یک سلفیوکل ایسیر بر پارچه پاشیده بر ریه و امراضی قدری بوی دود شسته بویانند لیکن احتیاط نماید که از بینی متصل نشود و در
بیمار بزرگ و که نوبت بیهوشی نرسد یا کلار فام بر پارچه پاشیده بر همین پنج بویانند تا تشنج بر طرف گردد لیکن اگر مرض سیر کم طاقت نباشد
تبلایا باشد برای آن سلفیوکل ایسیر کلار فام بهتر است چه اول مقوی است و ثانی مضعفت است و چون شرابین دود بخورد و رفع تشنج در بدن
خطا نشود و از آن معلوم گردد که تشنج کم شد از آن بصر صاف کنند که منصفول بر ریه عمل نمایند مثل اینکه سنگین است یا سلفاس یک آن سنگین است یا
کار نیاس یک نیم گرم در آب پودینه که شاتر دود او شش حلقه از آن دود او شش بعد و دو ساعت بر ریه نبوشتان تا که بر خارج گردد و تشنج
شود و اگر از این هم کار بر نیاید نو بعد یک عمل ریه صفت کلرول چهار گریں سفوف جلیپ کپونیک گرم با آئین نیمه بعد شش شش ساعت بخور آنست که
دست بخوبی آید ایضا القوی از نیمه رغن بلیخ نصف آن و نس رغن حب السلاطین یک قطره آب صغ عربی که یک آن باشد آئین نیمه نبوشتان
و بعد انتظار سال تا هشت ساعت بگذرد موافق همین مقدار نبوشتان تا بخوبی اسهال شود من بعد ضرورتی باشد رغن بلیخ در دود او
آب یک حلقه حلیت اضافه کرده آن حصه دهند بشکم پارچه فلان آب گرم تر کرده فشرده نمیکارند و اگر بعد از شش پارچه رغن بلیخ از آن باشد
نمیکارند و بر بنزد بهتر بود و همچنین نمادن پلاستر از رطل بالای شکم مفید است و گاه از مالش کردن بدست هم فایده ظاهر شود و گاه
در شکم پاد بود سلفیوکل ایسیر و ایلوٹ است است است پنج قطره همراه آب ساده یا عرق دیان آئین نیمه نبوشتان که بر مری رفع ریح و تقویت کتف
قولون هم مفید است و اگر بسیار از نیت نفخ باشد سنگین است یا سلفاس سه چهار گرم همراه سلفیوکل ایسیر و ایلوٹ که ثابت پنج قطره باشد
همراه آب ساده مفید است از آن اسهال دفع ریح بر دود رخن حاصل میشود چون خفت در اعراض حاصل شود و بسوی ص صبت از آن آن
متوجه شوند مثلا اگر از نوشیدن آب سرد بود از نوشیدن آن منع کنند و اگر از خفتناک باشد در آن بیخ متناق رحم که بذیل تشنج نوشته شده کار بند
و اگر از کردن کار اسهال شد در آن پنجه علاج فالج اسری نوشته شده عمل آرد و خاص قیسم هم پیاس بود آئین پنج گریں ده گریں در حلقه
مفران چهار بار نبوشتان مفید است پنجه از رومت از مفر بود در آن هم پیاس بود آئین از پنج گریں ده گریں تنها همراه آب با شکر کام
کازر گریں پنج گریں باشد نبوشتان مفید است بعد چهار ساعت نبوشتان قسم هم نفخ است که از نبوشتان او امعا افتند
این ترین قسم است و این ایلوٹ من که ترجمه آن بعربی رت رحم است و راه امعا پنجه نبوشتان کی آنکه معاد در خطه خصیه فرو آید و پنجا
محبس گردد و در معای صغیر در جوف خود در آمد و منقلب پیچید شود و از آن معاینه گردد و باید دانست چنانکه نبجامه بندی ابصر
و خنق قلوب میسازند تا که اثر دخت پوشید شود و وقت تقلیب آن در جوف خود داخل شد و منقلب میگردد و همچنین معای صغیر هم پیاس
انقلاب خود وقت انقلاب در جوف خود داخل میشوند و سبب آن راه که در جوف آن یافته شد نبوشتان و این اگر شش سبب میشود نامند
یعنی فرو آمدن معاد و معای صغیر در خانه از خانه های حجابک بر امعا آید و نبشت در داخل شد و آن حجبس گردد و جامه آنکه
گاهی در درم امعا پنجه او درم بر امعا میریزد و از آن غشائی جدید پیدا شده بر معای چسب و از آن معانگ پند میشود و پنجه غشائی
مذکور شل رشته برگردد معاد شک میگردد و از آن معاینه میشود و پنجه گاهی در معای قولون هم سرطانی یعنی کنس پیدا میشود و از آن

چون در نوحه تشنج نبوشتان از آن معلوم خواهد شد که تشنج تشنج شد

ماوه دوم مذکور در مجرای امعاء نه نشود و رنگ گریه و ششم آنکه گاهی در قسم فوق و پنج سبب یابی است که نقل میشن و دم در قولون پیشین
 و از آن بلایوس حال دیگر در الامعاء آنچه در قسم اول نوشته شد مذکور بود و بوجه علاوه از آن اینجا قوی و غشیان قوی شد و بود و چون
 شدت کند بر اثر هم از راه قوی از دهن بر می آید و در زیاد میشود و از غیر کردن بدست آید و زیت زیاد شود و بعد از آن حالت ضعف زیاد میگردد
 و بعضی ضعیف و قوی میشود و غشی طاری گردد و فواید شروع میشود و نه این غشلاط عقل عارض گردد و بعد آن مرض میمیرد و علاج
 اول تخلص سبب کنند پس اگر معاد و خراطیه خصیه فرو آورده باشد آنرا از جمل مذایر لایقه باز پس شکم گردد و بعد آن برین مذایر باز بر
 نیاید و اگر از مذایر خارجیه هیچ تدبیر بالا نرود از شتر جایگزینی زیاد است کشاده معاد بجای آن ساند و اگر تر دل امعاء سبب شد
 و ثابت شود که در امعاء دم است درین وقت علاج دم امعاء نمایند چنانکه گفته شد و اگر دم نباشد غلبا سبب انقلاب معاسونی خل
 خواهد بود درین وقت آب کشید و بعد از آن در امعاء ساند یا هوای کشید و بعد از آن شکم ساند که سبب آن معاکشاده و بهر جهت خود بخود
 و آنچه از پیشین است دم سرطانی باشد در بخار و شکاری در پهلوی شکم نوشته کشاده در واژه جدید بر اینی فع شدن مضمون بر این پیدا
 کرده و بهر تا بر از این سو دفع شد باشد و بر شکم در فیون گرین یا کلول بایند ریست ز پانزده تا بست گرین همراه آب بعد چها
 چهار ساعت نوشتند لیکن آخر مرض هرگاه ضعف یافته شود فیون از کلول بایند ریست بهتر است و آنچه از حقیقت در آمدن امعاء
 خانه حجاب شکم قدر آن اگر بیا قبول کند بهر شکاری شکم کشاده امعاء از خانه حجاب و رده بجای آن گذارند و آنچه از حقیقت غشائی
 بر امعاء بود لا علاج است و قدر فصل نهم در دیدن یعنی کرم آن شکم بر سه قسم پیدا میشوند یکی حیاتی آن که از آن که زبان لاش آنرا
 است که سبب کایدنش نفیج و مد الف و کون سیدن جمله و ککوف سکون ای جمله و سیدن جمله و قح لام و سکون میم قح بای موح و سکون ای جمله
 و قح کاف و سکون الف کسری بای تخانی دال سید و سکون سیدن جمله یعنی مشابه بکرم سیدن سید و دم دیان صفرا سفید مثل قطره
 سفید بود و آنرا است که سبب نفیج و او و سکون ای جمله و کسری و سکون بای تخانی قح کاف و کسری و سکون بای تخانی و کسری
 ای جمله و سکون سیدن جمله نامند سوم که دانه و آنرا سبب است که سبب سبب و سکون بای تخانی و نون قح بای تخانی و سکون الف
 بعضی فیه نامند که از آن چایش میسازند و هم در جاهای پوشیدنی بجای گوشت از امید و زرد و تبخیمیه است که چنانکه در فیه پایش
 جای بانشان آنچه بود و همچنین که دانه هم دراز بود و ایضا در آنهم جایگاهه با سببند که فی الحقیقت هر گاه آن یکس که دانه میباشد
 و آن شکل مثلث طویل بود که از اول قح بود و از آخر عریض باشد و در طول گاهی یک گره گاهی از آنهم زیاد خارج میشود اما قسم اول
 پس آن تا پانزده آنچه طویل میشود و در غلط مثل قلم کتابت باشد و سوم یکسان بود و اکثر سفید رنگ گاهی گلابی رنگ بود و محل تولد
 امعاء صفرا بود لیکن وقت نشیج گاهی در معده گاهی در قولون هم دیده شود شاید اینجا بر اینی فع شدن مذاب باشد و دم در طول
 از ربع آنچه تا نصف آنچه میباشد مثل خط سفید بود و محل آن معای مستقیم آخر قولون است میباشد و قسم سوم در طول گاهی تا پنج
 شش گره میباشد فی الحقیقت طول آن مرکب از دانه بای کشیده بود و آنچه از آن در آخر بود در شکم آن بیضه های کشیده بودند و چون این
 بر زمین افتد بجز گردد و بیضه های آن بر گاه و نبات چسبند و چون شش خا آنرا میخورد و در معده آن داخل گردد از آن بهر آنکه هر گاه

فصل نهم در دیدن

پیدا میشود چون این حیوان انسان بخورد شکم آن که دانه شود میگردد و کسانیکه گوشت جگر حیوانات را بخورند این گرم و خشک ایشان پیدا میشود و تا کین گرم این مرض میشود الاسباب سبب که دانه شود گوشت گوشت لیکن سبب حیات و دیدن صفات ثابت نمیشود و ظن نسبت که بعضی آنهم همراه غذا و معده و زیر که جمیع حیوانات از بعضی پیدا میشود خواه بعضی خارج بود یا در رحم باشد بعد از ورود و معده و قتی که ضعیف بود و این بعضی نکند با معایر سبب و انجا از بعضی حیوانات مذکور این گرم و قوی هم پیدا میشود و این سرد و کسانیکه غله محض بخورند زیاد پیدا میشود و همچنین اطفال هم این مرض پیدا می شود عارض میشود علامات گاهی که علامت ظاهر نباشد از این که در قی سعال خارج میشود اما هرگاه علامات موجودند پس اکثر نشانی که بر محل قعد ظاهر میشود و همچنین منخرین حک و خارش بود و در شکم در می باشد این درد بطور افراغ یا در غده یا معده و یا سبب می باشد اکثر اسهال عارض شود و گاهی در کدام مرض قیض شکم وجود بود و هرگاه اسهال شود قیض بلغم خون می آید و قیض مدرن در معده و در دیت مثل خیش محسوس میشود و حال اشتیاقی طعام مختلف بود و بعضی آید و بعضی کم یا ساقط شود و کسی خواهش خوردن اشیائی را در غیر کوله عادی مثل غلات آبک میکند شکم که متورم می باشد و در شکم بعضی حیات مثل غلغله یا هم می شود و اکثر بواسیتی این بد بود و سوزان کناره آن سوز و وسط آن کشیف و چرک آلود بود و گاهی صاحب یدان انواب یا دانه آید و گاهی کم کن هرگاه خواب می آید پس اکثر نمر بر لاسان عارض میشود و بعضی قیض فتن لعاب در سبیل شود و کمی وقت خفتن ثب کند و صیاح نماید که این مرض در لنگت بصوت غضبناک می باشد و در شروم اعضا سی ظاهر و مخصوصا درم خصیتین هم بسبب کمزوری پیدا میشود رنگ دی چشم زرد و میکس می بیند و سبب کمی خون سفید نماید و در چشم حلقه سیاهی ظاهر شود و گاه تب هم می باشد و گاهی با حیات قی و غشیان هم می باشد و از این مرض امراض شرکیده یکه اعضا مثل صرع و کور یا دختناق حم و سرسام و کم دیا و چشم خفقان برقان غیر هم می باشد و علاج اول باید که قیض قتل اخراج دیدن بعمل آید و اگر بعد اخراج آنکه کامی مرض باقی ماند باید از آن فرمایند قیض اخراج آن اول باید که در خلای معده مسهل دهند مثل روغن بلبلخیر و طبخ سنائی مکی تا آنچه غذا کرده اند را معاست خارج گردد و بسبب آن و در انجونی بر دیدن سوزن بعد و قیاض قتل دیدن مخرج آن نوشتند بهترین دویه قائله دیدن سائونائین است پس از این و از دوه گرین تا پنج گرین همچون آن سوذا کار بناس آب در حکم کرده بنوشانند روزانه سه بار و بعد روغن بلبلخیر یا طبخ سنایله سائونائین سوذا بنوشانند تا آنچه دیدن مرده اند با سهال دفع شوند و برگ سنائی مکی که سیله و سقمونیا و سفوف جلیف روغن تارین اینهمه و قیاض دیدن اند حسب مناسبت وقت ضرورت بکار آید تا گاهی استعمال سائونائین بر این مقدار که ملوق هدایت علم نوشته شد زردی در بول و در چشمان بیاز زیاد میشود و از آن بیاز و پرستارانش خائف میشوند لهذا بهتر نیست که از نیم گرین تا یک گرین و از آن سه بار و سه روز بنوشانند بعد آن مسهل دهند و مقدار کثیرتر بنوشانند اگر چه فایده آن سریع باشد این به حیات بوده اما برای قیض هم کم که دیدن صفرا نده پس علاج آن روغن تلخ بعمل آید که تا قیاض این قیض حاصل نماند و بهتر نیست که تلخ باب گرم حکم کرده باز به حقیقت در معای سقیم سائونائین که نیم هر و برگ شفا کو بنه و چایه و جله شیا می تلخ را همین عنوان اعداد سائونائین دفع دانند و اگر مرض قوی بود و باین پیرو و در قیض ضرورت آنچه در قیض بر قیض اخراج حیات که با نوشته شد اینجا هم بنوشانند این گرم اکثر بخرج شدن باز پیدا میشود پس اگر چنان که اتفاق

نوشانند

و بعضی میگویند که از هفتاد و سال در بند و زنجیر سال ولایت انگلستان ظاهر شد و اصل محل ظهور آن بنگاله است و از آنجا بطور مداوم در هندوستان ولایت انگلستان پیدا و اکنون که سال دوازده صد و نود و چهارم از هجرت است تا امر کار زنده است این مرض از بلندی تا بلندی دیگر بطور سیلاب میرسد و مختص ببلد و فصل حار و بار نیست و حقیقت این مرض آنست که آنچه رطوبت در خون و عرق است بزیوئیکوس میسیرن معده و امعاء جلد بدن خارج میشود و اسهال قوی و عرق بجای آن آب طعام خارج در خون عرق کم نمیدانند و هر قدر که آب در خون کم میشود خون برای ترقیق خود از اعضائی دیگر آب را جذب میکند لهذا درین مرض بزودی غوغایی در اطراف و چین بر جلد بدن لاغری اعضا ظاهر میشود زیرا که رطوبات از عضلات و غشائی کشیده از اعضا در خون منجذب میشوند و چون باز رطوبات در خون جمع میشوند بزیوئیکوس میسیرن جلد از بدن خارج میشوند تا آنکه خون غلیظ میشود و دوران آن کم گردد یا معدوم گردد و تغذیه اعضا نباشد و افعال اعضائی بدن باطل یا ناقص میشوند و خون صاف نگردد تا آنکه مرض بسبب سمیت خون تا صاف خود پاک میگردد و غالب آنست که درین مرض جایی که ریشه های شریان عروق صفرا و شریان معده و معده جلد بدن با هم متصل شده اند و بسبب آن کیلوس عروق جذب میشود در شریان میرود و شریان کورتشج واقع میشود و بسبب تشنج آنچه در عضو است خارج میگردد و لیکن خارج عضو ممکن نباشد که آب طعام بسبب تشنج و انسداد و قوای عروق در عضو داخل شود و وقت تشنج آنچه حال این مرض یافته نیست که اول بدن علیل بسیار لاغر و ضعیف میگردد و در داغ و ریه و دل و کبد و گردن خون نهایت سیاه یافته میشود و لیکن مثانه هیچ امانیت نمیشد زیرا که گرده بول را پیدا نمیکند میسیرن معده و معازنم و قریق بود و آنچه در امعاء نهایت میباشد مثل مطبخ و غیره بخت باشد و بختا مخصوص است باینکه بعضی در وقت شدت قی سهاال بپیرا اگر بعد و قوت شدن قی و اسهال و شدت حمی بعد و ال این اعراض میاید میرود پس این مرض گاهی در معده و داغ و گاهی در میوکس میسیرن معده و گاهی در میوکس میسیرن معده و گاهی نفل میشن گرده و گاهی در ریه یافته میشود و الاسباب سبب ایجاد فساد هوا بود که اجزای سمیه در هوا پیدا میشوند یا بذر ریه آیند و روند و اصل میشوند و هم رسا فساد هوا اجتماع مردم کثیر در جای خاص بود چنانکه در میل و باوقایع ایستاد و عبادات اندیشه اجتماع کثیر مردم در جاهای خاص میشود چه ازین فساد هوا قوی میگردد زیرا که در جایی مذکور انواع عفونات پیدا میشوند و با هوا آمیزند پس هر گاه جوهر هوا فاسد یا سمی باشد فساد بود ازین سبب و آن زیاد قوی میشود و این خبر ای سمیه از هوا بذر کول و مشروب در هتشتاق و بدن انسان فته باعانت اسباب دیگر قوی گردند و مرض مذکور پیدا میشود پس اسهال قی هم خارج شد این خبر با هوا و آب مختلط شوند و با هر که ملاقاتی شوند آلوده شود و فساد کنند و همین سبب اکثر این مرض از یکی بدیگری میرسد آنچه اسباب اسهال ندرین وقت بسبب استعاده بدن و وجود فساد هوا زیاد و قوی میشوند و همیشه پیدا گردد و علامات علامات تبدلای بر یک نمط میباشد کسی چند روز قبل از ابتلا باین مرض ضعف و اذیت محسوس میشود و باز قریق میاید و غیبت بسوی غذا علیل طعام کم میخورد و روز بروز رقت بر او زیاد میگردد و تشنگی زیاد میشود لیکن حمی نمیشد و بعد و سه روز قی میاید و آنچه در معده از قسم غذا بود خارج گردد و بعد سه سال عارض شود و سوزش و گاهی در بجای معده محسوس شود و طش شدید گردد و چون آب یاده نوشد قی دفع شود و قی را آمدن شروع شود و در عضلات

از جانب حشی بدن خواه از بازو یا ساق در بدن ساند و تکمیل بدن نمایند و بهتر برای تکمیل است که تمام تن خردل سایند بآب شسته
بر پا چالوده بر معده و کرده نمند و پلاس ایستایس برای اورا بول نوشانند و هرگاه اعراض مهضه او قسم سال قتی بند شود و
عارض گردد علاج جمعی دیگر اعراض موجوده آن نمایند و بدانکه چون درین حال آمدن قتی باید تکلیف نشود و اوقات فراوان کیلول از ده گریز
تا پانزده و بست گریز یکبار نوشانیدن بسیار مفید است اگر بعد خوراندنش هم قتی بند نشود و اسهال بزرگ زرد و سبز نباید بجا بشت
ساعت باز کیلول به مقدار سابق بدستور سابق موافق عمر مرض خوراندند هرگاه بعد مهضه قتی بدستور سابق شود درین وقت هم خوراندند
کیلول بدستور سابق نمایند مفید است لیکن هرگاه کیلول و سبب بعد آن سلفیوک ایستند بهند آلامه خوراندند اگر چه برای هم خوراندند
کیلول بهتر است تا بعد قوع قتی خوراندن آن واجب است اگر بعضی طعام با بعضی جمع بود از شروع مرض اول علاج بدستور سابق و
درین وقت بسیار مفید است نفوت و بر ب مرکب چهل گریز تکلیف و ده پاتره قطره یا فیون نصف گریز آب حلو که برای محتاط
از شراب نوشانند ایر و شیکس اسپریت یونیا نیم درم برای شراب خوار و برای محتاط شراب یونیا کارناس پنج گریز آب حلو که نوشانند
که ازین بدستور قتی خوراندند بعد سلفیوک ایست آب حلو که نوشانند سلفیوک ایست و کارک تیمبر و آب آتخته نوشانند و بعضی
اطباء نوشانیدن سه چهار قطره روغن حب اسلاطین همراه فیون خاکش دو سه گریز باشد و بعضی مفید بلکه واجب میدانند لیکن
مفسرین ساله میفرمایند که اگر در تجربه صحت قول ثابت شود مضائقه ندارد و ایضا یک طریق علاج این مرض است که چون مهضه
شود و آب زخون جدا شد در قی و اسهال خارج گردد اول کسین سلفاس زرد و سه گریز و پنج گریز همراه سلفیوک ایست و آیو که ده پاتره قطره
بود حلو که همراه آب ساده چند بار موافق انقیاد بعد دو و دو سه ساعت نوشانند و هرگاه علامت ضعف و کمزوری ظاهر شود و زردی
تیرا میسر ثابت شود که از زخون حرارت کم شد لایکله یونیا ایستیس پنج شانه طریق استعمال لایکله یونیا ایستیس مهضه بای و قتی که بعد
اسهال قتی ضعف و کمزوری ظهور نیست که از دو درم تا چهار درم لایکله یونیا ایستیس همراه آب ساده که ضعف و کمزوری اندک و با
آتخته بعد یک یا دو و دو ساعت نوشانند و اگر ضعف بی قصوی رسید با نیم ساعت یک یا دو و دو درم لایکله یونیا ایستیس
بدون انقیاد آب نوشانند با حلو که استعمال آن است که نفخ محسوس شود و قوی گردد و سردی جلد و نفس نایل شده آثار قوت ظاهر شوند
و ایضا در وقت طری این ضعف و ظهور حالت کالایس را اللهم یعنی آب بنجی رقیق القوام نیم گرم بار بار نوشانند و بر اعضا و عضلات بدن غریزه
نمایند که از آنهم نایه تقویت و تخمین بدن حاصل میشود فصل یازدهم در امر مسهلین که بقیه تاسی هندی و سکون الف و کسری
و سکون سین حمله و کسری سین حمله و سکون نون قتی تاسی هندی و کسری حمله و سکون یائی شناه تخانی قتی قتی کاف و سکون الف
که ختم شدن باینست بسبب جنس منشری آن هم غده بای پرده منشری است که ذکر آن در تشریح امعاء و ایضا کانی هم کرده میشود
باب دویس آل تاسی سین نفیج و الف و سکون بانی سوخته و ضم و آل هندی و سکون او و کسری و سکون الف و سکون الف
و قتی تاسی شناه فوقانی و سکون بانی و کسری و الف و کسری بانی شناه تخانی و کسری حمله اول و سکون سین ثانی یعنی سل که از شکم میشود
این مرض یکبار و صغیر هر دو عارض میشود اما زیاده باطفال عارض میگردد هرگاه وقت شیر خوردن سوای شیر مادر و وضع شیر حیوانات

فصل یازدهم در امر مسهلین

کسری

یا دیگر از غریبه بخورند و این هم سبب تشنج چوب کل یا فانی برن ناقص در غده های کیلوس مذکور که تشنای منبری هست پس
 چون این جسم غریب در اندام بزرگ سبب آن راه آمد و رفت کیلوس در آن طویل یابند و شود سبب آن کیلوس بخون نمیرود و دیگر سبب
 در خون پیدا نکرد و در او پخته شدن خوردن میشود و خون نمیرساند و در آن کیلوس پس از آن خون کم و در ضعف گشته غذای لایق ببدن
 نمیرساند پس سبب آن بدن لاغر و نه بل میگرد و در ایضا چون سعال درین مرض میباشد از آن هم ضعف و لاخری زیاد پیدا میشود
 السبب سبب حقیقی ظاهر نیست لیکن سبب معبر ای آن که در غده میشود که از متعدد و اختاریری که خاندانی بود هم این مرض پیدا
 و سبب فاعلی آن در سینه منحصراست اول عدم تغذیه غذای جید و خوردن غذای ناموافق دوم نه پیوستن لباس توافق فصل و
 آن سیدن سردی ببدن سوم نه پیوستن هوای جید و ماندن طفل مکانیکه هوای آن طپ بدو باشد و طفل که شیر مادر و
 نیاید و غذای یا بسبب باغ و خوراندن شود اکثر این مرض مبتلا میشود علامات اول برادر طفل از حال طبیعی متغیر شود با طبع
 که گاهی قهقش گاهی نینت می آید بعد اسهال قیق بدو جاری میشود و ماخروج رقیق و سفید میباشد گویا طین قویلیا آب حلک و شکر
 همچنین ال اشتها مختلف بود گاهی یاده و گاهی کم و گاهی خواهش خوردن اشیای دیره مثل طین غیر میکند چنانکه وقت تولد دیدن در
 خواهش خوردن اشیای دیره نمیدانند پس در حال باضعیف میباشد از آنچه بخورد و آنرا بهضم نمیکند و شکم طفل کبیر و در سخت میباشد و چون
 درم غده باز یاده شود خصوصا که مزمن و گرانیک از غده که در شکم طفل درین صفت غذا باز برادر گشتان هم محسوس میشود و همراه این علامات بر
 بدن لاغر و ضعیف میگردد و اکثر شکم طفل در میشود چنانکه در جریه میباشد از آن ق بینما است که درین جمع شکم متغیر باشد طفل یا با
 بسوی طین کشید میبارد چنانکه در درم غشائی آید شکم میکشد که درین وقت هم در می هم فرزند غشائی آید شکم میباشد که گاهی
 حاد و قوی لا عرض بود درین سبب هم حاد غشائی آید بر زردی هلاک میشود و اشتداد مرض سختی و عظم شکم یاده میگردد و چنانکه در
 سل که گاهی بر زردی یا در بنجام می آید بر گاه چوب کل در غده با ملائم گشته هم میشود سبب پیدایش آن هم معلوم می آید
 اسهال قیق یاده می آید در آن گاهی با خراطه خون گاهی هم و خون میباشد پس ضعف روز بروز متغیر میشود و هلاک میشود و اکثر
 که انیک شد سبب هم که انیک غشائی آید در مرض در مدت دراز میزد و اکثر این مرض مزمن میباشد گاهی در آن مرض تا پنج شش سال
 زنده مانده هلاک میشود و هلاکت علیل به لاخری زیادتی ضعف میباشد گاهی همراه آن سل حقیقی که زخم پیت هم شروع میشود چه بر گاه چوب کل
 درین غده بامیر زردی هم میزد و از آن مرض سل پیدا میشود گاهی بالعکس اول چوب کل در ریه یا طحال میزد و بعد درین غده باز زردی درین
 بعد امراض مذکور یا همراه آنها این هم پیدا میشود گاهی با درم خناریری که در گلو اندر هم این مرض پیدا میگردد و گاهی طفل درین
 سه سال باین مرض مبتلا مانده از علاج صحت پیدا بدو فرستاد این مرض بسیار مشکل است چه اکثر علامات آن بامراض دیگر مشابه میباشد
 خصوصا وقت بروز دندان یا خوردن غذای ناموافق هم سعال پیدا میشود همچنین امراض حاد و طفل که منکات قوت بودند مثل
 و غیر هم سعال ضعیف هم پیدا میشود و همچنین با انیک رگش هم ضعف و اسهال حاد میگردد و از این طایفه که اکثر علامات این مرض مشابه
 بامراض دیگر اند و از آن شکیانه در تشخیص واقع میشود از اینان علامت رفه ضرورت و آن نیست که شکم طفل در و گاهی امراض سعال غایب و

سیا باشد و درین مرض مقدار شکم عظیم شکل آن را در میان است **العلائج** اول شخص مریض گماند و بعد برین کون آن کوشش باشد اگر
از خوردن غذا به روزه بود و آنرا ترک کنند و اگر از بیخوشی خاص بود که وقت بروز نازان میباشند غذا به طفل خوراند و نشه آنرا به
کرده و دهند و بهترین غذا شیر خرد است که از طفل نشاند و در دهان حیدر اند و اگر مریض صاحب مقدار باشد امراض را که در دهان
دارند که در دهان مذکور بود و چون کسب بوی از کون که قوی است و کسب بوی می صاف است میباشند سبب آن خون نبرودی قوی و صاف است
و لباس و موافق فصل باشد اهتمام نمایند که در شکم آن نرسد بنا برین فلفل شکمش بچیند و فیض آنرا در دهان همراه آب
نوشانند و فیض آنرا بنشیند و چنانچه تازه قیبه باریک کرده چار دارم یا نوشانیدن آب کوشش تازه خام کین و آونش بنیطور که آنرا کوش
یا سائند در پارچه نماده فشرده گرفته باشند و موافق طفل بسیار نافع است خوراندن کارن غلو و زیاده که از آنرا کونم بر آورده باشند
آنچه مثل آن در دهان نبرودی مضمض شود نافع است از آذیه سرت یا پوفا سفث آن لایم یا پارشیکیس یکل خود نوشانند همچنین میوه
ایمونیا یا کاشیم پیویاس پیویسم لایق استعمالند و بنسبت کالشیم پیویاس پیویسمی بعضی طبایع نیست که آن چوب کل اما کیم کور
از غده نازج میگذارد آن غذا به مقدار طبیعی خود می پس این دارا همراه آب ساده حل کرده یا نبات یا شربت مناسب دیگر بخشد
و گمرین یا سنج گرین بنوشانند یا آب حل کرده سرب همراه شیر تخم بنوشانند لیکن باید که دوسه ماه متصل برین دارا نوشانند زیرا که
مرض مزمن است تا شیره و اودان با شوری ظاهر شود و ایودانید پانس نیم گرین همراه ایمونیا فیوی سائیس اس همراه کین فیوی سائیس
نوشانیدن هم سفید است خوراندن کاو لیو آوکیل بسیار سفید است و کسیکه مجتنب شراب نبات اورا پورث وین نوشانند
برائی تقویت نسبت است زیرا که آن عانت بر تقویت جسم و دنیا بر احوال پس نافع با بوی آن بهیتر راج که گریه یاک و گمرین
گریه اوپی ایا که دوسه گرین باشد تخم بنوشانند و گاهی نوشانیدن بهیتر راج که گریه همراه دوسه پودر ستم نافع میشود لیکن اگر طفل
از کمال کم بود و دوسه پودر زرنمار بنشیند و شکم مریض و پیامی یا مریض صابون لیدن در شکم که کم میکند و فیض گاهی است از آن
جگر مایه لوده از آن لیدن شکم نافع است چنانچه لیدن کم درین مرض فایده ظاهر میشود پس اگر در زیاده شود و تارک ایدمان و از آن
و انسته شود که درم غشائی بد شکم غریب پیدا شود درین وقت پویش شکم کتان خزل در دست گرفته شکم بندان یا پارچه فلا
را در آب گرم تر کرده فشرده روغن زین بران باشد شکم بندان که فصل و دوازدهم دروم غشائی بار که شکم لانی جمع
احتشاده و آنرا پیویاس پیویسمی یا مندر این م گاهی در مقام فاصل آن میباشند این دومی است که دروم عضو خاص مثل معده
و امعاء کوچک هستند غشای مذکور مریض شود زیرا که گاهی همراه جو حاوی هم مریض میگردد و گاهی جمیع این غشای مریض میشود
و این مریض هر دو قسم است یکی الیوت یعنی حادثی دوم کرانیک یعنی مزمن و ضعیف اما هر گاه این م حادث بود و یا بدینر آنچه تشییخ درینست
نیست که در بعض مواضع این غشای مریض میشود سبب آن خون در آن و درین وقت آب کثیر در آن پیدا میشود و در بعض مواضع
نفوذ شیش آن میباشند رنگ آن سفید میگردد سبب آنکه مواد در آن خل و مجتمع میشود و هم بعضی ازین مواد که ماده هم است بر سطح آن
جمع میگردد ازین سفید میشود سبب آن آنچه ماده ازین نفوذ شیش جدا میشود و اما مریض و از آن ماده غشائی تازه پیدا میشود

فصل دوازدهم دروم غشائی آیدار

و این غشائی جدید بر ما چسبیده میگیرد و پس و در درین هم وقت متفرج یافته میشوند و یکی آب جوی که آن گاهی صاف مثل آب چاه بود و گاهی سفید که رباشد گویا طین قهویلیا آب محلول است و گاهی سفیدی آن مشابه بکرم مخروج باب باشد و دوم غشائی جدید اول نرم و لزج مثل صمغ محلول آب میباشد بعد غشائی که در آب است رسیدن جسم چنانکه شکلی حسی حریر از هم تیر و کار و شمشیر و یکدوم حیوان از قرن خود زخمی سازد و از رسیدن صدقه ضرب و سقوط و از رسیدن سردی خصوصاً عورات را وقت جریان حیض اتفاق ساقط شدن محل این مرض زیاده حادث میشود و از زیاده نوشیدن مسهل قوی مثل عن حبالتا طین و کلون و حبیب از سنگافه شدن زخم معاینه گاه جمیع طبقات آن شکافند و آنچه در این است درین غشای زرد و کاک انفجار شانه و مجتمع شدن بول درین غشای هم از دم مثانه که بعد بر آوردن سنگ آن بذر فیض و تنکاری پیدا میشود و هم از دم کبد هر گاه هم از آن بعد انفجار پیدا بر این غشای زرد و طحالی هر گاه آن بکدام سبب شکافه شود و خون از آن خارج شد بر این غشای زرد و دوم معاینه گاه دوم آن از میوکس میبرن تا غشائی خارجی آن عام شود و تا این غشای زرد شکافتن بطن چنانکه برای صلاح امعاء بعضی قصاصم قلع گاهی و علاج نوبت بر شکافتن بطن میرسد هم هر گاه از آن سوم بر کار برای اخراج مایه است و شکم هم میکنند این مرض پیدا میشود و گاهی صوت این مرض خفناق رحم یافته میشود **العلامات** مرض بر پشت خوابید ماند و پاها را بسوی شکم میکشد تا سبب آن شکم شتر شود و نفس ضعیف متواتر باشد بر چهره بیمار انحطاط و انار طلق و اذیت ظاهر بوزن نبض سریع و دقیق بود و اکثر باصلاط باشد مثل تار آهنی تب دیات و شکم غلیظ میشود و از غم کردن بدست از آمدن سر فرو می آید تنفس غلیظ از آمدن عطسه دریا میگیرد و زیر که از این صوت شکم شکاک بعضی توهم زیاده میرسد چون بیمار بر پشت خوابد این وقت شکم بالای ناف قریب مبداء انگشتان ده صوت بطن دریافت نمایند این موضع آواز جسم چون ملو هوا که آن معاند محسوس شود و بر پهلوی و زیر ناف و از جسم صمت شنیده شود زیرا که درین صوت آب زیر معامی پس از آن جانی که معاینه باشد آواز هوا سمع میشود و جانی که آب است و از جسم صمت شنیده شود و هر گاه بیمار بر پهلوی خوابد این صوت بر پهلوی که چسبیده اگر دست نهد از جسم صمت می آید زیرا که آب درین پهلوی می آید و بر پهلوی مخالف آن چون دست نهد آواز هوا سمع میشود زیرا که اکنون معاینه سوئی بیندازین تجربه است و میشود که آب شکم با دم غشای جمیع است این علامات ضروری و لازم این مرض اند اما بخلاف پس آن قی است عسر بول زیرا که هر گاه دم این غشای بالای معده و قوی می آید چه او معده را غم میکند هر گاه بالای مثانه بول بشواری می آید بلکه دشواری بول از چهار سبب بخاطر پیدا میشود اول اینکه چون هم این غشای مثانه میرسد سبب آن پنجه ماده فایده از دم میرد از آن عضلات مثانه و رباط آن با هم می چسبند و از آن بدشواری منقبض می شوند دوم اینکه گاهی از دم غشائی که این عضلات مثانه هم تورم شد مثل مغلیج از حرکت باز میماند سوم آنکه از شدت درد شکم هم آنچه بر اراقت بول معین می شود ازین فعل خود باز میماند چهارم آنکه درخیالت بول هم پیدا میشود و از آن برای دفع کردن بول حاجت بسوی قوت قوی اعمی میشود و چون که درخیالت قوت ضعیف میباشد پس عدم قوت هم دشواری در آمدن بول پیدا میشود و آنچه از خفناق رحم می افتد و آن هم پاهای خود را بسوی شکم میکشد زیرا که درخیالت هم میماند و از جسم صمت می آید زیرا که این هم هم در شکم غیبت است اگر کمال

و لیکن بر تشنه شدن در آن تمامی مرضی که است علیین است لیکن اگر این هم سبب رجم می شود می بیند اما عاقل باشد درین وقت عوصقش نش
شکام سال بود و هرگاه آب درین غشاء زیاد جمع میشود نفوس شوری میباشد زیرا که امعاء سبب اجتماع آب بالا میزند و معده و کبد
غیر میکنند این همه بر دشواری میگذرد و اگر آب در قلب از حرکت فراموش میکند انداخته نفوس شوری و در حرکت قلب عارض میشود
چه وسعت محل حرکت بر دو تنگ میشود و ازین و ضرر که نفوس حرکت قلب هستند مرض کمال متادای میباشد اگر این را در وقت علاج
رفع نکرده شود مرض عشی کزده هلاک گردد و علاج اگر از اول در جای رشکم در دو سخی باشد بر آن کو چسپانند و بعد خشک شدن رجم
از آب گرم روغن تیرین کمی سوزند و چون در دم شود پلاستر زینکس بار بار بنشیند زینکس آب شکم کم شود و او دویه ندره بول نشا
و هرگاه رجم پلاستر رفع گردد و رجم ایوین رشکم تمام سازند و روغن نایبی سرپ فیری ایوین بعد گشتن در ساعت بنخورند
خدا خوانند و ایوین پلاس را سبب چرخ گرین تنها یا بار سبب که شانه در دم حصه گرین باشد همراه آب حل کرده بالقوع قصبه اندر سیره یا بملو و دیگر
دوای تلخ مثل آب مله نوشا تدا مدت دراز زیر که مرض فزین است و هرگاه قبض شکم باشد برای از الاله اول حقه و پس با پنج
پیشتر برای صاف کردن معالجه حقه های لینه مختصره نوشته شد و اگر از آن کار بر نیاید سیس خفیف مثل سفوف جلیب کمپو
هرگاه آنرا تحلیل لوزن بند چون ازین تدابیر فایده ظاهر نشود و آب کشیده شکم جمع بود از سوز و کار که مشهود است آب از شکم بر آید و
غذائی مقوی مثل الانضام مثل شور برای لحم شیرده گا و و آرا رو و ساگو دانه و انچه از تره باند بود مثل خیار و نیاز و و دیگر
و از و برگ پالک پنجه بخوراند فصل سیم و چهارم در دستن قهوان در کتب عربیه طبیه بر سه قسم بود یکی تری و دیگر طبلی و سوم لحمی
لیکن طبلی ثابت نیست و در کتب انگریزی مذکور نیست مازنی که در آن آب در شکم جمع میشود و آنرا بر آن که یک یا سبب بالقوع اندک
سین جمله قوع کاف و سکون این مملو ثانی مغبی مجتمع شدن آن چه خراطه غشائی بدار است میمانند در لغت انگلش لاس سبب کاف
سپیس هم گویند این آب گاهی صاف مثل آب چاه میباشد درین وقت غشاء از نفوذ میشنالی بود و گاهی که ربه و قدی سفیدی
آن مخرج بود و این سفیدی از نفوذ میشنالی جدا شد آن خلط شد با سبب سبب آن گاهی هم غشائی بدار بود و چنانکه
مذکور شد زمانی از روم جگر هرگاه مقدار آن صغیر بود آن صلب گردد و او هم سرطانی سخت که کینه است در آن پیدا شود عارض میگردد
و وقتی از روم سرطانی لبه گاهی از روم عظم سختی طحال جامی روم گزده و هم از کمزوری خون هرگاه سفیدی آن زیاد پیدا شود
میگردد و علامت آنچیز از روم غشائی بدافند علامات و هم غشائی مذکور در آن وجود بودند و آنچه از روم دیگر اعضا که قبل حدو
این مرض تشنه شدن پیدا شود در آن چند روز تیرین قدر محسوس میشود که نیاز قدی ذیبت بود و طعام خوبی هم نمیشود و اشتها کم باشد
من بعد و بر در شکم سخت و عظیم میگردد و چون بسیار بر پشت خوابد رشکم آن بالائی انگشت تندر از جسم جوف پر هوای بر و بالای
هر دو پهلوی آن از نیاز از دندان گشت و از جسم صحت می آید هرگاه بر پهلوی سپید بر پهلوی که دراز شد باشد از انگشت زدن آن
جسم صحت آید زیرا که درین صحت خاص آب شکم بجانب پهلوی می آید از جانب پهلوی دیگر از جسم جوف پر هوای از ضرب انگشت بر می آید
زیرا که درین قضا معاینه سوئی می شود و درین وقت در دو تب نیاید زیرا که حج و حی از لوزانج قلم ندر درین صحت سوئی اجتماع

در نه نیست و چون آب زیاده در شکم مجتمع شود آن زمان در نفس شواری بود و حرکت قلب هم بخوبی صلا و خشوع و ریر که محل حرکت آن
 از اجزای شکم پرده شکم اعضائی سیرین آن بسبب یاقی مقدار آب تنگ شده چنانکه پیشتر در فصل سابق توضیح آن نوشته شد و بعضی
 روز بر رولا غرضه و ضعف میگردد و از اجتماع و کثرت آب شکم این قدر عظیم میشود که جلد ظاهر آن مثل آینه می درخشد و عروق در آن نمایان میگردد
 و سبب در این عروق آنست که بسبب کثرت آب شکم از اندرون اینقدر نوبت ایضا فضا شکم سست است که بخون از هر دو پاسبوی آن
 اندرون شکم پذیرد و یکدیگر میرفتن آن از اندرون منجم میشوند پس بدین ریشه های این رید که در جلد شکم بودند بسوی قلب میرود
 ازین سبب این ریشه ها کثرت محسوس نمایان میشوند و چون درین وقت پایا به شواری و تاخیر می رود و اندک از طول رکت آب کثیر
 از خون عروق جدا شد و گوشت پایا میریزد و پایا متورم میشوند و همین سبب استقامتی رقی و دم در پایا یافته میشود و چه و دست
 نبود و این مرض بچهار ارض مشتبه میشود مثلاً هرگاه مثانه در عرض حبس البول عظیم متورم میشود این مرض مشابه گردد و هم باور
 غشائی آید و در هم از مرض ویرین در اسپمی بملف سکون او اول و کثیر و ثانی سکون یا بی تخمائی و کسری حمل و قمع یا بی تخمائی
 و سکون و کثرت این قمع را می حمل و سکون الف و بای می حمل و فاسی کسین حمل و سکون یا بی تخمائی که بعضی مجتمع است آن
 در او ویری که محل خائید شدن بیدار عورت است هم از حمل هرگاه در محل آب کثیر در رحم پیدا و جمع شود چنانچه فقیر یکبار
 زنی را دید که وقت حمل شکم آن بسیار کبیر بود و وقت ایستادن دل آب چنانکه از دهن مشک میریزد از قرح جاری شده و در ثلث آن
 خایفانه نزد حقیر آمده بیان کردند آنرا را تعلیم میکنم که دم من بعد مخاض جاری گشت حبس پیدا شد هم هرگاه از احتباس حوض خیار
 خون حبس در رحم جمع شود و مرض جاپید اگر دم ملتبس میشود و درین وقت تفرقه باین نحو کرده شود که در مثانه که از احتباس بول
 پیشاب قلیل قلیل می آید یا نه آمده باشد درین مرض احتباس بول نباید باشد و دم آنکه هرگاه انگشتان بر مثانه زنند او از جسم صمغ
 وسط بطن که محل نادن مثانه است تنهائی آید از هر دو پهلوا و از جسم محوف هواداری آید زیرا که در احتباس بول آب در مثانه فقط میماند
 و شکم نام نموده و اگر مرض بسبب حمل خود بنظر اینکه قطر قطره از بول بار بار می آید بگوید که بول بسیار می آید از سخت شک تشخص
 واقع شود درین وقت قلائط در مثانه انداخته افراج بول کرده تجربه بکنند تا یقین حاصل شود زیرا که در صوت احتباس بول آب خلل قلائط
 بول آید و خواهد آمد از آن عظم مثانه بر طرف شده و درون استقامت ثابت خواهد شد از دم غشائی آید و تفرقه بعلامات مختصه آن که می
 و در دغیه اند کرده شود و از مرض ویرین تفرقه باینطور کرده شود که او سیرین از یک جانب خاص که جانب سیرین یا بسیار عامه است
 شروع میشود و بتدریج تا جانب دیگر میرسد و دم اینک این مرض مختص بچهار است و تفرقه از حمل باینصورت است که در محل اول سختی
 زیادتی خاص در وسط بطن که محل جود رحم است شروع میشود و همین جا او از جسم صمغ از رول انگشت پیدا میگردد و لیکن در پهلوا
 او از جسم صمغ می آید و دم اینک باینکه باینکه در آن بتدریج و تاخیر باشد و دم آنکه باینکه چهار راه هر طیفیل آواز غالب آن ظاهر میشود و چنانکه
 در محل نخست و دوم مرض احتباس حبس در جمل بول احتباس حبس در دوم آواز صمغ از رول انگشت خاص بر جمل جمجمه شود
 و بر پهلوا آواز جسم صمغ پیدا باشد چنانکه در ایام حمل بسیار علاجه اول بر فح کردن سبب پرواز و آن اخراج و قلیل نیست است

میل گرین مستقفا از دم کبد یا طحال یا سلب یا دیگر اعضا که مثل تمام شکم انداخته شده باشد درین وقت طحال مسل و مستقفا
اعضای مذکور و آب شکم هر دو خارج و دفع شوند پس اگر از فساد جگر باشد درین وقت کاویل چهار گرین و سفوف جلیپ کپوئید
چهل گرین تا یکتیم آن خوراندند نوع دیگر کاویل چهار گرین سفوف اسکامنی این پنج گرین تا ده گرین بخوراندند ایضا الکول چهار گرین و سفوف
اسکامنی بلا یسر نیم نصف گرین سفوف ساخته بعد چهار یا شش ساعت بخوراندند تا که اسهال قیق شود و درین مرض
مریض قوی بود و روزانه مسهل دهند تا که نبرودی آید از شکم ندریغه اسهال خارج شود و اگر ضعیف بود یک و نیمین طریق مسهل
و یک و نیم در مدت نوشاندن با نظری که پیشاس بائی مارتراس از نسبت گرین نصف درم پیشاس امیثیاس و گرین پیشاس شراس
پنج گرین آب جگزه بعد از سه یا چهار ساعت بخوراندند اگر مریض از شراب مجتنب نباشد یک و نیم اسکول و سپریت لیکر نیم نیم
نصف درم آن اضاف کرده نوشاندند که از آن نفع عظیم شود ایضا لایچ شیدراج چهار گرین سفوف اسکول یک گرین سفوف و بی
یک گرین کسکلت هائی سانیسیس پنج گرین همه اینچیز یک و نیم بعد چهار یا پنج ساعت بخوراندند بعد از دو روز
باز مسهل دهند با پنجه نوشته و این پنجه که در آن پل شیدراج است برای استسقای هرگاه با دم غشائی ریشدار که باندند که از آن
مقدار که بخواهند باشد اضافه نمیدهند اگر سیدیم طحال بود در آن مسل از سفوف جلیپ کپوئید یکتیم و سفوف و بریک
و دم سفوف کلبا یکتیم و پیشاس بائی مارتراس یکتیم و فیری سلفاس و گرین همه اباریک ساید با هم پنجه بهشت حصه کرده
نخمدان و یکیک حصه از آن بخوراندند تا که اسهال قیق پیدا شود پس اگر از اسهال قیق ضعف پیدا شود
و دیگر مسهل موقوف شده مدت موافق نشو و تول نباشند از پنجه آن شیدراج است ندهند که استعمال شیدراج و یاب و دم طحال
خون انفجار طحال بسبب ضعف آن میباشد بعد نوشاندن مدت روز دیگر باز مسهل دهند و همین ترتیب اسهال وادار
درین قسم هم کرده باشند تا که ثابیت از شکم خارج گردد و صحت حاصل شود و نوشاندن پیشاس یو و اید و امیو نیامیوراس که از یک
پانزده گرین بگذرد هرگاه مستقفا بسبب دم جگر بود مفید میباشد که از آن دم جگر بطرف میشو وادار از زیاده بگذرد که از آن آب شکم
کم میشود و نهادن مرهم یو دین شکم درین قسم مستقفا خواه از جگر بود یا از طحال باشد کمال مفید است لیکن اگر دم جگر بود جگر از آن
و دم طحال بود بر وضع طحال خنک و سازنده و همچنین مرهم بنائی و اید که بر نیکه خنک و کمه میشود درین قسم مستقفا بر این اعضا ضا و کم
و زیر آفتاب نشانیدن و هر دو سبب مفید میباشد چون باد و به کار بر نیاید ریاض بعد تمامی دو پنجه طول طحال و کارد
شکم انداخته از آن آب بپیر و آن رند و وقت بیرون و درن شود کار از شکم جاری شدن آب از شکم باید که یک یا پنجه طول شکم
آنرا بجایب پشت بر بندند یا امر فرمایند که دو کس سرزنز اگر وقت از پس پشت بطوسی کشت که اسهال بر نیاید زیرا که وقت بودن آب
در شکم معالایه نرسد اگر حفظ از فرو آمدن نماید درین وقت نکره شود پس هر قدر که آب خارج خواهد شد بسبب خلوص مکان از معادن
خواهند آمد و از آن پنجه نمیدارند و در خارج آب ممنوع شود و بعد از آن آب از شکم هم عصابه و بعضی شکم بر بندند تا خون عروق
کم آید و آب کم پیدا شود و از عروق و ران سرخشی بلکه موت مان شود زیرا که چون قوت پیدا شود آن شکم حشاز زیاده منفر میشود

و باید دانست که غرض از شرکب کردن شیدراج و اید است که از آن آب که در شکم است که بپزد و در آن آب که در شکم است که بپزد و در آن آب که در شکم است که بپزد

ازین سبب خون بسوی احشاء کم می آید چون فاخر احشاء که آب است در شکم نماند از وسعت محل آنجا بر مقدار طبیعی خود رجوع کنند
و فتنه خون کثیر را بن بسوی آید و بسوی دماغ کم می آید و از غلبه آب که حفظ از آن نگذرد و در دماغ سرخا می شود و دل و قلب کثیر و سرخ
از آن غشی می افتد و بسبب ضعف این غشی اکثر سودی بسوی موت می شود و از شستن عصبانیه از تنه ایما مان میگذرد و غذا این در بعضی اعضا
و اصل از آن فتنه مثل شور بائی لحم و نان قش سا گوشت با شیر خفته بخوراند از تنه با انچه ملین بدن بود مثل برگ پاک یا در با
مثل خیار و خیاره اینها را خفته بخوراند فتنه کم می آید و اگر دقت کرد که آب ناسا که با نفیج و در الفتنه فتح خون و سکون الفتنه
سپین جمله سکون الفتنه رای منطوق فتح کاف و سکون الفتنه یعنی در آمدن آب جلد بدن گوشت بنامند و حقیقت این مرض نیست
آب از خون متوسط و ق خالص شد و غشائی خانه دارد که در تمام بدن منتشر است هم در لحم بدن مجتمع میشود و از آن مقدار اعضا
بدن عموما زیاده میگذرد و خصوصیت عضو خاص نبود چنانکه در فتنه با آب اسباب سبب آن زیاده ماندن خون در عروق بود که
در دوران خود وقت متفاوت بسوی قلب بسبب وجود کد ام مانع برودی صغونکن چنانکه در مرض غشائی قلب بسبب است
فائده خون نیز در مرض یعنی تنهها بسبب ملو بودن از خون شدنش نیز زیاده شدن آب خون بود و این قوی پیدا میشود
که گزده و جلد از کار خود که اخراج نمایند از خون و عرق بول است قاصر شوند چنانکه وقت سیدن مرضی بر بدن می افتد و این
آب از خون متوسط و ق خالص شد و غشائی خانه دارد و گوشت بدن جمع میشود یا بسبب کمبود خون بود چنانکه در ورم طحال و گام
بر جال و تشنیه و یاز و یا عوار را خاص قوی که از فساد در لحم سفیدی در خون پیدا میشود و علامت اول زیاده
مقدار گوشت در تمام بدن پیدا میشود و چون آنرا با انگشت نمک کنند گوی در لحم پیدا میگذرد و تا دیر از آن در لحم باقی ماند و جلد بدن
خشک می باشد بول کمتر و بودن تب درین مرض ضرورت نیست پس اگر بیشتر که اعضائی دیگر مثل قلب گزده افتد علامت
امراض آنها موجود بود مثلا هرگاه بسبب مرض قلبی بود طپش قلب سرعت حرکت قلب نبض توانا تر از آنها باشد و در اکثر سبب
فساد در سبب چنانکه در ورم نفیس شایع بود و اگر از مرض گزده بود و در محل گزده در ورم و در سقاسی کلوی برودی زیاده و
عام میگردد و دوا پنجه زکری خون بود و آن زبان میوس می بین چشم سفید بودند و رنگ بدن ابل برودی باشد دیگر اسباب مثل
امراض قلب گزده آن موجود بود علاج انچه بسبب امراض قلبیه بود در آن سهل است پس با پنجه ورم اول نوشته شد و چنین وای
که در آن دخی شلیس است بنوشانند الاضاله پل میزد اچ سنگه برین سفوف اسکوئیل یک گیرین سفوف دخی شلیس نصف گیرین زرا
سه بار خوراند و یک ورم سهل یک ورم در بنوشانند تا که صحت شود الاضاله در پلاس بی ثار تر است نسبت گیرین پلاس
و که گیرین پلاس شلر پنج گیرین آب حل کرده بعد چهار ساعت بنوشانند و پنجه اسکوئیل تاثیر آید اگر نصف نصف ورم این
دوا می در پنجه بنوشانند زیاده سفید است انچه بسبب مرض گزده بود در آن دخی وای در ندرتند بلکه مسهل قوی و در مثل
سفوف جلیپ کمپوئیک ورم بعد چهار ساعت بخوراند تا که اسهال قوی شود و پلاس بی ثار تر است نصف ورم آب
پودینه حل کرده بعد چهار ساعت بنوشانند که این دوا در زن قلیل در سبب هرگاه ورن زیاده کرده شود اسهال هم میکنند

در سبب

صوت واقع میشود یکی در طول که باریک بود مثل در زرد چاک و آنرا بر این انگشت شش که در شقاق کبر و غیره سکون را می دهد
 شکاف نامند و هم آنکه عرض در مثل جمعی ظاهر اعضا افتد و آنرا انگشت الف و سکون لام و فتح سین مملو سکون آن
 مملو معنی ختم نامند و گاهی هر دو جمع میشوند و اکثر نیست که جدا جدا حادث میشود لیکن خیم مملو اکثر در مقدار زیاد از چهار آنی نظر
 نیابت از این هم گاهی فقط یک جا و گاهی در جای استعدا میسوس میسرین افتد و این خیم همیشه درون مقعد میباشد و بدین
 آنکه اسپیکولم که از آن حال اعضا می اندر نی ادرک کرده میشود و داخل کردن انگشت مدرک گردد و این خیم بجانب پشت قریب
 استخوان تیکاه واقع میشود و همچنین فشرنگی که با آن قدری غلط میباشد و از کشادن مبرمجسوس میشود و اسباب گاهی سبب
 آمدن بزرگ غلیظ سخت و گاهی بسبب اسیر بر گاه در با سور و هم و خیم قد و بعد و ال مرم خیم باقی ماند و گاهی از خیم مرم این خیم پیدا میشود
 و گاهی از تشنگی زانی از کمزوری خون چنانکه در عورت هر گاه در امراض خیم خون کمزور میشود یا در رجال و نسوان سبب کمزوری
 چنانکه دیگر خیمها در جلد بدن و همین میشود همچنین بن سوس میسرین هم پیدا میشود علامات هر گاه بزرگ قریب فغ شود و هم بعد
 دفع شدن آن تپاک و ساعت درد و سوزش مجمل مقعد محسوس میشود و این درد چنان شدید میباشد که انسان از دفع کردن
 براز خائف میباشد این د گاهی در محل مقعد تپانده و گاهی تا ساقین میرسد بسبب تشنگی عصب که در آن تشنج شد از اذیت تشنگی
 با با میخورد که بول کند از دفع و در آن گاه در خیم ختم میشود و گاهی از شدت درد بر یک سرین عتاد کرده می نشیند زیرا که از
 تشنگی هر دو سرین در جانب علیل در زیاد میشود و بزرگ می آید که بر این تشنگی طول از خون میباشد و گاهی خون کثیف همراه بزرگی
 خصوصاً در مرض فشر اکثر همراه این بر از با خون خیم و خراطه معا هم می آید و خصوصاً هم میباشد چنانکه در حیرت میباشد و استخوان
 این مرض بطریق کوزه میشود اول نیک انگشت را بر روغن یا لعاب چرب کرده اندرون مقعد انداخته احساس کند چنانکه فشر است
 آنجا که تپانده آن در طول سخت محسوس میشود و مرض زیاد متناهی شد شکایت درد و سوزش مینماید فراید میکند که انگشت در و بر آن
 و چنانکه خیم عرض مدور است آنجا ملائمت بسبب میسوس میسرین صحیح زیاد بود و هم مرض از نمودن انگشت درین مقام متناهی
 خواهد شد بطریق دیگر نیست که اسپیکولم را انداخته ببینند این فصل است چه در آن محسوس بطن حاصل میشود و بطن خیم این تشنگی
 اسپیکولم گاهی زیت زیاد میشود و اکثر نیست که قبل و خال آن قدری کلا خام بویا تخلص کم کرد و بسبب تشنج عضله کش شود
 علاج درین مرض آنکه زهر موهل خفیف یکبار دو بار نوشانند بزرگ این می از آن اذیت کم شود و بعد آمدن بر از بزرگی زهر موهل
 آونش آب گرم و مقعد سانسند از خیم صاف شود و اگر قدری افیون هم همراه آب حلا کرده باشد بر استی سکین در دیر تر بود و چون آب خارج
 شود اسپیکولم را انداخته معلوم کنند که خیم طویل است یا عرض بعد طویل خیم اصل کاشک نقره در خیم اندازند من بعد اسپیکولم را بزرگ
 ماریا با خیم چنانکه در حبه بسته در مقعد انداخته حس کم شود ایضا اول سلفیت آت زنک که یک گیرین باشد و چهار آونش آب
 ساده حلا کرده نیم آونش از آن بزرگی زهر موهل را در معارسانند بعد چند روز چون غلط و در مقعد کش شود مقدار سلفیت
 زیاد سازند بعد اصل کاشک نقره بر آن نهند و بعد یک سره استعمال آن حاجت با و خال اسپیکولم و نمودن کاشک نیست صفت

کاشک نقره
 و اسپیکولم را انداخته
 و از آن حاجت با و خال

کاشک نقره

یافته شود و این وقتی باشد که در بینه قاعه جانب اکل خارج هر دو پاره شود و در هر دو جانب زبان ریزد و اکثر از جانب خارج
و هر یک از این دو پاره شود و بار بعد اجتناب ده در محل بینه و هر یک پاره شود و در هر یک از این دو پاره متعده بسوی خارج منفجر میگردد و خوا
قشری قاعه قدری بعینه از آن مثل سرین غیر پس ثقب متعدد پیدا میشوند این نحو که یکی بند میشود و دیگری جاری گردد و آنرا در هر یک
در امعاءست بند میشوند زیرا که وقت تبرزین قاعه بر از در آن قاعه میاید و مانع التهام میشود و همین سبب بر از در آن میاید
بار بار فساد در آن پیدا میشود و مردم خود میکنند قسم قسم است که بینه قاعه بسوی ظاهر منفجر شود و بسوی اکل منفجر گردد و آنرا هم
نشود و قهر اندرون آن مانند این است که یک طرف و کون قون قمع کاف و کون قمع قمع با بی فارسی و کلام و سکون ای
تختانی و تالی بهندی راه ناتمام میاید اکل یعنی در جانب اندرون کور است مانند سیر که در آن راه ناصو بسوی ظاهر بود و بسوی
باطن نباشد این را مثل کوه خیزنده است که از یک طرف کشاده و قمع و از طرف ثانی بند است چون میل درین انداخته حساب
کنند تا دو میرنگین چون انگشت در قاعه انداخته احساس کنند معلوم میشود که در میان سیر میل و انگشت پرده معافا
است و در هر یک از این دو گاهی صحیح میشود چون صحیح نشود و هر یک در سبب انش نیست که درین قسم خاص غشای جدید
میگردد پس پدید میشود و آن یک پدید میسر تا وقتی که این غشای زوده و فانی نمیکرد و صحت حاصل نمیشود و قسمت ثالث است
که در بینه جانب اکل در معانی که در هر دو پاره ریزد و بسوی ظاهر منفجر شود و اینهم با سیر ثانی میوم است لیکن اینجا کوری نسبت
جانب خارج بود زیرا که در هر یک از این دو پاره ریزد و بسوی خارج نباشد و سوس نگر و این از همه علل العلاج است زیرا که بار
سیر از سیر میاید آن سیر نیز در هر بار وقت تبرز در آن سیر از قاعه میاید از آن سیر فساد متعده پیدا میشود و الاسباب سبب آن بینه قاعه
که پیشین ذکر شد علل است هرگاه قسم اول بود در آن اکثر از از درین ناحیه و هر یک از این دو پاره هرگاه میل در آن انداخته سیر اکل
کون قاعه است و در قاعه بینه سیرل و معایافته شود و گاهی ثقبه خارج و داخل ناحیه هر دو معوج بودند درین وقت چون میل را در درین
ناحیه که در جانب خارج است داخل کنند سبب عوج طریق در درین آن که واقع در معاست نمیرسد پس شنبه اقع
میشود که سیرل است یا ثانی و سیر ای سیران آن درین وقت بترتیب است که پیر ایوین یا ایوین محلول آب با بزرگتر از راقه در ناصو
از از درین وقت آب برنج یا آرد و محلول آب با بزرگتر از راقه در معاست نمیرسد پس اگر از این آب بزرگتر از راقه بزرگتر
محلول خواهد بود زیرا که آب برنج و آرد و محلول آب با بزرگتر از راقه در معاست نمیرسد پس اگر از این آب بزرگتر از راقه بزرگتر
از از درین وقت هم استخوان اکل مفیدترین میشود چنانکه از عوج طریق میل نموده آب برنج و آرد و محلول آب با بزرگتر از راقه در معاست
در آب که عوج طریق مانع قمع میل است نه مانع قمع آب که قوت دفع کرده شود و اگر آب مذکوره نگین نشود یعنی قمع ثانی خواهد
و قسمت ثالث اول شتی گردد و قاعه باشد پس ملائم گردد و تپا رض شود و در شدت کنند بعد از درین معانی که در و بعد از آن
سیم به راه بر از آید چون سیر که در معانی پدید میاید و سیر برنج و سیر پیلوئی خرم نمیکند زیاده سیم خارج

ج

علاج در تخم دل گاه گاه مسهل خفیف دهند من بعد از آب گرم قند دهند تا تخم صاف شود من بعد از دهن بنام صورت که در جانب
ظاهر است کاشک نقره محلول آب که قوی بود یعنی از ده گرین کاشک نقره تا بست گریزی یک آنس آب جگانه باشد یک و دوم
بدرغیر ز راقه در ناحیه رسانند یا بنگار اوین آب ساده که هر دو نصف نصف درم باشد گرفته بهمان طور در تخم رسانند و چند روز
بر این علاج مداومت کنند چون صحت حاصل نشود از شتر خاکن مقوس میباشند شق کنند چنانکه قعد شکافته شود و طریقی شست
اول میل اندازند پس انگشت در قعد انداخته احساس کنند هرگاه بداند که شریل در معاری بهمان قوت کار نکند و بواسطه میل
مذکور در نا صورت داخل کنند تا که بر آن برسد انگشت رسد انگشت میل انگشت را کار در پست ضعیف گرفته انگشت را بسوی خارج
تیرسته تیرسته کشند بهر آن متعذر ایستد و شکاف تا که کار بهر همراه انگشت از قطع و شق فارغ شد خارج شود و تخم را از اندرون
تا بیرون رسانند پس اگر خون یا ده خارج شود آنرا بند کنند باین نحو که از پارچه خشک آنرا بپوشانند و چون بدن خون بند شد و پارچه را
بروغن کار بولک یا بروغن گنجینه کرده در تخم نهادن تخم کتان محلول آب بر آن خامه سازند تا دم زیاد نشود و چون اکثر تخم منحل
شود و قری از آن باقی ماند بر آن چهل کاشک نقره بمال سبکی دست نهند تا برودی منحل شود و صحت گردد زیرا که این تخم
بسیار بدن برادر دردت در از صحت میاید و در تخم تانی کاشک نقره قوی که محلول آب باشد بدرغیر ز راقه در ناحیه رسانند تا شکاف
تا یک ک قوی بر سر میل آلوده در ناحیه رسانند و همچنین بچرا اوین بدرغیر میل در ناحیه رسانند تا که غشائی جدید که در دهن رسیم است
زوده دفع شود و قرح خشک شود منحل گردد و اگر استعمال این دو بهر قرین هم صحت حاصل نشود آنرا به شق کنند باین طور که
اول میل در ناحیه اندازند و اگر چه درین تخم میل دور میرسد لیکن از آن کاری نیست بلکه مقصود نیست که اثر بر بلوی معاری رسانند و شق
در قعد انداخته احساس کنند چون دانند که شریل سبب آنجا قری می شریل اخلاص تا در میکس میبیند معاشقه پیدا شود و چون
تقبیه جدید پیدا شود بدستور اول شق کنند و تا این تخم منحل و آن محل آن قود شق باشد و خال آب یک تخم میل او قبیه تا که انداخته تا جلد
ظاهر بدن رسانند چون جلد سبب تقبیه جدید در ظاهر بدن زشت پیدا کرده باشد شق قریل شق کنند و آنچه در تخم نوشته شده است
و بعد پیدا کردن تخم در هر سه قسم قریل یک و گرین خوراند تا حس کم گردد و از در تخم متاد می شود و در روزی از شق کردن میل خفیف
نوشانند تا بارز بپیش و سهولت آید لیکن این علاج قری مناسب است که مرض ضعیف و فرس باشد اما اگر در دویم و سواد قوی
یاد رسا و دم سرطانی که در سوم بپیش است بوده باشد درین قری تخم پیدا کنند که بخوابد و شق با احتیاط باک مرض است و همچنین
بسیار ضعیف باشد تخم کردن مناسب نیست بلکه اول تقویت علل کنند من بعد تخم پیدا کنند و مرض حل هرگاه ناحیه قعد بود و من
اطباء اختلاف است که تخم کردن جایز است یا نه زیرا که از صحت این نا صورت مرض منل باید باشد لیکن ندیده ام قعد را نیست که در حالت بود
تخم پیدا کرده در سرفه باشد تخم پیدا کنند زیرا که یقینی است این نا صورت تخم پیدا کرده و شق کرد و درین قری قری را
تخم پیش بلایست و مادام که در ریه تخم نیافتاده باشد علاج ناحیه قعد بدینجهاد تخم نمایند لیکن بجای آن بدن جانی
منل را بقبل تخم خفیف زشت پیدا کرده از آن هم باری سانند که عوض آن برانی تخم نیافتد باشد قعد فصل تخم در شتر خاکن

تخم پیدا کرده در سرفه باشد

باقی بود در طول آن جا بجا شوق کرده و میند زیر که ازین بر صبح شدن و منقبض خواب گشت و استرخاشی آن را بل خود
 و اگر بعد خروج در آن جمع خندیدن کاشک تفرقه نشد اگر مرده شده باشد بر آن تخم کتان زغال نمون با هم ساینده و آب سرشته ضم
 سازند تا عفونت فساد و میکس معین بر طرف شود و بعد جدا شدن گوشت فاسد بجز تخم باقی ماند بر آن رنگ سلفاس محلول آن
 یا پلیمای سیسینه محلول آب یاقوت اینها یا کاشک تفرقه محلول آب یاقوت و عن کابوکت آن نشاء تخم صمغ کزک و فصل دفعه در حکایه
 سبب آن گاهی در شروع بواسیر گاهی قوت افتادن و دیدن در کرم خواه در معانی صفرا فزاید و معانی کبار لیکن ثانی زیاد بود
 و هم از قسم خاص خارش که در آن نبوی صفرا سرخ رنگ بر جلد افتد و فی الواقع این خارش از اذیت رشیرهای صفرا و عصبانی
 که در جلد تشنه اند و قوت و از خاریدن بنور سرخ رنگ کوچک پیدا میشود عارض میگردد علاج از هر سبب که باشد علاج فصل
 فرمایند و آنچه سبب خارش خاص که مذکور شد بوده باشد در آن از تیره غیر نفع ظاهر میشود و اول خوراندن هم الفار خواه فصل
 یا عرق نعنع شانه و هم از لیسید و سیانک الیوت که نیم گرم از آن گرفته با یک و نعل آب تخم پاپا و بانه تر کرده و محلول خارش
 نهند که فصل که میگویند با لیسید و عن خورام تلخ یا رغن مغرشته شفا لوفی و سبب سوم کار نام بر پاپا یا شیر و تفرقه
 از نیم این علاج وضع میشود که اذیت و تکلیف از عصب سبب فصل ششم در بواسیر و با سبب عبارت است از نیکه میکس معین
 معانی مستقیم مستقر و در او شل آنکه اگر در دو در آن غشائی خانه دارد و آید و بر و غلیظ شوند و و فیکه و غشائی خانه دارند
 کبیشوند و خون در آن کثیر گردد و این یا دتی گاهی بیرون متعجسوس شود و آنرا بواسیر خارجی نامند و گاهی در مقعد رانی قرصیه
 که بر و در معانی هم نامیده اند این هر دو بواسیر درونی خوانند سبب بعید آن گاهی از اذیت و استلای خون در بدن بود
 گاهی از ضعف جگر که خون را چنانکه باید از عروق کبار بدن جذب نکند بقلب سازد و در آن خون یاده باقی ماند و از آن متعج
 جگر بشود و از زیاده شستن چنانکه محرران کاتبان همیشه آن اعتقاد بود و از شستن جامی ضرر و از رسیدن مری بدن
 و فیکه فصل متبدل میشود و سبب قریب آن گاهی قیض شکم گاهی گرفتگی سبب که در آن جبر بود علامت اینها خارج باشد ظاهر است
 و آنچه در داخل بود در آن قدری درد و اعتدال محل متعجسوس نشاء گاهی در خجاض بران و گاهی حتی بر و در تفرقه از عروق درون شستن
 بران اعتدال کرده در ظاهر شود و وقت تیز در و اذیت زیاد میشود و گاهی خون همرا بر از با بعلان محلی یا در خارج شدن خون گاهی
 اذیت مرض کم گردد و گاهی بواسیر در حال اذیت در مثانه و در عوارث اذیت در هم هم محسوس میشود و گاهی بواسیر او در معین
 مثل حصی محلی یا در قول بدن آن درد که قتل بدن تشنج و عضلات ساقین می افتد و بعد از آن خون بن عوارض بر طرف میشود از آن
 آن جگر را نفع زیاد حاصل میشود و چون بواسیر درونی قریب عضله بود بخود داخل کردن انگشت محسوس نشود و بلا ادخال سبب که تیره میگردد
 که خون و تشنه اند و می یاز بواسیر علاج آنجا از رانی خون بود و آنجا خون را تا سبیلای ضعف و قوت سقوط قوت بند بکنند
 لیکن غذائی که زیاد و خون هم باشد کم هندی از فصل می کنند مثل سنگین یا سلفاس خوراندن تا بند رانی یا دتی خون کم شود
 و آنچه سبب قبض شکم بود در آن فصل خفیف مثل سلفر و درم و پسان یا سبب سبب چهار درم هر روز سه مرتبه شستن سبب سبب سبب

فصل ششم در حکایه المقعد

این بواسیر که در مقعد است و بواسیر خارجی نامند و بواسیر داخلی نامند و بواسیر درونی نامند و بواسیر بیرونی نامند و بواسیر در حال اذیت در مثانه و در عوارث اذیت در هم هم محسوس میشود و گاهی بواسیر او در معین مثل حصی محلی یا در قول بدن آن درد که قتل بدن تشنج و عضلات ساقین می افتد و بعد از آن خون بن عوارض بر طرف میشود از آن آن جگر را نفع زیاد حاصل میشود و چون بواسیر درونی قریب عضله بود بخود داخل کردن انگشت محسوس نشود و بلا ادخال سبب که تیره میگردد که خون و تشنه اند و می یاز بواسیر علاج آنجا از رانی خون بود و آنجا خون را تا سبیلای ضعف و قوت سقوط قوت بند بکنند لیکن غذائی که زیاد و خون هم باشد کم هندی از فصل می کنند مثل سنگین یا سلفاس خوراندن تا بند رانی یا دتی خون کم شود و آنچه سبب قبض شکم بود در آن فصل خفیف مثل سلفر و درم و پسان یا سبب سبب چهار درم هر روز سه مرتبه شستن سبب سبب سبب

سر جری مدور و مسطح می آیند از آنها آب صرف از خون جدا شده درین محل وسیع میزند و چونکه از سرای این شرابین صفرا وارد شود
شرح میشود پس بعد از جدا شدن آب خون قدری غلیظ شود و درین وارد و داخل میشود و این را در این خون غلیظ را گفته اند اگر چه
میفرمودند قتی که در بازگشت این خون در او صفرا را جاری میگردانند که در گره است و برینیت استقامت نمیدهند اینجا آنچه جسم
غلیظ مثل یوریا و یورکاید فاسف فلاخیم سو و او کافیه با خون منجمد و متمرج باشد جدا شود درین جاری حاصل میشود
و آب آنچه از گره بدین حال خارج شود در مثانه می رسد فایده تولد این جسم در مجاری صفرا غالب جای که است و در پیشانی
آب صرف در محل دفع که بالای تلافیه پیچ های این مجری است است که تا آنیکه از بالا بر می آید همراه آن این اجسام غلیظ میروند
و بسبب استقامت مجاری بسوالت جاری خارج اگر چه شوند و از آب صرف که از بالا بر می آید است و شوی آنها حاصل شود
و اگر اجسام غلیظ نگردد هم بجای پیدا شدن آب پیدا میشوند و خروج آنها از پیچ های مجاری مذکوره دشوار شدنی همیشه در مجاری
مذکوره انسداد عارض میشود آب ساده بسبب قوت خود بسوالت در تلافیه پیچ های مجاری صفرا داخل جاری میشود و حال پیچ
قریب گره می رسد عرض میگرد و چون در گره داخل میشود زیاد عرض وسیع میگردد و بنام خاص موسوم میشود و چنانچه این مقام
را در کتب عربی بیان کرده و بنویسند بگویند بپوس بکسر بای فارسی و سکون لام و فتح و او سکون سین و همای معنی طبعی گویند زیرا که آب اینجا
می رسد و من بعد در حال می رود و اینجا خانه های متورم و لحم سفید گرده بصورت حلشدنی در تجاويف گره یافته میشود که در ختم
یک انبوه از انبوبات که مجاری صفرا بول نمیدود و اینجا رسیده بسوی مجاری صفرا کشند که دیدن آن بدون خردن بین ممکن نیست
مشعب میشود و از اتحاد آنها صورت لحم پیدا میشود و در تجويف گره می رود و درین حلقه باز سرای مجاری صفرا که در لحم حشر کینه
و از سرای شرابین صفرا در آنها آب از خون جدا شده حاصل میشود بر آب می افتد و جمع شود در حال دو و از آن نشانه میزند
و پوس مرکب است از میکس می بین غشائی رفته از شاخهای صفرا انهم که این غشائی رشته را و میکس می بین الیکل اینچنین
مجاری بسیار ضعیف در آخر هم است در آن تنها میکس می بین است و این میکس می بین هم بسیار رقیق و نازک است و بسبب این
وقت آب شرابین صفرا در آن می افتد و غالب منفذ که درین گره داخل میشود از همان منفذیک شرابین هم از شرابین عظیم که بموازات
مقاظه در بدن آمده جدا شده همراه غالب در گره می رود و چون این شرابین قریب گره می رسد بر شاخهای بسیار منقسم شده در گره
می رود و این شاخها هم بسوی شاخهای ضعیف مثل شاخهای صفرا غالب متوزع میشوند بخوبی که همراه هر شاخ ضعیف غالب یک
شاخ ضعیف شرابین در گره منتشر میشود که وقت دوران خون آب شاخ شرابین مذکوره جدا شده در شاخ غالب می رسد و بهر شرابین
در عصب سیمی بیشک هم نا آلوده می رود و از آخر شرابین صفرا در او کشیده پیدا شده با هم تعلق می یابد یک یک می کشند از هم منفصل
در می آید تا بدین که از آن بازگشت خون بر غل بدن بسوی دل میشود متصل میگردد و دو غالب آخر پوس یعنی حلقه گره شروع
میشود و فی الحقیقت غالب پوس واحد و اختلاف هم باعتبار مقام است لیکن از جای که اطلاق اسم پوس و طبن گره بر آن
تمام میشود و دو اسم غالب بر آن صادق می آید از آنجا که مرکب است از میکس می بین که زیر هم است و از غشائی رشته که بالائی است

و از غشائی صلی که در آن عضلات بر سه صنف اندکی در طول ریه نیمه دیگر در عرض بر دو عضلات طولانی و تنوم ایضا در طول
 آما بالائی عضلات وایره و حالب غلط خود بقدر قلم مدور ضخیم است از گره تا شانته کسی بقدر هجده پنجه در کسی بقدر شانزده پنجه
 در طول بسیار شد و در هر لوی شانته از پس پشت آن خل میشود و جای که گره داخل میشود اینجا در گره سفیدی قریب حلقه گرد
 یافته میشود و در آن سفیدی قریبی و باقی گوشت سفید بود و آن از جاری صغار حالب است و در وقت شایان بقوت عز
 به قریب شش نای سفید است انگشت نعل ارنی است شش یعنی منفر جسم گره گویند و گره سفید حلقه سرخ رنگ نایل بسیار بی فته میشود
 و سرخی آن بسبب کثرت ریه های شریانی آورده میباشد آنرا بلغت انگشت کاکریل است شش نای سفید یعنی پوست جسم گره و
 شش نای یعنی جسم است مطاعا فتنه فصل دوم در ورم حار روافل مشیمه گره و آنرا نریان انگشت فقر شش یک سر نون
 سکون گویند شریانی ماله سکون یا شریانی و کستری بندری و سکون سین ماله یعنی ورم گره گویند و آن الکیو یعنی حاد و کت
 یعنی فرس هم باشد اما هرگاه حاد بود و مریض بمیرد و آنچه در شرح دیده شود نیست که گره مثل خون بسیار سرخ بود و تنوم باشد و
 چون آنرا بشکافند از گره خون کثیر خارج میشود و در لخم سرخ گره خون بنجد یافته میشود زیرا که از عروق صغار در آن خون بنجد میشود
 و هم درین لخم جای مثل نقاط آردگی با یافته میشود که آن سرنوبه های صغار بول بودند که در آن سرنوبه های شریانی چه غار بر آردگی
 آید از خون می آید تنوم میشود و کس میبیرن طبن گره و جاری صغار بول که در حال صحت سفید میباشد درین وقت شرح
 میست سرخ دیده میشود غشائی که بالای گره بطور غلاف است تنوم میشود و باسانی و سهولت از گره جدا میگردد و سبب آن رسیدن
 خضه سقط باشد که مجمل گره رسته نیم خوردن ششائی سمیه مثل سبک بود و دای که در آن زراحی نمی کنند و درین شایان خون تا برین
 گاه استعمال این دو یاز خارج بالای گره ورم نکور پیدا میشود و از پیداشدن سنگ بتمام پلوس یعنی طبن گره یا در شانه های آن
 یا در حالب گاهی از روافل مشیمه یعنی ورم حار شانته هرگاه ورم نکور پذیرد و فیه حالب گره رسد از رسیدن سردی بدن خواه از برود
 هوا رسد یا از پوشیدن لباس طبع باشد نیم از در فقر شش هم از همی لازم که نسبت به هوا عرض میشود این صم حار گره پیدا میگردد
 علامات در مجمل گره و تنوم بود و ابتدائی بن تپان سردی ناقص لرزه شد باشد غشیان بود و قی می دید و گاهی در در
 محل گره تا شانته و امعا سیر سرد در امعا گاهی چنان در و شید باشد که با قونج مشابه شود و این در داز سرفه و عطسه قی کردن
 زیاد میگردد زیرا که این حرکات پرده شکم را به منفر میشود و گاهی قوت بول کردن هم در زیاد گردد و درین مرض بول بسیار قلیل
 پیدا میشود و بسیار سرخ بود و گاهی احمر قتم گردد و لیکن گاه سیاه شود و آنرا بر پارچه ریزند بر پارچه سرخی ظاهر میگردد و بخلاف سیاه
 بول برقان که در آن پارچه زرد میشود و قوض شکم یاده بود و خصیه بالا میرد و متقلص گردد و بسبب ذیت گره و گاهی در بطن سبب
 ضعف میوکس میبیرن معا انتفاح ظاهر میشود چه درین وقت میوکس میبیرن عوض آب هوا پیدا میکند انجام این مرض است که
 یاز دو سه روز خود بخود اعراض بر طرف شوند و زفته زفته مرض صحت یابد یا نریان کرانیک گردد و در اعراض فتنه ظاهر شود یا
 بر زرد آمدن تپ که بالزره و نافضان شد شروع گردد و بعد آمدن عرق مثل حمی که در دل می آید رفع شود و این علامت پیدایشان

فصل دوم در ورم حار روافل مشیمه گره

بیم در درم است و بعد از آن بجز که در خواه بپوشی خارج یا از امعا مستخرج شود و داخل امعا نفوذ شود و در این وقت که در دایره بطن
 اگر ده که محل بلوس است منقبض شود و دریم از راه جالب مثلاً زرد و ابول قح گردد یا مرض میبرد و اکثر موت این مرض این نحو میشود که
 کوی بول بالکل بپزد و در کوی این قدر تعلل پیدا میشود که از آن خون صاف نگردد و بسبب خون فساد و باغ و بیوشی
 حاضی گردد و درین بیوشی علل هلاک میشود و باید دانست که هرگاه درم کرده به تمام پوس در گوشت سفید بود و گوشت سبز از دم محفوظ
 باشد درین وقت قلت در تولد بول میشود زیرا که آب از خون گوشت سبز پیدا میشود و در گوشت سفید میزیرد و همچنین بول سبزی و قهوه
 نمیداشد لیکن نفیج درین ل زیاد میباشد فی الواقع خروج آن بسبب تنبیه مادی و هم میگویند میمیرن پلوس باید شمر و چنانکه
 در زمانم زخم خروج آن باعث صحت میشود و درین وقت از شیخ خوف از جانب فساد و باغ و بیوشی نبود و این مرض گاهی با در
 کروزانی با در کرده که بطونو میشود و در آن هم و حی تنبیه در بول نبود و آنرا از زبان انگلش نفرا ل جیا کفیرن و سکوف و قح را می
 و سکون لغت اسم و کسر و فتح یای تخانی و سکون لغت یعنی در در گوشت است میماند بلبس میشود و درین وقت تفوق میانه ماضی
 بود پس بداند که در در کمر است اما اگر ارام علل حاصل میشود و در کم میگردد و از بر خاستن در زیاد میشود و درین مثل در در کمر
 در از شدن بر تبرات نشود و همچنین از بر خاستن و نشستن مثل در در کمر در زیادتی محسوس نمیشود و هم در در کمر بول تغییر بسوی
 قمت نباشد و غشیان فی بود و خصیسه بسوی بالا نمیرد و از نفرا ل جیا یعنی در در که تفوق این طو ممکن است که در در که بسبب رنوب
 می آید و اینجا نوب نبود و هم در در کرده تب نمیشد و اینجا تب هم بود و هم در در کرده چنان تغییر در بول نمیشد که در درم عارضه
 بود علاج اگر مرض قوی بود فصد گیرند و اگر از آن فایده تمام حاصل نشود زلو بر محل کرده چسپانند یا حجامت باشند و بعد
 آن مسهل مانند عن بیدار بیدار باشد شش شش ساعت از چهارم تا یکا و شش و سه روز برابر این عنوان هندی که هر روز هفت
 هشت بار اجابت قیق شد باشد خندیا کردن و عن بیدار بیدار باشد که آن در خون نیرود و سوا ای مسهلات دیگر در خون
 میشود با خون در کرده رفته می رفات میشود و بعد مسهل و زانده و سه بار تا نیم ساعت در آب گرم است تنبیه بر آوردن از
 آب گرم و دای معرق نوشا تنبیه برین معرق درین ض لا کبر و نیایا ایسیاس است که از دو درم تا شش درم همراه آب حل گردد
 نوشا تنبیه برین معرق است آب مطبوخ تخم کتان یا آب که در آن صمغ محلول بود نوشا تنبیه تا با عانت آن عرق
 زیاد آید زیرا که در وقت گرمی بدن از نوشیدن آب سرد و هم عرق می آید و از نوشیدن این آب عرق هم آید و بول هم قیق میشود
 و چون ازین بیدار و در وقت طرف شوند او وید مده مثل شپاس ایسیاس که گرین شپاس بی مار شراس بست گرین یا کت او
 آب حل کرده نوشا تنبیه باید دانست که گاهی از نوشیدن و عن بیدار بیدار میمیرن معده و امعا متاخری میشود و درین وقت
 باید که از آب گرم خفنه هندی که از آن بگوه هم است میبرد و چون که نشانیه دشمن بیا به وقت در آب گرم ممکن نیست لذا وقت
 خالی از نشستن آب پار چنانکه در آب گرم تر کرده نشود از آن بر محل کرده تکید سازند لیکن درین وقت در تکید و عن تا برین
 شریک کنند الا بگوده مضرت خواهد ساخت اگر در محل کرده زیاد بود از خردل محلول آب پلاش درست کرده بر کوزه نشاندن

در درم عارضه و انفل

در درم عارضه و انفل

در درم عارضه و انفل

نیش کس پلاستر درین مرض در امراض کرده مطلقا جایز نیست قدر فصل سوم در ورم فم و کرا نیک کرده
خواه از ورم حاد حاصل شد باشد یا خود از اول فم یعنی خفقت الاعراض بود در آن بعد شرح میت آنچه شرط شود است
که کرده نسبت صحت و غیره میشود و گوشت سرخ آن سخت بسیار کم میباشد زیرا که آنچه مواد از فعل ماشین سابق ریخته شدند
مجاری بول و گوشت کرده را کمتر میکند بسبب غرق آن مجاری تنگ میشوند پس بیک از خون جدا شد و آن می گویم می بیند
بکرده کم میرسد این سبب این مجاری بول و گوشت سرخ کرده بود مجتمع و ناقص سخت میشوند و از آن مقدار کرده صغیر میگردد و گاهی
در جسم سرخ کرده و اندامی سرد پدید می آید و می بیند همیشه غلیظ میباشد گاهی نسبت صحت بسیار غلیظ بود
و گاهی بر آن نماز هم یافته شوند و این مرضی گاه از اول فم بود درین وقت سبب آن پدید آمدن تنگ بودن کرده یا در شاخ
آن میباشد فقط علامات آن صاف خوبی کم معلوم میشود لیکن اگر در ورم که محل کرده قلت بول میباشد بسیار بار بار بول
قلیل قلیل میکند از بول بوی تیراب می نیامد و اگر در ورم که می آید یا وقتیکه کم آید و تیراب می باشد
حاصل اینجا هم می بیند لا عیش و علاج آن دشوار است و فایده در علاج کمتر است لیکن این تعلیل از تیراب هر گاه در ورم
زیاده بود و محل کرده را چسپانند یا حجامت با شکر نهند و آنوقت می بیند اندک اندک فایده در حرارت بول نشانند که
موافق طبع عمل آنرا از زیاده نشانند تا از تیراب دفع شود و اول اینکه پاریرا بر او آدک کش می بیند مطبوع پاریرا بر او از یک آنس
تا سه آنس بگذشت شش ساعت یا هشت یا هشت بنوشانند این و امیوس می بیند کرده و پلوس حالت نشانه را قوت میدهد
و حسن آنرا کم میکند و کمیت طبع نیست که بگزید و سبب پاریرا بر او یک نیم آنس آنرا از کار و ورق درق کرده در بست آنس
آب انداخته در پائیل تقوی با مسی طلعی و در سر بسته تا پانزده دقیقه بر کش ملائم بچوشانند پس صاف نموده آنچه نفل در پارچه باند
بر آن آب گرم بگذرد که شدن آب بست آنس در حال طبع سوخته باشد بر نرند تا باز بر مقدار بست آنس نرند و شیشه گاه در آن
و وقت حاجت چنانکه بآن مرکز شده بنوشانند ایضا تقوی بگو که آنرا بگویم گویند و آنهم شیشه است از یک آنس تا چهار
آنس و سه بار روزانه بنوشانند ترکیب تقوی مذکور نیست که بگزید بزرگ بگو که آنرا بگویم گویند و آنهم شیشه است از یک آنس تا چهار
ده و آنس آب گرم برین ریخته بسته یک ساعت نماده و از من بعد از پارچه گذارند و گاه در وقت ضرورت بنوشانند و تقوی
تقوی و آنرا از یک آنس تا دو آنس و از نه و سه بار بنوشانند ترکیب تقوی مذکور بگزید نیم آنس و آنس یک و دو آنس می بیند
ایست و لفظی و ابغنی کنار است ارسی یعنی دُپ است یعنی کنار دُپ زیرا که خرس آنرا زیاده غریزیدار و همیشه منجر بر آنست
سایند و ظرف نماده آب گرم ده آنس بر آن ریخته سه ظرف بند کرده دو ساعت نگه دارند پس صاف کرده و شیشه بند کرده وقت
ضرورت بنوشانند و چون آب ظاهر شود که سنگ کرده افتاده است همراه این تقوی شپاس کار بناس شود اگر بناس بر یک یا نه
تا پانزده گریں حل کرده بنوشانند یا اگر شپاسی زده تا پانزده قطره ریخته بنوشانند و اگر شپاسی یک و دو گرم یا اگر شپاسی شش
چون گریں ده گریں حل کرده بنوشانند فصل چهارم در الیومین یوریا بفتح الف و سکون لام و کسر بای موصل ضم یائی تخفیفی

فصل سوم در ورم فم و کرا نیک گزیده

فصل چهارم در الیومین یوریا

کلیت و این قسم از حموضت است که با آنکه تخمیر رمل و حجر پیدا میکند و این حجر بصورت شامهوت میباشد و این رمل در بول زمین
نمیشود یا بعد گذشتن از این قدر می ریزد و می نشیند اما از خورده بین و قتی که آنرا از ظرف برآورده و بروی خورده بین اندازند
از آن دیده میشود که در آن شکل خرد و مربع یافته میشوند باطله تسلیم از رمل یا حجر سبب آن بضمی طعام و زیاده خوردن شیرینی
گوشت زاید باشد و گاهی آن عرق بسبب سیدن سردی بطایر جلد و نه خارج شدن یورک ایش از راه مسام جسم نکند
در بول زیاده می بینیم گاه در جلد امراض جلدیه مثل قوایی پیدا شوند و از آن عرق کم آید و اعضا و ماییم افتد یا تغییر
همین مرض پیدا شود علامات در دگر ظاهر میشود و این درد از گرده نامشانه واریب می آید و بول بقلبت سرخ رنگ باران
می آید همراه بول رمل سرخ خارج میشود یا بعد خروج بول بر زمین یا در شیشه این جسم سرخ رنگ را سبب میگرد و گاهی همراه بول جعفر
مثل اینچ سرخ سرخ رنگ باد و شدید می آید و این علامات هر وقت یافته شوند چه قتی که این سنگ بطن گزیده پیدا میشود
و همان جا ماندن ران ندن آن در بطن گزیده گاهی علی لیل که ششکایت نکند اما هرگاه در حال گزیده خارج شده بر می آید زیرا
از در مقام گزیده حوالی آن و دیگر علامات ثابت میشود که در گزیده سنگ پیدا شده اما اگر در بطن گزیده زخم پیدا کند و از آن آید
آن زمان علامات پنهان که علامات در ورم گزیده نوشته شده اند ظاهر میشوند و هرگاه حجر از گزیده خارج شده در حال بول می آید علامات تکلیف
میشوند و در شدید است که از حوالی گزیده سرخ میشود و غشای آن بسبب شدت ذیت عارض میشود و جلد بدن سرد میگردد و ضعف
زیاده میشود حتی که از شدت در دگر بر نفشی میرسد و گاهی غشی عارض گردد و عرق بار و از بدن جاری میشود و این درد اگرچه لازم
لیکن با دق و کمی در آن میشود زیرا که هرگاه بسبب بزرگی خلیدن حجر حالب متاخری شده برای اخراج آن تشنج میشود و درد
زیاده گردد و چون تشنج قدری بازماند و کم میشود تا اینکه سنگ در مشانه ریزد و آن زمان درد ساکن میشود و اعراض بطرف شوق
بسبب شدت درد اکثر خفیه با لامیرند و این حجر در مشانه رفته خارج میشود یا از آن حجر عظیم پیدا میکند و علامت اول برآ
و دفع سبب کوشش کنندن بعد چنین وادهند که از آن ترشی در بول پیدا نشود و کم گردد مثل شپاس کار نباشد سودا کار نباشد
و لا یکر شپاس همراه آب ساده یا همراه سودا و اثر حله که نوشانند هم آنچه مرق و ماز بول است مثل آبجو قریق و آب نقوع
و بل که آنرا بکوشش خوب بریان کرده باشند نوشانند و از نشاندن در آب گرم هم نفع برای درد کم و ذیبت حاصل میشود و چون
سنگ در حالب آید و در شدت کند درین وقت بویانیدن کلار فام برای کم کردن تشنج که سبب دردست مفید باشد بلکه چون
سنگ گزیده خارج شده در حالب آید از ذیبت مروان تشنج در بخت پیدا شده در حاد گردد و درین وقت مناسب است
که ایما کو اندود و یا تله گرین بعد از ربع یا نصف نصف ساعت نوشانند تا قدری غشیان پیدا کند که از آن در شدت
این در خفت حاصل میشود و اگر تشنج گرین ایما کو اندود یک و شل آب ساده حله که نگه دارند و وقت دوره و شدت این
بعد از ربع ساعت بعد یک فاشن چائی خوری یا یک کثرم از آن مریض نوشانند بهتر است المی از آن نیست که وقت شدت
در دگر ایما شک ششم گرین اول آب حله که نوشانند چون غشیان شروع شود پس برای آن ماندن این حالت تا شدت تشنج

در این قسم از حموضت است که با آنکه تخمیر رمل و حجر پیدا میکند و این حجر بصورت شامهوت میباشد و این رمل در بول زمین نمیشود یا بعد گذشتن از این قدر می ریزد و می نشیند اما از خورده بین و قتی که آنرا از ظرف برآورده و بروی خورده بین اندازند از آن دیده میشود که در آن شکل خرد و مربع یافته میشوند باطله تسلیم از رمل یا حجر سبب آن بضمی طعام و زیاده خوردن شیرینی گوشت زاید باشد و گاهی آن عرق بسبب سیدن سردی بطایر جلد و نه خارج شدن یورک ایش از راه مسام جسم نکند در بول زیاده می بینیم گاه در جلد امراض جلدیه مثل قوایی پیدا شوند و از آن عرق کم آید و اعضا و ماییم افتد یا تغییر همین مرض پیدا شود علامات در دگر ظاهر میشود و این درد از گرده نامشانه واریب می آید و بول بقلبت سرخ رنگ باران می آید همراه بول رمل سرخ خارج میشود یا بعد خروج بول بر زمین یا در شیشه این جسم سرخ رنگ را سبب میگرد و گاهی همراه بول جعفر مثل اینچ سرخ سرخ رنگ باد و شدید می آید و این علامات هر وقت یافته شوند چه قتی که این سنگ بطن گزیده پیدا میشود و همان جا ماندن ران ندن آن در بطن گزیده گاهی علی لیل که ششکایت نکند اما هرگاه در حال گزیده خارج شده بر می آید زیرا از در مقام گزیده حوالی آن و دیگر علامات ثابت میشود که در گزیده سنگ پیدا شده اما اگر در بطن گزیده زخم پیدا کند و از آن آید آن زمان علامات پنهان که علامات در ورم گزیده نوشته شده اند ظاهر میشوند و هرگاه حجر از گزیده خارج شده در حال بول می آید علامات تکلیف میشوند و در شدید است که از حوالی گزیده سرخ میشود و غشای آن بسبب شدت ذیت عارض میشود و جلد بدن سرد میگردد و ضعف زیاده میشود حتی که از شدت در دگر بر نفشی میرسد و گاهی غشی عارض گردد و عرق بار و از بدن جاری میشود و این درد اگرچه لازم لیکن با دق و کمی در آن میشود زیرا که هرگاه بسبب بزرگی خلیدن حجر حالب متاخری شده برای اخراج آن تشنج میشود و درد زیاده گردد و چون تشنج قدری بازماند و کم میشود تا اینکه سنگ در مشانه ریزد و آن زمان درد ساکن میشود و اعراض بطرف شوق بسبب شدت درد اکثر خفیه با لامیرند و این حجر در مشانه رفته خارج میشود یا از آن حجر عظیم پیدا میکند و علامت اول برآ و دفع سبب کوشش کنندن بعد چنین وادهند که از آن ترشی در بول پیدا نشود و کم گردد مثل شپاس کار نباشد سودا کار نباشد و لا یکر شپاس همراه آب ساده یا همراه سودا و اثر حله که نوشانند هم آنچه مرق و ماز بول است مثل آبجو قریق و آب نقوع و بل که آنرا بکوشش خوب بریان کرده باشند نوشانند و از نشاندن در آب گرم هم نفع برای درد کم و ذیبت حاصل میشود و چون سنگ در حالب آید و در شدت کند درین وقت بویانیدن کلار فام برای کم کردن تشنج که سبب دردست مفید باشد بلکه چون سنگ گزیده خارج شده در حالب آید از ذیبت مروان تشنج در بخت پیدا شده در حاد گردد و درین وقت مناسب است که ایما کو اندود و یا تله گرین بعد از ربع یا نصف نصف ساعت نوشانند تا قدری غشیان پیدا کند که از آن در شدت این در خفت حاصل میشود و اگر تشنج گرین ایما کو اندود یک و شل آب ساده حله که نگه دارند و وقت دوره و شدت این بعد از ربع ساعت بعد یک فاشن چائی خوری یا یک کثرم از آن مریض نوشانند بهتر است المی از آن نیست که وقت شدت در دگر ایما شک ششم گرین اول آب حله که نوشانند چون غشیان شروع شود پس برای آن ماندن این حالت تا شدت تشنج

شماره دوم

نشانه بیمه گزیده مارشالیک باب سادو حاکم و به نیم نیم ساعت نوشانیده باشند که اکثر ازین تدبیر درین در وقت پدید آید
و چون جگر در مثانه آید و خارج نشود تدبیر خارج آن نشانه فرامیده بهتر است که برای آن بسیار از فرامیده که اول پیشانی خوب بکشد
و چون بول کثیر در مثانه جمع شود حشمت از دست خود بقوت بگیرد و تا بول خارج نشود بعد از درازنویز زمین نهاده خوب بقوت
بول را دفع کند چون راه دفع بول مسدود است ازین تحریک مجری یاده کشاده خواهد شد چون دانند که خوب قطع شد و حشمت کشا
بقوت یکبار بول را دفع کند تا همراه آن سنگ صغیر خارج گردد و ایضا باید دانست که هرگاه سنگ گزیده خارج شود و در تشنج باب
رفع گردد درین وقت برای حفظ آینده از پیداشدن سنگ گزیده این دویه را نوشانند و حشمت نیواک بیست و بیست گزیده نیاکار
بست گزیده باب قطره نیم و نیم آونک گزیده نیم گزیده باشند حاکم و نیم گزیده برای سائیس یک نیم گرم آن پنجه یک یک آونک زان روزانه سه
نوشانند ایضا سه سو او کار سائیس یک نیم گرم بیزواک بیست و نیم گزیده سواد فاسف سه گرم یک گزیده از پنجه شانه صاف کوزه باشند چنان
آونک و حاکم و نیم گزیده سائیس چهار گرم آب و از پنجه هشت و نیم آونک آن پنجه یک یک آونک زان روزانه سه بار نوشانند
قسمتی که مل یا جگر سفت است چون پیداشد سبب آن اکثر شیخوخ بود یا هرگاه زیاد ضعف دیدن پیدا کرد و یا جو و دیگر گزیده
یا مثانه باشد و بر آن ده این جگر نیمه جگر گردد و از آن پنجه سید می شود و هم از رسیدن صدمه ضرر و نقطه مجمل فقط از ناف و شنج
هم این قسم پدید شود علامات دراز محل گزیده نامشانه سیر سه وقت بول کردن در زیاد میشود و همراه بول مل سفید گاهی می
مثل آب مخرج باب بول خارج میگردد و در بول را پنجه شنج آب میونیا میونیا گاهی شل شیر در آخر بول می آید علامت جگر
خوش بر بعضی خوراندن نایس که ایستد و ایلو شایسته است پنجه قطره در دو آونک حاکم و نیم قبل غذا و پنجه پنج بار روزانه نوشانند اگر
همراه استعمال این و ابجائی آب نوشیدن آب طبع بارگش نشانه زیاد میدهد و کسی که محبت شراب نباشد باید که که قسم هم سیر
نوشند آب سیر گزیده و غن جگر برای برای تقویت نوشانند بقوت در مرض آید هرگاه وقت بول کردن دیت یاده شود آب مطبوع
و قطع او و یاده گانه که شخمی آن و ورم کرده نوشته شده اند نوشانند و قسم شایسته سبب آن یاد بمل آوردن حرکات نفسانیه
زیاده مباشرت با عورت و زیاده خوردن شیرینی و بعضی طعام سیاه علامات دراز محل گزیده نامشانه و اذیت در وقت بول
درین قسم از بیمه یاده بود و بول صاف می آید لیکن گاه در شش انداخته بلانده قدری سوب نشین شود و حال مرض در خوف و گشایی
و انضی طبع و خوش مثل حال صاحب الخلیا باشد و شهورت باه ساقط بود و اگر با هم شنج و زایل گردد و بدن روز بروز لاغر
شود و اشتیای طعام ساقط بود و آنچه خورد و خوبی هضم نکند و علامات ضعف ظاهر باشد علاج اول سبب یافته آنرا دفع کنند
و شیرینی کم بنشیند ای خوش خوراندن و غن جگر برای نوشانند نایس میو را نکالند و ایلو نوشانند اینها مفید است و اینها
مرض در هوای صاف دارند و گردانند و امر بر یا صحت معتدل نمایند تا در عضلات آن قوت یزد ظاهر بدن و جگر گرم دارند
و اکثر درین قسم مسهل خفیف داده باشند و علاج تقویت تندرستی که کمتر نوشته شده نایس قدر فصل ششم در بول لنبی و آنرا
کیلو یا ففتح کاف و سکون بای تخان و هم لام و سکون و او و کسری همایه قطع بای تخانی و سکون و بعضی بول مشاکی بول

در بول لنبی

سبب حقیقی آن بجا اثبات و تحقیق نرسید لیکن اکثر همراه این مرض علامات ضعف و کموری خون مثل سفیدی لب و چپان یافته
میشود و از این ظاهر میگردد که مرض خونی است و هم بعد خوردن طعام زیاد میشود و در حالت خافه و کمرنگی کم باشد از این ظاهریست که بعد
خوردن طعام گیاهان در خون زیاد میگردد پس قشنگی خون قوی بود گیاهان را بگوشت خود فوراً میگرداند و چون کمزور بود و کم گیاهان را
بر گوشت خود دنیا را بیکه بعضی بر گوشت کیلویی باقی ماند و همراه خون گزیده رسید با آب گزیده از خون جانش میریزد و همراه بول خارج میشود
باطله بعد از خروج بول چون عمل کیمیائی این جسم سفید را نمیشود و در آن روغن سفیدی بیضه قدری غلیظتر یافته میشود و این سفید
و بعضی بلاد زیاد پیدا میشود و آنجا مردمان اکثر آن مبتلا میشوند و چون از اینجا نقل کرده بماند و در دماغ غلظت پیدا کند و از آن
ظاهر میشود که آب بواسطی خاص بلد را هم در تولید این مرض دخل است و در کلکته از بعضی مردمان این مرض که خون بر آورده شده
در آن کرم غیر مثل پشه خرد حیات بند ریخته و در بدن جوس شده که آنرا فایده ای نداشت باریک علامات گاهی بول سفید
دیگر کم شکایت نباشد اکثر بعضی شکایت ضعف و کموری خون مثل ضعف و خستگی بدن میماند و سفیدی که در بول میاید گاهی
فوار مثل غشائی سفید میخورد و گاهی مثل شیر بول متمرج و سیال میباشند لیکن گاهی بول را در شیشه نهاده آنرا برش گذارند فوراً
منجم گردد و مثل سفیدی بیضه منجم و گاهی در سفیدی جسم کالانی رنگ هم یافته میشود و سرخی آن بسبب اختلاط اجزای ریه
میباشد علاج کدام علاج حاصل آن نیست لیکن آنچه قوی خون مقوی معده اندازد نافع می آید مثل کچور شلیل که قوی خون و کمر
است و گاه کالک الی و از آنرا به نسبت کمرین شانه که قوی و تقویت عروق است هم نوشته اند که ایودا اندیشاس را چون مقدار کثیر
پانزده نیت گیرین در این مرض ششانه بعد ششانه ششانه ساعت نافع میشود و زیاد منفعیت از قیاس و نقل بلد حاصل میشود
و فی الحقیقت این مرض خود شروع میشود و خود دفع میگردد و درین عرض کسی نماندیده شده که مرده باشد فقط فصل پنجم در پیدا
شدن بول در گزیده یا کم پیدا شدن آن و آنرا بلوغ انگشت بول بر این معنی نه پیدا شدن بول در گزیده باشد
و باید دانست که مراد از عدم تولد اینجا آن نیست که بسبب کم گزیده یا مرض بر اثر صاحب که در آن بدن تنومع میشود و یا مرض
میباشد که در آن بسبب غلظت خون بول پیدا میگردد و زیرا که اینجا اسباب عدم تولد را کم پیدا شدن بول ظاهر اند بلکه مراد از این بیان
آنست که بول بلا سبب کم پیدا شود و درین وقت غالب است که سبب آن سترخائی عصب میانی ششانه نه رسیدن
قوت عصبیه گزیده بوده باشد زیرا که قوت فعال جمع احشای قوت عصب مذکور میباشد پس گاه که سبب شروع ظاهر است از آن
و البته شانه از نیاندن قوت عصبیه گزیده اینجا است پیدا شده باشد علامات اول جز اینکه بول نیاید یا کم می آید شکایتی دیگر
ظاهر نبوده و من بعد از آن در بدن پیدا میشود و غشیان عارض گردد پس می آید که اگر بعد آمدن قوت عصب میانی نیاید بعد از
ساعت مرخص مثل نهم بدوش میشود و متعجب شد که عارض بدن پیدا میکند و درین حالت میماند و اگر قدری بول هم آمده باشد بعد از
بیشتر تشنج میشود زیرا که یورک لایسند یوریا چون از خون جدا نمیشود و در خون نماند و در دماغ رفته می رشتن فساد میشود و از اینجا
یورک لایسند عارض اول منحل پس قوتی که در غلظت است و این سبب که یوریا و یورک لایسند در دماغ رسیده استعمال از خون

فصل پنجم در پیدا شدن بول در کمر

[illegible]

یوریدیا بتسلایم میسر و اکثر این فرقی مدت دار میماند و گاهی خفیف شود و گاهی شدت کند لیکن در اول تمام آن نادرست زیر که هرگاه
استحسان کنند همیشه شکر در بول شان یافته میشود و مقدار بول خارج درین ضل مدت بشت چهار ساعت گاهی یک نهار آونش میسر
و راجحه بول مشابه بوی سیب میباشد چون بول صاحب یا بطلش یا بول شخص صحیح موازنه کنند این بول بسبب استنشاق
تقیل میباشد مثلا بول صحیح را چون بحسب پیمانه موازنه کنند درین ظرفی که آب خالص که بطریق کشتید باشد نه آونش می آید و آن
بول صحیح یک نهار در چهل آونش می آید بول صاحب یا بطیس یک نهار در هفتاد آونش می آید باینست استحسان یا بطیس صحیح
ممکن است از دقیقه از راجحه و از وزن بول بعمل کیما می آید دقیقه را یک و وزن مذکور شد باینکه یکی از چشیدن بول بوسیدن آن
معدود و کاره باشد و باید که عمل کیما می آید استحسان کنند آن بچ طریق ممکن است اول اینکه نصف آونش بول می بینیم پس قدر
لاکیر شپاسی در شیشه انداخته بکش نهند بچو شانند و باطیس است این مجموع منج رنگت اید شد و بیکر که قاری بول شیشه
قاری ب توتیا و قاری لاکیر شپاسی در آن اندازند و بچو شانند ازین قاری رسوب بایل بر روی در بول را بخواهد که آن
اجزای می میباشد از ختلاط توتیا و لاکیر شپاسی بچو شانند باینست که برای استحسان بول صاحب یا بطیس استحسان که در آن توتیا
ولاکیر شپاسی و بیکر استحسانات بهتر است لیک آن ب توتیا باین صفت توتیا که شود که توتیا هشت گریں شپاسی در آن
ولاکیر شپاسی یک آونش هر با هم بچو شانند و شیشه صاف نگذارند من بعد یک نیم از آن و اگر خسته در شیشه انداخته بکش گذارند تا
بعد دو سه قطره بول آن اندازند و بچو شانند اگر شکر در بول آید باشد و از رنگ آب توتیا بایل بر روی در بول را بخواهد که آن
قلیل بود بعد یک و دقیقه رنگ آب توتیا خاسته می شود اگر شکر بسیار قلیل بود و یک کد و دو قطره بول انداخته باشند که آن
بول هم آن خصل شود درین ت بر آتش دارند چون یک گرم کامل بول در آن انداخته شود از آتش فرو آورده سرد کنند بعد
شدن هم اگر رنگ توتیا بر حال خود ماند باید دانست که در بول شکر نیست و اگر متغیر شود و شکر خواهد بود و ایضا باید دانست که
بول صاحب یا بطیس سفید بعضی هم باشد درین وقت بسبب آن توتیا از آب در استحسان کیما می جد اندیش شود لهذا ضرورت که
اول باشد شیشه سفید بعضی بول صاحب یا بطیس در شیشه انداخته بچو شانند تا سفید از آن جدا شود و بعد یک گرم ازین
بول مطبخ گرفته در شیشه اندازند بعد سلوشن توتیا که منسوخ آن مذکور شد چنانچه در آن گرفته در شیشه مذکور را اندازند تا
بول منسوخ شود من بعد نیم گرم لاکیر شپاسی در آن انداخته بچو شانند اگر شکر در بول باشد رنگ باین مجموع خاسته می شود
و اگر رنگ آن سیاه گردد و شکر خواهد بود و ایضا اگر قاری خیره گردد و در بول صاحب یا بطیس اندازند فوراً در بول آن جو
می آید و از آن هوا خارج شود و بوی شراب از آن آید و شراب میگرد و کسی که محتاج چشیدن بول نباشد و او را فتن
و دقیقه شیرینی در بول کافی است حاجت استمانات مذکور نبود و هم این طریقی بعد خوردن نان گندم و خیری که آن
نشاسته و نبات زیاد باشد زیاد مقرر میشود و علاج که در امراض خاص آن بدو نیست لیکن چنان طعام خورند
که در آن اجزای نشاسته و شکر کم باشد و شیرینی مطلقاً نهند تا آن رسوب گندم خورند پس بهتر است هر قدر که شکر کم باشد

مشابه بود از رنگ ایض مرض کلاه گره لیکن اینها را پنج هم همراه رنگ مذکور میباشد بخلاف مرض کلاه گره که ایشان
از تشنج خالی میباشد پس هرگاه که هم مرض تشنج طبعی باشد و ضعف کمزور بود و رنگ جلد آن مرکب زردی و سیاهی و بخی بود و در
نور احکام مرض مذکور نکند بلکه سبب تغییر لون را دریافت نمایند چنانکه نوشته شد از آن تفرقه سازند من بعد علامات گیرند
کرده مرض تشنج را از غلط تشخیص در او را مانند العلاج علاج خاص آن حال پیدا نشد زیرا که اصل سبب تا حال
پیدا نشده لیکن بعضی میگوند که این صفت از امراض دموئید نیست بلکه از امراض سمی است لکن افاغفورس در آن دفعه
خورانیدن اصل فاسفورس مقدار مناسب مثل حب فاسفورس یا ناک سیرپ تجویز میکند بعضی نیز از امراض دموئید دانسته و در
مرکبات آهن مثل کچور سئیل فاسفورس آهن یا فیری سلفاس غیره مفید میدانند و مناسب نیست که مرض الزین دوی بطور
تفقی گاهی چیزی از مرکبات فاسفورس یا خود فاسفورس گاهی سفوف آهن یا از مرکبات آهن شایده آتخان کنند که
در هر کدام دو که نفع ظاهر شود برودن آن ضرر و التزم کرده شود و برای تقویت بدن تولید خون غذاییه صالحه خوردن
در وزن جگرایی با سیرپ فیری ایو و اینها نوشته اند آنچه بر تقویت و تمیز ترطیب بدن معین باشد آنرا استعمال آن رفت که
باب بیستم در امراض مثانه و آنهم شمل است بر چند فصل اول در تشنج مثانه بدانکه مثانه هم
خطی است که در آن بول از گره ریخته جمیع میشود و از آن بطریق مجری بول که در قضیب است خارج میگردد و در حال و نشو
پس تشنج عانه میباشد اما در رجال پس مثانه عقب معانی مستقیم است و بول آن خلط تیکه است و در نشو عقب مثانه
است و پس هم معانی مستقیم است پس تشنج تیکه است و شکل مثانه ملو از آب در اطفال بجهت ناشپاتی است و در جوانان
رجال کبار به شکل بعضی بود که طول آن عرض زیاد بود و در نشو عرض مثانه از طول یاده میباشد یعنی آنچه در طول شکم است
کم بود و آنچه در عرض طبل است نه یاده بود و مثانه وقت خلوا از آب قریب پنج قضیب میانند و تشنج عانه بالا نیز در چون
از آب ملو میشود بالا میرود چنانچه گاهی مشتمل شد تا نات میرسد و اوسط و سفعت آن برای جمیع آب است که در مثانه جوان
آوست آب به سولت می آید در حال مرض به شواری از آن یاده هم آب در آن جمیع میشود لیکن حال صحت برای اجتماع بشت و آب
آب طول آن پنج آنچه عرض آن سه آنچه میباشد در نشو موافق همین نیست در جانب عرض طول شکم میباشد یعنی در جانب عرض
شکم پنج آنچه در جانب طول شکم سه آنچه بود و مثانه از چهار غشای مرکب است اول که بالایی همه است و آن غشای آبدار میباشد
که آنرا بار بیلون گویند لیکن این غشای تمام مثانه محیط نیست زیرا که قریب کردن مثانه در جانب قد هم و خافان این غشای
دوم غشای عضلی است که آن مرکب است از عضلات که طول آمده اند و هم از عضلاتیکه در عرض پائینند و زیر آن غشای شیشه
است و زیر غشای سیمین است و درین غشای عضلاتی برگردن مثانه عضلات زیاد اند و خاصه عضلات که در
عرض غشای دو گردن مثانه آمده اند و عضلات غشای با ختیار بی اختیارند زیرا که آنچه ریشهای عصاب درین
عضلات آمده اند و صنعت از منفی از سیمی شیک که از آن فعال اختیار میباشد چه او محرک عضای برای افعال بی اختیار است

باب بیستم در امراض مثانه
فصل اول در تشنج مثانه

اسبان اسباب محدث ورم حاد هم واقع میشوند و قتی که قلیل باشند از اسباب یکرم پیدا میشود مثل اینکه سبب بول بود
چنانکه هرگاه ریگ سفید یا ریگ سرخ و زرد بول پیدا شود و از آن میگویند متنازی شدتی ری متوهم میگردد و گاهی
از پیدا شدن سنگ در شانه و خلیدن آن هم این هم عارض گردد و هم از امراض معاشی مستقیم چون در آن نجم و در آن پیدا شود
چنانکه در سج و خیر میباش یا حیات یا کرم صغیر شانه بیدار آن که در خل متولد میشوند و اسباب ایشان مرض بسبب متخی بودن
عصب معاش شانه پیدا میشود و گاهی از امراض حمیه هرگاه در آن نجم و ورم و فساد هم پیدا شود این مرض حادث گردد و علامت
در ورم در شانه بود لیکن ورم حاد کم میباشند بول که درین مرض قلی یابن اگر مرض جوان باشد گاهی صاف و در کسی که لیکن اکثر
که بود اما اگر سرخی و عیف بود پس همیشه بول که در ورم آن بلغم کشیده بود و از آن بوی بدی بوی نیراب میونیا میاید و چون
در شانه نهاده باز در ریگ سفید نشین گردد و در آن کی از سبب پیر میباش بلغم یا فاسفت یعنی ریگ سفید یا ترنجمت
بوند و اکثر شش خفوت فاسفت زیاد میباش و زیاد پیدا میشود و همراه آن مرض بسیار ضعیف تا توان میگردد و علاج
اول سبب مرض در یافتن نموده باز از اسباب پردانند مثلاً اگر سبب مرض در بول بود یعنی در کرده همراه بول پیدا شد با شل پس
چنانکه در علاج جحر و ریل کرده نوشته شده موافق آن عمل آرد و اگر از تولد جحر در شانه باشد اخراج آن منظور نبود و اگر از نباس
ده نسبت که بر همراه عرق انیسون حله کرده بنوشانند تا اذیت سانی جحر در شانه کم شود زیرا که این دوا بر جحر شست اذیت
کم میکند و خلیدن آن کم میشود و هرگاه بول سفید بدو آمده باشد آب طنبخ یا ریاب او و نقیج پیو کو و نقیج برگ بودا و اگر کسی در علاج
ورم مرس کرده برای دفع اذیت گزیده نسخه ای آنها نوشته شد از اینجا هم بعضی نوشانند لیکن مقدار زیاد نکند مثلاً در مرض شانه
از شست آونش تاسی و شل آب طنبخ و نقیج او و یه و صوفه معلومه نوشانند تا اثر قوت دوا همراه بول از بدن خارج شود و یا شکر ایلوث
از پاره قطره تا بست قطره اگر این آب هائی او و یه و صوفه شکر یک گزیده بنوشانند بسیار مفید میشود و هرگاه بوی بد در بول
زیاده بود و یا شکر ایلوث در آب حله کرده بطور زرافه در شانه راست و طریقی ایصال دوا از راه جحری بول در شانه است
که اول قانا طیر در شانه ننهد پس و او در قرق نهاده در شانه راست که بدون داشتن قانا طیر و او در شانه داخل نمیشود و تا اذیت بول
کم شود و با بوی بر طرف گردد زیرا که زیادتی را یحه حاده درین مرض بسبب پیدا شدن ایونیا در شانه میباشد که آن نیز آب است
از ماندن آن در شانه میگویند متنازی میشود چون با شکر ایلوث در شانه داخل شود و یا ایونیا یا میونیا در محل که میباش
ایونیا شراس میگردد چون آن نیز آب نیست لذا از آن اذیت بشانده میسر است چون از امتحان سوب ثابت شود که زیاد ریگ است
درین وقت کاشک نفوذ خفیف که در آن اصل کاشک نفوذ چهارم حصه گیرین ده آونش آب حله کرده باشند بدین ریقه زرافه در شانه
موافق بدایت اول که در تریقی شانه گفته شده و آنچه او و یه در قرق جحری بول یعنی سوزا نشسته خواهند شد مثل کپیا و کبیا چینی
درین وقت بخور آن تخم تلسی یک درم آب تر کرده مالین معتم بنوشانند تا میقوسی بدن از اختیال از غیبه یابی مرضی آن
فصل ششم در ریگ سنگ شانه و این را هم اگر کینه باشد کال کیولس اگر صغیر باشد که اول میگویند و این را سنگ

برای دفع بوی بول

فصل ششم در ریگ سنگ شانه

در ریه و سنگ شانیه

اکثر از ریه بر مقدار صغیر خود در شانیه می آید و در شانیه رسیده بر آن ریه که از ریه همراه بول می آید پیوسته میگردد و بسبب آن مقدارش در شانیه عظیم میشود و گاهی خاص در شانیه فاسفت آن لایم یعنی ریه سفید که در بول بود از بول جدا شده بر سطح شانیه اند و فضای آن میریزد و پیوسته میگردد و از آن سنگ ریه که شانیه پدید می آید و این یک خاص فاسفت آن لایم یعنی ریه سفید میباشد ریه سبز رنگ پدید می آید و اکثر این درین شوخت پدید می آید و در آنچه در سنگ کرده نوشته شده که حجر در مل عظیم میباشد یکی سبز یا زرد که آن را یورک میگویند و دوم سفید رنگ که آن را فاسفت آن لایم نامند سوم اکسالا یا سکه که آن را میگویند که با محوشت پدید می آید و قدری مایل به سبزی میباشد سبب نیکه ز رنگش سبز میشود و سبب بلغم گاهی این سه قسم در شانیه میریزد و بر آن فاسفت آن لایم و هم گاهی خون یا مواد دیگر از شانیه ریخته و بر توپ می نشیند و بسبب آن مقدار آن عظیم میگردد و این مرض در سال از ابتدا ای عمر زیاد میشود و از بعد ده سال تا بیست سال خوف حدوث آن کم است از بیست سال تا پنجاه سال عمر خوف حدوث آن کمتر است و از بعد پنجاه سال تا آخر عمر خوف پیدایش آن زیاد است لیکن آخر عمر خاص فاسفت آن لایم حادث میشود و این مرض در ملون بسیار کم پدید می آید زیرا که مجری بول ایشان قصیر و وسیع است ازین سبب آنچه سنگ یا رمل کوچک که در ریه شان پیداشده در شانیه ایشان می آید بسبب وسعت مجری همراه بول باسانی دفع میشود و در شانیه نمیداند تا عظیم گردد و در این مرض بخصوصیت بلغم کم و زیاد عارض میشود مثلاً در بلاد بارده و در بلاد حار کم حادث میشود و در ملک افریقیه که بسیار میشود و اسباب اکثر آن آمدن سنگ یا ریه کرده در شانیه چنانکه اول نوشته شده پدید میشود و گاهی از دفع شدن بول با تمام از شانیه و قدری مانی ماندن آن در شانیه تا که فاسفت گردد و هم حجر در مل شانیه پدید میشود و گاهی از داخل شدن که هم بسیار خارج گردد و مجری بول در شانیه چنانکه طفلان وقت لعب بازی که در آن خرد و رادر حلیل می اندازند و چون این جسم در شانیه رسد و بر آن فاسفت آن لایم ریخته نمیشود و از آن حجر تنگ میگردد و گاهی از داخل فاشا طریکه می کشد و دیگر که شل می کشد هرگاه بی احتیاطی انداخته شود و سر آن شکسته در شانیه ریزد و بر آن فاسفت آن لایم ریخته نمیشود و هم سنگ شانیه پدید میشود و علامات همیشه در در شانیه نازد و این درد تا مقصیبت مقعد تا سر می ساقین میرسد بلکه از اذیت تا قاعین تن می میشود و وقت بول کردن این درد زیاد میگردد و در آن وقت بول مقصیبت درد زیاد میشود خصوصاً در طفلان که در آن وقت بول کردن از زیادتی درد بر از هم خارج میگردد و طفل قضیبت از دست گرفته می کشد چون بول در شانیه قدری مجتمع میشود این درد کم گردد زیرا که بسبب یاده شدن آب در شانیه نقل حجر بر شانیه کم افتد از آن اذیت شانیه کم میگردد و حاجت بول درین خلل بار میشود و هر بار بول بخت می یابد گاهی بول محتبس میگردد و این وقتی است که سنگ شانیه بر لبه کردن شانیه آمده سید طریق بول میکنند لیکن گاه مرضی بتر افتاده برین بسیار منتقل شود و از تبدیل وضع سنگ از اینجا بجائی دیگر رود باز بول می یزد احتیاج بر طرف شود و هرگاه مرضی بر لبه بول می نشیند اول بول صاف می یزد و آخرش سفید شل شیر با بول سختی دفع میشود و آن اکثر بلغم میباشد از اذیت میگویند که سبب این شانیه می یزد و گاهی هم باشد که از ریه شانیه خارج شده با بول دفع میشود لیکن چند روز قبل از آمدن هم ضرورت است که خون همراه بول

که بپوشش شانه اندر توهم که بیشتر شوند و آن دل آمدن بول تبلیج کم میشود پس محتبس میگردد و بعد احتباس بسبب اجتماع بول شانه
 که بیشتر شود و بالا می‌رود و بلند میگردد و گاهی تا ناف میرسد بطین چنان بزرگ میشود که شش به شش استقامت می‌کند و در بحالت چنان
 تا ناف میرسد شانه کشیده میشود و دست گرد و دست به شش می‌رسد و عین شانه قطره قطره از بول می‌چکد اما هرگاه احتباس بول با فساد
 و مانع می‌شود بول را ممکن نیست که خود اظهار شکایت و اذیت خود نماید لیکن گاه با سلامتی حواس بود شکایت زیاده میکند و آثار
 اذیت ظاهر بوند و بعضی برای اذیت بول بسیار جلد و جهد تقویت مینماید اما بجز یک قطره و دو قطره خارج نمیشود و ازین اختراع
 تقوی نمایان شود زیرا که این خارج میشود و زیاده از آن زگرده در شانه می‌ماند و اذیت بحال خود قائم ماند و شانه بر مقدار زیاد خود ثابت ماند
 پس هرگاه این مرض بیوش بود و بسبب کبر و غلظت بول شسته نشد که زیادتی بطین از اجتماع بول در شانه است یا از استقامت درین
 بچن طریق تفرقه توان کرد اول از ورش و خیره آن سوال کنند که بول آمده است یا نه اگر گویند که بول نیامده مدبر برفع احتباس
 بول که اعلی از سر و خال قاطنا طیر است بعمل آرند دیگر آنکه ببنید و تامل کنند در حال بطین زیرا که در احتباس بول حاصل از غلظت
 زیر ناف میباشد و زیادتی مدور بصوت شانه بود و چون بر پهلوی شانه انگشت زده احساس صوت کنند در احتباس بول
 بر محل شانه آواز جسم مصمت می‌رساند و پهلوی با آبی از اسما شل و از جسم محو می‌آید و او را در حال حمل اگر حبس بول شود تفرقه بسیار
 دشوار میباشد زیرا که در حال حمل حجم بجای شانه می‌آید و شانه بالا می‌رود و لیکن درین وقت هم با دخال قاطنا طیر ظاهر میشود و دیگر
 از شانه کبر بطین بود از خارج شدن بول شکم صغیر شود و اگر سبب حمل در بحال خود ماند علاج اول سبب ضعیف یافتن باز
 آن کوشش کنند پس اگر سبب استمراری شانه بول محتبس شده باشد علاجش ازادویه و شواربست و انتفاعی بران تشریح
 نمیشود بلکه بعد چهار ساعت قاطنا طیر انداخته باشند تا بول بدریغ آن خارج شده باشد و الا از اجتماع بول در شانه فساد و
 دویم شانه از فساد آن پیدا خواهد شد و آنچه سبب کمزوری محض بدن بود در آن تقویت بدن از نوشانیدن آب آهین و کینه و غیر
 تقویات فرمانید و اگر قدری بکمر کینا هم درین وقت با کینین بنده بهتر است و همچنین سفوف یا کینکینش مگر که موسوم به درایح است
 تنها یا با کینکینا یا آب برنج شاییدن درین قسم مفید است واضح باد که برای استعمال درایح سابقا نوشته شده که آنرا در امراض
 گروه شانه بنده لیکن اینجا نوشانیدن آن که تجویز کرده شد سبب نیست که این احتباس بسبب خاص شانه نیست بلکه سبب آن
 در تمام بدن است قند کرب و هرگاه احتباس بول بسبب زیاده حبس کردن بول عارض شده باشد درین وقت نیز آهین و قطره
 یا آب آهین و قطره همراه آب ساده بعد پاتروده پاتروده و قیق نوشانند که ازین جسم بول دفع میشود پس اگر ازین تبیین هم بول جاری
 نشود و آب گرم مرطوب را نشاند که از آن بول جاری گردد و الا قاطنا طیر انداختن تا جاری گردد لیکن درین قسم چونکه ضعف و خشک
 عضلات حاصل میشود ازین جهت بول بعد جاری شدن هم باز محتبس میشود پس برای حفظ از عود احتباس و رفع ضعف
 چند روز باز سیمین و انوشانتا ضعف بر طرف شود و بول جاری ماند و آنچه از تشنج عین شانه یا مجری بول بود در آن نشان
 سلیل در آب گرم و خوراندن دانی که رافع تشنج بود مثل سلفیو کاتیر یا کاتیرک تیر و دانی کورل مفید بود خصوصا چون

طریق تفرقه بول از سر و خال

این رمل حجور مثانه باشد سبب غلیظ شدن طحال آن هم حرقت در بول پیدا نشود و از دفع شدن صفرا در بول هم خنجره پیدا می شود
و هم جری هرگاه شدید و زیاده حاد بود و خصوصاً که صفراوی بود چنانکه در یرقان می باشد هم حرقت در بول محسوس می شود و گاهی سبب
قانی شدن طوبت میوکس می بینیم جری بول که بر سطح آن می باشد هم از قانی شدن طوبتی که گذر و عرق مثانه آنرا پیدا کرده در
جری بول می اندازند هم حرقت در بول پیدا می شود و اکثر فنای آن سبب کثرت مباشرت می باشد درین وقت نه بول رنگین بود
چنانکه وقت خروج صفرا می باشد نه در آن ریم و رمل حجور بود فقط علامات هرگاه سبب مثانه بود علامات امراض مثانه چون
در کرده بود علامات امراض گرده موجود بودند چون در بول بود از احتیاط بول قطره بول ظاهر می شود مثلاً اگر از رخم مثانه جری بول
بود ریم در بول شد اگر از زیاده دفع شدن صفرا باشد صفرا در بول موجود و از رنگ کردن پارچه سفید آن صفت پارچه سفید
شود و اگر از رمل حجور بود علامات آن شاید باشد آنچه سبب جری یرقان باشد وجود این امراض شاید بود و علاج اول آن شخص سبب
نماند پس باز آن چنانکه در ذیل هر مرض نوشته شده معطل آنرا مثلاً آنچه از رخم و رخم میوکس می بینیم مثانه بود و علاج و رخم مثانه
فرمانده آنچه از رخم گرده بود و علاج و رخم گرده نمایند و آنچه سبب جری صفراوی بود و علاج جری از اسهال صفرا و تسکین رخت باید
و آنچه صحت بول را کم می کنند مثل شپاس سائیلر شپاس ایستاسی نشانند و آب خیار مشوی و آب کدوی مشوی نوشانند
درین وقت مفید باشد و آنچه سبب فنای طوبت جری بول از کثرت مباشرت بود در آن تبرک جماع امر فرماید و اغریه جید از
قسم البان مقویات مثل آب بن نعیمه نوشانند فصل پنجم در وجع المثانه بدانکه در مثانه در اکثر امراض یافته می شود
مثل رخم مثانه و رخم میوکس می بینیم مثانه و سنگ رمل مثانه و گاهی هیچ آفته در مثانه موجود نباشد لیکن در مثانه موجود بود و بند
بدون سبب بود و یکی سبب عصب که از نخاع در مثانه برای رسانیدن قوت حس حرکت آمده و این دشن و عصا به می باشد که با سبب
مرض عصا به تنادوی و در دناک می شود و آنرا نورال جیا گویند و این دگاه گاه در الیخولیا و میسیر یا هم یافته می شود و در سبب عصب
سپیدی شیک که از قریب جوار عضوا و از سبب دی اینجام در می شود چنانکه در امراض معاشقی تقسیم یا سیر و چیز اینجام در
می شود و همچنین امراض همیه این در پیدا می شود و هم از رخم غد که بر عرق مثانه اند این در عارض می شود علامت اول در
مثانه است بهر سبب که باشد خواه اصلی بود یا شرکی لیکن گاه از امراض مثانه یا رخم غد بود و علامات امراض مثانه مذکور شاید
بوند و هرگاه سبب غیر مثانه بود یا بطور مشار که باشد پس آنچه سبب لذت عصب نخاعی باشد در آن در و بطور لزوم زیاده شود
و درین وقت در کدام عضو دیگر از اعضای بدن در موجود نباشد آنچه سبب سببی شیک بود در آن بهر دوی ظاهر بود یعنی در معایا
مرض رخم یا رخم غد وجود خواهد بود و موافق زیادتی و کمی آن در مثانه زیاده و کم شود چنانکه شان امراض شرکیه است علاج بعد
در یافت سبب مرض باز آنکه هر سبب پرواز لیکن آنچه سبب عصب نخاعی بود در آن آنچه در مرض عصا به نوشته شده معطل آنرا
و آنچه سبب عصب سپیدی شیک شد در آن علاج اصل مرض که در کرده یا معاشقی تقسیم یا رخم یا غد بود کافی خواهد بود فصل ششم
در قهطیر الیبول و آنرا دینور یا مینامند و این حالت متوسط در میان غش و اشتر سال بول است و سبب آن یا گرمی و خشکی

در وجع المثانه

فصل ششم در قهطیر الیبول

بول

بول میباشد خواه بسبب خروج صفرا باشد یا از ریل و مجری غیره بود و اسباب حدت بول در حرقة بول نوشته شده اند پس
 بسبب آن مشانه را حملت میسر نشود که بول کثیر را جمع کرده یکبار دفع کند چنانکه در حال صحت میکند و بی صبر شده بار بار
 دفع آمدن بول در خود مبسوطی خارج دفع میکند از خیمت آنچه قطره قطره از کرده در آن میریزد دفع میشود یا بسبب ضعف
 بود یا بسبب اینکه در مکیوس میبرن آن ضعف میکند از آن اجتماع بول کثیر در مشانه حکم نبود یا زخم شود در مشانه بوند که
 بسبب آن از گرمی بول متاومی میشود زیرا که هر بول یکمین میباشد از نکت ترشی قهرم قرح و جبر یا اذیت میرسد و گاهی بسبب
 فقدان حسن این ض پیدا میشود چنانکه در امراض ماغیة مثل سر ساقم سکت عارض میشود و گاهی بسبب متلی شدن مشانه کشیده
 شدن آن بسوی بالا تا نافت از رست شدن عنق آن درین کشیدگی قطرات بول میچکند چنانکه در اعتبار بول نوشته شده
 همچنین گاه که ام آفته در راه بول رستل نیکه تنگ یا کج گردد و هم این ض پیدا میشود یا در راه بول عنق مشانه کشیده پیدا شود
 هم در مرض قرحه مجری بول از تنگی راه بول قطره قطره کرده می یابد چنانکه در عسر بول نوشته شده و گاهی زافتادن سنگ در
 مشانه هم تقطیر عارض گوز چنانکه در اطفال آگاه سنگ خار دار یا ریگ در مشانه اینها افتد و از آن حرقة در بول ایشان عارض شود
 این ض پیدا میشود علاج اول فحس سبب نمایند پس چنانکه در علاج هر یک از شته شده بعمل آید فصل نهم در امراض
 فی المشانه این مرض در کتب طبیه عربیه مسطور است و نوشته اند که از آن گرفتاری در بر و اطراف و سقوط نبض عارض شود
 و قبل عروضا آن بول لیم شد یا خیمه بر وسطه بر جل مشانه رسد یا بشو از آن استه میشود خون در مشانه بنشیند و بسبب
 این مضمون از حلیه صحت عارضیت زیرا که در مشانه همواره و هر آن بول از گره می یزد در بول همواره نمک میباشد خون
 با اتساع نکات بنشیند و شاید علامات مذکوره بسبب نفیل شدن مشانه که بعد بسبب ضرب و سقوط شده باشد یافته شوند و درین
 علاج آن علاج نفیل شدن خواهد بود که مذکور شد فصل نهم در مشانه در کتب عربیه طبیه این از ذیل امراض مشانه
 نوشته اند و میگویند که مشانه از رسیدن حده ضربه و سقوط که بر قفا از نظر سدایل میشود و گاهی بسبب کج محدود و قوی بسبب
 رطوبت مزاج یا جایی خود زایل میشود و از زوال مشانه سلس البول یا حبس بول پیدا میگردد موافق عروض تمدد و شاع
 و عضای حقیقت نیست که زوال مشانه از جایی خود ممکن نیست لیکن هرگاه بول محبوس شده در آن یا جمع میگردد قدری بلند
 میشود لیکن از جایی خود زایل نمیکردد چنانکه در سلس البول مشروح آن نوشته شده و تدبیرش همانست که آنجا نوشته شده فصل
 یازدهم در ریج المشانه در کتب عربیه طبیه این را هم مرض مستقل شمرده اند و گفته اند که این مرض از ضعف هضم پیدا شدت
 نفخ و از اغذیه یا از شرط رطوبت که در مشانه یا ضعف حرارت یافته شود پیدا میگردد و بحال است ریج مشانه وجود در
 تمام که بدون تقابل شد قرار داده اند خصوصاً وقت نقل کردن از یک طرف بسوی دیگر لیکن اینهم لایق حد نیست زیرا که مشانه
 محل اجتماع بول بطور مجری است محل طبع و هضم نیست و تو اگر ریج در آن ثابت نشده قدر فصل و از دهم در ورم
 غد و ثلثه اگر عنق مشانه اندو این م حادثی و فرمن ضعیف هم میباشد اما هرگاه حاد بود پس و بسبب عارض میشود

فصل نهم در جمیع امراض فی المشاه
 فصل دهم در امراض شایع فی المشاه
 فصل یازدهم در ریج المشانه
 فصل شانزدهم در امراض شایع فی المشاه

یکی از قریحه مجری بول که آنرا سوزاک نامند هرگاه قوی و شدید بود و دوم از او خال قانا طیر هرگاه بی احتیاطی در مشاهده انداخته شود و گاهی مثل دیگر اورام اعضا حاصل سبب آن ظاهر بود و لیکن هم یافته میشود و این هم را بخت لاشن پشیمانی میگویند
 علامات در دوسویش نقل محل کردن مشاهده زیر پنج قضیب یافته میشود و بار بار بول می آید و بخون مشاهده از بار بار آمدن بول
 چنان در دوا دیت پیدا میشود که در هم مشاهده میباشد چونکه علامات این هم هم با علامات و هم مشاهده و گزده ششیده میباشد
 لهذا تفرقه صورت و آن بحسب محل میتوان کرد و چون انگشت در معانی مستقیم انداخته تلاش کند در صورت موجود بودن این
 مرض مقدار غار مذکور عظیم محسوس شود و در دوا دیت وقت احساس بین غده و زیاده یافته میشود و وقت آمدن بر این
 زیاده میشود انجام این غرض نیست که یا صحت شود یا منتقل گردد و بسوی دبلیه یا فرس ضعیف گردد علاج چونکه درین غرض
 خوف پیدا شدن کم زیاده است لهذا برای حفظ از تولد ریم بعد از این هم فوراً در میان پنج قضیب مقدار کوچکی پاشانند
 حجامت با شکر طعمند بعد یک ساعت در آب گرم نشاندن خون بسوی جلد آید و درم باطن دفع گردد و بعد بر آوردن علل از
 آب گرم از آب مطبوخ پوست ششاش بکشد سازند و هر روز از دال مرض و آنکه اسهال قیق و شکم جوش خون کند مثل
 سنگین یا اسهال دو سه درام همراه شکر آب یک شاتردیم حصه گرین بود همراه آب ساده حلاوه بعد چهار چهار ساعت و
 سه بار نوشاندن تا هر روز پنج شش بار درست رقیق آید و اگر با وجود این تدابیر هم پدید آید و آنرا شش از آمدن حسی که
 بار زده و ناقص باشد از قوی و شدید شدن اعراض سابقه از پیداشدن ضربان در محل هم و هم درین وقت بول قطره قطره بصر
 می آید یا بالکل محسوس شود زیرا که چون دبلیه گردد و مقدار این غده زیاده شوند مجری بول را غم و مزاحمت کرده عسر احتباس
 بول پیدا میکند همچون درین وقت مقدار غده زیاده عظیم میشود با معانی مستقیم هم مزاحمت میکند سبب آن آمدن بر این غده
 میشود و مابین مقدار پنج قضیب آمدن و غمی پیدا میشود زیرا که دبلیه نخواهد که بسوی خارج یا بطرف شانه یا بجانب
 معابر و رگ و مجر گردد پس گاهی بسوی معانی میفرستد و این وقت هم همراه بول دفع میگردد و گاهی بسوی غمی شانه جایگزین
 مجاری این غده در آن هستند شش شش میشود و درین وقت هم همراه بول خارج میشود و درین وقت مرقه بول پیدا میگردد و این هر دو
 نفجارسل است تا هرگاه بسوی خارج مایل شود و صلابت و زیادتی در خارج معلوم شود و بداند که این طرف منفرجه خواهد شد
 بلا انتظا نفع و افتادن شش داده در آن کشاید تا خون جاری شود و از آن مقدار و کم گردد و الا تا خارج شدن کم
 به بار از احتباس بل هلاک خواهد شد و بعد کشادن بیل از شش تر کمان محلل آب ضا که کند تا ریم پیاشته جاری شود و بسوی
 ماده بالنام از غشائی ریشه و از خارج گردد و صحت شود و اگر بعد از این شش هم بول محسوس نماند باو خال قانا طیر همفی در مجری بول
 اگر ممکن باشد خارج بول از شانه فرایند و اگر سبب مزاحمت و هم غده او خال قانا طیر همفی در مجری بول نامکن بود از طرف معا
 مستقیم آنکه شکر طعمند بول از شانه بر آن در هرگاه این هم فرس بود و خواه بعد و هم معادن فرس شده باشد یا از قبل فرس شده
 بود و یا شش درین جوان بود پس اگر سبب در آن زیاده میباشد که درین با عوارث میباشد اگر مرض پیر بود خود بخود این

بسیب شیخ وقت پیدایش درین وقت در وقت که میباشند و مادام که غده زیاد عظیم نشود حتی که از اوقات بول نفع نشود
وقت بول کردن هم زیاد اذیت نمیشد لیکن این وقت نچرخان غده در حال صحت رطوبت پیدایش کند و اندازان باده پیدا
میکند هرگاه وقت تیز بسبب قبض و خشکی بر از رطوبت تیز حرارت پدید رطوبت سفید از راه حشفه بر می آید و چون این طوبه
را از خورده بین مبتدیان این نویین باشند مگر نظایر در بادی نظیر مشابه با منی میباشد چون این طوبت در مریض جوان آید
او را یقین میشود که منی رقیق شده بسبب کمزوری خارج میشود و چنانکه در حال صحت بقوت بازن مباشرت میکند
درین وقت او را ممکن نبود علاج چون در وقت شیخ وقت این مرض عارض شود لا علاج است و مادام که نافع اراقت بول
نشود در پی علاج آن نشوند اما چون بول محبتش شود روزانه در سبت و چهار ساعت شب و روز سه بار بعد از هر ساعت
او خال قاطایر بول را از مثانه بیرون کرده باشند الا از اجتماع بول مثانه ورم مریض مثانه پیدا خواهد شد و هم نچرخان پیر
رفع احتباس منی نوشته شده اند آنها را بعل آرند و هرگاه بچوان عارض شود اندر او بیهوشی مثل آب هرچند اذاتی یا عکس
نوشانند و گاهی از نهادن پلاستیکش گس هم درین مقام در جوانان نفع ظاهر میشود درین مرض اکثر تشنج در مجری بول می افتد
و از آن سبب هم باقی میماند و زایل نمیشود و درین وقت بهتر است که میل صمغی است است است در مجری بول انداخته و کل شکاف
در آب حل کرده مثل اینکه چهار پنج گرین اصل کاشک نقره در آب ساده که یک آونس بود حل کرده از راقه در دهان قاطایر
انداخته تا محل ورم در مجری رسانند که از آن تشنج هم هتوفت شود و ورم غده هم دفع گردد و وقت که فصل سیم در مریض
میوکس میمیرن مجری بول و آنرا تو زیت کشید یعنی ورم حار مجری بول و آن بخیر سوزاک است زیرا که سبب
سوزاک خاص است که آئینه مذکور میشود و انشاء الله تعالی السبب گاهی بسبب گرمی و حرقت بول که از آمدن یورک
و فاسد آفت لایم و کاساک است افتاد حادث میشود و گاهی از ادخال قاطایر گاهی از مباشرت کردن بازن بیمار که
سفید از فرج آن پدید آمده باشد و هم از مباشرت کردن بازن حامله پیدا میشود و در اطفال گاهی بسبب گرم شکم این مرض
حادث میشود و گاهی در روستا از مفاصل یعنی اوجاع مفاصل و تقرس مبتلا میشوند هم از آن این مرض متولد
گردد و گاهی از پیدایش این مرض لبومی مریض بدگمانی کرده میشود که شاید بازن فاحشه صحبت و مباشرت کرده باشد
لیکن حقیقت اینست که این مرض مشابه به سوزاک است سوزاک نیست زیرا که بعد از آن نچرخان بعد سوزاک عوارض مثل
اوجاع مفاصل عارض میشوند اینها نباشند و هم اعراض آن بجز تب اعراض سوزاک نیست علامات اول در بول
میشود و خراش در مجری بول یک و روز محسوس میگردد پس قدری ریم می آید و وقت بول قدری اذیت و درد میشود
علاج مسهل از مثل میگنیش یا سلفاس یا سارترائیک برای از ازاله انفل میشن نشانند و اکثر اکث کاشیکم کین و گرین
و اگر نچرخان باشد یک و درام یا پلاس کال ریناس که از ده گرین تا پانزده گرین بود در دو آونس آب حل کرده بعد چهار ساعت
نوشانند پس اگر از این بیروم دفع نشود و قدری ریم آمده باشد قدری زنک سلفاس یا تلج سفید خام در آب حل کرده

فصل سیم در مریض که در مثانه کاسه کینه

از ان در مجری بول زرافه سازند یا لمبای یا بی بی شب بک حلقه زرافه سازند و اگر وقت بول در دوا ویت بوده باشد
قدری غیون هم با دوا می زرافه آید و از مطبوخ قوی جای خنای زرافه کردن درین بسیار مفید مجرب است و آنچه فوق
بول بود مثل مار الشیخ آب مطبوخ تخم کمان نوشتن تا بول قیق شود فصل چهارم در سوزاک و آنرا بلغت که یک
گفتو یا نیناسند و آنهم نقل میشین یعنی ورم حاد میوکس میبیرن مجری بول است که بسبب خاص پیدا میگردد و دوا سمیت
آن در بدن موثر میشود و بیشتر امراض از ان غیر سوزاک هم پیدا میشوند و آن سبب نیست که هرگاه چنانچه شفا حاصل از مردان یا
عورت مباشرت کنند و زن نجوبی رحم خود را صاف نکند چنانکه حال زنان بازاری و فواحش است پس از دخول نمی آید
متعدده در رحم سمیت پیدا میشود و آن سمیت از ان بذریه مباشرت در ابدان جال متغیری و موثر میگردد و وازان سوزاک
پیدا میشود چنانکه آتشک هم همین سبب خاص پیدا میگردد و لیکن هم آن غیر سوزاک است لکن ماده آتشک سوزاک پیدا
میکند و نه ماده سوزاک آتشک پیدا میکند این مرض بحسب علامات علاج بر سه درجه میباشد و درجه اولی نیست که از روز
مباشرت با زن فاحشه مذکوره اندرون پنج روز این مرض ظاهر میگردد و اول حلقه قاری سوش و مجری بول محسوس
میشود من بعد بر این حشفه سرخی و ورم ظاهر گردد و چون قضیب در دست گرفته نمیشود بر دهن حشفه قاری ملغم از دانه میوه
می آید و این حالت از شبست و چهار ساعت تا چهل شبست ساعت میماند من بعد درجه ثانی شروع میشود و آن نیست که در رحم
مایل بر روی و سبزی بکثرت جاری میگردد و بول بکثرت آید و بانسوش و حرقت بود و بار بار حاجت بول میشود و آنچه خارج میگردد
تار بول که از انبندی پیشاب کی و بار میگردد و صغیر میشود و گاهی بر سهقامت خود نماند بلکه کج شود و بول در پهلوی قضیب
افتد و چون مرض و باز دوا دارد و در اندرون مجری بول قضیب یاده میشود و تا پنج ذکر میرسد درین وقت گاهی غده که عرق
مثانه اندر هم متورم میشوند و درین وقت که آنرا ستورم شوند و با من خصیه متورم هم پیدا میشود و اذیت زیاده میباشد و خواب
نیاید تب پیدا گردد و وقت شب انتشار سخت و قضیب پیدا شود و لیکن درین وقت قضیب کج نمیشود و این حالت ظاهر شود
باید دانست که آنچه سرای مجاری منی از حشمتین شده در مجری بول و قضیب ماده اندر آن متورم شده و بذریه مجاری مسطوط
و ورم تا خصیه سیده و این حالت شدت مرض است که تا دو هفته میباشد من بعد درجه ثالثه شروع میشود و آن نیست که در دو ورم کم شود
و انتشار قضیب که وقت شب میشد کم گردد و بار بار حاجت بول میشود و ممکن است که این حالت سه چهار هفته بماند
شود و صحت گردد و هم ممکن است که آب سفید غلیظ از حشمت میوکس میبیرن پیدا شدت های دراز از راه بول آید علاج
در درجه اولی اگر اتفاق علاج شود پس یکتک بیزن مرض نیست که همان روز صحت شود و آن نیست که کاشک نفوذ نیم ورم در یک
اوتن آب ساده که بذریه کشیدن بطور عرق گرفته باشد حلقه زرافه بذریه زرقه در مجری بول از ان تریق سازند لیکن احتیاط
در ان ضرر است از نیکه و دوا در مثانه داخل نشود و همچنین حلقه زرافه و نیز زرافه این شرط را واجب اند و برای آن وقت اذخا و دوا
مجری بول پنج قضیب از دست چپ خوب بقوت بگیرند تا راه دخول وادر مثانه بسد و شود و یا ورم کاشک نفوذ بول

فصل چهارم در سوزاک

درجه اولی که از دانه میوه

اوله در مجری بول داخل گشتن از نیم رسد زیرا که در اول مرضی تم قریب جسته میباشد یا پلهای ایسی بیست و بیست و یک
 اب حلقه از آن راقه سازند و این را اول هم افضل است زیرا که گاهی از کاشک نقره و مزیاده میشود لیکن این خوف از دیام
 ورم نباشد و تا وقتی که این علاج کرده میشود طعام بمریض کم خوراند و مسهل قوی نوشانند مثل میگنیث یا سلفاس پس اگر
 مرض دفع نشود و تا درجه ثانیه نوبت سوز در زیاد گردد خواه در قضیب یا ماین خصیصه مقعد درین وقت زلوی بر محل در و چسپا
 و یک ساعت در آب گرم بنشانند چنانکه آب گرم آنرا در چون آب گرم بمایرون آن پد از آب مطبوخ پورست خشکاش تکیه سازند
 و یا چسب آب گرم تر کرده بر قضیب پیچیده بربندند که از آن نفع عظیم حاصل میشود و چنان مسهل دهند که اسهال قوی شود و چون
 خون کم گردد مثل میگنیث یا سلفاس که سه درام بود و اگر آب یک از ششتم حصه گرین تا دوازدهم حصه گرین باشد و شپاس نکش
 پنج گرین بود یا هم تخمیه روزانه چهار چهار ساعت نوشانند و ادام که اعراض بر طرف یا خفیف نشوند هر روز مسهل بپوش
 نسخه مذکوره نوشانیده باشند و غذا بسیار قلیل دهند و آب آشوبی قوی یا آب مطبوخ برنج یا آب مطبوخ تخم کتان بجای نوشانید
 اگر فغانیند و تخمسی آب حلقه نوشانیدن هم مفید است و چون اعراض خفیف شوند کینوب یعنی کباب چینی یک اونس
 ساینه بالا یکد شپاسی که یکم ام باشد همراه روغن کپیا بقدر ضرورت سرشته خوب ببنند و یکیک هم از آن به چهار چهار ساعت
 روزانه سه بار بخوراند و لیکن خوراندن این واگامی اعراض زیاده میشوند درین صورت خوراندن این و اگر کرده باز
 مسهل میگنیث یا سلفاس موافق نسخه سابق نوشانند تا اعراض خفیف شوند اما این دارا بوقت اعراض هم ندهند که
 ضرر آن مشا پد شد بلکه عوض آن میگنیث یا ثقیل که آنرا هم بوقت لاش میگنیث یا اوستا یعنی میگنیث یا سی سوخته میگنید
 چنانکه میگنیث یا خفیف میگنیث یا اوستا مینامند زیرا که هر دو بخشن حاصل میشوند نصف درام و روغن کپیا نصفه
 درام یا هم تخمیه حب بسته روزانه سه بار خوراندند و ادام که اعراض مرض قوی باشند راقه نه نه اما هرگاه اعراض خفیف
 شوند استعمال آن بهتر است و فصل نشت که اول پلهای ایسی بیست و پنج گرین آب ساد حلقه از آن راقه نمایند
 نوعیگز نک سلفاس فیری سلفاس کسین است و زاج سفید خام و قویانی خام هر یک ازین دوی یکد و گرین جدا
 در آب ساده حلقه از راقه سازند یا یکیک گرین از هر چهار دوا گرفته در دواوش آب ساده آمیخته ز راقه سازند و اگر بعد استعمال آن
 سوزش زیاده محسوس شود مقدار آب آن زیاده سازند تا سوزش حدیث آن کم گردد و نوعیگز یا تنک یا تنک یا کالک یا شاز هر یک
 پنج گرین ده گرین گرفته در آب ساده که یک اونس باشد حلقه از راقه سازند و نوعیگز یا تنک یا شاز گرین گلیمین یک درام
 با هفت درام آب ساده حلقه از آن راقه دهند و بدیج باینکه اول وانی قلیل بعد آن قدری از آن زیاده بعد از آن آنهم زیاده
 دوا در مجری بول رسانند و چون جمله اعراض بر طرف شوند و تنه آن در آب سفید باقی ماند درین وقت از دخال قاشا طایفه عظیم
 حاصل میشود زیرا که چون قدری تشنج بمقام خیم میاند از آن سبب هم با کینه طوط میشود و چون از دخال قاشا طایفه راه کشاد
 شود تشنج بر طرف گردد و مریض دفع میشود و مگر آنکه آنچه کسوس میبهرن که خراب بوسیده است از دخال قاشا طایفه

میشود و دیگر میگویند پدیدار شده و هم مندل میگردد و مذکر باب نوزدهم در امراض مخصوصه رجال
و آنهم مثل بر چند فصل است فصل اول در تشریح آلات تناسل مردان بدانکه عضو تناسل یعنی قضیب
از ابلیت لائن منشعب گشته و در رجال مرکب است از اجسامی چند که در مجری بول یعنی حلیل میباشد پس اول از آنکه
آنکه نریبانان که نری آنرا کار پر کا و نوز یعنی جسم خانه و از آنست که در این هر دو جسم طول در بدن بسیار مجری بول آمده اند و
هر دو از پهلوی آمده و تا بالای آن منبسط شده و بهر گشته اند و یک جسم که موسوم به کار پسین است و از آنست که در مجری بول
و خانه داری زیر حلیل میباشد و این جسم پاره دو جسم که در پهلوی حلیل بودند متصل شده و با اتصال این جسم جسم نامکو
سابق مجری بول در اینها محیط میباشد و اتفاق این اجسام ثلثه جسمی و از قسم هم اند و بالای هر سه جسم غشای ریشیه از جنس
بر هر یک مثل غلاف محیط است هر دو جسم که از پهلوی مجری بول اند تا استخوان عانه رسیده اند و مشدند و اند و غشای ریشیه در هر دو
اجسام مذکوره است آنهم با استخوان عانه مشدند و دو عضله قافضه از استخوان عانه شروع شده و بالای غشای ریشیه در هر دو
بر جسم پهلوی مجری بول است تا یک آنکه آمده اند و بسبب تفاوت شوت قضیب کشیده و مستقیم میشود و جسمیکه بر مجری بول
میباشد آن تا استخوان عانه نمیرسد بلکه یک نیم آنجه از قسم مثانه دور مانده تمام میشود و تا در آخر خود قری غلیظ شده و قریب تمام
مجری بول که قضیب است یک جسم بطور غده ملایم که لیت آنهم قریب جسم منقبض میباشد از بدن بسیار بر هر دو جانب محیط
گشته و آنرا حشفه مینامند و از ابلیت لائن منشعب گشته پس یعنی غده قضیب مینامند فایده ملائمت آن نیست که آنهم
خون زیاد جاری شود و در هر چهار جسم مذکوره شریان آورده بسیار آمده بطور شبکه مایه یافته اند چون دل مرد خواش زن
پدید میشود و از آن لذت گردد و خون از شاخ های شریان عظیم که در شکم اند در عروق شبکه می رود و بسبب دخل شدن خون کثیر
عروق مذکوره وسیع میشوند و وسعت آنها بحدی میرسد که غشای ریشیه در آن سخت است از انبساط عاجز شده بر آنها تنگ میشود
و از تنگی سختی خود آنها را مانع از توسع میگردد و درین وقت سختی در قضیب پیدا میشود چون این حالت طاری شود هر دو عضله
قافضه که متصل بطن عانه اند از هر دو سو قضیب میکشند پس اگر کشیدن آنها قضیب با تقاضا بر میخیزد و بالای جسم مذکوره جلد
میباشد که وقت آرام جری منقبض میباشد و وقت شوت منبسط و صاف میگردد و جلد مذکوره قضیب آمده قاری زیاد و متغیر
اجسام مذکوره پیش از آنکه از غلاف نامند در غده قطع کرده میشوند و کار غلاف نیست که تا حشفه ملایم دارد و زیر آن در غلاف میوسین
است که آن از میوسین میبرن بالای حشفه رسته است آن بسبب قلیطوبت حشفه ملایم میدارد و از ملایم ماندن آن حشفه
محفوظ و قوی میماند و از زیادهای حشفه لذت جماع زیاد حاصل میشود و از آن نجوی میگردد و در حقیقت در دو خرطیه میباشد
که هر یک از آنها مرکب است از جلد بدن زیر آن غشای عضله است و عمل آن عضله تقبض است لیکن تقبض بی اختیار است زیرا آن
غشای ریشیه در است زیر آن غشای است ابدار مثل بار طیون درین هر دو خرطیه بر خیزد و بران است و فایده بودن غشای
آبدار اندرون خرطیه نیست که بسبب آن خرطیه مسوی فوق و تحت بسهولت حرکت کند و خود نفس بر خیزد مرکب است مثل

تین جنین

تین جنین

تین جنین

تندی از غده های کبیره که آنهم کبیر اند از غده های کوچکتر بر غده کبیر غشائی ریشه دار محیط است و شاخ های این غشا
 اندرون غده رفته بر غده ضعیف تر محیط اند و هر غده کبیر طوبست منی را پدید می کند و در مجری کبیر که قریب پنج بیضه است میریزاند و مجری
 اندرون غده کبیر شاخ های کثیره شده که از این شاخ ها جنینی یک کبیر قریب مشابهت در شکل از جوف فای فارسی بود پدید آید و آنرا از
 انگشتانی چو دوس بکلفت و تشدید باغی رسی و سکون یا بی تختانی قمع دال بهندی اول و سکونانی و کسرمیم و سکون مین
 یعنی جسم بالایی بیضه است این جسم مرکب است از مجاری کبیره که بطور دو اینخورد و آن با هم شش دانده جسم مذکور بالای بیضه میباشد
 مثل کلاه گرده و این همه شاخ ها در آخر یک جاشه باز مجری کبیر پدید آید و آنکه آن بسوی فوق رفته اندرون شکم می رود و در وقت آن
 شکم قنبت که آنچه غده کبیر کیش شش دانده است و از در میان آن گردن شش دانده داخل شده مجری بول گشته و قنبت ماه در همان
 غده این مجری هم از پرده و جانب مین بسیار از پرده و بیضه سته داخل شده تا راه شش دانده منتهی میشود و در مجری بول کشاده میگردد و
 همان جانی میریزاند و این راه را مجری منی میگویند زیرا که درین راه غیر منی چیزی دیگر جاری نمیشود و این مجری مرکب است
 از سه غشا اول غشائی خانه دارد دوم غشائی عضله که عضلات آن قابضه بی اختیاران رسوم غشائی که اندرون
 همه است و آن میوکس میبرن بود و از اجتماع و انقباض این مجری منی بدفع خارج میشود و همراه این مجری درین وقت دخول
 شرا مین آورده و اعصاب حس هم میباشد و مجموع این اجسام را جمل الانشین مینامند زیرا که بسبب همین اجسام
 خود بیضه و نیزان میباشد بالای این اجسام بوع غشائی آبدار و غشائی ریش دار و غشائی عضلی قابض یا اختیاری میباشد
 و همین پرده غشائی بیضه است هم آمده اند لیکن ادم که طفل در شکم مادر است در بیضه غشائی عضلی میباشد غشائی آبدار و
 غشائی ریش دار فقط و غشائی بیضه نیست وقت موجود بودن طفل در شکم مادر پدید آید و لیکن پنج ماه هر دو بیضه زیر گردن
 قریب تقاطع میناشد و چون شش ماه یا هفت ماه از حمل بگذرد از آن فرو آید و چون ماه هشتم میگذرد هر دو بیضه زیر مجرای
 ششخوان عانه زیر آمده در خرطیه های خود آویزان میشوند و چون غشائی آبدار و ریش دار و غشائی عضلی بر سر ششخوان عانه میناشد
 لذا وقت فرود آمدن بیضه است آن هر سه غشا هم همراه بیضه فرو می آیند لذا بعد خروج از شکم مادر بیضه مرکب از پنج غشائی میباشد
 دو غشائی سابق یعنی غشائی آبدار و ریش دار که وقت بودن طفل در شکم مادر بودند و سه غشائی اندرون شکم که وقت بیرون آمدن طفل
 شکم مادر فرود آمدن بیضه زیر مجرای ششخوان عانه در خرطیه خود همراه آنها آمدند لیکن این غشائی عضله که از شکم همراه بیضه است
 قابض اختیار است بخلاف غشائی عضلی که در خرطیه بیضه است زیرا که حرکت آن بی اختیار است چرا آن بسبب رسیدن
 سردی و هر اذیت منقبض میشود و از گرمی متشنج میگردد و بیضه منی مادر و قومی بیضه سردی قدری طویل و ضعیف است
 اول بود و این بیضه طویل بریز زیاد از مادر و منی بسبب زیادتی نقل دم در آن می آید که آورده که خون ازین بیضه می بریزد تا
 کرده رسیده اند از سختی این بیضه خون بتأخیر خارج میشود و عروق برنده خون از بیضه منی تا ورید کبیر که شکم است شش
 و آن نسبت کرده اقرب است لذا این بیضه پرودی از خون خالی میشود و همیشه خفیف الوزن میماند و قنبت را سبب پدید آید

و حرکت و انتفاخ قضیب حرکت ضربانی اختلاجی آن گز و وقت شدت شری ظاهر میشود تا بعین یونانیان سبب آن میگویند که
شوق ازدول و دماغ برنجیده و سرخی بسبب خون و انتفاخ آنکه بسبب در آمدن ریاخ در عروق و حرکت اختلاجی بسبب آن
عروق بود از کثرت حرج در آن پس حقیقت نیست که وجود روح غیر ثابت بخندن آمدن ریاخ در قضیب یا تولد آن در آن عصر
ممکن است لیکن فی الواقع قوت عضل که از قسم قوت عصبیه قوی است از دماغ و نخاع در اعصاب می یازد بسبب آن جمله
افعال بدن واقع میشوند وقت پیدا شدن خواهرش یا خود بخود چنانکه در حال نوم بود هرگاه از دماغ و نخاع در اعصاب که
آنها را در مشهور و دخل است مثل عصب سمیعی یا عصبی که از آخر نخاع رسته زیاد آید و افاده قوت میکند درین قوت
همراه قوت خون هم در قضیب یازد و بسبب آن که تناسل زیاد سرخ و قشخ ظاهر میشود و بسبب بیع شدن عروق و چون
وسعت عروق اعصابیکه در عضلات اند منقبض و متنازی میشوند حرکت تشنجی آن پیدا میشود که آنرا یونانیان حرکت ضربانی اختلاجی
نام میکنند فصل دوم در بیان حقیقت منی که یونانیان آنرا فضله هم میگویند گفته اند باینکه منی طوطی است غلیظ و قوی
از جنس سپیده سفید رنگ حسن ظاهر هرگاه بدر یک میمیا آنرا تحلیل کنند از خورده بین میند پس آن مشتمل بر جسمان چند است یکی
از آن آب است دوم سفیدی بیضیه سوم از آن که آنرا بنیان انگیزی کلکی گویند مثل سوڈا کارباش شپاس کارباش
چهارم از آن میوکیس است که آن طوطی است که میوکیس میمن آنرا پیدا کرده باشد مثل منجم طوطی یونانیین تخم زان جسمی است غلیظ
مثل تخم های کوبک بنیان انگیزی نر از آن پول یعنی گرین نور و بعد از ترجمه آن ذرات خواب بود شش طوطی سیلی مشابیه بر کرم
کوچک است ذی دنب طویل و حرکت در دنب است و آن مشابیه بود به یک نمک خرد که زاید یک ذره بود و آن خود بین محسوس
میشود و جسم منی همین سیلی مشابیه بر کرم کوچک دارد است و در این پنج منی پیدا میشود چهارم جسم است فقط که از غده های انشین پیدا
میکرد و اول بصورت کروی بود که آنرا بلطف انگش سیل مینامند و چون از غده بیضیه جدا شود از آنجا و مجری منی که قریب پنج
بیضیه است میرود و از آنجا و پای دوس که آنهم مجری ثانی است و مذکور شد میرود لیکن مجری اول که قریب پنج بیضیه است تا آن بدن خود
پای دوس یعنی مجری ثانی آن کرم مدور شقی شده صورت کروی را گذاشته و منی منی دوم پیدا میکند و بعد از مجری اول تا آخر مجری
منی جسمان افراشی دیگر منی که شمار کرده شدند پیدا میشوند و با اصل منی می آمیزند و کرم منی پیدا میشود از غده های انشین چنانکه
این پیدا میشود از غده های ندی و این غده های بیضیه غذای خود را از خون گرفته از آن خود این طوبت را پیدا میکنند اما
ضعیف که از آنرا عارض میشود پیش چند امارت اول آنکه بسبب حرکت جماعی اعصاب ضعیف میشوند و بسبب آن در دماغ و نخاع
ضعف لاحق میشود دوم آنکه قوت عصبی که در سبب انتشار و ذکر آن کرده شد درین محل زیاد صرف میشود سوم آنکه بسبب این سه
چون توجه زیاد میشود از اهمیت هم قوت عصبیه یاده صرف میگردد و قلیل میانند و از قوت آن ضعف پیدا میشود چهارم آنکه منی
همیشه بر آن پیدا میشود لیکن قوت جماع زیاد و کیمیا پیدا کرده میشود و ازین سبب یکبار زیاد پیدا میشود و اکثر اشیا از خون
و قوت صرف میشوند و بسبب آن در خون کمزوری و وقت حال میشود و از آنرا زیاد جماع کردن بدن تحیف و اندام میگردد و از آن

فصل دوم در بیان تحقیق

بسم الله الرحمن الرحيم

[illegible]

۱۰۰

اساتذہ کرام! میں نے جو کچھ لکھا ہے اس پر

۱۰۰

میشود این دم بر سه قسم است قسمی حاد که بر زبان گشایش آنرا کیوت گویند قسمی حاد و مزمن که آنرا نبران گشایش سبب کیوت خوانند و قسمی
 بارد و مزمن که آنرا کرانیک گویند و اول بیان قسم اول کرده میشود پس بدانکه سبب آن گاهی جمع مفصل یعنی روماتیسم و گاهی سبب
 و گاهی شوک گاهی سیدن خرد گاهی هم و اذیت مجری بول بود چنانکه از داخل قاططیر یا وقت خروج حصاة در مل گداز
 و مثانه هم میشود اما هرگاه از سبب رجه مذکوره سابق بود پس اکثر این دم نفس بنفیه حادث میشود و اگر از اذیت قلیل مجری
 بول بود اکثر مجری اپی دوس میماند و تا بنفیه رسد علامات اکثریتها دانی و دوس من دو دم سختی در پنج بنفیه یافته شود در
 بنفیه هم نموده و در از لمس غمزه پیدا شود و اگر نفس بنفیه بود مقدار بنفیه سبب هم زیاد شود و در دو صلابت ثقل که لازم
 و دم است محل بنفیه محسوس شود و هم در جل بنفیه و یافته شود و تا قریب به انتهی گردد و چون دم نفس بنفیه یاده شود اغشیه که در نزل
 بنفیه از شکم بر آن آمده اند هم توم میشود و پدید آید اگر و غشیان توم هم گاهی حادث میشود و گاهی بی قی هم ظاهر میگردد و درین صورت
 در بسیار شدید بود زیرا که غشائی ریشه را که بالای بنفیه است بسبب سختی خون زیاد و سبب نمیشود و بر دم سنگ میگردد و در نهایت
 مینماید از فراموشی آن بنفیه غمزه در زیاد محسوس میشود و همچون این دم تا غشائی آید از ریب غشائی آید بر دم که بالای بنفیه
 است توم میشود و غشائی مذکور آب پیدا میکند ازین سبب مقدار خفیه یاده سخت محسوس میگردد و من بعد اگر تا این حد
 رسید و با خطاط آرد و بتوالا بعد آن در خریطه بنفیه هم آب دم پیدا میگردد و درین وقت صلابت مقدار دم ثقل بسیار زیاد
 محسوس میشود و جل خریطه سنج گردد و در عروق من و رطوبت زیاد ظاهر شود علاجهش آنست که از همه اول بیمار را بنفیه است استقامت
 خوابانند و ساده ملائم خفیه سرین آن نهند بنفیه بلند شود و خون از آن بالا رود و من بعد خون بقدر مناسب بگوید و فتن
 عروق بنفیه تین آن را تا تعلیق علی مناسب نیست زیرا که گاهی تعلیق آن دم در طبع پیدا میشود و بعد از خوردن خون هرگاه بنفیه
 رخمند شود پارچه آب طبع پوست خشک تر کرده از آن کمیند و بعد از آن مسهل قوی که مخرج آب و ثقل میگذشتا ساغاس
 نوشاتن لیکن بالنظر به آن دارم ایمیٹیک کسکرت یا نیک پراسی سایمیشس یک سازند تا تسکین حج و راحت سانی
 و کم کردن جوش خون معین شود و خون نزل بسوی دم کم رود و وقت شب بختن کیلول چهار گریز و دو وین و دره گریز
 بخوراند که ازین دم هم کم خواهد شد عرق هم خواهد آمد که از آن جوش خون کم خواهد شد پس اگر بعد تین بیزم هم ماند باید که از آب از
 و دم جدا شد در خریطه بنفیه جمع شده آنرا اندر ریه نشر بر آید و چون خریطه از آب خالی شود و نفس بنفیه جمع باشد که سبب
 ثقل دم باقی بود با دخال خون جو فدا از آب نفس بنفیه هم میران رن پس اگر بعد این همه ابی هم دم باقی بوده باشد درین وقت
 خریطه بنفیه اچنان کشند که بنفیه یک طرف آن اندازن بعد حلق شعر عصابه های که بران هم میگویند لوده باشند خفیه
 چسبانت از اثر غمزه آن خفیه نشر شود و آنچه مواد در آن از دم منصب شد جمع بود بسبب غمزه و عصابه حاج شود و دم
 زایل گردد و درین وقت ایو دایه پارسا رنج گریز ده گریز آب ساده حلو کرده نوشاتن تا بر زوال دم معین شود و اما قسمی
 پس اکثر سبب سبب دم از ریه و نفس پیدا میشود و صلابت چیل سالکی اکثر سبب نفس پیدا میشود و از دیگر سبب کوره در قسم

پارچه که بر آن مرم شکن آلوده باشد چنانچه در دم اینک غشائی بالائی بقیه از آن بریده یا دهن نیم را از کار و وقت کرده
 بیضه از آن جدا ساخته بیضه اندرون خریطه کرده باز دهن نیم را بر برگزیده بر آن پارچه شکن آلوده برینند و ضرورت بریدن
 غشائی بیضه توسیع در نیم نیست که درین وقت غشائی بیضه در نیم هم بر دو نیمه و یکفات میشوند و مادام که آنرا جدا نگذاشته و
 اندرون رفتن بیضه یا منضم شدن در نیم ممکن نبود فافصل هشتم در صفت غشائین یعنی کم و خورد شدن بیضه و تقطیر
 طبعی خود و این اثرنی آف کشش گویند و حقیقت این مرض آنست که غده هائی اندونی بیضه نود کوچک میشوند و بسبب آن
 نقصان در تولد نطفه راه یا یعنی اصل می در آن پیدا میشود و مقدار بیضه غیر متساوی میگردد و ضرر آن همین است که منی پیدا نمیشود
 و سبب آن اکثر در مجری اپی دو مس است هر گاه سخت صلب شده باقی ماند زیرا که سبب صلابت آن خون در غده با کم میرسد و
 گاه گاه بسبب هم هر دو غده مولد لعاب من که در فکین در نیم این ض پیدا میشود و هر چند وجه آن ظاهر نیست لیکن در شرح
 اکثر چنان میگرد که با این ض هم من لا نشین میباشد اگر از غشائین یکی صغیر شود و دیگری بر مقدار طبیعی خود ماند نقصان
 تولد منی صاحب آن نه نیاید زیرا که یک بیضه کار خود خواهد کرد اگر هر دو صغیر شوند درین وقت با ضرر کار تولد منی متعین میشود
 علاج این مرض هم علاج است فقط فصل نهم در غشائین و آنرا هائی برین آف کشش یعنی زیادتی مقدار نشین
 گویند و گاهی سار کوسیل آف کشش یعنی زیاد شدن گوشت اندرون بیضه که مثل سلع شود هم گویند و گاهی همراه آن آب هم
 در خریطه نشین پیدا میشود و درین وقت هم کرده میشود از سار کوسیل عظم نشین بر پنج قسم است و حالات و علامات و معالجات
 اقسام مذکور اکثر مختلف بودند اول غشائی یا سیمیل سار کوسیل گویند و آن یا دلی مقدار است که بعد در ممر من
 باقی میماند و درین هم در بیضه مجری اپی دو مس دو در م میباش و بیضه بصورت بیضاوی خود سخت گشته مستوی السطح بر
 صورت سطح بیضه باقی میماند و در آن در کم بود و گاهی همراه آن آب هم در خریطه غشائی آید و یافته میشود و درین وقت هائید و
 سار کوسیل میگویند و درین وقت مقدار خریطه عظم میگردد و عند الفخر ظاهر میشود که در آب مذکور صلابت بیضه از آب جدا محسوس
 میگردد و بدون غم فرق در زیادتی مقدار خریطه و ریائی مقدار از خصیته توان کرد و این آب در م ممر من بیضه پیدا میشود و اگر در
 خصیله بود و از ممر خارج نکند و فائیدن جدا شده ریزد درین وقت غشائی خریطه بیضه می چسبد و از آن اکثر و مل و خصیله که
 و از آن غشائی خصیله بیضه یا خریطه خارجی خود بسبب مرم یک افتاده دمل گشته بسببی خارج میل کرده بعد بوسیده و شقی
 کردن اغشیه بسببی خارج منفرجه میشود و درین حالت هنجم دمل مذکور تبدیل و بیضه میگردد و انگور از خصیله پیدا شده تا بالائی صلی می
 و گاهی غشائی خصیله مثل کرم آید در دهن نیم می آید گاهی نصف بیضه خود از دهن نیم بیرون می آید و درین وقت گاهی آنرا فکال کشش
 و گاهی برین آف کشش میگویند و درین وقت اکثر در یک بیضه مرض پیدا میشود و بیضه دیگر صحیح میماند و علاج اکثر از نشین
 عصا یا شکن آلوده بر آن صحت میشود اما هر گاه همراه آن آب هم در خریطه پیدا شده باشد باید که اول آب مذکور را بزرگ و ریزه و کار
 بر آورد و بعد عصا شکن آلوده بر آن بنزد و مادام که انگس یعنی کرم نایزد و داخل بود این بر کانی میشود و لیکن گاه گوشت آید یا بیضه

در نیم غشائی

در نیم غشائی

زیاده از این قسم بیرون آمده باشند درین وقت اول از کار گوشت زاید را بریده تا دهن زخم برآید بر کرده گشاده بای جلد را
از زخم راید و خصیه جدا کرده بعد آن عصا بشکل آن لوده بران بندند تا جلد در از گشته زخم را پوشد و صحت حاصل شود و هم چو بر کل را
بر برنی آتش کش است و این قسم سه لودین را توقیفین یاده دیده میشود و ایضا خاصه در کسانیکه ضعیف خون شان قوی میگرد
بود گاهی چو بر کل خصیه شان میریزد و اول چو بر کل در مجری اپی دو مس پس از آن جال الانشیدن نفس نشین میریزد و علامات
اکثره مجری اپی دو مس ل سختی ورم یافته میشود و عند الغز قدری در محسوس شود و این جنس نشین من است در مدت درازتای
زیاده میگردد اما هرگاه چو بر کل خصیه در درین وقت هم گاهی هم مار پیدا شده از آن پسین نخیه غشای آیدار بر خصیه میپسند و زخم
پیدا گردد و مثل قسم اول بعد انفجار گاهی گوشت و دانه گاهی نفس خصیه درین زخم می آید یکین قس هم گاهی بعد از آن که هم پیدا
و از آن همیشه آب قیق جاری میماند و این قسم خطرناک است اکثر همراه آن چو بر کل در اعضای دیگر هم میریزد و از آن سل هم
پیدا میشود و گاهی این هم تا مثانه و تا غدای غرق مثانه و گاهی تا گرد هم میرود و درین قسم هم در هر دو بیضه در هر دو مجری
اپی دو مس یافته میشود لیکن یکی کم و در دیگر از آن یاده بود و العلاج علاج خاص آن نیست آنچه در دل و در میوه میل و عن کل
و سرپای پوفا سفوف لایم غیره او و بیضه شان لعلیل نادر که هم نوشانند از او بیضه درین قسم نفع کمتر ظاهر میشود و اما اگر
چو بر کل نفس اپی دو مس خصیه نخیه باشد در اعضای دیگر بدن نیافتاده باشد و همچنین این هم تا مثانه و غده های غرق مثانه
و گرده نرسد با ش از آن قطع کنند لیکن اکثر این علاج هم نمیشود و بسبب منتشر شدن چو بر کل در اعضای دیگر نفس نفس
پاک میگردد و اما قسم ثالث که سفلیات ای بر برنی بادی مقدار انشیدن که بعد از آن شک آخر در جبهه زخمی پیدا میگردد و
در درین قسم دانه شک یک نب خصیه گاهی در تمام جرم آن میریزد و در صورت اول سختی ورم موضع خاص ممتاز میگردد و در صورت
ثانیه تمام خصیه متورم دیده میشود و گاهی همراه این قسم هم آب در خریطه خصیه پیدا میگردد و علامات اول زیادتی مقدار
خصیه و خواه ستوی بود یا جابجا در مقدار آن بادی و کمی محسوس گردد و چنانکه در سرطان سخت یاب میشود لیکن بیضه سرطان سخت
حادث نمیکردد و درین قسم سختی مثل صلابت مخفوف یافته میشود و عند الغز در محسوس نگردد لیکن بسبب یاده شدن مقدار
خصیه نفس تمدد و تحمل گزده تا بیضه محسوس میشود و درین قسم تل پیدا میگردد و اکثر این هم در یک بیضه عارض میشود و گاهی در هر دو
حاکم گردد و چون موضع حاصل بیضه دانه شک نیز سوائی محل انصباب مواد در موضع دیگر بیضه که عند الغز نیست صلی آن
محسوس میشود و زیادتی مقدار این قسم مختص بیضه میباشد و مجری اپی دو مس یافته میشود و العلاج که هم علاج خاص آن نیست
خبر اینکه آنچه تدابیر وادویه در علاج زخم شری آن نوشته خواهند شد آنها را بطول آنرا بستن عصا بشکل آن لوده درین قسم مفید است اگر
مرهم سیما قبل بستن عصا به خصیه الیه عصا به نادر که بر بندند نفع خواهد بود و چون که در تحصیل این قسم شمشه دشواری واقع شود
لذا التفرضه وری البیان است پس بدانکه قسم اول و جال الانشیدن غلط و ورم زیاد پیدا میشود و قسم ثانی غلط جال الانشیدن کمتر
میباشد اما جائیکه چو بر کل نخیه در مجری می خورد و زیادتی مقدار زیاد و دیده میشود و قسم ثالث جال الانشیدن حال صحت خود میباشد

و ایضا در قسم اول هم خاصه در بنیه یاده و در مجری پی دوسم قلیل بود و در قسم ثانی در مجری پی دوسم هم زیاد و در خصیه هم بسیار
و همیشه از بیان مریض ظاهر میشود که مرض از پی دوسم شروع گشته بود و همیشه مقدار پی دوسم مقدار بنیه یاده بسیار از مقدار هم باشد
و هم زیادتی مقدار از اول میزان بنیه شروع شد و نفس آن میماند در مجری پی دوسم پیدا نمیشود و ایضا در قسم اول مستوی سطح
میباشد مثل سطح بنیه بطور قسم ثانی ارتفاع و انخفاض در سطح مقدار بنیه خاصه در مجری پی دوسم یاده و دیده میشود و در قسم ثالث ارتفاع
و انخفاض سطح در نفس بنیه میباشد در مجری پی دوسم نبود و ایضا در قسم اول در قلیل میباشد در قسم ثانی در در بسیار قلیل بود
خاصه در مجری پی دوسم در قسم ثالث مطلقا و در بنیه باشد ایضا از حالات مریض هم تقریر در آن کرده میشود چنانچه در قسم اول اکثر
مریض هم مجری بول یعنی سوزاک اشتها میباشد و در قسم ثانی علامات خناریری یا تاسی میس موجود میباشد و در قسم ثالث شاید علامت
که مخصوص مرض تشنگی در وجود میباشد و هم از بیان مریض ظاهر میشود که پیشتر مرض تشنگی شده بود اما قسم الع که در آن خریطه بنیه
ب تشنگی در بنیه پیدا میشود و آنرا تشنگی سارکوسیل گویند که در آن خریطه باطنی صغیر کثیره مقدار داشته و بنیه هم باشد و هم خریطه
کبیر که قلیل العده مقدار و آنرا تشنگی بترملو از آب میباشد و آبش اکثر زرد رنگ مثل زردی که باو گاهی مایل بسیاری
که از رنگین سیاه میگردد و میباشد و این قسم هم بسیار کم می شود علامات در خصیه هم زیادتی مقدار که البیت بود
و دیده میشود و این لبنت بیضه مثل لبنت بایندر و سیل یعنی پر شدن خریطه بنیه از آب بود از اصل است اصلی بنیه هم کم بود و در
قسم در بنیه باشد اما در عروق خریطه در و رطوبت بسیار میباشد مثل سرطان نرم و فرق از بایندر و سیل این قسم است که چون در
تاریک مریض را برده پس خصیه آن روشنی ندارد اثر روشنی در بین هم محسوس نمیشود بخلاف بایندر و سیل که در آن اثر روشنی محسوس میگردد
پس اگر بعد از این همچنان هم شبیه در تشخیص اقیانان و کار دقیق در خصیه انداخته بپند که اگر آب صوفاید بایندر و سیل خواهد بود و اگر آب
و خون آید این قسم الع باشد و علاجه اش تشنگی است که خصیه یعنی از خریطه بیرون رانند چنانکه در خصیه بیان بر می آورند اما قسم نیمیم پس آن
و آنرا ملکنیت های پررنگی آن تشنگی گویند آن فی الحقیقت سرطان این یعنی آن کف لایق که بعضی کهنه صاف است میباشد
و سرطان سخت بنیه بود علامات و هم خاصه از بنیه شروع میشود از پی دوسم و جدانیکند نرم میباشد اما درین قسم در
همراه تمدد قبل لانشین یافته میشود و این در در مقدار خصیه و زبر و زیاد میگردد و تا که در دو سه هفته مقدار خصیه مثل نازیل
عظیم میشود و بسبب آن خریطه خصیه یاده تمدد میگردد و رنگ آن سرخ مایل بسیاری میشود و در عروق آن در و رطوبت بسیار
چون تمدد خریطه و درین قسم یاده گرد و فلکس میماند و تشنگی که در آن خون خارج میشود یا میگردد و چون مرض ایجا رسد غده
لف فنیک که دراز بر میباشند متوم میشوند چنانکه در همه قسم سرطان این غذا متوم میشوند و در مسلی و لایق که انباشته
خصایین سرطان است پیدا میشود و این قسم اکثر قاتل است العلاج ادا هم که مرض بجا کمال خود نرسیده باشد و هم در غده
نکوره پیدا نشد باشد بلکه خصوص خصیه باشد خصیه را قطع کرد و نیز آن را زنده که از آن یا صحت شود یا فایده طول حیات حاصل میگردد
و اگر نوبت و هم غده های مذکور رسیده باشد علاجه است مقدار فصل دهم در غلظت بنیه که بدون هم عظیم شود و این را بایندر و سیل

نقد و محاسب مقدار و هم
نقد و اعتبار فنیک عظیم
نقد و محاسب
نقد و محاسبات دیگر فنیک

در تمام این قسم

گویند سبب آن یاده پیداشدن آب میباشد و این آب در غشای آئیدار بخیه پیداشده در خریطه آن مجتمع میگردد و اکثر تولد آن
 در وقت شیو اول در سن طفلی تا گذشتن شش ماه بر ولادت دوم بعد تمام شدن سن نوک آن حتی پنج سال از عمر طبیعی است سبب
 گاهی بی بیم از من بخیه چنانکه گفته شد گاهی که ام سبب ظاهر نبوده اما آب پیدایش شود در ملک گرم مثل بن و ستان بن مرض یاده پید
 میگردد و بعضی میگویند که هرگاه هوا طبع فاسد شد حوث حمیات تا بیه میگردد و چنانکه در آخر بزرگسال بود پس کسانیکه درین حمیات مبتلا
 میشوند اکثر ایشان هم این مرض پیدا میشوند چنانکه در علم ایشان آب پیدایش شود در اطفال صغیر که قسم پیدایش و کلی نکه از غشای آئیدار
 پیداشده گردد بخیه شان باز فقط دوم آنکه در بخیه در جل لائین و در واز انجا تا حرات بنحو آن در منتهی شود و چون اینجا رسید پس اگر
 راه نزول خصیه بند شد باشد انجا رسیده متوقف میشود و اگر راه نزول بخیه میجراب بند نشده باشد از این آب غمگزن با نگشتن
 بخیه شکم میریزد باز او شکم در بخیه می آید و در کبار و رجال همیشه آب گردد بخیه جمع میان در جل لائین منتهی نمیشود و علامات
 هرگاه با طفل عارض شود بخیه که مقدار نفخ و پرور دختان می میشود و هرگاه آنرا غمگزن در کم میباشند لیکن سبب تنفخ و پرور
 آن قدری در محسوس گردد و اگر راه جل لائین کشاده باشد غمگزن با نگشتن آب بالا میرود و بخیه خالی میشود و چون سبب تنفخ
 باز دارند باز آب در کیسه آید و اگر آب یاده مجتمع باشد در بخیه در حسن سخت مینمایند لیکن دست نهادن معلوم میشود که سختی آن
 مشک پر آب است که بالینت میباشد و چون طفل گریند مقدار آن یاده میشود بخلاف نزول معاکه آن وقت گرید طفل یاده از
 شکم در بخیه می آید از آن وقت گرید مقدار بخیه یاده میشود و وقت سکون گرید از غمگزن در کم میرود و چون آب پید میگردد زیادتی مقدار
 از زیر بخیه شروع میشود و چون معاف و پذیرداتی مقدار از بالا پائین می آید چون طفل در کمره تاریک برده چنان پس خصیه نهاده
 از پیش خصیه بیند آب مری میشود و چون بن مرض برجال و کبار عارض شود مقدار بخیه یاده میشود و از غمگزن در محسوس گردد
 یا بسیار کم محسوس شود و زود پرور مقدار بخیه یاده میگردد و در پلث بن مقدار از لایه بیضی بود یا بصوت ناشیاتی باشد و گاهی
 بسیار یاده بود مقدار از جل لائین چون آنرا از سرنگشتن غمگزن حساس نیست سختی مشک پر آب فیه میشود و هم چنانیکه در خریطه بخیه پید
 انجا سختی بخیه هم در واز انجا محسوس میشود و چنانیکه آب است سختی در واز انجا نباشد ضرر این ضعیف است همین است مرضی نقل آب زیاد
 مقدار متاد می میباشد هرگاه جل لائین در حسن کنت نفخ محسوس نیاصاف و محفوظ از در محسوس میشود بخلاف نزول معاکه در آن
 جل لائین غلظت یاده محسوس میشود و درین ضایع غمگزن آب در شکم میرود و مقدار بخیه کم میشود بخلاف نزول معاکه در آن غمگزن
 معا بالا میرود و مقدار از خریطه بخیه میرسد و پس اگر بعد از این امتحانات نفخ محسوس است هم شکیباده در تشخیص باقی ماند در کمره تاریک مرضی را
 برده روشی پس خصیه آن نهاده از پیش خصیه بیند اصاف ظاهر شود زیرا که در صوت بودن آب توشی در آب محسوس می شود و از آن
 یقین میشود که آب است العلاج هرگاه در اطفال این مرض پیدا شود آب سرد تنها یا یا سیر که بخیه پیدایش کند تا سبب آن سرد
 توقف در بخیه آید و تولد آب متوقف شود و اگر ازین کار بر نیاید ایو یا میو یا س یک گرم و سپریت بن یک انوش یا هشت انوش
 آب ساده بکشد و با چوبان تر کرده بر بخیه بندد و بار بار این واز این چکاند که از استعمال آن آب متولد نبخند میگردد و این در کمره

جامع شفا و زاداد است که میسر

پیدا نمی‌شود و اگر راه نزول به غیبه میرجواب استخوان طحال کشاده باشد چیزی که قلیل لشقل بود مثل فلوس ترا در پا بسبب تیرگی
 مذکور نهاده مثل لنگ پارچه بر آن بندند تا راه مسدود شود و اگر از این صیحت نشود از سنون جوف را آب زهر خطه خصیه بیرون رند هرگاه
 این ض بحوانانی کبار رجال قدر اول مفر را بیکه مرض لنگ بندد تا از او بیشتل کم ستادی شود و هرگاه آب بسیار زیاده شود
 درین وقت تدبیر اخراج آب نمایند و در بعضی شتر زیر که از استعمال دویه شربا و درین ضل میسر منفعت نیست طریقه آن اینست که اول
 تفحص بکنند از دست اگر ضل طبع باشد چنانکه شیتیر جای آنها گفته شده درین صورت جای یک خطه پر آب باشد و آن به شیتیر
 مقدم بود آنجا شتر خل کنند لیکن او خال شتر لحاظ دوا مضر و رست اول نیکه جای یک شتر شیتیر خال از عروق کبار باشد و آنیکه
 بعد از خل کردن شتر را بسوی بالا رست بلند کنند تا بیضه آن محفوظ ماند و خصیه خمی نشود و بعد از این بویه نهاده آب بیرون آید اگر بعد
 از این سیر باز آب پیدا نشود بهتر است که بعد از سه ماه محتاج بسوی این بویه و این شل پس اگر از این بویه نیک تنگ شده مرض در خواست
 نماید که تدبیری سازند که باز آب خمر طبع نیاید درین وقت بعد از آوردن آب به ریفه زرافه و بچینه هستند که آنها را در بعضی میسر است
 اول نهادن اول از شیتیر که درین است پس اگر کم آنها آب خارج شده باشد و درم و اگر یک یا ثار آب خارج شده باشد چنانکه درم و
 مذکور در خطه انداخته شیتیر خطه را در کف کف دوا می مذکور در تمام خطه منتشر شود و تا شیتیر دوا می مذکور در تمام خطه منتشر شود
 باز از خطه بیرون رند و فایده این بیشتر است که از تمام حال این دوا درم و در خطه پیدا خواهد شد بعد از آن خطه با هم ملحق شود و شیتیر
 و محل جماع آب باقی خواهد ماند پس اگر ضی شدت کند بعد از این عمل پسند آب سرد و یا با سرکه مخلوط کرده بر شیتیر بپاشند
 دوا می بویا موافق نسخه بالا بران میزنند و یاده ازین احتیاج علاج نیست که این رسم بعد ده روز و ده روز خود را می می‌شود
 ایضا از او به نافع قایم مقام شیتیر و درین نک سلفاس است که یک رسم از این هشتاد و نسل آب ساده جلوده بند و زرافه در خطه
 بعد از آوردن آب مثل شیتیر که درین میسر است و که شرب پورثین است که از نیم اول نیک و نسل از آن خطه بعد اخراج آب
 زرافه میسر است لیکن شیتیر که درین از همه بهتر و قوی درین باب است که فصل یازدهم در مجمع شدن خون و در کینه ضعیف
 یعنی اغشیه و نفوس بیضه آنرا بافت که یک نیمه او سینه است و خطه ازین جن هم شش از مرض ابق میباشند زیرا که باقی مقدار
 بالیت اینجا هم میباشد لیکن گاه در کمره تاریک بیمار را برده چنانکه پس خصیه شستند و شیتیر شیتیر شیتیر شیتیر شیتیر شیتیر
 چنانکه وقت بودن آب در این شیتیر معلوم شد و بکایه نیکو تاریکی هیچ محسوس نشود و همین علامت فرق درین ضل مرض ابق که نزول نماید
 فی اغشیه الانشین است کرده میشود و سبب آن سبب میسر در صدمه ضرب و غم و گاهی از بی احتیاطی در اخال شتر برای اخراج
 مانیت هرگاه شتر را که ام عرق کبیر سندان خون جاری شده جمع گوده این ضل پیدا میشود و گاهی بسبب شقی شدن که درم
 عرق از عروق جبل الانشین بر سبب شقی شود و این ضل پیدا میشود با کمال سبب آن در هر یک قسم شش و شش است و علامت
 چنانکه نزول نماید و شسته شده درین ضل هم مقدار بیضه زیاده میگوید و بویا موافق نسخه بالا بران میزنند و یاده ازین احتیاج علاج نیست که این رسم بعد ده روز و ده روز خود را می می‌شود
 ناشپاتی و چون جبل الانشین را بینه مقدار اولی شود و بوی محسوس میشود در که هم مقام از هر آن خطه زرافه و قی مقدار شیتیر چنانکه

فصل نهم در امراض مخصوصه رجال فصل نهم در مجمع شقی که میسر می‌شود

نزول معبود و مدت مای در از مثل سال و سال این خون غش بیضه قریق و سیال سپا شد و از غش و احساس کردن با نگشت
از تهم می مثل می مشک که آب می شود و از بخت و شخص آن اشتباه راه می یابد لیکن چون در اسباب آن غور کنند از حد و ثبات
بعد یکی از اسباب ثلثه مذکوره و از ندادن دوشی پس بیضه نه دیده شدن دوشی آن در حصیه منیه فرق توان کرد با کجای بعد مدت در
این خون منجر میشود و از آن قاین برین جد میگردد و درین وقت مقدار بیضه نسبت سابق کم میشود و در مقامات مختلفه آن غلط و صلابت
و از و یا مقدار روین صغیر مقدار دیده میشود یعنی جایی که خون منجر بود و آنجا مقدار زیاد و با صلابت می باشد و جایی که آب فایز
است لیکن قلیل المقدار بود و چون غش با بنجار شد اکثر درین وقت رحم پیدا میشود و چون کم پیدا گردد تب می یابد چنان که قوت پیدا شدن رحم
می آید پیش ستور و امیل جلدیه در جانی از خطیله تنوید میشود و جلد بالایی آن قریق در خشان سرخ میگردد و بعد آن بر جلد سفید
رحم پیدا میشود پس شق گردد و رحم خارج میشود لیکن بعد از آن هم جانی باقی میماند و مقدار بیضه صغیر میگردد و بسبب بقای صلابت نیست
آنچه خون منجر شده باقیست از آن صلابت موجود بود و العلاج چون ثابت شود که خون قریق در بیضه جمع است از داخل کردن
نشتی و کواکرا بیرون آنرا و بر آن پارچه شکلی که نود نده بر بندند و هرگاه خون منجر شود و آب از آن جدا گردد درین وقت خرطیه را چا
کند خون منجر آب از آن بیرون زن لیکن این عمل یکبار خرطیه صاف میشود بلکه مکرر با جاجا حاجت بیچاک کردن خرطیه و پاک کردن
خون می افتد اما اگر یکبار جلد خون منجر و آب را بر آن از زمان پارچه شکلی که نود نده بر بندند که از این تیر
و هم تازه پیدا میشود و بسبب منخرطیه متصل و یک ذات میگردد و آینه جانی نزول و اجتماع خون باقی نمیداند فصل اول در
در مرض وریجیل الانشیم این ریگهای بسبب کمزوری وسیع و بسبب ثقل نشین بسیار طول میشود و چون در
از یا فود و فوق و تحت نیاید بسبب ثقل و هم نفس خف می یچید و در آن از التواء عقود بر آن پیدا میشود و آنرا با بفت لاشن و غیر
نشینند کسانیکه پیش از آن همیشه سترخی میمانند و ایشان همچنین فصل گرم اکثر این مرض پیدا میشود و کسانیکه همیشه بیضه
ایشان منقبض میمانند و ایشان کمتر این مرض حادث شود و این مرض در سرد و جانب جل الانشیم پیدا میگردد و لیکن اکثر
در جانب راست میشود زیرا که ورید این جل در است تا گره رسیده خون را برودی از بیضه نیمه مثل و ورید جانب راست پس بسبب
طول آن خون آن یاده میماند و هم بسبب نیکه در مجاد قو لول همیشه بر آن میماند و آن ورید را فراموش و غم میکند پس بسبب آنهم
در جبهه این خون آن تا فود توقف راه می یابد تا اینکه از ندادن شدن ثقل دم رفته رفته در آن ضعف و مرض پیدا شود و العلاج
اول قریب جل الانشیم قدری لیسنت و غلط به نیست مثلث یافته میشود و چون بیمار نیست متعلقا بخت خون بالا رود این غلط
کم میگردد و چون بیمار بر خفته قائم شود فوراً غلط مذکور بر مقدار خود میگذرد و گاهی همراه آن در در انشیم یافته میشود و آن در
تا گره میرسد چنانکه در مرض مجری ابی و دوس میشود و چون طبع منقبض شود این مرض زیاده میگردد و چون این مرض در بر ترمان غلط
نخوبی بیضه نیست زیرا که یکی از غش آن خون کم میرسد و هم بسبب هم خون از بیضه بخوبی بالا نمیروند و اندک بیضه لازم خفیف میگردد
و گاهی مرض النجولیا از آن پیدا میشود زیرا که از ضعف جریان منی عارض میشود و بسبب آن شتوت جماع ضعیف میگردد و چون قوت

فصل در واریجیل الانشیم

بر جماع نادره از آن که تنگ شود و از آن نوبت بماند و پیاپی میرسد و علاج اگر قبض بود مسهل نوشتن یا یا حقیقتا
را صاف کنند و آب سرد نشاند تا غریبه منقبض گردد و تنگ نبندد تا از نوبت ثقل محفوظ ماند و بآرام باشد تا مرض زیاد
نگردد و لیکن چون که این علاج صحیح نیست و لهذا برای حصول صحت باید که بعمل جراحی و ستون زری و بالای و سید مطهر و غیره کرد
بر بند تا خون از رین رید جاری نگردد و ورم پیدا کرده بعد از این رید لاغر و محصل شد و لایق کار نمانده بر مقدار خطا آمده
باقی ماند که فصل سیم در سیلان و جریان منی یعنی جاری شدن منی عامل زن پیکه بعد از شوت جماع مع بقا
قوت طویل بود یا بلا شوت و عدم قوت بر جماع باشد این مرض در قسم است هم اول آنکه در سن شباب از بیخی پیاپی سال تنگی سال
از گشتن عمر واقع میشود و آنرا بلغت لاشن است که پیر و پیاپی منی میگویند و اکثر بعلاتی و دق گاهی بسبب ضعف و
کمزوری که بعد از سوزاک پیدا میشود و گاهی از طول غریبت و ترک جماع خواه بسبب بد بود یا با سبب دیگر این مرض حادث شود
زیرا که از این اسباب ثلثه چنان ضعف و کمزوری در این پیدا میشود که از دیدن عورت یا از کلام کمزور زن یا از ذکر تحسین
صوت آن قدری خواهرش پیدا میشود و بعد از آن همراه استاد شدن آنقدر منی بلا اراده از بی اختیار بی خارج میشود و چون
این کم سن سبب پاکی یا گردن سوار شود از حرکت و مکان آن هم همین حالت پیدا میکند و با جماع از اسباب خفیفه از آن میشود
و در ابتدای مرض شب قوت خواب نباشد و خواب مضطرب و صبح بیدار شدن و التیام و التیام بود و دفعه تحمل شود و شب بیدار
دو سه بار بختلام واقع میگردد و لیکن با استادگی آله باشد تا هرگاه مرض مزمن گردد سه چهار بار در روز و شب بیخالت پیدا
میگردد و بی آنکه غوطه زده شود یا با نکل استادگی نشود و چون با بیخی سستی از مجرای خود بلا شوت و غوطه بسوی مثانه جاری
میشود و خود تا خارج قضیب هم نیاید و درین وقت هرگاه بول میکند همراه بول منی میآید چون برای دفع بول نشیند و هم
منی بر میآید بی آنکه غوطه زده شود و هرگاه بیخالت طاری شود ضعف بدن و انحراف و جبهه زردی رخسار پیدا میشود و هیچ چیز بیخالت
خوش نیاید و همیشه تنگ میماند و عوارض النحولیا پیدا میشوند و لایق جماع باقی نماند و خواهرش نماند بلکه کاره از ذکر
و صحبت نسوان بیاید و علاج اول شخص سبب نموده بر رفع سبب پردازند مثلاً اگر از خلق زدن بود ترک کنانند اگر
از ضعف کمزوری قهر و مجری بول بود علاج سوزاک نمایند اگر سبب ترک جماع بود و امر باز و واج و مباشرت فرمایند
و بعد از رفع سبب و زنده و بار در آب سرد نشاندن اول از پنج دقیقه شروع کرده آخر تا پانزده دقیقه در آب سرد نشاندن و
از آرد و یاذیت و در دراکم میکنند و بدماغ آرام میرسانند مثل بروماید یا سیم آنرا وقت شب از سبب گریستن گریستن
همراه آب ساده نوشتن نوع دیگر که کافور خالص پنج گریین اکثر الک بلاد و نایع گریین اکثر الک هملک یعنی شوکران چنان گریستن
ازین دو ویه در حب طیار کرده وقت خواب خوراند لیکن این حب را همراه بروماید بخوراند بلکه یا عوض آن پند یا لیکه
نفع او ظاهر نشود بدینند افضل تخمیز زیاد و ویرث نقصان خواهد شد چون ز استعمال آن ذیت کم شود و فکر تقویت
کوشد برای آن مرکبات فاسفورین مثل سرب فیری فاسفیل سرب فاسفیل فاسفیل یا سلوشن آن فاسفورین همراه بوزار

فصل سیم در جریان منی

یعنی که تهر بر سر که زده قطره تابست قطره باشد یا هر سه نفون کنسب بر سر که گرس مشهور در زبان عربی باسم دایح است از نیم
 گریه یک کرین و از این سکه بار خوراند و همچنین مرکبات که بر مثل چمر سبیل همراه چمر ناکس و امیکا یا کچر کنسب بر سر نبوشانند اغوا
 مقویه خوراند و تا تک سر پیم درین قضا در فضیلت است نوشانیدن و غن جگر را برین سرب فیرفی سفینش است در هوای صاف
 و شبنم گردانیدن مفید است و همچنین دیگر از سیلان می آید که بکول کسانیکه در سن و جوانی عرسی پنج سالگی قدم بیرون نهاده
 اند عارض میشوند و این البلغت انگشت انگشتین معنی عدم توت است و آن وقت شب بصوت خفلام نبیاشد بلکه قبل از طلوع و پیش
 از منی خارج میشود و جماع کردن بان نمک نبود و این خنک ملک هندی بنگاله یاده میشود و اصل در آن کمزوری وضع میباشد که
 امراض چند حال میشود مثل مرم مرم بخیضه یا از سوزاک از تنگ شدن مجری بول یا از روم غده که پیش نشانه میباشد از مرض
 و در اصل الانشین یا از در بخیضه که بطریق نور انجیاس پیدا میشود یا از ضعیف شدن بیضه علاج آن علاج امراض مذکوره است بعد آن
 تقویت بدن مفید است هم از نشاندن در آب سرد یا در حال میشود و اگر درین مرض هم وقت شب خفلام شود و بر این سبب
 و او در دیگر قسم اول نکور شدن نبوشانند لیکن آنچه بسبب ضعیف شدن بیضیتین پیدا شود لا علاج است قضا در فصل چهارم
 در قلت و نقصان شهوت باده و این مرض البلغت انگشت انگشتین معنی عدم تقویت هم شش را می بمعنی قی و اول
 نبودن مانند مردان از این نیست که خواهش جماع کم باشد یا نباشد لایق زن بازی نبود و این برین قسم است باعتبار سبب آن
 یکی آنکه ایحالت بسبب اشتغال خیال فکر در علوم یا عبادات و صناعات بود و بسبب آن خیال خواهش بگریز دل پیدا نشود
 دوم آنکه از شربت محنت و مشقت بدنی قوت عضلات و مشقت جسمانی صرف شود و برای جماع باقی نماند و بسبب آن خواهش
 جماع کند سوم آنکه بسبب کثرت جماع و مباشرت با نسوان قوت کم شود چهارم آنکه نفرت از نسوان از طبعی بود و درین قسم هم
 بر سبب علامت آن خواهد بود و العلاج از هر سبب باشد برنج کردن آن پیر و از دوا آنچه بسبب مقتضای طبع خاص شخص
 لا علاج است تا آنچه از کثرت جماع متضرر شده باشد برای آن استعمال تدریج کثرت جماع ضرورت آن نیست که مدت مدید خود را از
 جماع و صحبت نشمان باز دارد و آنچه در علاج سیلان می برای تقویت نوشته شده آنرا با استعمال خود آورد و قوی در نقصان قوت
 نیست که در آن شکر در جماع میباشد هرگاه که خواهی جماعت میکند لیکن این اولاد نبیاشد و بسبب سبب در آن اگر
 که این کس قبل از حیالت کثرت جماعت مباشرت نسوان کرده باشد بسبب آن غده های بیضه خالی از منی و غنی ضعیف
 شد باشند بسبب آن اکنون با دهنی صالح پیدا میکنند و گاهی بسبب مرم مرم بخیضه گاهی بسبب مرم مرم مجری بی دوس
 هم منی خراب ضعیف پیدا میشود و از این قی نواله تولید نبیاشد قوی در نقصان قوت نیست که در آن منی پیدا میشود خواه بسبب
 طبعی یا بسبب کم بودن امراض غده بیضه العلاج هر جا که سبب شخص شود دفع آن کوشش و اگر طبعی بود لا علاج
 است و بعد دفع سبب مرم مرم تقویت بهمان طریق که در سیلان می برای تقویت نوشته شده قضا در فصل پانجم
 و ضعف غلقه ضیق نفیته آن و آنرا زبان انگشت که یک فی روز یک بار سکون مایه تخانی و هم سیم و کون و و کسری متعطل

فصل چهارم در وقت نقصان شهوت
 در وقت نقصان شهوت
 فصل پنجم در وقت نقصان شهوت

اول و کون ثانی نامند و آن صغیر غلغله ضعیف و غلبه است که بسبب آن پس حشفه غلغله منقطع نشود و آن بر دو قسم است یکی غلغله
 و خورش است که بسبب آن قصب کبیر میگردد و صغیر میماند زیرا که خون از غلغله و غلغله و صغیر آن در حشفه قصب کبیر و گاهی
 ضعیف و غلبه آن بخار سرد که از خروج بول هم مانع شود و گاهی مانع نشود لیکن آن نیامدن آن پس حشفه و همیشه پوشیده ماندن آن بر
 غلغله حشفه و غده های کوچک که بر کنار غلغله بود صاف نمیشوند و آخر سبب آن هم پیدا میگردد و دو گاهی در میان حشفه غلغله
 پیدا میشود و بطور صورت آن صورت تل بود لیکن گاهی از تشنگی کشانند و آن سنگنریه یا فته میشوند و یا خجده اکثر و شایع است و
 فیض آب از زیر غلغله بیاید چنانکه نریه بر مقدار گاو رسیده آورده بودند و زیاده ضرر آن در سن طفلی جوانی میرسد اما در سن طفلی اکثر
 است که بسبب ضعیف غلغله صغیر و نریه زیاده با ایشان میرسد زیرا که قصب ایشان بار بار ایستاده میشود و نریه میگردد و اذیت
 آن برگردن نشانه که تعدی شود و از آن ضعف در نشانه می آید و بسبب آن بول ایشان جاری میشود و گاهی بول هم غلیظ
 میگردد و گاهی از اذیت نشانه و تنگی در آن تاجخا شتر خا می طبعین پیدا میشود و اما اینکه چگونه نسبت این عارضه صغیری غلغله
 میشود پس دلیل آنست که هرگاه غلغله قطع گردد میشود هر عارضه طرف میشود اما در سن جوانی پس بسبب اینکه اکثر توجه به بول این عضو
 میماند و بار بار دست بر آن میبرد و از مالیدن دست اندازی می یابد پس قصبه عادت جلق زدن پیدا میشود و هم در عالم خواب
 از اذیت آن تحمل نمیرود می شود و هم در جوانان که بول غلغله گاهی خورش است که مانع از تقویت نریه میگردد زیرا که چون قصب تنگ
 شود و وقت انزال جماع منی در غلغله مانده خارج نشود زیرا که وقت شصت تنگی آن زیاده میگردد و چون از جماع خارج شود ایستاده
 رفیع گردد و منی از غلغله است که بر می آید ازین سبب منی وقت جماع در رحم نمیرسد و پس ولاد پیدا نمیشود و همچون صاحب این مرض
 مرض سوزاک پیدا شود و بسبب قصب تنگ آن گند گردد و از غلغله بسیار متاد می میشود و هم در آن است که بعد از ولاد
 بطور مرضی و اذیت شود و آن اکثر بعد سوزاک پیدا میگردد زیرا که چون در آن بار بار و هم بر یکس میبیرن حشفه میوکس میبیرن غلغله
 پیدا میشود و از داده و هم آن میوکس میبیرن غلغله غلیظ است این مرض پیدا میکند و گاهی بسبب پیدا شدن ثبور یا از شق شدن
 و ترکیدن میوکس میبیرن غلغله و هم شکره میگردد و العلاج علاج عام نیست که غلغله از کار و سبب ترا حشفه نمایان
 و اذیت قصب بر طرف نگردد و انچه ضعیف غلغله بسبب پیدا شدن ثبور یا از شق شدن میوکس میبیرن پیدا شده باشد در آن
 علاج اورم و ثبور نمایند فصل شانزدهم در بارانی موزر و آن نیست که غلغله از پیش قصب بیاید نشانه آنست که بول
 غلغله رسیدن پس حشفه تنگ گردد و بار حشفه آسانی نیاید و ضرر آن اینست که از این در دو قسم حشفه زیاده میشود و بول
 بر شواری می آید این مرض اکثر از اطفال کسانی را افتد که غلغله از سابق ضعیف بود و در عصبانیه و غلغله پس حشفه آرد و تا
 آن جاریه اکنون خود آن بجای خود بسبب ضعیف اصلی دشوار گردد و گاهی در جوانان هم این مرض پیدا میشود و وقتیکه حشفه
 یا سوزاک هم حشفه پیدا میگردد و در این مرض غلغله را پس حشفه کشیده می بینند بعد از آن چون خوابند که بجای خود آید و
 و علاجش آنست که اول دست جو حشفه نهد و نریه را از غلغله و تشنگی کشانند و در حشفه غلغله حشفه کشیده و در غلغله

فصل شانزدهم در بارانی موزر

حالت خواب را نمی گویند و آن بر دو قسم است یکی آنکه با قوت قوت بود و هرگاه جماع بار آورده و کند در آن نبردی منفرل میشود
 این فی الواقع مرض نیست لیکن اکثر سبب آن قلت مشقت جسمانی میباشد که از آن خواب ثقیل می آید و هم سبب یاده خواب
 کردن آرام نمودن بر محل خواب میشود زیرا که در خیال اکثر خیال انسان یاده می آید و شغل هم سبب یاده خوردن و هم خوردن
 اغذیه مقوی مثل زرد و بنفشه مرغ و یک قسم ماهی که از آن بران بگشاید و نیز گوشت و نیز کثرت خلام میشود و انسداد و جمال و تخم
 و افعال عورات و از زیاده صحبت و کلام کردن با عورات خصوصاً که کلام مثل مبرحانه و نج و دلال باشد هم این حالت پیدا میشود
 از خوابیدن بر پشت متعلقا هم اکثر خلام میشود و نا اینجا بعد مرض نرسیده و گاهی از اذیت قضیب چنانکه در امراض غلفه نوشته
 و هم حلق زدن هم از متوهم شدن مجری بول قریب غده که پیش مشانه است هم از سوزاک هم در مرض مرم من مجاری و دوس
 از اذیت آن خلام میشود و این هم از امراض است العلامات عموماً علامت این مرض این است که اول در خواب خواستش شتوت
 میشود و من بعد می بیند که با عورت جماع میکند پس منفرل میشود و اکثر فوراً بعد از آن یا همراه آن بیدار میشود و گاهی وقت آنرا
 نماند لیکن صبح هرگاه از محل خواب برخیزد و جامه خود را منی آلوده می یابد می داند که تخلم شد و العلاج اول از تقوی مخصوص میباشد
 پس رفع آن پرواز و تشنگی اگر از قلت مشقت جسمانی بود و اگر مشقت فراواند و زیاده شوی درین وقت مفید تر باشد زیرا که سبب
 بدن مانده و ضعیف میشود و از آن خواب ثقیل می آید و اگر سبب کثرت خوردن اغذیه بود و مقدار غذا تقلیل نمایند و اگر خوردن
 اغذیه مقوی خاصه بود و وضع آن خوب بقول در غذا زیاده خوراند و اگر از کلام و صحبت کردن با عورات این حالت پیدا شده باشد
 ترک کلام و صحبت و اگر عورات نمایند مشغول بکدام صنعت شغل که منافی اول بود سازند و اگر از خوابیدن بر پشت متعلقا
 بود بر پهلوی خوابانند و بر کمر چیزی مثل غلله که بران شرم پیچیده میباشد بربندند تا که در عالم خواب هرگاه بر پشت متعلقا آید از خلدن
 و اذیت آن بیدار شده باز بر پهلوی آید و اگر از اذیت غلفه بود غلفه را بربندند تا اذیت قضیب بر طرف شود و اگر سبب جلق زدن بود
 ترک فعل مذکور و خود تقوی و باغ و خلل عکسند و اگر سوزاک یا دهم مجری پی و دوس بود و علاج هر یک از آن کوشش چنانکه در
 جامی خود نموده و اگر در مجری بول قریب غده پیش مشانه میباشد حادث شده باشد در آن قافا طریخ و رانند از آنجا
 آن کاشک محلول آب بندر یعنی زرافه تا محلول مرم رسان و طریقی است که قافا طریخ خوف که برای اینکار مخصوص است در آن
 قطعه سفنج با کاشک محلول تر کرده نماده از چیزی مثل میل یا یک آنرا نمکند تا قطعه سفنج تا آخر سر نیوب رسد که متصل محل
 و هم است آنرا آنرا خوب نمکند که از آن قطره چکیده محلول مقصود نیز در وقت که بعد از آن سبب برای تقوی قضیب و قضیب
 آب سرد نشانند و اگر ضعف بوده باشد علاج تندستی از هم خوراندن اغذیه مقویه و نوشانیدن اوویه مقویه مناسب
 مریض فرایند و در همه اقسام نشانیدن برومانید و شایسم وقت خواب مفید است که از آن دماغ را آرام میرساند و اذیت کم
 فصل ششم در سعال مزمن و اکثر سبب آن علاج آن پیشه نکرده فصل سبت و یکم در کثرت انعاظ باشد
 و این را پرا یا نیز برایت لاش گویند یعنی همیشه ایستاده ماندن این مرض اکثر سبب کثرت خوردن در جماع و زان قابل مثل شب

فصل ششم در سعال مزمن
 فصل سبت و یکم در کثرت انعاظ

واحد پیدا میشود زیرا که خارج را از آنم ازیت میرسد پس متاخری شده این تشنج خاص پیدا میکند و گاهی بسبب سید
صدقه ضرب و سقوط و ناقص شدن نخاع هم این مرض پیدا شود چه بعد متاخری و ناقص شدن تشنج پیدا میکند علامات
اول از این معروض است که بلاشکوت و بی اختیار پیدا میشود و چنانکه در جمیع قسم تشنج در و ازیت میشود درین تشنج هم ازیت
در قریب پنج ذکر میباشد و قیصیب بسیار سخت و ملول آن حار بود و قریب پنج ذکر تم ثقل یاده محسوس میگردد و در وقت بول
کردن ازیت در در میشود و در دل مرض خوف زیاده میباشد از نیکه انجام آن چه خواهد شد علاج بردانید با سیم مقدار کثیر از
نگی گرین چهل گریز از زان سه چهار بار بر آب ساده بنوشانند و در آب سرد در بعضی نشانند گفته که **باب پنجم در امراض مختصه نسوان**
مختصه نسوان و آنم شش است بر چند فصل فصل اول در شرح اعضا مختصه نسوان که از آنم تشنج
گویند و متعلق بولادت اند یعنی اصل فطرت پیدایش آن برای ولادت و ابقای نوع انسانی است و اول از جمله اعضا مختصه
نسوان بیان اعضا است که از دیدن ظاهر می محسوس میشوند و آن فرج است که مرکب است از اعضا مختصه که اول آنها
لبه های کلان اند که از انبربان لائن لبیسیه میگویند و لبهای خرد و آنرا لبیسیا منوره خوانند و منوره لبیسیا منوره که از انبربان
گفته گویند چهارم ثقبه که از آن بول می آید پنجم پرده که بر او تولد جنین میباشد و وقت افتضاض بکارت همین پرده شق میشود
این اعضا از انبربان لائن لوان فتنه و او اول و سکون لام و باز فتنه و او ثانی و سکون الف یعنی دروازه است و بیان هر یک از این
نیست که لبهای کلان فرج که در هر دو جانب آن میباشد این پرده هم مرکب اند از جانب خارج آنها جلد بدن آمده و در جای
داخل آن میوکس میبیرن است و در میان آن هر دو غشای پیر شده دارد و هم عضله قلابه شرا این عروق و عضلات غده ها
موجود بودند و این هر دو لب جانب اعلی که متصل بطرف عانه اند غلیظ میباشد و در جانب سفلی تنقیق و تنگ اند و در جانب سفلی تنگ
این هر دو متصل شده اند از انبربان لائن کیست و فتنه که مسافت است از انبربان لائن فارسی که سراسر عمل و سکون می تخانی
یعنی زاویه یعنی گوشه نامند و در میان کیست و فتنه که مسافت است از انبربان لائن فارسی که سراسر عمل و سکون می تخانی
و سکون فتنه یا می تخانی و سکون می تخانی که در مقصد میانم در مقام کیست و سکون می تخانی که در مقصد میانم در مقام کیست و سکون می تخانی
و سکون رانی عمل و کشیدن مجرای سکون یا می تخانی و نامی مثانه فوقانی یعنی خارج و میانم در وقت ولادت اکثر دران شق
واقع میشود و فایده این میوکس میبیرن نیست که هرگاه وقت ولادت طفل انجام میرسد و کودک کیست و سخت است و سیم و سیم و سیم
اینجا تنگ است لذا دشواری در بچین آمدن را می آید میشود در آن وقت این میوکس میبیرن وسیع میگردد و بسبب آن اس طفل
بر می آید و اندرون لبهای کلان لبهای خرد اند که بسیار دقیق بودند و حقیقت آن نقطه میوکس میبیرن غلیظ است این هر دو لبها
خرد مثل خرطوط خارج بیضه حال اند و چنانکه این هر دو لبهای کوچک قریب مجرای عانه در جانب اعلی خود متصل شده اند اینجا
نظریه می نموده یافته شده است آن در حقیقت شل قیصیب است یعنی آنچه در قیصیب است در آنم است زیرا که یک جسم عضلی که
قصد جدا کردن لبها از لبهاست و لبها را از لبها جدا میکند و قیصیب است در آنم است زیرا که یک جسم عضلی که

باب پنجم در امراض مختصه نسوان
فصل اول در شرح اعضا مختصه نسوان

چنانکه قیض استاده میشود و زیر نظر نقیصه آن بول نسوان است و از زیر این نقیصه پرده که بر راه ولادت که راه مذکور است
نیز بان انگریزی و جینه نقیصه و او فتوح جیم منقوط و سکون یا می تختانی و فتح نوین سکون یا مانند آنده شمع شده و آن نیز
سین بسیار تقرب محل اتصال لبهای کلان جانب سفلی سیده پنجه که بر جانب آن شکل بلال مری محسوس میشود و
حقیقت آنهم سیوکس میبرشت نقطه در این پرده همیشه را بار یافته میشود لکن گاهی بسبب مراض و خل کردن انگشت
علاج هم گسسته و نابود میشود و لهذا از نبودن آن حکم بر عدم بکارت زن مطلقا نباید کرد و گاهی این پرده چنان صلب و غلیظ
که از ایلاج و دخل کردن کمر هم گسسته نمیشود و گاهی این پرده چنان راه را بند میکند که راه رحم تمام بند میشود و بسیار کویکوتی
راه باقی میماند که از آن فایده راه حاصل نمیشود و چون این پرده بسبب خل کردن اگر گسسته شود در آن وقت قدری رحم و قعر
کناره آن در آنجا حادث میشود و بعد از آن هم در راه مذکور شو کوچک یافته میشود و آن فی الحقیقت ثابته شدن رحم و قعر
بکارت میباشد و قدر که از این تشريح بقیه نام نهانی که از خارج غیر محسوس اند نوشته میشود پس یکی از این حدیث است و آن اسم
انگریزی راه فولدین است که از این راه از رحم خارج فرج طفل می آید و این مجری از فرج تا رحم رسیده است و در عارضه زن
خلفه مثانه پیش معاشی تقیم میباشد و آن در حقیقت مثل نبوده و در مجنون است لیکن با الطبع منضم نمایند و قدری
خوار است و مرکب است از دو قوس قوس تختانی که قریب معاشی مستقیم بود و خرم یاده است و دو قوس فوقانی که قریب مثانه
مقیم قایل است از خیمت در ابدان معتدل القامت و کماله النور طول قوس تختانی که زیاده خوار است از خیمت پنجه یا شش پنجه
زیرا که بسبب خیم دراز می آن رحم آن جمعی بدو قوس فوقانی تا چهار پنجه طول میباشد و در عرض خود مساوی است لیکن قریب
فرج قدر ضعیف و قریب رحم قاری زیاده و جمع است باقی تمام مسافت مساوی است آن را در غشاء مرکب است از پنجه بالا
همه بود غشای عضلی است که عضلات آن قابض بی اختیار اند و هم که متوسط است و آن غشائی است مولف از شش
آورده و ریشه های عضله آن در نریبان انگشت انگشت تشوکیه الف و سکون یا می تختانی و فتح راسی حمله و سکون کان فارسی
و فتح تاسی شانه فوقانی و سکون لام و سکونی شانه و ضم شش مجر و سکون و او بمعنی می است که ایشاده شود و اطلاق آن بر
غشاء نباشد که وقت جماع چون بسبب کثرت تریبون آورده خون در آن زیاده می آید این غشاء سخت استاده میشود پس
غشای عضلی که بالای آنست آنرا غم میکند بسبب انقباض درین غشاء پیدا میشود و از آن این مجری قیض یا غم میکند و آن
تنگ میشود و از آن لذت طرفین حاصل میشود و اندرون مجری مذکور زیر سیوکس میبرشت و در طول آن مرد و جابجا
است در عرض آن مو ریب چین های کثیر و اندک بسبب آن مجری مذکور وقت حمل زیاده کویر طول میشود و هم درین سیوکس میبرشت
غده های کوچکی زیاده اند خصوصا جای که از قعر رحم قریب شده آنجا غده ها بسیار یافته میشوند و وقت ولادت لعاب و
ازین غده ها زیاده پیدا میشود و بسبب آن ولادت سهل میگردد و هم از آن رحم است و آن عضو است که در آن بنیضه می
که حمل منی و ماده کون جنین است از او در زنی آمده میماند و بعد از آن شدن از نظره مرد در آن جنین متکون میشود و این

ترتیب فضل میکنند و چون جنین کامل انکلفت نشود و او را از خود بیرون کرده تا خارج فرج میسرانند با جملہ صوت آن مثل
و صورت منقرض است و تا وقتیکہ عورت باکره بود عضو مذکور در طول خود منقبض و در عرض خود جا نمیکند زیادہ عریض است و در آخر
و در غنای است و عرق یک آنچہ بود و چون درین وقت بذریعہ تشنج قطع کرده وزن کثرت از یک آنست تا یک نیم آونس میباشد و
محل آن هم در عانة در میان معاشی مستقیم نشانه است و در محل خود بذریعہ ارتباط قائم میان چنانچه دور باط از آن تا مشانه رسیده
آنرا منقبض نگذارد و دور باط از آن تا معاشی مستقیم رسیده آنرا بسته اند و از هر پهلوی رحم یک یک باط عریض شش تا عانة رسیده با
غنشائی آید که در عانة است و منقبض شده اند و فی الواقع این باط عریض هم غنشائی آید که بالائی رحم است بلندترین
بر تمام رحم محتوی شده اند و هر پهلوی آن مثل خمریطه عریض شده برآمده در عانة رسیده از غنشائی آید که در عانة منقبض گشته است
و درین باط عریض رحم متعلقات مثلثه آن میمانند چنانچه آئیده مذکور خواهند شد و بذریعہ این ارتباط رحم بجای خود قائم میماند
و رحم بمقتضایات خود نامهای مختلف میدارد چنانچه محل عدّه آنرا که غلیظ و مدور و مقوس است فندس بگفته و سکون نون
ضمیمه وال سکون سین جمله نامند و از آن سرین است و از آنجا منعق آنرا باؤمی بفتح با می موحده و سکون الف و کسر
وال هندی و سکون یائی تختانی معنی بدن جسم نامند و عنق را نیک بگفتن و سکون یائی تختانی و کاف نامند و همین آنرا
اس یوشرس بفتح مد الف و سکون سین جمله و هم یائی تختانی و سکون او و تائی هندی و فتح رائی جمله و سکون سین جمله معنی
و همین رحم گویند و آن از سه جسم مرکب است اول که بالائی همه است غنشائی آید که دور و هم غنشائی عضلی قابضه است که آن بسیار
غلیظ و محکم میباشد که بسبب آن در رحم ضخامت میباشد و غنشائی مذکور مرکب است از عضلات کثیره که در طول و عرض توپ
آمده اند و هم اندر شیهه باری کثیره و عصب پیئی ٹیک هم از عروق و شریانین صفار و هم غنشائی میوکس میباشند زیر غنشائی
اول در رحم است و آن قریب عنق درین هم پرچین است و بطن رحم یعنی جوف آن که در غشیه ثلاثه مذکوره یافته میشود بسیار ضعیف
و از بنیت مثلث قریب میباشد چون بفتح شرح میت آنرا کشاده می بینیم معلوم میشود که قریب هین رحم مجری طویل ضعیف
است و آن هر قدر که بسوی بطن رحم میرود وسیع و کشاده میشود و جای که هر دو ساق طویل با خط ثالث در آخر خود متصل
اند بجائی زوایا اتصال مثل بنیت قرن در هر دو طرف پیدا شده و این مجری بر بنیت قرن مجری بیضه رحم ملحق شده مجری
گشته اند و مادام که جنین در شکم بود از اول سکون آخر میماند انجمالت را بر بان بگفتن و سکون یائی تختانی و فتح تا
نشانه فوقانی و سکون سین جمله گویند پس در خیال رحم در عانة جنین میماند چنانکه آئین در خمریطه خود میماند بلکه بالاتر از نشانه
معاشی مستقیم میماند و چون جنین متولد شود بعد از اوت قدسی قدری بریزد و درین وقت عنق و درین آن کثیره قاعده آن ضعیف
و قوی میباشد چون آن قریب بنیده سالکی رسد زمان رحم بجای اصلی خود در میان مشانه و معاشی مستقیم می آید و بنیت منقرض
میکردد و وزن خود تا هشت پلده تمام میباشد تا اینکه در حوض جاری شود و آنرا از آن میگرد و بعد از اوت وزن
از آن زیادہ میگرد و وقت مدتی حوض رحم کثیر و ضخیم میشود و درین آن کشاده میگردد و میوکس میبیند آن ضخیم میگردد و بسبب زیاد

آمدن خون در آن درین وقت خاص رنگ میوکس میبینیم سرخ میگردد و چون غده های میوکس میبینیم از آن گمان میشود
 شده که بیشتر شود و از بسبب آن میوکس میبینیم جایجا بر سر غده ها شقی میشود زیرا که درین وقت بسبب آن میوکس میبینیم
 زیاده و نرم و ضخیم میگردد و بسبب آن در آن شقی واقع میشود و از شقی شدن آن خون حمض جاری میشود و همچنین گاه حمل و فرستادن
 ضعیف است و حجم رحم زیاده میشود حتی که درین وقت از نیمه آلتا تا یک نیمه تار در وزن ظاهر میشود و این یاقتی بتدریج حاصل میشود
 زیرا که درین وقت برای تربیت طفل خون در رحم زیاده می آید و بسبب آن مقدار جنین رحم هر دو که پیشتر بود و هم در حالت حمل
 در رحم کمیشوند و عضلات جدید پیدا میشوند تا که بروقت ولادت یاری بر سهولت تولد دهند و چون مقدار رحم کمیشود
 درین وقت بسبب یاقتی مقدار از جایی خود که در آن میماند حرکت کرده بالا میرود و در این وقت طول میشود پس تا آن
 میرسد اسمائی کوچک بر آن می آید بالا میرود چون جنین خارج شود از رحم بر سرش مقدار جنین است و منقبض شده و میگذرد و کمتر
 قریب مقدار خود می آید و عضلات جدید که در حال حمل پیدا شده بودند فانی و نابود میشوند و چون جنین قطع شود و زایش میگیرد
 رحم منقبض میشود و از متعلقات رحم سه عضله اند که ذکر آن ضرورت اول غلوین ثوب نفیج فافو غلام و سکون او و کسری
 موحده و فتح یائی شناه تحتانی و سکون نون و خم تائی هندی و سکون او و بای موحده بعضی مجری که از فلو بیس حساب
 حکیم در شرح دیده ظاهر کردند و در او ری بضم الف و سکون او و اول فتح و او ثانی و کسری ممل و سکون یائی تحتانی معنی
 بیضه می شود پس حمل از رحم رسته تا بهای کلان فرج آمده و این را از زنده گان میگویند که معنی باط مؤدیه است که مثل شتر
 در و ضخیم است میانند این سه رسته تعلقات رحم در میان باط عرض رحم معنی در توی آن میمانند و ذکر این باط در شرح رحم شده
 و فلوین ثوب پس مجری است که بیضه می زن را از او و ری مجری از خصی که گرفته و رحم میرساند و این مجری هم در
 عین بسیار رحم یکیک میماند و بحسب مساحت قریب چهار انچه طول است و از رسته خشا کرب است و انچه بالای رسته است
 غشائی آید و بعد از آن غشائی عضلی که عضلات آن قلابی جنیناری اند و اندرون زیر این هر دو میوکس میبینیم لیکن غشائی
 عضلی و میوکس میبینیم این مجری از رحم منصل اند که گویا از من سته اند زیرا که پیشتر نوشته شده که جوف رحم بیست شش
 و هر دو زاویه قاعده آن در آن رسته قریب متصل از من مجری شده اند پس این مجری را باطن رحم چنان منصل است
 که گویا هر دو واحد اند و لیکن جائیکه فلوین ثوب از رحم خارج شده انچه بسیار رفیق است مثل شتر و از او و ری مجری است
 و بر سر جانب و سطح آن که خارج رحم است برگ های متعدد اند چنانکه بر سر کل شتر میباشند از من مجری از چیری منصل
 بلکه مثل کل شتر و شگفته غشائی آید که رباط عرض است همیشه من کشا و بهانه فقط یک برگ که متصل از او و ری
 میباشند باقی برگ های آن در آن تعلقی اندی کشا و منصلند چون بیضه می زن را از او و ری کامل و پیدا میشود این
 و این مفتوح غلوین ثوب بر او و ری می آید و بان محسوس اند از این برگ های خود میگیرند و از آن جذب کرده بیضه می زن را از رحم
 می اندازد و او و ری پس آنهم بحسب عدد و دانم یکیک زان در پلوی رحم میمانند مثل بیضه مردان و این هم در حالت تولد

تفاوت متعلقات رحم

در شرح اعضا مختصه سوائل

مانندی زن غیر سدا بلکه کثرت قبل جریان حیض بنیضه منویه در او وری طیار میشود و اندام من است که در آن زن از ملاقات
 باردار شود و هم در هفته اولی بعد جریان حیض ممکن است که باردار شود چه درین هفته چون من اندام نهانی و هم و غیره زایل
 میشود و بنیضه منویه که در او وری قبل جریان حیض طیار شده بود درین وقت بسبب واک من و انقباض طریق در رحم می یازد هم متن
 منی مرد در رحم بسبب واک من و از یاد مقدار رحم منی میشود پس سبب قباع منین منی متفرق میشود و بعد هفته اولی از طایفه
 ریز زن باردار میشود زیرا که درین ایام بنیضه منویه در او وری بسیار ضعیف میباشند قابل اشتقاق نبود و مادام که اولی از طایفه
 در او وری نشود در رحم می آید و با منی مرد ملاقی نمیشود و استقرار حمل متوقف بر تلاقی منین است و تذکره ایضا فرق در حیوان
 انسان آنست که در وقت سیحان شهوت حیوان غده هائی کوچک رحم و جبین که آب پیدا میشود در آن بوی خاص پیدا میشود
 که از بوئیدن آن کثر شهوت جماع پیدا میگردد و گلب قبول بعضی طبایق است و شهوت زن هم در طریقات هم غیره بوی
 خاص پیدا میشود لیکن فی الحقیقت آنست که از بوئیدن این بوی خاص دل و کثر شهوت جماع پیدا میشود و در انسان کثر
 یافت میشود سبب تنفر مرد از عورت میشود و تذکره فصل دوم در بیان جریان حیض و آنرا بلفظ لائس منین منی
 گویند یعنی آن حیض همراه بداند که هرگاه دختر قریب بلوغ میرسد یک گرافین و یک یعنی بنیضه منویه که بیرون شده در او وری
 غشائی آن می یازد درین وقت غلوین ثوب از آمدن بنیضه منویه زیر غشائی و وری خبردار شده بر آن می یازد و غلوین
 گرد آن محیط شده اند از امیکرد و از آمدن بنیضه منویه زیر غشائی گرفتن ثوب منی محل بنیضه منویه را با وری از ویت میرسد
 قریب بشق شدن میگردد و از امتدادی شدن و وری خون کثیر در او وری و غلوین ثوب هم فرج زیاد می یازد درین وقت
 و تقریبا که اکثر عوارض جنی عارض میشوند مثل اینکه جمی بسبب جماع خون کثیر و عوارضی نکوره می یازد ویت و اندامی بارور
 طاری میشود و در عانه مقابل خیمه قدی تو و ضخامت و منی پیدا میگردد و در فقاظه بجائی که هم در قطن سیرین پس در
 شرج میشود و در فرج قدری خارش و حکه غسوس میگردد و در فرج قدری ضخامت و سرخی بر جلد آن ظاهر میشود و در شرج
 قدری صلابت پیدا گردد پس یک ذرا سخالت ستمه ماند بعد قدری طوبیت سفید از فرج جاری میشود و من بعد آن
 قدری سرخی پیدا گردد و این سرخی ترقی کند تا اینکه مثل خون خالص آید و از دو روز تا چهار روز اکثر طوبیت و خون خالص ماند
 بعد سرخی کم شود تا آنکه زفته زفته باز طوبیت سفید می یازد و آخر آنم متوقف شود و عوارض مثل جمی و غیره که پیدا شده بودند
 همه برطرف شوند و مرضیه صحیح گردد و باز چون چن ماه آینه در آن جاری شود عوارض مثل اول شدت نمیکند کسی را
 بالکل از ویت نمیشود حیض جاری گردد و کسی همیشه قدری از ویت وقت آمدن حیض میشود لیکن یادتی مقدار هم
 و او وری و اندام نهانی وقت جریان حیض ضرور در همه کس میباشد این امر طبیعی است و جریان حیض در هر ماه به وقت قمر
 و معتاد کس میشود مادام که عورت تا سن چاه سالگی یا چهل پنج سال برسد لیکن گاهی وقت جوانی هم سبب طبع
 مثل باردار شدن یا مرضی شدن برای طفل مانع از جریان حیض میشود و این هم مرض نیست از امور عادی طبیعی است و اکثر

فصل دوم در بیان جریان حیض

بترشح امراض دیگر نباشد و گاه سبب آن ظاهر نباشد درین وقت بدانند که سبب آن ذیبت و ضعف ریشیه های عصاب و ضعف
 قوت عصبیه میباشد لایحه و گاه سبب امراض هم عارض میشود مثل اینکه تخم از جای خود برود یا زخم برود و این آن افت
 سرطان اگر هم پیدا شود یا مرض سیلان طوبت سفید بود یا در مفرغ من آن تخم که آنرا جبینگویند پیدا شود و درین وقت مرض
 خارش فرج یا سوزش و حرقت خواهد بود و گاهی در مرض بواسیر و گاهی در قرص یا هم فیض گاهی در آیام حمل میشود و کسی از
 عورات در وقت حقیبال همیشه خارش فرج میماند تا اینکه طفل متولد گردد و از نفاس و سیلان طوبت سفید که بعد از آن منقلا
 محلی خارج شود آن زمان این شکایت بر طرف میگردد و گاهی قوت قرب جتناس طمست که سبب بیادتی عمر نباشد و هم این مرض
 پیدا میشود و گاهی قوت پیدا شدن که در صغیر در معانی میگویند و گاهی سبب یا بیطیسی است که سبب افتادن پیش بدن گاهی
 در خارش عام بدن هم این مرض پیدا میشود و علامات عمده علامت نیست که خارش و حکنه و حرکت بران موضع بود و در وقت
 سوزش و گرمی اندرون موضع هم محسوس شود و از خوردن شایه حاره این ذیبت زیاد میشود و همچنین پوئیدن لباس
 و از نشستن قریب این ذیبت زیاد میگردد و خاصه این علامات در مرض مستقل که سبب ذیبت عصبانی میشود
 یافته میشوند و درین مرض عورت را ذیبت بسبب خارش می یابد و زیاد میماند که سبب آن شب روز محروم از خواب میباشد
 در میزای این نهار خود میگذرانند و هم هرگاه سبب ذیبت عصبانی بود در آن علامات ضعف و کمزوری بزرگان قلب بود و در
 لایحه میشود و طعام خوبی بهضم نگردد و تشری در معده زیاد پیدا شود و هوا در شکم زیاد حرکت میکند که قبض میماند و هرگاه
 این مرض با امراض دیگر یافته شود درین وقت با هر مرض که بود علامات این مرض موجود بود و العلاج اول سبب دریافت
 باز آن که کوشش کنند پس اگر سبب عصبانی بود بتقویت بدن از خوردن غذای قوی و تقویت کوشش کنند لیکن غذای در آن
 تو ابل حاره بوز خوردن و همچنین مطلق چائی و کافی ننوشانند و شیر گاو از همه افضل است و اگر بخوردن کچم طبع مایل شود
 که با آب زخم ساده درست کرده بخوراند تا تو ابل حاره همراه آن نخورده شوند و هرگاه محتاج نوشانیدن مل شوند سلفیه
 سلفیه آف سودا نیم نیم در هر روزانه سه بار نوشانند درین مرض این مل از همه افضل است و دیگر او و سیرمه بارده مثل
 بکینشیا سلفاس هم بخوراند و از خارج در اعمال و تفریق ضرورت یک یک و اگر کسی نافع نمیشود و اندک اندک را در وقت
 میشوند بر آنچه موافق مفید افتد آنرا استعمال زند تا صحت شود و پلهای سیسیطیس نیم نیم آونس در بشت آونس آب حل کرده پارچه
 در آن تر کرده بر فرج نهند و بعد بگر پلهای سیسیطیس یک و آونس و کچم او و سیرمه یک و آونس در بشت آونس آب ساده حل کرده پارچه در
 تر کرده بر محل خارش نهند و ضمائم پلهای سیسیطیس نیم نیم آونس و کچم او و سیرمه یک و آونس در بشت آونس آب حل کرده پارچه در آن
 تر کرده بر محل خارش نهند و بعد بگر پلهای سیسیطیس یک و آونس و کچم او و سیرمه یک و آونس در بشت آونس آب حل کرده پارچه در آن
 یک و آونس در بشت آونس آب ساده حل کرده پارچه در آن تر کرده بر محل خارش نهند و ضمائم پلهای سیسیطیس نیم نیم آونس در بشت آونس آب حل کرده پارچه در آن
 در نیم یک و آونس شیا مساوی الوزن با هم تخم از نیل موین بر محل خارش طلا سازند تا صحت کم شود و در آب تنباکو کشیده

نشاند و بعد از آن از آب گرم پنبه ای پیش هم آتش در دست آورند و آب حلو را بر چهره در آن تر ساخته بر محل درم
 نهند نوع دیگر از جادو سفید است که در دست آورند و آب حلو را بر چهره در آن تر کرده بروم کنند و چون هم شود و فراموش
 به مقام یکس می بیند باقی باشد که شکاف و دو یک گریز یک آتش آب حلو را بر مقام خراش طلا سازد و در غدا از او
 کون ابل حاره جنتاب نماید بلکه بر شیر گاو و جگر که تقاسا سازد و گاهی بر نخل میش بسیار عظیم قوی میگیرد و قوی که نوبت افشا
 و عفن شدن رحم در آن می رسد خصوصاً هرگاه بکدام سبب بدن مرصه ضعیف و کمزور باشد گاهی بعد از این در هرگاه وقت
 زایدن بر بهای فرج او نیست و غرض از آن رسم پیدا شود پس برین وقت و هم بسیار عظیم میگیرد و دو گوشت فاسد و متعفن گردد
 و گاهی هم فرج با سبب مذکور در اول فصل هم تا این مرتبه می رسد که گوشت فاسد و متعفن میگیرد و در برین وقت آنچه علامت پیشتر
 نوشته شده اند بقوت موجود بود و هم چنان سخت همراه آن بود و در عظیم فاسد و متعفن می شود و با گوشت مرغ یا سیاه یا با انگل مرده و دیگر
 پس اگر این مرض اخیر رسد در برین وقت اول فرج را صاف نماید از آب گرم مرصه مرصه اکار فام بویانیده اصل کاسک
 و هم گوشت آن مرده است و داغ کنند تا عفونت و زهر گوشت فاسد و متعفن بجای دیگر نشود و بعد از او و به نفع و دفعه
 مثل لایک شپاس پخته که در آن پارچه تر کرده باشد بر گوشت مرغ مندا یا از زغال پودش طیار کرده بر آن نهند و قدری
 مثل گوشت و شیر و زرد و بهیض مرغ که از آن در خون قوت آید بخوراند و پورت وین شراب نه شاست و از او و بهیض مرغ که از آن
 یا سنگ پخته و با سبب نبوشانند و در محل بود و از مرصه را از آن فصل پنجم و در مرض جدید آن بر رتبه سمت اول این
 پروه بکارت که بر دهن آن می باشد گاهی چنان سخت بود که قضیب آن خل نمیشود و آنرا بلغث انگشت انگشت باین گویند
 بمعنی معده یا صغیر بودن ثقبه فرج از صلابت پرده بکارت باین صلابت در آن ثقبه کوچک بود که از آن و هم طشت خارج
 میشود و بسبب آن برین راهی کلفت معلوم نمیشود و اما هرگاه که از او و نزدیک شوهر رود و از ترمان و لایک و معوم شد و یا
 علاج نمیشود این مرض هم یک سبب عسر است لیکن گاهی چون مرد و ثقبه کوچک فرج منحل شود و از آن نمی رسد جل
 مستقر گردد و در برین صورت لاد و شوار میشود و علاجش نیست که از انگشت یا کار و یا قراض آنرا ببرند و پارچه ابار و
 شیرین آلوده در دهن نیم دارند تا صحت شود و هم نیست که دهن آن نباشد از غشای یک از ثقبه بول زن بریده تا فراموشیت
 که میوکس می بیند بر محل اتصال لبهای کلان فرج در جهت منفصل است می رسد هرگاه مریمات جدید و وقت شستن غسل و آن
 آگاه میشوند که دهن فرج نباشد آنرا از جوع بسوی علاج میکنند و علاجش نیست که از پروب آتش کرده و بهیض آن
 پارچه در دهن تر کرده در دهن نیم نهند تا صحت شود و دیگر گاهی مریمات را از آن اطلاع نشود بلکه هرگاه صبر جوان میشود و
 جریان حی یا آنرا از آن تکلیف پیدا میشود که علامت در عرض یافته میشود تا حیض جاری نگردد و در آخر نمیدانند
 که سبب چیست زیرا که او معتاد بدو نیست و آنرا نمیدانند البته از وقت خود را بیان میکنند و از آن با و پناه خون در رحم
 مجمع میشود و از آن جینه و هم مقدار عظیم میگردند و صورت شکم و قشر مثل شکم زن باردار میشود و آنرا همان جگر و هم

فصل پنجم در امراض و جانی
 که از جانی است

میشود و هر کس که می بیند بجهت کراخ می کند و در بعضی کزوری و حرارت و مزاج پیدا میشود و رنگ چهره زرد و شوشه طحال
در غشای در و چون غشای مذکور را شقی گفته اند و آن سبب بدو که جمیع است قریب به چهار تا بیرون می آید و گاهی بخون مثل
و باجم هم خارج میشود العالاج از پرپ غشای شقی که در خون سبب بر اند و راه کشاید لیکن گاهی درین مرض بشتن کردن
غشای نوزان در ضمیمه هلاک میشود زیرا که پنجه خون و در بدن سبب شایع و بعد شقی کردن غشای چون بواسطه میرسد از رسیدن بواسطه
و عفونت آن نوزاد میگرد و چنانکه از نشان بواسطه که عفونت بدان حیوان مرده و عفون از راه میسازد و چون فساد و عفونت
نوزاد زیاد میشود و در هر آن خون بدن میرسد از آن برودی هلاک میگردد و لذت هر گاه از راه شقی کردن غشای مذکور نمایان
که کار بولک است یک حصه یا چهل حصه یا سه ساهه یا در غشای شیرین صاف بختی ازین آب روغن لؤل بر غشای مذکور اند از راه
شقی نمایند و بعد شقی کردن نوزاد و سه آوسن ازین آب یا روغن کار بولک گرفته اند و بعد از آن در رحم رسانند و بعد از آن علاج میشود
تجربیه بدن از زهر این غلظت وادویه تقویه و شستن در بواسطی صاف نمایند و سوم اینکه میوکس میبرن جینه باجم میسازد
و از آن راه بن گزیده و آن زردیدن محسوس میشود و علامت آنست که از سر انگشتان از راه کرده از سر پرپ قری قدری شقی
کرده و بهین تا بخوبی جدا گشته پسیدگی آن بر طرف شود و راه کشاده گردد و بعد از آن چرخ شیرین لوده در دهن جینه گزیده
تا دیگر چه چید فقط قدر فصل ششم در ورم شش یعنی ورم میوکس میبرن جینه آن بر ورم است حاو که آنرا الکیوت منامند
و منکر آنرا آنیک گویند و اول آن که حادث است بکار را نمیشود و مگر قبلت و جوانان را زیاد و عارض میشود سبب گاهی سبب آن
و لاد است بود زیرا که اکثر درین وقت از طفل متفر شده میوکس میبرن جینه متورم میشود و ایضا اکثر جماعت و هم هر گاه کسی
بازن صغیر و جماعت نماید و تقویت ضعیف و فرج دخل کند یا بجا از قوت خول قضیب هم این مرض پیدا میشود و هم از سوزاک
هم از دیدن سردی بیدار چنانکه زنان غلظت اکثر این حالت پیش می آید که سبب خوردن غذای ضعیف و مکرر نشویند و
کثرت مشقت فرصت چنان میسر میشود که بدن فرج را از اندرون بیرون صاف کنند و لباس موافق تدارک فصل میسر شود
یا از بدن لباس مکرر متعارف جامه که پوشیده اند میسوزد و بحالت رطب بودن آنهم پوشیده باشند تا بدن خشک میشود و از
سری در خون سبب این مرض پیدا میگردد العالاجات اول ورم پیدا میشود و میوکس میبرن خشک سرخ بود و حرقت
سوزش در باطن جینه محسوس شود و وقت ایستاده شدن لؤل در پیری نیم که مسافت فیما بین فرج و قعد است معلوم شود
هر گاه نشیند یا بر آید در دیر می محسوس میشود و آب ضبط بول نماید جلد بول می کند قری حرارت در بدن یافت
و در مکرر سرن ساقمادر محسوس شود من بعد میوکس میبرن ملایم و تمیگر و دوا از آن رطوبت سفید غلیظ که سفیدی آن مثل
سفیدی بالائی شیر را جهرات باشد جاری میشود و چون رطوبت زیاد آید حرارت و در کم میگرد و بد آنکه هر گاه
سفید غلیظ مثل خجلت آید باید دانست که از جینه می آید زیرا که در جینه تیزاب است که سبب آن رطوبت است و جلد و جلا
رطوبتیکه که از رحم آید چنان مثل آب قیق میباشد زیرا که در رحم الکلی یعنی که با و اجزای میمانند که با منی تر آن رطوبت رقیق میشود

فصل ششم در ورم شش

و منکر

و بعد از وصف فرق در طوابع و جیت هم توان کرد و در اینجا تا قبل از میسر که بگوید در وجه عدم انجماد خون حیض نوشته شده که
 از حیض تنیاب یعنی ترشی و جید هم میگویند و اگر از ترش خون اگر ترش شود و اینجا میگویند که تنیاب و جید هم در طوابع است
 بینما بعد از این جواش است که ترشی و جید چون با خون نیز و فائیدن آن با ترشیمایی شمی دیگر میگردد و ازین سبب ترش میشود
 چون طوابع میگویند میسر فائیدن نیست لهذا طوابع مذکوره با ترش تنیاب و جید ترش میشود و بعد از این که درین مرض ممکن است
 که از علاج صحت کامل حاصل شود و با تمام این که در لیکن اکثر نیست که از حاد و اکیوت مزمن که انیک کرد و خصوصاً وقتیکه بعد از حصول
 غشیت بی آنکه مرض کلیشه را ایل شده باشد حیض جاری شود و درین صورت عوارض باقیمت قوت یافته باز شدت میکنند و مرض
 طویل مدت میگردد و العلاج اول از تهیه ملخند از مسهلات باره مثل میگنیش یا ساغاسل سفوف جلیک میگویند و تنها یا یک
 استیج من بعد از آب گرم روزانه چهار بار نشانند که از آن قفع بسیار حاصل میشود و زراعه هم از آب گرم مفید است و اگر در
 زیاده بود از آب پوست خشکاش رفته و بعد از این صورت مقدار آب کم در یک مرتبه از نیست آفوس نباشد آب مطبوخ محکم که
 هر قدر که ممکن شود در روز شب نوشاند تا میگویند میسر فائیدن نیست و طوابع را ازین که از آن صحت میشود و نوشاندن
 آب که از نادری قوت بقدر زاید شلایند و این که ترش است گرین نوشاندن چنانکه در زیر منوشاندن مفید است چون عوارض مزمن
 حاد که خفیف شوند و صورت مزمن پیدا کند آن وقت مقویات میگویند میسر به احتمال رند چنانکه در قسم شانی نوشته خواهد شد و از
 قسم دوم از آن مزمن یعنی که انیک است و آن اکثر از اول که انیک یعنی خفیف عوارض میباشد و گاهی بعد اکیوت یعنی قوی
 حاد مزمن میگردد و السبب سباب آن که ترش که معده میشود و حال اینست که آنچه زن از سباب مضعفه ضعیف گردد و سبب
 این مضعفه میشود یا به شفت یا رسیدن سردی و تولد فرزند و غیره و این هم مثل نزله که مزمن میگویند میسر فائیدن نیست
 پیدا میشود و لذا آنرا از زبان انگلیس که جید یعنی نزله و جید میگویند و اکثر سبب رسیدن سردی پیدا میشود و با آنکه میگویند میسر
 جید هم مثل میگویند میسر فائیدن نیست و طوابع پیدا میکنند لیکن گاه زیاده پیدا کند آنرا از آن مزمن میگویند و
 چون میگویند میسر جید درین مرض بنیاد اکثر نیست آن مثل بنیاد صحت میباشد لیکن گاهی فرق هم در آن یافته میشود و آن است
 که جانی که جید یا مزمن هم متصل شده از آن قریب بر میگویند میسر جید سرخی و غلظت و لیت یافته میشود و با آنجا این طوابع
 سفید بر میگویند میسر پیدا میکند و این طوابع رقیق بزرگ خفیف تقریباً شدت علامات اول از نیست که طوابع سفید
 مثل خفیف تقریباً جاری میشود و آنرا که گویا در لغت که یک بینا مندی آب سفید از اول مرض مزمن میگویند و علاج نمیشود و لیکن چون زیاده
 مدت بر آن گذرد و از آن ضعیف و کمزوری پیدا شود و جوع بعلاج میکند تا در آن وقت که کمزوری ضعیف بر بدن غالب شود
 و مرض میگویند که در کم خفیف همیشه میانده و ضعف زیاده است که هیچ مشقت اگر چنانچه هم باشد از من نشود و وقتها بسیار طول
 و غذا بخوبی مضغنم گردد و ترشی هوا و مزه زیاده پیدا میشود و اکثر قبض شکم از آنضا طبع بود که هیچ کار خوش نیامد و
 گرفته ماند و لیکن چون حین من مرض همیشه می یازد این سبب علاج بسیار دشوار میشود و چنانچه آن همیشه مزمن را مد میسر

و عوارض قوی میگردد و ندرت آن تاخیر نشود و مدت این مرض میماند العلاج هر قدر که سبب ضعف زن معلوم شود
 بدفع کردن آن کوشش کنند بعد آن علاج تدریجی نمایند و مواشلیکه غایبه و قویه خون مثل شیر گاو و گوشت خنای و زرد
 مرغ خوراندند و کینین مرکبات آهن مستحب است و شانه در هوای صاف خوش مرصیه را دارند و امر نمایند که از جماع اجتناب
 و زرد و اولاد زیاد خواهد شد و در آن وقت چهار بار در آب دوش نمایند در میان نیم ساعت تا یک ساعت بسیار مفید است
 و لک ساینده آن آب سرد و در آن وقت فیصد است بعد مقویات میوکس میمرین استعمال کنند و مثل اینکه شنبلیلی یک و درم در آن
 ساده که نباتات و من باشد حل کرده از آن زرافه نمایند و در هر بار مقدار آب زرافه کم از نسبت اولس نباتات ایضا اما زنگ سلفا
 از چهار گرمین ده گرمین نباتات و من آب ساده حل کرده زرافه نمایند ایضا اما از بطیخ بارک که نباتات و من باشد زرافه نمایند ایضا اما
 از بطیخ کوه کرس یعنی اول بارک زرافه نمایند ایضا اما از افیون اوک بارک یعنی تقوی مازوی سبز زرافه نمایند ایضا اما زنگ سلفا
 و در گرمین بارون کوه کوه یک گرم بود و با هم مخمیه غلظه درست سازند و بخوبی طریقه ساختن غلظه در فصل سابق غنی حکم فرج نوشته
 و از آن قریبین گرم گذارند تا آنجا که دانه همراه طبوبات و حینیه هم بر تمام میوکس میمرین و حینیه ریخته شود و اگر غرض کوه کوه موجود
 چربی نیز و حینیه هم از یک حصه و من کینج بقدر ضرورت آن مخمیه هم در غرض درست ساخته او و نباتات آن مخمیه نباتات درست
 سازند ایضا اما زنگ سلفا من شنبلیلی که از آن بر آهن بریان کرده باشند هر چه یک یک از من نباتات ایستد و او من
 بارک ساخته و از آن یک گرم گرفته همراه نباتات و من آب ساده که یک گرم بود و با هم باشد مخمیه زرافه در حینیه رسانند
 و باید دانست که آب سرد بهتر است لیکن هر که آب سرد خوش نیاید و از آب یک گرم زرافه نماید فصل نهم در مریکس میمرین
 رحم که آنرا انبریان انگلش بوئرس که از منی زکام هم در لغت لاشن اینست و مخمیه یعنی دوم اندرون رحم میگویند و اینهم دوم
 است یکی حاد که آنرا اکیوت نامند و دوم مزمن که آنرا انبریک گویند سبب هر دو قسم واحد بودند لیکن بحسب شدت فحش
 فرق در اکیوت و که انبریک کرده علاج هم بحسب آن مختلف میشود این مرض اگر را بسیار ظلیل میشود و نباتات و ات البعل را
 زیاد عارض میگردد و او انچه از اسباب یاد مورث این مرض میشود عادت استقاط است که بار بار زن باردار میشود و با کینه
 می اندازد و هم از کثرت مباشرت هم از رسیدن مری و تری بدن میشود و گاهی از ماندن در جای که آنجا در زمین مکان است
 زیاد بود و از تشنگی بنفشه را درش سرنگ بسیار سرد بود و هم از رفتن شدن و حینیه هم و هم هرگاه ماده تشنگی زدن خون
 آید و هم در حالت ثقبه چون بعد زوال مرض هم از کمزوری بدن خون مثل نیکه سفیدی و در غالب شود چنانکه در مرض طحال
 میباشد و هم هرگاه زن چنان ضعیف شود که عوض خون در حوض طوبت سفید آید و در خیالت هم این مرض پیدا میشود و هرگاه خون
 حیض در اول مراد بعد آن دو یک ماه بند شود و از آنهم گاهی این مرض عارض میگردد و الاما مات در قسم اول مقدار هم زیاد میگردد
 و نقل سوزش در عانه و زیادتی مقدار آن محسوس میشود و از عمر کردن زیادت در معلوم میگردد و در کم و سوزن ساقین هم در بسیار
 و تب می آید و گاهی زخمی می آید و بار بار بول می آید و گاهی یک و در سه سال یا پیش یک و قبض طبیعت میماند و چون من رحم

در مریکس میمرین جسم

فصل نهم در مریکس میمرین جسم

بینند بر دهن آن زیادتی مقدار میوکس میمیرن آن سرخ محسوس میشود و در اول مرض میوکس میمیرن رحم خشک و دوغنی است
 طوبت غلیظ لایح جاری گردد و بعد آن یکیم و خون طوبت با هم متجانسه می شود چون این هر سه بگذشت اینده و غرض خفت ظاهر
 میشود و این مرض زده روز تا پانزده روز زیاد دفع میشود یا فرسنگ میگردد العلاج مرضیه یا آرام تمام بر پانکشت یا تداویا
 قعود و حرکت کشند پس اگر طبع قبض بود سهیل و هند را که بطل و سفوف جید یک پوئند و اگر خون نیامده باشد در آب که در نشانند
 بعد بیست آونش آب گرم بدریغ ز راقه بر دهن رحم رسانند اگر در زیر ناف یاده بود پوئیس آن تخم گمان یا ان سبوس کند و این
 حسب لعلب خبر درست ساخته بر محل در دهند و اگر بعد از نیم در دو حرارت باقی بوند یک و زو را که پیشین گفته بر دهن رحم چسب
 و طینات میوکس میمیرن مثل العنبر شیشائی از زین پوشانند آب مطبخ تخم گمان یا الشیعر هر قدر که مرضیه اندیشیدان ممکن باشد
 بنوشانند و هر چه بیابا که گریه کشکرت بلاؤ و ناسه گریه با یک گرم روغن کوه کوکوتیخته از آن شیاخ درست کرده و باقی آن در
 غلوه سازی نوشته شده در دهن رحم نهند از مقاربت باز دارند و غذائی سبک مثل شیر گاؤ یا کم سکنان و مرغ خوراند و تخم
 خوراند بارد بالفعل خوراند و آب سرد بنوشانند و قسم دوم از آن که فرس است آنهم با سباب مذکوره عارض میشود و علائمش
 که در قمر یا یا حمض و در خاص یا ام آن قری در عواض که بضم قسم اول مذکور شد شدت و قوت میماند لیکن بعد فراخ
 از طبع چون دوسه روز بگذرد اثری از عواض مذکوره یافته نشود و زیرا که طوبت سفید مثل طوبت بخمرین رحم خارج گردد و چون
 رحم را بنیت قدرتی هم معلوم میشود و بخمر طوبت سفید مذکوره دیگر بر آن نبود و چون این طوبت مذکور جاری میماند از این سبب
 مرضیه بسیار ضعیفه میشود و آمار کمتری بر آن غالب اند و شکایت در کم و قلت بضم غدا و قبض طبع و دل تنگی و نضج و عدم
 قدرت خود بر مهر مشقت مینماید دل او بر هیچ چیز و کار اریل و راغب نمیشود و این را یونانی گویند یا بعضی سیلان رحم
 میگویند العلاج علاج تن رستی نمایند از خوراندن لحم زرده بیض مرغ و شیر گاؤ و آنچه بضم غدا معین میشود در قسم اول
 و نین یا یا یک برای تقویت بنیت که پیشین گفته شد یا مرکبات این را دهند درین مرض که آنما میوکس میمیرن نند و دوا
 درین مرض بسیار مفید اند اول رسکه که آنرا شاتر و هم حصه گریه همراه مطبخ غشیه یا سار سار یا لایانقوع غشیه بنوشانند اگر
 رسکه بر دهن پیدا کند عواض آن بود و اندک شپاس از سه گریه تا پنج گریه همراه مطبخ یا نقوع غشیه یا سار سار یا لایانقوع غشیه
 نوشانیدن و چون جگر یا بیسیار درین مرض مفید است اگر از آنهم بعضی پیدا شود پیچین یک و گریه همراه آن بنوشانند
 و بدانکه درین مرض که ام دوائی فیتق مائی را بندر ریغ ز راقه در رحم نرسانند و الا صورت موت مرضیه میشود زیرا که درین وقت
 بطن رحم از واقع مقدار اصلی خود بسیار ضعیف میباش پس اگر انیت در آن سدا بقور از راه فلونین شود شکم خواهد ریخت از سختی
 و جمع شدن آن شکم بدون غشائی آید و دم پیدا شد مرضیه میزد و کمر تیر بماند مرشد بلکه بجای آن بروقت ضرورت از
 او پیش غلوه یا شیاخ یا فیتقه ساخته در دهن رحم نهند صفت دوائی که درین وقت مفید است رنگ سلفاس و تخم گریه یا
 بریان آیین که گریه روغن کوه کوکوتی گریه بر سه یا هم غلوط کوه و غلات کاغذی که بقدر قوت حمل کاغذ نفوذ و وسیع بود

آنرا اگر کم کرده بپر کنند و بعد سر درشت آن را کاغذ خالی کرده دای مذکور را که بر صورت قلم است در دهن رحم ننهند و در جرم رحم
زنک سلفاس شب بامالی با طوبت رحم تنجیه بر میسوس میبهرن رحم منتشر شده و موثر شوند و بعد بگرشاتک کشیده و گریه
در ام روغن کوه تنجیه از آن فیتله جوشت مذکوره درست ساخته در دهن رحم ننهند و اگر از این پیر نی نشود حمل کاشک نقره بکمال
سبکی و جالاک در دهن رحم انداخته فوراً بر آن زدن یا فیتله سخت از پارچه درست کرده در آبیکه کاشک نقره بمقدار کشیده و آن حل کرده باشد
نکرده در دهن رحم اندازند و باز بر آن نقد که فصل هشتم در غشای معده یعنی در جرم رحم و این رحم از غشای عضله
غلظه رحم شروع میشود و تا غشای میسوس میبهرن و غشای آبدار میسرود گاهی خاص در غشای عضلی میباشند التیب اکثر
سبب آن است از خون جنین بعد جری آن میباشند باین نحو که کسی اخون حیض جاری شود و بعد در آن چون یک ذریا چند
ساعت بگذرد سبب غلظه و غضب یا رسیدن مری اکثر مشقت و غیره از هر سبب است که باشد و در آن بند نشود از آن
این مری پیدا کرد و در وقت خون کشید در رحم میاید و چون خارج نشود از آن مری پیدا کرد و گاهی از مری میسوس میبهرن رحم
این غشای معده میشود و گاهی از مری و جبهه هم از مقاربت هرگاه بقوت بسیار کشیده شود و گاهی از رسیدن صدمه ضرب و سقوط که
از خارج رسیده این مری پیدا میشود و گاهی از سقط حمل هرگاه قوا بل بندیده باشد لاشطن سقط نموده باشند هم این مری حادث میگردد
العلامات مقدار رحم زیاده میشود و چون دهن رحم را بپزند رحم در آنجا محسوس شود و هم از جای خود فرو آمده باشد و
غمر کردن بمقابل رحم از خارج در زیاده محسوس شود و در پیچیم و حال بدین دو ضرر آن یاده سبب کثرت خون محسوس گردد و گاهی در
کبیراوم گردد و در عارضه می و سوزش یا در محسوس میشود و از قیام زیاد میگردد و لند اها میوه هم همیشه بر بلنگ خون
انقاده ماند و گاهی پاهای خود بطرف توی میکشد و این قوی بود که در مری غشای آبدار میسرود کثرت اوقات در رحم کیفیت نشخ
انقباضی چنانکه وقت ولادت طفل میشود محسوس گردد و چون برای تیز نشیند و اسهال شود با سوزش پیچ میشود چنانکه در حال
همیش میاید و بار بار بول کند طاقف ضبط ندارد و کثرت خراشیم میاند و قوی تنوع داشته باشد لیکن این علامات از اول مرض در وقت
بر وقت خود مانند بعد از دهن رحم طوبت مثل کلو بتیکه در مری میسوس میبهرن رحم خارج میشود و جاری گردد و در وقت باید دانست که
چون تاییسوس میبهرن رحم رسیده و انجام این مرض است که یا از علاج صحت یابد یا نمی شود و در غشای آبدار لطن یا پور میسوس میبهرن
رحم کثرت جرحت از مری صلابت منجمی در جرم باقی ماند العلاج مرضیه آبار ام تمام بر بلنگ دارند و در سبب چهار ساعت و سه یا
در آب گرم نیم ساعت نشاندن بسیار مفید است که از آن در کم شود و برای داخل کردن سبکی که آنکه دیدن حال ندرون صحیح
در فرج سهولت میشود چنانکه داخل کردن آن سهولت در تشخیص مرض علاج حاصل میشود پس آنکه مذکور را داخل کرده توسط آن و سهولت در
چسپا شد لیکن این تدبیر قوی جان برست که در بسیار شدید بود و هرگاه ضرر آن زیاده بود و عانه بمقابل رحم محل حساس صلابت
چسپا شده اگر طبع قبض بود و سهل بارشول میکنند یا سلفاس نوشاتند و اگر خود اسهال بود و پیش پیا ده باشد از آب که مری که نقد
یک آمار بود و دهند و اگر از این تیغی نیست نشود و سه روز بر این تدبیر ابرار آنند و غلظه بسیار سبک بود و شل شکر گاو تنها یا همرا

فصل ششم در غشای معده و جرم رحم

برنج غلیظ لیکن طعم آن غیر جانبدار است و آب سرد نوشانند و قطعات برف در خوردن مریضه بهند خصوصاً وقتیکه قی و تهوع زیاد باشد و هرگاه قی و تهوع ندر باشد بود پخته از خردل و ده دانه و ده دقیقه بر کحل معده و شش مفید است و اگر ازین قی بهند نشود باید که رو سیاه کنایه و الیوت و دونه قطره همراه آب ساده سرد و تخم کبر و نوشانند و دیگر دویه داغ و مانع قی به حال آرد و چون پیچ و دانه است معاشی تخم پخته شده شود ازین خالص یک گریب کشته کث بلا و دانیم گریب با پیس به بخت شیان لولیل ساخته و قطره کنند نوع دیگر لعل لک یا لک یا فایانست قطره و تخم بلا و دانه قطره همراه آرد و شل محلول آب که دو آونس و تخم کبر به بخت زعفران در معاشی و اگر دانه بیش از جرم زیاد شود درین وقت قیون خالص و گریب کشته کث بلا و دانیم گریب همراه روغن کوه که از نشت گریب نیم گرم بود خوب همزج کرده و غلات کاغذ انداخته قلم به درین جرم نشاند اگر سختی بعد صحت باقی ماند ایو دانه شیان از یک گریب تا سه گریب همراه طبخ بارک یا آب فنج قصبه از زیره روزانه سه بار نوشانند و هرگاه سختی با در باشد درین وقت نماندن شیان و پودری ایو دانه و ملک موافق نسخه که فصل حکم فرج نوشته شده مفید است و هرگاه معلوم شود که همراه این ضم زهر شکک هم در خون است که سبب آن صحت نمیشود درین وقت دو تخم زهر شکک خون شل که یک آن را ایو دانه شیان نیم پوشانند و بعد حصول صحت برای تقویت غذا سی پیچیده و خورند و اگر روغن جگر با سی خورانید که من بود و نوشانند و درین مرض بعد از احوال مرض بخوبی بقویت مریضه است صرف کنند الا بعد چند روز که در حوض ثانی خواهد شد مرض خود خواهد بود یا عرض خواهد شد فصل ششم در جرم جرم که آنرا اکثر اندازین مرض کثیر الحدوث است خصوصاً بعد از جرم میو کس میو کس جرم زیاد میشود و آن بر دو قسم است یکی که در سطح یکس میو کس فقط خراش آید و هم آنکه عمیق و تا غشای غصه جرم رسد باشد درین مرض از اذیت جرم قدری درم در حق جرم هم میگذرد و اکثر از اذیت آن در اووری هم در دانه پدید میشود و علامات هرگاه بعد از خل کردن یکس جرم در فرج بیش از جرم بر دهن جرم کس میشود و جریان حوض درین مرض مجری طبیعی نباشد یعنی مثلاً گاهی یکت و زنده موقوف شود و بعد چند بار آید یا یکبار زیاد آید یا طوبت سفید یا ده جاری میشود و چنانکه درم میو کس میو کس جرم آید و از جریان این طوبت ضعف کمزوری زیاد میگردد و حال مریضه قریب حال صاحبه خفتناک جرم میشود و در عصر صبحی بار بار عارض میگردد و که با در کرم زیاد گردد و در کمر و ساقین و اینها میباشد اکثر علامات درم میو کس میو کس جرم وجود بود نیز اگر درین وقت خود درم آنجا میباشد العلاج هرگاه فقط خراش درم میو کس میو کس بود پس بعد از خل کردن یکس جرم در فرج و هم میو کس میو کس است و جرم آن گاهی چنان قیق بود که محسوس جرم گردد و یکس گاه کاشک نفوذ محلول آب بر آن ننهد پس اگر چه کاشک نفوذ محلول آب در جرم همیشه مفید میشود بسبب تخمین شک که در جرم است اما بر محل جرم آن سفیدی زیاد محسوس میگردد و از آن یقین بوجود جرم میشود و درین وقت کاشک نفوذ محلول آب نیز جرم طلا سازند و هم رنگ سلفاس شب یانی بریان بر آن یک یک آونش و آنرا در آب ساده حل کنند و اگر آب ساده حل کرد و نگذارند از آن بشت آونش بگرفته بعد از خل کردن یکس جرم در فرج از این آب بر محل جرم رسانند و اگر از استعمال این دواء هفت روز فایده ظاهر نشود و درم درین جرم باقی بود بعد از خل کردن یکس جرم در فرج

جسم جرم در جرم

بر آن چسباند از سر کار دو چاک شتی بانی خرد متعذر کرده و هندی تا از آن خون قاری بیرون آید و بسبب آن جسم خرد
شود و اگر جسم عین بود درین صورت اصل کاشک نفوذ بر زخم نهاده بگرداند که از آن بدن زخم نبرد و بی ضیق و خشک میشود و گاهی
در میان اصل کاشک نفوذ بر زخم رسانیده باشند تا صحت شود لیکن این وقت که زخم سختی ضرور میباشد لذا هرگاه سختی مذکور
محسوس شود شیاف که از لبنای ایو و ایلد و بکاک غیر و ساخته باشند در بدن جسم شستن بسیار مفید است و اغذیه چینه خورند
و ادویه باضمه غذا و مقوی بعد از شستن پیچنی رو بر بکنونی منرال میشد را با پنج تخم بونذ شستن جوشن و قصبه لری ریره و سنگ و ناخت
حال نوشتند تا بر تقویت موضع معین شوند و از پنجم شدن غذا خون جید در بدن پیدا شود و درین وقت روغن جگر باغی
مفید است قند که فصل دهم در ورم جنیتین آن که آنرا اووری بر بان انگلش ورم آنرا اوو آریکسین است و آنرا کشر شایه
بر ورم بود و حاد و مزمن که آنرا بر بان انگلش سبب کیوژ نامند فرم آنرا اگر آنیک گویند و این ششانی عام است از نیکه از اول قرن
بود یا بعد از حاد مزمن شود و دهم حاد کن کمتر دیده شده و این ورم در هر دو جانب وقت احدی کمتر عارض میشود نسبت به جانب دیگر
در اووری جانب بسیار زیاد عارض میشود و سبب آن نخوتی تحقق نشده الا ممکن است گفته شود که چون پس اووری بسیار
معاشی تقسیم واقع شده و آن همیشه ملو از فضول برآید یا نه مخصوصا هرگاه قبض شود و سد پیدا شوند درین وقت اووری
فرا حمت و خمرینما از آن متاوی شده باونی سبب متورم میگردد و التیب گاهی بسبب سیدن صدمه ضرب و سقوط و گاهی
بسبب ندادن دوا یا حاد بر دهن جسم و هم از بند شدن در حوض یکدم سبب بعد جریان آن دفعه دهم از سوزا که هم از
ورم خشای آید که در توسی آن اووری یافته شده ورم حاد آن پیدا میشود و علامات چونکه علامات ورم آن با ورم غیر
قریبیاند اما اول علامت فارق آنرا باید دانست آن نیست که در ورم اووری هرگاه هم را بنهید بر دهن آن ورم بود و در حوض
غمر کنند بر دهن آن اثر در ظاهر نمیشود لیکن گاه بر پلوی جسم که دیوار حینه است از انگشت نمک کنند و مقام اووری در محسوس میگردد
و از آن دانسته میشود که ورم اووری است ورم جسم نیست هم هرگاه بر عانه از خارج نمک کنند مقابل محل اووری در ورم جسم
میشود و اگر ریفه نریله باشد از بالای عانه وقت غمر کردن نخوتی محسوس شود که اووری متورم شده و ایضا درین ورم گاهی
در ورم متورماند و گاهی با ورم شدت کن و ایضا کشر علامات ورم جسم مثل درد کم و حالت ساقین یار با آیدن بول و بی و بی
و عجیب موجود بود و خصوصاً در جانب که اووری متورم میشود در ورمی در همان جانب موجود بود و اگر چه وقت تیز نسبت به
که کم بر هر دو جانب اووری مثل میشود و اویت درین ورم گوما میشود لیکن هرگاه ورم در جانب بسیار بود درین وقت عند التیز
اویت بیشمار میشود خصوصاً که بر از سخت بطور سد و آید و بسبب فرا حمت سد اووری متورم و خمر و متاوی میشود و جمی حاد
درین ورم میباشد چنانکه در ورم بود و گاهی درین ورم هم پیدا میشود ورم مذکور ولی میگردد و درین وقت جمی بطور حقیقی بر ورم
می آید و این ورم گاهی بسوی معاشی تقسیم و گاهی بسوی چینه خور شده ورم خود را در عضای مذکور می اندازد و این بهتر است
و از آن در عوارض فخت عارض میشود و گاهی بسوی غشائی بدنه خور شده ورم را در آن می اندازد و درین وقت جمی و عوارض

فصل دوم در بیان فضیلت

106 0 2 4

1990

41

1945

Figure 10

101

25-11

1980

[illegible]

بسیکند و آخرت بیهوشی و علاجات اول مریضه را با آرام تمام برپایانک دارند بعد از آن که گفتند اگر از بند شدن خون حیض پاک
مردی خون از دهن جمجمه بار سال علق بر آن براند و بر عاده هم بر محل اووری بقدر شصت یا ده روز از خارج چسباند و روز
سه بار از پشت دقیقه تا نصف ساعت بقدر ضرورت آب گرم نشاند و هم از خارج تکمید باب گرم نمایند و از افیون بلایه
شیاف دست ساخته در دهن جمجمه گذارند و اگر ازین درد کم نشود افیون خالص از یک گرمین دو گرمین بعد سه یا چهار ساعت
خورانند و اگر گرم پیدا شده باشد تظا الفجار آن کنند بشش زنی جوان کنند بیکه همراه یک شکر در نیم شکر معالجه یازان افیون
پیدا میشود پس احتیاجا بآن درین علت واجب است و غذای مریض سبک مثل شیر گاوی با پنیر و نان خورانه لیکن هم جایز
است و اگر ازین علاج مرض التامز ایل نشود باید دانست که مریض شده در آن وقت تدبیر شافی بعمل آرند اما قسمتی آن
مریض است گاهی از اول مریض میباشد و گاهی بعد از مریض شود و تنبیه از اول مریض بود پس از سبب آن پنج اکثر موجب
مریض میشود و نیست که زن نوع و سبب آن بجهت شوم خود رود و اکثر اتفاق مقاربت واقع شود و گاهی بسبب هم جمجمه و گاهی
بسبب هم و جنبه گاهی از انسداد حیض چون هم میضادی در اووری میماند و خارج نشود و از آنهم این مرض پیدا گردد
اعلامات در خفیف بر محل اووری و در مرقطین ساقین خابین محسوس میشود و در حوض بقلبت و دشواری میگردد
و وقت مباشرت درد اویت محسوس میشود و گاهی تنوع وقتی عارض گردد و در طوبت سفید هم از هم جاری میشود و او را
اشاق هم مثل میثوی و معقل پیدا میگردد و گاهی در وقتین درد و هم پیدا میشود و در هر جانب اووری که درم بود و از آنکه گریه
عانه در همان جاد و محسوس میشود و هرگاه در جنبه انگشت انداخته در پهلوی هم نمکنند امتحان نمایند در هر جانب که در
مهم باشد در همان جانب در محسوس میشود و نزدیک تبر از تر سرد میشود و هرگاه طبع افضس بود این درد زیاد میشود
شود و بسبب و رسته و مزاحمت آن زادوری و درین هم در مریضه زن اختلال عقل حال مشابه بحال بانجولیا پیشتر
علاج اول بتجویز مریضه کوشد چه درین مرض همیشه کمزوری میباشد لهذا اغذیه مقویه هم خوراند و او را مقویه و پنیر
پنیر هم غذا بنزد مثل تیراب های اشیای معذیه مثل سفید که لیست و ایلوت یا میو را انگلیست و ایلوت و هم بارک و
چون چنین نوشاند لیکن از کمبات آهن بگزید درین مرض چیزی ندیده که آن در خیا مضرت و مورت نقصان نوشاند
چون جگرهای تنهایی با پشین بهتر است و کرده اندن مریضه در هوائی صاف انصب بود لیکن برپا گردن آبی سوار نمایند
یا پیاده یا بر پالکی سوار کرده بگردانند و اگر در زیاد بود و بار و الا یکبار یک روز در میان مریضه را در آب گرم نشاند
از آب سرد حقیقتا نیند و شیاف که از پنبای ابو دایند و پاک ساخته باشند احتمال آن درین مرض بسیار مفید است
شانیدن کلورید آف شپاس بنبت است گرمین و زاده سه با مجرب و مفید است و گاهی این مرض فتنی میشود که باه و حشاک
ن بود پس اگر مظنه آن باشد درین وقت ابو دایند شپاس همراه مطبخ عشبیه یا سار یا سار یا تو قصبه از زیره چند روز بنوشاند
از آن از خون خارج شده باعث حصول صحت کلی شود فقط فصل یازدهم در مجتمع شدن آب در خصیه زنان

[illegible]

و این مرض مشابهت با اجتماع آب در خصیصه مردان فرق با اعتبار سبب است و این مرض را نربان انگشلی و در بین چهره هم
وسکون و اوایل و کثیرا و ثانی و سکون یای شناه تختانی و کسری مملکت فتح یای شناه تختانی و سکون نون یعنی سلع اووری
نامند السبب پیش است که این جسم بیضی که در خصیصه زن پیدا میشود و بعد کبیر شدن زاندر و ن جرم اووری که غیر نیست
تحت جلد خصیصه مدتها میشود و بعد شق شدن جلد خصیصه شامی جسم بیضی که شق شده سفید و زرد و از جسم بیضی
خارج شده بدو یغیری فلونین ثوب در حرم می آید از جمل عینین جسم از آن محل مستقر گردد و اگر جماع عینین نشود و از جرم خارج
شده دفع میگردد پس گاهی این جسم بیضی که در خصیصه زن کبیر شده شق نمیشود بلکه فته زده مقدار آن کبیر را نیست و در آن چنان
زیاده میگردد که بمنزله شانه کبیر بر آب میشود و در تمام شکم منبسط شده تا اووری دیگر میرسد و این نربان انگشلی و در بین چهره
یعنی نربان اووری زیر که هرگاه درین مرض بدو یغی فشر آب را بیرون آرند اووری مثل حرطیه باقی میماند و در آن حرطیه بیضی
مانند لایح مثل شیر و سرش یعنی در تن مجمع میباشد گاهی مثل سرش مخرج بشیر یا سرش مخرج بخون یا سرش مخرج پیوسته
صورت یافته میشود و گاهی در مانیت مذکوره بعضی از اعضای انسان مثل شخر یا دندان یا قطعه استخوان یافته شود و از
پایتن این جسم و نهفته میشود که در اینجا داده که در چنین بوده لیکن خراب شده و خلقت کامل نشده بلکه بعضی خبری آن متولد
شده باقی خراب گشته و این مرض بدو یغی که پخت عجایب عارض نمیشود بلکه زهای جوان درین مرض مبتلا میشوند و از ایشان
چشم که ساینده از سن بی سال تا چهل سال بودند و از آن عارض نمیشود و از سن پخته پاره نربان اووری عارض میشود و گاهی بی را که
شود و نهفته باشد هم در بین مرض مرخص در آن امر رجوع به علاج میکنند زیرا که زیادتی مقدار عارضه را گاهی محمول بر کثرت
رانی و گاهی بر غرضی و درین شوم و در محمول بر حمل میماند و صفا و پاکیزگی در درین مرض نباشد و چنانکه گاهی درین مرض نباشد
اما بعد از چهار ماه و یک جانب اووری نمی و زیادتی مقدار محسوس نمیشود و چون اووری تا مقدار طفل کوچک است و
در خصیصه متروک و نهفته در پی علاج میشود و بعد از آنکه سالت یا اول در شکم شده پس جوع بطیب میکند و چون بطیب می بیند
یک جانب اووری که در شکم می رود و زیر دست حرکت کرده محسوس میشود و گاهی در خصیصه قوی رجوع میکنند که اووری منبسط
شده تا اووری جانب دیگر میرسد و درین وقت جهت این مرض مشابهت با جمل العلایات در ابتای مرض زیاد
مقدار اووری محسوس نمیشود و چون مرض بدو یغی آخر رسد اووری در تمام شکم منبسط میگردد لیکن صورت آن مدور میباشد
بجای آن چهره آن صورت تمام بصورت منفصل که صورت خاص نیست میباشد و آنکه در جل سختی خاص بتمام جسم بود
و گویان در تمام پشت بود و درین مرض سختی در تمام عارضه بود و هرگاه در جل انگشت بر عارضه زنند سوائی جسم گردان آواز بود
از سماعی بدو درین مرض زهای عارضه از چشم مت می آید و درین مرض هرگاه از انگشت به تدریج خود حرکت بر عارضه کنند حرکت
مشکک بر آب محسوس میشود که آنرا بافت انگشلی فلک پوزیشن یعنی حرکت آب درین و بسیار میماند چنانچه اووری مخرج بسیار
بجای آن که در آن حرکت محسوس نمیشود بلکه در ابتدای مرض بجز زیادتی مقدار گاهی هیچ علامت نبود لیکن گاهی جمله علامت

و درم اووری که سابقه انوشسته شده اند موجود بودند اکثر درین مرض در حوض بر وقت مقرر پیدایش زیر گاه اووری نامی که هیچ آ
 کار خود میکنند مگر هرگاه مریضه از زیادی مرض یاده کمزور میشود و آن زمان در ورور گاهی کمی و گاهی چندان مطلقا پیدایش شود و از زیاده
 مقدار اووری زیاده تکلیف تنفس میشود و گاهی از مزاحمت نگرین آن معاشی مستقیم را تبض شکم پیدایش شود و گاهی مثانه منفر
 شده بار بار بول قلیل ارفع میکنند و تاب ضبط بول در مثانه نبود و گاهی از منفر شدن عنق مثانه تحت آن حبس بول عارض
 و در مثانه بول مجتمع گردد و درین وقت دوسو ذی جمع میشود یکی زیادتی مقدار اووری و دوم زیادتی مقدار مثانه از اجتماع بول
 و درین صورت تنفس ایضا کمال ذیت میشود و گاهی از غرض راحت ووری با کوزه و منفر شدن آن بول در کوزه کم پیدایش شود و از
 کم پیدایش بول و هم از منفر شدن شریان کثیر و غلیظ که در باطن خون می آید و از آن نامی بر نماند و وقت خون بشواری میشود
 ازین سبب آب کثیر از خون جدا شده و غشائی خانه را مجتمع میکند و درین وقت بدن لاغر میشود و غذا هضم نگردد و خواب زیاده
 و رفته رفته کمزوری بر مرتبه قصوی میرسد اگر تدبیر مناسب نکرده شود هلاک میگردد و العلاج از او به مسهله مدنه درین مرض فایده نیست
 لیکن اگر در اوایل مرض مریضه جوع کند و درین وقت از نوشیدن دویه که ماده را در عروق جذب میکنند مثل سیاه پوره ایوه و غیره
 پشاسیم و کلورید آت پشاس البته مفید است که قدری فایده ظاهر شود و از زیادی مرض بازماند آتانی الواقع از اوید درین مرض فایده
 ظاهر نمیشود پس هرگاه بیند که بعد از تحال او دویه مذکوره هم مرض زیاده میشود و تحال او دویه موقوف کرده مرض ابر حال خود کند
 تا زیاد شود چون تمام کم عاصم گردد و تنفس شواری ظاهر شود و درین وقت اول جلد شکم از نشتر چاک کرده بعد بروکاز و غیره
 مجری و انبوه فقری را در شکم خنل کرده آب را از شکم بیرون راند و هرگاه قصد بیرون آوردن انبوه فقر بعد از برون آب شکم نماید
 اول جلد شکم از دست محکم که بر اندکین یولار از پاره های خارجی شکم داخل نشود و الا درم غشائی آید و زیاده در شکم پیدایش
 مریضه هلاک خواهد شد بعد از پاره شک صاف گرفته و درین تخم گنشته بر آن پاره شکم آلوده نمایند و تخم را بر آب کرده بر
 پاره شکم آلوده نموده بالا آئی آن پاره عرض کبیر بر تمام شکم بر بندند تا شکم از حرکت محفوظ ماند پس گاهی ازین تدبیر عکس کلی میشود
 و اکثر نیست که باز آب مجتمع میگردد و مرض خود میکند و باز موافق تدبیر اول اخراج آب کرده میشود و چون مکرر همین عمل را
 کرده میشود مریضه از بلل غر و ضعیف و کمزور میگردد و دهنده ضرر است که تدبیر انسداد اجتماع آب کرده شود و آن نیست که بعد از آوردن آب
 از شکم و کینو لا اندرون خریطه اووری است بذریعه زاقه از راه کینو لا یعنی انبوه فقر و کینو لا در خریطه خصیه زن رسانند و بعد
 و قیقه از راه کینو لا بر اند و فایده آن نیست که از کینو لا وین ورم پیدایش خریطه بیضه که خالی است بنضم و یکف است خواهد شد و
 بسبب آن آب مجتمع خواهد شد چه حمل آن باقی خواهد ماند لیکن باید دانست که این عمل در رجال بیفایده است او در نسوان بسیار
 خوف ناک است زیرا که هرگاه از آن مرم پیدایش و این مرم تا غشائی آید و میرسد از آن زن اکثر هلاک میگردد و دهنده ایشتر است
 که عوض آن شکم را از زیر ناف تا شخوآن نه چاک کرده هرگاه اووری ظاهر شود در آن شروکارانده اخته قدری آب بیرون رانند
 مقدار آن کم شود و ملاک کم کرد پس دوری را کشیده از دین تخم بیرون آرند و اصل آنرا از خریطه شبیه مصلوبه اووری را بر بندند

فصل دوازدهم در دم غشائی بدار عانه

در دم غشائی بدار عانه که از زبان انگلیش بلوک پری گوئی پیش بکسر بای غاری و سکون لام و کسر او و سکون کا
 و فتح بای سوجه فارسی و کسر بای حمله و سکون بای شنه تختانی و هم بای هندی و سکون و او و نون و کسر الف و سکون با
 شنه تختانی و کسری هندی و سکون سین جمله نامند و درین مرض ده نایسرن از عروق این غشائیه در غشائی مذکور هم
 زیر و بالای آن مجتمع میشود و از آنجا که ماده مذکور چپند و لزج مثل شیر و شیرش است لهذا از چسبندگی آن غشائی مذکور بالبطریق
 هم که از خارج شده با غشائی مذکور مربوط شده اند و هم از اغشیه بدار عانه و هم و او وری و معاشی مستقیم و دیگر بطریق که آن
 متصل اند چپیدک ذات میشود و باین جهت مقدار و صلابت آن درین وقت زیاده میگردد و هم بسبب آن کار همه اعضائی که
 بند میشود و بسبب سبب آن اکثر هم دم و هم او وری و استقاط حل باراده قابل گاهی سقوط محل بطور مرض و هم ولادت
 طبیعی کامل هم جناس جنین هم اسباب هم هم که مذکور شد از اسباب این هم واقع میشوند اعمال مات اکثر تشعیریه و لزج
 اول میشود بعد تب حادوی آید و در شکم پیدا میشود و گاهی این در خفیف هم میباشد لیکن اکثر نشست که این در و چنان شدید
 که بر آن خبر توان کرد و از غم کردن بر عانه زیر ناف در زیاده میشود و هم چسبک در دم هم و هم او وری در کم و سابقین میشود و در
 هم موجود بود و بول گاهی بدشواری میشود و گاهی محسوس گردد و همچنین قبح شکم میانه و مقدار این بیاف زیاده میشود و هم بالایی
 ناف در اعجاز زیاده میگردد و زیر ناف هرگاه انگشت زده احساس صحت کنند از جیم صحت می آید و از هم پر و انیای که درین
 قی و اتوج هم میباشد و در فحشه شامی میانه و پاپا ابرو شکی هم خود کشید میدارد و تا از از کردن پاپا شکم کشد و بسبب آن در روزی
 نگردد و ازین جهت راحت میباشد و چون اندرون فرج به بتی برگردد و هم دم و در دیوار بای و جنبه سختی معلوم میشود و از غم کردن
 در آن در محسوس گردد و هم درین وقت از غم کردن متحرک نشود و زیر و بالا و درین بسیار حرکت نکند بلکه بر حال جامی و قیام
 ماند زیرا که اربطه آن درین وقت کشیده میباشد و گاهی یک طرف کشیده و دیده میشود و از آن جانب حرکت بطرف دیگر نکند
 العلان مریضه با آرام تمام بر بلیک خوابات و بر تمام عانه پوشش شکم گمان ساده یا از تخم گمان و برگ غناب غناب
 و درست ساخته چسبانید بر بند و برای این حج بعد دو دو یا سه ساعت فیون خالص یک گریه و گرین نور است
 هم کیلویل یک و گرین و هر سه همراه افیون نور است پس اگر ازین ندرید و نشست چهار ساعت فایده ظاهر نشود پوشش جدا
 و از شمشیر عاده عاده بر عانه و دو عدد زرد و زردی هم بزرغیه و یکم چسپانند و چون آمدن خون از محل تسع زلوب و
 شکم شود باز پوشش سنگور سابق بر تمام عانه بر بند و شیا ف از افیون و بالا و نون و است ساخته و درین هم گذارند و
 تشعیریه و بوجها که بالقدور درین حالت میباشد پس درین وقت نه اسهل نوشانند بلکه خوش آن را روغن بیدارنج
 روغن کنجد و مقدار از دست آوردن یاره نباشد و حقه و بند هم درین وقت حقه کردن از آب گرم که زیاده از شش چهار است
 نباشد جایز است و بعد چهار روز بکشد و شکم دارند و نیز از این شایع شود اگر بول بدشواری آید و خال ناپایه بر آن

فصل سیم در جنباس حیض

تأخره حیض

و اگر در حال قاضی طایفه ممکن نبود آب گرم فشانند تا بول میوه و شکر خارج شود و هرگاه عوارض اخلاص در مرض بر طرف نشود و اینها را با آب قصبه یا تریره یا دیگر دوائی تلخ نوشانند تا ماده غلیظین را که از عروق خارج شد ریخته است باز پس عروق فرستند و غذا درین مرض خفیف باشد مثل شیر شور یا ورنج و نان چپاتی از آرد گندم و باره با فعل خوراند و هم پنجه بارد با فصل باشد مثل سرد یا شجوبی قیق که آنرا از آب لیموی کاغذی ترش کرده بابت سرد نموده باشند بنوشانند و قطعات برف در دهان بپاشند زیرا که از آن دو منفعت حاصل میشود یکی تسکین عطش دوم آنکه سبب نهادن برف در دهان تنوع دمی هم ساکن میشود و بعد از آن کلی مرض علاج تندتری فرمایند و قدر فصل سیم در جنباس حیض و آنرا بنزدان گلشن انور یا باده الف و کسر سیم دوم نون و سکون و او و کسری مملو قیچی یا شانه تختانی و سکون الف یعنی معدوم شدن حیض معقود هرگاه گویند چند اطلاق جنباس بر عدم و قلت حیض هر دو میشود لیکن مراد اینجا آنست که مطلقا نیاید و آن بر سه قسم است یکی آنکه در آن ماده حیض مطلقا پیدا نشود یعنی خون رحم و او در می غیر جمیع هم نشود دوم آنکه خون رحم آید و جمیع گردد لیکن خارج نشود سوم آنکه خون رحم آید و جمیع گردد و خارج شود و حیض موافق معقود خود آمده باز یکم سبب در آن باشد و حال قمر هم جداست چنانچه قسم اول که در آن گاه از اول حیض نیامده باشد بسیار کم پدید میشود و بیش گاهی نقصان که از اعضا از اعضا مختصه عورت میباشد مثل اینکه رحم یا اووری یا جنبه نبوده یا عضای مذکوره در عدد موجود نباشد لیکن مقدار کم باشد چنانکه حال عضای دیگر است مثلاً کوری یک است یا یک یا بعضی انگشتان یا راس جنیه یا شش پس برین منوال جسم یا اووری یا جنبه صغیر و بزرگ است که وقت و در شکم یا در اول طفلی بودند و گاهی همه اعضا بر مقدار طبیعی بودند و با اینهمه هم در حیض نمیشود و قاعده جریان حیض اکثر است که از سن یازده سالگی تا سال چهارم حیض جاری میشود لیکن گاهی حیض بزودی جاری میشود و گاهی بتأخیری یا بیجانی تا سال یازده از آن هم گذشته در و ظهور نیاید پس اگر تأخیر در و شود و آنرا از قسم اول نباید شمرد بلکه در آن انتظار در و نمایانند که خواهد آمد چنانکه گاهی دندان بزودی بروز میکنند مثلاً از ماه چهارم یا پنجم برآید و گاهی بعد از شش یا هشت یا ده سال یا دو سال بیرون آیند با کماله حسب تجربه ثابت شد که هر که از حیض نیاید کمتر باردار میشود و قسم دوم که در آن خون در عضای مختصه عورت می آید و جمیع گردد لیکن در حیض ظاهر نمیشود این قسم البته گاه گاه دیده میشود و سبب آن گاهی انسداد و جنبه میباشد چنانکه در فصل امراض جنبه نوشته شده و گاهی جنبه کشاده بود و بر پشت خود لیکن بدن جسم بند بود خواه بسبب میوکس میمیر که آن از اول فطرت زیاده متصل بود یا بسبب بر شدن رحم در بدن بند شده باشد چنانکه بعد از ولادت طبیعی یا بعد از قاطع قسم میشود و بند گردد که سبب آن اتصال کامل شود و قسم ثالث که در آن بعد از ظهور در و جریان حیض بند میشود و این قسم اکثر دیده میشود سبب آن گاهی تأثیر کفریات نفسانی مثل غیظ و غضب زیاد و سرور و فرحت و غم اندر و بود چهره در داغ این امور میشود مبتذل منقیر قوت میشوند و گاهی سیدن سردی بدن و گاهی از تنبلی و کمزوری خون هرگونه بیماری سخت که در آن خون بدن ضعیف گردد و در سیم در جنباس حیض یوریا که در آن سفیده بیضه از خون همراه بول زیاده دفع گردد حیض بند میشود و یا

سشاده آن در مرض تبّ ق هرگاه چو بر کل در خون نیرود و هم در مرض البیون یوریا که مرض برایتست صاحب است بخونی
شده لیکن یل مرض مثال آن اندام بتدریج میشود یعنی اول کم شود و بتدریج کمی بسوی اخی اندام رجوع میکند و بعد ورم او
هم این مرض پیدا میشود و گاهی هرگاه بار اول با کثر را حیض آید بعد آن چند ماه نمی آید و همچنین چون زن کند خد شده باشو غیر و هم
شود و بعد آن هم چند ماه خون حیض نمی آید و ممکن است که در اول بسبب یاقتی شرم و حیا که از کیفیت نفسانیات حیض بند شده باشد
و در ثانی بسبب کم شدن قوت و متاذی شدن عضای خفیه عورات بسبب جماع بند شده باشد و هم بسبب باردار شدن
اکثر حیض بند میشود لیکن آنچه باین سبب آفریند شود تحت مرض داخل نمیکرد و محتاج علاج نباشد العلامات عمد
علامت آن بند شدن جریان حیض است که محتاج علامت دیگر نیست العلاج قسم اول آن لایق علاج نیست در قسم ثانی
تفحص سبب کند بعد بر رفع آن پروازند مثلاً اگر بسبب بند شدن جنینه بود بتدریج کشادن آن چنانکه در ویل مرض آن فوخته
شده محل آن را که اگر زنده شد آن رحم بود و آن سوس می بین درین وقت هست از آن بیشتر یا پر و ب بکشایند بعد فقیله بر و
کنجد یا زهر روغن سیرین آلوده در دهن رحم گذارند از زخم مندرل شده و چسبند بسبب شدن زخم دهن رحم بند شده
باشد و نشان رحم موجود بود و آنجا بر وی قیاس کرد و هر آنرا کشاوه من بعد فقیله روغن آلوده در آن نمن و گاهی بعضی عورات رحم
و اووری موجود بود لیکن جنینه نباشد درین وقت چونکه هم از فرج و در عاز و سستی قسم است از اندرون محای مذکور و گاهی
انداخته از سترن رحم را کشاوه فقیله روغن آلوده در آن نمن و اوام کردن لایق جاری ماندن حیض ماند فقیله در آن آشته باشد
لیکن باید دانست که این سبب را بی شایسته قسم نمیدهند اما باین علاج اکثر زن می میرند و زن میماند با کثر قسم ثالث اگر فقیله حیض
بند شود و مرضیه قوی سمیه فریب و درین وقت مسهل نهند لیکن مسهل باین صفت بود که خون صفر را از جگر پاک کند و رحم را بخر
و م مد و پشیل بل باشد راج و ایور و بود و غائی ایور یا بل و قیاس خوراند صبح آن مگنیش یا سافاش باب حلو کرده نوشا
و بهتر است که این مسهل را قریب بایام عتاد جبران چین نوشاند و بعد فراغ از مسهل در آب گرم نشانند و زانه سه بار و همچنین در
گرم زرا قه نمایند باید دانست که قوت قوی حباس حیض کمتر شود و از کثوری زیاده و اکثر محبتش میشود و آنچه بسبب قوی البیون
یوریا باشد آن اول علاج مرض مذکور نمایند زیرا که محبت آنها خود جاری خواهد شد درین مرض اندیشه ضرر حباس نکند زیرا که
وقت فساد در چوب کل در خون کثرت و غث الیم و غث المده خون که مانده حیض است خارج میشود و در البیون یوریا سفید و بیض که
البیون است از خون در بول خارج میشود و بسبب آن متداخول نا فانا کم میگرد پس اگر درین وقت تدبیر جاری حیض کند شود
از جریان آن ضعیف کثیر و مغرت نماید پیدا خواهد شد و آنچه حباس محض بسبب کثوری بود درین وقت از مرکبات حار و تند
نوشانند مثل ستوری قیری که از نیم کوشن تا یک کوشن باشد نوشانند ایضا لمانانک سرپا نوشانند و بعد یک سیر پیوی
ایور و آید نوشانند و سیر پیوسن پیار و اسبی نافع است درین وقت و هم همراه این مقویات مدرات حیض مثل روغن پودینه که آنرا
آبیل روز سیری نامند و دو قطره یا او نیم رواد و دو قطره نوشانند یا او نیم پیناز و دو قطره تا پنج قطره و سیر پیو یا او نیم

و اگر ام با معاد هم از ان میرسد و شیاف از پلیمای ایو و ایشو و اکثر شکست هکاک با روغن کوه که درست ساخته بر دهن گرم کنند آنرا
بسی مفید است و اگر در زیاده بود پلیمای ایو و ایشو و گرین اکثر شکست با روغن ناز است که برین پنج گرین همراه روغن کوه که با
محلول یا روغن کنجد تخم شیاف درست ساخته نهند و ششم ثالث که بسبب غرض وضع جسم بود در ان از اینک بسیار بود و آنست بسبب
در ان میلان جسم بود از بجای خود بسوی یمن یا یسار یا گون شدن آن باشد بسوی تخت یا صغیر بودن دهن جسم باشد
بی آنکه از بجای خود حرکت کند العلامات از دیدن اندرون فرج ظاهر میشود که جسم بکدام جهت نایل شود و بجای خود نیست
یا دهن آن تنگ است صغیر است بعده هرگاه وقت در حوض قریب بشو و خون صغیر گردد و در مجمل گردد و عانی پیدا میشود و چون در
ظاهر شود خون بسیار قلیل می یابد و آدم که در درجاری مانند رو قایم بود چنانکه اول بوده العلاج هرگاه در قیسم در دست
شود و تدبیر که در قیسم اول برایش می گذارند نوشته شده اند آنها را احتمال آرند و هرگاه در حوض قطع شود و جسم را بجای خود آرند
بعد آن اینست از این پس یک کبر الف و سکون یا می تختانی و نون و فتح تا می بندد می را می جمله سکون الف و جسم یا می تختانی
و سکون و او و تا می بندد می و فتح تا می بندد می را می جمله سکون الف و سکون نون و کسر یا می سوده فارسی و سکون
یا می تختانی و این جمله و کسر تا می بندد می سکون یا می تختانی که نامشلی خاص است برای تشویه جسم ایل آنرا در دهن گرم کنند
تا بطل آن رسانند و این مل از جانب راس خود و قیق و در جانب قاعده خود و غلیظ نماید پس از جانب قیق خود در جسم
داخل میشود و از جانب قاعده خود بسبب غلیظ بیرون جسم می آید و ندانند آن می رود و بعد داخل کردن این مل در جسم شیاف
از پلیمای ایو و ایشو و اکثر شکست هکاک است کزده در روغن بنده بالا می آید و میل مذکور نشاند بسبب ذیقت نهادن مل از چوب
حدوث و هم بوده از ان منی حاصل شود و مرغی از این هر دو عمل بر شست است تا بر لپاک خواباند و هرگاه دهن جسم صغیر
و گاهی این صغیر بخدی بود که اگر بکن شون مشهور است در آن داخل نشو و پس اگر چنان بود در آن فیتله از چیزی که بعد
طلب شدن مقدار آن بگیرند و نشاند این پنج کثیف که آنرا از اسفنج میسازند یا این خود که قطعه از ک اسفنج بریده در آب کوف
بر آن مثل زعفران آهین می پیچند و بالای آن خیطه شیشی می بندند و بعد آنرا خشک میکنند چون خشک شد مقدار آن
صغیر شود و خیطه را از ان دور کرده میل مذکور را آهسته آهسته در دهن جسم می اندازند پس هرگاه طوبت جسم بان میرسد اسفنج
عظیم تر قطع شده که نیمه ششود و بسبب کبیر شدن حجم آن دهن جسم هم خیر و وسیع میگردد و فرقی بر کثافت همنده میشود که آنرا
سی یا کتول نبران انگش گویند فاحشه آن نیست که چون خشک شود صغیر گردد و چون تر کرده شود و خیر تر شود و از چوب
در نیکار اعانت کامل در توسیع دهن جسم حاصل میشود و شل اینخت در بند و شتان جسم قوی است که از شاخ و چوب آن
بندید یور درست کرده در گوش می اندازند و فاحشه آنست که در آب چون تر شود بسیار ختم میگردد و اگر از آن ختم فیتله
در دهن بندند معین بر توسیع حجم خواهد شد و گاهی این صغیر یک کبیر شدن جسم منضم شود و صغیر گردد و درین وقت تدبیر
آنست که آنچه و اکثر مسن صاحب و فستق را بر لبی نیکار تخم زده فرموده اند از ان دهن جسم شق کرده و بعد فیتله را در گوش

انداخته دارند تا که در غشای شک شود و اندام کامل یا بقدر فصل پانزدهم در بلوک یا سبیل بکسر یا بی موخه قرار
و سکون لازم و در او سکون یا بی شناه تختانی و کاف و کسر یا سکون یا بی شناه تختانی قوی و سکون الف و هم نامی است
سکون او و سبیلین جمله و سکون یا بی شناه تختانی و لام یعنی سلع و موسی عاز است و کیفیت تولد این مرض بر این منوال است
که در آن خون جمیع از جریان خود باز مانده در غشای آبدار که بالای هم و او و رخی فلوپین ثوب است در میان هم و او و رخی
و هم پس هم نخته جمیع میگردد و در آن و غشای مذکور و هم سپید میشود و ازین صم ماده فائید بر نخته بر و در این صم صموب مثل
میگردد و خون در اینجا بطریق بی یکنی آنکه و هم صم بعد جریان از هم بکدر سبب مثل انسداد هم هم از هم یا از هم سبب
یا از شش هم هم از خروج و جریان باز مانده بجانب فلوپین پ جاری گردد و چون درین آن همیشه بسوی غشای آبدار مفتوح
سیماند ازین جهت و آن نیر و هم آنکه وقت آمدن و پیکل از او و رخی و فلوپین ثوب چون دوری شقی پیش ازین سبب وقت
و شقاق آن خون کثیر از آن جاری خارج شود و غشای آبدار نیز و سبب کثیر گاه جریان صم بکدر سبب بعد از آن و در
قلیل فقه نید شود این مرض پیدا میگردد و گاهی از یاقتی متعاقب هم از یاقه شفت بدنی ازین مرض پیدا میشود و هم در غشای
معین میشود چنانچه کثیر در میان سی چهل سال از عمر این مرض حادث میگردد و علامات اول مجمل دوری و هم در و سپید
و این در و تافتخه یا بی جانب موافق میروند و در معاشی مستقیم هم ازین پیدا میشود و چنان حالوم گردد و گویا سعالی مذکور و شقی
و هم در وقت هم پیش هم در شانه در محسوس میشود و خصوصاً وقت بول کردن و معاشی تولد و معاشی صغیر که در سبب هم است
تشخیص پیدا میشود و ازین حرکت در و شدید حادث میگردد و در وقت هم حادث شود و گاهی شقی می گردد و گاهی فواق هم حادث شود
و شتمانی طعام قاطع گردد و طبع بسوی خود زن پیچ پیر یا بل نشود و گاه گاه حرارت هم پیدا میشود و چون قابل انگشت و چوب
انداخته همچنان کند از پس او راه و چینه که سبب هم کردن سلع و موسی مذکور بند و تنگ میشود چنان معلوم گردد که در و چینه هم در و هم
شده و چنانچه چون انگشت را در معاشی مستقیم انداخته حساس کند مقدار هم سلع و موسی محسوس میشود و سبب فراحتشان بر
بدن و رخی می شود و رخی یا بی خود را بسوی هم کشیده پیدا و در چنان سبب عضلات هم ستر می میشوند و در وقت هم جمیع عضلات
عاند هم بر حسب که در پا آمده هم میرسد و هم در غشای آبدار هم حاصل میشود و اینضا نفس با عاند هم که در وقت میشود
و از هم در و زیاد میگردد و این هم کثیر و یک جانب میشود گاهی و در و جانب حادث گردد و از این علامات قوی یا قوت میشود
که خون بجا چندان ریزد و اگر زیاد و غشای مذکور ریزد و درین وقت حد و غشای هم بر ریه سر از آن حالت موسوسه بکشد
که آن ضدت کثیر است که در تمام افعال بدن پیدا میگردد و چنانکه در آخر هم چینه یا شدم اعراض قوی هم غشای آبدار پیدا میشود
از آن حریفه پلاک میگردد و از آنجا که این مرض که کلام خجانات است نیست که ازین شباع خون و غشای آبدار که بر و هم
مصبوب است و هم در و سپید شود و ازین صم فائید بر نخته بر و در هم صموب خرد گردد و در و رخی غشای عرق صغار پیدا شود و در
این عرق صغار باز این خون جذب شده و در و رخی خون تازه صحت کامل گردد و از این هم دیگر نیست که خون مذکور قدری

توضیح در بلوک یا سبیل

خون

والقطع حیض هم خون زیاد می آید و گاهی در درم رحم و درم خصیصه و درم میو کس می بینیم رحم هم خون حیض زیاد می آید و قسم
ثانی اکثر بسبب سرطان الرحم و بواسیر الرحم که فی الواقع آن قسمی از لحم است که غیر با سوار است و آنرا نیز بان انگلشن پایی نامند و
آن هم حیوان بکری است که بصورت جلی که غذای مشهور است میباشد زیرا که این لحم که در رحم یافت می شود چون آنرا از
خون و آبکی در آن میباشد صاف کرده از آب بگویند بصورت جلی مذکور میباشد و آن فی الحقیقت غشائی خانه دار میباشد
که از میوکس می بینیم پیدا می شود و اصل آن در میوکس می بینیم میباشد هم قریب سقوط حل و گاهی بعد سقوط حل خون زیاد
می آید اما قریب سقوط پس سببش آنست که چون زمان سقوط قریب میشود و شیمه که غشای بالایی جنین است و سرنیاف
جنین با آن متصل میباشد از میوکس می بینیم جدا میشود و درین وقت عروق که در میان میوکس می بینیم رحم غشای مذکور متصل
یو بیکر بسته میشوند از آن خون ریخته در رحم جمع ماند و بعد جدا شدن تمام غشای مذکور از رحم جاری میشود و این امر طبیعی است
لیکن گاهی با وجود جدا شدن غشای مذکور با تمام از میوکس می بینیم رحم هم این خون جاری میشود و این امر غیر طبیعی است
و بسته میشود و لیکن جریان خون کثیر بعد سقوط پس سببش آنست که گاهی قدری غشای شیمه بعد سقوط در رحم باقی ماند
و بسبب آن رحم متعادی میگردد و بسبب اذیت آن خون کثیری آید حتی که گاهی زن هلاک میشود و فکند و ایضا گاهی شیمه از
اول نکلون جنین متصل با بدن رحم میباشد و این امر غیر طبیعی است زیرا که امر طبیعی آنست که شیمه از جانب قاع رحم متصل بود
از دهن آن دور بود و با جمل هرگاه درین صورت خاص جنین کثیر شود بسبب آن دهن رحم کشاده و دهن میگردد و درین وقت شیمه از میوکس
می بینیم دهن رحم جدا گردد و بسبب آن خون در ایام حمل جاری میشود و علامات عده و اظهر علامات آنست که خون کثیری آید
و این گاهی بقا طرّف میشود و گاهی اول تقاطع بود من بعد یکبار فکند که شیر منجم شده دفع گردد و گاهی این قدر زیاد می آید
که مرضیه بیوش میشود و ماه بماه از زیاد آمدن خون مرضیه یا ضعیف و کفر میگردد و بعد آن کمزوری و در سردی و قلت رحم
غذا و عدم اشتها و تنوع وقتی در بطن و ریاح در بطن و بعضی شکم پیدا میشود و چنان ضعیف میشود که از ادنی مشقت مانده گردد و
علامات بالینولیا از قسم انضغاب و دل بستگی و هم اعراض هشیر یا یعنی ختمات رحم از قسم خفان غشی غرض میشوند و بهترین علامت
امتحان جهت تشخیص سبب آنست که مرضیه را با آرام داشته اقل و دای حالبس خون مثل گالک لیست نشانند پس اگر بعد
این تدبیر رجعت شود و بعد حرکت هم باز خون نیاید باید دانست که از اسباب غیر در میه بوده و اگر بعد تدبیر مذکور رجعت نشود و
از حرکت کردن باز خون جاری شود باید فهمید که از درم رحم یا سرطان رحم بوده و علاج اول نقص سبب نموده باز آن سبب را مکن
کنند که اصل علاج از آن سبب است و علاج عام آنست که گالک لیست ده گرین همراه نبات یا شیره نبات حل کرده مکرر موافق این مقدار
بنوشانند یا همراه روغن دارچینی که یک درام بوده حل کرده بنوشانند نوع دیگر سلفیوکل لیست یا ریویثیک لیست قطره همراه آب
ساده بنوشانند و اگر نیمه جو و نبات پلمبیای اسپیاس از پانزده گرین تا لیست گرین همراه آب ساده حل کرده روزانه سه بار بنوشانند
و اگر از نیمه بنفشه و بسبب آنکه رحم ملائم دهن آن کشاده بود و درین وقت از نیمه جو و نبات پلمبیای اسپیاس از پانزده گرین تا لیست گرین

پیشینه و بهترین طریق استعمال آن درین مرض آنست که بکبر سفت اگر ده گرین کاکائیت ده گرین قهوه و بام آینه هم که آب ساده روزانه سه بار نوشانند و این دوا اگر چه هر دو قسم نافع است لیکن بسبب بیاض شدن و تشنج در قسمانی بسیار فایده است نوع دیگر سفت اگر گشت نیم گرم سفت داریچنی که پودر ده گرین نبات سفید ده گرین اودیبه بام آینه نیم گرم و در حوضه ساخته بعد از ده و یا سه ساعت یکمیک حصه بخورند و این دوا هم هر دو قسم نافع است لیکن برای قسمانی نفع است و چون هم اول زنان جوان را که بام و صحبت دارند زیاد و عارض میشود بسبب آنکه اعصاب ایشان از کثرت محاسن ضعیف میباشند و اندک گاه در وقت در حوض ایشان یک هفته باقی ماند و بام آینه نیم گرم ده گرین و ده سبب بار نشاندن از آرام سانی اعصاب ایشان قوی شده از حدوث مرض یعنی حاصل شود و از ادویه و ضعیف تر آنست که آب گرم در شانه حیوانات پر کرده و در آن بسته بر محل قطن کرد و در میان موضع کلتین یکسایز نوع دیگر پارچه در آب سرد تر کرده بر جانته مقابل رحم نهادن هم زرقه از آب سرد و تشنج قطع یزد و در حوضه فایده است که از تریبون که آب بسیار گرم کرده شود و هم خون بند میگردد و این علاج ضد علاج اول است نوع دیگر آن کاکائیت ده گرین با حک کرده در راجه زرقه در حوضه ساخته سرین بالا کرده تا نیم ساعت بر بستر مستقی مرضیه را دارند اگر ازین تدبیر هم فایده حاصل نشود آن کاکائیت با جریبی بر دروغن کجی حک کرده یا باروغن که کوا میخته از آن شیان بلوطی چنانکه طریقه سابقه ختن آن مکرر نوشته شده درست ساخته در حوضه یا در دهن رحم گذارند و گاهی مرض چنان صعب بود که هیچ دوا نبندد و در حوضه با کک میگرد و در وقت باید که از دیگر تدبیر بکنند و بهترین تدبیر درین وقت آنست که پارچه های صاف را در حوضه نهاده بقوت و تسهیل کامل حوضه را بکنند و در وقت باید که اول پارچه را در سر که خالص تر کرده بر دهن رحم نهادن بعد پارچه های خشک پس آن داده و حوضه را بکنند چنانکه جای در وریند شود پس مرضیه را بر پانگ دارند و از حرکت هر گونه منع کنند و درین وقت هم کاکائیت نبات سفید یا هر دو یک عروق را ننگ کنند مثل کاکائیت و یکسایز آب میسایز مرضیه ابار بار نوشانند و طعام بار و بالفعل بخورند لیکن غذای قوی مثل شیر و شور بانوشانند اما آنچه از آن در خون گرمی پیدا شود مثل لحم و ابازیر چاره از آن اجتناب نمایند فصل هفتم در بدوی طوایط رحم و کثرت انقباض انگشش فی ثلثی چار حبس یعنی بدوی طوایط سالکه رحم مانند الاسباب اکثر سبب آن کم آمدن و ملت و باقی ماندن آن در رحم بود بهر سبب که آمد و گاهی بسبب خفگی شدن طوایط و هم که در ورم میگویند بهرین رحم خارج میشوند و بهر سبب که آنها خفگی شوند و در رحم مانند زیر که عفونت و تن ریهان طوبت میشود که با خون مختلط بود پس هرگاه این طوبت خفگی میگردد بسبب احتباس آن خون متعفن میشود و بسبب آن متن عفونت و آن طوایط شش میگرد و گاهی بعد سقوط حمل هرگاه شیرازه میگویند بهرین رحم جدا شود و غذای آن که از رحم میرسد بسبب جدا شدنش از ریه متعفن و ملائم نند و سائل میگردد و درین وقت هم متن عفونت میباشد و ایضا ولادت یا سقوط هرگاه شیمه هم خارج شود لیکن قدری از آن در رحم باقی ماند از آنهم این شکایت پیدا میشود و هم بعد ولادت چون جریان نفاس نمی میرسد و قلیل غلیظ مثل گلابی یا ماکل بسیار آبی و در آن وقت هم عفونت پیدا میشود هرگاه در رحم زخم کند که از قرضه میگردد یا سرطان باشد هم درین مرض مداخلت میشود

در وقت بدوی طوایط رحم
در وقت بدوی طوایط رحم

فوق در وقت رحم و سرطان

فصل سیم در امراض غده فیصل میچیم در آنکه جسم

و درین هر دو مرض بر کاه خون باطلوبات رحم متعفن شده بسبب احتباس و رحم یا در رحم باقی ماند متعفن میشود و افلاک العلایات
 انچه طوبات از رحم خارج میشوند متعفن میشوند و در صورت خود و اتفاق اسباب مغیره و محذره مختلفه بودند مثلاً انچه بعد فیصل آید بسیار
 میباشد یا مثل آب گوشت بود و انچه بسبب هم میگویند میبینیم رحم بود و آن باطلوبات هم و گاهی خون هم متعفن باشد انچه بعد فیصل
 حمل یا ولادت طبیعی یا مشابه با انچه در حین آید میباشد لیکن همراه آن قطعات خون منجمد هم میماند انچه از رحم رحم یا سرطان رحم آید
 در آن مثل آب گوشت متعفن گاهی طوبیت ایل بسیار میماند و در وقتی گاهی زرد آب خارج میشود و فرقی در قرحه رحم و سرطان
 بچند وجه کرده میشود اول از انچه در قرحه متعفن و عفونت مثل عفونت لحم باشد و سرطان با بوی خاص است بعد مایه
 مرضی و تجرید از اوراک تمیز میشود و طبیب کامل آنرا بخوبی میداند که بوی سرطان چه میباشد بوی مذکور و سرطان میباشد و حال
 آن عارض شود دوم بزرگتر و بیشتر و یکرا که چون بعد از خال اسپیکولم به جثه دوم سختی سرطان در رحم موجود میباشد سوم بحسبیت
 در زیر که در سرطان جمع همیشه میماند بخلاف قرحه که در آن و رحم جمع باشد نه باشد العلاج علاج عام نیست که انچه را در وقت
 که بوی عفن از ایل میکند آنها را به همان آرزو مثلاً کار بولک لیسیدیک ورم در وقت اول آب ساده حلقه یا پیاس بر کینا
 از وقت گریز گریز در وقت اول آب ساده بحساب یک گریز یک نیم گریز می آید و در وقت آب حلقه و این بهتر است از آنکه
 نیم ورم در وقت اول آب حلقه یا کاشینس ورم در وقت اول آب حلقه و در وقت اول آب حلقه و در وقت اول آب حلقه و در وقت اول آب حلقه
 کوه یا لاکسود ورم در وقت اول آب حلقه یا کاشینس ورم در وقت اول آب حلقه و در وقت اول آب حلقه و در وقت اول آب حلقه و در وقت اول آب حلقه
 در وقت اول آب حلقه یا همان نمک لیسیدیک ورم در وقت اول آب حلقه یا کاشینس ورم در وقت اول آب حلقه و در وقت اول آب حلقه و در وقت اول آب حلقه
 هر چه مناسب مقام و اندک گرفته و در وقت اول آب حلقه یا کاشینس ورم در وقت اول آب حلقه و در وقت اول آب حلقه و در وقت اول آب حلقه و در وقت اول آب حلقه
 را غلبه کنند من بعد غوره کامل کرده سبب خاص مرض معین را در وقت اول آب حلقه یا کاشینس ورم در وقت اول آب حلقه و در وقت اول آب حلقه و در وقت اول آب حلقه
 یا بسبب شیره مرده باشد و آن دوائی که رحم را مجتمع و مقبض ساخته خون منجمد را خارج سازد بنوشانند مثل گشت و گریز
 بوی کینا یا آب ساده بعد شش شش ساعت بنوشانند و انچه بسبب هم میگویند رحم بود و آن علاج ورم مذکور
 چنانکه بجای خود نوشته شده تا بنده انچه بسبب قرحه و سرطان رحم بود و آن انچه در امراض مذکوره علاج نوشته خواهد شد
 از درم و مغیره اغذای جید و مقوی خون خوانند و در وقت اول آب حلقه یا کاشینس ورم در وقت اول آب حلقه و در وقت اول آب حلقه و در وقت اول آب حلقه
 فصل سیم در آنکه جسم و انچه قسمی از رحم و قرحه است که بزبان شوم و در هم بزبان او باش عارض میشود لیکن منقبض است
 ششقق نشده بقدر میگویند که اکثر بسبب او تشنگی زیاد این مرض پیدا میشود و این مرض اکثر عروق ورم رحم می افتد و کنا و آن
 رحم مذکور در زمانه دار میباشد چنانکه در محل گنبدیه خوش نشانند انسانی موش میباشد لهذا آنها را بزبان انگیزی و در وقت
 یعنی رحم مشابه بگنبدیه از دندان موش نامند و این رحم بظاخر خشک و درخشان بود و گاهی آن گوشت را به صورت میگویند
 متعفن محسوس میشود و چون این علامت دیده شود و چون قشر از آن طوبیت سفید یا ایل مریخی خارج میگردد و چون این قشر مریخی

و نمک کنند عذیم الحن و در آن رحم در نید باشد اگر بود مثل سوزش بود اما زیاد از دیت ندان نید باشد این رحم روز بروز زیاد
 میشود و گوشت غنق و در آن رحم را میخور و تا اینکه بچرم آن منتهی شود و تا این بان خون حقیض برابر جاری نید باشد از آمدن خون
 مذکور مرخصه روز بروز ضعیف میشود و در جان خراط پیدا گردد و لاغری بر آن غالب شود و انجام این ض نیست یا ضعیف
 و کمزوری هلاک شود یا در آخر رحم غشائی آباد شود و در آن مرخصه پیر و العلاج علاج آن دشوار و زیاده سبب شوائب است
 که چون درین ض دیت نید باشد و در او ایل مرض مرخصه جوع بسوی طبیب نیکان تیریری کزده شود که مرض یاده نگردد و چون
 رحم زیاده ناقص میشود سبب تکامل آن زمان جوع بسوی طبیب میکند و درین وقت چاره کار نبوده و با بچه اگر در ابتدای مخرج اند
 اصل نایک که یسه که آنرا اصلاح کرده باشند و دایلوٹ بنود بگیرند و پیر بر قلم بسته در نایک شکر کشیده کرده او یکپوشم و کل کرده باشد
 آن سر قلم مذکور را بر رحم منتهی بعد آن آب سرد بر ریخته و راقه بر آن رسایند و شوبینا آب و امی مذکور به جوع دیگر رسد یا ایل
 کاشک نقره بر رحم منتهی چنانکه در علاج رحم نقره نوشته شده تا رحم منبسط نشود و چون رحم زیاده شود درین وقت استعمال تیرا
 کاشک نقره در آن نقصان بسیار میشود و درین وقت رحم شیان که در علاج رحم نقره نوشته شده استعمال آرند و این ض شکایت
 با که که برانف میشود و در آن زمان نوشانیدن لایکتر سنگ بسیار فایده حاصل میشود پس یک که درین ض هم آنرا استعمال آرند و هم
 آنچه برای تقویت مرخصه مفید بود مثل روغن جگر باسی و پنکچر استیل و این غیره مقویات نوشانند و اغذیه جیده صا که خوراندند
 مرخصه قوت پیدا شود و اگر رحم غشائی آباد پیدا شود و آنچه در علاج آن نوشته شده عمل آرند چون این ض طول کشد لا علاج
 بود و در رحم فصل نوزدهم در حکمة الرحم یعنی خارش که در رحم پیدا میشود السبب گاهی هم رحم گمنه یا در رحم خصیه من فرج صا
 و قتی که هم خصیای در آن کبیر شده قریب جلد برای انفجار رسد و گاهی خارش میوکس میبرن و این هم چنانکه گاهی وقت
 جاری شدن طوبیت سفید از رحم بسبب حدت آن رحم خفیف پیدا شود و گاهی شور خرد که هم بسبب سیلان طوبات رحم
 اینجا حادث میشوند و گاهی بسبب بلایا گشت خود یا شیا می صلیه بگیر که مشابه بالاناسل بودند و زنان معطل باید کار بسبب
 نبودن شوهر آنرا بعمل می آرند و این مرض پیدا میشود العلامات اول آن خارش است که در رحم پیدا میشود من بعد آنچه
 امراض حادث گردد و علامات امراض مذکور بر آن شاید بودند و آنچه از فعل خود مرخصه بود و در آن سبقت فعال در مثل اول
 و هم درین هم قوت ساقط میشود و کمزوری زیاده موجود بود و حتی که اعراض اینخو یا مثل کثرت فکر خوف و اضطراب و گاهی علامت
 بسیار یعنی ختنه خیم مثل تشنج و غفلت و خفقان آنچه در امراض عصبانیه یافته شوند در اینجا موجود بود و العلاج اول
 تشخیص سبب نموده و رفع آن بردارند مثلاً اگر بسبب رحم هم یا درم خصیه یا خراش شور رحم بود و علاج او درم و سیلان رحم که
 بجای خود مسطور است پروانه و علاج عام نیست که در آب سو مکتر روزانه نشاند و آب سرد در جینه بر ریخته و راقه رسا
 من بعد فدرات مثل برو یا ید شپاسیم آب ساده کلزده نباشند و بعد بگیر و یا ید شپاسیم همراه کلزول یا ید شپاسیم کلزده
 نباشند و الا با برو یا ید شپاسیم همراه اکثر اکثر تبسلسل که یک و گریین باشد نباشند و الا با برو یا ید شپاسیم کلزده

حاصل نوزدهم در حکمة الرحم

چونکہ کینسل شدہ کاوہ قطرہ آب سادہ جلا کردہ بنوشانند نوع دیگر نفوت برگ قنب سہ چار گریں ہمراہ آب سادہ یا باجر یا بید شاکل
 محلول آب نوشانند غذا بار و بالفعل بالقوہ مثل نان یا پنیر سبز یا شیر گاؤ یا مخیض تغیر یا دفع ترش یا غرورات بارہ خوراندند
 لیکن بار و بالفعل و از گوشت سادہ و زردہ برینہ مرغ یا مرغی کہ در آن تو ابل حارہ باشند چنان ضرورت و ہر جا کہ
 از کزہ خویش مرض پیدا شدہ باشد در آن مرضیہ را مشغول بکاری سازند مثل تعلیم علوم یا اشتغال بدخترتی غیرہ تا خیال را
 از دلش برود و از کار بد خویش باز دارند فصل ہفتم در فساد خون زنان و آن نیست کہ نظر ایستادہ میشود چنانکہ
 قضیب بے آن ایستادہ میشود و سبب ایستادگی آن ہمانست کہ انچہ جسم علی کہ در قضیب مردانست در قطرہ زنان ہم ہست
 کہ در آن خون کثیری آید و بسبب آن ایستادہ میشود و این عضو در بعضی صغیر و در بعض عورات کبیر میباشد چون آنرا بان و حرکت
 و بند چنانکہ در خلق زدن حرکت میدہند در آن خون کثیر آید ایستادہ میشود و با جملہ سبب آن گاہی حکمہ فرج و گاہی بسبب جگر
 گرم میشود چنانچہ گاہی از اذیت آن حکمہ گرم ہم پیشو و گاہی بسبب یادہ مالیدن آن چنانکہ بعض عورات برای لذت خود
 آنرا میمالند و گاہی این عضو چنان طویل بود کہ از فرج خارج شد از لباس پوشیدن ملحق میشود و از تصاق و مطاکا کہ آن بلباس ایستادہ
 میشود و گاہی از اتفاقات و تشنگی لباس پوشیدن یا دست خود را میسوزاند و آن گرم و متناہی شدہ ایستادہ
 میشود و گاہی بسبب سہاقت کہ فعل عورات بدکارست ہم ایستادہ میشود حتی کہ بعض عورات بطور خود افرج زن دیگر بطور ایلاج
 داخل میکنند العلامات ایستادہ این بطور علامت کامل ہست العلامج در اینجا ہم اول شخص سبب نمودہ بر فحش آن پردان
 پس انچہ سبب امراض بود بعلاج امراض معدومہ مشغول شوند و نیز از عادت پیدا کردہ بارسبب خود بود در آن ترک عادت مرضیہ
 نمایند و بعدہ علاج عام است کہ انچہ جگر گرم نوشتہ شدہ مثل بر دایہ شپاش غیرہ ادویہ مخدرہ نوشتانند جس کم شود و از آن
 اذیت و ایستادگی کم شدہ بطرف کرد و در انچہ سبب یادہ ای مقدار نظر بود کہ بسبب مطاکا و اذیت نظر و در آن ایستادہ
 میشود و در آن قسم خاص بطورہ از انکار بد بند چنانکہ در مردان ختمہ میکنند مرضیہ فحش شود کہ فصل ہفتم در انقلاب الجرم
 و آنرا بلفظ کلش از کثرت آن فتنہ ترسیدنا منہ یعنی انقلاب شدہ است و مراد از انقلاب آنست کہ فحش و قاعدہ آن از جانب
 باطن خود از دہن جرم بیرون آید چنانکہ بد جا میماند و ختم انقلاب بسیارند درین صورت فحش کہ فحش جرم است بسوی فحش
 بیرون می آید و جرم بسوی خلاف می رود و در ہا شایین انقلاب مختلفہ گاہی فحش یعنی قاعدہ جرم بالتام بیرون می آید و
 گاہی فحش از آن بیرون آید لیکن جرم بجای خود ماندہ سبب گاہی بیرون دلاوت این مرض میشود و قاعدہ دلاوت بکمال تشنج شود
 شود کہ از آن جرم جبینہ زیادہ کشادہ شوند و از تشنج و دافعت عصب سیمی بیک فحش جرم ہر اطفال بیرون آید و جرم و
 سیمہ ہر اطفال خارج نشود و بار جرم متعلق مانک مثل بعض تعلق برای جدا کردن آن قابلیت زیادہ صرف کردہ آثار بیرون
 ہر اطفال ہم فحش از دہن جرم خارج میشود و جرم گاہ سلسلہ در سیمین جرم پیدا شود کہ از انبران گاشن لی پسین مشدک و بیرون
 تادہ جرم آید و از اذیت آن جرم برائی قع کردن سلسلہ کو بر خود متعقب و متعقب شود درین وقت جرم فحش ہر اطفال بیرون می آید گاہ

فصل سیم در فساد خون زنان

فصل ہفتم در انقلاب الجرم

بعض رحم در مانی با تمام منقلب میشود و علامات چون می بینند رحم در جینه یافته میشود بجای خود نباشد و گاهی کمر
 و هر فرج یافته میشود و چون این مرض بعد از مدت حاد شود و فوراً بپایند و مقدار رحم بسیار بیشتر سلسله دیده میشود و اگر
 بر آن چند روز یا یک ماه بگذرد مقدار آن کم میشود و چون انگشت در مقدار انداخته بپایند رحم بجای خود نباشد و گاهی آن بر عانه
 بمحل رحم انگشت زده استماع صوت کند از رحم صحت که از آنجا می آید و معشوقه و هم از این جهت منقلب برین قفس
 سفیر می باشد که قاعده غلیظ آن بجانب این فرج بود و اسب و غیر آن بسوی داخل مانده باشد و چون لایه انداخته برود
 آن بگذرد و اندک درین رحم یافته نشود بلکه جای که آن نفیس خود منقلب باشد از آنجا میل از فراغت و درین منقلب هم منقبض
 شده بالانرو و در خانه در هر دو جانب در و با تمام منقبض میشود و هم این در و در هر دو طرف کوفه اساتین میرسد و خواندند که
 رحم بسیار خارج میشود و چنانکه در افراط طمث می گذران و مزید بسیار تضعیف و از سر میگذرد و رنگ چهره زرد میشود و نفس
 می کشد چنانکه بعد از خارج و کم کثیر از رحم این حالت طاری میشود و بعد از آن خون و عفت قوت و چون رحم بر محل یارستان
 و راه قترن شود و میشود العلاج اگر بعد از ولادت این حالت پیدا شود و فوراً اطلاع بآن حاصل گردد و تدبیرش سهل است یا اینکه
 یک دست بشکم نهاده عانه را قوت نمیکند از دست خود بگیرند تا که رحم بالانرو و دست دیگر بر رحم منقلب نهاده و بوسه
 بسوی باطن فرج کنند تا فندس بجای خود رود و درین رحم بجای خود آید و اگر بدست دراز بر انقلاب گذارند یا بشکین
 تا بر سرش و شوار است زیرا که درین رحم بعد از انقلاب جای که بوده باشد از آنجا تنگ میگردد و گن نبود که آن فندس برود پس این
 بهتر است که اول مرخصیه اکلار فام یا ایتیه بر بایند و بعد فندس منقلب از داخل خوب نمکنند و به چینه یا آنچه خوشی را بوسه
 بود خارج شده مغز و علیه غرضی شده محل گردیدن که محل را غرض شده باشد آنرا بسته بسته از انگشت یا میل بجای
 اندرون رو کند و اگر در یک روز کار سر انجام نشود و ایام متعدد این عمل را اختیار کنند تا که انقلاب بر طرف شود و گاهی تسخیر
 رباط رحم و زیادی تخم است سختی هم رحم در زخمهای کیوس می بیند رحم چنان می باشد که از این بپرسیم کار بر نیاید چرا این
 دشوار بود پس این قوت ناچار برائی فرج کردن از قوت و ای که بدتر از موت است این بپرسیم رباط که جای که قریب هم
 است آنرا یک روز از خیطه بپندد و روز دیگر فندس منقلب از کار و بدتر از موت بر طرف گردد و اگر درین بپرسیم هم
 لیکن و ن از آنکه از قوت هم چاره نیست فصل بیست و دوم در فتور و خروج رحم و آنرا بنیان انگشت پهلوی پس معنی خروج رحم
 از جای خود و آمدن آن در جینه باشد و گاهی هر رحم از فرج خارج میشود و سبب آن سببهای رباط خفای رباط هم است
 که سبب آن در جای خود نماند یا زیاده ثقیل شدن رحم است چنانکه در رحم بسیار باشد که سبب آن رباط آنرا بر جای خود
 نتواند داشت از سبب بعد از آنکه آنرا از همه کثر سبب آن واقع میشود و هست که زن بعد از ولادت برودی از پلنگ خود و خود
 مشغول کار و بار خانه خود شود و هم زیاده ولادت چنانچه زن کو و کثر آن مبتلا میشود و هم زانی که بهینه و رخت میشود
 بار برداری بسیار کند یا زیاده درین ض مبتلا میشود و هم سبب سیدن حمله ناگهانی بر رحم چنانکه در سعال و عطسه قوی

فصل بیست و دوم در فتور و خروج رحم

از ترشیدگی وقت سزا اتفاقا میشود و هم از رسیدن صدمه ضرب قوط و از برداشتن شئی لختل از ضعف مفروری و جینیته
در دم فزون آن میشود و یا سستی شدن جینیته بر سبب کید باشد هم هرگاه غرق و درین هم طولیل شوند چنانکه در دم فزون
و بعضی امراض رحم میشود این مرض پیدا میگردد و علامات در درم و ساقین سرین میباشد در درجی کیفیت انقباضی
چنانکه در وقت ولادت بود در رحم بافته میشود و چون فرو آمدن رحم از جای خود و رحمت با معای مستقیمه مشابه میکنند
لذا گاهی بر از دگای بول جفتش شیده و بدشواری می آید و مباشرت ممکن بود زیرا که بسبب شدت قریب هم در ایلاج
در دشدید میشود و اکثر طبوبات نفی در مانی از رحم جاری میشود چنانکه در دم میگویند هم بسیار شدت در وقت در دم
خون بکشت می پذیرد هرگاه رحم از فرج بیرون آید راه قرح ایستادن و شوا میشود و برین هم از صطکاک لباس غیره و هم گاه
نرم میشود و ایلاج زن را بهیئت سینه خوابانند من بعد رحم را بر جای آن زن بعد از مفرمانند که زن بر پلنگان نه و حرکت
من بعد او میگوید و قاضیه میگویند هم برین مثل پلیسای سیسیاس نامان نکالید تا رحم رسانند و همچنین ساینیدن آب سرد
بدرینه ز راقه در وجینه نفی در دست من بعد پارچه نازک را پنبه مخلوط در وجینه نه و برین نه و بهیئت که از جلد را بشوید و زرد دست
کرده که از پیگیری میگوند در وجینه قریب هم رحم نه تا رحم بر جای خود ماند و برین نیاید و ایضا طوقی از جلد را بر دست کرد
در وجینه نه و بخوبی هم در آن طوق آید و بسبب آن زان بیرون نیاید اگر ازین شیاطیری موجود بود و بر عانه چنان بندش
کرده و بهیئت که از ترشیدش و زور آن از بالای رحم و ترشیدگی که از زیر رحم چنان شد و بود که هم را فرو آمدن نه و بر فرج لنگام
بندند چنانکه وقت بدن ج می بندند تا که رحم از فرج بیرون نیاید اندرون فرج ماند و اگر غرق رحم طویل شد باشد از ترشید
زاید برین و بالای هم پسر شیل طلا سازند تا خون بندگت و فیتله بر غش آن لوده در درین هم نه تا مندل شده بندگد و
گاهی درین ضابط چنان ترخی و وجینه چنان خفیف و ترخی و هم بقدر ثقیل میشوند که هم بعد ساینیدن بر محل خود
باز فرو می آید و بجای خود مستقر نمائند پس برین وقت بهتر است که درین فرج را قدری تنگ کرده و بهیئت این نحو که قدری
میگویند هم برین آنرا از جانب تحت رشته نه و از سوزن خیاطات نمایند تا درین آن ضیق گردد و هم زان بیرون نیاید
و اگر درین مرض اتفاقا زان باردار شود او را واجب است که بعد ولادت در مته نه و آرام تمام بر پلنگان نه و هیچ حرکت
نمیتانند که وقت صحت آن خود وجود من است تا که هم خود بر مقدار محل طبیعی خود آید زیرا که ازین ضابط بالضرورت خود
خواهر شده و بعد از آنکه ایلاج تندرستی از تقویت بدن خون نمایند تا بسبب حصول قوت رباط هم قوی شده هم باشد
و بسبب آن هم بجای خود آید و در فصل بیست و سوم در میلان و گشودن رحم و آن بر دو قسمت یکی آنکه
فندس یعنی قاعه آن بر معای مستقیمه فندس آنرا نمیکند و برین آن بر مشانه رود و آنرا نمیکند و آنرا بلغت نگاشتن و درین
نگون شدن بسوی خلف مینامند و هم کس آن که فندس آنرا نمیکند و برین آن بر معای مستقیمه و در آنرا نمیکند
این ابلفه نگاشتن و درین معنی نگون شدن هم بسوی قدام مینامند درین بر دو صوت مجری درونی هم معنی بطن آن

فصل بیست و سوم در میلان و گشودن رحم

پس در هر جانب کج شده بیاقت در ساق همان جانب در زیاده و طول میباشند و ساق دیگر کم بود و چون سببی سستی
کج شود بر معانی نقل محسوس میشود و بر اثر پشوری باور و آید چنانکه در پیش در و میشود خصوصاً هرگاه بر اثر سخت آید زیرا که درین وقت
رحم بالغ و متوم میباشند پس گاه از آمدن سست و منفرشتد و رحم متوم در زیاده میگردد و چون مثلاً درین مرض منفرشتد و ازین
بول بجز آنکه در تحتش شود بایستد و اگر آید تا هرگاه فندک نشاندافتد و نیز قوت بول زیاده میشود و چنانکه بروقت افتادن آن بر
اوتیست و وقت بر از زیاده میگردد و هرگاه در بیخالت جنس می آید پس چون که رحم متوم است اکثر خون فندک نشاند و از آن کثر خارج میشود
و اندک بطن طرب و در زیاده بود و قطره قطره قوی خون می آید و قوی محسوس گردد و اینک مقدار کثیر از آن و فندک منقطع گردد و
درین وقت در آن تشنج پیدا میشود و بسبب آن فتنه خون کثیر خارج گردد و این تشنج باور شد و بدید بود چنانکه قوت لادت میباشند
هرگاه خون خارج شود تشنج و در در دفع میشود پس بیاختصاص طشت و کثرت جریان آن هر دو موجود میباشند و چون در حوض
منقطع میشود پس تا آمدن جنین ثانوی سیلان آب رحم میماند و بسبب آن که بسیار ضعیف میگردد و هر چند درین حوض سست و اصل شود
سست چنانکه رحم و مرض میوکس میسر است و رحم کثیر شود و اگر اتفاقاً باور رحم میشود و چون در حوض ساقط میگردد و درین حوض
زنان بسیار ضعیف میشوند و اعراض میسر است یعنی تشنج رحم در آن بسیار میشود و تغییر و منقطع الطبع میباشند و العلاج بر نحو که
تمکین باشد رحم را بر جای آن نشاند و اگر درین مرتبه و وجه و شوار است اول بسبب تشنجی رباط دوم اینکه هرگاه فندک کج شده
می افتد یکدیگر یار آن که بر واقعه ابریک ضعیف میشود و ازین سبب چون بعد است کون بجایش آوردن باز میگردد و یار
نزد که بسبب ضعیف خود تشنج می شود و از آن فو را باز که میگردد و باطله چون رست کون محتاج است باینکه قبل آن دانسته شود
که یکدم طرف کی در آن مدد و بر کم است و جوش قناده لند و اطباء و ولایت بر ای آن میلی خاص ساخته اند که درین حوض ابر است
چون آن میل را در درین رحم می اندازند و می بینند پس هر جهت سبب منوع از دخول میشود که اگر طرف که افتاده است در خلاف جهت
آن بر میل می رود و از آن می دانند که فندک رحم با نسو کج شد و درین وقت میل کور را انداخته تا فندک ساینده او را بر است و فندک درین
اگر در وقت سقط قناده باشد بعد از اخل کردن میل نگو انگشت دوم را داخل کرده از آن وقت است کردن عانت نمایند اگر نشان
افتاده باشد بر عانه دست نماده از آن مدد دهند اگر بر جانبین هر رباط افتاده باشد بر هر پهلوی عانه که اعوجاج و آنخت
باشد دست نماده و فندک در رست کردن رحم معین شوند و چون رحم رست شود مریضه امر فرماید که بر پانکات متعلق اند و حرکت
نکنند و بعد او و قناده میوکس میسر خصوصاً شایف شان نکلیست و استمال آرد و اگر ازین مدیر رحم رست نشود یا بجای
هر دست کردن نماد و درین وقت میل خاص که آنرا یوش را این میسری که گریب نماد آن در فصول سابقه نوشته شد در آن
اندازند و چنین هرگاه درین حالت در رست شود درین وقت هم یوش را این میسری را در رحم نهند تا خون بخونی جاری شود و
بسیار اگر ممکن شود و اگر از نماد آن درین وقت در زیاده شود و چون در رست طبع شود باز میسری نگو را در درین
نقد و بر بیخالت زن به پانکات آن چون در خیال هم بعد از اخل کردن میسری در در رحم کثیر پیدا میشود و لند یا یک بعد از اخل کردن

پنجمی که در کورشیات از پلیسای ایو و ایش و ملک یا از فویون و با و و نامشایان درست ساخته و در جوفه رحم می کشند بعد از هر شکایت که پیدا شود اگر کشش نماینده مثلا اگر بول محسوس گردد و با و خال تا ظاهر برآید و چون برابر محسوس شود بزرگتر متعلق آن است برآید و چون کشش از عوارض مختلفان هم زیاد شود و آن وقت بچه برای آن نافع است به تعالی اند باقی به علاج ندرستی بچم که زود شده به عمل آن وقت که فصل بیست و پنجم در سرطان رحم که آنرا نیز بان انگلیزی که کنیز گویند و اکثر این مرض بر هم هم یا عتیق هم حادث میگردد و گاهی در فترت هم پیش می آید و همچنین بعد از گذشتن شش سال از عوارض میگردد و پیش از آن کمتر میشود و حادثه وقت آن از چهل سال تا پنجاه سال از عمر می باشد و در تنگی و لا و دوش زیاد شده باشد اکثر مبتلایان صفت میشود و سبب قتی آن محقق نشده لیکن این مرض اول خاصه در سیکس همیون هم یا در غشای عضلی آن یکسانه طبیعی می باشد که قبل آن ماده ناکو و کرمم جایز بدن دیده میشود چون از این ماده و هم نکر و پیدایش و دو عام میگردد و در این عمل هر دو ماده از آن که این از سیکس همیون شده یا از غشای عضلی زیر که عام هر دو بود و صورتی شبیه ده که در آن میزید و بیفادی بود و یا کتری که آنرا بر بان بکاش سیل میباید و جسم نکر و اول بسیار صغیر بود پس بزرگتر و دواند و در آن سیلهای کثیر و پدید می آید که بدن خورده دیده نمیشوند و چون این جسم غیر طبیعی در هم پیدایش و سبب آن هم طبیعی فاسد خراب میگردد و این جسم غیر طبیعی هم سبب فاسد غذای خود فاسد میشود و هر که در درین وقت هم میشود و از آنجا فاسد جاری میگردد و چون این فاسد در هم میزند و سبب آن فساد هم روز بروز زیاد میگردد و علامات چون در اوایل مرض بزرگتر میگردد و پدید می آید از انگشت حساس که نشانه وقت است سختی مثل شوخ و حسوس میشود و این صلابت روز بروز زیاد میگردد و در صلابت نکر و از فحاح و مختلفان بسیار شده است آن وقت که اصل هم هم یافته نمیشود و هم از جای خود حرکت نمیکند و این علامت حرکت یا سبب انقباض و سرطان بود و یا سبب و هم غشای آبدار هم باشد با جمله این علامت ظن غالب حاصل میشود که سرطان پیدا شده و این بعد از عمل علامت هم در هم غلظت و صورت که اکمل پیدا میشود یعنی جابجا در هم یعنی از آن خورده و خالی و بعضی از آن موجود دیده میشود لیکن آنچه در هم موجود باشد ملائم مثل این می باشد و گرنه در هم سختی حسوس میشود و از هم اب غشای بدوی فاسد گاهی بزرگتر می کشی و گاهی زرد و گاهی بنفشه گاهی سیاه جاری میگردد و بدوی چنان شدید می باشد که در فترت هم بران صبر نتوان کرد و چون هم اندر هم هم حس که نشانه خون جاری میشود و گاهی دفعه خون کثیر از فرج خارج میشود چنانکه در افراط طمث می آید و این وقت نیز باید که است و در درین مرض سوزش بسیار متعدد که غریبه و تشنه و تشنه حسوس میشود و در آخر مرض در چنان شدت میکند که یک هم در آن سکون نمیشود و چون این مرض در تمام هم بود درین وقت اول غشای آبدار آن متوم میشود و بعد از آن غشای سست میستقیم غشای بیرونی مشاهده می شود و چون مرض شدت کند طبیعت مرضیه متعادل میگردد و در غذا هم نمیشود و توقع شدت کند و بیا ح در شکم بکثرت پیدا میشوند و از طعام نفرت میشود و هم در دل تنگی و تضج از همیشه زیاد و روز بروز علامت زیاد میگردد و رنگب چهره زرد میشود و یا سیاه گردد و سبب قلعه و هم چون بران در خون جدی هم عارض میشود و غشای ب

فصل بیست و پنجم در سرطان رحم

بیرون آرد و توفه رحم فصل بیست و ششم در بستر نشستن و توفه رحم که بر فم رحم پیدا میشود و این مرض در ورم خصیه ورم رحم و وقت یاقی اقبل خون در رحم پیدا میشود و هرگاه که رحم یا خراش بر میسوس میبینیم فم رحم توفه در آن وقت اکثر عروق که در جرح است برون میروند و در از شده صوت بواسیر پیدا میکند گاهی میگویند میبینیم بالیم و کثیر الحقدار و توفه شده در آن صوت توفه پیدا میشود و این را بربان نگریزی بآلی کسپا من آن اگر چه بواسیر نیست لیکن صوت بواسیر میباشد علامت این مرض مذکور محسوس میشود و وقت در جرح از آن خون کثیر جاری میشود مثل افراط طمث و در میان اوقات در جرح اول ثانوی آب سفید جاری میباشد العلاج اگر رحم باشد علاج فم و اگر ورم خصیه بود علاج ورم خصیه اگر ورم رحم بود علاج ورم رحم نمایند و علاج عام نیست که هرگاه رحم نباشد از آن نک یسند روعن کوکوشیاف درست ساخته قریب به فم رحم نهند که از آن فم زاید حاصل میشود و اگر رحم هم باشد شیاغ از لپسائی ایو دایا و هملک بار و عن کوکودرست ساخته استعمال آرد و هرگاه بآلی باشد یعنی شکلی توفه بود آنرا از اصل کاشک نقره و انخ و دهنه تا گوشت مذکور بریده شود و اگر بعد از آن مرض ایل نشود و در آن خون و گوشت زیاد بود و بزرگ باشد بزرگتر آن چنانچه بزرگ بود بر توفه مذکور و طلا سات را تا بزرگتر جمع عضو و تقویت رازان و در ساز و جسم مذکور خشک شد بریزد فصل بیست و هفتم در توفه رحم و درین مرض فم رحم هوای کثیر پیدا شد و توفه و این مرض اکثر از حمل مشابه میشود و آنرا گریز میگویند و توفه رحم درین میانه سینه یعنی زیادتی مقدار رحم بسبب زیاد شدن طرا در آن آسبب گاهی حمل مستقر میشود و چون یک ماه بر آن بگذرد او فم که بسبب حمل و کثیر شده بود میبرد و بیرون رحم نیاید و اما بخاطر فاسد عفون میشود و بسبب فساد و عفونت آن هوا پیدا گردد و گاهی بعد سقوط حمل قدری از میانه یاقی مانده و قبل خروج آن رحم و درین رحم بند شود و بسبب آن فاسد عفون شود و از فساد و عفونت آن هوا پیدا میگردد و گاهی در ورم میگویند میبینیم فم رحم که فم رحم بند شود و آب ران جاری نشد و فم رحم بند شود و بعضی اطفال میگویند که ممکن است که میگویند میبینیم فم رحم خود هوا پیدا کند چنانکه در فم رحم دیده میشود که گاهی بطن مرخصه بسیار متفخ میگردد و باز ضعیف میگردد و آنرا ریح از دهن یا مقعد خارج شود لیکن این امر در جرح نبوت کامل نرسیده چنانکه است که با سبب یک فم رحم این اتفاق شد باشد علامت سختی بر عانه محل رحم از خارج محسوس میشود لیکن چون انگشت بر آن زده صوت را بشنود و از جسم مرطوبی آید او از جسم مرطوب باشد چنانکه حمل سمع میشود و بهتر از این علامت فاروق در میان حمل این مرض نیست و چون انگشت انداخته فم رحم حساس گشت و از خارج فم مذکور رحم را حرکت دهند مثل سلمه یرو بالا حرکت میکنند و انداخته میشود که فم است در جرح درین صحنه بسیار و ازین سبب بینندگان میدانند که حمل است و چون گاهی درین فم میبینیم سبب مرخصه دیگران میدانند که این حرکت میکند و گاهی چنانچه فم متفخ شد بالامیرو که صورت حمل کامل از آن سوسا بعد ولادت مشابه میشود و چون فم رحم زیاد شود در نفس مرخصه ظاهر گردد و در اعضائی بطن مثل گزده و مثانه و معاسی فم متفخ پیدا شود و از نغمه ازین اعضا موافق ضرر عضو پیدا میشوند مثلاً از نغمه گزده بول کم پیدا شود و از نغمه مثانه بول بدشوری آید و از نغمه معاسی فم و از نغمه

فصل بیست و ششم در بستر نشستن و توفه رحم

علامت فم رحم در میان حمل

خو را ناپدید خوا هشت و اگر رحم حمل بود در عالم بیوهی هم موجود بود و ایضا چون مریضه را بر بیست استلقا خوا باند و بمقام رحم
که تشنج مثل تشنج کزاز محسوس شود و ظاهر که از قشرش ملاقی نگردد بلکه تقوس بود که دست بر آن میزد و در رحم حمل این علامت
نبود و چون باین علامات مرض تشخیص داد و توجه بسبب کرد و شود معلوم خواهد شد که در جریان طمث آن فساد خواهد بود مثل آنکه
حیض نمی آید یا بقلات نمی آید یا بشواری نمی آید یا در میان آن هر دو حیض مطلوبیت سفید از رحم جاری ماند و طبیعت مریضه
اعتدال خارج باشد و کمال ضعیف میشود و طعام نخورد و مضطرب گردد و در بعضی اعضایش مثل جگر و کبد و معده خود بخوبی ندر میزند
مثلا از خرابی جگر صفرا خارج نشود و از خرابی معده از زبانشواری آید و از خرابی کبد بول صامت نباشد بلکه در روفیاد بود
چنانکه وقت پیدایش من ریگ سفید میباشد نور انجی یعنی در حصانی در یک پا و یا در ظاهر یاد کرد و یا در یاقه و بشود و العلان
اول شخص سبب کرده بعلاج هر یک پردازند مثلا در رحم و در خصیه علاج و هم رحم و علاج و هم اووری و در متیلان و او جاج رحم
تدریجاً و در وقت باس خضت بیاد و از آن چنانکه بجای خود ندر است نهایت این اعضا را بر اعتدال هر یک ندرن بعد علاج تدریجاً
نماید مثل اینکه ایستد بای بارده که معانی باشد مثل میوراک ایستد و ایلوت و او تلیج مثل نفوج با که قصبه از ریه و دین
نوشان و اگر قرض بود از نوشانیدن مثل خفیفه مثل یک گیمپو و یا شیشیت یا از حقیقان طبع کشاید من بعد شکر الماش فرمایند تا
تشنج کم شود و ندر ریه بخیر برقی تقویت عضلات شکم نمایند تا تشنج رفع شود و در آب نیم گرم که در آن نمک محلول بود نشاند و مریضه
خوبی فرماید که مرض توحلی نیست بلکه سبب نالان فلان مرض است و قتی که آن بر طرف شود این شکایت خود بخوبی رفع خواهد شد
تا او را یقین باشد از جهت خود شود و چه از آن امر علاج مدو کامل حاصل میشود و این ریه از تغییر و تبدل اهوویه فایده کثیر حاصل میشود
و در همه احوال غذای بیهوده قوی خوراندن در مریضه امسره مشغول دارند تا در خیال مرض خود غرق و دل تنگ نشود و قدر حاصل
بست و هم در تناسل رحم و از آن بر بان نگلش شیر یا یکسری هوز و سکون بین مملو و کسری هندی و سکون بای شناه
تختانی و کسری مملو و فتح بای شناه تختانی و سکون الفت گویند یعنی مرض که بشکرت رحم افتد و یکسری بین مرض لازم نیست که شکرت
رحم همیشه بود بلکه اکثر سبب شکرت رحم میشود و گاهی از اوفیت عضای دیگر هم جدا میگردد و در اندام مردان هم عارض میشود و یکسری
ایشان هم زیاد میباشد شکرت باز نان خواب کم و شفتت زیاد نمایند تا اینکه ماغشان کم شود و پس در پی مرض مبتلا میشود
آنانی که واقع کثر شکرت رحم میشوند هم مریضه که ضعیف باشد و یا غش کمزور بود و خواه سبب استعداده و روحی یا بسبب
یا بسبب شفتت و دیگر سبب که مذکور خواهد شد و استعداد بود برای قبول کردن شیر را و در نفسانیه قبیل خوشی و غم خوشی
و غضب غیره و این مرض زیاد عارض میشود چنانکه سبب از تیسر سبب و جاع و امراض عصبانیه پیدا میشوند و یا بجلد
این مرض بصورتی غمناکه کثیره میباشد اما که با در احوال میشود و همراه او و گاهی در آخر دوره بول کثیف و
و گاهی اوفیت یا حرکت غیر طبیعی قریب خصیه بسیار زن یا او از قشر مثل آواز شک در آن بر او آب هر دو موجود بود و زنجیر
مسجع میشود و اکثر قبل و در مریضه حساس میکند که چیزی مثل غلظه از زیر ناف برخواست و بالا میبرد و چون گلو میبرد میشود

مصلحت در تناسل رحم

[illegible]

ازین سبب بول تاویر و مجری ایشان میماند و بدشواری خارج میشود و مجری بول زنان قهیر و جمع است از سخت بول ایشان
میسوزد و می آید و در سوزاک زیاد و اذیت وقت بول میشود و علامه ازین در زنان غده و سوسوم در زبان انگلیزی بر پیرایش گلاب
فیم میماند مردان میباشند و درین مرض متورم میگردد و دوا از آن مردان را زیاد و اذیت میشود و نیست و نیم خصیصه زنان خارج
نیز میماند و مردان میباشند و درین مرض متورم میشوند از ورم آنها که گاهی با ورم بزرگ میماند و درین وقت بول پیدا
شده و در مضای دیگر ایشان مثل و جینه و فرج و رحم و فلویین ثوب و اووری میسر و از آن در این اعضا هم ورم پیدا میشود
اما در رحم و اووری فساد و کتیر میسر و فرج و جینه اکثر میسر است سبب آن ورم درین اعضا پیدا میشود ازین سبب علاج
قدیر سوزاک زنان نهیب است مردان و شواری است و این مرض در اینها نامتد و از میان دگای سوزاک در زنان از و جینه شروع
میشود زیرا که اول زهر آن از منی در و جینه می آید پس سبب آن و جینه و درین فرج متورم میشوند من بعد از آن زهر فساد
آن و مجری بول ایشان میسر و گاهی اول از مجری بول شروع میشود و از آن در فرج و و جینه میسر و اطلاعات هرگاه این
مرض حادث و گاهی بود و ورم میگویند مجری بول و فرج و و جینه و رحم پیدا میشود خواه از و جینه شروع شود یا از مجری بول
بعد آن در وقت و سوزش در وقت بول و بار بار آمدن بول پیدا میشود و من بعد آب غلیظ و تمام بایم از راه بول و فرج جائیکه
این مرض میسر جاری میشود و اگر مرض فرس و گرانیک بوده باشد در آن اذیت کم محسوس شود اما گاه گاه وقت بول قدر
سوزش معلوم میشود و گاهی آب سفید از مجری بول فرج جاری میگردد و ورم میگویند مجری بول میسر میماند و این سیلان با سیلان هم
پنجاه شش و میشود و گاهی در و فرج و جینه با این و جینه است که چون درین مرض مجری بول زن از انگشت عمر کنند
قدری آب سفید بر می آید بخلاف سیلان آنکه کم در آن از مجری بول آب نمی آید علاج هرگاه مرض حادث و سیل بارد
مثل بگینشیا سلفاس نوشتند و شش و جینه و آب طبع کتان و تخم تخم میخ و انچه او وید و علاج سوزاک مردان شش و جینه
حشیا با زان اینچاهم نوشتند اما چون در سوزاک زنان ورم در و جینه میباشند پس از و جینه کتون آب و طبخ پوسیده شش
و و جینه بار و جینه را قوی آرام فتح محل میشود و هرگاه این مرض فرس بود و جینه غلیظ لا اعراض باشد درین وقت انچه مبر
پاشی جاری شدن آب سفید از ورم نوشتند و سیل آرد و در سوزاک نشوان و جینه گریین کاشکانه نمره و آب همتا که یک
او قس بود و تکراره بار و در آن تکراره آنرا بطور شایع و تخم یا فیتکه که غلیظ که غلظ آن موافق و جینه باشد و درست رشت
در و جینه نمره تا دوا را بائی و جینه از خود جدا کنند باعث سرعت حصول صحت است فتنه که فصل ششم در بیان کیفیت
بگینشیا در شش و جینه بد آنکه هرگاه جسم ضیای و سوسوم بگینشیا و یک در اووری قریب جلد رسیده شش میشود و از آن زنده
بداشد و هرگاه اووری می آید و آنرا فلویین ثوب جذب میکند چنانکه گفته شده پس در راه مجری کور قدری سفید می رسد
پیدا شده که در زنده کور میباشند و چنانکه در جینه مرغ شش و جینه که رسیده که در زنده میباشند و فرقی نیست که در جینه مرغ
تقدیر این که زیاد و سبب آنکه در این و جینه پیدا شدن آنکه مایه خیری دیگر بطور غذا بگینشیا بدن تاویر میسر

فصل ششم در امراض مختلفه زنان

لهذا در آن حکیم علمیم ماده تکون و خلق جنین ماده غذائی آن هر دو را یکبار آفرید و چون در انسان و دیگر حیوانات مثل چنانکه
 که از شکم ایشان بچه پدید میشود غذائی طفل از رحم مادر همیشه وقت ماندن جنین در شکم میسر رسد مانند زرده و سفیده ماده تکون
 ایشان قلیل المقدار خلق فرموده تا برای تکون محض کافی باشند باجمه این هر دو جسم که زرده و سفیده بیضه انسان از چون
 از قیوین ثوب در رحم داخل میشوند و اصل منی مرد در رحم میسر که آن مثل حیوانیست صغیر حیوان مذکور در گزین و سبک
 داخل میشود و فوراً آن تغییر در گزین و سبک و در رحم پدید میشود اما در گزین و سبک پس تغییرش نیست که مقدار آن کم میسر
 و آنافا نادان زیادتی واقع میشود و میوکس میسر جن لیتن و غلیظ میگردد و سفیده که بر زرده جسم بیضای است در آن جایگاه
 متصل با میوکس میسر جن است غده هائی کوچک بسیار پدید آمده در غده هائی میوکس میسر جن داخل میشوند و در میان این
 غده و غده هائی میوکس میسر جن راه جاری میگردد و یعنی آنچه غده هائی میوکس میسر جن آب پدید میسکنند آن در غده هائی سفید
 که گزین و سبک می آید و از آن غذای زرده این جسم بیضای میسر و جایگاه غده هائی سفید که گزین و سبک یا میوکس میسر
 رحم تماس بود و از آنجا میوکس میسر جن لیتن و غلیظ شده از جامی خود در از و غلیظ گشته بر این جسم که گزین و سبک میشود
 تمام شتمال تا اینکه بر آن محیط میگردد و جسم مذکور را در خود میگرداند و این حالت از وقت علوق تا دو سه روز میماند پس گزین و سبک
 در خیال هم آنافا ناگه پدید میشود و بعد از گذشتن سه روز بر علوق و زرده جسم بیضای هم تغییر میشود و باین نحو که آن نفیس خود گشته
 یعنی مثل آسیا حرکت میکند و بر کنار آن این حرکت زیاده بود و در وسط آن حرکت کم بود و جایگاه در آن حرکت قلیل است
 اول آنجا صورت سیل که آنهم قریب بصورت بیضای است پدید میشود و بعد از آن در وسط بر کنار جسم که گزین و سبک
 می آید و بعد رسیدن آن بر کنار یک نقطه در آن پدید میشود و بعد از آن صورت نقطه صورت سیل معدوم میگردد
 و صورت نقطه باقی میماند و از این نقطه نقطه هائی کشیده پدید میشوند و در حقیقت این نقاط سیل با بوند و از آن پس نقطه
 هرگاه آنها متصل شوند غشای پدید میشود و از غشائی مذکور باین نحو پدید میشود که اول این غشاسته تا میگردی بالایی
 متوسط و یکی زیر هر دو پس اول در غشائی که بالائی هم است غشائی پدید میشود و بر خط مذکور غشائی مذکور بر نفس و جمیع منافذ
 میگردد و از هر دو جانب خط مذکور تا اینکه از اجتماع و تلفیق آن از هر دو جانب خط مذکور محاط میشود و غشائی مذکور بر
 محیط میگردد و از این حادثه ثقبه و مجری در آن حادث میشود و در آن مجری جایگاه خط بوده و داغ و خاخ پدید میشود و در آن
 از اجتماع و تلفیق غشائی مذکور از هر دو جانب اتصال آن ثقبه پدید آمده بود آنجا ظاهر پدید میشود و بعد از غشائی متوسط
 باز سیل هائی کوچک پدید میشوند و از آن سیل با خون و عروق خوار و غیره پدید میشوند و در جای نامحسوس
 این عروق خون زیاده پدید میشوند و محل قلب را با آنجا میباشند بعد از این سیل هائی کوچک هم متصل میشوند و از اتصال
 آنها شریان و عروق ساکنه پدید میشوند و جایگاه محل است آن سوی و در آن سوی آیند و از غشائی ثالثه هم
 با پیاو سیل هائی کوچک و از اتصال آنها عروق و امعاء و کبر و گرده و شان و خلق و درین و درین و درین و درین پدید میشوند

پس از آن غشای ثالث شامی از قبیل غشای بطور مجری غشای رسته و دراز شده تا جایگاه جسم بیضی محو که افین و سیکل
 از سیکس میبرن رحم حماس مرتبط است میرسد و درین شاخ گمائی کثیره میباشند پس این شاخ میسوس میبرن رحم حماس و
 متعلق میشود و جایگاه رحم متصل شده اینجا جسم موم بلغت هندی بتول و بلغت لاشن پلاستیکانند پدید میشود
 این غشای که افین و سیکل از غده های میسوس میبرن رحم میرسد و چون این شاخ پیدا شود غذا می جسم مذکور بر روی غشای
 این مجری از عروق رحم می آید لیکن تا این شکم کشاده و غیر مستطوره بوده آب استیخالت غشای بالائی که در آن مانده پدید
 میسر و وسیع شده از بر سوئی بین و بسیاری آید تا اینکه جمیع اعضا شکم محیط شده متصل میگردد و از آن شکم بند و مستطول میگردد
 و درین اتصال صورت پدید میشود و در آن شاخ مذکور میباشند بعد درین شاخ غشای ثالث که متصل جیم است از شکم
 جنین غیر کامل الخلقه بر و منست یک شریط پدید میشود مثل آنچه درین شاخ در حصه اندرونی آن که در شکم است خریط پدید
 میباشند و سوم میگردد پس درین خریط که در حصه بیرونی آن از شکم پدید آمده و آنرا اپنل از اپنل میگویند یعنی خریط برآمده از شکم
 میگویند و جسم جنین پدید میشود و آن تا ماندن جنین در شکم کار گرفته میسند و این هر دو جسم را واپسین با و سومی جسم را میگویند
 و در صاحب بهار میباشند و این شاخ در شکم بعد مسدود شدن شکم از حالت اولی خود بسیار ضعیف میگردد و حتی که جنین کامل
 چون بعد وضع و تشنج دیده شده مثل رباط نشان آن یافته میشود و نشان مذکور را یونگلیس میگویند یعنی مجری بول من بعد از
 شاخ مذکور که خارج شکم است هم ضعیف میگردد و در آنرا بلغت هندی نال گویند و سر آنرا که متصل جیم است آنول نامند بعد درین
 شاخ غشای مذکور که خارج شکم است ثلثین و او رده پیداشده تمام جنین میرسد و چون را در گذرش میرسانند من بعد
 غشای اول که عرض وسیع شده شکم محیط شده بود به مقام سر و متع شده بر این شاخ غشای ثالث و از رتبه سیکل و
 از آن بر محل حماس شاخ مذکور از سیکس میبرن رحم که آنرا بلغت هندی آنول گویند هم میرسد و محیط میگردد و تا اینجا رسیده باز
 میگردد و از آن یک غشای دیگر که محیط جنین میباشند پدید میشود و این غشای تمام جنین مثل محیط میگردد و درین غشای که
 پدید میشود که در آن آب این مضغه او و تکون جنین جنین میماند و تا اینجا حالت جنین نشان نمید و بکاف نشان عضای معده و الا
 در آن میباشند چنانچه تا چهل روز بخیر اکتسب میباشند باقی نشان اعضا یافته میشود و تا ماه ثالث رحم از هر سه بر مضغه حماس و جنین
 بلکه در هر جانب آن که که افین و سیکل متعلق شده بود در هر دو جانب بر این مضغه مثل میباشند و اما بعد گذشتن سه ماه کامل که
 خلقه انسانی تمام میگردد و آن زمان باطن رحم از هر سه جنین مثل و ملاقی میشود و تا تمامی مدت خلقه کامل انسان که سه ماه
 است ممکن نبود که حکم کند باینکه در شکم است یا دختر چون سه ماه بگذرد و اعضا وجود آید و صورت انسانی کامل گردد
 آن زمان اطلاق لفظ جنین طفل بر آن صحیح بود و طفل سه ماه حساب و سوا از پنج هفته شش و نیم و تا چهار و شش و نیم
 میباشند و در اول تکون از جمیع اعضا طفل که پدید میباشند و بعد از ثالث که دیگر اعضا هم موجود و بزرگ شدن زیاده طفل
 که پدید میشود و درین وقت که بعد سه ماه است چون جنین را بشنید جنین بطور آگینه دقیق بود پس آن جنین دیده میشود چنانکه پس

در این شاخ غشای ثالث شامی از قبیل غشای بطور مجری غشای رسته و دراز شده تا جایگاه جسم بیضی محو که افین و سیکل
 از سیکس میبرن رحم حماس مرتبط است میرسد و درین شاخ گمائی کثیره میباشند پس این شاخ میسوس میبرن رحم حماس و
 متعلق میشود و جایگاه رحم متصل شده اینجا جسم موم بلغت هندی بتول و بلغت لاشن پلاستیکانند پدید میشود
 این غشای که افین و سیکل از غده های میسوس میبرن رحم میرسد و چون این شاخ پیدا شود غذا می جسم مذکور بر روی غشای
 این مجری از عروق رحم می آید لیکن تا این شکم کشاده و غیر مستطوره بوده آب استیخالت غشای بالائی که در آن مانده پدید
 میسر و وسیع شده از بر سوئی بین و بسیاری آید تا اینکه جمیع اعضا شکم محیط شده متصل میگردد و از آن شکم بند و مستطول میگردد
 و درین اتصال صورت پدید میشود و در آن شاخ مذکور میباشند بعد درین شاخ غشای ثالث که متصل جیم است از شکم
 جنین غیر کامل الخلقه بر و منست یک شریط پدید میشود مثل آنچه درین شاخ در حصه اندرونی آن که در شکم است خریط پدید
 میباشند و سوم میگردد پس درین خریط که در حصه بیرونی آن از شکم پدید آمده و آنرا اپنل از اپنل میگویند یعنی خریط برآمده از شکم
 میگویند و جسم جنین پدید میشود و آن تا ماندن جنین در شکم کار گرفته میسند و این هر دو جسم را واپسین با و سومی جسم را میگویند
 و در صاحب بهار میباشند و این شاخ در شکم بعد مسدود شدن شکم از حالت اولی خود بسیار ضعیف میگردد و حتی که جنین کامل
 چون بعد وضع و تشنج دیده شده مثل رباط نشان آن یافته میشود و نشان مذکور را یونگلیس میگویند یعنی مجری بول من بعد از
 شاخ مذکور که خارج شکم است هم ضعیف میگردد و در آنرا بلغت هندی نال گویند و سر آنرا که متصل جیم است آنول نامند بعد درین
 شاخ غشای مذکور که خارج شکم است ثلثین و او رده پیداشده تمام جنین میرسد و چون را در گذرش میرسانند من بعد
 غشای اول که عرض وسیع شده شکم محیط شده بود به مقام سر و متع شده بر این شاخ غشای ثالث و از رتبه سیکل و
 از آن بر محل حماس شاخ مذکور از سیکس میبرن رحم که آنرا بلغت هندی آنول گویند هم میرسد و محیط میگردد و تا اینجا رسیده باز
 میگردد و از آن یک غشای دیگر که محیط جنین میباشند پدید میشود و این غشای تمام جنین مثل محیط میگردد و درین غشای که
 پدید میشود که در آن آب این مضغه او و تکون جنین جنین میماند و تا اینجا حالت جنین نشان نمید و بکاف نشان عضای معده و الا
 در آن میباشند چنانچه تا چهل روز بخیر اکتسب میباشند باقی نشان اعضا یافته میشود و تا ماه ثالث رحم از هر سه بر مضغه حماس و جنین
 بلکه در هر جانب آن که که افین و سیکل متعلق شده بود در هر دو جانب بر این مضغه مثل میباشند و اما بعد گذشتن سه ماه کامل که
 خلقه انسانی تمام میگردد و آن زمان باطن رحم از هر سه جنین مثل و ملاقی میشود و تا تمامی مدت خلقه کامل انسان که سه ماه
 است ممکن نبود که حکم کند باینکه در شکم است یا دختر چون سه ماه بگذرد و اعضا وجود آید و صورت انسانی کامل گردد
 آن زمان اطلاق لفظ جنین طفل بر آن صحیح بود و طفل سه ماه حساب و سوا از پنج هفته شش و نیم و تا چهار و شش و نیم
 میباشند و در اول تکون از جمیع اعضا طفل که پدید میباشند و بعد از ثالث که دیگر اعضا هم موجود و بزرگ شدن زیاده طفل
 که پدید میشود و درین وقت که بعد سه ماه است چون جنین را بشنید جنین بطور آگینه دقیق بود پس آن جنین دیده میشود چنانکه پس

نقشه متعلق صفحه ۲۰۹

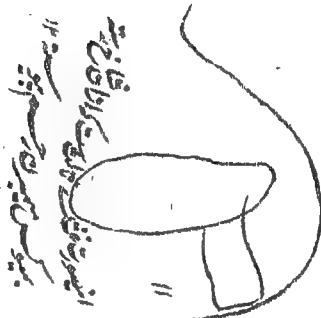
تصویر چپین در دهانه و دهانه

انقباض چپین در دهانه و دهانه

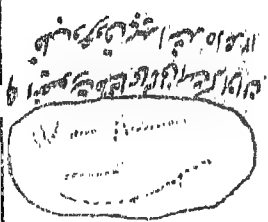
انقباض چپین در دهانه و دهانه

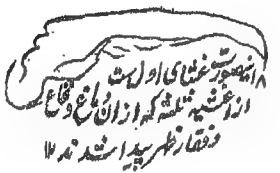
انقباض چپین در دهانه و دهانه

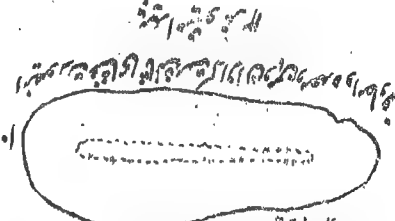
انقباض چپین در دهانه و دهانه

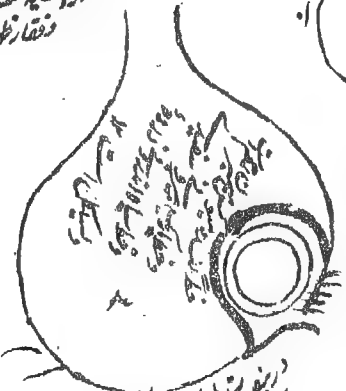
انقباض چپین در دهانه و دهانه

انقباض چپین در دهانه و دهانه

انقباض چپین در دهانه و دهانه

انقباض چپین در دهانه و دهانه

انقباض چپین در دهانه و دهانه

انقباض چپین در دهانه و دهانه

انقباض چپین در دهانه و دهانه

انقباض چپین در دهانه و دهانه

انقباض چپین در دهانه و دهانه

و جنین در ماه نهم در شکم مادر بیشتر پدید آید که از آن صورت برضای و می حاصل میشود و بر این هیئت رحم تمام و کمال بر آن
 مشتمل میگردد و آن هیئت هیئت که جنین بسوی سر رحم و سرین بطرف قدس میزند و چون تقاضای منتهی شوند بسبب آن
 محل زنج جنین بر زمین میسرید و ساق کبیر شکم میسرید و ساق صغیر بسوی ساق کبیر میسرید و دو دست بسبب چسبیدن
 بودند با نطفه که یک ندر بالای زنده دیگر بود و مرفق اندرون عرض شکم باشد از آن خارج نبوده و درین مرفصل کعبه
 یک گیرنده بود و از طفل نو دوش طفل بر این هیئت در شکم مادر میماند اما آنکه چنانکه طفل بسوی اسفل میباشند و چنانکه
 نبود پس بچش بسیار است اقرب است که این هیئت یا بسبب تحریک رحم بود یا بسبب اینکه جنین بر این هیئت آرام
 می آید حاصل میشود و تا که فصل سی و دوم در علامات حمل بدانکه چون حمل قرار گیرد و اگر فین و سیکل در رحم کناره رحم
 متعلق شود چنانکه پیشتر نوشته شده و درین وقت آنرا او دم نبرگان گاش نامند و فوراً درین وقت در رحم تغییر واقع میشود و این
 که خون کثیر در آن می آید و رحم آنرا ناکا میگرداند و قدس قدری پیش آمده بالای شانه آید و هم رحم فرو تر رود و از آن بوی
 و جنین قدری کشیده و سخت محسوس گردد و آنرا غیر رحم قدری به شانه رود و بسبب بالا آمدن قدس این دل علامت حمل است
 لیکن این علامت را هیچ معلوم نشود و خبر اینکه قدری شکایت از نیت بول میکند که بزرگاری می آید یا بار بار می آید اما این
 حامل را معلوم میشود که بسبب آن خود را حامل دانند پس جناس طشت است لیکن این علامت لازم و خاص نیست زیرا که جناس
 طشت اگر اسباب میشود و هم گاهی کسی را تا که شستن دو سه ماه حمل کسی را تا شش ماه کسی را تا آخر حمل آید پس هر گاهی
 و گاهی بعد از آن دو سه ماه از نیت رحم طشت محسوس میشود من بعد جاری گردد و گاهی بسبب امراض جریان جنین بند شود
 و گاهی نوبت باردن جنین نمیرسد که حمل قرار گیرد و گاهی وقت رضاع که اکثر جناس طشت بود زن باردار میشود پس این علامت
 را با علامات دیگر از میان طشت و دل باید شمرد و از علامات تویید که از آمدن نیاید جنین رشد لال کامل بقیه و لازم نیست
 من بعد و معارضه بسبب همدردی رحم خرابی و فساد پیدا میشود و از آن توقع قی اول عارض گردد و خصوصاً وقت صبح
 این علامت گاهی از وقت شروع حمل تا دو سه ماه یا پنج شش ماه یا اندک و گاهی تا آخر حمل مانند و بعضی گاهی این علامت
 یافته شود و در بعضی عوارض در اول حمل این علامت یافته شود من بعد در حمل ثانی و ثالث نبود لیکن قاعده است که تا
 چهار پنج هفته این علامت یافته شود تا آنکه قدس از حمل شیوان عانه بالا رود و آن زمان قی ساکن میشود و گاهی بند است
 یک دو هفته این علامت موقوف شده باز عود میکند و گاهی سوزش محل معده محسوس میشود و چون زن مریض گردد
 با اتصال آب کثیر از دهن خارج میشود و گاهی جشائی ماض می آید و قی از اغذیه خاداة الاکل تنفس شده بسوی اغذیه
 رویه ناسه غلبت میکند و گاهی این علامات در حمل اول بودند من بعد در حمل ثانی نبوده و گاهی در دهن اوجان و ده پدید
 میشود چنانکه در طالع پدید میگردد و این هم بسبب همدردی رحم باید دانست و گاهی چون بول جالی را در شیشه صاف گرفته
 نگه دارند و در زیر سیم آنرا بنشیند در وسط قارور و نیم غلیظ غریب مثل ضباب یا پنبه فوشش یابد میشود و چون سه روز دیگر

فصل سی و دوم در علامات حمل

تویید که از آمدن نیاید جنین رشد لال کامل بقیه و لازم نیست

چنان

بر آن بگذرد و آنرا بنشیند جسم مذکور طافی بر سر بول یافته میشود و در ششمین ماه طافی بنشیند و در این اوقات
انگشتان نیش بنشیند و سکون یابی نشانه تحفانی و سیم همله و کشتی هندسی و سکون یابی نشانه تحفانی و نون معنی
مشابه بر پینه بینا مندرجین قوت رسولی بعضی زیر بول یافته شود و چون این جسم غریب با تمامه نشین گردد و بعد از آن جسم
و گیرنده بالاسی بول بری آید که چون آنرا از خورده بین بختیر زهره بانی فاسفت خلاصه دیده میشوند بعد از آن بول فاسفت
مشغول گردد و شراب شود لایق استدلال باقی نماند که این علامت هم گاهی یافته میشود و گاهی نه و اگر یافته شود تا ماه چهار
یا چهارم بود و در پستان چلی هم تغییر پیدا میشود مثل اینکه چلی گلی در پستان خود از نیت و گاهی در قلیل و گاهی زیادتی مقدار دریا بد
اما چون دوسه به استقرار چلی بگذرد در پستان قری صلابت و ظهور فکند محسوس شود و چون ماه چهارم بگذرد شیر هم در
پستان ظاهر میشود و از دیدن شیر بنشیندگان را یقین حاصل میشود که حمل است لیکن بر آنهم و شوق کامل نباید کرد بلکه آنرا هم از
مصنعات باید شمرد زیرا که ظهور شیر در پستان مخصوص حمل نیست بلکه گاهی شیر در پستان آبکار و گاهی در پستان عجایز و زانی
پستان چال هم پیدا میشود و در حلقه سی هم تغییر واقع میشود مثل اینکه زنگ حلقه قوی میگردد و دو گرد حلقه ناک سیاهی بایل نسبت
رنگ اصلی حلقه در وقت خالی ماندن از حمل بوده ظاهر میگردد و بعد از شش ماه پنجم حلقه رنگین گردد و حلقه بیاض نشانها چنان
ظاهر میشوند که گویا قطرات آب بر آن افتاده اند و سبب آن رنگ آنجائی که نشان قطرات آب است شفافیت نیلایکین
و جود این علامت را برائی وجود حمل از علامات قویه باید دانست و بر عانه چلی از ابتدائی فرج تا سه خطی سیاه پیدا میشود و گاهی
این خط تا شکم رسیده تمام بدن در رنگ چلی آن قیظ ظاهر میشود یعنی جایجا قدری سیاهی غالب میگردد و خصوصا اگر چشمان
و بر خساره هاتا اینگونه گمان مرض کلاه کرده پیدا میشود لیکن این رنگ بعد پیدا شدن طفل بطرف میگرد و چون که حمل مابین آن ظاهر
است بنابراین آن فقره از امراض ضرورت ندارد باید دانست که رحم در حمل هر چند که میشود لیکن صورت رحم در آن صورت متغیر
گیرد بیاض بخلاف اورام اووری یا اورام مثانی یا استسقا که در آن رحم بر این صورت بگیرد و دیگر بعضی امراض خود رحم را
آب و هوای رحم یا احتباس طمث البته رحم هم بگیرد و درین وقت فقره در حمل امراض خاص ضرور بود و آن نیست
اگر بود و رحم مجتمع بود وقت زدن انگشت بر آن آواز جسم بر پی خواهد آمد بخلاف حمل که در آن آواز جسم مست می آید و اگر اشتباه
و حمل و اجتماع آب در رحم یا اورام حمیه بود درین وقت بعد از راه چهارم یک است بر رحم از خارج نموده نمک کند و از انگشتان
دست دیگر رحم را حرکت دهند اگر در رحم جنین بوده باشد سبب این تحریک در آن خطر آب ظاهر شود بخلاف اورام رحم
اجتماع آب در آن دیگر طریقی امتحان نیست که زن باردار را بعد از چهارم بر پانگ نشانده امر کنند که قدری پیشت دراز
شده در میان قاعدگی شود پس دایره را بفرمانند که انگشت خود را در فرج داخل کرده برگردن رحم رسانند چون انگشتان
بر غرق رحم که حمل ماندن طفل است برسد دایره از سر تا سر طفل را بسوی بالا دفع کنند چون جنین شکم اندرون آب
سپیده همانند از جنین با دنی دفع بالا خواهد رفت و باز از بالا نیز به سجائی خود خواهد آمد و طریقه دیگر آنکه دایره از سر انگشتان طفل

مستقر کرده اند که هرگاه قدس بعد از چهارم از عانی بالایی بود در آن وقت حرکت طفل مادر را محسوس میشود پس روز اول حرکت چنین را از مادرش دریافته قریب نصف مدت حمل قرار داده بر آن حساب تولد را منطبق سازند یعنی ازین حساب حساب تولد قریب خواهد بود و از آن است که میشود که مدت حمل انسان از دو صد و پنجاه و سه تا دو صد و هشتاد و روز زیاد نباشد و هم هرگاه روز و مقاربت مرد و بان که در آن حمل مستقر شده یا در او از آن ابتدای حمل قرار داده میشود و درین غالباً از دو صد و هشتاد و روز زیاد نمیشود و در این مدت وضع مایه میشود و قند که فصل سیم و چهارم در اعراض فصل اول معالجات آنها از جمله اعراض که بجای عارض میشوند و مایه و قند و آن مادام که تیره باشد از آن انداخته و قبیل امور طبیعی در وقت حمل و از امور عارضه ای و اندوختن و در پی علاج آن میشوند که از آنهم نقایس بدن حاصل میشود و اما هرگاه روز زیاد شود چنانکه طلق آب و طعام در معده قرار گیرد یا حفره ای در معده ایجاد شود و هوا می درین عفن گردد و بسبب اینکه از شکم شکم و در رسیدن غذا بخون ایشان عفو نیست پس میشود و گاهی در معده ایشان درد شدید میگیرد و درین وقت علاج در جیب میشود لیکن باید دانست که در علاج حوامل که غایب و دوا می واحد و تدبیر واحد کنند بلکه تفنن را اختیار کنند زیرا که بجهت ثبات شده است که چنانکه حالات و خواش با شکایت های حوامل مختلف میباشد همچنین تقاضا از دوا می مختلف بود کسی را که دوا و نافع است کسی را که مضر و نیست که دوا می واحد برای دفع شکایت خاص هر یک نافع شود و لهذا اینجا دوا می نه که در تریون تجربه کرده هر که را در حق کسی نفع یابد استعمال آن در شکایتی از دوا می تلخ مثل نفع کلنیا یا شین نفع ظاهر میشود و کسی از نوشیدن مطبخ چای گرم بر نفاش میگیرد و کسی از خوردن طعام حار با فعل کسی از خوردن طعام با فعل کسی از خوردن قطعه برف ازین شکایت نجات مییابد پس اگر ازین تدابیر سده کار بر نیاید و نوبت استعمال دوا می رسد و به پنج نظیفن نوشانه مثل سده هشت گرین تاده گرین آب ساده کلکده روزانه سده چهار بار نوشانه است و اینها را یکا کو انا چارم گرین همراه آب ساده نوشانه و ایضا سفوف کلنیا و سووا کار نباس از پنج گرین تاده گرین خوراندند نوع دیگر یا شین و سیکالید و دیلو و سده قطره آب ساده نوشانه و ایضا سفوف کلنیا و سووا کار نباس از پنج گرین تاده گرین خوراندند و اینها را یکا کو انا چارم گرین همراه آب ساده نوشانه و ایضا سفوف کلنیا و سووا کار نباس از پنج گرین تاده گرین خوراندند نوع دیگر یا شین و سیکالید و دیلو و سده قطره آب ساده نوشانه و ایضا سفوف کلنیا و سووا کار نباس از پنج گرین تاده گرین خوراندند و اینها را یکا کو انا چارم گرین همراه آب ساده نوشانه و ایضا سفوف کلنیا و سووا کار نباس از پنج گرین تاده گرین خوراندند

فصل سیم در اعراض حوال

علاج و تدبیر در اعراض حوال

تنهایی بهرگاه چنانکه پیش از این گفته شد و در امراض غشیه سنه اول فصل سی و چهارم در امراض حوامل ۲۱۵
 پیدا می شود و بعضی اوقات سکه و ادویه نافع سه سال نو شانند و بعضی اوقات از امراض حوامل است که آب من بسیار شود
 سائل گردد و این حالت اکثر بعد از گذشتن یک دو هفته بر شروع حمل عارض میگردد و بعد از گذشتن دو ماه بطرف میشود و گاهی
 زیاده مانده سبب آنهم بکودی بود و علاجه اش نیست که آب تر مندی یا آب صمغ عربی نو شانند و بعضی اوقات از امراض حوامل است
 که بول بدشواری پیدا و این اذیت گاهی در اول حمل هم عارض میشود لیکن اکثر در آخر حمل میشود و سبب آنهم از آنست که اول
 حمل پیدا شود و محتاج علاج نباشد و دفع خواهد شد لیکن گاهی در آخر زمان حمل عارض شود البته شدید و موزی و لایق تدارک
 میباشد و علاجه اش نیست که درین وقت اول حامل را معفران کند شسته بسوی قدام خمی شود باین نحو که رافق و کتیبین برین
 نهاده سرین را بلند کند تا نقل حمل بر فندس افتد و مثانه از انقباضات یافته منتفع شود و بول را از خود دفع کند و اگر ازین
 هم بول بنیاید پس بر همین منوال مذکور شد با بر طویل بطور کمرب بر عانه بندد و تا نقل حمل بر پا چای و مثانه از نقل خالی شود
 بول را دفع کند و اگر ازین تمایز هم بول جاری نشود پس باید دانست که از انقباض در مثانه پیدا شده و درین وقت بخود
 کرد قیاط طهر چاره نباشد لیکن قیاط طهر یا آهن مناسب نباشد زیرا که گردن مثانه درین وقت کمی میباشد بلکه قیاط طهر صمغی و چوب
 درین وقت بکمال آهستگی داخل گردد و بول را از مثانه بیرون آرند و ایضا از حمله عوارض حوامل و دم است که در ساقین قدیم گاهی
 بر تمام جسم حمله پیدا میشود و این را دو سبب میباشد اول انقباض عروق بسبب یاده شدن مقدار حجم از حمل درین وقت خون
 از پاها بدشواری بسوی علی بدن میرود و در عروق حلیین زیاده میماند و از ان غشائی عروق کمزور میشود پس آب در حجم زیاد
 میریزاند و دم بسبب پیدا شدن البیون یوریا و مرض برانث صاحب که در امراض کرده نوشته شده زیرا که درین وقت که دم
 بسبب انقباض خود را که پیدا کردن بول است کم میکند و بسبب آن مرض مذکور پیدا میشود چون ازین سبب بود علاجه اش
 نیست که بول قلیل سنج رنگ می یابد و بر محل کرده قاری در محسوس میشود و گاهی دوران سر چون زیاده گردد و شنج حاکم
 مثل صرع از ان عارض میشود و شنج نیست که انچه جوهر یوریا همیشه در حال صحت از راه بول خارج میشود درین وقت کمتر
 دفع میگردد و در خون زیاده میماند پس بسبب ماندن آن در خون فساد خون پیدا میشود و از ان دوران سر و شنج حادث میشود
 و درین وقت که دم بر ساقین قدیم حوامل میباشد و تمام بدن هم میگردد و خاصه بر خساره ها و بر و جوشان دم زیاده میگردد
 و درین وقت که از ان زمان گشایش یورینیا یعنی ماندن یوریا در خون نامند درین وقت هرگاه امتحان بول کنند باین نحو که اگر
 در شیشه نهاده برش گذارند از طبع سفید بقیه بسیار از بول جدا میشود و گاهی چنان کثیر بود که شیشه شده مثل غشیه میماند و درین
 سفیده بقیه در بول چنان زیاده میباشد که برای امتحان مجرب طبع کافی میشود و حاجت بداخل کردن کثیر که در سینه هم میماند
 و بول دیگر در میان البیون یوریا بدخل آن در بول حاجت داعی میشود زیرا که سفیده بقیه کثیر است و چون بدلیل
 نوره بین بول برابری صورت مجاری صفا کرده در آن یافته میشود زیرا که سیکس میمیدن مجاری صفا درین وقت همراه

بعضی از تشنیه آن در رحم بسبب تشنج رحم خارج نمیشود پس با نجات تشنج که در دو آب غشائیه و از آن جاک
میشود درین وقت گاهی میگویند تشنج رحم هم بسبب تشنج متورم میگردد و باطله بگردد این نحو عمل ساقط میشود بسبب تشنج
متورم میشود که زن از آن عاوت سقوط پیدا کند چون باز باردار شود تا این مدت رسید باز عمل خود را بپایان نهد
العیاذ بالله اول درین مرض حامل را آرام بر پانزده روز و او فرماید که بچگونه دست و پائی خود را حرکت ندهد پس بعد از
که از آن رحم را آرام رسد تشنج آن که سبب و روست متوقف گردد و دهن در برای اینکه تا حال تبهر از افیون مار فریاد و
دیگر دیده نشده لیکن بی وقت مقدار کامل آن بار بار خوراندند مثلاً دو و گریز افیون بعد دو و یا سه ساعت مضافی
شدت در خوراندن و همچنین دوائی که در حین صدمه بسبب تنگ کردن عروق و اجماد و منوشان مثل گالکالیا سیلیسیا
و ایلوٹ درین وقت مناسب است اما اگر تشنج را با هم کرده نوشاندن قوی و نفع است و غذا بسیار سبک بار و بالفعل بار و بالقوه
خوراندن هم با چوب صاف لیکن خشک در و جنبه قریب رحم بطور معمول گذارستن برای اجماد خون معین علاج و مفید است اما چون
ثابت شود که بالفعل عمل ساقط خواهد شد و آن دانسته میشود از زیاده و در دو کثرت سیلان طمث و عدم انتفاع از علاج صحیح و
استعمال دوائی بی وقت چاره ازین نیست که مدد بر استقامت دهند الا در تاخیر خوف نیست که حامل بسبب کثرت سیلان
که بسبب تشنج رحم میشود و از شدت و حج ضعیف یا لاک خواهد شد پس بنا بر حفظ حیات مادر تدبیر تقاطع حمل نبودی فرمایند
و آن نیست که درین وقت دوائی دهند که رحم را مدد دهد بر دفع حمل بذرینه ایجا قبض و تشنج در آن مثل ارگٹ و بوریس
این ادویه را تنها و بهند یا مجموعاً و استعمال آن مجموعاً قوی است پس اگر تشنج دهند ارگٹ را سفوفاده که گریز بعد دو و
ساعت همراه آب ساده نوشاندند همچنین ده گریز بوریس همراه آب ساده بعد دو و ساعت نوشاندند یا یک درهم
تخم ارگٹ کوفته در آب گرم که چهار اونس بود تر کرده بعد سه و شش صاف نموده نگه دارند و یک لیاق و شش از آن بعد
یک لیاق ساعت نوشاندند و اگر مجموعاً دهند پس پنج گریز از هر یک گفته همراه آب نوشاندند و درین وقت زن را آب
نارنگه یا لکه فرماید که بار بار بخواند برای تسکین تشنج تا نبودی عمل ساقط گردد و بعد سقوط حمل هم گاهی در دو و چوبان
خون باقی میماند زیرا که آنچه از ارگٹ و بوریس نوشانیده شده از اثر آن در تشنج میماند و تا تقاضای تشنج زوال در دو و چوبان
خون بماند نیست الا اگر چنین حال باشد درین وقت گالکالیا سیلیسیا و دو ورس پودر خوراندن یا سفوفادیا سیلیسیا و ایلوٹ
او هم نوشاندن تشنج رحم متوقف شود و خون بند گردد و بهر گاه بعد سقوط حمل آب غشائیه از رحم خارج شود و تشنج باقی ماند
او هم در جنبه یلیاقی ماندن غشا اندرون رحم بود درین وقت علاجش نیست که انگشت در فرج انداخته قابل در
کند اگر در جنبه بود و خود خارج نشود و از انگشت یا کلبتین گرفته بیرون آرد و باید دانست که چون او هم در جنبه بود
متعفن شود و از آن آب کثیر خارج میگردد بسبب آن مقدارش ضعیف شده اکثر خون در جنبه خارج میشود و اگر خود خارج
نگردد و محتاج تدبیر باشد و پیش نیست که گفته شد و اگر رحم بود و نبوغ رحم دیده شود درین وقت هم از انگشت یا کلبتین

باید

بکشند و اگر اندرون رحم بود و گشت بوزن طایف مثل دو تنه گریز نبوشتند تا بدین طریقه ایجا و تشنج در رحم اخراج نماید بعد از او و بعد از او
 عفو نیست که در علایج کینه نوشته شد و انداختن آنرا بر اندر ریه و ریه در پنجایم پاهای آنند و هرگاه اثر حمل متعفن باشد در خون در
 جنین سیده باشد درین وقت چیزی که زنده نگذرد و ریه را قتل کند و خون را صاف نماید و بپزند و این ترکیب بهترین ترکیب است
 خون و قائل زهر است که در وقت آن پشاس پشاس کشند و این سلفاس حسب حاجت از هر یک گرفته همراه آب ساده نوشند
 و هم برای صاف کردن خون او و سینه سینه مدینه نوشاند تا خون صاف شود و هرگاه زن عادت سقوط پیدا کند در آن وقت
 بهر آنکه فرمایند که هرگاه باردار شود از ابتدای شروع مدت حمل تا وقت عادت سقوط خود را از اسباب موثره این جن
 دور دارد و راحت نگذارد و اختیار کند و ایضا از جمله امراض جنالی خفقا است و اکثر سبب آن اینست که چون رحم در وقت
 حمل کثیر شود و اکثر اعضا مثل سینه و اسهال در ازای رحم بالا میرود پس از اثر مزاحمت و غیر آنرا خصوصاً هرگاه در وقت
 درین وقت باز یاده پیدا گردد و قلب متعفن شود و هم بسبب سردی و گاهی بسبب حرکت نوظیف که در شکم میکنند و اثر
 از وقت آن بدل میسر خفقا پیدا میشود و علایمش آنست که هرگاه بسبب پیدا شدن مواد راجع به و سلفاس و سلفاس
 یاب و درین سینه نبوشتند و همچنین اسهال و یاب و سینه که در وقت مفید بود و چون بسبب خفقا
 گاهی وقت شب خواب نمی آید و اندام برای آوردن خواب دوامی باقی می ماند و این را لایکه او پیای می شود و این نشانه
 یا ماریا بقدر اقلیل نوشاند و گاهی از نو پیدن عرق ایونیای قوی هم حرکت قوی میگردد و وقت پیدا شد خفقا
 کم میشود و باقی حمل زوال آن بعد ولادت میشود و قدر فصل سی و پنجم در بیان کیفیت ولادت جنین
 و آنست که ولادت باراده و اختیار جنین نمیشد چنانکه در بعضی کتب طبیعه عربیه است بلکه با سبب دیگر میشود که اول
 آنما تشنج عضلات بی اختیاری رحم بود اما این تشنج چهار اول با وسط مدت حمل بطور طبیعی میشود چنانکه در ماه نهم یا دهم
 پیدا گردد پس تعلیل آن شده اند به این طایفه میگویند که چون جنین کامل الخلق و القوت میشود و کارش در رحم نماند چنانکه
 غیر خفچه در خود نمایند و این امر مقتضای طبیعت اشارت و تشنج در خارج است که چون غیر خفچه میشود و عروق صفار
 که غاذیه آن میباشد خشک میشوند اما این امر در رحم متعفن میشود بلکه هرگاه جنین کامل الخلق شود و سرش در قعر رحم
 می آید و غشائی بیرونی آن که پر آب است از سطح داخلی رحم متصل میگردد و در رحم هم زیاده تغیر از حال طبیعی او میشود و غلظت
 رحم بسبب کثرت تمدد و زیادتی مقدار تبدیل بوقت میشود و در صورت آنکه قعر رحم در قعر رحم قرار گیرد و تشنج اینک بهر صورت عظیم
 میشود و درین آن کشاده میگردد و درین سبب اگر چند روز دیگر مقدار آن کبیر و جرم آن قریق شود و خوف اشتقاق آن
 غالب گردد پس غشائی پر آب که محیط جنین و متصل به سطح رحم میباشد از جانب درین رحم که کشاده است بسبب نبودن
 دیواره رحم قدری دراز شده و درین جرم می آید پس از آمدن آن در رحم رحم کرب و اذیت در رحم پیدا شد و تشنج در
 شروع گردد و مادام که جنین خارج نشود این تشنج موقوف نگردد و بسبب دوام تشنج که همیشه از خون سیاه در رحم تشنج

فصل سی و پنجم در بیان کیفیت ولادت جنین

هر دو یکسان میشوند درین وقت غشای مذکور شقی میشود و آب زان جاری و خارج گردد پس از خروج آب رحم برین شکل میشود
 حرکت و آبی طفل بند گردد و درین صفت ظاهر میشود که قابل شدن باینکه طفل از حرکت خود می آید نشاناید زیرا که حرکت طفل هرگاه
 بند میشود پس چگونه خروج آن از حرکت خود صحیح خواهد بود و قد بفضل شش و ششم در عقربینی باردار شدن زن و بلوغ
 انگشتانی است از آن آید یعنی نیاید از شدن زن گویند و این مرض گاهی از طرف مرد و گاهی از طرف زن بود و بعضی از اسباب
 در امراض مرد و زن بیشتر نوشته شده و اینجا آنچه خاص از طرف زن بودند نوشته میشوند بدانکه اصل سبب آن همانست که از تفرج
 منی مرد و زن در رحم مانع شود یا ضعف و کمزوری در منی مرد و زن پیدا کنند و این گاهی در وجینه و گاهی در رحم و گاهی در او
 منی خصینه زن میباشد مثل اینکه در وجینه پرده بکارت چنان سخت بود که از ایلاج دیگر مانع شود خواه در آن ثقبه کوچکی بود
 که از آن جنین جاری شده باشد یا مطلقا مسدود بود و ثقبه هم نبود و این دانسته میشود و از نیامدن جنین پس این پرده
 اکثر از ملاقات منی مرد و زن در رحم مانع میشود و گاهی بندرت منی مرد از راه ثقبه کوچکی در رحم رسیده باعث استقرار
 حمل میشود و گاهی خود وجینه محروم بود مثلاً فرج میباشد از فرج شروع شده قدری اندرون رفته محروم میشود و
 غالباً درین صورت رحم و ادوری هم نمیباشد و این نقصان فطری میباشد چنانکه در کسی جنین انامل و در کسی یک
 یا یک یا نیباشد و گاهی کسی بعد از مدتی بعد از ولادت میبوسد و جنینه جدا شده بجزی وجینه با هم متصل
 میشود و از آن راه وجینه مسدود میگردد و گاهی فطری وجینه چنان ضعیف میباشد که از آن سیلان طمث میشود لیکن منی از آن
 در رحم نمی رسد و گاهی منی در وجینه خصوصاً بفرج آن چنان زیاده میباشد که چون مرد قصد ایلاج کند زن از آن متنازع
 و وقت ایلاج اینقدر شرج و درد و وجینه عادت میشود که بسبب آن زن تاب مقاربت نیارد و درین صورت گاهی ب
 فرج وجینه شور یا سست باقی فرود میباشد و چون آنها را مس کنند زن متنازع شده فریاد میکند و گاهی بشور و سست بانمود
 لیکن در جائی خاص زان چنان جس قوی میباشد که از لمس آن زن متنازع میگردد و اکثر اخیالت در زنی دیده میشود
 که وقت ولادت فرج وجینه آن رحم آمده باشد و چون این رحم منحل شود و بر آن گوشت سخت میرود و در اینجا جنین قوی
 میگردد و بسبب اینکه آنچه ریشه ای اعصاب جنین در میوکس میمیرن آمده از آن ریشه عصب منحل و موصوف درین گوشت
 زائیده سخت میگردند و از جنین مقید شدن ریشه مذکور همیشه باونی سبب آن متنازع میشود همچنین از فساد و طوبت
 وجینه مثل اینکه زیاده غلیظ و ترنج شده بالغ از نفوذ کردن منی مرد و در رحم شود و هم عقربید میگردد و گاهی ترشی در رحم
 زیاده شود که منی مرد را فاسد سازد یا از زیاده شدن فرج و وجینه از آب سرد و منی که ورشده عقربید میشود و گاهی سبب
 قلات یا احتباس جنین و سبب غشای خروج جنین و بار و آمدن جنین سبب فرط سیلان جنین اند سبب عقرب واقع میشوند
 و همچنین هرگاه در سیلان طوبت سفید رحم غلط واقع شود و آنچه نیز اب در رحم است زیاده شده صورت فساد منی شود
 از آن هم عقربید اگر در وجینه از مقاربت بوقت هم عقربید میشود زیرا که وقت مقاربت طالب ولاد یک هفته قبل از آن

فصل ششم در عقربینی باردار شدن زن

و یک هفته بعد آمدن حیض است پس اگر در میان این دو هفته مقاربت کند مقاربت بیوقت و ضعف رحم خواهد بود و اگر
عقرب را خواهد شد و گاه از زیاد مقاربت کردن هم عقرب پیدا شود و همان داخل کردن انگشت در فرج بطور ایلاج ذکر کرد
و اذن از آن چنانکه بعضی از زنان بمقابل خلق مردان از انگشت خود دعوت جماع پیدا میکنند و گاه هر چند را که غیر ذکر فرج
داخل کرد صورت جماع پیدا کنند از آن عقرب پیدا شود و از ترقه و زیاد آرام و ترک ریاضت هم عقرب پیدا شود و شایع
سبب آن زیاد خوردن و کم مشقت نمودن بود که بسبب آن گرفتن سیکل جدید نمیشود زیرا که مناضین و زنان
کم باین فروری همیشه در ایشان اولاد زیاد پیدا میشود و هم از فروری و زیادتی شحم در شکم بدن عقرب پیدا میگردد و در مرض
تشک هم اکثر سبب عقرب میشود زیرا که هرگاه از آن خون فاسد میگردد و پس آنچرا که این سیکل یا او دم یعنی ماده بین
پیدا میشود ضعیف و کمزور بود و غالباً بعد از چند هفته یا چند ماه ساقط میگردد و این قسمی از عقرب است که در آن اولاد نمیشود
العلاج در حال و اسباب مرض خور کامل و نفیض نمایند پس از آن انچه لا علاج است مثل انعام و جنبه و رحم و او و
در آن مجبور است باقی انچه اسباب قسم امراض اند در آن علاج امراض مذکوره فرمایند مثلاً انچه از تنگی ثقبه و جنبه بود آنرا
بیتکاری و بیع سازند خواه از انگشتان یا به نادن قلم آنچرا که غلیظ و ضخیم بود و انچه بسبب تشنج راه و جنبه بود در آن انچه
شور و سسهای خرد بود آنها را بر آرد خواه از کار و یا از قراض یا از داغ کردن باصل کاشک فقه و تا شور و سسهای خرد
شده بیرون آیند و انچه از اذیت جتباس عصب بود و آنچرا که صلب میوکس میبرن را از کار و دو روز سازند و انچه
کم کنند جس باشند از ادویه مثل افیون و بلاؤ و نا آترباب ساده سائیده و خامو سازند و درین وقت نفیض نمایند غالباً
همراه آن اذیت رحم یا اذیت او وری هم خواهد بود پس اگر ثابت شود از اذیت این اعضا هم نمایند و بیشتر انچه حالت تشنج
هم میباشد و انچه از دیگر امراض بود علاج امراض مذکوره فرمایند چنانکه در ذیل هر یک نوشته شده و انچه بسبب غلبه طوبه
و جنبه زیاد پیدا شدن ترشی در آن یا بسبب شستن آب سو پیدا شده باشد در آن از آب نیم گرم امر شستن نمایند
به هر یک نافع خواهد بود و بعد از آن علاج سیلان طوبه است انچه نوشته شده استعمال آنند و انچه از غلط طوبه است رحم بود در آن علاج
سیلان رحم فرمایند و انچه از مقاربت بیوقت بود در آن امر فرمایند که در هفته قبل حیض و در هفته بعد جریان حیض مقاربت
کند و در غیر این اوقات جماع نکند و انچه بسبب زیاد جماع کردن شده باشد بتفکیک بمباشرت در آن فرمایند و انچه از
او خال جسم غیر ذکر در فرج عقرب حادث شده باشد در آن تبرک فعل ناجایز نکند سازند و انچه از ترقه و ترک ریاضت باشد
در آن امر مشقت کم خوردن نمایند و انچه از زیادتی شحم بود اگرچه لا علاج است لیکن فرمایند که انچه از خدیجه شحم خوردن
ترک کند مثل حلای و شیشای لعابی و می و روغن ارد و انچه از تشک بود در آن علاج تشک نمایند و انچه فصل سبی و قلم
در میان استقرار حمل ثانی بالاسی حمل اول پیشتر در میان گرفتن سیکل نوشته شده که تعد و آن باعث تعد
حمل است و از آن مستفاد میشود که یکبار متعدد حمل مستقر شوند اما انچه ضرورت است و جهت استقرار حمل ثانی بالاسی حمل اول

نوشته شود پس بدانکه ممکن است که مادام که ماده خلایک چنین که اگر افین بسپیل پیا شده و در رحم مستقر گشته چندان که پیشتر
که تمامین رحم را علو ساز و محل دیگر هم مستقر شود و اگر چه اکثریه نیست که دوری بعد استقرار محل که افین بسپیل را پیا نمیکند
لیکن ممکن است که بعد از پیداکند چنانکه بعضی جای چنین هم تا آخر زمان محل می آید همچنین که افین بسپیل هم پیدا شود
هم باید دانست که گاهی در رحم و جوفین میباشد و در میانین هم یک پرده در طول میباشد که سبب آن هم تقسیم است
میشود و گاهی این پرده تا و جینه هم میرسد و سبب آن وجینه هم فوات بخوفین بود و این امر در بعضی حیوانات خصوصاً مادر
قسم غزال اکثر و اظه و در انسان اندر است باجمله گاهی زن ذات بخوفین اول در یک جوف رحم خود حاصل میشود و بعد مدت
در جوف بطن دیگر آنهم محل مستقر میگردد و سبب آن محل بعد از قرار میگردد و لیکن زمان اسکان استقرار محل ثانوی بالای محل اول
تا دو ماه است زیرا که تا ختم شدن دو ماه او و ختم چنان که پیشتر شد که تمامین رحم را پر میسازد و بعد آن آمدن بسپیل در رحم را دور
و همچنین داخل شدن منی مرد در رحم ممکن نمیشود قبل تمام شدن دو ماه قدری کشاوی در هم میماند و در بطن رحم هم
چنان وسعت خالی میباشد که متعلق شدن که افین بسپیل بجای ازلان ممکن بود و چنانچه این امر نادر است اما آنچه مشاهد
نست که زنی در محل دشت و غشای هر یک علیحده بود و راه به فتم می ازان ساقط شود و دیگر بعد چاراه از سقوط پید
و بنشیند گان میگفتند که دو محل جدا بود و لیکن ممکن است که یکبار هر دو مستقر شده باشند اما در سقوط و ولادت تفاوت وقت شد
باجمله در تعیین این امر که هر دو محل یکبار مستقر شده بودند یا دو بار بسیار وقت است و اکثر سبب وقوع غلطی در حساب تفاوت
میشود و لذا بنیده را باید که ولو در این بنیده که آیا کامل المدت است یا نه اگر صورت آن صورت کامل المدت باشد در محل بالا
محل محسوب کند و الا بدانکه غلطی در حساب است باجمله هرگاه محل شعور در شکم بود علامتش نیست که در نهایت صورت رحم
بالضرف و فرق واقع میشود مثل اینکه عرض شکم یاده میگردد و عمده علامت نیست که هرگاه چهار و نیم ماه از شروع حمل بگذرد
و حرکت در جنین پیدا شود از مقیاس الصوت را برین بسیار عارضه محل ماندن جنین نهاده و از اول جنین را بشنود و اگر از نیمه
آواز قوی و یکسان آید یا فرق در عدد و قرات یافته شود مثل اینکه از یک جانب یک صد و چهل بار و یک دقیقه و از قلب
شنیده شود و از جانب دیگر یک صد و سی و پنج یا یکصد و سی و شش ثابت شود و ازین دانسته خواهد شد که جنین اندر
یک جانب حرکت قوی بود و در جانب دیگر ضعیف مثل آواز بعد شروع شود باید دانست که یک جانب است ختم فصل سی و نهم
در علایق و موضع بدانکه چون هفت و هفت و ولادت باقی ماند و در طبعی محل تمام شود و درین وقت رحم از بالای شکم
حانه می آید و آنچه قبل از آن در محل اذیت میباشد کم میشود و نفس کشاوی محسوس گردد و عرض آن تکلیف در آمدن بول ظاهر
میشود و چنانچه وقت نیز هم اذیت در و میشود مثلاً بار بار می آید یا نمی آید سبب انقطاع معاشی هم و اگر عارضه بخض بود
عزیزت بوا میرشدت میکند بعد از رحم قدی قدری شروع میشود سبب تشنج رحم و این را در کاف میگنیزد و اگر در
در نفس میشود و فی الواقع این درد یا سبب منقطع معاشی است یا معاشی قولون قتی که پاز ریاخ شود و فندک میاید

فصل سی و نهم در علایق و غلبه

یا بسبب اینکه چون خون سیاه در رحم مجتمع میگردد بسبب آن فحش میشود و بخلاف در و صادق که آن از رحم شروع میشود و نافذ میسر و این در و گاهی شدید و گاهی خفیف بود لیکن با انضمام کمی و زیادتی آن میباشد باین سبب حامله میدانند که وضع قریب است اما این در و بی غرض و نیتانند بلکه گاه گاه میشود من بعد صل در و صادق از دهن رحم شروع شده تا فحش میسر و ایضا از رحم و عادت تا کمر شستی میشود با انضمام بطور و دره شدت و خفیف آن ظاهر میگردد و بر میگویند میبین و بینه رحم بلغم اندیشی و زیر که بسبب آن میگویند میبین و حینه و رحم مستخرج میشود و این وقت کاش زیاد میباشد چون تا اینجاست رسد ولادت شروع میشود و ولادت راسته و بلند در بجا اولی است که دهن رحم کشاده میشود و در بجا ثانی از وقت افتتاح دهن رحم تمام ولادت چنین است و در بجا ثالث است که نیمه بعد ولادت خارج شود و رحم مجتمع گردد و بیان در بجا اول تحصیل ابتدای این درجه و شواهد زیر که در و کاذب و صادق مخلوط میباشد از آن سبب تفرد شواهد میباشد لکن باید دانست که اصل در و در و صادق از رحم شروع شده تا فحش میسر و از فحش تا دهن رحم باز پس می آید و هم این در و صادق نسبت در و کاذب شدید میباشد با و در و نظام می آید مثلاً در و پاتر و دقیقه ساکن شده باز شدت میکند چون در و صادق شروع شود و قدری در بجا کشتا گردد و غشائی چنین دیده میشود و هر گاه در بجا وقت انگشت دست انداخته متحان کنند غشائی شیمه که بالای چنین است از پشت محسوس میشود بخلاف در و کاذب که در آن نه افتتاح رحم و نه غشائی از انگشت محسوس میگردد و چون حامله بار اول بار و در و کاذب در بجا وقت کشته رحم آن قریق و کشیده محسوس میشود و اگر چند بار بار داشته باشد کتاره رحم آن در بجا وقت به غلیظ و ضخیم مثل سر میگویند پس گاه چند بار در و صادق در بجا متشنج و متقاضی شوند قدری غشائی چنین ملو از آب پیش می آید و چون این غشائی پیش آید در حامل محل اول هم که لبهای رحم آن قریق و دیده شده بودند اکنون غلیظ نمایان شوند چنانکه لبهای رحم حامله قدیم غلیظ محسوس میشود و هر گاه در و ساکن میشود آب که در غشائی ملو شایسته و پس میورد و غشائی از آب دیده میشود و در بجا وقت چون انگشت متحان کنند زیر غشائی چنین در که محسوس گردد و چون شنج و در شدت کند به طفل پس میورد و آب پیش آمده از زیر غشائی ظاهر شود و غشائی پر آب متفنج پیش می آید تا اینکه در بجا حالت فحش رحم پاره شود و میگرد و چون وضع رحم زیاد شود فوراً حامله از زده می آید بسبب آنکه وقت کشادن عضله عریضه رحم چنانکه وقت کشادن عریضه قاری از زده پدید میشود خواه در وقت بلز بود چون سده غلیظ خارج میشوند یا در وقت بول چون چکبره بر می آید در بجا همراه رطوبات که از رحم می آید قدری سرخی هم ظاهر میشود و این خون بسبب شکافتن عروق میگویند میبین و رحم می آید و قابل این علامت را از علامات قوی قریب وضع میدانند من بعد شنج و در و قوی شود و غشائی پر آب شکافته گردد و در و از آن طوبی جاری شوند و این خبر در بجا اول است در بجا این درجه نه من شواهد زیر که بسبب آن میباش در و کاذب بار و صادق ابتدا میباشد لیکن اکثر از وقت شروع شدن شنج و در و صادق تا آخر شش ساعت میماند تا کسیکه بار اول حامل شده در آن مدت این درجه نایست چهار ساعت میسر و گاهی غشائی پر آب بسبب صد شنج قبل کشاده شدن دهن رحم شکافته گردد

آب از آن جاری میشود پس سر طفل تا فم رحم متصل میشود و درین وقت هم مدت این درجه طول میکشد زیرا که غشای رحم
که غشای پر آب بود طفل برای این کار ضعیف نشده و درین وقت خون مرد جنین یا بیوش شدن آن در رحم بود و اول
تجربه گفته اند که هرگاه در بیرون اولی طولی آمدت بود و جات دیگر قطعه لادت بودند زیرا که از طول مدت درجه اولی و جنبه خوبی نشانه
شده میباشد برای ولادت میشود و از آن سهولت در ولادت گردد و چون درجه اولی قطعه لادت بود و جات دیگر طولی آمدت
میداشند زیرا که درین صورت در درجه اولی اعضای ساقه رحم مثل جنبه وضع خوبی کشاده و میباشد برای ولادت میشود و با همه
هرگاه مدت درجه اولی تمام شود و درجه ثانی شروع میگردد و درین درجه در درجه اولی میباشد چه در درجه اولی گاه
در و شدید میشود و با او از دقیق و بلند فریاد میگردد و درین درجه با او از غلیظ که برای دفع کردن جنین معین بود و او از سیکند در
بار بار جنین فم رحم می آید و وقت شدت در و چون قدری در و ساکن شود جنین باز پس و در و چون بار بار در و من رحم می آید
و از آن فریاد میشود بسبب انقباض استخوان قحف جنین قدری زیر و بالا می آید و گیر می آید و بسبب آن مقدار آن جنبه میشود
و جلد راس مستخری میگردد و درین وقت چون از گشت دست آید جلد راس جنین مستخری میشود و بسبب
استرخائی جلد زیر و بالا شدن استخوان قحف راس بود که بسبب آن حجم کاسه سر صغیر میشود و جلد راس بر آن مستخری
گردد و پس بجای هر دو درین درجه سر طفل زیاد میشود می آید تا اینکه در و جنبه آید و از جنبه تا فم رحم میرسد و طفل آن جنبه
که وسعت بین الفرج و اما مقدر است می آید و از آن پس نیم ساع میشود و معامی مستقیم چون انقباض گردد که مقدر است
و درین وقت روی جنین بجانب پهنیم میباشد و پشت سر آن بجانب علی فرج و تا آنکه از فرج و در و باقی متواتر بر سر جنین
قدری قدری از فرج بر می آید تا اینکه تمام و کمال از فرج خارج شود و مادام که سر تمام و کمال از فرج بیرون آید جنین
بر شکم می میباشد چون سر تمام و کمال از فرج بیرون آید درین وقت نو را جنین بایل بسوی ساق میشود و نو را و نو را
ساق امین یا ایسر و بر پلوئی خود میگردد و زیرا که درین مهلت سر و ج تنکب سهل میشود پس اول یک تنکب بیرون
می آید بعد تنکب ثانی بر آید و چون هر دو تنکب بر آمدند ولادت شد و دیگر اعضا سهل میشود و آنگاه سر طفل از فرج می آید
اول در و شدید میشود که حامله کمال بیاب میگردد و معالش مثل جنونه باشد و اگر یک در و مثل آن باز آید و نو را سر بیرون
می آید لیکن اینجا قدری در و ساکن میشود و بعد آن شدت میکند و محسوس درین سکون است که تا درین مدت جنین
خرج کشاده شود و اگر از انقباض آن از شدت شش سر طفل بیرون یا انقباض در و من نهی واقع میشود اگر چه در و ولادت
اول گاهی فریاد می شنود و نیم ساع شکافته میشود و چون وقت بر آمدن تنکب درین وقت در و از زمان خروج راس هم
زیاده میشود و بعد آن جنین با تمام بیرون می آید و هر دو آن آنچه رطوبت سابق باقی بوده و هم جنون که وقت جدا شدن
میشود از رحم خارج شده جمیع بود یعنی آید و بعد آن در و ساکن میشود و درین راس معلوم گردد که گویا و بیشتر است و درین وقت
رحم غشای طفل که در رحم باقیست مثل میشود و چون بر آمده و دست نهاده شود احساس کنند که هم بیرون است

و اگر در درجه اولی ششامی شود

مرد و زن با هم در این محسوس میشود و این خود درجه ثانیه است و گاهی ششم هم همراه طفل خارج میشود و درین وقت درجه ثانیه
 ششم هم سر کشیده و درجه ثانیه است که در آن پیش خارج شود و در ابتدا این درجه از ده دقیقه تا بست دقیقه تنگی هم که برای آن
 چنین شده بود ساکن میشود و بعد از تنگی شروع میشود لیکن شدت آن مثل تنگی درجه ثانیه نیست و پس از آن تنگی یا بارش
 تا اینکه غشائی که محیط طفل بوده و در رحم باقی مانده و هم پلاستیک از رحم خارج شده و در جبهه آید و بعد از آن گاهی تا مدت دراز در جبهه
 مانده و گاهی قدری در جبهه مانده تنگی در جبهه شروع میشود و غشائی مذکور از آن هم خارج میگردد و گاهی با خارج آن حاجت
 مسوئی و سنگاری افتد چون بعد خارج شدن غشائی مذکور پلاستیک هم را بدین نسبت سابق که در آن غشا بوده اکنون
 هم صغیر و صلب محسوس میشود و قند فصل سی و نهم در وضع و ولادت و این را لغت انگلیش پانزدهمین فصل جدا
 شدن طفل از بطن مادر مینامند بدانکه ولادت چنین طبعی است برای حیوان انسان همیشه بطور مرض نباشد و محتاج بر
 حضور طبیب نیست بلکه آنچه قابل میکنند کافی باشد لیکن هرگاه بر غیر طبیعی واقع شود یا قایم نیست و موجود نبود یا موجود باشد
 اما ناقص بود درین وقت ضرورت است که جوع مسوئی طبیب کرد و شود و لذا ضرورت است که طبیب آن نیم عالم بود تا در وقت ضرورت
 خارج شود و کار را با تمام رساند و باینکه آن تدبیر ولادت را اینجا نوشتم که تا حدی نقص نماند پس بدانکه هرگاه در طبیعتی حمل
 تمام شود و قرب وضع ظاهر گردد و درین وقت واجب است که لیکن طبع حامل بطور مانده تا معاشی تقسیم و ایما بر وقت ولادت
 از فعال خالی مانده پس طبعی در این وقت واجب است که تقصیر نباشد و آنکه آن بیدار باشد یا غفلت باشد یا غفلت باشد یا غفلت باشد
 قلیل نباشد که از آن بلینت یکجا جابت شده باشد و روغن بیدار بخیر درین وقت برای این کار از دیگر سہلات فصل است
 و ایضا حامل را امر فرمایند که خود را از طبع بپاراند و تصور کرده بر لپک نماند بلکه بخیر و بطور استحاشی کند و کار و بار خانه
 مشغول شود زیرا که اکنون هم از علی بر آمده و بسبب آن بدن سبک است و حرکت بران دشوار نیست زیرا که از حرکت
 اشتغال با امور خانگی دلش از خیالات و خوف از ولادت باز میماند چون در کاف که از انضباط معده و کثرت ریا
 قولون و غیر معاشی تقسیم میشود شروع گردد و درین وقت چنان کند که اگر گرفتن جفت این در در بر طرف میشود و آرام می آید پس
 اگر بعد گرفتن جفت صفای شدن معده در کاف باقی بود و فیون خالص یا مایه آب برنج نخیده حل کرده بطور زراقت در
 شکم رسانند که از آن هم در ساکن میشود و هم خواب می آید و هرگاه در و صادق شروع شود و آنوقت پرستاران حامله را باید که
 فیتنه یا رشتن قوی و معتدض یا کار که بزنند و آب گرم و آب سرد و پارچه چادر برامی تن بکشند و در چنین و چند روال
 خود موجود دارند و هرگاه نوبت بطلب طبیب رسد آن زمان قاناطیر می که بر بان انگلیش آنرا ایلا شنگ گامیتش نامند
 افیون و ماریا و قدری اگر گشت میناسازند و بطور شروع شدن در و صادق قدری روغن بیدار بخیر نوشاند از آن
 جفت و درین معاشی تقسیم صاف شود اگر قبل آن بر از مولی هم خود آمده باشد زیرا که ازین تدبیر و امر حاصل میشوند
 اول صفائی که بسبب آن همراه ولادت طفل بر از هم خارج نمیشود که باعث تنفر بینندگان میشود و هم بسبب آن قنات

فصل فی غرض و ولادت

کامل

بابت تمام در امر اخص مخصوصه فصل بیستم در وضع و ولادت
 سر طفل معاشی مستقیم از احمیت نمیکند و سبب آن ولادت سهل میشود و بعد تحفیه معاشی مستقیم اول در وجینه انگشت انداخته بر
 قلم رحم احساس کنند که کم اعضا از اعضای طفل اول محسوس میشود و سر یا پای دست یا پهلوی پس اگر بر سر طفل پیش آمده باشد
 زیر انگشت جسم مدور و عظام کانه سر محسوس خواهند شد و درین وقت باید دانست که ولادت بطور طبیعی است در آن
 هیچ اندیشه نبوده و محض قابله برای آن کافیست و اگر عضو دیگر محسوس شود درین وقت ضرورت است که دکتر صاحب شود که
 طلب کرده شود و با جملہ چون بپند که جنین از جانب سر می آید مادرش را بشارت تسکین دهند و مطمئن سازند که هیچ اندیشه
 نکنند هر گونه خیریت است تا در دل او قوت آید و خون بر طرف شود و بعد از آن بگویند که تا زیادتی و شدت در در پلنگ
 نه نشیند بلکه در خانه خود حرکت کند و با همه اطمینان خود کلام کند تا دل مشغول ماند و مدت درجه اولی منقضی شود و بعض
 قوایل بی علم آنچه حامل را درین وقت میگویند که درین نفوس خود را بند کرده و بر وقت شکم را سخت کرده و بسوی ال شج
 کنند نشاید و درین درجه این فعل مفرونا جائز نیست زیرا که درین درجه کشادن رحم ضرورت است و آن بقوت رحم کشاده میشود
 زور و قوت مادر را در آن دخل نیست و همچنین چون این در دو شج درین درجه تبارخی میشود بعضی ناخبر به کار میگویند که اگر
 یا هر دو ای که در رحم پیدا میکنند برای دفع کردن جنین نبوشانند جائز نیست زیرا که استعمال این ادویه درین درجه
 چون جنین قبل از افتتاح رحم بقوت شج رحم بیرون آید فهم رحم شق میشود بلکه درین وقت عوض آن از آب گرم در معاشی مستقیم
 حقه دادن بهتر است که از آن شج و در وقت او تر پیدا میشود و از حامله پرسند که بول کرده است یا نه اگر نکرده باشد اگر نکرده
 بول کند و بار بار بول کنند تا نشانه خالی ماند و اگر خود بول نیاید با دخال قاناطه میوه می آید انگشت گاشته نشسته بول اند
 نشانه بیرون آمدن و گاهی در آخر درجه اولی در کش ران چنان شج و در وقت می شود که از آن زن بتیاب شده و فریاد میکنند
 درین وقت هم حقه از آب گرم دادن و بعد از آن مار فیایا فیون در آب برنج مطبوع حل کرده و معارسانیدن باعث تسکین
 یا تسکین این رنج میشود و گاهی از مالیدن بر دست هم درین در آرم ظاهر میشود باقی امر بجهت گذراندن برون ولادت
 بهر کایت باقی ماند و بعد از آن جمله بر طرف خواهد شد و گاهی در آخر این درجه لب زیرین رحم که نسبت لب بالای آن است
 قدری دراز می باشد با وجود ضخامت خود که این وقت بسبب شج و آمدن غشائی جنین پیدا کرده و در میان سر طفل و عظم
 می آید و سبب آن سر را ضعیف کرده مانع از خروج میشود پس اگر چنین بود قابله را امر فرمایند که از انگشت دست لب مذکور
 را قدری بلند کرده و به تدریج سر و عظم عانه مانند ولادت سهل شود و گاهی درین درجه بعد کشاده شدن دهن رحم
 غشائی جنین پر آب از دهن رحم بر می آید اما شق نمیشود و منراوار نیست که شق شود چه جمله کار ولادت بدون شق شدن
 آن بنده می باشد اگر چنان بود که بالی و حتی طایفه قراض یا کار زیر انگشت سبابه بخوی گیرند که از سر آن قدری سر
 بالا رود تا در وجینه فهم رحم از آن زخم سر پس غشائی مذکور را از آن آهسته شق کرده و دهند و گاهی درین درجه رحم چنان
 سخت می باشد که با وجود شج متواتر و میج و کشاده نمیشود و از آن حامله بسیار از بیت میسر و کار ولادت بنده می باشد

اگر چنین بود درین وقت مادر را بیکیک تنه اش اندوختیم حصه گرین باب حاکم ده نبو شانت را بهر او آن بلا و ناهنجاریم گرین
نوشانند تا شش عضله عریضه را کم و از آن رحم متعرجی شده وسیع گردد و نوشانیدن این هر دو و مجموعه از خورانیان
هر یک مفروضه بهتر است تا کار تمام بویاند که از آن رحم تنیم میشود و در هم ساکن میگردد و این مختار حکمای ولایت است
و همچنین درین وقت کلورل یا شیرین نوشانیدن هم مفید است چون دهن رحم کشاده شود و چنین تاپری نیم رسد
و این وقت شروع در جبهه ثانیه است حامل را امر فرمایند که شکم خود را سخت کرده نفس را بندد و برای دفع کردن چنین زرد
بسوی سفلی کند و اینجا تا که بعضی اطباء میگویند که قاری تا انقباض دهن و جبهه سطر فل را از بروز خروج منع کنند تا قبل
التفات نیست زیرا که ازین فعل تشنج رحم زیاده میشود بلکه نسب آنست که و اگر از آنکه خود سراز فرج خارج شود و همچنین بعضی
نادان میگویند که چون چنین قریب دهن فرج رسد بروی فرج را از دست سبب کنند اینهم نشاید و ضرورت نیست زیرا که
بعد سرنسب که از آن کسیر است هم خواهد آمد پس توسیع از دست تا کجا مفید ممکن خواهد بود و چون سطر فل از فرج خارج
شود فوراً بپند که رسن ستره و گردن چنین است یا نه چه اگر درین وقت مجری مذکور گردد و درین چنین می آید و از آن حال طفل
مثل کسی بود که حلقه در گلوش انداخته کشیده باشد ترقی که روی چنین سیاه میگردد پس اگر چنان بود فوراً رسن مذکور را
بپاشی از بطن مادر کشیده و دهن را از منکب چنین آید و برآورد و دهن تا ستره می گردد و هر گاه سطر فل از فرج بپاید قابل
دست نمود را بر عانه نهاده غمزه کند و در دهن رحم را بر اخرج چنین پس هر گاه بیند که تشنج در رحم برای دفع کردن چنین شروع
شده هر آه آن دست خود را هم بر جهم نهاده غمزه کند و قوت گردد و اندکی چنین را از فرج خود نکش و آنرا سس نکند تا خود
پیدا نشود الا در وقتیکه در بیرون آمدن تاخیر شود بدانکه چنین پاک خواهد شد آنرا بکش و چون چنین تمام از شکم
دیگر بیرون نماند و لا محاله چنین است و از آن استیشود که قوی است و بر قدر که می بیند بهتر است که سبب آن خواهد
رئیه آن میسر شود خون صاف میگردد پس آنرا از خون و آب جدا کرده به بیند که بلغم در دهن و بینی آن است یا نه اگر باشد
و بان بینی را صاف کرده و دهن را بعد از ستره آن دو نیم آنچه یابسته آنچه کشیده ستره آنرا از غشیه یا رسن غلیظه که از
رشته دست ساخته باشد و عقده داده ضبوط بر بندد و لک آنچه از جامی مشدود گردد ستره رسن مذکور را از طرفین
و گیر که در شکم است نیز محکم بنده بعد از در میان این هر دو مشدود رسن مذکور را از کار دیامتر احسن که تیز باشد ستره سطر فل
کنند و فایده تیز نبودن آنست که تا دفعه قطع نگردد بلکه از تخم و کشیدن بار بار جدا شود و سبب این ولایت عضله ای
کوچک شرا این تشنج شوند و سبب آن دهن شرا این نباشد و زیاده خون جاری نگردد و اگر طفل پیدا شود و بخوبی در
تنفس هوا نکشد و گریه کند در بی حالت قطع ستره تاخیر ضرورت زیرا که تا حال رطبه طفل کار جری ستره که آنرا رسن ستره یا لک
پاشند تا گوشت نهاده و هم تا حال قدری خون از ریه ستره می آید و می رود پس در بی حالت تا وقتیکه ریه کار خود نماند یا اگر ستره
از رسن ستره موقوف نشود رسن ستره را قطع نکنند و عوض قطع آن دیگرند بایر که چنین تنفس بوزایل آید مثل اینکه

رسن ستره را از ستره احسن یا کار ستره قطع بایر کرد

و این

کلان فام را ضروری است ولادت آسان دارند

و امر محال میشود یکی تسکین در درد دوم پشیم سبب آن برودی مسترخ و کشاده میگردد و باید دانست که کار فام را با ضرورت ولادت استعمال آنند که از آن گویا بسیار محال میشوند پس از وقتیکه در حصادق شروع شود تا فراغ از وقت ولادت و بر آمدن غشای محیط هر وقت که در وادیت زیاد شود یا که هم عضو کشاده نگردد این دو را بویانند که از آن تسکین در و دو تو سبب اعضا محال میشود و بسیار وائی نافع است و هم باید دانست که چون از ولادت طفل فراغ محال میشود حامله را چنان راحت و آرام می آید که گویا در بهشت است لیکن بعد چند مدت که زیاد از بهشت دقیقه نباشد باز در وقت تشنج که از درد ولادت کم بود پیدا میشود و اگر این درد خود پیدا نشود بالائی رحم از دست نمیکنند یا بران مالش سازند تا تشنج پیدا شود و اگر ازین تدبیر تشنج پیدا نشود و غشای محیط و غیره بیرون نیایند درین وقت سبب نامل دست بالا زیر عانه فرو برده و ننگشت هر دو دست را بالائی رحم نهاده بر و نگر و دفع کنند تا از رحم غشائی مذکور خارج شود و چون از رحم غشائی مذکور خارج شده در جبینه آید درین وقت غشای اسواق وضع و جبینه بکشد یعنی چنانکه در تشنج و جبینه نوشته شده که آن چهار است از جانب تخانی خود پس اول این غشای مع بلا سنا از بالا بسوی زیرین کشند تا در رحم آن آید و چون در رحم آن آید از تحت بسوی فوق کشند تا از فرج خارج شود و گاهی بعد ولادت بسبب تشنج عضله عرض که در وسط است رحم بصورت دو شیشه ساعت میشود یعنی در میان آن خنق و هر دو جانب آن عرض و کبیر میشوند و درین وقت غشای محیط طفل در وسط آن که ضیق از تشنج شده تشنج میگردد و خارج نشود و از آن خون کثیر خارج گردد و مادام که این غشا نه بر آورده شود خون بند نگردد و درین وقت تدبیر محصر درین است که دست خود را با استنگی در جبینه انداخته بجای ننگشت در رحم انداخته تمام دست در آن داخل سازند پس بعد غشائی مذکور و بلا سنا را گرفته از رحم جدا ساخته اند بقدر اجتماع و بافت رحم بیرون آنند تا که رحم غشا و بلا سنا و دست را خود دفع کنند زیرا که درین دفع کردن رحم مجتمع و منقبض میشود و بسبب آن خون بند میگردد و اگر بار آورده خود درین حال دست خود را بر و روی از رحم بر آنند که رحم مسترخ مانا مجتمع برای دفع نشود خون کثیر خارج خواهد شد و در آن خوف هلاکت است و چون غشای مع بلا سنا با تمام خارج شود خون هم بند میگردد و تشنج هم بر طرف میشود و هر گاه غشائی مذکور از رحم جدا شده در جبینه آید از او بر تو بچید و با هم ساخته است و بسته بکشد تا تمام غشای چیده مع بلا سنا بر آید و چیزی از آن در دهن رحم نماند و الا بعض اوقات قدری ازین غشا در دهن رحم یا در جبینه باقی ماند تشنج پیدا خواهد کرد و از آن جریان دم کثیر خواهد شد و چون غشای خارج شود دهن فرج را از رمال پاک کرده رمال صاف دیگر بر فرج نهاده ببت اگر خون کثیر بعد از نیمه آید باید دانست که قدری از غشائی مذکور تا حال در رحم باقیست یا خون کثیر در آن منجر شده است چنانکه گاهی بسبب نادانی قوای فتنه پیدا میشود هر گاه وقت بودن غشا در رحم رسد و اگر گرفته میکشد و بسبب آن غشائی محیط منقلب و متقلب میشود و قوت کشیدن قابل بیرون می آید باطله چون ثابت شود که بعضی از غشائی مذکور یا خون منجمد در رحم موجود است پس درین

بایک قلم دست خود را در رحم داخل کرده و غرض نماید بر آنچه که باشد آنرا از رحم جدا کرده است و سه هفته موافق به ایت سابق
 بیرون آرد و درین وقت رحم را از خارج هم غم کرده باشد تا غشای خون هر چه در آن باشد آنرا دفع کند بعد یک سال
 صاف از خارج بر محل رحم و یکرمال صاف چنانکه کرده بود و درین فرج کند هشته بالائی آن چادر دراز چند تو کرده و شکم را
 چنین بندد و اگر فصل سرما باشد پارچه که بر دهن فرج می نهد گرم کرده بندد که از آن قدری آرام حاصل میشود و این
 فرج طبیب بر آن بود آنرا دور کرده فرج یا بس گستراند اگر بعد از خیال کمزوری خلط کند و بسبب آن خواب را مضطرب
 زیاد بود و خاصه هر گاه بر آبی میل ولادت اگر گشت نشانی و باشد درین وقت بکشد و پیاپی یا لایک و پیاپی شدی می پس
 بست بست قطره بنوشاند یا دو گریخ اخون خالص در آب حل کرده نقل آن دو رنوده بنوشاند و گاهی از ولادت
 غرضیت شق میشود و درین وقت چونکه دم بر دهن فرج و اندرون زیاد میباش ازین سبب رحم قلیل هم زیاد معلوم میشود
 و چون دم دفع میشود مقدار رحم هم محسوس گردد و با جمله اگر رحم کوچک باشد برای آن صاف کردن و شستن از آب گرم
 روزانه دو سه بار کافی میشود و اگر کافی نشود روغن کار بوک باین خود درست سازند که کار بوک یک آونس چهل
 آونس روغن کنجد حل کرده بگذارند و از آن روزانه دو بار بر رحم بزنند و طلا سازند و استعمال این دهن برای رحم صغیر و کبیر
 هر دو کافی میشود و نوزائیده را امر فرمایند که قدری بر پهلوی خود بچسبند تا آنچه رطوبات از رحم خارج میشوند بی آنکه بر فرج
 رسند بالا بالا از رحم و جیه بر پارچه ریزند و الا از مروز آنرا بر رحم افیتت خواهد شد و در پر شدن رحم هم تاخیر خواهد شد لیکن گاهی
 رحم چنان کبیر میشود که بدخشن آن حاجت فتنه پس اگر چنان بود روز اول آنرا با وزند که از آن بزودی صحت حاصل میشود
 و در هر حال خواه رحم صغیر بود یا کبیر صفای شستن آن از آب گرم ملحو طوشتن مفید بود و بعد چنین از آب نیم گرم غسول دهند
 اول صابون را که بر آبی شستن بدن کار می آید در آب حل کرده پارچه فانی یا سفید آن تر کرده از آن جلد بدن طفل را خوب
 مال غسول کنند و از آب صاف بشویند پس از پارچه ملائم خشک کرده اول پارچه نازک سوراخ کرده بالائی ناف بین
 رسن ناف را از سوراخ مذکور بیرون آورده پارچه را بر آن چسبند و بالائی آن پارچه طویل ملائم نماده بخوی بر بندند که اثر
 نوز آن قدری بر ناف رسد تا بسبب آن وقت گریه کردن طفل معای صغیر در سر نیاید و بعد چند روز رسن سره بخوی
 و اگر در افتادن آن تاخیر شود روغن کار بوک موافق نسخه سابق بر آن چکانند یا مرهم اوکساید آهن زنگ بر آن طلا سازند
 یا غلائل یا بانات سوزانده خالسته آن بر محل سره باشند تا خشک شده بقیه بعد لباس موافق فصل پوشانیده و گاهی
 مادرش دهند که از گرمی مادر او آرام آید و لیکن مادر در دانهش دهند که نور طفل حله را خواهد مکید و درین محل سه فایده حاصل
 میشود اول اینکه گاهی حله می کشد صغیر می باشد لیکن از مکیدن طفل کبیر میشود و دوم آنچه شیر در پستان است در آن قوت همال
 است از نوشیدن آن همال میشود و آنچه در شکم طفل بر آید سیاه یا سبز بود و بسبب صحت خارج میگردد و سوم آنکه از اذیت پستان که
 بسبب مکیدن طفل پدید میشود جرم مادر و اسهال چنان کثیر از آن دفع میشود و اگر از نوشیدن شیر مادر هم خود همال نشود

قولی از استادان
 در این باب است که
 می باشد و غرض از

سالم و زنده بماند پس غیر طبیعی شدن آنرا نباید بی اثر و در عرض بدن واقع شود مثل اینکه یک دست برگیرد یا از جانب
 به سمتی توله شود یا سنگین اول برآید غیر طبیعی خواهد بود یا کلاه هرگاه از داخل بدن در طول پیدا شود این بر سه صورت میباشد
 یکی آنکه سرین بیرون آید و دوم آنکه یک پا یا هر دو بیرون آیند و سوم آنکه زانو برآید لیکن برآمدن سرین ازین صورت باشد بر سه
 زیر که از برآمدن آن راه برای خارج شدن سرین آید و در هر یک آن مقدار براس است بخلاف خارج شدن زانو
 یا چلیپا چون هر دو نسبت براس ضعیف میباشد پس برآمدن آنها برای خارج شدن راس مفید نخواهد بود العلامات
 هرگاه ولادت از سرین باشد چون در حدائق شدت کند و درین رحم کشاده شود درین وقت چون انگشتان از شکم خارج
 کنند زیر انگشتان چشم مستوی المقدار در صلب محسوس نمیشود بلکه وضوح آن حس میشود که سرین که درون آن قدری صلابت
 و در راس محسوس میشود و چون بعد از آن رفته رفته انگشت را بگیرد و پیش آن گردانیده حساس کنند نشان مقعد و سیم زدند
 خصیتین اگر ضعیف باشد و آفرج اگر قوی باشد محسوس گردد و چون انگشت راس مقعد گردانند آنگاه تکیه بچین
 محسوس میشود و این امور بر تجربه کار ظاهر میشود و همچنین هرگاه بر عانه حامله که کمیته سمینیه بود دست نهاده از انگشتان مقعد
 سر طفل بسوی فوق از خارج محسوس میشود و چون آنکه مقیاس التوت را نهاده اول حرکت طلب نبیند و از خواه در جانب
 چپین ایستاد بسوی فوق قریب ناف حامله مسوم میشود و چون درین رحم کشاده شود و یک سرین طفل از آن خارج گردد
 آنرا از انگشت حساس کرده بود پس هرگاه این سرین بر پشیم می آید از فرامحت آتخوان عانه خروجش ممنوع میشود و بعد
 بسبب تشنج رحم سرین جانب دیگر از پشیم خارج میشود و سرین که اول از رحم برآمده بود خارج میشود و سرین بعد از آن
 که اول از فرج بیرون می آید سنگین همان برانب هم اول پیدا میشود و سنگین جانب خوشتر مثل سرین آن جانب زیر آتخوان
 عانه رسیده قدری ممنوع از خروج میشود بسبب فرامحت آتخوان عانه و بعد خارج شدن سنگین جانب دیگر بر می آید
 و اینست که این ولادت که در آن اول سرین برآید بر پهلوی طفل میشود و اما چون بنین تکیه بر می آید خود بخود بر جانب
 شکم یا پشت خود مستقر میشود و بعد از آن فرج خارج میگردد لیکن درین شکل راس طفل به تنواری خارج میشود و بر آنکه
 رحم تا این مدت که سنگین خارج شوند بسیار ضعیف میگردد و تشنج آنهم کم میگردد و گاهی مطلقاً تشنج نیکند ازین سبب این
 مشکل ولادت خوف برای طفل است لیکن اکثریه نیست که تا خروج راس هم رحم باز خود میان چپین سالم توله شده زنده بماند
 اما هرگاه تشنج رحم نباشد و در وقت آن اکثر از یک دقیقه تا ده دقیقه است پس آنچه با چپین بیرون آمده محتاج ترویج میباشد و اگر
 که سر و درین آن فرج انقباض نمیدن مکن نباشد و اکثر در خیالت رین ستره که جری ناف است هم بسبب تشنج شدن طفل
 نباشد یا شکی که از آن خون در بدن چپین نمیرد ازین سبب جانش مثل کسی باشد که او را جوق خنوق کرده باشند پس در خیال
 باید که اول تفحص کنند که در جری ناف حرکت ضربانی هست یا نه اگر بود هیچ اندیشه نمکنند و در پی تدبیر شوند اما گاهی جری
 ناف کشیده میباشد و بسبب آن که تشنج ضعیف یا معده مریض میشود درین وقت جری مذکور را از جانب هم کشیده میشود

سازند و چیزی مذکور را کشیده در پهلوی و جنبه یک طرفه کرده و پسند بر کمر هم جانب که خوابند و اگر حرکت مجری مذکور
مطلقا معذور بود و فوراً بچرخد و بر پهلوی آنرا باین نحو که یک دست خود را بر قاعی طفل نهند و از یک دست خود را بر روی جنبه
گرفته بکشند لیکن رست نکند و الا ممکن نیست که بیرون آید و پیشتر گفته شد که و جنبه ندارد و محراب رست بلکه اول از بالا بسوی
زیرین کشند تا جنبه در رحم و جنبه بیاید چون در انجا رسد اکنون از زیر بسوی فوق کشند تا از فرج بر آید و مجربین میگویند که اگر
بطل را از محل خفایش قدری غم کرده از استخوان عانه جدا کرده و پسند بعد از آن در زیر نیم بود آنرا از بالا بسوی زیرین و از
خیم و جنبه کشند ازین ولادت سهل میشود و هرگاه ولادت از جانب زانو بود و آن بسیار قلیل میباشد و دانسته میشود با یک
استخوان انگشت معلوم میشود که چیزی از سر کوچک است و هم فصل که برود و ساق مضموم محسوس میشود و هرگاه ولادت
از جانب رجل باشد اینهم از امتحان انگشت صاف ظاهر میشود که در هم نشی بسیار خیریش آمده و چون زیاده تفتحص کنند
عقب و دست می آید و از آن نقین میشود که رجل است دست نیست درین هر دو شکل هم تامل کنند که خود پیدا شود و بنمایند
که برای مادر خوبی نیست خبر اینکه ولادت البته در مدت طویل خواهد شد ولی برای جنین البته خوف است زیرا که سر بعد از خارج
خواهد شد و خروج آن بعد از جدا شدن اعضا تنافی و تاخیر و خطر عظیم است چنانکه پیشتر گفته شده لیکن باید دانست که درین شکل جنین قهراً
که تنافی آید بر سر از نیکی بر سر آید زیرا که هر قدر که تاخیر آید راه برای خروج راس مهیا خواهد شد و درین شکل هم ولادت
بر همان نحو میشود که در شکل اول ازین شکل یعنی ولادت بر جهت سرین میشود و قهراً باید دانست که چون درین
شکل هم بعد کشادن دهن و هم تاخیر ولادت بسبب ضعف رحم بود اعانت از نو شایان اگر گشت و غیره او و تیرم ولادت
فرمانده اگر از تیرم پیش پیدا نشود و سرین اول برآمده باشد از رحم درین وقت دست داخل کرده انگشت سبابه دست راست
را بر جمل سر استخوان ساق یا فنجی نهاده استخوان مذکور را از آن گرفته موافق هدایت سابق بر هدایت رحم و محراب و جنبه از بالا بسوی
تحت و از تحت بسوی فوق کشند یا چرخ بر ساق طفل بسته بسته بسته موافق هدایت بکشند و گاهی از آن آهنی هم کشند
لیکن در آن خوف رسیدن ضرر و نقصان طفل میباشد هر دو تیر اول اولی اند لیکن این تدبیر قوی باید که چه قریب فرج
بود تا هرگاه سرین جنین قریب رحم بود قریب فرج نیامده باشد و فرج رحم متوقف شود درین وقت دست در رحم انداخته انگشت
دست چپ را بر جمل طفل را کشیده بعد از آن آهسته آهسته کمال حقیقا کشند تا که مفصل رگبه خلع نشود و هم ازین ش اعانت
هم مقصود بود و اینکه تمام کار هم را خود کنت و از دست گیرند ایضا باید دانست که گاهی ولادت بر این صورت میشود که هر دو
دست طفل بر دو جانب راس طفل میباشد پس اگر چنان بود و دستها را از سر جدا کرده مقابل سینه نهند فقط ایضا باید دانست
که درین شکل چون جنین پیدا شود و گریه نکند نفس نکشد درین وقت هم آنچه برای نفس کشی و گریه کردن تدبیر پیشتر نوشته شد
اند اما اینجا هم عمل آنرا قدر فصل پنجم در عوارض و آنرا بلغت انگشت فوقی کثرت یعنی بعضی ولادت با
زاینده آن بر دو قسم بود یکی آنکه از جهت آلات و اعضاء حامله بود و هم آنکه از جانب جنین بود اما آنچه از جانب مادر

فصل پنجم در عوارض

بیماری

چندین بود پس یکی از آن گشت که دهن رحم نرودی کشاد شود و این هم طریقی است که رحم نرودی کشاد شود و این گشت
در وقت قوی متواتر شود لیکن گاهی با وجود قوی در امتحان دیده شود که از سبب ساعت تاده ساعت هم
نیشود لیکن اکثر احوال در زنانیکه یا صغیره العمر از سبب سه سال تا پانزده سال عمرشان بود یا دیکیره السن که از سی و پنج
سال عمرشان تجاوز بود و قبل اول حامله شوند یا پیش از سی و پنج سال درین هر دو صفت رحم هم بشواری کشاد میشود و تائید
موافق زمان سابق این بود که از نشتر بر دهن رحم جابجا تراشید یا اگر دهه و سبب تا قدری خون از آن جاری گردد و یا اگر
نشتر بر دهن رحم گیرین خوشانند تا غشیان پیدا شود یا آب گرم نشانند و درین زمانه بهترین تدبیرش آنست که اگر فاسد
و کلورل باشد ریختن خوشانند و از آن بخوبی مقصود حاصل میشود و گاهی هم سبب سخت شدن گوشت آن که از سبب
زخم حمل سابق بود یا سبب استحصال اصل کاشک نفوذ زخم رحم کشاد میشود و گاهی بسبب سرطان هم کشاد میگردد
و مراد از آن اینست که هر گز مطلقا کشاد نمیشود بلکه گاهی درین امراض در افتتاح رحم چندین تاخیر میشود که حامله ضعیف میگردد
و اندر وقت که درین وقت اعانت رحم کند یا اینکه قلمی آن در آن نماند تا بهر چه شدن آن دهن رحم هم کشاد نگردد
یا جابجایی است که در وقت رحم است آنرا از نشتر قدری قطع کرده و سبب تا سختی بر طرف شود و در سرطان اکثر حمل مستقیم
لیکن گاهی با سبب سرطان چنان کبیر بود که هیچ نوع رحم کشاد نگردد و درین وقت چاره ازین نیست که بر عارضه
رحم شکاف اشق کرده رحم را هم در وسط اشق کنند پس دست در آن انداخته به رابیر و آنرا گاهی بر رحم هم بپاشند
بعد استقرار حمل اکثر میکس میبرن رحم زوده گردد و رحم عضلی آن با هم ملحق میشود و بعد به شدن این رحم دهن رحم
چنان مسدود میگردد که هیچ گونه در آن راه باقی نماند و از آن وقت ولادت عسر پیدا میشود و درین صورت اسپکیولم انداختن
بیشتر که حمل اصلی رحم کجا بود و آن دانسته میشود و از نیکه به گاه تشنج و قوی شود و حمل اصلی رحم آن اثر انقباض و دفع زیاد
محسوس شود و آن موضع قدری از اثر دفع بر جای میماند و متواتر میشود و درین وقت بر آنجا از سر کار قدری رحم کرده و سبب
کشاد گردد و اگر رحم هم هیچ حیاطا بر نشود پس هر جا که از رحم در جنبه قریب بود که انگشت بآن اول برسد بر آنجا از رحم
تا یکا پنج شش کرده و سبب به بعد رحم کردن آنج در آن پیکرده و سبب گاهی در زنانیکه کمتر ولاد ایشان شده باشند و
اکثر حمل شکم ایشان بسیار غل و متشنجی باشد و سبب آن رحم او هم قوی نبود و بسبب ضعف گاهی دهن رحم
قفا قطن میگردد و در وقت آن پیشانی افتد چون وقت تشنج طفل بسوی قفا قطن میرود و در راه و جنبه نمی آید و ولادت
و شواش شود و تدبیرش آنست که حامله را به سبب متعلق کرده فاسد را سبب به سبب بجایش آورده بالای شکم یا بر طویل
بر سینه یا باز فاسد بر دهن نیفتد و استرخاشی شکم نفع گردد و رحم در جنبه آید و گاهی و جنبه فطری صغیر میاشد و سبب
صغیر فطری آن انقباض و شواش بود و از آن هم ولادت عسر میشود و از آن خود وسیع شود و حامله ضعیف میگردد و ولادت
آن درین وقت ضرور بود و تدبیرش آنست که اول رخن گشتن رخن سیاه یا رخن کتان گرم کرده و در جنبه ساق

[illegible]

خود نیز آمده رحم را مانع میشود و از آن ولادت دشوار گردد و اکثر این حالت هم در زنانیکه اولاد کثیر از ایشان متولد شده و در
 آن شکم ایشان تسخمی بود و جاذب میشود زیرا که هرگاه وقت ولادت قوت خود بر اعضائی سهل دفع میکنند برای دفع کردن
 چنین درین وقت مثانه بسبب تسخرا از جای خود بر می آید و بدین ترتیب است که هرگاه تسخج رحم ساکن شود از قاعه بطریق
 بول را از نشانه بیرون آن زمان مقدارش صغیر گردد و قابل فراحت باقی ماند و بعد آن قابل از انگشت خود از اندرون چنین
 مثانه را بسوی فوق در عانه دفع کرده ماند تا که طفل زیر آن رسد و گاهی بسبب سنگ که در مثانه پیدا میشود هم ولادت
 میگرد و زیرا که جگر مسطور بسبب انحراف عانه در وقت ولادت برگردن مثانه می آید و چون طفل بزخم رحم آید سنگ مذکور آنرا از
 خارج شدن مانع میشود و درین وقت چون دایره از انگشت می بیند سختی یابد پس عانه محسوس میشود و بسبب آن طفل
 بسوی سهل نمی آید بدین ترتیب درین وقت است که قاعه را بطریق یا آهنی انداخته حساس کنند که سنگ است یا نه اگر سنگ است آنرا
 از قاعه را بطریق مذکور از رحم مثانه دور کرده و در همان اندازند تا که طفل خارج شود اما آنچه عسر ولادت بسبب چنین بول پس کلی زن
 است که غشائی محیط غلیظه و سخت بود و با وصف تسخج های قوی و کشادن رحم شق نشود پیش چنین آمده مانع از خروج
 شود و گاهی چنان غلیظه میباشد که همراه طفل پیدا میشود و این عسر در رجه ثانیه بعد کشادن رحم وقت بر آمدن طفل از رحم
 ظاهر میشود و درین وقت ضرورت است که از غشا خارج شده مقدار صغیر گردد تا به سولت بر آید و چون غشا شق نگردد مقدار
 چنین کثیر ماند و علاجش همین است که غشائی مذکور را قدری شق کرده و بپند دوم آنکه غشائی مذکور بر عکس اول رقیق و کوف
 بود و قبل از اینکه دهن رحم کشاده شود شق میشود و از آن آب جاری گشته عسر در ولادت پیدا میکند و دریرا که بر کشادن دهن رحم
 غشائی بر آب معین میشود و بر طفل این در درجه اول ظاهر میشود که بسبب آن دهن رحم بشواری کشاده میشود و از تنه
 مشوره اش می آید است که قابل از انگشت خود دهن رحم را در وقت سکون تسخج است بهر حال تسخج عود انگشت
 خود را از رحم بیرون آورد و آنکه تسخج غلظه است در رحم نمید و چون از تسخج بیرون آید باز وقت سکون آن در رحم جمع
 و از منقسم حاصل میشود لیکن تدبیر جدید که از منقسم بود و اکثر بارش صاحب بهادر آنرا ایجاد کرده اند است که مجری
 چرم موی که آنرا از شر گویند و بقدر یک پنجه عرض بود در دست میسازند و این است که یک جانب آن کشاده و آن
 است و در جانب دیگر بند آن قاعده است پس از جانب قاعده آنرا در رحم داخل کرده از جانب راس آب در آن بند را
 منقبی رسانند تا بسبب رسیدن آب مجری مذکور منقسم شده دهن رحم را کشاید و عوض غشائی محیط چنین بر آب کار و بپند
 اینست خود طفل را محکم از دیت نرساند و ایضا بویانیدن کار نام و نوشانیدن کلورل با نیت هم درین وقت مفید است
 که از دیت هم از آن کم میشود و هم رحم کشاده میگردد و سوم آنکه در غشائی محیط طفل آب زیاد پیدا شود چنانکه در غشیه
 و گیریم گاهی آب زیاد پیدا شود و علامتش است که مقدار شکم قبل زیاد کثیر یدر میشود و هم شکم لا یم میباشد و در
 رحم زیاد رقیق و بر آب میباشد و بسبب آن وقت ولادت تسخج در در کثیر و ضعیف بود و چون بزخم رحم انگشت نهاد

تسلط عسر ولادت و عسر خارج شدن

نیت
صورت مجری
قاعه مجری

احساس کنند و یوارحم رقیق و زیاده و صبیح و لایم محسوس نشود و بدین بین و بر آن دور تر محسوس گردد زیرا که بسبب رقیق
آب چنین تاغم رجم نمی آید و تدبیرش آنست که هرگاه تشنج شدت کند و غشائی محیط در رجم آید درین وقت که مال احتیاط نشسته
زیر بر سر انگشت بتایید پنهان کرده تاغم رجم رسیده غشائی نازک و رقیق در رقیق شقی کرده و دهن را زانفته زانفته آب از آن در هر
خارج شده کم گردد و در مطهر نیز آید چنانکه گاهی مقدار طفیل بسبب زیاده پیداشدن آب در بطون دماغ گیر شود
و آنرا بزلان انگشت آبی در دهان بکشد یعنی زیادتی آب در بطون دماغ مانده و درین وقت استخوان کانه سر از مفصل بایستی
جدا شده لایم میشود زیرا که غذائی حیه بسبب انقباض عروق زیر آب و عظام و دماغ نمیرسد ازین سبب عظام لیم
دماغ ضعیف میشود و در جرات زیادتی سر را دایچ کشند که در هر درجه نسبت درجه دیگر زیاده و کم باشد حتی که گاهی بست و در
انچه و گاهی بست و چهار پنجه فیه که در سومی آید و در پنجالت گاهی چنین از طرف راس و گاهی از طرف سرین پدید میشود و گاهی
از طرف سر می آید از انگشت معلوم میشود که سر بسیار عظیم است و چون از جانب سرین بر آید درین وقت بین دو تن که عظم
است و شوار بود لیکن قاعده حص آن نیست که چون سرین و پا بر آید به بتید که به مقدار طبیعی اندیا صغیر از آن اگر صغیر
دانسته شود که عظم است و هم چون بعد بر آمدن پا با سرین بر عانه مادر نظر کنند و انگشت نهند معلوم میشود که سر برگ است
بالجمله چون از راه سرین پدید میشود پس اگر قدری زیاده بود محتاج تدبیر باشد زیرا که درین وقت خود عظام لیم بود و
غشیه راس و راس همه لایم بودند و وقت ولادت از نقطه رجم و فرج منصفه طر شده طویل گشته خود پدید خواهد شد
مادام که این چنین نده و نیز چهار ولادت که از خود شود و دیگر تدبیر نکند تا هرگاه بداند که چنین خود پدید خواهد شد درین وقت
از سر شتر چنین را از وسط آن قدری شقی کرده و دهن را تا آب خارج شود و گاهی این آب تا مقدار دو آنار بر می آید اگر
مقدار راس بسیار گیر بود که بسبب آن از جانب پا و اندیشه بود که رجم شقی خواهد شد و مادر را پاک خواهد شد درین وقت
چنین زنده بود لیکن بدانند که اول از حیات این چنین امید کمتر است و دوم اگر زنده هم ماند سیقتل و بخون خواهد بود
حفظ مادر را مقدم داشته از حیات چنین را اگر زنده از سر شتر و وسط شترین را شقی کنند تا آب خارج شده به سهولت بر آید اگر
این چنین از طرف سرین پدید شود از کشیدن آن رجم را آرام میبرد زیرا که از کشیدن چون شتر شتر شده طویل میگردد و در
میشود و او نیز رجم کم میگردد پس درین صورت هم اگر چنین خود پدید آید زنده ماندن آن خود را پاکت مادرش بود درین
هر دو صورت شترین را شقی کرده و دهن را تا آب خارج شده از صغیر شدن راس به سهولت خارج شود و لیکن درین وقت که مال
احتیاط کار در رجم اندازند تا وجینه و رجم رقیق و ناقص نشوند و بدانند که چون رجم غلیظ چنین درین صورت بسیار
میباشد ازین سبب با وجود بر آمدن چنین هم دست تاپس گوش آن میرسد و اگر چه درین وقت بعضی نشتر از درین چنین
و بعضی از شتر آن می اندازند لیکن شتر است که درین وقت اگر پس گوش چنین نشتر انداخته تا وسط راس آن رسانند پنجه رجم
گاهی تقارن بر محال خود منضم نموند بلکه گشاده میباشد و در هر جانب مقدار مذکوره آب مجتمع بود و بسبب تعدد آن این

نیست بلکه ممکن است بر هر یک که بود پیدا شود و خواهد دست یا شانه یا تمام بدن درو نشده بر آید السبب کما جی سبب
 بخوبی ظاهر میشود لیکن اکثر نسبت که چون پلوس در وضع خود غیر طبیعی بود سبب این ولادت میشود و باید دانست که لفظ
 پلوس بر این اطلاق کرده میشود بر جوف شکم که چاک که از اتفاقاً از عظام عان و عظام نخچه محیط اند و اندرون آن
 و استعانی که چاک و رحم یافته میشوند و وضع طبیعی آن نیست که عمق آن در طول چهار و نیم انچه باشد و چون از آن کم شود
 خواهد بود و در صورت قصر عمق پلوس در عرض شکم طول میشود و بسبب تضیق آن جنین هم در آن بر وضع طبیعی خود غیبا
 چون وضع طبیعی جنین نیست که از جهت طولی خود در میان جانب فوقانی و تحتانی پلوس ماند و درین صورت سر و سرین آن
 بجانب فوق و تحت میمانند و هرگاه پلوس قصیر بود سر و سرین جنین هم در جانب یمن و یسار پلوس میمانند و عرض جنین
 در میان فوقانی و تحتانی پلوس میماند و برین نیست در بطن عظیم میشود پس هرگاه وقت ولادت میرسد جسم جنین کوچک شود
 جنین نیست طبیعی خود که از آن در جهت طولی خود پیدا شود ممکن نباشد ازین سبب از جانب عرض جسد خود در هم جمع می
 دوم آنکه عظام پلوس موافق وضع طبیعی خود بودند لیکن غشای آب یاده بود که سبب آن رحم عظیم و وسیع شود و بسبب
 آب اثر غیر آن جنین سر و از کثرت آب جنین رنگین نبود که از جانب راس خود آید بلکه بر هر جهت که در آب بود برینان
 در هم جمع می آید و سوم آنکه رحم بر شکل وضع طبیعی خود که بودن آن بر هر جهت ناشیاتی است نباشد بلکه در جانب عرض
 طولی گردد و در برین بسیار عمق آن قصیر شود و بسبب قصر عمق رحم جنین هم در عرض رحم گیر شود و سر و سرین آن در جانب
 یمن بسیار جمع باشند چنانکه در پلوس غیر طبیعی المقدار میماند و برین که در هم بر این صورت بود همیشه ولادت جنین آن
 بر هر جهت غیر طبیعی میباشد و بینندگان میدانند که چون پلوس بر وضع طبیعی خود است لهذا شاید بسبب عادت این ولادت
 میشود لیکن چون غور کرده میشود دانست میشود که رحم بر وضع و شکل طبیعی نیست فقط چهارم آنکه گاهی وقت سقوط حمل
 چون بسبب امراض رحمیه ساقط شود و رحم کمزور بود و تشنج آن برابر واقع نشود و جنین از جانب عرض خود در هم جمع می
 اطلاعات اول شکل شکم بر خلاف شکل طبیعی میباشد مثلاً شکم در عرض زیاده بود و چون از انگشت امتحان کنند
 جنین دور تر از رحم محسوس میشود و چون بر عان تسته تسته بگردانند و تفحص کنند در یک جانب عرض عان خواه در یمن
 یا یسار بر طفل محسوس گردد و در جانب مقابل آن سر جنین زیر انگشتان دیده میشود و چون تشنج قوی گردد و تشنج
 از جنین مثل منکب یا از نو در هم جمع می آید و درین وقت نشستن آن دشوار بود و تقریر ضرورت لهذا قاعده تشخیص آن
 بر این نقطه قرار داده اند که درین وقت اگر تقیاس المقصود را بر عان نهاده آواز دل جنین را بشنوند اگر منکب آمده باشد
 آواز دل قریب باشد مادر بالای عظم عان سمع خواهد شد و درین وقت این ولادت غیر طبیعی باشد که از عرض جسد میشود
 و اگر از نو آمده باشد آواز دل قریب باشد مادر شنیده خواهد شد و چون آواز قریب است سمع شود بدانند از نو آمده ولادت
 طبیعی است از جانب طول جسد است اگر چه آواز سمع نشود بسبب اینکه جنین مرده باشد پس بپندارند و درین رحم منقطع

شکل پلوس بر وضع
و مقدار طبیعی

شکل پلوس بر وضع غیر طبیعی

نشده باشد انتظار انفصاح آن کشند و اگر دهن جمع گشاده و آب از آن خارج شده باشد درین وقت دو سه انگشت خود را در رحم داخل کرده عضویکه قریب رحم آمده بر آن انگشت نهاده آهسته آهسته انگشت را بسوی بالا رسانیده و بیست کند که آیا دست است یا پازیر که اگر دست باشد کف دست و انگشتان در انگشت محسوس خواهند شد و از آن صاف و صاف خواهد شد که دست کدام جانب است و از آن ثابت خواهد شد که ضربین کدام جانب است و از تغییر جهت ضربین جهت بود یا پاهای هم متن خواهد شد پس اگر برای دقت این امور دست چپین را کشیده در جنبه چپ رحم آن را بقیه نیست زیرا که بعد از آن چون پایی طفل را گرفته خواهند کشید این دست نمود در رحم منقلب شده خواهد رفت العکس باید دانست که برای حفظ مادر و جنین ضرورت است که قاعله یا دستگاه قبل از نیکه آب از غشا خارج شود بدینکه ولادت بطور طبیعی یا غیر طبیعی است چه اگر طبیعی باشد پس تدبیر آن تا بودن آب در غشا سهل است و چون ثابت شود که غیر طبیعی است و منکب در رحم جمع می آید درین وقت تدبیر قلب آن که از ده سال یک و اکثر صاحب ایجا کرده اند و آن نیست که از سر انگشتان منکب را بسوی تحت رحم آهسته یکی دفع کنند و بالای عانه مادر جایگاه سر جنین نمودار بود دست نهاده بسوی سفلی بجزو کنند تا جنین منقلب شود بر پشت طبیعی آید و دم آنکه دست در رحم انداخته آهسته آهسته غشای محیط پر آب را از میگویند میگیرند و پاره رحم جدا کرده باشند تا اینکه انگشتان قریب پایی جنین محسوس شود فوراً از انگشت غشا را بپارید و پاره گرفته بسوی تحت و دم رحم کشیده آورده از آن در جنبه آن را زیر که درین صورت مادر که انگشتان در قاعه غشا انداخته آب کم جاری خواهد شد و مادر که آب در غشا است قلب جنین سهل خواهد بود و اگر آب از غشا خارج شده باشد تدبیر اول ناممکن بود و این تدبیر را تدبیر تنگ بلغت انگشت بینا مندرجی تدبیر قلب تدبیر ثانی البته ممکن است یک یا دو تنگ بلغن در محل وسیع رحم باشد که تحریک و تقلیب آن آنجا ممکن باشد و اگر در سفلی آمده متغیر شده مثل اینکه در مجرای و حینه رسیده باشد در جای این تدبیر هم مفید نبوده و اگر اینکه قطع کرده بر آن رو با آنکه هرگاه قصد تقلیب جنین کنند اولی را کار فاسد بویایند و بیوش کنند که از آن فایده قلب از تیت و توسیع فهم رحم هر دو حاصل میشوند و باید دانست که درین ولادت غیر طبیعی تشنج رحم بسیار ضعیف میشود و درین رحم تقلب گشاده میگردد و در این احوال تشنج گشاده برائی اعانت آنچه تدبیر در فصل عسر ولادت برای توسیع دهن رحم نوشته شده اند آنها را اینجا هم بعمل آورند و هم در آن که تشنه و معاشی مستقیم را قبل تقلیب به بتید اگر هر دو خالی بودند بهتر و الا بدخل کردن قاعه طبیعی شانه را از بول و بزدان حقیقه معار از فضول بر آریه خالی کرده باشند و آنچه پیشتر تاکید نوشته شده که قبل جریان آب از غشا امتحان ولادت غیر طبیعی کرده تدبیر آن نمایند تا بر آن بوده که اگر بر وقت تدبیر غفلت کرده شود و دست چپین خارج شود و جنین آید درین وقت بسبب عجز و حفظ رحم و وجه جنین اولی پاک میشود و بعد پاکت آن پاکت مادرش بخوف بود چه ممکن است که بسبب قوت و شدت درد پاک شود یا از تشنج رحم شق گردد و از آن بیدر یا جنین مرده در رحم شق

وزیر آن در خون مادر و شیر شده هلاک کند و ایضا باید دانست که چون جنین بر این هیئت قدری از رحم برآمده میسر و پس از آن در عظام پلوس مادر نقصان و تغییر از موضع طبیعی نباشد بعد از آن چون جنین مایه می شود و بسبب آن از حرکت خارج می شود و در آنجا تا بایر نفوذ و یکسپید باشد بلکه از خود پیدا می شود و آنچه دست آن خارج از رحم شده بود باز در رحم کشیده و داخل می شود و از آنجا سر بایر می رسد و بعد از آن ولادت سهل بود بعد از وقت این دست از آنسو ولادت بطور طبیعی می شود و زیرا که از مایه می شود بسبب مردن رحم بخوبی بر آن شکل دیگر دو تقلیبات متعده آنرا به هیئت طبیعی می آرود و گاهی همین دست که اول برآمده بعد از آن همراه عضو دیگر مثل سرین یا سر اول بر می آید بعد از اعضائی دیگر بر می آیند و ایضا باید دانست که هرگاه عظام پلوس مادر تغییر می یابد درین وقت هم ممکن است که دست در رحم انداخته یا بی طفل را بکشند لیکن درین وقت گاهی طفل برخی آید بسبب اینکه از غیر طبیعی بودن خروج پلوس عظام آن برترنگ می شوند و از خروج راس مانع میگردند پس هرگاه چنین صحت دیده شود باید دانست که هرگز جنین نده نخواهد ماند و برای حفظ مادر چنانکه در صورت عسر ولادت که کبر راس بود تدبیر اخراج مایه است از سر دیگر و انداختن آنجا هم بعد از آن جنین تدبیر اخراج و مانع از سرگشتن تا مقدار صغیر شود و بهتر تدبیر از شش کردن طفل یا قطع کردن جنین که ممکن باشد مقدار جسد و جنین را صغیر سازند تا سهولت بر آید و گاهی جنین در ولادت غیر طبیعی بر دست و پائی خود یکبار بیرون می آید یا بنحوی که دستها بر پا نهاده و در رحم و هم در جنین می آید لیکن این بسیار نادر است اما درین حالت هرگاه شش قوی می شود و از تقلیبات حقیقه دست و پائی برآمده از رحم باز در رحم میروند و بعد از آن از منکب خارج می شود و گاهی دست و پائی انقدر در در و جنینه مانده منفر می شوند که از شش قوی هم در رحم باز پس نروند و هم اکثر درین ولادت مجری سوره هم با دست و پا خارج می شود و بعد از آن جنین درین ولادت هلاک میگردند و علت آنکه سباب آنچه سباب در ولادت منکب او لاند که در انداختن آنجا هم می باشد و تدبیر که آنجا نوشته شد انداختن آنجا هم بعمل آید و گاهی جنین بر این شکل پیدا می شود که یک دست و گاهی هر دو دست بر سر نهاده می آید مثل کسیکه نزدیک شدن او از سخت و دستها بر سر و گوش خودی نماند و او از سخت رانده شود و این شکل هم طبیعی و هم غیر طبیعی است اما درین شکل جنین از خود پیدا می شود و الا قدری تاخیر در ولادت رو می دهد که بسبب آن مادر را اذیت می شود لیکن جنین مادر هر دو سالم میماند و از آنکه درین ولادت بسبب تاخیر اذیت مادرش میسر می آید و هرگاه قبل از آن جنین پلوس این هیئت معلوم شود درین وقت هرگاه در رحم نبود از انگشتان دست طفل را بسته تهی پس سر آن کوزه دهند لیکن درین فعل کمال احتیاط می دارند و درین باره که طفل بسوی خلف همراه دستها نروند و الا فوراً منکب بیرون خواهد آمد و ولادت غیر طبیعی خواهد شد پس باید که از انگشتان یک دست خود و دستهای جنین را پس سرگردانند و دست دیگر خود را بر عانة مادر جنین نهاده و حرکت جنین از جای خود حرکت کرده پس سر و گاهی سر سوره که مجری برای رسانیدن خون در رحم جنین بود قبل از خارج شدن جنین از رحم بیرون می آید و ایضا حالت را بلعنت گذاشتن فیویش پس پیشکش کند یعنی پیشتر آمدن سر سوره و این گاهی قبل از سر سوره

در غشائی محیط وقت تشنج و کشادن رحم محسوس میشود و گاهی پیش از سر برآیندن یا منکب یا پاها خارج میشود و السبب
یکی از آن زیادتی آب در غشا بود که سبب آن رحم بر شکل طبیعی خود نماند بلکه وسیع میشود و از زیادتی آب طفل و جنین از
دیوار رحم دور تر میباشند پس هرگاه غشاشق شود یا شق نشود لیکن آب زیاد و بسوی رحم می آید درین وقت این مجری هم
بسهولت همراه آب از جنین پیشتر فرم رحم می آید و دم آنکه این مجری زیاد و طویل بود پس هرگاه درین رحم کشاده بود و غشائی
محیط شق شده از آن آب بقوت جاری شود درین وقت بسبب زیادتی طول خود این مجری هم همراه آب از جنین پیشتر
بر می آید و رحم هرگاه محل حمل آن از رحم که آنرا بر بان نگهش پلاستند و بندی آنول گویند از دیوار رحم قریب بود درین وقت
هم همراه آب از جنین پیشتر بسهولت بر می آید چون قبل از جنین بر می آید ازین سبب بعضی از اعضائی جنین که بعد از آن بر می
آورد از خروج مانع میشود و هرگاه آنکه هرگاه پلوس مادر بر شکل طبیعی نباشد هم این مجری از جنین پیشتر بر می آید زیرا که درین وقت
خروج جنین پلوس غیر طبیعی که قصیر و محکم بود و دشوار باشد و نسبت آن بر آمدن این همراه آب سهل بود و هرگاه آنکه هرگاه که هم
چنین از سران کوچک بود مثل سرین یا پا یا دست یا منکب اول خارج گردد و همراه آن هم این مجری خارج میشود زیرا که در وقت
بر آمدن عضو معلوم و سخت فرم رحم و جنینه باقی میماند و سبب بودن راه کشاده و خالی این مجری هم همراه آب خارج میشود
العلامات مادام که غشائی محیط جنین شق نشود و شستن آن دشوار بود اما اگر وقت تشنج و حرکت ضربانی این مجری
معلوم گردد و از آن دانسته خواهد شد که این حرکت مجری مذکور است و این حرکت مثل حرکت قلب جنین بسیار سریع میباشد
اما هرگاه غشائی محیط شق شود و آن زمان بسهولت دانسته میشود که چیزی مثل حمل پیش از جنین می آید و در آن حرکت و ضربان
هم بود و العلاج درین ولادت برای مادر جنین هیچ کلفت نیست لیکن برای جنین البته خوف هلاکت زیاد است زیرا که
در نیال جنین مثل کسی میباشد که درین آنرا بند کنند و هوا را بخونش رسیدن ندهند و از آن خوف هلاکت بود و خصوصاً
وقتیکه تشنج جلد پیدا شود و تا دیروز بماند که درین صورت بسبب طول انفاز هوا بخون نمی رسد و اگر تشنج بتأخیر پیدا گردد و در وقت
رفع نشود درین صورت قدری هوا بخون خواهد رسید و خوف کم باشد باطله مادام که درین ولادت جنین تا دیروز و جنینه
غشای از اشتقاق محفوظ دارند که تمامی حفظ جنین درین وقت منحصر در این است که غشائی محیط شق نشود پس اگر غشای
شق شود و آب خارج شده این مجری تا دیروز و جنینه یا از دیروز فرج هم بیرون آمده باشد پس باید که در موت و حیات
جنین تامل و نحو کنند اگر مرده باشد و آن دانسته میشود از ساکن شدن حرکت و ضربان این مجری لیکن باید که حرکت ضربان
مجری مذکور را تا دیروز در بدن پیدا تا قابل اعتماد بود و الا گاهی بسبب شدت در رحم حرکت باطل میشود و باز عود میکند پس
تأیید شود که بچه در درین وقت حاجت که ام عانت نیست انتظار کنند خود خارج خواهد شد و اگر زنده باشد مادر جنین را
بیشیت ساجد ساخته قابل را که گفت که انگشتان خود را در رحم انداخته مجری مذکور را از سر جدا کرد و یک طرف در پهلوی سر
رحم کرده و در دیروز یا در دیروز بعد انگشت خود را بر آن نهاده دارد تا تشنج باز در رحم پیدا شود و سبب آن جنین بسوی

ایده و مجری مذکور بسبب مزاحمت انگشت از جای خود بر نیاید ایضا قلمم هم می گوید که آنرا اگر گویند بکینند که در وسط آن
 نقیصه کوچکی می باشد و سر آن از خط ملائم و توکرده بر بندند بخوبی هرگاه از آن غایب باشد خواهند بردی از آن قلمم اگر
 پس درین خطه مشدود مجری مذکور اگر وقت از خطه مذکور بسته سر خطه را از نقیصه قلمم بر آورده بر قلمم مذکور بسته در رحم داخل
 کنند و چون در رحم رسد جنین از رحم خارج شده در پلوس داخل شود قلمم را از خطه مذکور خالی کرده بیرون بکشند تا بجز
 مذکور بطور ولادت طبیعی همراه شکم جنین بر آید و اگر مجری مذکور همراه جنین پیش از آن در پلوس آمده باشد و در کون آن
 ناممكن بود درین وقت آنرا در یک پهلوی جنین کرده و پند و چون از اعضائی دیگر پیش آمده باشد مثلاً از سرن پیش
 آمده باشد درین وقت جسد جنین را از آنکه موسوم به تار پیش شکم بر آید و این کار ساخته تقریب حکیم است که وقت بکشد تا ولادت سهل
 شود و اگر پیش از آن آمده باشد درین وقت هم آنچه از اعضائی جنین بدست آید آنرا از وقت بکشد تا ببرد و بیرون آید
 بهتر بدینکه از آن خوف رسیدن ضرر بار بود و زنا بعمل نیانند که درین وقت حفظ مادر واجب است جنین که درین ولادت
 زنده میماند و تذکر ایضا از اقسام ولادت غیر طبیعی است که پلاستیک که آنرا بلوغت جنینی اول گویند قبل آمدن جنین از رحم
 خارج شود و آنرا بلوغت انگشت پلاستیک یا پویا یعنی اول که پیشتر از جنین بر آید نامند و این بر دو نوع می باشد یکی آنکه بقا
 حمل یعنی الاقات زنده و سفیده بیضه زن باکره می فرمید و قریب هم رحم شود و از آن قریب هم آن از رحم متعلق شود و هم
 آنکه خاص بر فرم رحم شود و درین صورت چون مدت حمل کامل گردد و بسبب آن رحم وسیع شود و بسبب تمدن آن جسم مذکور
 از رحم تدریج جدا میشود و بسبب آن گاهی خون قلیل گاهی چنان کثیر می آید که حامله بزرگ میگردد و آن سبب تا حال بخوبی
 منکشف نشده که بسبب این جنین قبل ولادت می آید العلامات مادام که شکم صغیر بود تشخیص دشوار بود که تعلق حمل
 از رحم در قندرس است یا قریب هم رحم لیکن هرگاه ماهه مقیم آید و مقدار حمل کامل گردد و ولایت ولادت شود قدری خون
 می آید و باز بزرگ میگردد و بعد چندی بازمی آید و ازین استه میشود که تعلق حمل قریب از هم رحم یا بر فرم رحم است و از وقت
 شدن رحم چون پلاستیک قدری قاری از رحم جدا میشوند و بسبب بستن عروق که در میان آن و بیوس میسر هم
 متصل بودند خون جاری میگردد و هرگاه درین وقت که درین رحم مضوم و مسدود است انگشت در فرم رحم نهفته می
 پس اگر تعلق حمل بر فرم رحم بود چندی استغنی غلیظ زیر غشا و در میان جنین محسوس میشود و اگر تعلق حمل بر کناره فرم رحم باشد
 از داخل کردن انگشت این شی استغنی غلیظ بر کناره رحم یافته شود اما هرگاه وقت ولادت رسد و درین رحم کشاده گردد
 پس اگر جنین پیشتر از جنین جسم سهل بود و اگر از آنویا منکب یا سرن بیاید و تن این جسم دشوار می باشد زیرا که
 سوائی راس جمله اعضائی جنین از سر کوچک ملائم می باشد پس بسبب آمدن اعضائی دیگر پلاستیک هم منفرد میشود
 بلکه هرگاه از انگشت اراده حساس آن نمایند بالا میرود و محسوس نشود و این ولادت برای جنین و مادرش هر دو قاتل است
 زیرا که چون پلاستیک از رحم جدا میشود و درین خون در بدن جنین بند میگردد و چون دم کثیر از اجزای بدن پلاستیک از رحم جدا

دوش از ولادت سهل نوشانی و باشد و از آن سال شده باشد تا چهل و شصت ساعت بعد ولادت تا بیست و هشت روز
 الاخته از آب گرم و روغن بیدارنج و بنده پس اگر بعد از آن در اجابت سدد و در سخت آید روز یکم از ولادت و دوشم روز
 بیدارنج و آب پودینه بنر یا آب ساده یا آویشن و شنبلیله یا یک در آن پوست نارنگی را که کرده خوشبو ساخته باشند بنوشانند
 تا بسبب تخین اینها از نوشیدن روغن بیدارنج غشیان نشود و بخوبی اجابت شده امعاء صاف شوند و هم دریافت کنند
 در شکم و دوشست یا نه زیرا که اکثر بعد ولادت تا بسبب و چهار ساعت قدری در میان سبب یا نیکه خون مجتمع در رحم است و تخین آن
 دفع میشود و از آن دفع حاصل میشود و این درد در کسانی که بار اول بار دارند را باشد کم بود و در کسانی که چند بار زاییده باشند
 زیاده بود زیرا که ارحام ایشان مسترخ و ضعیف بودند پس خون در آن زیاده میماند و بسبب آن در زیاده میشود و گاهی تا سه روز
 این درد میماند و سبب آن گاهی خاص در رحم بود و گاهی در عضو دیگر تا هرگاه در رحم بود پس یکی از آن است که خون در رحم زیاد
 ماند و بخوبی از آن دفع نشود و دوم آنکه چیزی از غشیان میماند آن مانده باشد و آنچه بسبب عضو دیگر باشد از آن اجتماع بول در
 مثانه و اجتماع برادر امعاء پس اگر بسبب اجتماع خون در رحم باشد بر عانه محل رحم محکم کند و بندش قوی سازند تا
 بسبب آن رحم منقبض شده از خود خون را دفع کند و اگر بسبب بقیده غشیان میماند بود بر انگشت روغن کار بوکاک ایلوت آلود
 در رحم انداخته بقیده غشیان مذکور را بر آورند و آنچه خون بخوردان و در وجهی بماند آنرا بیرون آرند و ایضا آب نیم گرم و دوازده
 انس روغن کار بوکاک و ایلوت از یک درم تا یک نیم درم با هم تخم در وجهی زراقه نمایند تا بسبب آن وجهی صاف
 شود و بعد از آن بچه بکشد و دوشم درم همراه آب ساده بنوشانند تا تسکین جمع نماید و تخم هم از آن کم شود و آنچه از آن است
 بول پس اگر از مثانه بول جاری سازند و اگر از دوشست معاشی مستقیم بود و خفته دوده صاف کنند و هم دریافت نمایند که در مثانه
 چگونه می آید و باید دانست که چون این متولد شود و پلاستش از یکوس میبیرن رحم جدا گردد و بسبب آن یکوس میبیرن
 تخم هم پیدا شود و از آن خون جاری گردد و این خون را دم نفاس میگویند و آنچه در کتب طبیه عربیه نوشته اند که خون
 در وقت حمل متوقف گشته صورت میشود یک حصه در غذای جنین صرف میگردد و یک حصه در شری میبرد که از آن ذخیره
 برای لبن میشود و یک حصه متوقف میماند تا که جنین پیدا گردد و بعد از آن خارج میشود و آنچه از این خون که در وقت حمل متوقف
 مانده بود بر می آید و نفاس است پس این قول از صحت عارضیت و منشائی آن عدم اطلاع از سلسله دوران دم بود
 و هرگاه ثابت شد که خون پیشه در دوران میماند پس توقف آن نهاده بجا می آید است قهراً و این خون در اول ولادت زیاده
 و خاص سرخ رنگ می آید و در دوم بر آن قدری سیاهی غالب میشود و من بعد روز بروز سرخی کم میگردد و تا آنکه سرخ شود
 به تخم آب برنگ زرد و سبزی آید و تا روز دهم آب صاف می آید و حقیقتش است که چون پلاستش از رحم جدا میشود پس همراه
 یکوس میبیرن رحم جدا میگردد و از جدا شدن پلاستش و غشیان مذکور رحم در دیوار رحم پیدا میشود و در دیوار رحم خانها
 کوچک و در مثل خانهای کشتی رفته خورده بین کوس میشوند که بر سر هر یک خون نچربد و آن از خارج شدن خون مانع

نوشانی و از آن سال شده باشد تا چهل و شصت ساعت بعد ولادت تا بیست و هشت روز
 الاخته از آب گرم و روغن بیدارنج و بنده پس اگر بعد از آن در اجابت سدد و در سخت آید روز یکم از ولادت و دوشم روز
 بیدارنج و آب پودینه بنر یا آب ساده یا آویشن و شنبلیله یا یک در آن پوست نارنگی را که کرده خوشبو ساخته باشند بنوشانند
 تا بسبب تخین اینها از نوشیدن روغن بیدارنج غشیان نشود و بخوبی اجابت شده امعاء صاف شوند و هم دریافت کنند
 در شکم و دوشست یا نه زیرا که اکثر بعد ولادت تا بسبب و چهار ساعت قدری در میان سبب یا نیکه خون مجتمع در رحم است و تخین آن
 دفع میشود و از آن دفع حاصل میشود و این درد در کسانی که بار اول بار دارند را باشد کم بود و در کسانی که چند بار زاییده باشند
 زیاده بود زیرا که ارحام ایشان مسترخ و ضعیف بودند پس خون در آن زیاده میماند و بسبب آن در زیاده میشود و گاهی تا سه روز
 این درد میماند و سبب آن گاهی خاص در رحم بود و گاهی در عضو دیگر تا هرگاه در رحم بود پس یکی از آن است که خون در رحم زیاد
 ماند و بخوبی از آن دفع نشود و دوم آنکه چیزی از غشیان میماند آن مانده باشد و آنچه بسبب عضو دیگر باشد از آن اجتماع بول در
 مثانه و اجتماع برادر امعاء پس اگر بسبب اجتماع خون در رحم باشد بر عانه محل رحم محکم کند و بندش قوی سازند تا
 بسبب آن رحم منقبض شده از خود خون را دفع کند و اگر بسبب بقیده غشیان میماند بود بر انگشت روغن کار بوکاک ایلوت آلود
 در رحم انداخته بقیده غشیان مذکور را بر آورند و آنچه خون بخوردان و در وجهی بماند آنرا بیرون آرند و ایضا آب نیم گرم و دوازده
 انس روغن کار بوکاک و ایلوت از یک درم تا یک نیم درم با هم تخم در وجهی زراقه نمایند تا بسبب آن وجهی صاف
 شود و بعد از آن بچه بکشد و دوشم درم همراه آب ساده بنوشانند تا تسکین جمع نماید و تخم هم از آن کم شود و آنچه از آن است
 بول پس اگر از مثانه بول جاری سازند و اگر از دوشست معاشی مستقیم بود و خفته دوده صاف کنند و هم دریافت نمایند که در مثانه
 چگونه می آید و باید دانست که چون این متولد شود و پلاستش از یکوس میبیرن رحم جدا گردد و بسبب آن یکوس میبیرن
 تخم هم پیدا شود و از آن خون جاری گردد و این خون را دم نفاس میگویند و آنچه در کتب طبیه عربیه نوشته اند که خون
 در وقت حمل متوقف گشته صورت میشود یک حصه در غذای جنین صرف میگردد و یک حصه در شری میبرد که از آن ذخیره
 برای لبن میشود و یک حصه متوقف میماند تا که جنین پیدا گردد و بعد از آن خارج میشود و آنچه از این خون که در وقت حمل متوقف
 مانده بود بر می آید و نفاس است پس این قول از صحت عارضیت و منشائی آن عدم اطلاع از سلسله دوران دم بود
 و هرگاه ثابت شد که خون پیشه در دوران میماند پس توقف آن نهاده بجا می آید است قهراً و این خون در اول ولادت زیاده
 و خاص سرخ رنگ می آید و در دوم بر آن قدری سیاهی غالب میشود و من بعد روز بروز سرخی کم میگردد و تا آنکه سرخ شود
 به تخم آب برنگ زرد و سبزی آید و تا روز دهم آب صاف می آید و حقیقتش است که چون پلاستش از رحم جدا میشود پس همراه
 یکوس میبیرن رحم جدا میگردد و از جدا شدن پلاستش و غشیان مذکور رحم در دیوار رحم پیدا میشود و در دیوار رحم خانها
 کوچک و در مثل خانهای کشتی رفته خورده بین کوس میشوند که بر سر هر یک خون نچربد و آن از خارج شدن خون مانع

نوشانی

میشود و لیکن بعضی خانهای آن که بران این خون مجر قیق بود وقت تشنج رحم چون خارج میشود پس گاهی زیاده و گاهی کم
لیکن در روز اول نسبت ایام دیگر زیاده می آید چون روز دیگر این رخها بند میشوند از آن قدری سرخی دم می آید
و باقی خون نهم سیاه که در رحم بود همراه آن خارج میشود ازین سبب روز دوم خون سیاهی مایل می آید و روز سوم خون
خالص می آید زیرا که درین روز رخها مندرل میشوند فقط رنگ خون در آب می آید پس هر قدر که مقدار خون در آب
می آید رنگ کمتر میشود تا اینکه همه رحم بشوند و سوکس میبهرن رحم بر حال صلی خود آید از آن آب خالص می آید که هم رنگ
در آن نبود و چون گمان از رخها از خارج شدن میوکس میبهرن رحم پیدا میشوند ازین سبب گاهی نهم در آن می افتد و می آید
با کمال این خون بعد از روز پنجم می آید اگر آید چون نفاس نخواهد بود لیکن گاهی از خطائی قوایل که دست خود را در رحم انداخته
صاف میکنند یا شکم را بر روی میمالند یا اوویه جالیه قویتر در رحم میبهرانند که آنرا بریان بپندری بلغت اینها جهار گویند
و سبب آن رحم تازه شده بار بار خون تادرت دراز می آید و گاهی بعد گذشتن دو سه هفته بعد از ولادت زن نوزاد را
در طشت می آید و آنهم غیر نفاس است چه نفاس چنانکه گفته شده زیاده از دو روز نمی آید و هم در خون نفاس را هم خاص
است که آنرا کسیکه بسیار دیده است می شناسد آن از قیاس بودی غن نیست لیکن گاهی این خون بد بوئی آید و سیاه
میگردد شدن قهقهه غشائی میشی بود یا از رحم هم بود که وقت ولادت شده باشد یا دم رحم بود که از شدت از دست ولادت
پیدا شده باشد و درین وقت قهقهه قری میبهرم با این خون تخمیه باشد و علامتش آنست که آب نیم گرم در وعش رنگ
با هم میخورد از آن در رحم زرقه نمایند تا عفونت از رحم بطول شود و اگر سبب دم رحم یا جراحت رحم بود علاج هر یک
چنانکه پیشتر در فصول امراض حیمیه نوشته شده بعمل آید ایضا از اعراض نفاس نیست که گاهی بعد پیدا شدن جنین
خارج شدن نیمه خون کثیری که از آن لباس زن تر میشود و بالای بستر آن شل دریا خون جمع میباش و از آن اول
غشی بعد از آنکه زن چهل میشود و اکثر سبب آن سرعته ولادت جنین میباشد چه درین وقت قبل از نیکه رحم مجتمع
و منقبض شود از جنین خالی شده مستخری و منقبض گردد و مقدار آن کثیر از پس خون کثیر را در زنند زیرا که بعد تشنج بای کثیر
رحم جمع شده و تباری جنین را دفع میکند خواه همراه آن مجتمع میشود و از اجتماع آن عروق هم مجتمع میشوند و درین رخهای
عروق از اجتماع بنام دیگر و در چون درین عروق کشاده مانند خون کثیر از آنجا بر می آید و گاهی سبب آن کثرت برگردن
رحم یا در وسط آن تشنج عضله عریفه بود که آن تشنج شده بر حال خود مانده و از آن در رحم و بطن تشنج پیدا شده کشاده و
از آن خون جاری میشود و گاهی سبب تشنج شدن خون در رحم تشنج در آن زیاده میشود تا خون مجر را از خود دفع کند و از
آنهم خون کثیر خارج میشود و هم هرگاه پلاستیک رحم یا قریب از رحم بود پس بعد جدا شدن آن چونکه جسم رحم جمع و منقبض
میگردد و هم آن کشاده میماند از سبب قریب بودن آن از رحم رحم خون کثیر از رحم جاری میشود و گاهی سبب ولادت
و کثرتی خون زن حامله چنانکه در مرض برایت صاحب داینمیا یعنی مرض سفیدی خون میباشد هم زن زیاده می آید زیرا که

ورم پیدا می شود و شاید بسبب هر خاص بود که از تعفن خون در آن حادث شود پس این ورم که در رحم پیدا شده نازل است و سبب
سفل گشته تا پائی مرضیه میرسد العلامات گاهی دفعه این می پدید می شود و لیکن قبل شروع آن مرضیه را بر دو لرزه دفعه
عارض می گردد و گاهی است که تبید ریج ظاهر شود پس اول نقل و اذیت در رحم محسوس گردد و بعد آن همی حاد می آید و در رحم
در یک بجای خاص آن در محسوس می شود و درین یاد می آید آن و خاصه در محل درمیه در زیاد معلوم می شود و گاهی بر
محل نخاع این در و شایه می باشد من بعد در ساق کبیر یعنی ران آناس پیدا می شود و این ورم است که سبب تبید ریج تا پائین می رسد و در تمام
جمل در و سوزش زیاد محسوس می شود و از شدت ورم جلد تمام جمل زیاد می شود و در نشان و سخت می باشد و چون از سر
انگشت بر آن غمگین اثر غمگین باقی می ماند و چون دست بر جلد جمل نهاده جایجا تعفن کنند و دست را بر آن گردانند و بر کبیر
که خون را از جمل بسوی قلب می برانند سن سخت و متلی محسوس می شود و زیر آنکه خون در آن منجمد می گردد و دو عدد که در محل است
از متوهم می شوند و گاهی این ورم از سفل ساق صغری جای که در آن عضله کبیر است تقریباً مفصل که بر شروع می شود و
از اینجا بسوی علی تا کش ران و هم بسوی تحت تا قدم می رسد و درین وقت آنچه خون نفاس از رحم خارج می شود و بند می گردد
یا بسیار قلیل است تعفن می آید و آنچه شیر در پستان پیدا می شود خشک و بند می گردد و در مرضیه را اشتها می طعام ساقط باشد و شکم
قبض بود و سبب جمیع مرضیه در قنق و اضطراب می باشد و تشنگی زیاد بود و انجام این مرض آنست که گاهی خود بخود زایل
می شود و باین طور که اول تب کم و حرکت نبض معتدل گردد پس در ورم می شود پس تمدد جلد کم می گردد و اثر غمگین بر انگشت می رسد
ظاهر و باقی می ماند سبب اینکه از ورم ما بهیت جدا شده در غشائی خانه دار جمع می شود و بعد از اذیت مرض متعفن
جمل که قوت آن ضعیف می ماند و این شکایت مدتها و گاهی تا یک سال یا زیاد از آن در جمل باقی می ماند و گاهی این ورم
جائی زایل می شود و گاهی از جائی این ورم فاسد می شود و لیکن این با انجامی بسیار قلیل می شود و العلاج
چون ورم و تب ظاهر شوند اول دوائی که گفته شد تب را مثل سسل نبوشانند لیکن خفیف الودن بهتر من سسل درین وقت
سنگین شیا سافاس یا سفوف جلیب که پودر می شود و در ورم مناسب حال بود پس از اینها هر چه بود و مناسب و نو قنق
و بعد و سه ساعت بهت حال آن اگر اسهال نخنی شود و قنقه از آب گرم ساده دهند و اگر از آن هم کار بر نیاید آب گرم با
روغن سیاه تخم کدو از آن قنقه دهند و بعد فراخ از سسل را که ایمنی است یا سیسین یا سپریت یا دیگر که بینه و آب کافور
نبوشانند و اگر جوش خون زیاد بود بهر دوائی مذکور و سه قطره از دیگر یکو نایت تخم نبوشانند و سیاهی تسکین در ورم
از بالای خانه نکیند هم از آب گرم سازند یا پودش از تخم کتان بسیار و نیز و علیقه درست ساخته بر جمل بزنند یا با پودر فلافل
چند تو کرده با آب گرم تر کرده شوره بر آن چند قطره روغن تارپین انداخته بر جمل در بندند و همچنین فلافل موصوف بر تمام
جمل از قدم تا شانش ران بخند بر بندند یا سه جا که برین فیون خالص آب حلو کرده در آن فلافل را تر کرده بر تمام جمل بزنند و بر

س
قولہ فیہ ہذا یفید ان
فیہ ام ایضاً فیہ ہذا یفید ان
سائر من فی ہذا یفید ان
سائر من فی ہذا یفید ان
سائر من فی ہذا یفید ان
سائر من فی ہذا یفید ان
سائر من فی ہذا یفید ان
سائر من فی ہذا یفید ان

اجرای خون نفاس کہ بند بود یا قلیل یا متعفن آید باشد و دستہ بار در روز و شب از آب گرم در حمام زرقہ سازند و ہر گاہ
در محل سختی و صلابت بر طرف شود و در آن با نمیت پیدا گردد و فلان یا بس از سفیل جیل از محل قدم تا علی آن بقوت برآید
اما اثر غیر در دم رست بعد از آن ہر گاہ فلان را کشایند کہ دم روغن شیل روغن سیاہ یا روغن بابونہ یا روغن گل بر دستمال آید
بر محل متورم بالش سازند یا لیدن ملائم کہ از آن درو پیدا نشود و بعد از آن پارچہ فلان یا بس بر آن بر بندند و نمک شود
مقدار زیاد را آب حل کردہ یا با می متورم را از آن نشویند و بعد زوال جمی و در دم مریضہ را غذای مقوی صالح مثل زردہ نشو
برخ و گوشت جید بخنی و شور باوشیر گاو سہراہ نان یا پنچ پنچہ خوراند و از ادویہ ایونیہ کار باس کنون مرکبات آب شیل
غیری سلفاس و پتر شیل فیبری ایست کنین سائیر اس نبوشانتہ میورا نک ایستہ و ایلوٹ نیم اوٹش نشانندہ و آنس آب و
حل کردہ و شربت میوی کاغذی در آن تخمچہ بقدر مناسب از آن نوشانیدن درین مرض درین وقت بسیار نافع است
لیکن بقدر میورا نک را درین وقت از مقدار بشود و قدری زیادہ دین چنانکہ درین نسخہ نوشته شدہ و اما پیوستہ فیہ
این جمی از عفونت و فساد خون پیدا شود و بعد ولادت عارض میگردد و گاہی بطور بعدی یعنی از یک زن نوزائیدہ
با یک زن نوزائیدہ توسط خواب و دیگر خدنگداران میرسد و متورم میشود و ہم سیکہ در محل سکا نشینا یعنی تب سنج
یا تب سیر یا جلدی تعفن جیم یا بری پلس بتلا بودہ و قریب زن نوزائیدہ آید یا کسی از مصاحبان خد متنگ از آن
بیماران نوزاد زن نوزائیدہ در اولی بعد ولادت آید از آن زن مذکورہ را بسبب ہر مرض مذکورہ ہم این تب پیشتر
و این جمی از بعد وضع تار و زخم می شود و اکثر از روز سوم یا چارم شروع میگردد و استسباب سبب بعد از آن ولادت است
و سبب قریب آن رسیدن زہر خاص کہ مولد این جمی است و خون بیاض علامات گاہی ابتدا از برونہ و گاہی
و اکثر قبل آن مریضہ منقبضہ الطبع بود و پیش قلب بخود حساس اذیت مینماید پس در دسپیا میشود و مریضہ را از حیاتیات خود
یاس بود و کلمات نامتیری بر زبان می آرد مثل اینکہ میگردد یا زین مرض زنہ کواہم ماند و بعد از آن تب شروع میشود و تعفن
سبب گردد و جلد بدن یا بس بود و خون نفاس کہ جاری بودہ بند میشود یا قلیل یا متعفن می آید و در پستان یک
و پستان ملائم میشود و بعد چند روز از شروع شدن این جمی سہال تعفن جاری میشود و قی ہم می آید و آنچه در بی خارج
میشود مائل بسرخ یا سیاہی تعفن بر می آید و فی الواقع آن خون بیاض کہ از میو کس میبرن بعدہ جدا شدہ سبب
ترشی بعدہ رنگ خود را از دستہ بالوان دیگر بر می آید چون جمی تا نیم شود بر زبان سفیدی و مری محسوس میگردد و گاہ
سیاہی بر زبان دیدہ شدہ و اما این علامت روی است و مریضہ با سلامتی حواس کلام زیادہ میکند و گاہ گاہ در اثنا
کلام ندان چہ از آن ظاہر میگردد و گاہی بر عت حرکت نبض در یک دقیقه تا یک صد و شصت بار و گاہی یک صد و پنجاه
بار میرسد و سیلاب در آن مقیاس الحارث از یک صد و دو تا یک صد و شش درجہ میرسد پس ہر گاہ نبض تا یک صد و پنجاه
در یک دقیقه حرکت کند و سیلاب تا یک صد و پنج ایک صد و شش درجہ رسد علامت روی باید دانست و این جمی اگر

از این است لیکن شدت و خفت هم در آن میشود و گاهی در آن لرزه می آید بعهده حرارت حتی زیاده میگیرد و پس سیلان عرق شروع میشود و عرق کثیر می آید و نظام در حرارت از آن خفت ظاهر میشود و از آنکه در عرق حرارت جوش خون کم میشود و سیلاب از درجه از و یا فروتر آید لیکن بنض خفت نمیشود و دیگر علامات بدستور بر زیاده و شدت مانند پس عرق به اجزاء میماند تا اینکه مریضه از کثرت عرق و همال ضعیف و کمزور میشود و این عرق تا آخر وقت حیات میماند تا اینکه مریضه بمیرد و قریب مردن سیلاب از درجه صحت کم میگیرد و درین حین اجتماع خون در کدام عضو از اعضائی باطنیه یا ظاهره نمودن سیلاب مثل اینکه گاهی درم و غشائی آید از رحم میشود و از آن تبا بالیطون رسیده در شکم عام میگیرد و دو گاهی خاص در رحم بود و گاهی در غشائی پهلوی موسوم به پلور است و از آن ذات الجنب پیدا میشود و گاهی در دل و عضلات بدن مثل قلب و جگر و کبد پیدا گردد و گاهی در دماغ و غشائی آن ورم پیدا میشود و گاهی بر مفاصل استخوان دست و پا ورم پیدا میشود و در آن ورم نیم افتد و اکثر غشائی آید از ریه ورم پیدا میگیرد و باطنیه چون کی ازین اورام ظاهر شود درین وقت زیاده حال مریضه غراب میگردد و مریض بسیار شدید میشود پس هرگاه ورم غشائی آید از ریه ورم پیدا شود درین وقت همراه علامات مذکوره علامات اورام اعضائی مذکوره هم پیدا میشود چنانچه بجای خود مذکور اند و همال بی اختیار متواتر درین حین جاری میگردد و ضعف روز بروز زیاده میشود تا اینکه مریضه عاجز فرماید و بیشتر بول و بزرگ میکند بنض بسیار سریع و چنانچه مریضه میشود که محسوس نگر و تشنج بی اختیار در جنین عضلات دست و پا پیدا میشود و گاه آنرا ارتعاش گویند و لفظی ترشتر که در سر سام مذکور شده اینجا هم یافته میشود و از آن آهسته شود که چون ریه در دماغ و خنجر رسیده از آن هر دو کار خود را گذشتند و العلاج اختلاف و علاج آن بسیار است بعضی خارج دم کشیده و آب و اندام فیصد و بعضی تعاقب علق و بعضی ازین انکار دارند و بر خوردن کلبه و انیسون و صندل و در بعضی میگویند که بخور نمایند ایونیا کار بناس و بارک دیگر نباید و او و برخی نوشانیدن روغن تارپین را نافع دانند و طایفه نوشانیدن بائی پلافیت افلاکیم را باینکه بیست است گریز از آن در یکیک آن آب حل کرده و بعد از هر ساعت موافق این مقدار نوشانند بهتر است و بعضی سلفیورک ایستر را در آب مشرب میکنند می آید که ترش گردد مثل اینکه از ده تا پانزده قطره در دو آنس آب تخمیه و قشکی بجای آب ساده نوشانند و مریضه میمانند پس بسبب خلل کیمیائی او عفونت را از خون دفع خواهد کرد لیکن حقیقت نیست که در جات این مریض کثیر تر هر که از اخراج دم فایده و دیده مریضه قویتر بشود اقاده باشد اما هرگاه بنض ضعیف و همال عرق جاری شود و شکم نفخ و آفتاب ضعف و کمزوری ظاهر بوند هرگز خون بر نیارند و فصد نگیرند و آنچه علاج از همه بهتر است آنست که چون تب شروع شود اول سهیل طویل بنده از شش سنگین یا سلفیت آن سودا که آنرا آب حل کرده نوشانند یا فقط از آب گرم حقیقه و بعد از آن از تخم کتان محقوق آب پشوس کبر و دست کرده بر تاشم کم نمند و اگر مواد قویون زیاده بود که از آن شکم نفخ در آمد بود از آب گرم و روغن تارپین ترکیب کنند بعد از ایون یک و گریز بقدر زیاده و کمی در دو کینس هم مثل ایون و کینس

شود که درین رحم کشاده می شود و بعد کشاوند و درین رحم غشائی پر آب شق شده آب از آن خارج شود با آنکه
حاصل سقط خواهد شد و اگر در قلیل بود و در پی نیاید خون هم قدری قدری آید از آن است و میشود که در علاج سقوط
از سقط خواهد ماند و هم باید دانست که هرگاه در سه ماه اول سقوط شود و او هم با تمام و خود خارج میشود خون کمی
لضعف تغلفه بالبعد و خوف ضرر آن کم بود اما بعد از سه ماه چون سقوط شود در آن اول چنین بر می آید پلاستیک و غیر
در رحم مانند بعد از آن بشواری خارج شوند زیرا که درین وقت تعلق از رحم قوی بود و در قرب آیام ولادت چون خود از
رحم جدا میگردد و ازین سبب بهولت خارج میشود و اینجا بکمال دشواری بر می آید و در اخراج آن رحم شش بانی قوی
ازین سبب خون کثیر خارج میشود و سبب آن زن ضعیف گردد و گاهی پلاک شود و گاهی پلاستیک بعد سقط بهشت و
یا در روز در رحم متعلق میماند و غذائی خود میگردد و متعفن نمیشود اما اکثری بهشت که بعد از سه روز متعفن میشود و علامتش بهشت است که
انچه مربوط به همراه خون می آید متعفن بود و گاهی قطعات غشائی متعفن همراه خون می آید و چون متعفن شود خوف بهشت است که
زیر آن در خون مادر زخمی شود و خون پیدا کند و از آن آثار سیخ بر جلد ظاهر شوند یا دیگر اعراض پیدا شوند و علاج چون
علامات سقوط ظاهر شوند انتظار کنند که شاید ساقط نشود و درین وقت کم دهند که حامله بالائی پانک استلقیا مانده و
و بانی خود را حرکت ندهد و هر سبب سقوط که یافته شود مثل اینکه اسهال باشد علاجش نمایند و اگر شش بود که با شش
خون هم بیشتر شود از آن منع کنند و افیون مقدار کثیر مثل دو سه گرین نوشانند یا الیکر و پیاپی سدیوس سنی سنی تلوه
بعد نیم ساعت دو سه خوراک نوشانند تا تشنج متوقف شود و گاهی چرخ و پیاپی یک دو سه با یک آنس با برنج پخته
زراقه در معالجی تقسیم میسازند جای که خورند و افیون ممکن نبود و هم درین وقت نوشانیدن کلیدل ایندیریتان
بهشت گرین تاشی گرین بخورد و ساعت همراه آب بودینه بنفشه بود و اگر در میان سه ماه حل قریب سقوط بود درین
از نوشانیدن ادویه حار و دم فایده میشود مثل پیاپی ایستیناس از پنج گرین تا ده گرین همراه آب ساده یا
با افیون محلول آب نوشانند یا سلفیکو ایستیناس یا کالک ایستیناس یا کالک ایستیناس یا افیون نوشانند
و اگر بعد گذشتن سه ماه علامت سقط یافته شود از نوشانیدن حایسات و نفی مرطب نمیشود بلکه عانت بر تها
بیشتر بود یا اینکه اگر گشت یا بوریس تنه یا جموعا نوشانند تا در تشنج پیدا کند و بعضی از داکتران میگویند که درین وقت
اول از روغن تاپین و آب ساده و معالجتی تقسیم زراقه درین بین بیدار گشت و بوریس نوشانند لیکن از استعمال
اگر گشت تشنج میشود از آن خون کثیر جاری میگردد و درین رحم کشاده نبوده چنین بیرون آید درین وقت تدبیری
مفید نیست که اگر شاه گزشته باشد از تشنج قطع نمیشود و سبب و جینه تراشیده در سر که تند تر گردد
و جینه بیرون می آید و در آن خون آید از آن تشنج ترشده و تشنج شود و خون که در آن تشنج که در آن سخت شود
پس سبب سر که تشنج است و تشنج خود خون را از جریان آن از رحم مانع خواهد شد و بر نفس هم مثل در مسدود پیلن

خواهند شد از او متبسط است و برای حفظ حیات مادرین تمامه بقیه قمر را داده شده که تا این مدت جنین بسیار کم شود
و ختمی است که درین مدت یکبار یک بار داده و یا سه ماه یا چهار ماه یا پنج ماه یا شش ماه هر وقت که علم از آن حاصل شود
بسیار اسقاط نمایند و این بابت سبب سقط جنین است و خطرات مادرین بود و این را از ترشش گویند سبب دوم آنست که
گاهی ایضا اتفاق افتد که جنین که در رحم است از آن خوف بلا که مادرین یقینی میشود درین وقت هم اسقاط واجب بود
و الا برود و پاک خواهند شد سبب سوم آنست که هرگاه بلاستنا قریب درین رحم باشد و سبب وسیع شدن رحم و درین وقت
در وقت حمل و در وقت زایمان از آن از یکس میسرین رحم از آن خون زیاد آید درین وقت هم فوراً اسقاط واجب بود
و الا تا زمانی که در رحم است اسقاط از آن ترشش در آن دم پاک خواهد شد سبب چهارم آنست که هرگاه حامله بعضی امراض که موجب
تشنج نفس از مثل اجتماع آب در غشای آبدار شکم یا در غشای پهلوی که آنرا پلورا نامند داشته باشد و درین وقت حامل
شود پس سبب زیاد شدن مقدار رحم از حمل یقینی نفس آن زیاد خواهد شد و از آن خوف بلا که یقینی باشد درین وقت
هم اسقاط ضروری بود و پنجم آنکه از مرض شقاق که در بعضی امراض قلب مثل
انقباض آب در غشای قلب یا مرض شریان مثل اینوزم هم اسقاط ضروری میشود و اما آنچه برای حفظ جنین اسقاط کرد
میشود پس آنست که همیشه که حامله بچه مرده زائیده باشد و بیش از ششست که در پلاستشائی آن چیزی زیاد پیدا
میشود و سبب دیگر آن غشائی جید و سوائی منخ از خون مادر که در جنین قریب آیام ولادت نمیرسد و از آن پاک گردد
پس درین وقت ضروریست که هرگاه بداند که وقت ولادت قریب رسیده و سبب اسقاط نمایند تا زنده از رحم بیاورد
و اما آنچه برای حفظ جنین مادر و اسقاط کرده و پس آن نیست که هرگاه بدون اعانت آلات تولد جنین ممکن نباشد
مثل اینکه پوس خدای از پوس طبعی منفرع بود درین وقت در میان ماه پنجم و ششم اسقاط میکنند و این خود که برای
از دست گرفتن بزرگوار کرده و یکشنبه و این تدبیر حامله جنین هر روز زنده میماند و باطله را در سبب اسقاط سستین حامله
و اگر جنین فساد و نوشانیان مثل قوی و احتمال ادویه و تویه مازده حیض را ذکر کرده اند اما از حمام گرم گاهی غشی پیدا شود
و از فساد کردنی میگردد و از سهل قوی و هم معایب پیدا میشود و تاثیر ادویه مازده تا قوی است که زمان قطع حیض
بود مثلاً یک دو ماه قبل گذشته باشد اما نوشانیان اگر گشته باشد یا حیض معین بر اسقاط میشود و لیکن چون زمان
ولادت طبعی قریب شود اگر گشته باشد و در آن وقت قوی میگردد و بدون آن در اوایل حمل متولد میشود و اگر اینکه مقدار کثیر از آن نوشانیان
و از آن در رحم بپایید و پس آنست که هرگاه درین حمل خطر برای حامله باشد و منظور اسقاط بود درین صورت
هرگاه با اهل حیض بروقت مضار خود نیاید و از آن شبانه محل پیدا شود درین وقت مدت حیض همراه اگر گشته نوشانیان
یا جنین شراب یا به سکی شراب نوشانیان کافی برای اسقاط میشوند که از آن حیض می آید و همراه آن او هم خارج میشود
اما بعد گذشتن سه ماه بعد از آن از او یکبار بر می آید و درین وقت آنچه تا بپایید میشوند یکی از آن آنست که از ترشش

در بیان سبب سقط جنین و علل آن
در بیان سبب سقط جنین و علل آن
در بیان سبب سقط جنین و علل آن

پسند که از آن حضرت انکاش قلم ساخته میبوسند یک ریش بکنند و آنرا از تفریض تراشیده راس و قی و نیز در آن پیدا کرده بکمال احتیاط بپاره انگشت سبابه خود در رحم داخل نموده از سترین آن غشائی جنین پاریده و پهن را تا این تدبیر را تجربه بعل آر و بسیار احتیاط نماید زیرا که تا قبل ماه هفتم غمق رحم طویل میباش و بسبب آن رسانیدن انگشت و ستر قلم غشای دشوار بود و هم در غمق رحم گاه گاه نزدیک داخل کردن قلم ببنی احتیاطی زخم میشود و اگر بعد از ماه هفتم این تدبیر کرده شود چون درین وقت دهن رحم گشاده نمیشد ازین سبب بعد پاره شدن غشا و خارج شدن آب جنین بر قلم می آید و بدشواری خارج میشود و درین وقت خوف هلاکت مادر و جنین هر دو بود اما اگر آب شکم مادر یا غشائی پهلوی آن یا د جمع باشد فوراً ازین تدبیر بسبب صغیر شدن رحم آرام بدارد و حمل میشود و آنکه انگشت در دهن رحم انداخته شد و آنرا وسیع سازند غشائی محیط جنین را از دهن آن جدا کنند اما بکمال احتیاط تا دران شق واقع نشود و جهت این کار اول باضمای خود را تیرا شد و چون غشا جدا شود آنرا بگذارند که در چند مدت خشک گردد و در رحم پیدا شده جنین بطور ولادت طبیعی پیدا خواهد شد و سوم آنکه قلم انجلی یا چوب پنبه ای که از انجلی گویند و زنان هندو از آن زیور ساخته در گوش خود میپوشند و در آب مقدس آن را خنیم میشود و در رحم زنند تا از رطوبت رحم تر شده و خنیم گشته و دهن رحم را وسیع سازد یا چوبی چرم مومی که آنرا از بکر گویند و آن مجری ساخته بآئین صاحب است آنرا در رحم زنند چنانکه قلم یا طایر چرم مومی را از پستان که مثل تار کهن بلای صاف داشتن آن از اندرون دران میباش خالی کرده پیش انداختن در رحم در آب گرم آنرا تر کرده خوب ملایم نموده در رحم داخل کنند باین نحو که در میان دیوار رحم و غشائی پر آب رسانیده و اگر از اندام بعد مدت میسر رحم از آن متناهی شده باشد و دو هم از نهادن فقیله یا چوب یا انجلی در رحم یا از دادن زرقه آب گرم در جبین روزانه سه چهار بار از ده دقیقه تا پانزده دقیقه بخوبی که صد و آن بر قلم رحم رسد هم در آن تشنج پیدا میشود و بعضی از آنرا که درین تدبیر میگویند که پنج دقیقه از آب سرد زرقه نموده بعد از آن ده دقیقه از آب گرم زرقه نمایند تا رحم از سردی و گرمی متناهی شده تشنج پیدا کند و بچایان از و خنیم آنکه آن مخصوص برای جذب شیر زستان را در وقت حمل بپستان نهاده شیر را جذب کنند و مگر کشش نمایند تا از آن اذیت بپستان سبب بسبب پدید آمدن آن رحم متناهی شده تشنج شود و حمل ساقط گردد و ششم آنکه زنجیر برقی را بر رحم و قهقطن نهادن و آن از آن صدمه برد و حمل رسانیدن هم سقط است هفتم از همه اولی تدبیر بآئین صاحب است و آن نیست که صاحب موصوفه اول قاتا طایر چرم مومی را چنانکه پیشتر شرط است حال آن مذکور شد در میان دیوار رحم و غشائی پر آب می اندازند تا از آن قدری قدری دهن رحم گشاده شود و قدری غشا در دهن رحم آید درین وقت غشا را شق کرده از آن آب بیرون می آرند که از آن مقدار رحم صغیر گردد و پس ازین وقت از پاره طویل بر عارضه بش میسازند و بندش محکم از آن جنین برگیرند و بالا نرود و بعد مجری ساخته خود را که ذکر آن فصل در ولادت غریبه می شود و هم رحم را تیرا

باز با بعد یک ساعت از آن آب در رحم میرسانند تا بسبب آن هر بار درین رحم کشاوه شود تا اینکه بقدر مقدار خروج
چنین کشاوه شود و چنین مبهولت پیدا گردد و در وقت چهار ساعت ازین تدبیر قصد حاصل میشود پس چون ازین تدبیر
مقصود حاصل نشود بنابر این آلات مدد داده چنین را از شکم بیرون آرند پس اگر چنین لائق ولادت باشد اما بسبب
ضعیف بودن پلوس مادر بیرون نیامده باشد یا از کمزوری رحم در ولادت تاخیر بود درین وقت طفل را از آله موسوم
فارسینس بفتح فاء و سکون الف و راء می حملند و کسر پین حمل و سکون بائی موحده و سین مملو ثانی که بمعنی گیرنده است
طفل را گرفته بیرون آرند و هرگاه چنین مرده باشد خود بیرون نیاید درین وقت از آله ساخته حکیم قهطاط موسوم
به ویک نینس بکسر او و سکون یا می شناة تخانی و کاف و کسر تائی هندی و سکون سین مملو که بمعنی کشنده است چنین
کشیده بیرون آرند و گاهی درین آله اندرون سر آن مثل کار تیر ساخته بود و از آن وقت ضرورت هرگاه چنین از جفا
و دست و پهلوی آید سر آنرا می بزنند و قطع میکنند تا با آسانی بر آید و گاهی برای خالی کردن چنین از آب هرگاه بسبب
زیادتی آب سر کبیر باشد از آله و کار چنین را شق کرده از آن آب بیرون می آرند و گاهی برای آوردن دماغ از
سر و آوردن ریه از سینه تا مقدار این اعضا ضعیف شود بنابر این آله موسوم به پرفر فیتر بفتح بائی موحده فارسی و سکون
راء می حملند و قح فاء و کسر راء می حمل و سکون یا می شناة تخانی بفتح تائی هندی و سکون را که بمعنی پیداکنده است آنرا
با احتیاط تمام در طفل داخل کرده میکشایند و از آن استخوان دماغ شکسته دماغ از آن سائل و خارج گردد و همچنین
از آله مذکور گرفته و قطع کرده از سینه بیرون می آرند و چون بعد خارج شدن دماغ هم طفل بسبب بزرگی استخوان
و سختی آنها و ضعیف بودن پلوس بر نیاید درین وقت از آله موسوم به کمرینی می بکنند کاف و کسر راء می حمل و سکون یا می
شناة تخانی و کسر نون و سکون یا می شناة تخانی بفتح الف و سکون تائی هندی و کسر میم و سکون یا می شناة تخانی
بمعنی فرسوده کننده استخوان اس استخوان کاف سر را فرسوده و باریک کرده و مثل سفوف کرده و دهن را ولادت آسان
شود و قند که فصل چهل و پنجم در منجیل بدانکه چون دانه شود که بسبب ضعیف شدن پلوس یا دیگر امراض که در طفل
ند که رشد اندک زن حامله شود و بلاک خواهد شد درین وقت تدبیر مانع حمل بعمل آرند تا حامله نشود و اصل تدبیرش آنست که
صحبت از شوهر خود ترک کند و اگر شوهر را قبول نکند چهار زن ممکن نباشد پس باید که در آئمی که در آن گرافین میکیل و جو
نیاید و آن از گذشتن یک هفته بطله شروع میشوند و چون یک هفته در جریان حیض باقی ماند ختم میشوند پس در هفته
اول بعد جریان حیض و در هفته آخر قبل جریان حیض از شوهر خود هم بپشت نشود و در میان این دو هفته جماع جایز نیست
اگر در آئمی که جماع در آن برای این زن ممنوع است اتفاق صحبت شود فوراً بعد آن آب سرد در فرج و در حینه بگریه
از راقه چنان رسانند که تا دهن رحم رسد و هم فرج را از آب سرد بشویند زیرا که از آب سرد دهنی مرده میگردد و با بجای
از راقه آب سرد و شیب یانی از نیم درام تا یک درام آب سرد و حل کرده بنابر این نواقه در فرج و در حینه رسانند یا یک یا بیش

فصل چهل و پنجم در منجیل

از پنج گزین تا ده گزین و آب ساده که از دوازده تا شانزده یا بیست آونش باشد حکم ده آنرا اندر ریه زرافه در و جبهه تا هم
رسد تا از آن جمیع تقض و تنجید شده اند و طوبیت در آن باشد آنرا از خود دفع کن و بیرون آید ایضا تا تیر
و یک و در ملک و ارض برای این کار مشهور است قطعه اسفنج را در رشته بسته بعد از آنکه جماع در و جبهه انداخته تا در جم
میگذارد و چنان در آن میگذارد که طوبیت را از جم بکشد و در رشته آنرا میگذارد تا بیرون آید و کسانیکه از این بیرون
هم بیرون میباشند پس بشویند و میگویند که غرض از آنست که از جماع بیرون خود بیرون میباشند و جماع کند و آن
و کسیر را که کون یا بی شناه تخانی و هم سکون نون و کون شین مجر سکون یا بی توفیر و کلام و سکون یا بی شناه
و قح نامی بند می و سکون یا بی شناه غنی لغایه است و آن غلاف است و شین که در کلام فرانس از ترکیب داون و چنان
آنرا میسازند و آن بسیار قوی و نازک است و از آن بجهت میباشند که آنرا بر دگر قبل جماع بیرون میباشند و آن باسطی و چسبیده
و کسیر شود پس هرگاه در با چنین آن که محل برای او مضر باشد را ده جماع کن و غلاف مذکور را بر دگر خود بیرون
مشغول جماع شود تا وقت انزال منی و غلاف مذکور را ندور در جم نرود و اگر اتفاقا جماع با انزال واقع شود و بیرون
انقباض و حل پیدا شود درین صورت چون وقت جریان حیض قریب رسد قبل جریان آن شکم را در آنرا و در سه روز
و او بی درده حیض نشانند تا حیض جاری شود که اگر همین وسیله همراه آن خارج شود و هر دو از دردها حیض که
و بهر همراه اگر درین وقت ضرور داده باشند که از آن در عضلات رحم نفوذ خاص ضرور حاصل میشود و اگر از این قبیل
حیض جاری نگردد و در وقتین حاصل شود و حل مستقر شده درین وقت آنچه تدبیر برای مهملات منی در حل نوشته شده
از آنها را بهل آن وقت که با بیست و یکم و در امر اضطرار طرفیه و آنهم شمل است بهر تپید فصل
فصل اول در امر غرض و آنرا تیران که یک تیر یا پنج یا بی و سکون یا بی و کون یا بی شناه تخانی
و سکون الف نامند و در وقت که یک بعضی شاخ است و در عضو که در خانه محل خاص خود که شمل بر فضا باشد و قبول
و مانع که در کانه سر میاند و ریه و دل که در فضائی صاف میمانند و معده و کبد امعاء و مثانه که در فضائی شکم میباشند
پس هرگاه ازین امکان حرکت کرده در جائی دیگر روند بران بهر نیاصدق می آید زیرا که شل شاخ و درخت را جائی که
بیرون فتنه لیکن در او در اینجا از بهر نیاصدق است که امعاء پیورده بالای امعاء که موم با و شش است از جائی خود
جائی دیگر روند و چنین ممکن است که این هر دو عضو در هر جا که از دیوار شکم بیرون آیند آنرا بهر نیاصدق گفته شود لیکن اگر
است که خروج آنها از همانجا میشود که از روی فطرت ضعیف است شل گردد و سر و یازیر عانه قریب از بیضی حقیقت
هر نیاصدق خطی است که در آن عضو خارج میشود شل از خط معده و کبد و طحال مثانه و رحم و امعاء و همه اینها خارج میشوند
و این بنا بر آن گفته شد که در شرح احشای نوشته شده که غشائی که در اینجا که بر کل این اعضا آمده همچنین در جرم هر یک
شده زیرا که بالائی همه نیز آمده و هر یک از اعضائی مذکور درین غشا چنان میماند که گویا در خط اند و وقت خروج همه

باب بیست و یکم در امر اضطرار
فصل اول در غرض

و

بیماری اندرون شکم انسان برون آن می باشد

هر یک در خور خاص خود که غشای مذکور است بر می آید لیکن اصطلاح اطباء چون غش میگویند اکثر مراد از آن همین
 میباشد که امعاء یا او نیم از اجزای خود بیرون آن را بجلد غش ازین طریق جدیده میباشند و بطول گاهی طویل و گاهی قصیر
 بود لیکن اکثر طویل میباشد و بطول آن وسیع و عریض بود و چون منحن شود این غش هم بسبب انقباض امعاء نسبت سابق
 غلیظ و عریض میشود و گاهی سبب غلظت غش این غلظت انقباض مواد در آن میباشد که از درم منفذ آن میسر نرود و گاهی
 بسبب چسبیدن غشیه دیگر که در آن باشد و هم بسبب سختی مواد از اغشیه مذکوره در آن غلیظ میشود و خریطه مذکور
 غشای آبدار میباشد چنانکه پیشتر نوشته شده و صورت خریطه مذکور گاهی مدور و گاهی بشکل منقرجیل و گاهی طویل
 با استداره مثل شتر خیار شبیه را سمع میباشد و گاهی مقدارش قلیل بقدر آلودگی بخار و گاهی تا مقدار انسان میباشد
 جمیع اعضائی اندرون شکم انسان بیرون می آیند الا بکلیه سی آنرا ندیده که از محل خود خارج شده باشد زیرا که شکم آن و
 هست و زیاده از همه معای صغارا و از آنهم خاصه ایلیم زیاده بر می آید و قولون کمتر می آید و اگر آیه جمعه حاصل کند میتوان
 به سبب است بر می آید و او نیم کمتر بر می آید و اینها یا امعاء صغارا و اسباب اصل سبب آن کمزوری و دیوار شکم میباشد
 زیرا که ضعیف بود خواه ضعف طبیعی بود یا غیر طبیعی بود که بسبب امراض حاصل شده باشد مثل اینکه در جایی خاص
 دیوار شکم مل بر آید و بسبب آن محل موصوف ضعیف شود و محل ضعیف طبیعی مجری سته هست که اگر چه بعد ولادت
 مضموم و مسدود میشود لیکن التیام آن ضعیف است با دنی سبب ممکن است که کشاده گردد و همچنین ثقبه که در آن شکم
 مردان میباشد پس آنهم اگر چه از رس مذکور ملو و مسدود است لیکن ممکن است که از افتادن ثقل کثیر کشاده گردد و گاهی
 در سن طفولیت این برود مجری زیر جلد در غشای آبدار کشاده میماند و گاهی بسبب برداشتن ثقل کثیر یا ثوب قوی
 یا ستره شدید یا تر قوی خواه باری دفع بر از باشد یا جهت ارتقا بول بود چنانکه وقت تنگی مجری بول میباشد هم
 فتق واقع میشود و هم هرگاه شخص فریبدهن غشیه بسبب مرض لاغری و نریل گردد و بدینجای لاغری شود و آنهم ضعف در
 اعضائی آید و بسبب آن در محل تنه و مجری رس نصیه اکثر فتق واقع میشود العلامات علامت فتق است که
 در جایی از مقامات مذکوره مثل سلفه خرد یا بزرگ محسوس میشود و نیست آن بر یکی از بنیات ثلثه مذکوره میباشد
 چون مریض ایستاده شود یا سرفه یا نفس خود را حبس کند یا زور و قوت بدنی را و بر دشتن چیزی صرف کند این
 جسم مشابه بسلع در مقدار خود زیاده گردد و چون در حال نشستن به بنیت و آنرا غم کنند مقارن این ضعیف میشود و بسبب
 آنکه در شکم می رود و باز چون ایستاده شود مقدارش زیاده گردد زیرا که از قیام مریض جسم مذکور از شکم زیاده بیرون
 می آید و چون مریض بر رختبر خود دراز شود جسم مذکور ناپدید میگردد و از خود یا بسبب غم کردن از ظاهر بدن شکم ناپدید
 و باز وقت ایستادن ظاهر میشود و چون سرفه یا اثر سرفه در آن پیدا میشود و قدری همراه سرفه بیرون آید و سرفه نال
 مثل نبض قوی دفع میکنند پس اگر در خریطه امعاء بود هرگاه انگشت بران نهاده احساس کنند تبسم استوی است و نبض

شود و در آن ارتفاع و انقباض نباشد چون نمک کنند و انباشت زنت آواز می آید و هم قمر از آن سموع میشود و چون
چراغ در کوه تاریک پس خصیصه روشن کرده و خصیصه بنشیند اگر در معابر از نباشد مثل نزول الماء فی الخصیصه درین
هم روشنی چراغ دیده میشود و درین وقت فتن از نزول الماء ملتبس گردد و درین وقت بندیده آواز تقرقه توان کرد
چیز در نزول الماء آواز جسم صمدت خواهد آمد و در فتن و نزول الماء آواز جسم ملو از هوا می آید و همچون معا بود از غمر
کردن نور و شکم میرود با آواز قراقرز چون پرده آتشیم فتن بر آید از نهادن دست در آن ارتفاع و انقباض فتن می آید
میشود و لیسنت آن مثل لیسنت استیج یا لیسنت آرد گنیم بود که آب کشید را خمیر کرده باشند زیرا که در آن چیزی می آید
است و اثر غمر انگشت هم بر آن می آید و چون آنرا عمر کرده بسوی طن دفع کنند آهسته آهسته تبدیل میگردد و شکم میرود و آواز قراقرز
همراه آن نمی باشد مگر هرگاه امعانی صغیر هم همراه آن آمده باشند درین وقت آواز قراقرز هم سموع میشود لیکن اول
و فتنه و شکم روند با آواز قراقرز بعد از این پرده آهسته آهسته رفته رفته در شکم خواهد رفت و در اطفال فتن آواز شکم کم میشود
زیرا که این پرده در ایشان بسیار ضعیف باشد و کبار البته آتشیم فتن ایشان می آید و در جانب بسیار زیاد
و دیده میشود زیرا که در اینجا لب این پرده زیاد بسوی تحت رفته است العلاج فتن با بر سه قسم می گردد اندکی آنکه
الایق فتن شکم باشد آنرا بلغت انگشت می جویشل نه بر نیامعنی اندرون رونده فتن گویند و دوم آنکه در شکم میرود
و آنرا از رخی جویشل نه بر نیامعنی فتن که نه رونده به کم تدبیر در شکم باشد میگویند درین هم هم که ام در و فتن و فتن
بیضه نمیشد نه از آن در فتن غم انقباضی پیدا میشود بلکه چنانکه وقت بودن در شکم غم از آن فتنه فتن می آید
به فتن میشود و فتن از آن خارج شده در قولون میرود و دفع میشوند سوم آنکه در رجه ملتبس شوند نه قابل لیسنت فتن
در شکم دارد و نه رقیقه و مجری می آید و آنرا بلغت انگشت می جویشل نه بر نیامعنی فتن که به کم غم فتن
شود و درین هم گاهی فتن غم از آن ممکن شود لیکن دفع بر از آن نامکن باشد و گاهی وصول غم از آن ممکن
و درین وقت از نایابی غذا در آن فساد و موت راه می یابد یا با آنچه لایق فتن در شکم باشد در آن تدبیری سازند که بعد
و خل شدن در شکم باز بیرون نیاید و برای آن کمافی آهسته که مشهور است بعد و خل کردن فتن در شکم بالایی آن بندند
لیکن درین کمافی رعایت بستن آن ضرورت است پس احتیاط و رعایت ضروری آنرا فراموش نکنند الا بعد بستن آن
اگر وقت برخواستن چون معاف و آید از اثر غم وضع کمافی مذکور متناهی شود و متوم خواهد شد و از آن آفات
کثیره پدید خواهند شد پس طریقه بستن آن باشرایط اینست که چون از خواب بیدار شود قبل از آنکه نشیند اول معا
در شکم خل کرده اگر حاج باشد الا نقطه کمافی مذکور را بسته بپلنگ بنشیند و مداوم کشیده یا استاده باشد
مداوم را جدا کنند الا فوراً معا باز فرو خواهد آمد اما به گاهی خسیب بدن بر پلنگ آمده بر تیر دراز شود و آنرا مان کمافی
را کشاید برین طریقه التزم کند تا گاهی معاینه بر نیاید زیرا که از التزم این طریقه در اطفال جوانان که از سن نه تجاوز

مکروه باشد امتیاز نسبت که از نیاه آن اماره اندیش منضم و مسدود شود و زیاده نفع این تدبیر مخصوص برای کسانی
 مذکور است اما کسیکه از سن متوجها و رشده باشد در این منفعت مقصود نیست بلکه او را باید که مدت عمر گمانی
 مذکور را بجهت دار و تاب بیداری آن سایش آرام حال ماند و نقل زیاده نشود لیکن اگر کار خواست که از قرق مأمون شوند
 پس برای ایشان تدبیر دیگر مفید است و آن اینست که اول معاراضه شکم کنند و بعد بقیه که از آن خنق خریطه می آید و دم
 پیدا کرده دهند تا از دم مواد رنجیده و یوارهای ثقیله با هم چسبند و روانه شود و در هر دو که این علاج قوی بکشد
 تازه و جدید بود اما هرگاه که نشسته باشد و سبب آن خنق خریطه غلیظه و عریض شد باشد که سبب آن ثقیله بی وسیع
 گشته باشد این تدبیر هم مفید نیست و باید که درین وقت خوف نیست که در دم غشائی آید و پیدا شده مرضی بپاک
 گردد و اما آنچه قرق در شکم غلیظه و تابیش نیست که درین گمانی جسمی محجوف و خالی ساخته بقیق نموده برینند تا آنچه خارج
 شده در آن جسم خالی و آید و سبب آن از حد و است بیرون هم محفوظ ماند و هم آنچه خارج شد آیت زیاده از آن
 بر نیاید و اگر گمانی مذکور موجود نباشد امر فرمایند که همیشه بران لنگ بسته باشد که از آن هم قفل کم محسوس گردد و قرق
 هم زیاده نشود و اگر او ششتم آید باشد بالا نرود و برای آن درین وقت گاهی از نوشانیدن ایودانیای پاسبان نفع حاصل
 میشود و سبب آنکه چربی آن بجز آب شد و او ششتم خشک گشته و مقدارش صغیر میگردد و از آن ذیبت رسانی آن
 کم میشود و سبب ثالث که در ثقیله محسوس شد باشد سبب منغریق خریطه و از آن به بالا نرود و در شکم خل نشود
 و آن چنانست که هرگاه برادر و بچا بود و سبب آن جسم خریطه وسیع گردد و یا مواد معاز زیاده بود یا مواد برادر بود
 در معاز زیاده جمع شوند و سبب زیادتی مقدار آن معاز زیاده وسیع و عریض میشوند و از آن خریطه انهم وسیع میگردد
 پس خریطه مذکور در شکم میروند زیرا که ثقیله که از آن این خریطه بر عابر آید بود مانع از خروج آن شکم میشود و سبب
 بیرون ماندن معاز شکم خون چنانکه باید آن نمیرسد آنچه که میرسد باز پس معاودت تمام از آن نمیکند زیرا که
 خنق ثقیله آن مانع میشود و بر گزین خریطه کیفیت خنق بحق طاری میباش که از آن دوران خون بند میشود
 از نباشدن دوران خون هم در آن زیاده میگردد و سبب آن هم آب کثیر از او را در شده و در جسم معاز و هم
 خریطه و در میان معاز و دیوار خریطه و هم در اغشیه و دیگر خصیه میزند و از رختن آن مقدار خریطه معاز و خریطه خصیه
 در آن خریطه معالده است که می شود و هم این آب خریطه معاز ثقیله که از آن این خریطه خارج شده بریزد که میسر
 و از آن هم ثقیله مذکور تنگ میگردد و متورم میشود و باین سبب غشائی جید با معانی میسر تا آنکه آنرا سبب آن
 معانی میروند و فاسد میگردد و از آن دم غشائی آید و پیدا میشود و مرضی بپاک میگردد و علامت ماری علامت
 این هم نیست که در ثقیله در محسوس میشود و این در چنانکه از کشیدن عرق یار و در حال لاشین بود و میباش
 فی الحقیقت سبب آن کشیدن غشائی آید و میباش هم این شی نازل بسوی خصیه و مقدارش زیادتی و علامت

دریاده محسوس میشود و هیچ تدبیر هم نمیرود و از آنجمله از آمدن بر سر استقلقی و آمدن بر سر خروج ریاخ بند میگردد و از آنجمله
 بر سر ریاخ در شکم در دریاده میشود و آنچه علامت است قویج موسوم به ایلاوس یافته میشود و مثل قی و انتفاخ بطبیقت شدت
 در شکم و آمدن بر سر در قی اینجا هم خود بودند و علامت اول تدبیر و خل کردن آن شکم نمایند باین طور که ریه را
 بر سر استقلقی خوابانند و پاهای آنرا با شکم منضم سازند تا شکم سترخی شود و ویشی نازل از آن نشان دست آهسته آهسته
 اندر غمچان سازند که آن شکم رود و اگر درین تدبیر هم در شکم سرد و عرض را در آب گرم نشاند تا بدن سترخی گردد و بعد از آن
 تدبیر موسوم به آکس نفیج نامی هندی و سکون الف و کاف و کسین جمله اول و سکون سین جمله ثانی که بمعنی غم کردن
 بر شئی نازل است بطوریکه آن شکم و در باطل آرد و اگر از نیمه سرد و عرض قوی باشد و قتی که در آب گرم بود و در آن
 گیرند و خون از ریه نازل شود تا آتش نامی آتش بر آرد تا غشی طاری شود و بدن سترخی گردد و آن زمان فصد ریه اندر کمره باز آید
 تا کسین بعمل آرد و این تدبیر قویج است و همه جا بعمل آوردن آن ممکن است بالفعل بجای آن اگر کار نام موجود بود
 آنرا بویانیده میبوش سازند تا بدن سترخی شود پس بیهوش بعمل آرد و اگر از نیمه فایده نشود و دانسته شود که معاد
 از دریاده است درین وقت از آله اس پریش بر او را بخالانیدن نشون آید که در معاد و جذب کردن هوا از معاد بر کشند تا مقدار غلظت
 صغیر شود و این عمده و دشوار است بعد از آن باز تدبیر تا کسین بعمل آرد و اگر در معاد باز بود درین وقت ضیق ثقیله از آن
 این خریطه بر آید باشد از کار و کشاده خریطه را به تدبیر تا کسین شکم خل کنند از نیمه عمده و دشوار است و را باید که با حقیقه
 نام بعمل آرد و اگر درین قسم قریب الهه از خروج و نرول باشد مثل اینکه دو سه ساعت بنرول گذرته باشد و توبه
 پدید آید درین زمان رسید باشد درین وقت بهتر است که فیون دو سه گریه نوشانند یا کار نام بویانند که بسبب آن
 خواب ثقیل آید چه اکثر در حالت خواب خود بخوابد این معاد الا میرود و ذکر و آنچه در کتب عربیه طریقه قیجی فقی نامی و
 فقی طبعی در ذیل بیان فقی مذکور است مادرین کتاب آنها را در امراض خصیه نوشته اند و همچنین نوشته رادر ولادت طبعی
 جایگزین بدین نوشته شده ذکر کرده ام وقت ضرورت بآن رجوع کنند و ذکر فصل دوم در جزو ریاخ الاثر
 و آنرا بر زبان انگلیزی کسین بکسری جمله قاف و سکون تائی هندی و سین جمله معنی ج شدن و تقارن ظاهر نمایند
 و در زبان لائن راگ ایثس نفیج را و سکون الف و کاف و قفح الف و کسرتائی هندی و سکون یائی تخانیه و
 سکون سین جمله نام معنی ورم و تقارن ظاهر و اسم انگلیزی بهتر است زیرا که هم همیشه نیاید گاهی در آخر مرض پدید میشود
 و فی الواقع این مرض را امراض اطفال است درین مرض استخوان بدن بسبب نیافتن غذائی جید خاص و نرم
 میشوند و این غذا فاسد و فاسد نمیشود و اگر کل است که از آن استخوان قوی میشوند و پس از آن استخوان که میشوند و خود
 بسبب ثقل خود یا از ثقل بدن یا بسبب ثقل هوای خارجی یا بسبب کشیدن عضلات مثلا غلظت قوه از ثقل خود که میشود
 و استخوان تقارن ظاهر و ثقل خود و از کشیدن عضلات بدن که میشوند و عظام ساق از ثقل بدن که میشوند و عظام

فصل دوم در جزو ریاخ الاثر

از نقل هوا که میشود و بسبب آن عظام صدر و قفس پش می آیند التئیب سبب بجا آمدن رسیدن تغذیه جیه
با طفل میباشد مثل اینکه طفل لبن صالح از مادر یا دایه خود نیابد بلکه عوض آن غذائی ناموافق خورانیده شود مثل اینکه
غذائی صالح برای طفل لبن است عوض آن اغذیه یابسه که غذائی جوانان است خورانیده شود و هم از رسیدن سرد
بدن چنانکه اکثر اطفال کم ایگان یا بی احتیاطان را دیده شده که در فصل سرما لباس فصل گرما بپوشانند و هم از خوردن
زیرین مکان هم از جوئی مکان خرد که محقون در جدران بود چاین بهر اوابق تصفیه خون خود صاف نیابد هم این مرض
پدید آید و هم هرگاه بواسبب بودن فاذورات گرد مکان خراب بود و در مکان صفائی نباشد هم پدید آید و هم
کمزوری اطفال که قطری بود و آن اکثر بسبب کثرت مقاربت با لبن میباشد چه بسبب آن و و هم ضعیف پدید آید و هم
هرگاه از لبن صغیر باشد یا شایخ و قریب باشد یا خفته باشد و او را ضعیف پدید آید و علامت آن قبل همه در طفل خاوش کردن
پدید آید و در یاده که یکسره گاه گاه قدری حمی لبتن هم میشود و چون بخوابد بر پیشانی عرق می آید و چون طفل را در کف
گیرند که یکسره و از آن استه میشود که در مفاصل یا عظام بدن آن جایی در میشود که از بر دوشن زیاده میگردد و اینجا
چند هفته یا چند ماه مانده بعد از آن قدری شکم متفنج گردد و گاه دست مشابه با سمال که در بعضی یا پیش آید و آبی
مقدار مفاصل قدری زیاده و در محسوس میشود و چون طفل نهوض و قیام کند وقت حرکت استخوان ساقین متعوس
معلوم میشوند و هر روز از وقت قیام از خود در میشود و یا هر دو متصل گردند و بجا آن عظام صدر یا جانب اهل فقر
و از آن صدر به عرض خود کم میگردد و تخمین استخوان ضلع هم متعوس میشود و عظم قفس و پیشانی آید و ظاهر در جانب
یا جانب یمن یا جانب یسار متعوس میشود و درین وقت از زبان انگلیزی منحنی بر پشت یکسره ای موصوفه فارسی و ک
یائی شانه تخانی فتح چیم و کون نون و کسره ای موصوفه و کسره ای موصوفه و کسره ای تخانی وین موصوفه و کسره ای
بعضی سینه که بر ترقا میانس و فقاظره گاهی قریب یکسره ای قیام کند و ابل میشود و بسبب آن نخاع متعوس میشود و از آن
بهر خانی حلقین یا ضعف حرکات آن پدید آید و موافق انماز نخاع و گاهی مقدار راس فی الحقیقت زیاده میشود
و گاهی زیاده نبود لیکن یاده دیده میشود بسبب آنکه استخوان پیشانی زیاده عرض میشود و چنان در خشان یاده میشود
و جبهه زیاده صغیر میگردد و قفس بنسبت وجه چون مقدار بزرگتر یاده دیده میشود و از آن حکم بگیرد و در سر کرده میشود و در
صاحبین مرض فاسفت اکلایم زیاده خارج میگردد و بسبب آن گاهی در شان این اطفال مرضی مجرب میشود
بالطبع باید دانست که اینجا علامات مرض کامل نوشته شد اند لیکن گاهی مرض تا این حد نمیرسد بلکه بعض شکایات
پیدا شده از علاج دفع میشود مثل اینکه نفخ شکم سینه از علاج صحت میشود و یا در عظام ساقین متعوس پیدا شده دفع
میگردد یا متوقف میشود و گاهی استخوان صحت شده استخوان قفس برآمده باین حد میرسد که از آن دست نشانی شواری
میشود و در اول از جانب یسار و در جانب یمن می آید و باز مرض متوقف میشود و باین حد و بجا آن در عظام قفس می آید

مریض بر همین حیث باقی مانده تا مدت دراز زنده میماند و این نیک بخامی این مرض است و گاهی بیرون شدن عظم
اسهال بکثرت جاری میشود و حتی نیز میگردد و هر روز شدت میکند در سر آب کشید و اگر دو و از آن بمیرد یا زنده رفته رفته
ضعف کمتری زیاد شود و لاغری بنظر آید و بسبب آن بمیرد یا در اشنامی زیادتی ضعف که امراض مثل بزرگانی
یا سبب پیدا میشود و از آن بمیرد و این بد بخامی این مرض است العلاج اول زیادہ عتبات سوسوی غذائی طفل نمایند
مثل اینک شیر صاف و غذایش دارند و اگر طفل ضعیف باشد باید که تا ده ماه یا دو و از ده ماه شیر مادر یا دایه خود بنوشد و اگر شیر
بیشتر نشود تا این مدت شیر مادہ فرساده یا شیر نریا شیر گاؤ همراه آب ساده یا آب گاو بنوشاند و چون طفل یک ساله شود
همراه شیر آرد و یا ساگو و دانه یا شیشی کوک یا آب مطبوخ انگش پرن بآرنی یا کارن فلان و بعضی میدہ جوار کلان که در امریکا
ساخته میشود یا اینکس نو و غیره همراه شیر یا تنها همراه آب و نبات درست کرده بنوشاند و شیر آب مطبوخ انگش
پرن بآرنی هر دو بالذات صفت نوشانیدن بهتر است و چون عمر طفل از پانزده ماه تا دو سال رسد گاه بانهوشانیدن
شیر شور بائی لحم تمنا یا اقری نان گندم یا برنج خسته بخوراند لیکن شرط آنست که آنچه منجور و در آن شصت شیر و یک حصه
غذائی دیگر بخوراند و اگر بعد از آن مرض قدری باقیماند شیر تا ده سال زیادہ در غذا بنفشاید و دیگر نوشانند و زیاد
شیر در غذائی اطفال تا ده سال از آن خدیه دیگر بهتر است و بمیرد دیگر نیست که جلد بدن طفل را از مالیدن و شستن صاف
تا جلد خوبی کار شود و در فصل سرما لباس جاز پوشانند خصوصاً خال را و ملائق بدن پوشانیدن بهتر است در مکان
یاسی هوادر شستن ضرورت است و اگر گرمی مرضی تمام سفر یا اسهال پیش موجود بود علاجه بطوریکه برای هر یک شیر
شد بمیل آرد و خاص برای این مرض پاشکس یک نو و از ده قطره تا دو سال و بعد آن پنج قطره از آن بحاصل
هر سال همراه آب ساده حل کرده بعد غذا نوشانیدن بسیار مفید است و چون آتخوان هر دو راقوت میدہ و هر گاه شکم
تشنه شود کاشیم میوریاس پیوزان پنج گرتا ده گرتین همراه آب ساده حل کرده نوشانیدن روزانه سه بار بهتر است و هم
نوشانیدن غن جگرابی مقدار قلیل بعد غذا برای طفل بسیار مفید است هر گاه اسهال و معده نباشد و مرکبات مثل
کنکس شیل فیری سلفاس فیری ایست کنسین ایشر اس تمنا یا یا کنسین نوشانیدن مفید است و هر گاه ضرورت داد
مسبل باین طفل شود و روبر با تفویع سنایار و غن بیا شیر یا حلیم مسبل گرم جنب است و پیروز و اسهال را
مثل سنگینش یا غیره جنب نمایند که آنرا از خون نیست را کشید و خون ضعف و کموری پیدا میکنند و هم از ده
مسبل یا غیر مسبل که در آن سیاب باشد مثل میدرج مگر یثا از نماز بند و اول آنرا حلیم و اندازد اگر اینها
را نرم میکنند و هر چه پرا از اشیا می ماکول مافعه که طفل بخوابش خود طلب کند اگر آن چیز با فایده باشد مثل شیر یا
و اگر زیادہ فایده نباشد لیکن انقسم طعام بود آنرا هم قدری بمیش تا بسبب شوق و تحبثی آنرا بخوبی قبول
کنند از خوردن ماکول مرغوب آن قوت بد و هر آتخوان کج شد باشد بر آن کمافی موافق آتخوان نکر و نبند تا از آن

تا ده سال در غذائی طفل شیر زیادہ باید داد

اگر گشتان و هر جا که غمورات زیاده شقت میکنند غمورات را به نسبت مردان این مرض زیاده میشود و در هندوستان
 خلافت آن دیده شده العلامات در هر وری که این مرض پیدا شود در طول و عرض آن زیادتی و کمی و خم محسوس میگردد
 و در خارج اکثر رنگ رخوانی ظاهر بود و مثل عقود که با در و باشند در آنجا دیده میشوند و در هر هم معلوم میشود و بسبب سختی آن
 و گاهی بسبب هم وری و سختی آن زبان در غشائی خانه دار تمام محل قائم تصور میشود و از آن محل فقیل ضعیف
 گردد و بسبب آن راه رفتن و سوار باشد و اینحال گاهی تا مدت دراز میماند و گاهی بعد چند سی جانی که ورم و غمورت
 انداختن مینماید ورم حاد پیدا میشود و از آن در جلد برآمدگی و تمدد و درخشندگی در و شدید لمس پیدا میگردد و در آن وقت
 فقیه پیدا شده و از آن هم جاری گشته زخم میگردد و این زخم خود را بیل نمیشود و از زیاده شقت زیاد راه رفتن یا کوفه
 و از سکون راحت کم میشود و گاهی بسبب شکافتن وری خون کثیر از آن جاری میشود و العلاج اول فقیل و سپس کوفه
 باز آن که کوفه و مثلاً اگر زن حامله باشد و طبع آن قبض بود و سهل موافق داده دفع قبض سازند و با ارم مرض را
 بر پانک آشتن هم مفید است لیکن چونکه این علاج بر فرد و ران و کم مایه گان ممکن نیست لهذا باید که یا چرم و حی بر جل نباشد
 و یا خف چرم و حی یعنی موزه را بر پائی مرض پوشانند و اگر کنند که همیشه از پوشیده باشد و اگر این هم پیشتر نشود و یا چرم
 طولی صاف بر پانند و بخوبی که غمورتش بر جام مساوی باشد چنانچه و صیغ و جانی خف نباشد و الا از آن فقیل و سپس کوفه
 نخواهد شد و اگر در وادیت زیاد بود و درین وقت بتدایر جراحی تدارک نمایند و یکی از آن نیست که کار و بار یک روز را
 در محل گرفته تا وری تصور رسانند پس از سر کار و در ویر از وسط آن قطع کنند تا در جهت طولی خود جدا گردد و بعد از آن
 چون خون از آن جاری گردد و بر پائی بند کردن آن بر جلد بدن بالائی وری و مرقع شئی فقیل نهاده بر بندند تا بسبب
 تخم آن ورم در پانند شود و بعد از آن هم پیدا خواهد شد و از آن راه آمدن خون بند خواهد شد ورم آنکه قدری جلد را
 کشاده و رید از جشاره گرفته و پیچ داده کشید و قطع از آن از هر دو جانب جدا کرده و بند تا سر پای وری و کوفه مرقع و پیچ
 شده چون در زخم بجائی خود روند از غمورت هم پانندند و این عمل را بر اسل العرق در عربی نامند و این هر دو تدبیر و کلا
 قیوم اند و سوم عمل سوزنی است که آنرا بالفعل و ستکاران انگلش میکنند و آن نیست که سوزن گلان را در جلد از پشت
 از زیر وری تصور کنند و رانند باز از جلد برآید بخوبی که در وری برسد علامت سیدن آن وری و بر آمدن خون است پس اگر
 بعد از آن کردن سوزن خون بند نیفتد سوزن را کشید و در موضع دیگر که قدری بالائی موضع اول باشد و در آنجا
 از زیر وری که رانند از جلد بیرون آنرا بعد میل چرم و حی بر جلد بوزانست وری تصور نهاده از پشت شیشی با هر دو
 سوزن مضبوط بر بندند تا در چند روز راه آمدن خون مسدود شده وری و بیکار گردد و خون از او را دیگر قلب و در چنان
 کاشک و پلاس و حقه که آنگاه نباشد دیده سه جگه که فته در آن سپرد وین قدری بیامیزند تا مثل خمیر شود پس آنرا جابجا بوزانند
 وری تصور بر جلد بدن قدری از آن نهاده بر بندند که از آن بر محل نهادن آن در غشائی خانه و ورم پیدا میشود

از آن خون که در ورید است بخیل میگردد و در ریشل رسن بیکار میشود و پنجم آنکه هرگاه وادی بپرقوه و بدورین وقت و قوه
آن بدر لیه ز راقه سورتی در هر عقده سه قطره بچشم آید از آنکه از آن خون بخیل شده و دم پیدا میشود و از آن
و دم راه آمدن خون بند میگردد و در ریشل رسن بیکار میشود و در هر جا که در ورید و قوه این مرض بود علاج آن در علاج
بواسیر مذکور شده و هر جا که در ورید ریشل الانشین بود علاجش هم در مرض حب الانشین نوشته شده و اگر در وادی
از هم در ساق پیدا شده باشد در این وقت مرعین را بر لپک بخوی دارند که پاهای آن بلند باشد تا خون بسوی قلب
بسهولت رود و ادویه قابضه که دهن عروق را تنگ کند مثل عرم لمبائی ایسیئاس یا عرم او کسائی آف نیک
بر آن نماده بر بندند و گاهی بلند ساختن پا یا بستن ساقها تنها کافی میشود و حاجت با ویتنر سزیر اگر از آن هم
سبب میشود و چون خون از رجم جاری شود پاها بلند دارند و پا چنان خشک چند تا کرده بر آن نماده بر بندند و
چون علاج شروع شود تا حصول صحت تامة باید که مرعین آب را هم بر لپک اندازند و بچگونه حرکت نکنند و پیاده نروند و
بعد حصول صحت علاج تندرستی نمایند بخور آیدن غذای جیده و نوشانیدن دویه مقویه چنانکه کتر نوشته شده و قند کر
فصل پنجم در داء الفیل و آنرا بر بان لاشن ملیفان نامی نیز عرم کسیر نموده و سکون یابی تخانی و کسرام سکون
یابی تخانی شناه و فتح فاو سکون الف و نون و فتح تائی هندی و سکون الف و کسریای شناه تخانی فتح نموده و سکون
یابی شناه تخانی و کسریای محمول و سکون زامی جبهائی و فتح عین و سکون زامی حمله و فتح یابی موحده و سکون هم
یعنی فیل پایی عربی مندر زیر که اول این مرض در عربستان دیده شده و این مرض در ساکنین قریب بحر و چاه
طوبت زیاده بود و اکثر پیدا میشود و چون که اکثر و پان این مرض دیده میشود و اندک الفیل با نام کرده شده و حدود ایشان
در دیگر اعضا هم مثل جبه صدر و بضمین هم ممکن است بلکه در یک بگله در بضمین زیاده میشود و چون این مرض کم
فرمن شود پایی مرعین زیاده خیم و غلیظ میشود و بالای آن خشونت کثریا باشد یعنی در جایی از جلد ساق ارتفاع و
جای انخفاض زیاده میباشد هم سیاهی و غلبه چنانکه بر پایی فیل میباشد و پایی این مرض هم باشد و اندک الفیل
و فیل با نام کرده شده و همیشه این مرض نیست که آنچه غذا و موسوم در لغت انگریزی به لم فاک گلاژا کسرام سکون
سیوم فتح فاو سکون الف و کسریای هندی و سکون کاف کسرام فارسی فتح لام و سکون الف و نون و وادی حمله و فتح
در بدن اند و بر بان عربی اند و موسوم غذا و دینه نامند و موسوم و اینها از جلد و غشائی خانه واریا باشند و ریه قریب
این محسوس میشود و درین غده با مجاری آب بنده از اعضا و غش می شوند و این مجاری هم در جلد بدن مثل او
منتشر اند و کار اینها آنست که از جمیع اعضا بعد از آنکه هر یک غذای خود از خون میگیرند و آن غذا می کنند پس بعد از آن
آنچه نیست را از حاجت در اعضا میماند آنرا از اعضا گرفته میزنند و تا قریب تر قوه رسانیده این آب را در ورید
قریب تر قوه است میریزند تا با جملگی این مجاری در این غده داخل شده و گردش کرده از آنجا خارج شده بالا رود

فصل پنجم در داء الفیل

چون این علت را از تعلیم گرفته بالا میروند اول آب در مجاری مذکوره درین غده باو حل شده باز در ریه و
موصوفه بالا میروند و چون درین غده با یکدیگر سبب چنین حالت پیدا شود که از جریان آب مانع شوند درین وقت آب غیر
در مجاری آب برنده جمع میماند پس از غشائی مجاری مذکوره آب رنجیده در غشائی خانه و از جمع میگرد و بسبب آن
خانه و از غلیظ و تورم میشود و از آن مقدار ساق و قدام غلیظ و کثیر المقدار دیده میشود و السبب اصل سبب آن حال
محقق نشده لیکن زیاد و حادث شدن آن در ملک مروط و آنست که شاید بواسطه طب را هم در احداث آن اثر
باشد تا اکثر گوشتی صاحب بد رفیع خورده بین در خون این مرض و هم کسب که در بول آن کیلوس می آید و بعد از شستن با
یستیل و پار در بول نموده میشود که کجاست شل شده موصوفه را دیده اند و این کرم در جسم انسان میوان هم پیدا میشود و آنرا
بافت لاشن غلیظ است که گوشتی کرم مشابیه خط ابیض که در خون انسان پیدا میشود و شاید کرم در
در غده های موصوفه پیدا شده باشد و از آن ورم متولد شده مجاری مذکوره را از بردن آب مانع شده باشد العلماء
حدوث آن بر دو قسم است یکی آنکه زیادتی مقدار ساق با ورم حار پیدا میشود و همراه آن تب هم میباشد گاهی حادث
و گاهی این تب هم این ورم حار که در مجاری آب برنده در غشائی آنرا میباشند و اثر این ورم تا اربعه میسر است که آن محل
غده های موصوفه است و گاهی این ورم حار که او را دایفته میشود و بعد دو سه روز کمی و در دو که سبب ورم حار پیدا میشود
زایل میشود اما مقدار ساق پائین قدری سابق کم شده بر حال خود میماند و بعد چند روز باز ورم حار و در دو و
میکنند و شل سابق بعد دو سه روز بر طرف شد و زیادتی مقدار ساق را در ساقی زیاده شده باقی میماند و چنین هر دو
قدری مقدار زیاده میشود و تا آنکه مقدار ساق پائین فیصل میگرد و اگر در کینه خیمه این مرض پیدا شود پس سبب آن
مقدار زیادتی آن تا یک نیم من میرسد و هم آنست که در آن کمی و ورم حار و در دو و بلکه آهسته آهسته مقدار زیاده
میگرد و تا که بسی غلیظ مثل پائی فیصل میشود و گاهی با ورم و کثیر المقدار شده بر مقدار زیاد خود متوقف میشوند و آن
زیاده نگردد و همیشه بر همین مقدار میمانند و این امر خاصه بجای میشود که جلد باهاش شده از آن آب جاری شود و گاهی
درین مرض دانه های خرد و بزرگ بر ساق ظاهر میشوند و گاهی بر جلد ساق جای ارتفاع و انخفاض فلسه پدید
و در میان ارتفاع و انخفاض جلد زخم پیدا میگرد و درین مرض مادام که مقدار زیاده غلیظ نباشد و هم در ورم
در آن نبود چنانکه نمی نیاید که در بعضی از آن شکایت نماید اما چون کمی ورم و در پیدا شوند از آن بر دو و ضعیف میگرد
و همچنین چون زخم پیدا شده از آن خون ورم جاری شود از آن در خون کمتری پیدا میشود و درین مرض میماند
اختلاف است که در آن کمی سبب ورم میباشد از آن ورم پیدا میشود لیکن آنست که کمی سبب ورم حار میشود
و از زایل شدن آن زایل میگردد و تا که ورم سبب می باشد و در آن مقدار و در آن اکثر پیدا شده اما کمی خود
پس کمی خبر مرض نیست العلل هر گاه کمی موجود باشد سهل است که در آن آب بود و نشانه مرض را با کرم بالا

و از آنجمله که پاهای آن بلند ماند و بر ساق متورم آن در سر که آب حلو کرده یا تنها آب سرد یا در آبیکه ایونیا میگویند
 در آن محلولی شد یا بچصاف تر کرده بر ساق نهاده بر بندند و چون ورم حار زایل شود و زیاده ای مقدار باقی ماند قابل
 عروق محلی بروم بندش کنند و اگر چه هم مومی بر آن نهاده بندش کنند بهتر بود و چه بسبب غمزه برش مذکور مقدار ساق
 میشود و از ادویه مالیده میوریت و ایونیا و کالشی میوریا و سپوراز و هر واحد جدا جدا آب ساده حلو کرده مقدار این
 از آن بنوشانند و آنچه نفع آن ظاهر شود بر بنوشانیدن آن اصرار و مداومت نمایند اعمال جراحی وقت ضرورت بعمل آید
 مثل اینکه شریان کبیر از شکم برآمده در جلیین خون از قلب می آید و در جلیین شکم سر آنرا بر بندند تا خون در جلیین کم آید و از
 نرسیدن غذا مقدار آن کم شود و گاهی شریان مذکور را بند نسجند لیکن از خارج بر آن کمافی نهاده می بندند که بسبب
 متغیر شدن شریان خون در پا کم آید لیکن هر دو تدبیر موزنی اند و مرض تحمل آن نمیشود و اما چون بحسب تجربه ظاهر شد که
 هرگاه در آن جلد ساق شق شده از آن آب جاری میشود مرض متوقف میگردد و اندک آن خود جلد ساق شق نشود از سر
 کار و نازک جدا جدا در طول جلد ساق را قدری قدری شق کرده دهند تا از آن آب جاری شده زیاده ای مرض متوقف
 شود و از تبدیل هوای بلند و مسکن هم درین مرض منفعت حاصل میشود چه در آنهم از آنکه سبب است موافق مشابه
 و اکثر گوشت صاحب راسی خیار است و علامه نیست که دو سه هفته این طریض را سا شو تا این مقدار خلیل مثل نیم
 گرین روزانه سه بار یک هفته بنوشانند تا که کم مذکور که در خون است میرسد و بعد از این دو هفته شپاس یا کالشی میور
 پیور چند روز بعد از آن بنوشانند تا غده های مذکوره صاف شوند و آنچه خواهد در آن بوده باشد بفرستند این ادویه در خون
 داخل نشود و ورم غده بطرف شده چنانکه آب در مجاری خود جاری میشود جاری گردد و قند که باب بیست
 دوم در اوجاع اعضا فیہ و انتم مثل است بر چند فصل فصل اول در رو ماییم هم
 بنظم ای هم و سکون و او قیوم سکون الف و کثیری هندی و سکون یا می نشاء تحتانی و قیوم زانی میچ میگویند
 میم و این اسم قدیم است که از لغت که یک گفته شده و معنی آن جریان آب است در بدن که از آن این مرض در فصل
 پیدا میشود و اما آنچه در تحقیق عالین ثابت است که چیزی در خون پیدا شده محدث این مرض میگردد و بسبب این خون
 حال طبیعی خود متوقف شد غیر طبیعی میگردد و در آن فایده زیاد پیدا میشود و در خون جوش و محدثه یاده میگردد
 و بسبب این ورم اعضا پیدا میشود و خصوصاً در غشای ریش و در که بالائی عضلات بالائی مفصل و در زیر قلب است
 ورم زیاده حادث میشود و السبب سبب بعید فساد خاص خون است که مذکور شد و سبب قریب آن اکثر سبب
 سردی و تری بر بدن میباشد و گاهی بسبب کم خوردن غذا و نه پوشیدن لباس موافق فصل میباشد چنانکه در کم
 مایگان و سردی و دیده میشود و گاهی بسبب اثر خاندان و گاهی بعد از آنکه هم عارض میشود و این مرض بر سه قسم است
 اکیوت یعنی حاد و سبب اکیوت یعنی حاد و مزمن که از آنیک یعنی مزمن و خفیف لاعراض و هم حاد و این مرض در بنده و ستان

باب بیست و دوم در اوجاع اعضا فیہ

فصل اول در رو ماییم

لاش

عارض میشود و در ملک بار و جانی که مردی و بارش باران زیاد میشود شل کوهستان زیاد میشود و جاده
 قسطنطنیه آن نام کرده میشود و در ماخیزم کیوت یا و ماگن قیو و العلامات اکثر قبل از دیگر اعراض در بدن آتیه
 محسوس میشود پس جمعی می آید و بعد از ساعت و چهار ساعت در بعضی مفاصل یا در جمیع مفاصل بدن قاری در دوش
 محسوس میشود که از آن در حرکت دشواری راه یابد و بعد از آن جمعی قوی و تیز گردد و در اعضا شدت راه با تانیکه متصل
 نمیشود که کسی مفصل انگشت ندارد یا در انداز پس به مفاصل نرم و در مفاصل ظاهر میشود و در حرکت آسان مطلقا دشوار گردد و یکی
 اگر کسی پلنگ را حرکت دهد آن هم متاخری شده فریاد میکند و بر چرخ سفید پستان صخری نمودار شود چنانکه در تپه
 می باشد و جلد بدن گرم و عرق آلوده و لیکن از بدن عرق تب کم نمیشود و از عرق بوی حامض می آید زیرا که در وقت این
 ترشی زیاد می باشد و بزبان سفیدی و در سفیدی رنگ کاستری می آید و بود و طبع قبض باشد چون آنکه قبض
 را در بغل بیمار زنده است جان خوش خون کنند سیاه همیشه از صدر در جبهه می باشد و گاهی تا یک صدر و پنج در جبهه می باشد
 بیمار که سببش خون در آن می میرد در آن سیاه زرد و در جبهه تا یک صدر و ده در جبهه می باشد و چون باین حالت رسید
 باید که در مرض خواب در تشنگی درین مرض بسیار غالب می باشد و یول قهقهه می آید و بعد از شدن یول یول می آید
 یا یورک ایستد یا هر دو مجتمع شده نشین میشوند و این حالت ده و از ده روز مانده بعد از آن در شربت اعراض خفت ظاهر
 میشود و گاهی تا یک ماه برابر اعراض شدید می ماند و گاهی بعد از احوال شدت اعراض باز در آن شدت ظاهر میشود و گاهی
 در دو روز در یک مفصل میشود و بعد از چند روز آنرا گزشت و مفصل دیگر ظاهر و شدید میگردد و گاهی از مفاصل غشایی
 میرسد و این خطرناک است الحلاج گاهی این مرض خود به زایل میشود و بدون علاج چنانکه جدی و دامیل اکثر از
 خود صحیح میشوند و اکثر اشخاص بر این غیر خفیه و عائی نفع درین مرض مینمایند چنانکه کسی میگوید که ازین تدبیر صحت شد
 میداند که این تدبیر نافع افتاد و ممکن است که خود مرض زایل شده باشد چنانکه در کتب عربیه بر فصد درین مرض اعتماد
 زیاد است لیکن از فصد فایس بر در خون زیاد میشود پس چگونه تا بل نفع آن باید شد و این تدبیر بر آن اعتماد نشاید
 چه ممکن است که از گذشتن مدت یک یا دو روز صحیح شود چنانچه خطی حکیم کامل سوال کرد که کدام تدبیر برای روایتی مرام
 همه نفع است حکیم بعد تا بل فرمود که گذشتن شش هفته از همه نفع است اما آنچه قابل اعتماد اند همان تدابیر هستند که
 اکثر اشخاص نفع آن برابر ظاهر شده و از استعمال آنها در یک هفته یا دو هفته صحت میشود و محتاج به گذشتن شش هفته
 نباشد و یکی از آنها نیست که قدری فرد و در مفصل در و مندر و چنین قدری بالا از آن پلاستر از مرهم کمین سوخته
 درست ساخته و در حقیقت نماند که خاص مفصل این و آن رسد و بعد از آن باید نوزاد و دفع میشود و نفع
 میگردد و و پلاس بائی کار بناس از ریش گریخته گریخته هم آب ساده حل کرده شب روز بدهد سه یا چهار ساعت
 موقوف این مقدار نباشد این دوا را چندین هند که از عرق بوی حامض بر طرف گردد و گاهی ازین تدبیر و چنانچه

صحت میشود و اعراض زایل میشوند بعضی اطمینانی میگویند که از نوشانیدن پنجاه گونیای نیم نوشانیدن
پنجاه گونیای کاربناس موافق وزن سابق و در وقت صبح میشود و فی الواقع پنجاه گونیای جوش خون را جلد کم میکند و مضاف
و اکثران میگویند که پنجاه گونیای سیرس را از نیم آونش یک آن و نس گرفته همراه اشجوی قیق حل کرده بجای آب هر قدر که طلب کند
نوشانند تا در وقت چهار ساعتین قدر دوائی مذکور در بدن داخل شود آنان برای دفع جمعی در بسیار دفع دیده شده
ایضا که اول سهل پس از یکسول که در وقت دراز پنج گریه تا بهشت گریه باشد آنرا با سفوف جلیپا ده که پانزده گریه باشد
یا همراه سفوف جلیپا کمپونیکه از چهل گریه تا یک روم باشد پنجاه همراه آب ساده بنوشانند و بعد از آن موافق این نسخ
هر روز اول صبح و خلاصی معده و نوشانیدن باشد تا یکبار بعد از عشاء سهال شده باشد و صغره سنگینش یا سافاس نیم
درم سنگینش یا کاربناس نیم درم و پنجم کاشیک نیم درم و درم یکبار با آب پودینکه و آونش بود حل کرده بنوشانند و بعد از پنج
از سهال شود و در س پودینک پنج گریه تا بهشت گریه گرفته همراه پنجاه گونیای سیرس که ده گریه باشد همراه آب ساده بنوشانند
ساعت بنوشانند یا عوض آن افیون ساده خالص و گریه آب حل کرده صاف نموده با دوا سوم حاکم گریه محلول با
ساده آن پنجاه بعد چهار ساعت بنوشانند که از آنهم در دو درم کم خواهد شد ایضا که سوخته اسالی سالت از بهشت
گریه تا چهل گریه همراه آب ساده حل کرده بعد دو ساعت بنوشانند جوش خون در و در و دی دفع گردد و اگر عوض
سالی سلک ایستاده گریه تا پانزده گریه و سوخته کاربناس زده گریه تا بهشت گریه آن پنجاه همراه آب ساده
بعد چهار ساعت بنوشانند یا سالی سلک ایستاده موافق وزن سابق و ایونیا کاربناس نصف وزن سالی سلک
گرفته بود را همراه آب ساده بعد چهار ساعت بنوشانند و غیبه خواهد بود و بر مفاصل متورمه پنبه مخلوج نهاد
برینند یا سوخته کاربناس افیون خالص آب گرم حل کرده فلال در آن تر کرده فشرده مفصل متورم گذشتند بالا
آن موم جامه نماده برینند و اگر از شدت درد خواب نیامده باشد یا رقیق آب حل کرده بر رقیق زرافه سوزنی اگر در یک
مفصل بود و قریب مفصل متورم در جلد رسانند که از آنهم سنگین جمع مفصل مذکور حاصل میشود و چون در خون پنجاه
بدن را رسد خواب هم می آید اگر موم در مفاصل عام باشد درین وقت در هر جا که خواب را رقیق می آید با آب زیر جلد
رسانند و بر آبی سنگین شدت عطش درین مرض کسی میگوید که بهتر از اشجوی قیق که در آن لیمویی کاغذی مقدار نیم
انداخته باشند و آبی نیست زیرا که از آن سنگین عطش هم میشود و جو صفت لیمو جو صفت خون را هم دفع میکند ایضا که گوشت
آفت پیاس یک روم و پنجاه بای کاربناس و درم در یک آن آب جوی مقشر مطبوخ حل کرده وقت نشکی از آن بجای آب
هر قدر که نوشانیدن بر آبی سنگین شدت بسیار مفید است و فوایدی این مریض باید که سهل الانضام کثیر القدر باشد
مثل اینکه شورانی شمع همراه آرد و یا شمع را ده گونیای آب یک بنوشانند هرگاه جوش خون دفع گردد و آب پنجه گوشت را
یا گوشت بز و زرد و به نیم مرغ خورند زیرا که در دفع شدن جمعی ضعف بر این مریض غالب میشود و چون مرض دفع شود

در وقت روز و جمعه

مسئله که از قسم کمار بود مثل میگنشتیا سلفاس با سلفیت آن سوڈا نوشتانیدن بسیار مفید است و بعد از سه سال
 نوشتانیدن در دورس بود و همراه چاس ناسواس ایونیا میور یا س مجوعایا تنها نوشتانیدن ایونیا میور
 پانزده بست گرین همراه آب ساده مفید است و هرگاه بعد قطع شدن عمل دوا می مسهل مریض را در آب
 گرم نشاندند غسل دود و دورس بود و خزانند بیسی مفید میشود و چون جگر در فعل خود قاصر باشد که صفرا
 را بخوبی پیدا نکند و بسبب آن قفس شکم باشد درین وقت ناستر میور یا کاک ایسٹر و الکوت نوشتانند و بر
 مفصل متورم خردل و زنجبیل مسوق خشک بپاشند و هم نالاش کردن از اشیای رطبه مثل لبنینت کیمیا
 لبنینت کلار فام یا لبنینت که در آن کلار فام و اکونایت و افیون و کیمیا و چهار دوامع بودند بسیار مفید است
 و اگر ازین تمایز هم در دفع نشود مار فیا در آب ملکه زده بذریعه زرقه سوزنی قریب مفصل متورم زیر جلد
 رسانند و در لبی کو خاصه نهادن پلاستر بلادونا نافع است ایضا هرگاه وجع آن قوی بود آله آهنی را که
 از آن خطاطان و قصاران گرم کرده پارچه و لباس را صاف میکنند بگیرند و آنرا بر آتش گرم کنند و
 کاغذ و بنیر را بر محل درد بالای ظهر نهاده آله مذکور را بر آن بگردانند و آنچه در علاج قسم ثالث ادویه نوشتانند
 شد و وقت ضرورت اندازیم بعل آرند اما قسم ثالث رو ما نیزم کرانیک یعنی مزمن و این قسم گاهی از اکیوت حاصل میشود
 و گاهی از اول مزمن باشد و در بنده و ستان همین قسم زیاد میشود و السبب سبب آن همان است که در اکیوت
 مذکور شد لیکن اکثر بسبب ماده آتشک و هم بعد سوزاک پیدا میشود و اندک گاهی بعلت انگریزی آنرا رو ما نیزم
 سفاک یا رو ما نیزم گنوریل میگویند یعنی پیدا شده از آتشک یا پیدا شده از سوزاک العلکات
 هرگاه بسبب آتشک یا سوزاک بود در آن چون مریض بر بنگ بخوابد و بدش گرم شود در زیاد میگردد
 بخلاف دیگر اقسام رو ما نیزم که در آنها از گرم شدن بدن در درخفت میشود و رو ما نیزم کرانیک
 اکثر کسانی عارض میشود که از چهل سال عمر تجاوز باشند و اکثر اصحاب این مرض قبل از باریدن باران
 خیزه قریب بارش سیدر بند میگویند که در مفصل درد میشود یقینی باران قریب خواهد بود و العلاج علاج
 آن دشوار است اکثر از ادویه نفع کمتر ظاهر میشود و اندک در علاج آن کوشش و قفسن در استعمال ادویه
 باید کرد پس هرگاه مریض رجوع برای علاج کند پس اول قفسن کنند که در کدام عضو مثل معده و کبد و غیره
 هست بانه اگر یافته شود اول آنرا دفع کنند با نچه لائق آن باشد من بعد اگر بسبب فساد آتشک باشد در آن
 ادویه را که در دوا بود نوشتانند بعد از آن ایونیا میور یا س مجوعایا نوشتانند و اگر بسبب سوزاک بود اول روغن
 کپیا یا اسیم کپیا و پاتره قطره یا سفوف کباب چینی یا روغن گرجی و پاتره قطره یا روغن جنابل نوشتانند من بعد
 خاص آن پروازند پس کشیکم همراه دوا می که در مثل شپاکل ریاس سوڈا ریاس نوشتانند و گاهی روغن تارپین از دوا

دوا می خاص فیصله

پانزده قطره یا بیست قطره اسپریت نایتر که تیر روزانه سه چهار بار نوشانیدن کمال مفید میشود زیرا که نیروی ادرار بول
میکنند هر چه که در خون بود آنرا با در دفع میکند ایضا سلفر و سلفیت آن سودا نیم نیم و نس با هم تخم در بول نساؤ
یکت چچ چای خوری از آن گرفته با شیر زده گاؤ و آب ساده حل کرده هر روز یکبار نه بار وقت صبح نوشانیده باشد که از آن بسیار
فایده حاصل میشود و همیشه برائی نسکین درد و آوردن خواب ریاضا و فیون کلون هائیک ریٹ موجود باشد و بر وقت صبح
از آن بقدر مناسباده شود و همیشه از آب گرم که در آن دو آونس سلفر حل کرده باشند غسل کنند و چون در قیمن ساقین و
وایت زیاد حسوس شود در موزه سلفر پاش پوشت که سلفر را در آن زده در این قسم زیاد تاثیر در تجربه دیده شده و چون
بسیار تیرم رضی نع نشود سوزن در محل رم اندرون جلد غلایند تا غشائی ریشه از رسائیده در آن ثقبه بگردان و دست در آن
قدری خون خارج شده در غشائی خانه داراید و بسبب آن هم غشائی ریشه در رفع شود و ازین بسیار نفع حاصل میشود
و صاحب روماتیسم را باید که همیشه لباس نایل بحدارت خصوصاً فصل بهار بپوشد و از رسیدن سردی بدن خود را حفظ
دارد و نقد که ایضا باید که در وضع مفصل فرم یعنی روماتیسم که انیک خاصه هر گاه در مفصل رگبه باشد اکثر شبها
در دو و نیم فصل پایا کمتر دراز کرده میشوند و هم اکثر بسبب حصول راحت خود مریض ساقین با فنجین خود ملحق میکنند
و از نخیست رباط مفصل رگبه و تا عضلات ساق و فخذ بسبب آن مجتمع میمانند و از نخیست رگبین و روتا و روتا و روتا
که از انفل شین و ماییم میزند اینها صلب غلیظ شد از حرکت باز مانده با عظام مفصل و هم با خود با حسیان فخذ
میشوند و حرکت نهانند و میگردد و هم چون که تا عضلات و غشائی آید که حادی آنهاست میمانند بسبب آن در عضلات
حرکت میکنند بسبب نخیست فایمیرن که مواد و هم است با غشائی نکه و چسبند از حرکت باز میمانند و ایضا عضلات ساق
و فخذ از هم حرکت میافتن غذائی خود و قیق شده لایق حرکت میمانند باین اسباب بعد زوال ریم روماتیسم هم چون
علیل میجو که حرکت کند پائی خود را دراز سازد این امر ممکن نمیشود زیرا که آنجا از روتا و روتا که عظام مفصل چسبیده اند
اکنون اگر کشیدن دراز ساختن پا آنهاست از می شوند و از آن در پیدای میگرد و بان سبب مریض پائی خود را دراز نکند
و چون تا زمان مفصل رگبه بر این طبیعت ماند صورت شکل مفصل نکرده هم برخلاف طبیعتی مفصل میگردد زیرا که در
مفصل اخذ و است که عظام متصل و قریب قریب میمانند و در بحالت بسبب انقباض جماع ساق با فخذ عظام مفصل
کشاده و از خود با بعد حرکت صحت و یکپدید میگرد که آن خلاف طبیعتی میباشند و ایضا کله مفصل که آن عظم روتا و روتا
مفصل میباش از محل مفصل بلند شد غلیظ میگردد و درین وقت مقصود از علاج همین است که مفصل بجائی خود آید و بچرخ
اوتار و روتا که چسبیده اند از عظام مفصل جدا شوند و باز چسبند بسبب آن حرکت مفصل رگبه بهتر گردد و نه با
باید که چند روز برخلاف ساق و فخذ و لک نمایند تا غذائی لایق عضلات رسند و این را باید تا زمانه از خود
تصر در عضلات و جلد آید از آن کم شود و آنچه بیوست و جلد و عضلات و غیره پیدا شده دفع شد لغیت در آن پیدا شود

من بعد چو نکر در رست کردن این پایی متخلص چنان در دشت پیدایشود که مریض تابان نمی آرد و لذت خور و رست کارد
کلام غام اگر مریض قوی باشد یا سلفی و کلام دیگر مریض ضعیف باشد چنان بویاند که بیوش شود من بعد و شکار را باید
که از یک دست خود بر ساق علیل را که قریب ندقد م است بگیرد و از دست دیگر بر نخیزد و از جانب تحت گرفته است
حرکت دهد تا او را ربط که چپیدان جدا شوند و درین وقت آواز دقیق مثل آواز پاره کردن قرطاس از تحت جلد فصل
مسموع میشود پس اگر مرض زیاده من نباشد در تحریک آهسته آهسته این اعضا جدا شده پایی علیل راست میگردد پس
بعد است شدن پا چنانکه بعد از غلام پایی منکسر می بندند چنان در خیابان بعد از طایع از تدبیر نکر و پایی علیل را در پست
پهن بند و باید که بندش بر محل ساق و فخذ واقع کنند مفصل بندند زیرا که از راست کردن پاد من صورت مفصل سبک
و در کم شود و در دشت پیدایشود و با کلام هرگاه ورم و درد پیدایشود برای سکی چون فیون خالص یک و گیرین یا یا فیاض و ورم
بود و غیره مرکبات فیونی حسب سبب بعد سه سته یا چهار ساعت بنوشانند و وقت شب برای آوردن خواب مقدار
زاید از فیون مرکبات آن خوراند و بر محل ورم آنچه تدبیر از آن ورم در علاج ورم عام و مؤنوسه خواستار از آن
بعل آن و بعد از آن ورم آهسته آهسته پایی بیمار را دست کار حرکت مریگی دهد تا او را ربط و عضلات بخوبی کار خود
دیند و درین وقت مریض را هم امر به تحریر کمال آهستگی فرمایند و اگر ورم ورم میزد من باشد و درین وقت پایی علیل را
قدری است ساخته آرم و بند بعد از آن ورم و در باز قدری رست سازند و آرم و بند بیست و دو روز در وقت
متعدد و پایی مریض بخوبی رست کرده بعد آن آنچه تدبیر نوشته شده اند آنرا استعمال آرد لیکن باید دانست که در
استعمال این تدبیر شرط چند آنکه رعایت شود و آنکه مریض زیاده که نباشد مثل شکم هفت سال یا ده
سال بآن بیست و دو سال باشد بلکه از شش تا ده سال حال این تدبیر نیست زیرا که بعد از آن در عضلات
حال خود گذشته مثل غشائی را شیه دارند و اکنون از هیچ تدبیر در آن فایده ظاهر نمیشود و ورم آنکه مریض سوزانی من
مرض دیگر مثل حمی و غیره امراض ندارد باشد بلکه معتدل المزاج و القوة بود و قوت باضمه آن قوی بود ضعیف و کفر
نبود زیرا که اگر ضعیف بود از رسیدن صدمه تدبیر زیاده ضعیف شد و پاک خواهد شد و ورم آنکه این تدبیر وقت شد و از
فصل قوت و آفتاب چنانکه در ماه می و چون می باشد واقع نگردد و الا چنان حمی قوی پیدا میشود که از جوش خون در پا
پاک میگردد و چهارم آنکه اگر مریض که هم مرض قلب داشته باشد و این تدبیر را بعمل نیارند که هم دوائی بیوشی
درین حال باوند بویان و الا از آمدن غشی پاک خواهد شد ایضا باید دانست که برای بعض حکما نیست که مریض بیوش
کرد و نوزاد پایی مریض را کشید یکبار راست سازد لیکن پایی جناب و استاد نیست که نه این مرتبانه و الا چون که
درین صورت عضلات و اغشیه جلد متعقل میباشند پس خوف آنست که از کشیدن یکبار که هم شریک است شده شود
و الا نوزاد مریض پاک خواهد شد که فصل دوم در وجع نقرس و آنرا زبان انگلیش گوشت بفتح کاف فارسی

فصل دوم در وجع نقرس

سکون و آوای نهندی نامند معنی قطره و این نام قدیم است و قریباً استنک که چیزی از مواد قطره قطره کرده
مفصل میگوید آن غلط است بلکه حقیقت نقرس هم خاص است مثل وایتسم که در غشائی ریشم دارد و مفصل پیدا
میشود و نقرس را وایتسم بحسب علامات فرق توان کرد باینکه روایتیم اکثر در مفصل بزرگ میشود و نقرس در مفصل
و جمیع وایتسم عرق در بدن زیاد می آید و از آن جلد صاحب وایتسم اکثر طلب میماند و اکثر عرق در نقرس نمی آید باینکه جلد
صاحب نقرس اکثر خشک میماند و هم در نقرس جایگزین می پیدا میشود و در آن پور شاف سودا پیدا میگوید معنی هرگاه از پور
پورک باشد و سودا در عضو تورم میزند و از آن پور شاف سودا پیدا میشود و هر چند ظهور آن بعد ورم میگردد ولیکن فی الواقع
از یختن آن در غشائی ریشم دارد ورم پیدا میشود و بعد ورم پورق جلد این مواد میسر میسوزد و این مرض هم کیست
یعنی حاد و کراکین یعنی نقرس میشود و چون کیوت بود بطور دوره می آید و در آن شدت و خفت ظاهر میشود و چون کراکین
یعنی نقرس باشد در آن شدت و خفت بطور دوره نباشد بلکه مثل روایتیم میباشند که در پور شاف سودا که در مفصل
درین مرض میباشند از آن جدا و ممتاز میشود و چه او بر مفصل این مرض چنان میباشند که او را ممکن بود که نام خود را از آن
بر دیوار یا تخته بنویسد و چنانکه زگل موسوم بطین قولیا بنویسد و گاهی از زیاده و تقی مقدارش مثل گزگان دیده میشود و این
مرض نسبت دیگر مفصل اکثر در مفصل انگشت ابهام قدم جایگزین میشود بعظام مشط قدیم است میشود و هم اکثر در یک قدم
بود و گاهی در هر انگشت هر دو پا میباشند و بعد از آن در مرتبه کثرت و مفصل انگشتان که در وسط انامل دست پیدا میشود
و گاهی در مفصل دیگر مثل محل سط قدیم که مفصل عظام مشط قدیم یا عظام نردی است یا در عقب که مفصل عظم
عقب یا عظام مشط پاست یا در مفصل عظم ساق یا عظم کعب و عظام نردی است و هم در مفصل رگبتین یافته میشود و گاهی
صاحب حساب حدوث آنرا با عقب اکثر وقت عروض آن بحسب تجربه و که در پانصد و شانزده مریضان این
کرده بودند نوشته اند که این پانصد و شانزده مریضان سه صد و چهارده کس نقرس در مفصل آخر ابهام خود که آنجا
ابهام یا عظام مشط قدیم متصل است در یک قدم داشتند و از آن ظاهر میشود که همین جائز یاد میشود و در یک قدم
زیاده میشود و نسبت و هفت ازین مرضی نقرس در مفصل بند کوب یا ابهام هر دو قدم داشتند و ازین دانسته میشود که
معمول آن در هر دو قدم هم کمتر میباشند و یازده نفر ازین مرضی چنان دیده شد که در یک وقت در دو مفصل زدن قدیم
آنجا استخوان ساق یا عظم کعب و عظام نردی و عظام مشط قدیم موقوف است و در مفصل ابهام بوده و در دو نفر در
محل خنصر یا شروع شده و جفت و شش قدم میماند و یکی نفر ازین مرضی چنان بودند که در نقرس در مفصل استخوان
نردی قدم و عظام مشط قدیم داشتند خواه در قدیم واحد یا در هر دو قدم و در چهل و هفت کس ازین مرضی نقرس در
استخوان ساق و عظم نردی و کعب که آن زدن قدیم است داشتند و بقیه ازین پانصد و شانزده آنچه مانده در آن در بعضی در دو مفصل
یا در عظام ساق خود بوده و در بعضی در مفصل ترعصه ساق کثیره و بعضی ساق صغیر که این خبر وزیر که مستحق و ملائی شناسانده بوده و در

سکون

مثل روایتی از یک جابجائی دیگر منتقل میشود پس گاهی از فصل ایام در معده و گاهی در غشائی و ماغ و
گاهی در گردن منتقل میشود و اکثر انتقال آن در ضعف است و پس هرگاه در معده منتقل میشود در معده نشیج آن زیاد میگردد
و مقابل نقل عظیم یافته میشود و عیدان وقتی و کمزوری عارض میشود و در حرکت دل مرق محسوس میشود یعنی گاهی
واقع فی الوسط و گاهی حرکت آن متواتر گاهی متفاوت میباشد و چون در ماغ منتقل شود خواب زیاد آید یا بیشتر
طاری میشود یا سرسام پیدا گردد و چون مسوئی گردد منتقل شود و وقت بول کردن در و اذیت زیاد میشود و گاهی علامت
ویرم کرده حار یافته میشود علامت نفس کرانیک این از مان گاهی بعد اکیوت میشود و گاهی از اول فرم میباشد
درین وقت بنسبت سابق یعنی قبل از آنکه اکیوت است تلیل میباشد تا مدت دراز میان و از یک فصل مفصل گاهی بیشتر
و تب درین قسم میباشد و در مفصل کشیده عارض میشود و اختصاص مفصل واحد ندارد و بخلاف اکیوت که آن در یک
مفصل بود فقط و گاهی این قسم که کرانیک در مفصل کبار مثل مفصل کتین هم عارض میشود و سوزش در این قسم
کم بود اما در هم گاهی بنسبت اکیوت زیاد میباشد و گاهی مفصل خرد و سبب آن زیاد مقدار غشائی ریش و اگر بیشتر
میشوند و در آن یوریش آن سو و آب باشد العلاج بروقت شدت و دوره آن چنان تدبیر کنند که صفر از یاده اند
خون خارج شود و بگونه که ممکن شود و عمده طریق اخراجش است که وقت شب بلویل از پنج گرین تا ده گرین نوشانند
و بعد از سه چهار ساعت یا وقت صبح نقوغ برگ سارملی یا دکاشن بلوز یا سفوف ریائی کمپون یا سفوف جلیب کمپون
تنها یا هر که کیلومل سفوف مذکور را خورند یا سفوف یائی ساده همراه کیلومل خورند و یا موافق این ترکیب که نسخ
طبیب کیلومل و از نیمه فصل است و او نوشانند و بنوشانند آن وقت صبح از روز اول دوازده است نمایند که کمال نافع است
صفیه کیلومل اکثر اکثر کاشیکم بلوز یا پیکا کوانا از هر یک یک گرین همراه با هم پنجمه حب بسته چهار کیلومل وقت صبح
نوشانند و بعد از چهار ساعت این دوا موافق همین مقدار در روز اول نوشانند تا اینکه دست رقیق سیاید و بعد
آمدن دست رقیق این حب را بعد از هشت ساعت نوشانند اگر بعد از آنهم دست رقیق آید بعد از دوازده و دوازده
ساعت بنوشانند و اگر بعد از آنهم دست رقیق آید بعد از هشت ساعت بنوشانند با جمله بگونه که ممکن باشد بنوشانند آن
ترک نکنند مگر اینکه مرض راضی کرده باشد پس درین وقت البته این دوا نه نوشانند که درین وقت از استعمال آن
قدری بچوشش دهن پیدا میشود و از آن دندان تحریک گردد و خون کمزور شود و آن موثر است و اذیت مولا مرض
است و ایراد این دوا برائی بچوشش دهن در وقت ضعیف بودن کرده از بنسبت میباشد که چون کیلومل خورند
میشود و با خون مختلط میگردد و بعد از آن قدری از راه باز خراج میشود و قدری برای رفع شدن مسوئی کرده میرود
و هرگاه که در ضعیف باشد از اخراج آن قاصر بود این که مسوئی گرفته نفع بود و در خون حبس اند و بچوشش دهن
پیدا میکند و قدری از جمله هرگاه دوا درین دوا ممکن نباشد و عرض آن ادویه مسهله خرد و جعفر که بیشتر مذکور شده اند بطور

علامت نفس کرانیک

و چون دوره شدت مرض بطرف شود درین وقت باید که چنان تدبیر کنند که باز خود نکند و عمره در آن نیست که در اختیار
پریشانی نگیرد از زیاده خوردن لحم و از نوشیدن شراب وین و بیره و برین که جلوه کرده و جلد خوبی کار خود میسر نمایند اگر اندک
باشند او به معطره مدبره و قهوه صندل و نوشان و اگر کم باشد آنهم کاشیکم در وقت صبحت هم نوشات بهتر است و صفت
بدنی زیاده نمایند مثل اینکه بسیار شده یا پیاده در هوا بگردانند و آنچه دویه که بهضم اعانت و تقویت نمایند مثل
اکثر اکث حبشین یا پنجه حبشین یا قهوج آن یا قهوج کلنب یا قهوج کواشیا یا قهوج بارک نام این نوشانند اگر
ضعیف بود و برای تقویت آن حاجت بود آن وین شراب داعی شود درین وقت همگی شراب یا جن شراب
آب کثیر نوشانند که این هر قسم در اندک شراب بر اندکی نهند که آن مانع از خروج صفراست قند که فصل سوم
در وجع الورك و آنرا نربان لاشن کاک سال جیا ففتح کاف و سکون الف و کاف ثانی و فتح سین جمله و کون
الف و لام و کهم فتح یا می شانه تخانی و سکون الف و نربان انگلش هپ خفیت و زیز کبیر یا می تنوز و سکون
بای فارسی و فتح هیم سکون یا می شانه تخانی و نون و تائی هندی و کسر ال هندی و کسر ای هندی اول و سکون یا
تخانی شانه و سکون و تائی هندی یعنی مرض مفصل و رک نشد اکنون باید دانست که در مفصل و رک سه چیز است
عظم عانه که بطور و عائی مدور است که از احق الورك نامند و هم زایده و در استخوان فخذ که عظم است و در حق الورك
میانند و حرکت در آن میکنند موسوم به عظم عانه موسوم به حق الورك است و آن تا گردن
زایده عظم فخذ میرسد و همیشه زایده فخذ را که در آن حرکت میکند این خریطه را نربان انگلش کاف سول ففتح کاف
و سکون الف و بای می سوخته فارسی و هم سین جمله و سکون او و لام هپی کلا و خرد نامند بر سر زایده فخذ که در یک
خرد است که سبب آن زایده مذکوره و مفصل داخل خود که عظم عانه موسوم به حق الورك است با باطن عظم عانه مستطوره
وسط آن مربوط و میشود و میانند و اندرون خریطه که غشائی آید از است غشائی که در جمله مفصل بدن میانند
از آن قدری مطلوب و در حال صحت پیدا میشود که سبب آن حرکت مفصل است و سهل می شود و از جهت کاک
محفوظ ماندن این خریطه مذکور و هم در تمام عظم عانه موسوم به حق الورك که در آن زایده عظم فخذ میانند زایده
و زیز غشائی مذکور هم بر سر زایده عظم فخذ غرضی میباشد که آنرا نربان انگلش کاف و سکون الف و تائی هپی
فتح لام و سکون هم نامند سبب آن در ملاقات هر دو جسم صلب که عظم عانه و عظم فخذ است سهولت میشود و غشائی که
را ضرر جلاست نیز سبب کاک سال جیا یعنی جمع الورك و مفصل و رک بر قسم هم پیدا میشود اول آنکه در خریطه
و رباط مذکورین باشد و آنکه عظم فخذ استخوان عانه بود که موسوم به حق الورك است سوم آنکه در زایده عظم فخذ شروع شود و در الورك
و خرد سالی زیاده میشود و گاهی یکسکه از است سال عمر زیاده بود و هم عارض میشود و اکثر از است عاده و اثر خاندانی پیدا
میکند و هم کسایک که استخوان خنجر یا تپق دارند درین مرض مبتلا میشوند السبب گاهی بادنی سبب

مثل اینکه غیر متعارف راه رفتن زیاد راه رود یا بسبب ثوب یا از آمدن دوش در پایا از رسیدن صدر و ضرب یا سقوط
یا از شستن بجائی طرب پیدا میشود العلامات علامتی هم اول که در خطی میشود و آنرا بریان انگشت و ششک فقیه
مالک و سکون را می گویند و کشی مثلثه و سکون را می گویند و کشی هندی و سکون کاف یعنی ورم مفصل مانند
اینست که اول در مفصل در می شود و تلخ حق گردد خواه حاد یا لیتن موافق مقدار ورم و در پائی ماوت تشنج و ارتعاش پیدا
میگردد و همراه آن در و شدید میشود و خصوصاً وقت شب و شدت بحری میرسد که اگر کسی پانگ آنرا حرکت دهد فریاد میکند
و انداختن چادر بر صورت و رهنه کردن بود و بیار پائی خود را کاف است از پائی صحیح بخوبی جدا میسازد که بجانب پای
قدری پیل بسوی قدم و جانبی پائی بسوی خلف میشود و حرکت جل نامکن باشد در و مخصوص محفل فصل بود
بعد گذشتن چند روز ورم مقابل مفصل قریب ریمه و همچنین در جانب خلف آن ظاهر میشود و از آن دانسته میشود
که سبب ورم آب در خطی که کور پیدا شده و چون این آب در خطی زیاد شود و بسبب آن در خطی عظم فنی را غرق و دفع
کند بسوی خارج از آن پا حلیل طولی پیدا میشود و چون این حالت نامدت دراز ماند خطی که کور بسبب اجتماع آب در
شده غرق میشود و از آن آب خارج گشته در لحم می آید و خطی فانی و لاشی گردد درین وقت عظم فنی از عظم برآمده و در
لحم و رگ نخل میشود و انخالج مفصل عبارت از همین است و چون عظم فنی در عضلات رفته عظم عانی میرسد بسبب آن
پائی بپایر متصل است و صغیر میگردد و درین قسم دلی کمتر پیدا میشود و عظم فنی با عظم عانی متصل شده باقی ماند اما حرکت میکند
و ممکن نباشد که بر این پا نقل بدن نداشتند و آن تحمل بار آن شود و در قمار ممکن نبود و هرگاه این درد و ورم عظم عانی که
موسوم بحق الورک است و بلفظ انگشت انداختن یا پانگ نیز بفتح الف و کسری و سکون یا می شناده تخافی و قبح پائی
هندی و سکون الف و کسری پائی موحده و سکون یا می شناده تخافی و قبح لاهم و سکون را می گویند یعنی پیالنه
پیدا میشود و اکثر این قسم کسی عارض گردد که از بیست سال عمر تجاوز کرده باشد علامتش است که اول گرد مفصل
در مفصل و رگ خامه از بیت قدری در و معلوم میشود و بعد چند روز از غم کردن بر مفصل اذیت در و محسوس میشود و از
پائی در و مندر حرکت ممکن نبود و نقل بدن را تحمل نمیشود و طول هر دو پا مساوی بود و لیکن عضلات خشک لاغر شوند
و قریب مفصل دلی پیدا شود زیرا که در غم و غم باطنی حق الورک بسبب انقباض تشنج ورم و ریم پیدا میگردد و پس بر آن
اخراج ریم نکر طبیعت دلی پیدا میکنند از آن هم جاری میگردد و این دلی گاهی زیر عاده قریب ریمه گاهی در
جانب خلف آن پیدا میشود و همراه این تل تنی ق پیدا میگردد و گاهی از لحم غصروف در استخوان هم ریم پیدا میشود
بسبب ریم استخوان جانکه نور و رقیق و فاسد میگردد و درین وقت عظم فنی از اندرون حق الورک عانی میگرد و بسبب
پائی حلیل که چپ میشود و گاهی اطراف کناره پائی حق الورک فته رفته بسبب ریم فانی میشوند و پائی اند
استخوان فته در آن جا باقی ماند عظم فنی خلف عظم عانی در عضلات لحم میرود و از آن پائی مرصع که پیکر قریب ریمه

وجع الورک

وجع الورک که در عظم نمی میشود آنرا بزبان مجلس قمرال کاک سال چنانا منتهی الی کبک نظر و سکون بهم فتح رانی حاصل
و سکون این و لام یعنی فخر یعنی ران است و قشاش نیست که در مفصل ورک که در زائده استخوان فخر میباشد این و فخر
هم با طفل صغیر خاض میشود و اکثر جوهری که در غضروف است بالائی سر استخوان فخر میزند و بسبب آن این ورم پیدا میشود
علامت آن اول در ابتدای خود بسیار خفیف میباشد و سبب در مفصل طفل پائی خود را وقت فشار بر زمین
میکشد یا زمین پائی میل را بر داشته بطور و ثوب را میبرد و برابر ایستاده نمیشود بلکه قدری بسبب کسبه که نمی شود و پائی
اوست خود را کشیده و بر سر نامل قدم زور داده از سر نامل ایستاده میشود و بر وقت ایستادن بهیست بر چل و قدم بر زمین
میباشد که عصب بطرف پائی صحیح و قدم از زمین بلند و سر نامل بر زمین نهاده و چل یا چل بجانب خوشی از زمین بهیست
و استنشید و که پائی علیل قدری صغیرتر است لیکن چون آنرا از ابتدای عظم عانه که آنجا زائده صغیر شل خار است تا آخر تمام
پیمایش کشیده و پامسادی و طول باشد هرگاه طفل را چند روز آرام بر پانگت رانده و در حصول راحت خفت در
مرض شود پائی علیل در آن محسوس گردد زیرا که درین وقت بسبب نزدال ورم قدری در عضلات این جهت متراخا حاصل
میشود و عانه بسبب آن نایل میگردد از این سبب پائی را وقت طول دیده میشود لیکن در پیمایش هر دو برابر میباشد و در
اول مرض طفل در برابر مفصل ورک ظاهر نمیکند بلکه مفصل را که با بر قدم خود اظهار رجوع میکنند و بهم گاهی بر کمر آن
سبب مشار که عصب قدری سرخی و ورم هم محسوس میشود لیکن فی الواقع سبب آن در مفصل ورک میباشد و
درین وقت باید که معالج از این بیان در غلط نیافت و مرض را که با قدم و است به علاج روانیتر مشغول نشود بلکه تفرقه کند
باینکه مفصل ورک غمگین را که امضه دفع بسبب الای بر قدم رسانند و ریافت کند که گجاورد میشود اگر مفصل ورک
ورم است همان جادو معلوم خواهد شد اما هرگاه مرض زیاد شود و در مفصل ظاهر شود و هم چون این مرض را
ایستاده از جانب پشت بنشیند در هر دو سرین سرین بجانب علیل قدری متفرخی و لا غریده میشود و اگر مرض ضعیف بود
کناره فرج جانب علیل آن متفرخی و می خواهد شد و چون این مرض سیاه مانده گردد و گوی استخوان فخر و مل پیدا میشود و بین
در خم زبده استخوان مرده اکثر بر می آیند و آخرت او میگرد و زیرا که چون غضروف سر استخوان فخر متورم و سرخی میشود سبب
استخوان فخر هم نمیشود شفا فاسد رفته رفته فانی و لاشی گردد و بسبب فساد شدن زائده آن که در حق الورک میماند استخوان
عانه برآمده و عضلات فخر و چل شده بالا رفته با عظم عانه متصل میشود و این یک استخوان این مرض است و آنجا هم فانی
آن نیست که بسبب تپش رفته رفته لاغر و ضعیف شده و پاک میشود و علاج در قسم اول باید که مفصل را آرام و در
و از حرکت باز دارند و تا بپیر آرام رسانی مفصل متعادل کی آنست که مرضی را با آرام تمام بر پانگ خوابانند و گرد
فخر و ساق پاکیه با نهاده و بهیست از حرکت نکنند و آنکه با برچه طویل که بقدر چهار انگشت ضخیم عرض بود آنرا در آب غوطه
برنج غلیظ باشد تر کرده از قدم تا مفصل ورک پیچیده بر بندند لیکن در بنشین این احتیاط ضروری دارند که از قدم تا مفصل

مساوی باشد جایی شد قوی و جایی دیگر ضعیف نباشد الا از آن نقصان خواهد شد پس هرگاه این
 پارچه شک گردد حرکت رجل موقوف میشود و سوم آنکه مریض را بر پلنگ بر پشت استلقا خواباند و یک مکره بر
 بر کمرش چپ و یک مکره بر کمرش راست بگذارد و پلنگ بندد تا بسبب آن عانه و کمر حرکت نکند یا چپ و دیگر که طولی بود از قوس بالا
 گرفته بندد و یک سر آن تا پائین پلنگ ده بر سر آن شقیل که ثقل آن موافق عمر و قوت مریض باشد بسته و بهین تا بسبب آن
 جذب شقیل بر تمامی رجل مساوی باشد هم حرکت رجل موقوف شود و از آب مطبوخ پوست خنک شامش مفصل مکرر
 نمک رسا ندر پس اگر در بسیار قوی بود مانند دراز و الا تا یک ساعت تکبیر بار کافی خواهد بود و کیلوی آن یک نیم گرم
 دو گرم همراه فیون خالص یک گرم باشد و بخت بستر روزانه چهار بار هر بار موافق این مقدار نوشته اند تا ورم
 در دفع شود یا تا ریش در بدن پیدا شود از آن زمان موقوف کنند و برای آوردن خواب رفع شستن تشنج و ارتقاد
 پایی علیل وقت شب همراه کیلوی که بر وزن سابق باشد فیون خالص مقدار از این بقدر و در سه گرم آن بخت نوشته اند
 کسی را که خوردن این مقدار فیون موافق نبود مثل اینکه از فیون در دسترس نباشد یا که شکایت دیگری پیدا شود
 خوش نیاید او را درین وقت ریاضی محلول یا بذر نعناع راقه سوزنی قریب مفصل در و مندر جلد رسانند که مقدار
 قلیل از فیون خورانی در فیا تحت جلد رسانند بلغ خواهد بود و در قسم ثانی و ثالث آن هم اول تدبیر آرام رسانی
 مفصل که در علاج قسم اول مذکور شد بر عمل آن علاوه بر آن قدری از مفصل یا بالاتر از مفصل هر جا که در و زیاده بود
 باشد زخم پیدا کرده و بهین تا اذیت در جانب خلاف محل درد باعث رفع اذیت باطنی مفصل گردد و این زخم بخت جلد
 کرده میشود و یکی آنکه محل مذکور را شکر کشته ریش نه آبله پیدا کرده آنرا بر بند تا زخم شود و دوم آنکه از آلههینی که برای در
 نهادن موضوع است داغ کنند سوم آنکه کلوراید آت زنک یک حصه و مسکه گندم یک حصه هر دو را همراه آب قلیل بشویند
 و بقوام غلیظ داشته از آن قرض بقدریکه پیدا کردن زخم مناسب است ساخته بر جلد محل مذکور نهند که از آن زخم موافق
 مقدار قرض پیدا خواهد شد چون زخم پیدا شود چندی آنرا جاری دارند به نهادن مرهم سیاه یا بلای آن تا اذیت
 بر جلد باقی ماند و از آن اذیت باطنی بر طرف شود و هرگاه این قیسم بطنی صغیر عارض شد باشد او را با ایندراج مکرر شاک
 گیرین سو دا کار بناس و گیرین و بر ب سه گیرین و زانه دو بار صبح و شام بخوراند اگر نیم گیرین هم همراه آن شکر کنند
 بهتر باشد هرگاه جوانان یا پیران قیسم عارض شود ریکه و شاترو هم حصه گیرین همراه نفوق عشب یا نفوق یا طنج بارک
 و چند این و را با ایشان و بهین که یا علامات حدت مرض بر طرف شوند یا آثار جوشش در بدن پیدا شوند از آن زمان
 ترک کنند هرگاه علامات مرض اکیوت رفع شوند اول یو دای پیا پس هر روز نفوق بارک چند روز نوشته اند بعد آن سبب
 فیری ایو دای همراه روغن جگرابی نوشته اند از غذای مقوی بخوراند اگر تبدیل به امکان باشد ضرر بان مکرر و جواب
 فرمایند و اگر صاحب مقدار بخواهد اذیت کنند که چندی قریب کنار دهند قیام پذیرد و که بواسطی آن بسیار فیه میباش

در این زمان که در این زمان

و چون این مرض در حق الورک که عظمی است می باشد اکثر در آن هیچ علاج نفع حاصل نمیشود و بسیار پاک میگردد و علاج عام برای جمله اقسام آن نیست که چون در آن دمل مفصل ظاهر شود استقامت بسیار آن از خود کمند و اگر در آن زیادتی و شدت یابد خوابش بیکسیر گاه معلوم شود که ریم در آن پیدایش نوراشق کثرت ریم را جاری سازند و بر ریم روغن کاربوکات ایلوٹ ننند که از آن فساد و زخم نمیشود و در قسم اول گاهی خود مفصل شجیر شد بعد آن صحت میشود و این نیک است بخامی این مرض است و گاهی بسبب علاج آرام رسانی مفصل سخت میشود و درین وقت خود حرکت نمیکند بلکه در حرکت مفصل فشار که آن قدر می تشرخی میشود پاییل حرکت میکند هرگاه دمل پیداشود و بسبب فساد عظمی عانه عظمی انحراف و مفصل واقع شود بعد آن عظمی در ریم و دو بسبب آن پاییل صغیر گردد درین وقت بعد رفع عظمی و حصول صحت پاییل صغیر کشیده عظمی را بجای خود آرند و آنچه در انحراف مفصل و دستکاران میکنند آنرا حاصل آنرا تا بسبب آن عظمی را در محل خود بیاورند و باقی ماند و از آن صخره دفع گردد و در زمانه سولت شود و هرگاه عظمی و عظمی بود خواه در عظمی عانه یا در عظمی قند و بسبب آن عظمی میرود و فاسد شد با شدرین وقت را خارج شدن ریم و زنده بای استخوان نامرئی در از مرض ضعیف شد پاک میشود پس بهتر آنست که برای حفظ جان مریض بالای مفصل خم را کشد عظمی مرده را بر آن باین نحو که اگر فساد و حق الورک است از سر کار داند و روتن حق چاک کرده استخوان مرده را بر آنند و اگر عظمی فسد باشد آنرا تراشند و دو رکند ازین تدبیر مریض از مردن محفوظ میماند و پیشتر در اینجا جمله پاییل علیل امیر بریند لیکن از وقتیکه و اکثر لشر صاحب بهادر حسن سمی و تجربه خوردن کاربوکات ایلوٹ را برای صلاح زخم نافع یافته است شمار بقیع آن فرموده بریدن پا ترک کرده شد و عظمی آن زخم مفصل کرده بر آوردن استخوان مرده و نهادن رغن کاربوکات ایلوٹ برای صلاح و اودال زخم بالای آن اختیار کرده شد و از آن نوای کشید و میشدند و فساد مفصل چهارم و رجوع العقب و آتش در پاشنا گوشت آن اکثر بسبب ریم در میکند الاسباب اکثر بسبب آن بدن شنی صلب در رقتا زیر پاشنا یا خلیه خار و سوزن غیره در آن می باشد و گاهی از تنگی سوز و زمانی بسبب پادیده راه رفتن میشود و گاهی از زیاده بلند یا بلند است و تا که در سوزن بوٹ می باشد هم در پاشا در پید میشود و درین وقت مریض گاهی از شدت ادیت پاشنای خود را از سوزن وزین برداشته راه میرود و درین وقت زیاده اثر کشش بر وتر که بالای عقب است میرسد و از آنهم درد عقب پادیده و در ریم و ریم غده می پید میشود و علامات اول در پاشا در محسوس میشود و من بعد شقی و گرمی بر آن پید میگردد و مریض پاشنای خود را از زمین برداشته میرود و گاهی بسبب شدت ادیت و در تپ هم می آید و ضربان در آن جا می شود و آنقدر در آن ریم می افتد و ریم زیاد میگردد و زیاده که بسبب سختی جلد از ریم جاری میشود و خارج میشود و العلاج در ابتدای مرض هرگاه سبب معلوم و موجود بود مثل خار و سوزن غیره آنرا از پاشا بر آورده و در سانه و از آن صحت میشود و اگر بسبب ریم غشائی خانه دار یا ریشه دار بود درین وقت گاهی از دشتن پاشا و آب سرد و ازین پاشا پاشا

حاصل تمام در حق العقب

بزرگ آن را در امصال عیشیه و اگر از آن قطع حاصل نشود در آب گرم که خوب گرم بود اما لایق غسل انسان باشد یا شستن آن
 در و مندر از آن داخته تا با تیره و قیقده در آب گرم دارند که از آن هم گرم حاصل میشود و اگر باز در و عود کند باز در آب گرم دارند و اگر باز
 و در هم آن ضربان پیدا شود درین وقت بلا انتظار فسخ و انفجار آن از خود از نشتر ثقیله در آن پیدا کرده و مندر زیاد و حجم مندر
 پیشین ثقیله خون نخجم پیدا شدنی است بخوبی جاری خواهند شد و اگر مرضین بن تدبیر قبول نکند از بزرگ عیشیه
 سبب قرحم کتان مسخوف و قیون خالص پختن است که در بر پارچه آلوده بر پاشنا بنزد تا جلد را پاشنا لایق انفجار شود
 بعد از چاک از بر آمدن آن ثابت شود که اینجا منفرجه خواهد شد آنجا از سر کار و قدری چاک کرده و مندر تا انفجار آسان شود
 و حتی جابج کرد و فصل نخجم و اوجاع مفاصل و آن و این هم است که در اقسام سنگانه مذکور شد وقت ضرورت آنجا
 ملاحظه کرده علاج کنند فصل ششم در عرق النساء و آن فی الحقیقت غیر اوجاع مفاصل است بلکه از اوجاع
 و امراض عصب است و در نور الجلیا ذکر یافته و شیخ ادریس قانون اگر چه موافق اطباء فی یونین آنرا از اوجاع مفاصل
 ذکر کرده لیکن در بیان اسباب تصریح کرده و حیث قال مادة عرق النساء الذی ما یکون فی المفصل العصل ینجلب منه
 فی العصبه العریضه و ایضا قال قد یقیق ان لا یکون فی المفصل العصل بل فی العصبه العریضه
 فاما مثل ما یجمله چون کر آن در امراض مفاصل خلاف حقیقت بود پس در کتابها نوشته شد که فصل ششم است
 شور معروف به طبسم و این شور بر ساق بسیار ظاهر و حوادث میشود و فی الحقیقت آن دوائی عروق و عوارض
 است که معروفی که با خون میرسانند و چنانکه دوائی در عروق که با حوادث میشود و این دوائی در عروق صفای پیدا میکند
 و اسباب و علامات و معالجات آن بعد از اسباب علامات و معالجات این مرض مذکور فصل ششم در عروق
 و آن هم عارض است که بر دوزناخن اصابع دست و پا خصوصاً در انگشت پا و دست و هم انگشت تنبیه زیاد می افتد
 سبب اسباب فساد خون که از ماده آفتک بود یا خناری یا از تخم جگر فاسد یا شپش میشود و در انگشت
 این را ویکتوریا بنی و هم عارض که بر دوزناخن پدید میشود و علامات اول بر کناره ناخن قرصی می افتد
 دلیل اسبابی پیدا میشود و در و شدید بود و من بعد از آن وقت علامت غیر شده از آن هم منتهی خارج میگردد و حجم اتی میماند
 و بر آن نگور پیدا میشود و انگشت متورم میگردد و بعد از آن ناخن خشک و سیاه شد جدا گشته ناخن ثانی پیدا شود که آن
 نعل خورشید مرفوع میباشد که ای فساد این هم تا عظم میرسد از آن در و شدید پیدا میشود و سخنان غاص گردد و کاری
 این هم بر تمام دست و شانه تا بنعل میرسد از آن جلد و دست متورم شود و آن یکم پیدا میشود و علاج جوش است
 که در فیصل را پیش از آن که در ناخن بر آید و اگر فیصل آنرا قبول نکند پیش از آنکه کتان افیون درست کرده بر آن بندند تا دم
 رفع شود یا جایگزین خم باشد بر آن جل کاشک بپزند و کمال شکی درست کرده اند که از آن خشک میشد و انگو که میشود
 و در هم فسخ گردد بعد از آن اگر سبب خناری شد یا شپش یا چر آب سرد یا آبیکه در آن افیون حل کرده باشد بر آن

فصل ششم در عروق النساء
 فصل پنجم در اوجاع مفاصل
 فصل ششم در عروق و فیصل نخجم و جراحت

پنجین و اگر از ماده اشک باشد در بلاک و ش که نام دو است که در آن کیلومل یک حصه بسته حصه یک تخم در آب
 حل کرده در دست میسازند یا چتر کرده بروم چینه یا هر چه بود و فارم بر پاچه آلوده بر آن نهند هم اگر سبب اشک باشد
 رسکوه همراه نفیج عشبیه یا نفیج بارک نوشانند و اگر از خناریر بود سر پخیری ایو دایند همراه روغن جگر بای نوشانند
 و علاج اعاده قوت و صحت را خورانند در غریبه بنیده واد و پیقه قویه نالین فصل نهم در وجع الاظفار و آن سبب
 میشود زیرا که در آن خون منجمد در ریب ایسکند پس گاهی این خون در طی که زیر ناخن است از رسیدن ضرب مجتمع و در
 میشود و بر ناخن نگه آن دیده میشود پس اگر خفیف است بعد چندی این خود مرده و خون و دخل شد از قوت رفع
 میگردد و محتاج به علاج نمیشود و گاهی خون در میان ناخن و گوشت که زیر ناخن است مجتمع و مرده میگردد و در وقت
 در وقت بد میشود و گاهی گوشت منزال که در ناخن است متورم میگردد و از زیادتی از قوت تب میاید و علاج
 چون باین حد رسد که ناخن مرتفع شود و نمیکند که ناخن است متورم گردد و در وقت زیر ناخن فشرده ناخن را
 بر آن و اگر خون یاده زیر ناخن نباشد بلکه سبب غمزدن جسم صلب ناخن است و در بوده باشد درین وقت ناخن را از
 سر کار و حاک کرده و بپند تا رقیق و لطیف گردد که از آنهم در دفع میگردد و ایضا پاچه باب سر دیالکیر لیبای میاید
 و ایلوٹ یا در آب فیون تر کرده بر آن بنهند و چتر دست را بخوی بالای سینه متعلق دارند که منزال بسوی خون
 بن باشد فصل دهم در انتفاخ الاظفار و آنرا الملقط انگش بائی شرفی آن بپلشن گویند درین مرض ناخن بلند
 و بپوش میشود و سبب گاهی از امراض جلده این مرض پیدا میشود گاهی هم خاص درین مرض زیر ناخن پیدا
 میگردد و از او قوت آن ناخن غلیظ و متفخ میشود و علامات گاهی که در ناخن در رنگ آن تغییر واقع میشود بعد آن که ناخن
 غلظت پیدا کرد و پس شک شد و متفتت گشته تو بر تو دیده میشود و علاج اول سبب مرض دریافت سازند
 و بپندید که بر جلده که امراض جلده است یا نه اگر یافته شود و علاج مرض تا که مشغول شوند و اگر سبب
 پیدا شدن تخم خاص باشد یا نه ایستادن که در آن یک حصه سلیفوس ایستاده و سه حصه آب ساده میباش در آن
 پاچه تر کرده بر ناخن بنهند و همیشه این پاچه را از آن تر دارند و هر روز یکبار سر کنند بر ناخن طاک کرده باشد تا که
 بسبب آن ناخن نرم شود تا هرگاه از استعمال آن در ریب باشد طاک کردن سر که موقوف سازد و بپشتن پاچه کرد
 و سلیفوس ایستادن آنکه فاکتد اگر بعد از آن مرض موجود بود بعد چند روز باز طاک کردن سر که ندر زانه یکبار فاکتد
 کنند این بر چنان عمل آنکه مرض دفع شود و اگر سبب که این ضرورت است پاچه بر انگشتان ممکن نباشد در صم
 که ریاسوت بر پاچه آلوده بر آن نهند و گاهی در مرض اشک ناخن بر حال و رنگ طبیعی خود میماند چنانچه
 بر شیت و رنگ طبیعی خود بود و چنانچه از آن خشک میگردد و علاجش دشوار است لیکن درین وقت اگر هم که یکبار
 مرهم که ریاسوت با صافیه یا هم تخمیه بر ناخن طلا سازند و منزال را در خانه چرمی دارند و ایو دایند شاکس

فصل نهم در وجع الاظفار

فصل دهم در انتفاخ الاظفار

بأنقوع غشبه نو شانند و فید میباش فصل یازدهم در زخم و خورخوردن الطفره فی اللحم یعنی در آمدن ناخن بسبب
 در زخم این مرض خاص در زخم انگشت پایشود و از آن زخم انگشت متورم میگردد و این را بلندک انگشتی که از آن
 نیلش نماند یعنی در آمدن ناخن در زخم انگشت السبب سبب آن پوشیدن موزه بود که بر آن ضیق باشد که
 تنگی و غمزه آن زخم زخم انگشت متورم میشود و سبب آن ناخن زخم داخل میشود و زخم و ورم پیدا میگردد و از آن آب قیق
 و بدبو جاری میشود و چندین درد شدید میباش که بیمار بر پای خود و قیام عتامد کند و پارا حرکت نمیدارد العلاج
 علاجش آنست که موزه وسیع و عریض آرس را پوشند و اگر در زخم زیاد بود و مرض را بر بلندک خوابانند یا بلند دارند
 و پوشش زخم کنند است ساخته بند ناخن زخم و ورم کم شود پس ناخن را که در زخم آمده که مال حقیقا ببردیده بر آید
 بر زخم آن که باقی مانده نایسر سلور و آب حله که بر آن طلا سازند تا بروی خشک شود و قدری پنبه محلول ج
 در میان ناخن و گوشت نهند تا زخم از ناخن جدا مانده بروی بشود و ایضا له قدری پنبه محلول ج زیر ناخن نهند
 تا سبب آن ناخن بلند گشته از زخم جدا گردد و همیشه ناخن را بریده باشد تا از گوشت محاس نشود و گاهی
 ازین تدبیر صحت نمیشود و در این وقت مریض را از کلار فام میوش کرده ناخن را بیرون رند و بعد آن مریض را فینون
 بر زخم طلا کنند و چون زخم مندرل شود قدری موم بالائی زخم چسپانند تا از آن ملاقات جسام صلبه محفوظ
 ماند و زخم ناخن بهت پیدا شود که از چسپانیدن موم ناخن است پس میباش وقت ذکر

١٢٥٩

710

This book may be kept

FOURTEEN DAYS

A fine of **one anna** will be charged for each day the book is kept over time.

PL 9A

